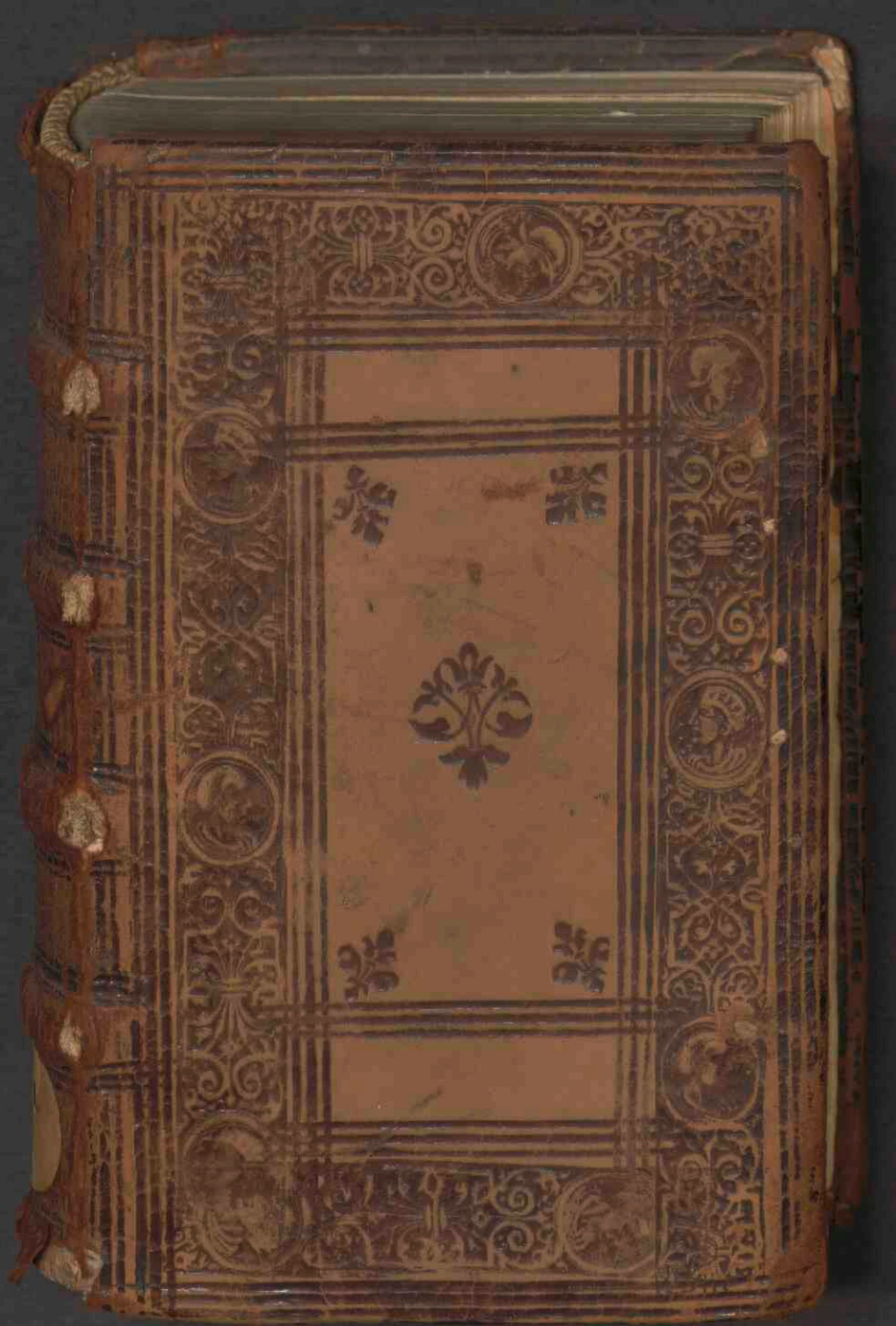

**Epistolarvm Pavli. Manvtii Libri XII : dvobvs nvper additis.
Eiusdem quæ præfationes appellantur. Adivncti svnt dvo
indices quorum altero nomina eorum, quibus epistolæ sunt
missæ, altero eorum, quibus præfationes sunt inscriptæ,
exhibentur.**

<https://hdl.handle.net/1874/420674>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

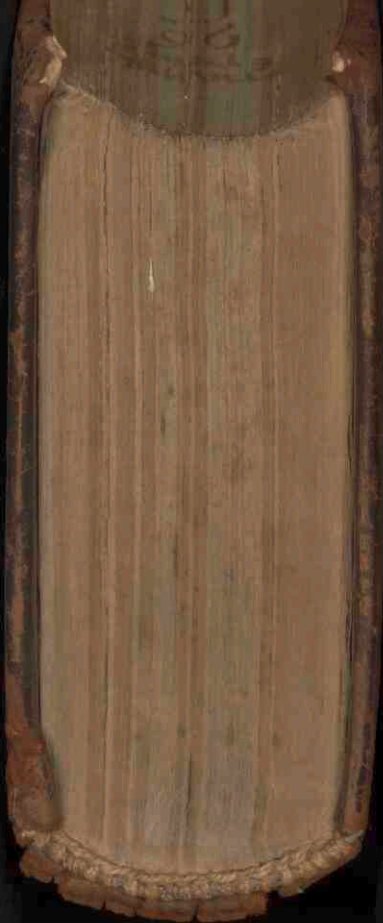
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

X. oct.

98

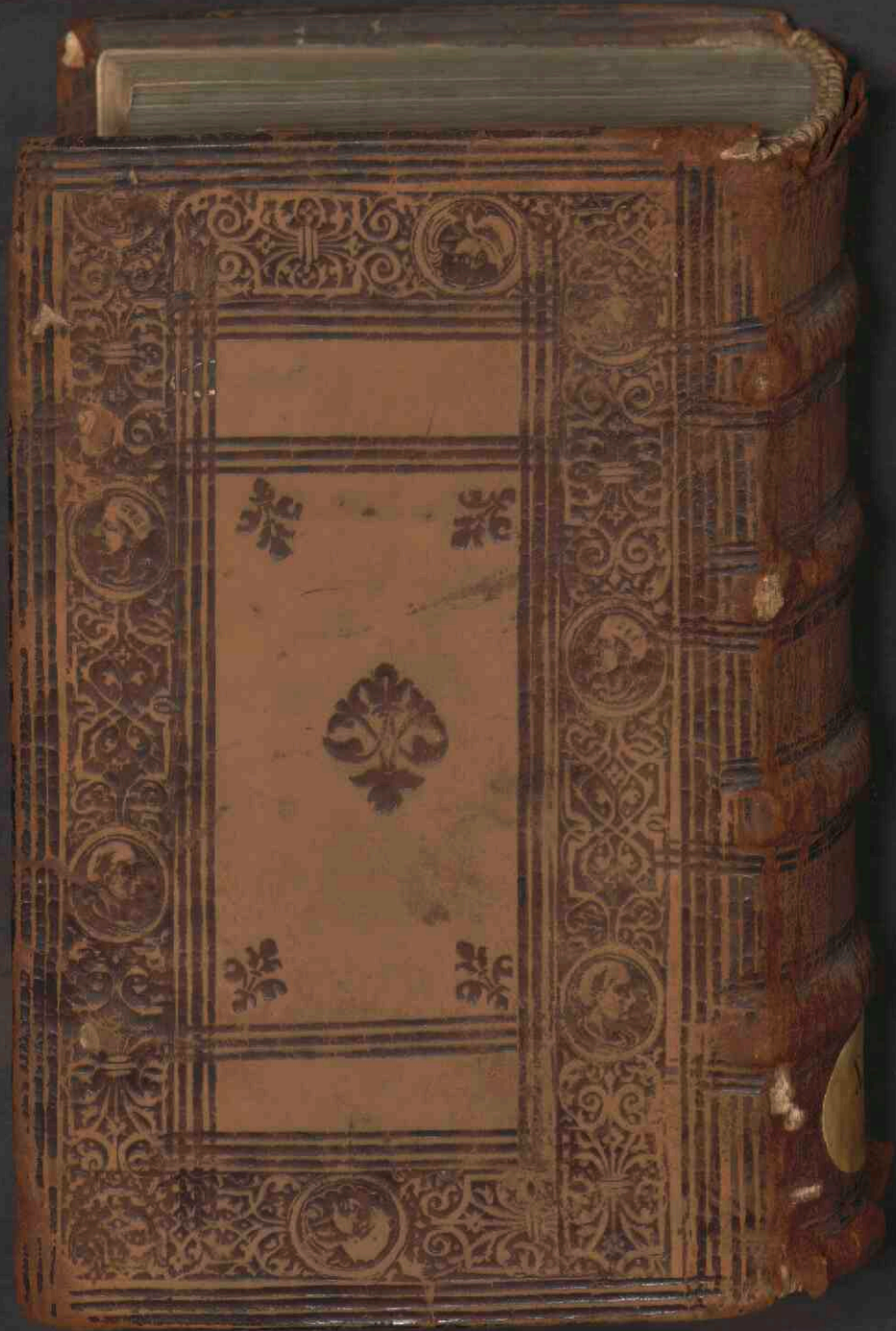

Evangelii
Evangeli

96

ff

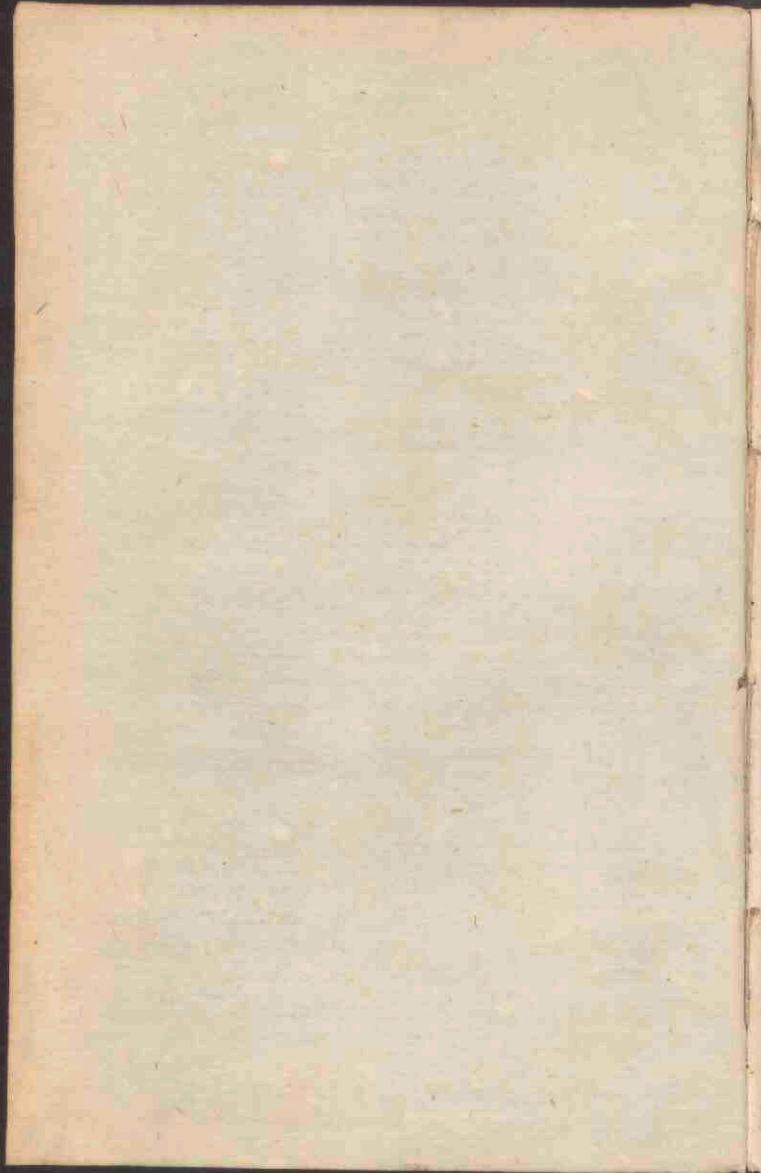

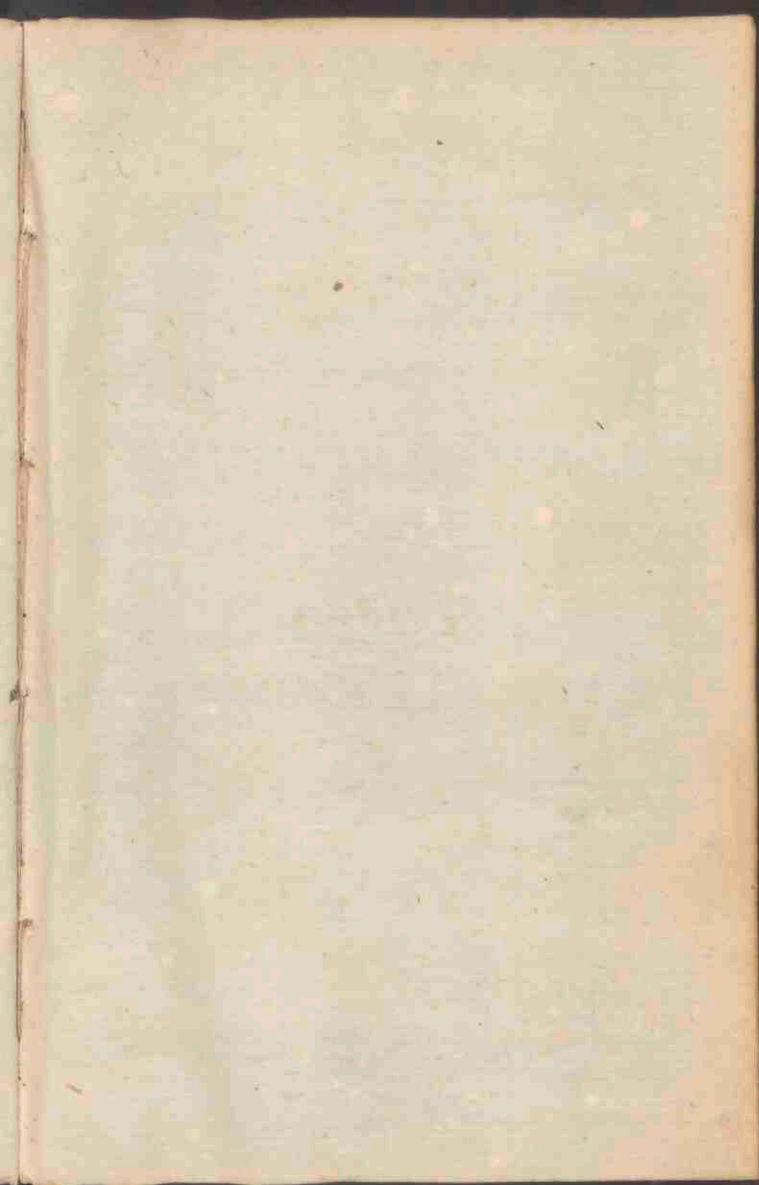
Litterae Latinae

Octavo n°. 98.

tunc videm hoc ad xpi psonā referre. et ita
 eē cōsonū ul' errozi nestorij qui distīxit
 sonā filij hōis a psona filij dei. **Del erro**
rum qui posuit psonā filij mōrē pze.
 ad hoc errores vitādos eētū nō dicit xpe
 no nobis. sed xpe audi nos ul' misere
 re. **Hic** p̄t quei an s̄a oꝛones nrās cog
 āt. ad hoc dico q' unusq̄sq' b̄s tm̄ ī cōn
 uina videt q̄ntū p̄fācō b̄titudis requirit
 aut ad p̄fācōnē b̄titudis requirit ut hō
 eat q'p̄ velit nec aliq' iordiatū velit.
 aut quilibet ordiata volūtate vlt. ut ea
 ad ipm̄ p̄tinēt cognoscāt. **Vñ** nū nulla
 vido s̄as desit volūt cognoscē que ad eos
 iēt. **Vñ** opz q' illa ī v̄bo cognoscāt. **Hoc**
 ad eorū glām p̄tinz q' auxiliū īdigen
 p̄beat ad salutē. **Hic** eī dei coopatores
 sūt. qd' nichil dicimus z ut dicit dno q'

82

N 103. a

... hic requiritur et sic man...

90
No 229. t.
EPISTOLARVM
PAVLLI. MANVTII
LIBRI XII.

DVOBVS NVPER ADDITIS.

Eiusdem quæ Præfationes
appellantur.

ADIVNCTI SVNT DVO INDICES
quorum altero nomina eorum, quibus epistolæ sunt mis-
se, altero eorum, quibus præfationes sunt in-
scriptæ, exhibentur.

COLONIAE,
Apud Petrum Horst. Anno Salutis
c̄b D LXXXVI.

PRINCIPI
ILLVSTRISS.
ET. EXCELLENTISS.
IACOBO
BONCOMPAGNO
LITTERATORVM MAECE-
NATI AMPLISSIMO
ALDVS. MANVTIVS
PAVLLI. F. ALDI. N.
STVDII. GRATITVDINIS.
OBSERVANTIAE
ERGO
HOC. PAVLLI. PATRIS
EPISTOLARVM PRAE-
FATIONVMQVE
VOLV MEN
NVNCVPAT. DICATQ.

AD ILLUSTRIS.
ALBERICVM. CIBO
MALASPINAM

MASSAE. ET. CARRARIAE
PRINCIPEM.

 X iis artibus, quæ meritò Liberales appellantur, excellere duas in primis, Litterarum scientiam, & Rei militaris præstantiam, in omni ætate omnium consensu iudicatum est: vtra verò ex his ipsis illustrior, vtra magis expetenda sit, & quæsitum aliquando est à magnis viris, & minimè tamen adhuc planè videtur explicata deliberatio. nam, vt otium, & pax, sine quibus litteræ non consistunt, armis comparentur: tamen nec ipsa feliciter satis arma tractantur nisi adsint illa, quæ magna ex parte à litteris petuntur, consilium, ordo, prudètia, animi præterea ita ratione temperata magnitudo, vt, sicubi periculum occurrat metus pariter ac temeritas absint. itaque constat, quæ nationes bellica gloria claruerunt, in iisdem viguisse studia doctrinæ, vt in Græcia, quæ Persarum innumerabiles exercitus non modò sustinuit, verum etiam fregit, atque profligauit, ipsa verò nunquam vinci, nisi à se ipsa, potuit. domesticis enim & diuisa discordiis, &

infirmata bellis, non tam Philippi, Macedonum Regis, virtute, quam proprijs percussa viribus, afflictaque corruit; Romana verò gente quæ fuit vlla vniquam gens aut belligerendi scientia, ac fortitudine præstantior, aut ijs præcipuè litteris, quæ rudes animos humanitate informant, excolta diligentius? hinc illa manus ducum excellentium, quæ Romani terminos imperij quam longissimè protulit. Cato, nes, Aemiliani, Sullæ, Luculli, Cæsares, quos historiæ mirabiliter laudant, nec tamen ita, vt eorum merita laudes vllæ satis adæquare videantur. Age, Macedonum tot victoriæ, tot militaria decora vnde fluxerint, si quis interroget; quid respondebimus? hoc primum, vt opinor, ab Alexandro duce: is enim Asiam perdomuit vniuersam, & ad intimos etiam Oceani recessus penetrasse fertur: deinde illud, à Phalange, quæ fuit acies in exercitu firmissima. quod vtrumque si spectetur, ac perpendatur accuratè; non exiguam fortasse bellicæ laudis partem litteræ sibi vindicant, nam Alexandrum à primis annis disciplina erudit Aristotelis, & ad eam tum animi, tum ingenij præstantiam, quæ postea res illas, omnium opinione maiores, & aggressus est, & confecit, præceptis philosophiæ pulcherrimis extulit. Phalangem verò, eiusque artem struendæ ab vno primum Homeri poëtæ versu manasse, doctissimi

etissimi homines memorię prodiderunt. Ergo vicissim & à litteris adiuuantur arma, & ab armis litterę sustinentur. quod si, vbi quæsitum armis imperium est, ibi artes illę vigerent, quę litterarum vsu cognoscuntur: conseruarentur facillè studia ciuium, ac populorum: & in communi omnium concordia, nullus vniquam externis viribus ad labefactandam publicam rem locus esse posset. quod contra & in Græcia, & apud Romanos, & vbiuis gentiũ accidisse, atque accidere quotidie, videmus. Neque solum in vna ciuitate, aut in vna etiam gente multos, sed vix in singulis familijs singulos, qui vtramque laudem adamauerint, & in vtraque pariter excelluerint, reperire difficillimum est. vnum quidem non modo nostra tempestate, sed multorum sæculorum memoria, historię celebrant, quem verè phœnicem inter omnes Europę vniuersę Principes licet appellare, Laurentiũ Medicen, proauum tuum: cuius, nescio, plùs ne virtus in bellis, an in pace sapientia, ac moderatio enituerit. nam rem Florentinam, sæpè aduersa fortunantem, confirmauit, interdum malis propè extinctam vnus ipse non modo restituit, verum etiam vehementer auxit. tranquillis vero rebus, ornauit patriam, muniuit legibus optimis, atque institutis: iustitiam præter cæteros, ac temperantiam publicè, priuatimquę coluit:

coluit: liberalitate, si quis vniquam, delectatus est: cuius fama longinquas regiones peruagata, barbaras etiam gentes, & religione diuersa, illi conciliauit, multosque, aliqua modo virtute, nobilive arte insignes, in urbem Florentiam perduxit. Et, vt alia vel in patriam, vel in singulos non vulgaria merita omittantur, quis miseram Græciam, suis sedibus Othomanorum iniuria pulsam, supplicem, atque egentem hospitio excepit, benignitate subleuauit, perpetuo studio fouit, ac tutatus est? vnus eam laudem sibi vindicat, vnus in Italia Græcas litteras, & præclara doctriparum studia Laurentius Medices excitauit: cum & ipse pro ea, qua excelluit, eruditione acerrimus esset ingeniorum æstimator, & naturæ quodam impulsu ad beneficentiam magnopere propenderet: vt mirandum minime videatur, si, tanto patre genitus, domestico tam illustri exemplo commotus, Leo decimus, Pontifex maximus, omnes liberales disciplinas præmiis extulit, atque ornauit amplissimis, effecitque, vt aliquando ROMAM in vrbe ROMA liceret agnoscere. In tua vero paterna gente Cibo, & in materna Malaspina, mirabilis omnium virtutum in omni ætate fuit exercitatio. & ne illa nimis vetera ex annalibus fide dignis repetamus, iam inde ab eo tempore, cum, Græcorum Imperatorum ætate, opidum Pera, quod

ra, quod proxime Byzantium situm est, Genuenses obtinebant; quo tempore summis honoribus, & copiis maiores tuos floruisse constat; aut, cum Mucius ille Cibo, plane alter Mucius in tuenda patriæ salute, triremibus priuato sumptu comparatis, atque instructis, Pisanos, Genuensium rebus, acriter infensos, in Sardinia profligauit: sexcenta præterea in Genuensium Remp. merita, in qua etiam Gulielmus Cibo Cruce rubea, publico insigni, virtutis ergo decoratus est: hæc ut omittam, & illa, quæ auorum nostrorum memoria gesta sunt, attingam Aranus, Aaron in historijs nominatus, equestri dignitate ornatus, Romani Senatoris titulo insignis, antiqua ille quidem suæ gentis nobilitate clarus, multò tamen suis laudibus illustrior, qui nihil unquam in vita non egregium, non amplum, non ingenuo nobiliq; viro dignum aut cogitauit, aut fecit, is, qua tempestate Renatus Andegauensis Alfonso Neapolitanorum Regi bellum intulit, in eo bello, quæcumque à summo duce munera postulantur, ea fortissime præstitit, vsque eò ut Renatus, Neapoli positus, eum pro Rege, iure summo, ac potestate amplissima, constituerit, quo in imperio ita se gessit abstineret, ita iustitiam est complexus, ut, cum ad Alfonso rursus victoria inclinasset, afflictis Renati partibus, exceptus ab illo sit honorifice in primis, ac splendide: quem-

que apud Renatum antea, eundem apud eum, quem sæpe armis læferat, sæpè in discrimen vite adduxerat, & dignitatis, & gratiæ locum obtinuerit. Ex hac tantarum virtutum præstantia filius, eius ad optimam naturam optima voluntate adiuncta, documēta sumpsit ad vitam laudabiliter instituendam, & iis artibus excolendam, quibus postea maximam adeptus & virtutis, & probitatis opinionem, Pontifex, approbante Deo, fauentibus, atque incombentibus hominibus, creatus est. Nec se postea, vt multi, sui dissimilem præbuit, sed, quantum antea contenderat, vt in studio virtutis omnes anteiret, tantum, vt se ipse in omni laude vinceret, & studuit, & consecutus est. itaq; quem admodum ei non modò ad obtinendam Cardinalis dignitatem, verùm etiam ad Pontificatum, antiqua maiorum existimatio, & clarissima patris memoria quasi viam ex aliqua parte muniit, aditumque patefecit: sic patris deinde tui fratrem, multis illum quidem animi bonis ornatū, multò tamen facilius ad Cardinalatum egregia Pontificatus Innocentij fama perduxit. Hæc est in tua gente, magne Princeps, non opum, ac diuitiarum, quibus etiam minimè digni sæpè affluunt, sed virtutis, & gloriæ, perpetua multorum sæculorum serie quasi per manus tradita, & ad te ipsum vsque conferuata hæreditas. Nec verò paternum tibi
quidem

quidem genus prædicandum, maternum autem dissimulandum videtur. utroque licet, si vetera spectas, æque glorieris. nam Malaspinarum nobilitas simul & antiquitas Etrusci poetæ doctissimi, ac sapientissimi Dantis testimonio. cognoscitur: nobilitas in eo, quòd illâ Italiæ partem, quæ hodie Luneiana communi vocabulo nuncupatur, Malaspinis olim vniuersam paruisse tradit: antiquitas autem, quod, cum ipse annis ante nos ducentis quinquaginta flourerit, Corradum tamen Malaspinam, non ut ætati suæ proximum, sed ut multis antè sæculis natum, honorifice appellat. Vides, à quibus viris originem ducas Alberice clarissime, neque verò vides tu quidem, sed non imitaris, aut imitaris quidem, sed non assequeris. versantur enim in animo tuo cogitationes egregiæ. inde emergunt præclara facta tuis maioribus, teque ipso digna. & quamquam tibi maxime propositum est militare decus, vnde primum tuæ gentis nobilitas fluxit: magni tamen facit earum doctrinarum studia, quæ si absint ab hominum vita, simul absit omnis humanitas, neque satis diu, quæ merces virtutis est rectè factorum memoria conseruetur. faues ingeniis, ut audio nihil deesse litteratis hominibus, nullum commodum, nullum ornamentum patris, cupis virorum illustrium res gestas æternis mandari monumentis litterarum. &

vidi iam de Laurentij Medices vita libros tres, à Nicolao Crotto luculenter conscriptos, qui cum superioribus diebus Venetias venisset, mira quædam de animi, ingenij, consilij tui præstantia, de studio erga nobiles disciplinas, præterea de humanitate, ac morum elegantia prædicabat. quæ cum in te ipso bona sint, longè pluris intelligentium iudicio, quàm ea, quæ petuntur extrinsecus, æstimantur. nam argenti, atque auri magnam vim possidere, imperare populis, oppida tenere munitissima, clara esse à maioribus, omnes pænè Italiæ Principes, summos etiam Reges, necessitudine attingere, magna quidem hæc sunt, nec tibi communia cum multis, eiusmodi tamen, vt inter fortunæ munera referantur, quæ scis etiam ad tui dissimilimos peruenire: vitam autem sic institueres, vt omnia cõsilia, omnes actiones ratio moderetur, virtutem in se ipso expetere, in aliis diligere, ac ornare, velle inter homines eminare beneficentia potius, quàm potestate: hæc quia partim adeptus iam es, iccirco te verè diuitem, qui æterna bona tibi compares, verè nobilem, qui nobilitatem à te ipso haurias, existimamus. Atque etiam illa ipsa, quæ dixi à fortuna pendere, quia cum virtute coniūgis, firmiora fiunt: quandoquidem neque tuas vrbes, tuamque ditionem mœnia potius, & aggeres, & flumina, quam populorum benevolentia tuebi.

tuebitur, neque facilius vlla re, quàm rectè factis, benevolentia comparatur. Quæ sit autem eorum, qui propè adfunt. qui te quotidie intuentur, ad te diligendum propensio, nos, qui longinqui sumus, ex nostro in te singulari studio facilè iudicamus. nam me quidem, iam aliquod ab hinc annis, ea, quæ de te adolescentulo, rerum laudabilium infinita cupiditas, & magnarum indoles virtutum, ferebatur, in tui amorem atque obseruantiam cœpit allicere: postea, tuis laudibus cum ætate auctis, incensus ita sum, vt statuerim, tibi quidè primum, deinde etiam aliis, aut meum in te celebrando ingenium, aut certè voluntatem aliquando ostendere. Quare, cum hæc iam increbuerit consuetudo, vt, de quibus optimè sentimus, iis dicata esse, & eorum nomine insigniri nostra scripta cupiamus: mittendum putavi ad te dum aliquid interim fortasse præstantius adornatur volumen Epistolarum & Præfationum mearum. quas ego nequaquam edere animum induxissẽ, nisi me suadentis, atque etiam petentis Venetę nobilitatis mouisset auctoritas. quibus enim pro summis erga me meritis omnia debere mihi videor, iis cur aliquid à me negari æquum putem? cur non obsequar amplissimis viris, non credã sapientissimis, non gratificer amicissimis? Tu vero nomini liber inscriptus vt exiret, fecerunt illa

illa superiora: quæ ne te offendant, (quando-
quidem sunt à me, non vt gratiam tuam ficta
laudatione colligerem, sed vt omnibus mei
erga te studij caussam verissimã exponerem,
commemorata) cupio impetrare à modestia
tua, & debeo scilicet, cum etiam in iis non tam
ad laudandum, quam ad cohortandum non
nulla pertineant: & currentibus ad metam, at-
que etiam appropinquantibus, minime
molestas esse cohortantium voces,
minime plausum displicere
constat. Venetiis. M.

D. LIIX.

EPISTO.

EPISTOLARVM

PAVLLI MANVTII

LIRER. PRIMVS

RAINVTIO. FARNESIO

CARDINALI. CREATO

Romam.

QUIA virtus est ipsa per se amabilis, & quia nobilitati honor & obseruantitia debetur, amavi te iam inde à tua pueritia, studio virtutis incensum, & colui, clarissimo genere ortū, Pauli III. Pontificis nepotem: iam tum equidem vidi, prædixiq; multis, qui futurus esses: & nunc, opinionem, augeriumq; de te meum exitu comprobante, vtriq; nostrum gratulor, tibi, cui tribuuntur ea, quæ semper illustria fuerunt, nunc eo magis, quod à Paulo III. Pontifice tribuuntur, mihi, qui tua de futura dignitate, fretus indole, moribus, ingenio tuo, adolescens verè coniecerim. Cardinalis es, optabile, & honorificum: sed est in isto honore pondus, & labor, cadunt in eam quam nunc sustines, personam virtutes omnes, atq; ita cadunt, vt, si absint, is, qui honor esse destinat, vel sit etiam summa deformitas. Cura autem, & cogitationes illæ sunt præclare, illæ, Rainuti, te dignæ, æternaq; cum gloria cõiunctæ, pietatem præcipuè colere, excubare animo pro salute, ac dignitate Ecclesiæ, beneficentiam sine spe præmiorum exercere nihil omnino facere, nihil cogitare, in quo statim decus non eluceat: nã,

vbi paullo videtur obscurius, ibi satis constat turpitudi-
 nem inesse, qua profectò tibi in mentem venire, atq; ob
 oculos assidue versari, cum in aui tui summam gloriam
 intueris, necesse est, & omninò datum hoc vestro generi
 diuinitus videtur, vobis nascentibus heroum numerus vt
 augeatur, & quasi maius lumen de sublimi quadam spe-
 cula errantibus honestis disciplinis viam & hospitium o-
 stendat, ergo alter alteri exemplo estis, ad bene agendù:
 vobiscum simul & oriuntur virtutes, & cum etate cre-
 sciunt, donec vita munere perfunctos educat, ex hac rerù
 humanarum taterima caligine, & in illa sempiterna
 luce collocatos cum illo bonis omnibus circumfluente cae-
 lestium animorum cœtu coniungant. Aut igitur mihi
 nullus tui cohortandi relictus est locus, aut hic tantum,
 vt velis esse tui quàm simillimus, quodq; tuo generi, tuo
 nomini, tibimet ipsi, tuisq; debes instituis, id cumulatè
 persoluendum existimes. Vnum exoptandum, vt, qui tibi
 istam mentem cum ista auctoritate dedit, (dedit autem
 omnium auctor laudandarum rerum, & creator Deus)
 idem velit vtriusq; rei fructum esse maximè diuturnum,
 & equare tua vitæ spatium cum his bonis, quæ in te sum-
 ma contulit profectò, tales gubernatores, tam peritos,
 tam vigilantes, Christiana religio si numquam non ha-
 beret, numquàm illa exorirentur dissidentium opinionum
 horribiles procella, quæ iactare multis ab hinc annis Pe-
 tri nauem cœperunt, neque dum cōsistere patiuntur, quo
 quidem mihi libet ominari de te idem planè quod cœ-
 pio futurum, vt optimis artibus, quàm diu vixeris, præ-
 sidio sis, & ornamento, viuas autem quam diu vel tem-
 perantia

perantia duce, vel natura lege licet. Vale. Venetjs.

M. D. XLIV.

ALFONSO. CARAFÆ CAR-
dinali. Creato Romam.

Solent esse, que minùs expectantur, latiora nihil ta-
men ista, qua te auctum nuper accepimus, dignitate
neque magis expectatum, apud eos, qui tua studia, tuos
ad virtutem præclaros impetus nouerant, neque iucun-
dus, aut lætiæ maioris vñquam fuit, nemo enim dubi-
tat quin cum, qui te nunc ornat, honorem ornaturus ali-
quando sis, eximia tua gloria bono publico cõiuncta, quo
te hortari res ipsa non patitur, nam, si attendas diligen-
ter, & considerare cum animo tuo, adhibita in consilium
ratione, volueris, primùm illud, quis te Cardinalem cre-
auit, deinde quæ Cardinalis partes, quam graues, & læ-
boriosa, quàm eadem honorificæ, ac splendida sint, postre-
mò, quibus temporibus hæc tibi sit imposta persona, quam
alienis à virtute, quam turpi omnibus in locis omnium
pœne scelerum labe fœdatis: profectò ipse te, nullo cuius-
quam hortatu, à te ipso de tua laude admonitus, excita-
bis ad excellètem omnium artium honestarum cupidita-
tem: quæq; his artibus aduersantur, abiicies, atque con-
temnes, neque solum eo viro, quem in posterum præstare
debes, qualemq; te fore omnes auguramur, verùm in-
digna prorsus homine iudicabis. Vixisti semper antea
laudabiliter: fuit in puero pudor: est in adolescente pro-
bitas, est perfecta panè ratio, & expetendarum vitan-
darumq; rerum scientia, desiderari videbatur, in qua te
ostenderes, occasio, delata diuinitus est omniũ maxima;
singu-

singulari consilio summi Pontificis Paulli IV. qui cum sit patruus parentis tui, cum te ab ineunte etate non medio-criter dilexerit, cum omnes suos incredibili quadam complecti caritate consueueris : tamen in te honestando alia quaedam secutus est : dedit honorem non propinquitati, aut familiae, sed tibi ipsi, quae familiae nomen stude illustrare, & quo modo principia sedant, studium comprobabit euentus. En habes Alfonso campum, in quo tua virtus, parva vigilijs, bene agendi consuetudine iam confirmata excurrat, haec est illa, ad quam te exercebas, quo tua spectabunt cura, tuo ingenio, tuis optimis cogitationibus, ac studijs dignissima prouincia, ostende, quae tua sit non modo voluntatis, verum etiam industria praestantia, & pro me ex animo tuo illa praecleara, quae, ut antiquae gentis tua decus, ac domesticam praesentem virtutem referres à pueritia collegisti. Non est, mihi crede, labor ei, qui bene sentiat, bene facere, quod enim positum est in nobis ipsis, non aliunde pendet, non extrinsecus assumitur, in eo quid obstat, quo minus voluntatem res ipsa consequatur? Iam, ipsa virtus inuitat, ipsa allicit, atque afficit sui studiosos omni voluntate, omnibusque praemijs, nec dubito, quin excellens animi tui vis omnes difficultates, omnia superet humana. Quare gratulor equidem tibi tua causa, de isto, quo te extulit Paulli Pontificis diuina sapientia, honoris altissimo gradu : sed me mouet aliquanto magis publica res: quam tu traditam tibi simul cum ista dignitate, atque commendatam, saepe, ac nunc quidem maxime, talium virorum ope indigentem, tueberis in omni vita praesidiumque, erit in te situm aduersus iniustitiam

tiam impietatemq³, firmissimum. Quasi tibi magna videntur, atque gloriosa, debes animum sic instituere, ac moderari nihil vt ad te ipsum referas, nihil ipse tibi arroges, aut à teipso expectes, manasse à Deo cuncta putas, qui perennis æternisq³, bonorum omnium est fons, nos enim, vt nos, nihil sumus, aliquid autem, atque ad eò plurimum, vt à Deo, & per Deum, esse possumus. Vale, Venerijs, 1557.

STEPHANO. SAULIO

Decentianum.

Magnum est hoc, Sauli clarissime humanitatis, & amoris in me tui argumentum, quod, cum in istis locis nunc sis, vbi multam diei partem cum singulari, viro, Cardinali Polo, grauisimis, sanctissimisq³, sermonibus traducas non modo tamen de me cogites, quo ego vno cõtentus esse poteram, verum etiam id ipsum mihi declarandum litteris existimes, at quibus litteris? scriptis me hercule, quod ad verba attinet, elegantissimè, quod ad sententias, prudentissimè: vt ijs legendis notis magis amarem amorem tuum, qui te ad scribendum impulerat, quam elequentiam suspicerem, qua effeceras, vt illa ipsa, qua scriberes, cum ornatiora essent, amabiliora quoque viderentur. Quare, cum tibi ago gratias, vt debeo, immortales, quod ita animatus in me sit: tum verò etiam atque etiam te rogo in quo me ambitio quadã mouet, vt id, quod facis, perpetuò facias, quam enim putas ad meam laudem interesse, cum hoc percrebrescit, à me Stephano Saulio diligi: cuius est familia perillustis: qui sua ipse familia clarum lumen est: quentis

praclari illi viri, eius consuetudine, & conuictu magna-
 pere delectati, coluerunt, Bonamicus, Iulius Camillus,
 Longolius. Hac ego, Sauli, cum aliquot abhinc annis co-
 gitarem, semper quidem, vt à te diligerer, optaui: vt ve-
 rò etiam laudarer, optare fortasse potui sperare, cum ipse
 me nossem, certè non, debui, at tu in hac parte mecum
 sanè per liberaliter egisti scripsisti, in hac Romana lingua
 facultate, non, mihi neminem prestare, sed id, quod ego
 cum legerè erubui, neminem esse, cui non ipse antecel-
 lam equidem, vt, quod res est, aperiam, fateor à prima
 pueritia ita me in litteris esse versatum, vt vnã maxi-
 mè spectarem eloquentiam, vnã colerem, vnã admi-
 rarer, atq; hoc me studio satis mea sponte flagrantem,
 acrius inflammabant ij, qui tum homines viuebãt, Bem-
 bus, Sadoletus, Bonamicus, quorũ nomina per orbem ter-
 rarum celebrata sermonibus, & scriptis, exstingui nulla
 vetustate posse intelligebam, polus hic noster, qui nunc in
 omni laude, omniq; virtute tantus est, suis me scriptis ca-
 piebat, atque afficiebat maximè, ego tum, vt erat etas
 mea, prater verborum, & nonnullarum sententiarũ or-
 namenta nihil agnoscebam, purè, & eleganter scribere,
 putabam esse id, quod vnum si assequerer, excellerè. sed
 Rhambertus meus, qui & Gasparis Contareni, prestan-
 tissimi viri, consuetudine prudentiam hauserat, pracla-
 ra quaedam notabat in Polo, meq; paullo atate inferio-
 rem, ex vulgata venalium magistrorum disciplina ru-
 dem, atq; impolitum, erudiebat, & conformabat exem-
 plo, tum quidem, quantum proficerem, nõ me panitebat:
 & ex ijs, ieceram, fundamentis aliquid eiusmodi, quale
 ego

ego vellem, excitari aliquando posse videbatur, sed in re-
 bus humanis, quis est, cui nihil unquam secus accidat?
 cum in eloquentiæ studio multus essem, nec satis valetu-
 dini parcerem, incidi in morbum: qui cum esset per se
 gratis, tum eo factus est periculosior, quod, usu mihi
 librorum à medicis interdicto, magna sanè est animi mei
 affectio, atq; egritudo consecuta, post biennium denique
 valetudine recuperata, cum præteriti temporis iacturam
 sarcire diligentia vellem, ad pristina studia redeuntem
 exceperunt domestica controuersia, quas neque sedare
 minimo negotio, neque negligere sine graui mearum
 fortunarum exitio licebat, his quoque me difficultatibus
 aliquando is, cui omnia debeo, eripuit Deus. Lucem iam,
 quasi diu per tenebras errassem, videbar adspicere: &
 quamquam multorum annorum amisso fructu, erat sanè
 cur ingemiscerem, vitamq; mihi haud satis iucundam
 putarem, tamen otii spe recreatus, facile impetrabam à
 me ipso, ut ex animo meo superiorum molestiarum at-
 que incommodorum memoriam obliuione deleterem. Vi-
 gebat item, ut antea, pristina illa cura: nec erant quid-
 quam in meis consilijs antiquius, quam ut abditas atque
 implicatas in mente cogitationes non modo aperire, at-
 que explicare verbis, verum etiam exornare, quasiq; pi-
 gmentis & coloribus illustrare possem, res erat nec exi-
 gui temporis, & maximi laboris, tempus non quantum
 rei magnitudo ferret, suppetebat, cum ex vetere patris
 instituto in hoc imprimendorum librorum munere, et resti-
 tuendæ antiquitatis cura distinerer, laborem autem, vel
 si abundarem tempore, perspecta valetudinis meæ ratio

recusabat. vtrumq; tamē cum voluntas vinceret, quoti-
 dieq; aliquod horas, occupationibus ereptas, stylo darem:
 ecce me nescio quis, homo certē satis à fortuna sœlix,
 premijs cōmotum, & blanditijs captum, atq; irretitum
 Romam abduxit, vbi cum aliquot menses non in ijs, quæ
 semper amaueram litterarum studijs, sed inani officio-
 rum genere consumpsissem, & ille quem secutus eram,
 montes aureos pollicitus vix minima præsaret: collegi
 ipse me, neque solum studiorum meorum, quæ intermi-
 seram potius, quàm dimiseram, verùm etiam rei fa-
 miliaris, cui nisi consulerem ipse quoque iacere studia ne-
 cesse erat, habendam mihi rationem duxi, quo consilio in
 patriam reuersus, retuli me omnino ad veteres meas tam
 legendi, tum scribendi exercitationes: sed tum in domes-
 tica te constituenda, tum in emendandis antiquorum li-
 bris districtus, postea verò etiam erudienda duodecim no-
 bilium adolescentium Academia per triennium occupa-
 tus, quantulā habuerim excolenda facultatem eloquen-
 tia, quantumq; in tantis temporum angustijs per eam,
 quā ingressus eram, latinè scribendi viam procedere po-
 tuerim, facile, vt opinor, est existimare. Nosti tu, Sauli,
 cuius acies ingenijs etiā ea, quæ occultissima sunt, asse-
 quitur, primum, cuius prudentia sit quale illud est, quod
 in imitatione sit optimum dijudicare, deinde cuius indu-
 stria quod optimum iudicamus id re ipsa consequi, quod
 vtramq; cum sit difficillimū id quod, vt vides, ætate no-
 stra opimorum scriptorū penuria declarat; cum tamen
 qui hoc in genere elaborent, plurimi sint: satis equidem
 mirari non possum, cur tu me in epistolatua summum
 feceris

feceris in eloquentia dederisq³, id, quod ego si accipiam, mei sanè dissimilamus. hoc est impudens planè sim, nam ut cetera, qua dixi esse ad studiū huiusce laudis necessaria, mihi non defuerint, qua vitinam mediocria fuissent: temporis quidem, ut paullo antè exposui, multò minus habui, quam res tanta postulabat, fatum in hoc singulare meum est, ut orio nunquam abundem, abundem autem vitinam non semper indigerem maximè, nunc ad occupationem etiam accessit sollicitudo: quam mihi ex immaturo Cardinalis Masæi, diuini hominis, interitu exortam vitinā aliquando dies exstinguat: ratio quidem hoc nondū potuit, ille mea studia fouebat vnus: ille mihi otij spem dederat, & fecisset: quis enim ad benignitatem propensior? ille me, vbi opus esset, auctoritate ornabat, consilio monebat, re sustentabat. quid plura? in illo mihi erant omnia, & cum illo mihi omnia perierunt, quare non tam mihi cogitandum est, ut opus vniuersum de Romanis antiquitatibus, quod tu dilaudas, illo auctore institutum, possim absoluere, quam ut partem aliquam, iam confectā, liceat perpolire, quod ipsum si mihi nunc per meas occupationes liceret, hic tamen, qui me vexat, dolor certè non concederet, ac me hercule hac ipsa, qua te nunc legis, irrigaui lacrymis, cum scriberem: nec putauifore, cum tot curis distinerer, ut possem scribere: sed magna vis amoris est, magna obseruantia erga te mea, ea fecit, ut hoc officium rebus omnibus anteferrem. Aduentus tui iam aliquam nobis expectationem amicorum sermo commouerat. eam tu quòd litteris confirmes, valde letor. cupio enim tuam tum humanitatem, tum pruden-

tiam, quarum altera tibi ab hominibus amorem, altera etiam honorem conciliat, in consuetudine & sermonibus regustare, me autem quod huius consilij precipuam tibi esse causam facile patior mihi hoc à te, viro gratissimo, persuaderi, atque mirabiliter animum, atque amorem istum tuum: cui respondere officijs etsi difficile est: perpetuo tamen studio, & singulari quodam obseruantia genere, ut spero, tibi satis faciam. Vale. Venetijs, 1553.

E I D E M.

Decentiana Genuam redeunti.

ET si multarum rerum curis atque oneribus ita premor, optime Sauli, ut respirare vix possim: tamen, ut litteris tuis, amantissimè scriptis, aliquid responderem, abieci omnia, & officium, quod tibi à me debetur, habui antiquissimum. Video te miro quodam veteris eloquentia amore, ac studio teneri, significant hoc studia tua, declarant scripta sermones ubique, non obscure testantur, nam tu rem pulcherrimam diligis: cuius me quoque forma cepit adolescentem: & de voluntate illa, vel cupiditate potius, tantum abest, ut dies aliquid detraxerit, ut cum ætate simul amor creuerit, quare cum tibi ego tam multis in rebus concedam, patere obsecro te in hac me vna riualem esse tuum, nec tibi vel tantillum omnino velle concedere, sentimus enim idem, quod tu, nihil esse speciosius eloquentia, nihil præstantius: quàm ut ipse nosti, amarunt ætate nostra, atque appetière quam plurimi potiri autem, ut mihi quidem videtur, adhuc nemo potuit quis enim latine orationis laudem non magnopere diligenda

dam dixit? quis porro rationem & quasi viam, qua peruenire ad eam liceat, nobis indicauit, nam, qui se ita exercent, vt ex veterum scriptis & membra, & integrum quandoq; comprehensionis corpus sua in scripta transe-rant, non equidem eos reprehendo: siquidem perfecti similitudinem quandam sequuntur, sed quia perfectum ipsum non attingunt, in magna laude nō posuerim. Obsecro te, Sauli, qui iudicio excellis, quid tibi de Christophoro Longolio videtur? equidē, si quando, quid de scriptis illius existimem, interrogor, ita soleo respondere, ex-filem esse in sententijs, non luculentum in verbis, vt ta-men de eo, si vitæ cōtigisset vsura diuturnior, bene censēā sperandum fuisse, sed, vt nunc est, mea quidem sententia, nullus est, quid enim affert exquisitum, quid singulare, quid non vulgatum, non ex quotidiana consuetudine, vsuq; sumptum? At scribit interdum & de rebus fa-miliaribus, & ad familiares. Quid tum? quasi non vel in obscuro argumento possit ingenij lumen elucere. Nam, quod in eo verborū circuitus saepe à Cicerone, totus est: si consultò fecit, quod inde laudem speraret, iudiciū re-qui-ro, etenim, aliena quæ sunt, ad nos translata stultè iactamus: vt neminē laudare solemus, quia pulcher, quod accipitur à natura, at quia temperatus, quia iustus, quæ posita sunt in nobis ipsis, sin, quod potius existimo, inops à latina lingua explicare animi sensa aliter non potuit: necessitatem excuso: nec tamen, quod faciebat, diutius eum puto facturum fuisse, qui enim in illo otio Patauino nihil ageret aliud, quam vt se tum eloquentia copijs, qua philosophiam ornant, tum earum artium instrumento,

sine quibus muta filet eloquentia, locupletaret, vtriusq;
 studio facultatis consecutus esset, vt, suis quasi opibus
 abundans, de alieno quotidie parcius assumeret, cuius au-
 tem generis ea, qua moriens reliquit, scripta sunt, abesse
 eni iudico ab ea specie, qua est in scribendo optima, longissi-
 mē qua de re cum aliquod abhinc annis in conuentu ami-
 corum sermo esset ortus memini dissentire à me amicū
 hominem, & eruditum: qui Ciceronis in libris diu, mul-
 tumq; volutatus, tamen Longolium suspicit, aurea
 videlicet cum assidue tractet, area non internoscit, ita-
 que paucis post illum sermonem diebus interiectis, cum
 epistolam ad, me misisset, in qua ita scripsit, nihil sibi tam
 accidisse mirandum, quā quod à me audisset, cum di-
 cerem, mihi Longolia scripta non admodum probari: ni-
 hil rescripsi, quod homini quinquagenario insitam opi-
 nionem non speraui me posse euellere, & sunt omnino
 quedam res, quas vbi sensu & iudicio ipsi non percipi-
 mus, atq; assequimur, nulla satis oratio probabit, vt cum
 Anaxagora, niuem atram iudicante, frustra de albedine
 disputares. Improbas igitur, inquires, si ab antiquitate
 scribentes mutuemur? Ego verò, si aptè fiat, etiam sum-
 me probo, sed hoc ipsum, aptè, quam difficile sit, ex eo li-
 cet cogitare, quod latinam linguā contines vniuersam:
 vniuersa enim sub imitationem cadit, imitandi autem
 ratio, quia & multiplex est, & admodum recōdita: pri-
 mūm, de ea precipere sigillatim, insita doctrina est:
 deinde qua precipiantur, cognoscere, & perfectè exse-
 qui, nō mediocris ingenij. Cumq; id, quod enitet in ora-
 tione, aut in re videatur esse, aut in verbis: ego olim rem

significatam simul cum verbis significantibus sumebam,
 eaq; meis scriptis cum inseruissem, tum optimum illud,
 quod quaeritur imitando, planè arbitrabar me esse consc-
 cutum, postea coepit mihi meum consilium displicere: co-
 gitavi, quoniam id esset memoria magis, quàm ingenij,
 quod ego efficerem prestare multos posse, quod autem
 multi possent, egregium non esse. Tum iniui rationem
 haud paullo difficiliorem, quàm cum paucissimis mihi esse
 communem intelligebam. exquisita sententias, de Ci-
 cerone excerptas, aut de Terentio, tacitas in animo ver-
 sabam, eas ornabam verbis quàm poteram lectissimis, vt,
 quasi vestitu orationis mutato, cum eadem essent, alie
 tamen viderentur. Erat non dissimilis in verborum figu-
 ris commentatio. si quas notaueram illustriores, ad alias
 sententias ita traducebam, vt interdum eandem locu-
 tionem res propè innumerabiles accommodans, quasi ex
 vna cera plures imagines, nec tamen eiusdem generis,
 effingerem. In hac exercitatione quantum esset, vt inam
 aut maturè cognouissem, aut serè cognitum, auideq;
 arreptum vis occupationum non extorsisset, equidem, si
 quis me neget in scribendo quidquam esse, non pugna-
 bo: sed, si quid sum, ab hac vna esse, contendam. Tibi gra-
 tulator, Sauli, qui & vis, quod sentis esse praclarum, &
 quod vis nihil impedit, quo minus prestare possis, oij e-
 nim tantum habes, quantum styli exercitatio postulat,
 abundas, vt animi, sic fortuna bonis: in quibus ipsis (Ze-
 nonis pace dixerim) non minima, his praesertim tempori-
 bus ad virtutem vis est, ingenio verò ita flores, vt tuam
 maximè consuetudinem propterea expetierint q, quae

ipsi ingenij gloria prater ceteros excellere putabantur, atque vimam ea, qua litteris mandasti de homini Christiano, aliquando emittas, vt opinionem ac sermones, de te meos res ipsa confirmet, quod breui futurum facile spero, recipis enim te nunc in villulas tuas, hoc est in summum otium: vbi cum nullam tibi horam à studijs vacuum abire patiaris, (sic enim & à multis antea cognoueram, & postea Coccius noster confirmauit) expolitionem intra paucos menses expectamus operum tuorum, qua de re vt interdum me Decij nostri litteris certiorum fieri velis etiam atque etiam rogo. Pontificis Legatus, Ludouicus Beccatellius, homo antiqua probitatis, humanitate, ac doctrina prestans, post obitum Cardinalis Mafey ita me complexus est, vt omnem in meis commodis atque ornamentis curam et cogitationem fixisse videatur, cui non tam à me gratia sunt habenda, quod agit ipse quantum potest, ac plus etiam, quam potest? quam, quod alios etiam, magnos & principes viros, ad me augendum, atque honestandum suo exemplo, atque auctoritate vehementer excitat, qui cum multi sint, tua tamen inter omnes elucet liberalitas, qui, re vix audita, amore in me tuo, studio ergo literas incitatus, tantum tua sponte ad hanc prouinciam conferre velle pollicitus es, quantum ex animo meo nulla vnquam delebit obliuio. Vale, tuamque valetudinem cum tua, tum nostra etiam, quia te pendemus, caussa diligenter cura. Venetijs, 1553.

EIDEM, Genuam.

Magnam mihi solatium attulit epistola tua: iucunditatem, dicere non possum; quae tempora eripiunt,
 sic

sic, ut me tristitia totum panè tradiderim. Ac primum,
 obisse audio fratrem meū Bononia, cum valeret optime,
 repente morbum oppressum fratrē cum dico, me alterū
 iure natura dico, verū addo illud. obierit, si vera narran-
 tur, frater is, qui bonitate præstabat, valebat ingenio, ex-
 cellebat industria, factus ad omnia maximè omnium vide-
 batur. itaq; obruor dolore: nec, puto, emergam, nisi aut,
 illi melius esse, cognouero, aut, si natura satisfecit, opem
 tulerit ipsa dies: quæ valet ad omnia plurimū, animi ve-
 ro morbis plus etiam interdum, quam ratio, medetur. Ad
 hanc egritudinem accedunt domestica, meaq; propria.
 vxor, cuius præcipue studio re: familiaris, ac domus tota
 nititur, quæ me multis molestiis, multarumq; rerū et iu-
 rarū onere leuabat, quæ meā valetudinem præsentī sem-
 per officio tuebatur, ipsa nunc iacet, periculi non experta,
 affectis diuturno morbo viribus. ego vexor acerbissime
 anniuersariis oculorum doloribus: quos sanare, cum iam
 panè tentata sint omnia, humana artis esse non puto. re-
 media sunt ab vno illo, qui malis cunctis medetur, celesti
 medico expetenda. is mihi optimā, ut spero, valetudinem
 aliquando restituet: si hoc minus, muniet me saltē ea vir-
 tute, quæ res aduersa facile perferuntur. ita salus ex mor-
 bo nascetur, nō hæc, quæ corpus viget, quæ ego adhuc om-
 ni remediorū genere frustra quæsiui, quæ cum ipso corpo-
 re paucorū annorum spatium penitus extinguetur, sed illa
 multa præstantior, quæ nostra mentes, cū sese ab hac ter-
 restri labe seiunxerint, & cum purissimo illo celestiū ani-
 morum catu consciauerint, perpetuo fruuntur. interim,
 et ot in me concurrentibus malis, agre impetum sustineo,
 planeq;

planeq̄, quoniam homo sum, debilior aduersis. Hic tu me vocas ad scribendum, & hortaris, vt ea tradam litteris, qua assiduo latina lingua vsu, & diuturna tibi videor, exercitatione consecutus. Vis me scilicet optime Sauli, eam viam, qua ad eloquentiam ducit, aperire spissum opus, ac difficile, multi orij, tranquilla mentis, non vestra fortuna, cuius imaginem ostendi, neq̄, nostrorum neruorum, quos tu putas esse satis firmos, ego quam sint imbecilli, experior sepe, ac sentio. At erunt praecleari conatus, etiam si non succedat. Si ita est, hac laude nemo excluditur, potest aggredi, qui vult, velle autem quis non debet? siquidem egregia cupientem aliqua vel ex hoc ipso gloria consequetur, te si quemquam, Sauli doctissime, te, inquam, ipsum decet maximè omnium id suscipere, quod mihi imponis, qua enim sunt ad hoc munus necessaria, quorum alijs alia desunt, ea in te vno abundant omnia, ingenium, vsus diuturnus, doctrina iudicum, quid? opes, & fortuna num quid hac pertinent? illa verò, mea sententia, vel maximè. cursum enim ingeniorum retardat, vires debilitat, frangit inopia, an tu putas Aristotelem, & Platonem, illa Gracia lumina, an Ciceronem nostrum, an Plinium tam multa potuisse litteris mandare, nisi summum illis otium rerū omnium affluentia peperisset? domi aiebant seruos eruditos: contubernales habebant, eximijs pramijs accersitos ex vltimis terris, rhetores, historicos, praestantis ingenij, singularis doctrinae philosophos, cum his se quotidie exercebant: horum omnium opera quatenus liber et, vtebantur: at ego sumptum vnius pueri, minima mercede conducti,

quo

quo in scribendo vtor, agrè sustineo. Et in his angustijs,
 in hac mea tam tenui valeitudine, tam aduersa fortuna,
 quia rudes homines, veteris eloquentiæ cupidos, meis
 scriptis non erudio, nec in rectam latinè scribendi viam
 induco; appellas me, quasi malum debitorem, atq; etiam
 accusas, verbis tu quidem humanissimis, & alieno, vt
 videris nomine, re tamen ipsa grauiter, & vt ergo in-
 terpretor, iudicio: quod vereor in primis, facioq; sicuti
 debeo, plurimi, verumtamen videre te puto, quam facul-
 tatem res desideret, quid autem prestari à me possit, ne-
 mo omnium, qui viuunt, me ipso melius intelligit, qua-
 re noli mihi languorem, aut desidiam obijcere, qua abesse
 procul à me, qui ante acta mea vita cursum inspiciet, at-
 que examinabit, facile cognoscet, satis habeas, si nemo
 istam in te culpam conferat, qui cum ingenio prestes,
 atatem omnem in latina lingua contriueris, ex quo fa-
 ctum est, vt eam perfectè calleas, id quod tuorum scri-
 ptorum subtilitas, & elegantia declarat: cum valetudi-
 nem non desideres, otio panè diffluas: addo etiam: cum
 optimè tibi cum fortuna conueniat: qua tibi de suis bo-
 nis tantū elargita est, vt erogare quantumuis pecuinam
 in homines doctos, eorumq; studia nullo tuo incommo-
 do possis: hæc cum in te sint omnia, eaq; vt ego arbitror,
 summa, non minima quidem, certe abstines tamen ab
 hoc munere, & hortaris alios, nulla tibi re præterquam
 voluntate, & studio conserendos. Quis non miretur siti-
 re fontes? sitiunt enim certè, cum tu petis à me tanquam
 ex arido solo, quod in te ipse vberimum esse constat, &
 cum ad nostram potius inopiam confugere, quàm tuis co-
 pjs

p̄ijs vti vis. Hoc loco mihi venit in mentem, tuam quoq̄
 causam, non modo meam, meditati, quod tu fortasse
 respondeas. Distingues illa superiora: negabis in te vno
 esse omnia, quæ dixi esse de Latīna lingua scribentibus
 necessaria. de fortuna concedes: patet enim: etiam, o-
 pinor, de valetudine, de otio: ingenij laudem, & doctri-
 na, quæ tua modestia est, abs te reijcies, fortasse etiam,
 quæ tui est in me animi propensio, quæ humanitas, ad me
 transferes. Nolim equidem tecum, Sauli; ne in tua qui-
 dem laude contendere: verū, quod tu mihi de te ipso non
 credes, credent alij, verumq̄, fatobūtur, adducti in hanc
 sententiam, ac plane confirmati, non tam auctoritate
 meo, quam tamen, in his præsertim elegantioribus litte-
 ris, in quibus iam tot annos versor, non esse nullam intel-
 ligō, quam tuo ipsius testimonio, quod habet ponderis: a-
 pud bonos ac sapientes viros in omni re plurimum. te, in-
 quam ipso teste locuplete, cui fides habenda videatur,
 probabo tuam virtutem. Oblitus ne es, aut oblitum me
 putas illius temporis, cum tu librum tuum de homine
 Christiano mihi ostendisti? bone Deus, quam in illo mul-
 ta præclara, cuius industria, cuius prudentia, quam à te
 grauitèr, quam copiose, quam splendide tractata. neque
 vero illum librum, videre alij, vidit, qui vir, & quantus,
 Reginaldus Polus Cardinalis, qui potest esse instar om-
 niam, quem tu profecto iudicem in te tua nunquam re-
 cūsabis. hunc ego audiui, audire multi, de tuo interdum
 libro loquentem. ornabat laudibus, (& est ho-
 mo; vt scis, natura simplex, rectus, cuius ab intimo
 sensu nunquā ne minimum quidem aut vultus. aut ora-

ris discrepet) quid plura? conferendum cum antiquitate
 iudicabat. Quamobrem redeo illuc, & concludo paucis.
 Magni facis eloquentiã. cupis eam cognosci, cupis ama-
 ri, & coli. egregia cupiditas, & nobili sane viro digna:
 verum, vt tibi satisfacias, & inuenias exitum studij tui,
 elige de duobus vtrum vis. aut ipse, qui potes, ostende no-
 bis Latine lingue pulchritudinem, ac præstantiam; doce
 nos, doce posteros, quæ sit eius adipiscenda, & perfruen-
 da ratio incunda: aut si quos existimas hoc præstare
 posse, excita eos liberalitate, fove tuis copijs: noli pati,
 animum eorum hac illa cura distrabi: sit intentus, &
 fixus hoc vno in studio; neque abducatur ab opere pul-
 cherrimo, ac nobilissimo humillima interdum rei turpis,
 & sordida procuratio, ita consequeris facile, quod vis:
 optimisq; studijs & posteritati magna tua cum laude
 consulens. illa, quæ scribis de leguleijs quibusdam in me-
 um librum de Romanis legibus, detrahendi studio, in-
 currentibus, legi nullo cum stomacho: nec sum miratus,
 à barbaris hominibus sordido quodam litterarum genere
 assuetis, elegantioris doctrina scientiam, & quasi lau-
 ritiam quandam studiorum contemni. Non placet
 istis meus liber: magnis videlicet viris, quorum fa-
 ma adiumillarum, in quibus ipsi habitant, limina non-
 dum est egressa: at placet Vincentio Portulace,
 cuius est in vrbe Brixia insignis auctoritas, illustre
 per Italiam nomen placet Antonio Augustino, Mer-
 co Antonio Natta, Lelio Taurello, Vido Panci-
 rolo, iuris vtriusque scientia claris, quorum nomi-
 na, scriptis egregijs testata virtus, atque expressa
 cum

cum aternitate coniunget. hoc ego meorum laborum, & vigiliarum laudatores cum audio, viros graues, certos, omniumq; nobilissimos, voculas rauce plebecula contemno, quidq; leues, & obscuri homines de me sentiant, aut loquantur, non esse mihi valde laborandum existimo, te quoq; sperabam in meis praesidijs esse, & si qui vrgerent grauius obsistere, impetumq; inuidia, & maleuolentia tua auctoritate, ac testimonio frangi, quod si facis, fructu fero me a singularis in te obseruatione, & habeo tibi, quam debeo, gratiam: sin minus, hoc tamen nomine tibi debeo, quod meos obtrectatores stocci facis, vsque eo, vt indignos, quibus respondeatur, existimes. Vale. Venerijs, 1558.

FIDO. FABRO

Patauium.

Nescio, vtrum fortuna succenseam, cuius culpa factum sit, vt, ego tuas litteras duobus fere mensibus post eum diem, quo tu scripseras, acceperim; an eidem gratias habeam, quod mihi, arculam quandam scriptorum meorum euoluenti, planeq; aliud agenti, de improviso illas optulerit, gratias habebō potius quod eodem tempore simul cum iniuria beneficium accepi, & iniuria beneficium praeferrī, aequum est. sed quoniam vereor, ne tarditatem in scribendo meam durius acceperis; hunc tu mihi scrupulum Vide, si ex animo euelleres, faceres humane, nec tamen iniquè: cum hoc ipsum, quod commissum à me est primum ex aliena culpa pendeat, deinde nunc quidem etiam corrigatur. Venio ad tuas litteras, quibus mihi gratius nihil potuit accidere: dicērem iucundius, nisi

nisi clausula illa de Bunello meo planè omnem iucunditatem eriperet, nam sic fac existimes, ex illius viri interitu tantū me cepisse dolorem, quantum fortasse dies exhaurire nullapoterit. Vixerat mecum Venetys per quadriennium: cum ego in illo probitatem morū, virtutemque diligere, ille in me propensionem, credo, quandam ad litteras non improbare. Intercessere etiam inter nos officia quadam sed à me leuia, nec satis digna, quæ memoria tenerentur: quæ tamen ille, vt erat gratus, non meminisse solum, sed predicare etiam solebat, ego ab illo maximum habeam beneficium, quodd me, cum Philelphis, & Campanis nescio quibus (vt alijs partem) misere errantem, in hanc recte scribendi viam primus induxerat. Videbatur quibusdam natura seuerior? sed erat lenissimus erga sui similes, hoc est erga bonos viros; vbi vitium nosset, censor acerrimus. Distinguere homines non fortuna, sed moribus solebat. Loqui ad voluntatem neque ipse poterat, neque ferre qui ad istam artem eruditus esset: totus erat apertus, & simplex. Satis scio fuisse, qui illum deprauata religionis nomine in crimen vocauerint. quorum vitam si cum Bunelli vita comparares, Socratem diceres in quorum conspiratione circumuētum. Coluit omnes virtutes & philosopho dignas, & homine Christiano, sed continentiam præter ceteras. hac vero ille triumphauit maxime, & triumphauit adolescens, cum ceteros voluptas capit, quo mirandum est minus, si tantus postea vir ex tanto adolescente factus est, nam extremam vita partem, quam, vt in fabula actum, decet esse perfectissimam, heroicam audio fuisse, & plane diuinam

nam. Quare incumbamus, ô Vide, & hanc operam Bellenello nostro natemus, vt illius nomen, immortalitate dignissimum, exstingui mortali cum corpore non sinamus. quod equidem entar; & hominis mihi amicissimi, summi viri, memoriam (si modo is ego sum, qui tantum praestare possim) profecto ab interitu vindicabo. video te in tuis litteris idem velle: nec dubito, quin possis. nam & Bunellum amas mortuum: & vales plurimum ingenio; quod etiam pietas excitabit. cuius officij societas eo gratior viriq; nostrum esse debet; quod cum apud alios laudabilis maxime erit, illustri exemplo gratia referenda; tum ad animos nostros amore coniungendos, aeternaq; necessitudine conglutinandos, plus valere nihil potest. Reliqua erant in epistola tua magnifica quadam, & eleganter scripta de laudibus parentis mei; quae verissima fa-teor; quadam etiam de me ipso, quae non agnosco nam, etsi tibi, nobilissimo adolescenti, multis non solum fortuna, sed etiam natura, doctrinaq; bonis ornato, & quod caput est, virtutis amanti, placere maxime velim: tamen, quia nemo adhuc à me hoc impetrauit, vt ea mihi adsciscerem, quae mea non essent. patere, obsecro te, de me ipso mihi potius me credere, quam tibi. quod si, cupidum esse laudis, laudem esse vis: isto me licet nomine non contemnas: quod ea, quae habent ij, qui laudabiles ducuntur, ego eadem vt haberem, semper laboravi. sed scis, velle, & perficere, non idem esse. alterum contingit multis, alterum dumtaxat ijs, quos dii diligere putantur. quorum ego te in numero, optime Vide, praestanti natura pradi-

rum, Bunelli preceptis informatum, confido facile futurum. Vale. Venetijs.

MARCELLO. CERVINO
CARDINALI
Romam.

POSTEA quam Roma discessi, etsi tum mea vetus in te obseruantia, tum tua in me perpetua beneuolentia postulare videbatur, vt ad te quam sapissime scriberem; tamen id non feci: propterea quod omne otium, atq; omnem etiam mentis tranquillitatem molesta in primis ademerunt occupationes: quarum me, cum primum huc reuerti, tantus aestus absorbit, vt longo interuallo vix emerferim. nam primum domesticas res ita male affectas offendi, vt eas seruare, multi temporis, non exigui laboris, etiam alicuius artis esset. deinde, cum illa, quam scis in meis epistolis nutu tantum appellari, inimica natio virtutis, ac diligentia, quae etiam patri meo, viro optimo, (& adde si quid vis) negotium exhibuit, ad me vexandum, atque opprimendum conspirasset: durius habui negotium, vt meas fortunas in tuto collocarem. sed me, qui antea praesto mihi semper affuit laboranti idem in hoc porissimū discrimine egenem opis et consilij, nec mediocriter de toto rerum mearū statu sollicitum, respexit, ac liberauit Deus. itaq; omni planè molestia perfunctus esse mihi videor. quid quaeris? aliqua etiā officij specie ab eisdē obseruamur: ac se satis aptè simulationis, vt opinor, artificio tuentur. accipere tamen quod datur, quocumq; animo detur, inscitia nō est: nec hodierni mores, & ratio

temporum secus postulat. Cetera sunt in meis rebus non plane cuiusmodi nos optimus, sed cuiusmodi tamen multi non sperarunt: quibus hæc, quæ nunc agimus, amplissima videntur esse, cum, nos præ ijs, quæ, nisi quis casus nostris consilijs occurrerit, egere aliquando cogitamus, tenuissima iudicemus. quam quidem ad rem quod tu omnia, quæ in te sunt, liberalissime polliceris; quodq; Alexandrum etiam Farnesium, præstantem omni virtute Cardinalem, in eandem ratione propensum esse affirmas: equidem de te sic existimo; & multas esse res, in quibus iuuari à te pro tua summa tum dignitate, tum etiã fortuna possum; & in ijs rebus nunquam omnino mihi tuam esse humanitatem defuturam: Farnesium autem, diuinum adolescentem, natum ad liberalitatem, & ad gloriam, non miror eo esse erga virtutem animo, quo quia semper fuit auus eius, iucirco ad eum gratum, qui est in terris summus, & augustissimus, dys hominibusq; uolentibus ascendit. ac sane illi cum domestico exemplo, tum multo etiam magis, egregia ipsius natura ad immortalitatis laudem excitatus, saepe alias, quanti bonas artes faceret, ostendit, sed proximè uel in primis, cum Hieronymum Ferrarium, iuuenem rarissimæ virtutis, sane quam pro eius meritis ornauit, atq; auxit. in quo, cum apud unum posuisse beneficium uideatur, à multis tamen gratiam inuit. nam, cum vos, tales viri, patronum litterarum suscipitis: quicumq; bonis artibus delectantur, animo recreati, ueniunt in spem aliquando fore, ut, post diuturnos labores, et molestiarum quasi tempestates, in quietis & otij portum, uobis adspirantibus, deferantur.

deferantur. quos si in cursu studiorum instituto vestra
 benignitatis aura deficiat; hærebunt, neq; iam poterunt,
 quo intendebant, sine ope auxilioq; vestro peruenire. ve-
 rum huiusmodi dubitationem vestra iam consuetudo su-
 stulit. magna enim optima voluntatis documenta sepi-
 sime dedistis, maiora etiam dare cogitatis; cum quidem,
 vt Antonius Bladus ad me detulit, pulcherrimam rem,
 & vobis dignissimam aggressi, omnes libros Græce scri-
 ptos, qui nunc in bibliotheca Palatina conditi asseruan-
 tur, prælo subijcere cogitetis; vt, multiplicatis exempla-
 ribus, per orbem terrarum, in vsum omnium gentium,
 omniumq; saculorum, diuulgentur. cui se muneri Bladus
 à te esse præpositum aiebat: itaq; venisse ad nos, vt & eos
 typos, quibus atramento illitis charta imprimitur, constan-
 dos curaret, & si qua præterea sunt ad opus necessaria,
 maturaret. sane sum lætatus plurimum; hominemq; sua
 sponte diligentissimum, tamen cohortari non desino, vt in
 eare, quæ ad commodum studiosorum, maxime vero ad
 tuam, vt ego sentio, gloriam spectat, opere ne parcat:
 eiq; dixi, vt ad omnia me & si a tribus vteretur, neq; mi-
 nus prolixè, quæ verbis pollicitus sum, vbi ille petierit, re
 præstabo. nam & hominem diligo; & vero tua voluntas
 maximi est apud me ponderis. In Romulo quidem tuo,
 quem initio sum complexus vt fratrem tuum, deinde a-
 mare cæpi vt te fratre dignum, nihil prætermitto, quod
 aut in officio cohortandi, aut etiam in studio iuuandi po-
 situm sit. sed ille, cui notissima sunt occupationes meæ,
 pudore, credo, facit, vt rarius ad me scribat: cum mihi,
 vel in maximis negotijs, ei vacare, non modo non mole-

stum, sed etiam gratissimum sit. quod tu, si videbitur, ad illum scribes: simulq; litteris admonebis, vt, quo consilio Patanium est profectus, ad studio et diligentia consequatur. neq; tamen hoc dico, quod eum, adhuc quidē, lapsum esse puenim; de quo etiam ea, quae volumus, et videmus, & audimus; sed quod infirmitatē eius aetatis cum recordor, interdum vereor, vt possit consistere. Vale. Venetijs. M. D. XXXIX,

BERNARDINO. MAFÆIO

Episcopo Creato

Romam.

VBI te audiui Episcopum esse creatum, latatus sum non tam ob ipsam rem, quae sane est perhonorifica; propterea quod Episcopatus & sacerdotium est, & maximum sacerdotium; quam quia, de te ipso cogitans, intelligebam te eum esse, cui ad istam honestandam dignitatem summa facultas in optima voluntate non deesset. Tibi erunt, quae multis solent esse laboriosa, virtus, & vigilantia, ex tua vetere consuetudine facillima. non enim honorem quasi legem bonitatis, ad quam te fingeres, accepisti; sed ad honorem bonus accessisti; multis antea, magnisq; rebus Pauli III. probatus; cui Pontificiū omnium sapientissimo, & optimo; qui & ipse Deo probatus est. et non probat nisi sui similes. Gratulor igitur tibi, non vt gratulamur ij, qui fere, quibus fructibus auctus sis, vnum cogitant, cetera magnopere non spectant; sed vt ij, quibus dignitas, & religio primo sunt: quae tu coles maxime, & eris in Christi militia antesignanus. Grauem sane perso-

personam Episcopi sustinetis. vestrum est, errantes animos in viam reducere. et reducit nos quidem preceptis diuina doctrina tradendis; sed magna vis est in exemplo, cū ea, qua traditis, ipsi vita, & moribus exprimitis. quod tu prestabis vtrumq; omnium maxime; qui & habes non doctrinam modo, verum etiam eloquentiam. quam altera imperitos erudias, altera languentes excites: & viuīs, vt homo, satis extra culpā. quod memini me multis abhinc annis in tua prima adolescenti miratum; cum ea in te laudarem, que tamen imitari vix poteram. quod fecisti adolescēs; cum tua te singularis, optimaq; natura ad decus inuiteret, et quasi manu prehensum duceret; nunc, atate confirmata, cum ad voluntatem accesserit ratio, dubitem, quin idē multo sis alacrius constantiusq; factururus; dubitet. qui te ignorat: mihi, cum tua studia, tui sensus ex familiaritate notissimi sunt, dubitare non licet. Quare, vt ad prima redeam, non eo solum nomine tibi gratulor, quod Episcopus es, in summa dignitate constitutus; quod tibi scis esse commune cum multis; sed quod is es, qui cum ista dignitate virtutem equare possis. quod quia vides quam non multi potuerint, eo magis tu, qui potes, hoc ipsum, quod potes, acceptam Deo referre, tantumq; munus in te collatū, illud quidem plurimi facere, sed, quoniā est propriij erga te amoris argumentum, muneris causam multo, quam ipsum munus, pluriis aestimare, Vale. Venetijs. Kal. Maij. M. D. XLII.

GABRIELI CATIANO

Brixiam.

I C 4

Epistolae

E Pistolas à te habeo duas: viramq; scriptam eleganti-
 sime, sed illam pleniorē, quā XI. Kal. Sept. de-
 deras: nam hac recentior, cui non. arū Oct. dies erat ad-
 scripta, argumentum habuit fere nullam. venio igitur
 ad priorem: in qua cetera iucundissima, illud permole-
 stū, quod te minus. ò. mode significas valere: scribis enim,
 valde te ob aduersam valetudinem vereri, ne non illud,
 quod instituisti, absoluerē, ac perpolire tibi liceat. Mi Ca-
 tiane, excita prudentiam tuam; & occurre morbi prin-
 cipijs; ne ille, grauior deinde factus, & te, & amicos tu-
 os, qui, te egrotante, valere non possunt, diutius vexet:
 Hoc loco mihi veniunt in mentem, quae tu me olim mi-
 nus recte cum haberem. prudentissime, & amantissime
 monuisti, illa, illa ipse tibi nunc in memoriam redige; &
 quae tuae tunc partes erāt, eas nunc fac esse meas. Tu mi-
 hi non ex Hippocrate, aut Galeno, sed ex veterum philo-
 sophorum libris ea remedia, quibus ad salutē meam præ-
 stantius esse nihil potuit, attulisti: ego nunc idem in te
 facio: tuamq; tibi medicinam restituo. vis, quae meum
 morbum te medente, sanarunt, ea tuo ipse in morbo præ-
 termittere? non vis, opinor non enim id te dignum
 est: qui ea saepe legisti, vnde homines alijs cauere cum
 discant, sibi eos non cauere turpe est. quare adhibe eam,
 quam ad omnes res soles, ad te curandum diligentiam:
 & quod oneris suscipisse te scribis, id si grauius videtur,
 quam vt perferre possis, depone prius, quam opprimare.
 magnum est, quod moliris, & magni non solum inge-
 nij, quo tu non egēs, sed etiam orij: quo nisi abundas, quo
 modo te speras ea, quae in iure civili dispersa sunt, quae scis
 esse

esse minime pauca, primum posse cogere, deinde coacta ita disponere, vt ex certis generibus totum ius ciuile cognoscatur? atq; ego tamen sic existimo: si quis est, qui hoc prestare possit, aut eum te esse, aut omnino neminem: sed, quoniam res, & fortuna tua, quemadmodum tu quidem affirmas, ita ferunt, vt in forum tibi necessario sit eundem; qua ratio, si modo & tibi, & populo placere velis, multi temporis exercitationem desiderat; hac autem, qua à te est iuris ciuili instituta digestio, eiusmodi est, vt nihil operosius existimetur: vereor, ne, duarum rerum difficillimarum tractatione distractus, vtramq; dum vis, neutram assequare. quamobrem, quid suscipias, tui consilij est: ego moneudi partes, quae sunt prudentiae, non assumo: neq; enim plus vlla in re me existimo videre, quam tu vides: id, quod est benevolentia mea, faciam, vt magnopere te non solum hortor, verum etiam rogem, valetudine tui minus, quam gloria, ne seruius: quae quidem nobis, qui te summe diligimus, tanta cura est, vt plurimas nostrae salutis partes in tua salute positas existimemus. De Alciati libro, valde te amo: sed, eum, hoc quidem tempore, cur mittas, non est. sunt quaedam, quae magis vrgent. Quae scis à nobis anno proximo superiore instituta, iam pene absoluiimus. Domestica fere sunt vt volumus. fratres valent optime, ego sicut solco, hoc est, etsi non optime, sic tamen, vt studijs nostris frui liceat. quod si perpatuo detur, equidem hac mea tenuitate contentus ero; illam firmitatem, illa athletarum latera non appeto: neque mihi vniquam de natura queri veniet in mentem, quae me corpusculo finxerit imbecillo: gratias

agant potius, quod effecerit, vt omnibus pane horis, aduerse valetudinis metu, spectanda mihi ratio sit, & continentiam qua virtus est, aut certe ad virtutem ducit, cogar amplecti. Amamur à multis: si modo ex vultu, & verbis amor intelligitur: colimur etiam à nonnullis, qui, falsa de nobis opinione adducti, nostram consuetudinem, quasi docti hominis, videntur expetere. quibus ego si me patefecero, facile hunc errorem eripiam, & puto, faciam; ne totos dies saluatoribus tribuam. Vale. Venetijs. M. D. XLIII.

FRANCISCO. LVISINO

Patauium.

SI, nescis, Luifine, quantum ego amori nostro tribuam; cognosce ex hoc, quod & superioribus mensibus licere mihi per eum putavi ad tuas litteras, humanissime scriptas, nihil respondere; & nunc, eodem fretus, etiam male respondeo. Non est hoc, inquis, officium colere. Quasi iam probaueris, quia non coluerim, ideo me turpem esse. non placet ita duris legibus amicitiam adstringi, numquam relaxentur. summam diligentiam maximam in rebus si ab amico requiris, iure facis: sed, si etiam in minimis, non equus es. est enim profectò quaedam suauitas in negligentia: quam qui ex amicitia tollit, horridior est, quam vt vrbani mores ferre possint. quare, si amabilis esse vis, (quamquam quis te vno amabilior est?) verumtamen, si id tibi propositum est, vt omnibus in rebus aequè amabilis, aequè iucundus sis: permitte mihi, vt liceat aliquando tecum esse negligenti. Nam,
quod

quod ad tuas litteras attinet. ita iudico, scriptas esse non solum eleganter, in quo tamen non minima laus est, sed etiam sapienter; quod quia solet ab aetate tua longius abesse, non solum laude, sed etiam admiratione dignum est. vitium hoc in plerisque adolescentibus, atque etiam in robustioribus quibusdam fama celebratis animaduerto, ut inania colligant, & eloquentiam non, ut veteres illi, in sententijs, & verbis à communi consuetudine alienis, sed in quibusdam vulgaribus, ac pene puerilibus ineptijs constituent. Quocirca non ego te, Luifine, hortabor, ut ex ista imperite scribentium turba te eximas: sed gratulabor potius, quod ita effecisti, ut hortationi locum non reliqueris. hoc cum adolescens adhuc, & pene imberbis, nondum ea prudentia, qua extrinsecus assumitur, propter aetatem copiose instructus, naturali quadam ingenij facultate, & assidua Ciceronis lectione sis consecutus: cum illa accesserint Aristotelica, in quibus nunc totus es; vsurq; rerum, qui in adolescentem non cadit, percalleris, qualem te virum futurum putemus? non sum natura blandus; neque soleo cuiusquam auribus inseruire: potius offendit quosdam libertas mea. itaque, quod dicturus sum, gratia causa dictum ne putato. si quando accidit, ut interroger de ijs, qui antiquam illam perfecte scribendi laudem posse nobis videantur iam pene amissam restituere, soleo te duobus praestantissimis adolescentibus, meis familiarissimis, Calino, & Amaltheo, tertium inferere. Calinum, puto, non nosti: qui clarissimum iuuenem Aloysium Cornelium singularis viri, IOANNIS CORNELIJ, filium, in Cyprum insulam secutus, ter-

tium

tium iam annum abest. sed mihi hoc velim credas affirmanti, ea bona, qua magister tuas Aristoteles laudabilia esse dicit, omnia fere in illo adolescente aut esse iam, aut breui, vt ego auguror, futura. De Amaltheo autem quid sentiam, non expectas opinor, vt significem, neq; vt ego tibi eum quasi latentem indicem, quem in illustri quadã specula virtus constituit. quare coniunge te cum his, & eloquentiam tres optimi adolescentes, etate fere pares, concordi studio, sicuti pulcherrimam virginem, diligite. quod si me etiam socium recipitis, et riualem in hoc amore fertis: erit præclara consensio; & Latina lingua formam, quam, superioribus temporibus turpi barbaria vitiatam, nunc agnoscere vix possumus, posthac, vt opinio mea fert, intactam, illibatamq; tuebimur. Vale. Venetijs. M. D. XLVII.

PAVLLO CONTARE-
no Venetias.

CVM Venetijs proxime discessi, vt in hanc solitudinem ex ista frequentia me conferrem; magna saue latitia perfruebar; & quod ad ea, qua homini carissima sunt in vita, vxorem, ac liberos meos redibam; & quod mihi, otium ad studia, amantatem ad valetudinem querenti, hunc esse præter ceteros locum expetendum atque ad amandum intelligebam. sed vt in rebus humanis nihil est simplex, in summa voluptate molestia tamen hoc erat, quod ita fortuna tulisset, vt, quo tempore tibi per anniuersarias Patavini gymnasij ferias Venetijs esse, & commorari liceret, tum ego à te disiungerer, magnamq;

& namq² manendi cupiditatem maxima discedendi ne-
 cessitas vinceret. nec mihi vero dubium est, quin cum
 meo sensu tuus quoq² sensus congruat, & qua me cura
 torquet, eadem te pungat, vinci enim in officio, atq² a-
 more, quam sit turpe, si te non mea, vox aliquando do-
 cuisset, ipsi te libri, vnde hauris illa praeclara, quibus ad
 laudem informamur, penitus erudirent. quod si, vt vna
 simus, & tu, vt opinor, sperabas, & ego certe cupiebam,
 per intervalla locorum non licet: at quod proximum est,
 vt vna esse videremur, non video, cur prestare litteris,
 & consequi non liceat. nam si propterea, simul esse, iu-
 cundum est, quia mutuo sermone fruimur: in litteris non
 ego quidem tuam vocem audio, neque tu meam; sed, quae
 voci subest res, eam nibilo minus, quam vna cum sumus,
 percipimus, huc etiam maiore cum fructu, quod aliquan-
 to scribimus accurratius, quam loquimur. quare velim
 ad scribendum te des: & cum me tuae consuetudinis v-
 suta, ob ingenij tui suavitatem & sermonis elegantiam,
 mirifice capiat; haec, quae in te amo, quae nunc abesse do-
 leo, fac, si me diligis, ne omnino desiderem. debes hoc
 mea causa non nolle, tua vero maxime cupere. nam, cum
 te aliquot abhinc annis in rectam illam antiquae eloquen-
 tiae viam dederis patris tui, viri optimi, ac sapientissimi,
 vocibus, consilij: q² commotus, patris vero, clarissimi, ac
 praestantissimi civis, exemplo incitatus: turpe tibi est, in
 mediocri laude consistere & ad summam peruenire; sine
 stylo, assiduamq² exercitatione, non licet. quid enim ille
 noster, cuius tu libros numquam de manibus deponis,
 quid aiebat? timere se, nisi frequenter declamaret, ne,
 quod

quod adeptus erat in arte oratoria facultatis, exaresce-
ret. Attende, mi Paulle, & tuam caussam, à qua mea
disiuncta non est, si placet, mecum considera. Ille, sibi, ho-
mo Romanus, Latinae orationis inopiam metuebat; cum
tamen omnibus in hoc genere diuivjs abundaret: nos,
quibus Latina lingua peregrina est, qui in optima scri-
bendi aut dicendi ratione rudes, et infantes pene sumus,
de summa eloquentia sine summo studio cogitabimus?
& vnã omnium difficillimam rem, eandemq; omnium
gloriosissimã, ludibundi consequemur? Vides me ipsum,
qui quid sim, ego quidem non statuo; sed sunt, quibus non
esse videar; nullum pene diem intermittere, quin aliquid
Latinae scribam? cum tamẽ, ex quo lapidem hunc voluo,
annus iam vigesimus abierit. Est adolescens in vestra no-
bilitate, tibi nõ ignotus, mihi admodũ familiaris: quem,
excellenti præditum ingenio, gloria cupiditate flagran-
tem, nisi à Romanae eloquentiae laude ad huius maternas
linguae studium falsa quadam opimo traduxisset, erat
cur de illo sperarem ea, quae summa sunt tantam enim o-
peram in scribendo ponit, quantam tu videlicet in legen-
do. sed neq; illi in summa industria iudicij satis est, qui de
Latinae linguae dignitate non optime sentire videatur:
neq; tibi, rectissime iudicanti, ad id ipsum quod probas
obtinendum suppetit industria. quare vellem, vt & tu
illum in diligentia, & ille te imitaretur in sententiã. quod
vtrumq; si contingeret; ne ego vestra virusq; laudi præ-
clare consultũ putarem. Sed ille de suo consilio viderit. ic-
circo. n. se non existimat errare, quia, quos sequatur, au-
ctores habet. eos viros, qui quod optimũ esse dicunt, in eo
facile

facile omnibus hominibus antecellunt. Te vero, qui mecum in iisdem adibus per trienniū fere vixisti, qui, quidquid es, de meorum consiliorū praeceptorumq; fonte fluxisti; cuius à laude mea laus quodam modo pendet; te, inquam, mi Paulte, quantum in me erit, errare non patiar; teq; coactus amore, et officijs tuis, hortari numquam desinam, ut in veram ac sinceram eloquentiae formam, cuius ego tibi excellentem pulchritudinem, duorum veterum oratorum exemplo, saepe demonstraui, tua mentis oculos acriter intendas; eamq; tibi à me veris, ut arbitror, lineis designatam, tu aliquando tuis scriptis, quasi coloribus, coneris exprimere. Graue, inquit, onus imponis, & difficilem mihi laborem mandas. Fateor ita esse: addo etiam illud, non esse nobis opt. indurū, ut aliter sit. nam, cum omnium hominum in appetenda laude par prope voluntas, similisq; sensus sit: quod omnes appetunt, id si esset eiusmodi, ut consequi multi possent; quanti, obsecro, astimares? opinor, minimi. copiam enim vilitas, & vilitatem sequitur contemptus. quare non tibi est dolendum, quod de sudoribus manat gloria. letare potius, quod, cum eam omnes amabilem esse, valdeq; expetendam sentiant, plerosq; tam ē laboris magnitudo terret, et emulandi studium rei difficultas imminuit. Est aut tibi ad hanc laudē, quo te voco, aditus eo facitior, atq; apertior. quod, quae duo sunt ad comparandam eloquentiā instrumenta maxime necessaria, ingenium, et memoria, vtrumq; sic tenes, ut in altero excellas, in altera ijs, qui excellere putantur, non admodū concedas. haec tu bona si languere sinis; gratiam naturae non optimam refers, quae non in te benigna

benigna fuit, ut suum beneficium negligeres, sed ut ad
 decus, ad dignitatem, ad immortalem, aeternamq² lau-
 dem conferres. Neque vero is ego sum, qui te velim elo-
 quentiam à philosophia se iungere, totosq³ dies in hoc v-
 no expolienda orationis studio consumere. erras, si me
 ita sentire putas. ego philosophiam diuinum quiddam
 esse dico, indicem veritatis, magistram vitæ, omnium vir-
 tutum, omniumq² laudandarum artium parentem. sed
 idem ita statuo: si qui optime sciat, non optime loquatur,
 plerumq³ fieri, ut id ipsum, quod sciat, nescire videatur:
 & ut in conuiujs non parum interest, qua epula ratione
 condiantur, sic in sermonibus, aut scriptis, magni refert,
 quibus animi cogitata verbis enuncientur. quod si cui ita
 stupidus aut ita deprauatus est sensus, ut ornata, & bene
 structa orationis suauitatem, & tamquam harmoniam
 auribus non percipiat: hunc tu, si sapias, neque consules in
 in re tua; quia, recte qui non intelligit, is ut recte iudicet,
 sperare non licet: neque ipsum monebis; quia quibus de-
 sunt principia naturæ, ijs inutilem artem esse constat. tu,
 si me audies, musarum vocem ab rusticano sono di-
 stinges; & ut inanem multorum loquacitatem ode-
 ris, sic elinguem quorundam sapientiam non amabis. qua
 in sententia video fuisse, quos viros? Platonem, & Xe-
 nophontem: quibus ego plus crederem solis nutu signifi-
 cantibus, quam omnibus, qui nunc vbiq³ sunt, philosophis
 cum iureiurando confirmantibus. non ne vides magnum
 vtrumq², & excellentem in philosophia fuisse, vtrumq²,
 tamen in hac, quam homines inepti reprehendunt, exor-
 nanda orationis facultate ita præsstitisse, ut, eorum scri-
 pta

pta cum legimus, nihil omnino parius, nihil elegantius, nihil illustrius fieri posse iudicemus? à qua laude plurimū absuisset, nisi temporis industriaq; multum in eloquentia studio collocassent, neq; vero eloquentia studuissent, nisi, ex ea decoris ornamentiq; plurimum ad philosophiam accedere, tamquam ad formosam virginem à corporis cultu, iudicassent. Hoc igitur ego te imitari malo, quorum nomina adhuc vigent, cum ipsi duobus adhuc annorum millibus, obierint quam istos, si qui sunt, qui te infirmis sumis rationibus à pulcherrimo consilio conantur abducere. Perge, vt facis, in disciplina philosophia, in qua Patauij artificem habes eximium M. Antonium Genuam: eloquentiam vero, cuius, vt opinor, in via me ducent non contemnis, ne dimitte. vtrumq; enim & debes, si tibi magna proposita sunt; & potes, si, quod me saepe dixisse memini, diei horas apte, & cum ratione distribues. Vale, & patrem tuum, et patruum, quos ego plurimi sane facio, & communes amicos meo nomine saluta. Ex Plebe Sacij. M. D. LVI.

CHRISTOPHORO. MADR-
 V-
 tio Cardinali Medio-
 lanum.

AVDIO te de nobis & loqui, & sentire perhonorifice. praclarum hoc est, laudari à Principe viro, & ab eo Principe, qui cum fortuna virtutem ita coniunxerit, vt in vtraq; pariter emineat. atq; ego te semper antea, cum numquam essem allocutus, numquam vidissem, tamen vehemēter colui. mouebat tuis praestantissimis actio-
 D nibus,

vibus hominumq; constanti sermone, omnia de te summa
 predicantium. neq; vero, si quis in te laudaret opes, aut
 nobilitatem, aut dignitatem, admirabar. communia
 multorum haec sunt, optabilia potius, quam laudabilia.
 sed illa, quae tua propriae sunt, cum audirem; vnum esse
 Christophorum Madrutium, qui virtutem ipse coleret
 studio singulari, in alijs ornaret praemijs amplissimis, om-
 nesq; liberales disciplinas (fato quodam, temporum di-
 cam, an hominum iniurijs? exsulantes) exciperet, am-
 plecteretur, foueret; qui deniq; solidam gloriam specta-
 ret, inania, quae multi sequuntur, contemneret: haec ego
 cum audirem, incitabar studio meae tibi singularis erga
 te obseruantiae declarandae: sed obstrepere litteris inani-
 bus tali viro, praeclaras Italia vrbes, multorumq; populo-
 rum fortunas non potestate magis, quam iustitia: tuenii,
 hominis esse vel inepti nimis, vel impudenter ambitiosi
 existimabam. nunc autem, cum ad me sermones tui, mea
 cum laude habiti, referantur; occasionem cupide comple-
 ctor, quam mihi tua liberalitas offert: tibiq; gratias,
 quas possum quidem, ago, habeo autem certe maximas,
 atq; immortales; tum quod ornes me testimonio iudicij
 tui, quod apud me omnes valere plurimum intelligo: tum
 vero, quod isto officio, ista tam praestati humanitate quasi
 fore mihi aperueris ad amicitiam tuam. quae quidem ego
 me, si minus alia re licebit, perpetuo certe, ac singulari
 erga te studio, assiduaq; tuarum virtutum predicatione,
 dignum praestabo. quod cum antea fecerim, iudicio meo
 commotus; faciam tamen in posterum alacrius, ac dili-
 gentius tua humanitate incitatus, quam semper ean-
 dem

dem in me futuram, non magis constantia ratio, quam
 natura tua benignitas, mihi persuadet. Vale. Venetijs.
 M. D. LVII.

ROMULO. CERVINO

Patauium.

QVOD tu persape queri solitus es, id mihi nunc ac-
 tidit, vt epistola prorsus caream argumento: sed ego ta-
 men non committam, quod tu soles, vt argumenti me-
 inopia deterreat à scribenda. quin vide, quam diuersa
 ratio sit. tu, cum sententiam non habes, valde tibi ais la-
 boriosum esse epistolam texere: ego numquam facilius
 soleo scribere, quam cum nihil habeo, quod scribam. At,
 inanes huiusmodi litteræ sunt, necesse est. Primum, hoc
 non semper. quandoq; enim accidit, vt nihil dicentes, a-
 liquid tamen dicamus. & vt in fœdibus est quadam ma-
 nus aberratio sine arte, in qua tamen ipsa ars sit, sic in
 epistolis argumentū quandoq; est sine argumento. itaq;
 non semper inanes huiusmodi litteræ: siquidem in ijs solet
 aliquid nonnunquam existere, quod pondus habeat. sed
 fac inanes esse: quid referi? non hoc spectamus, id se qui-
 mur, vt, exercitatione duce, eo perueniamus aliquando.
 vbi sita laus videatur eloquētia? quod si nobis in hoc pro-
 ficere non licet, vt veteribus illis, quorum est purissima
 oratio, similes esse possimus: attentemus tamen, si possu-
 mus nostris, qui inquinata loquuntur, dissimiles esse.
 quod, vt opinor, & multum, & saepe scribendo conse-
 quemur. Ac noli putare, semper in eo nobis esse elaboran-
 dum, vt philosophemur in epistolis. graues sententio
 D 2 proban-

probantur: fateor: sed numquid hoc vno Latina lingua
 continetur? me quidem Cicero noster paullo minus inter-
 dum delectat, de iocis cum agit, quam de turpi, & hone-
 sto cum disputat. vtrobiq₃ enim sunt ornamenta: & v-
 trumq₃ saepe necessarium est. itaq₃ ad vtrumq₃ me do-
 teq₃, vt idem facias, etiam atq₃ etiam hortor. cumq₃ res
 non erit, de qua scribas; tum tu, si me audis, vel leuissima
 quaq₃ ex omni parte, ex omni genere arripies, & ijs pro
 argumento vttere. hoc autem quatenus agas, aut cum
 quibus agas, tibi non prescribo: cuius tanta prudentia est,
 quantam etas ista, qua nunc es, capere vix potest. Sum-
 ma sit, vt & cum argumento, & sine argumento sapiissi-
 me scribas. Vale Roma.

FRANCISCO. GONZAGAE

Patauium.

ODI pane meos oculos: etsi oculi sunt, id est om-
 nium rerum carissimi: sed odi certe peius, quam antea,
 hunc morbum, quo nunc tuus adspectus, tuus complexus
 eripitur. aduolare enim ad te, si valerem: nihil me mo-
 raretur: nihil esset tanti. an cum tu, magni Principis fi-
 lius, familia natus Italicarum omnium nobilissima, nec
 iam à maioribus tantum, sed à te ipso clarus, Mantua
 me, humilis hominem loci, nondum de facie notum, lit-
 teris humanissimis tua sponte salutandum putaueris; ego,
 cum Patauij, hoc est prope in conspectu meo, sis, non ac-
 curram ad te? facerem: sed soluta voluntas non est: im-
 peditur enim valetudine. solatio tamen hoc, in magno
 dolore, sustentor, quod futurum breui non despero, vt cō-
 ualescam.

ualeſcam. cōcurrunt ſimul, anni tempus, aſidua medico-
rum cura, mea ſumma continentia. hac ſi proficient; ad-
ibo ad te, nulla interpoſita mora. opto enim, qua inter nos
mutuo litterarum officio conglomerata amicitia eſt, eam
paullo artius mutuis ſermonibus, mutua conſuetudine ad-
ſtringi, ſin hærebit morbus; obſecro te, largire hoc vel
meæ in te obſeruantia, vel humanitati tuæ, vt omnino
tuis litteris ne caream: quas ego meis quam poterō cre-
berrimis dabo operam vt eliciam. Mitto ad te librum
meum de Romanis legibus, proxime rogatu multorum
editum. cupio, legas, cum hoc tamen, ſi vacat. nam, auo-
cari te à ſtudijs grauioribus mea cauſſa, volo. cupio etiã,
cum legeris, probari tuo iudicio noſtram induſtriam. ſed
hoc me cupere, rogare ne puta. volo tibi eſſe liberam in v-
tramq; partem iudicandi facultatem. nihil mihi tribue-
rem ipſam pende ſuo merito, ac ſtatue de tuo ſenſu. nec e-
nim iſ ego ſum, qui plus amicitia dari poſtulem, quam
veritati; nec tu iſ es, qui, ſi poſtulem, facile cōcedas. Per-
gam ad reliqua. hac ſi tibi, tuiq; ſimilibus non improbari
cognouero. Vale. Poſſeuino ſalutem, rariſſimo iuueni, cu-
ius heri epistoſas reſpondi. Venetijs.

ANTONIO. POSSEVI-
no Patauium.

GRATVS, & iucundus admodum amoris, qui te
in eam mentem impulit, vt officij gratia ad me ſcriberes.
quid enim aliud exiſtmem? cum argumentum res qui-
dem ipſa tibi nullum daret. ingenium verò mirifice tuum
amaui, amplexatusq; quantum licuit, animo ſum, quod

raptim, et, vt ad hominem familiarem, familiariter cum scriberes, epistolam tamen confeceris elegantissimam, distinctam luminibus eloquentie, in qua non fucatus, sed verus, ac tamquam naturalis Romanae linguae color eniteat. *Macte*: Possuime, fratre iam maior, iuvene eximio: vrge totus in studio litterarum. vides, quae te manent praemia, gloriam habes proximam, eamq; pene manibus attingis. paullulum si te incitaueris, apprehendes. non mehercule, quia nolis, dico: sed, vt intelligas quantum cupiam, propterea dicendum putauit. faueo enim omnibus, qui recte sentiunt, recteq; faciunt: in te vero mea praecipua & est voluntas, et esse debet. scis, quinculum abhinc annum, Romae, cum te frater tuus adolescentulum adduxit ad me, quibus verbis commendauerit, amicitia iunxerit, & veluti in clientelam tradiderit. ex eo tempore, quoties adyisti ad me, quos tecum habuerim sermones, quam studiose, quam amanter ad illa praecleara, quae frater tuus amabat, sim cohortatus, potes recordari. dixi saepe, non esse tibi de fortuna bonis cogitandum: quae vel improbi malis artibus quererent, vel bonis viris recte quaesita facile casus eriperet. ostendi, vere & esse, & appellari diuitem posse, qui liberalium doctrinarum scientiam possideret. non neglexisti: contulisti cogitationes omnes tuas ad studium verae laudis, & in eo nunc apud Franciscum Gonzagam, nobilissimum, ac virtutis amore incensum adolescentem. ita versaris, vt propemodum videaris excellere. Quare gratulor equidem fratris tui manibus; quos latari arbitror summopere, quia talis es, & quia fore tantus videris, quanta potest esse virtus

maximo

maximo ingenio, acerrima voluntate, summo studio cōparata. Nec vero, quod epistola tua significat, mea tibi sunt aut ad vllam fortuna accessionem, aut ad dignitatem studia expectanda. à te ipso, mihi crede, omnia proficiscuntur. virtutem si habes, nihil desidera. ea pro te prensabit: ea tibi omnes honores, omnes, quas petieris, opes impetrabit. ò praeclarū vita ducem. te felicem, Possuine, qui cum hac viuus, & viuendum statuis: me miserum, qui, cum idem sentiam, cogor tamen eam à me disiungere, victus grauitate morbi, et ijs curis, quae inuitum alio traducunt. quod si me Deus aliquando respexerit; acquiescam in ijs studijs, quae sola sunt ad naturam meam, sola tranquillitatem animis afferunt, hominemq; paullatim ab homine separant, & quantum licet, cum Deo coniungunt. Vale. Venetijs.

HIERONYMO. LIPPO-

mano Venetias.

BREVIS epistola tua, sed habet multa suauia. primum significat amorem in me tuum, quo quid gratius? nam, amari à nobili adolescente, propinquitatibus, amicitijs, opibus florentissimo, optabile est: ab eo vero adolescente, cuius ad animi bona comparanda mens omnis, & cogitatio dirigatur; qui scientiam litterarum ita expetat, vt inani tamen ambitione prorsus vacet, nihil ad se ipsum, ad summum DEVM omnia referat; hoc vero eiusmodi est, quod qui assequitur, triumphat. itaq; ego vehementer mihi gratulor de amicitia tua: quā cupio esse perpetuam: et vt sit, omni equidem studio,

omnij₃ erga te obseruantia laborabo. Quod vero ais
 nescio quid de beneficio in te meo: mi Hieronyme, noli
 tantum largiri modestia tua, vt vocabulis parum pro-
 prijs, nec satis cum re congruentibus, vtare. quod enim tu
 beneficium appellas, ego verius officium, et officium eius-
 modi, quod praetermitti à me sine graui culpa vix posset.
 rogabas, vt consulerem studijs tuis: impetrasti facile, &
 curavi libentissime. quod enim tribuere vni tibi videbar,
 id non tam tibi tribuebam, quam litteris, quam virtuti,
 quam consuetudini, & natura mea. amplector tamen
 istam humanitatem: qua tibi non modo benevolentiam
 conciliat, verum etiam laudem parit. nam, vt extenua-
 re, ac dissimulare, qua acceperis, beneficia, ieiuni animi
 est, & perangusti, ac sordidi: sic, ea verbis augere, pa-
 lamq₃ profiteri, excelsi, atque ampla spectantus hominis
 est; et ad liberalitatē, id est ad decus, et ad gloriam, nati-
 coniunge, quae so, istam mentem, atq₃ istam sententiam
 cum doctrina, & cum ijs studijs, ad qua te vocat illustre
 domesticum exemplum Veronensis Episcopi, patri tui:
 quem vides auersum penitus à studijs rerum humana-
 rum, eaq₃ contemnentē, qua ceteri admirantur, totum
 esse in vna virtute defixum, & diuinam consuetudinem,
 quatenus homini liceat, imitari. itaq₃ nunc eius sapien-
 tissimis consilijs, ac sanctissimis institutis, eximiaq₃ do-
 ctrina, magna ex parte Romana nititur Ecclesia. hūc tu
 ducem si sequeris, & in eius vestigio pedem pones: non
 errabis in hoc dubio vite cursu, non laberis in lubrica in-
 uentutis via quod te facere iam, lator; facturum etiam
 modo in posterum diligentius, confido. atq₃ ego, quando
 mihi

mibi licere apud te tantum vis, languere te praclaris in
 studijs non patiar. hortabor litteris, dum abero: praesens
 sermonibus excitabo. nunc me cupidum urbis, tuique
 maxime, ac paucorum tui similitum, tenet tamen in his
 locis vxoris meae morbus: de qua iactor varie, tamquam
 fluctibus modo spe, modo metu. in vna tantum cogitatione
 videtur animus consistere, & quietem aliquam capere,
 cum quasi secum loquitur, & commemorat ipse sibi
 necessitatem illam rebus omnibus impendentem, vt animata
 intereant, creata dissoluantur. At est dolendum, si
 quem viribus atateque florentem immatura mors oppres-
 sit. Ita, si mortem in malis, vitam felicitatis loco statuas.
 quod qui existimat, refellitur exemplis. quam multis enim,
 diu viuere, miserrimum fuit? Haec quam diu cogito,
 videor acquiescere; satisque leuiter incommodi mei grauitatem
 suslineo. sed certe nimis acerbe fortuna mecum
 egit, quae me, de me ipso, vt scis, ac de mea valetudine sollicitum,
 alienis etiam malis implicauerit. Benacum petere
 statueram. non liquit, neque forsitan licebit: Asula
 quidem, opido satis eleganti, vbi magnam pueritia mea
 partem traduxeram, omnes mihi iucunditates, omnia
 gaudia tum in fratris conuictu, tum in veterum amicorum
 consuetudine fixeram, cecidit contra. frater enim
 aegrotauit diu, neque dum firmus est: amicis autem qui
 possum frui, cum vxorem, multorum dierum morbo consti-
 tutam, nunc incerta vitae spe animam trahentem, in oculis
 habeam? De me ipso, ac de meo reditu, noli expectare
 dum scribam. vides me alienis miseris esse miserum:
 meam non esse liberam, aut solutam voluntatem,

intelligis: nisi si meos deserere, id est ab omni prorsus humanitate velim desciscere: quod profecto numquam committam. quod si nostrorum animorum sensus, & nostra consilia Deo patent, ut certe patent: amat, opinor, pietatem meam; eaq; non dubito, quin mihi vel opem ab eo celeriter impetret, vel hoc saltem, ut, quidquid euenit, moderate feram. profecto enim ex vno illo fonte omnis nostra fortitudo manat, omnisq; sapientia. alioqui facile frangimur, & facile aberramus à vero, insidiosis voluptatum illecebris abducti, & rerum mutabilium fallacissima specie decepti. quæ tu, ac multo plura, cum audieris sæpe de patrio tuo, quicum ab ineunte pueritia in iisdem adibus, atq; in eodem pene cubiculo vixisti: si quid huius generis mihi nunc, multis difficultatibus ac molestijs circumuento, litteris imperties; habeo à te munus aptissimum meo tempori, dignum amicitia nostra, dignum vero maxime ea persona, quam tu sustines; qui te sacris addixisti, semper ut bene ageres, aut bene cogitares. Vale; & ad Episcopum Verona designatum, quem vidi numquam, de fama tamen cognitum studiose colo, obsecro te, cum scribes, meo nomine salutem plurimam. Asula. M. D. LVI.

E I D E M, Venetias.

NUMQUAM putavi fore, ut iniuriam acciperem in beneficio, præsertim à te, cuius in fronte, oculis, vultu habitare videtur humanitas. benigne mecum, & liberaliter agere, quod est proprium familia tuæ, magnopere te decuit: idq; adeo postulabat amicitia nostra: callide
vero

vero agere, & ficta veritatis imagine facum facere, ne-
 que te dignum fuit, ad præclara laudandarum rerum
 studia ex nobilissima familia nato, neq; vero me, tui stu-
 diosissimo, de iua bonitate, tuisq; moribus egregie non
 modo sentiente, verum etiam predicante. astutia præ-
 stantibus viris numquam placuere. apertam, simplicem,
 rectam in omni vita consuetudinem sequuntur. quo ego
 te in numero quia credidi esse, & quia, ut esses, curare
 non mediocriter debuisti; ideo sum in fraudem facillime
 inductus, & illo tuo sigmento, quo nihil unquam gusta-
 ui suavius, abstinui perinuitus. mea tamen inscitia eo me
 pudet minus, quia sequitur amorem credulitas, et ita vi-
 tium laude corrigitur. noli igitur me, quasi rudem quen-
 dam, & proorsus earum epularum, quæ nouo quodam ar-
 tificio condiuntur, imperitum, contemnere. pœnarum sa-
 tis in ipsa re tuli: quam reieci quasi noxiã; cum esset eius
 generis, ut me docuit heri vesperi Sebastianus noster, vn-
 de simul possem & alimētum capere, valetudini meæ ve-
 hementer aptum, & palatum oblectare, quantum antea
 fortasse nunquam. restitue nobis tuam fidem. liceat mihi
 meum errorem tuo beneficio corrigere. magna res non
 est: magnopere tamen sum commotus, vel inscitia mea,
 vel malitia tua: quæ vicit omnino, vel fefellit potius opi-
 nionem meam. id si moleste fers; non longe abest mei le-
 niendi facultas: si modo animum tuum induxeris, ut id,
 quod potes, etiã velis. quod si secus acciderit: predico tibi,
 culpã exiguam grauiter lues: neq; te mellitis placētulis,
 quibus me munerari solitus es, absolua, sed ea pœna con-
 demnabo, cuius etiam nomen cum audieris. extimesces.

interim suslineo me, neq; dum muto iudicium de te meum; quia te spero rationem vtriusque nostrum habere velle. Cupio tecum coram iocari, & simul ad spectu illo tuo iucundissimo frui. Vale. E cubiculo meo, ante lucem.

E I D E M, Romam,

CVM in magnis molestijs hac vna me res delectare non mediocriter soleat, quod amicitias à me diligenter coli, nec nunquam officium contemni, ipse mihi sum conficius; legi perinuitus eam partem litterarum tuarum, in qua me, vt immemorem promissi. appellas, atq; etiam, vt oblitum humanitatis, leuiter accusas. Ego tuae familiae nobilitatem, egregiaq; tuorum maiorum decora, pro eo ac debui, semper suspexi: te vero ipsum, praeditum ijs bonis, quae nobilitatem omnem vincunt, amaui prorsus, & quo die mihi cognitus es, amore singulari. hanc immutari in me voluntatem, ita etiam si te mihi casus aliquis immutet, neq; consuetudo mea, neq; natura pateretur. quod equidem antea tibi certum esse atq; exploratum arbitrabar, nunc quando subdubitare te video, significandum putauit; ne posthac vniquam suspensiones istiusmodi, plane meo erga te studio, & me hercule etiam tuae bonitate indignas, mearum epistolarum asserat infrequentia. quamquam, si tuum otium cum meis occupatoribus conferatur, non intelligo, cur ego tuam in scribendo valde laudare diligentiam, tu meam reprehendere negligentiam debeas. satis, nisi fallor, statum rerum tuarum habeo cognitum: tu me scilicet videris ignorare: nam, si nosset, & exigeres tamen id, quod praestare vix possum; esses iniquior. At erat amoris nostri, lenire litteris de-

ris dolorem tuum in obitu patruī, summi viri. sit ita. verum tamen abs te postulabat idem amor, ne, officium à me illud sine causa prætermitti, animum induceres. Primum ego te, per aliquod annos domestica sanctissimi hominis disciplina institutum, prætabam humana omnia contemnere, mortem vero, qua sempiterna vitæ initium est, etiam in bonis ducere. Quod si frangimur humanis, aut commouemur saltem; certe enim à stipite, à saxo, à ferrea materia longe distat hominis natura: quis tamen ab afflicto solatium expectat? aut quis me minus tranquilla experitur omnia? qua si tibi nota sint: profecto me liberares ab omni culpa, & cupias reuocare querelam tuam. Neque verò, si vigeat animus, et perferat aduersa, ita valeamus ingenio, ut consolandi partes, qua doctrina plurimum, & sapientiæ postulant, audeamus assumere. non hæc in nobis facultas est: quæras eam aliunde licet: si modo, ut significas, quod mihi tamen haud omnino persuades, in te ipso non est; qui & acuerit mentem liberalibus studijs, & augere prudentiam vsu rerum, ac præstantium virorum sermone potuisti. qua si absint, ut abesse à magna ex parte fateor: tamen ille ipse, qui tibi luctus causam attulit, idem à luctu te remouet exemplo vitæ suæ, cuius abesse nullam partem à constantia, et à virtute reperies. Hunc igitur tibi vnum ante oculos constitue: finge ad eius imaginem quidquid cogitas, quidquid agis: noli oculos ad vulgi depravatam consuetudinem flectere. ita consules egregie rationibus tuis: & illud recte instituendæ vitæ consilium, quod à me requiris, nusquam esse præstantius, quam in te ipso, cognosces. Vale. M. D. LX.

EPISTOLARVM
PAVLLI. MANVTII
LIBER SECVNDVS.

FRANCISCO. VARGAE CA-
ROLI. V. IMPERATORIS. ET PHI-
lippi. eius. filij Hispaniarum. regis
Oratori Venetias.

FFICII mei saepe me admonet officio-
rum tuorum recordatio. officium autē,
quod absens absenti prestare possum, lit-
tera sunt: quas misissem ad te iam an-
tea, nisi huc aduenientem graues admo-
dum, & peracerba cura statim excepissent. quas enim
res scis esse nobis in vita omnium carissimas, omniumq;
primas, in ijs me grauitate exercere fortuna coepit, vxor
re, liberis, fratre, vno pane tempore in morbum coniec-
tione mihi quidem belle satis est. animo enim affectus, va-
lere corpore qui possum? verumtamen, quia mihi haerent
in mente consilia tua, fero hac vt humana, diuina spe,
in qua tu soles omnia ponere, confirmatus. quod nisi hunc
in portum, te ducem secutus, confugissem: facile me tot
malorum subita tempestas obruisset. En, quam sit incer-
tus nostrorum consiliorum euentus, & quam ea, quae no-
bis ipsi ad voluntatem fingimus, contra cadant. Petiui
has regiones, non sine sumptu, non sine labore, spe du-
ctus valetudinis recuperanda: reliqui urbem pulcherri-
mam, mea negotia, tuam consuetudinem, in qua mihi
orna

Ornamenti statuo plurimum. hac bona, tantum abest, ut
 alijs bonis compensata sint, ut etiam multa successerint,
 qua si ad sensum referantur, mala vere possunt appel-
 lare. sed, cum me sensus quandoq; moueat, ratione ta-
 men utor sapius. hac ostendit, nihil esse malum, nisi quod
 nostra culpa contingat: ancipitem esse in rebus humanis
 rationem iudicandi: nihil enim semper idem esse: quin,
 qua nobis aduersa, exitiosa, prorsus misera videantur,
 ea saepe ita conuertitur, ut ex ijs ipsis multa commoditates
 emanent: contra, qua speciem habeant felicitatis, in-
 de fluere qua aerbissima sunt, exsiliu[m], paupertatem,
 ignominiam. qua ego cum cogito, reficior paullulum,
 & excito me, quatenus licet, ad eam virtutem, qua in
 aduersis rebus elucet: de qua cum multa sint à philo-
 sophis tradita, vnus tamen eam suo exemplo praclare
 docuit nostra salutis auctor IESVS CHRISTVS:
 quo magistro, qua sit vera fortitudo, discimus, omni-
 umq; laudandarum artium absolutam, ac vere saluta-
 rem doctrinam consequimur. Atque ego te, Franciscus
 Varga, quod hoc studij genus omnibus & studijs, & sci-
 entijs anteponas, longe quidem hoc nomine pluris facio,
 quam quod negotia Caesaris Imperatoris ex omnium sa-
 culorum memoria praestantissimi, & Philippi Regis, om-
 nium Regum maximi, apud Venetam Remp. orator ad-
 ministras. ista enim dignitate alij quoq; nobiles viri cla-
 ruerunt: pietate vero in Deum, & sanctitate vitae, parem
 fortasse aliquem, superiorem certe habes neminem. itaq;
 postquam à te discessi, vix credas, quam saepe meus ad te
 animus, tuorum sermonum desiderio, recurrat. equidem,
 vel

vel si mihi cetera hic omnia secundissima fluerent, quis experior, vt dixi, satis aduersa; iniucunde tamen viuerem, quia procul à te absum; cuius ex humanitate, sermonibus, consilijs mirificos capiebam fructus, & documenta ad vitam recte traducendam vtilissima. Quartam me minus, quam antea, delectat, ac pene displicet totum cœpit consilium illud meum de lacu Benaco incolendo. tua me singularis doctrina, tua probitas, tua benignitas ad urbem reuocat. Benacū, per anni tempus cum licebit, æstate scilicet ineunte, (nam hieme regionem illam procellis, & ventorum vi totam audio agitari) si valetudo ita postulabit, inuisam. interea meam imbecillitatem ratione victus, & abstinentia tuebor. ac fortasse fiet, quoniam à Deo cuncta pendent, vt Venetijs, intra meos parietes, in oculis, & adspectu meorum, commo- disimo vite genere, ita conualescam, ne qua postea me- cali mutandi necessitas extrudat. quod si assequar; habebis me, si me tantum ab humanitate tua sperare vis, familiararem, ac pane contubernalem: & hac equidem spe iam nunc mirifice sustentor. Vale.

HIERONYMO. FALETO HER-
CVLIS. FERRARIENSIVM DVCIS.

Oratori Venetias.

QVOD heri iniecisti in sermone, hæret in animo, & quo diligentius rem perpendo, eo magis omnia mea consilia, omnes cogitationes ad nouam societatem, quacumq; ea sit, conuerto. vexor enim, & deludor indigni ab homine teterrimo, omniumq; impurissimo: cui non sa-

nis est auertere communem rem; sed me prorsus ita despi-
 cit, vt nec dignum ducat, ad quem adeat accersitus. e-
 quidem nihil mihi adscisco, nihil arrogo insolenter: ni-
 hil enim habeo neque à fortuna, neque à me ipso, quo
 nimium extollar: verum tamen limina mearum adium
 teruntur quotidie pedibus virorum clarissimorum ad
 me confluentium. tu ipse, tu, inquam, Valete, & maxi-
 mi Ducus orator, & maximus ipse vir, quem grauissima
 distinent negotia, qui scribis historiam, qui legum scien-
 tiam, veterum, & recentium scriptis luculentissimis ex-
 plicas, venire tamen ad me, quatuor est humanitas, saepe
 solitus es, horasq; multas suauissimo sermone consumi-
 re. Malum est, inquires, ab homine nequissimo contem-
 ni. Malum: sed peius etiam, expilari. quod nisi tua pru-
 dentia medicinam huic modo affert; perijt fructus om-
 nis tuae liberalitatis. clauam enim citius de manu Hercu-
 lis possim extorquere, quam ab isto nummum. aut igiur
 ea mihi conseruetur vtilitas, quam tuo beneficio spera-
 ueram: aut, qui nos vult perditos, perdatiur ipse nobis-
 cum & societas communi pernicie dissoluatur. verum,
 cum in tulum ingenium, tuum auctoritatem, & singu-
 larem in me beneuolentiam intueor; traducor facile ad
 optimam spem; tranquilla omnia, commoda, copiosa mi-
 hi ipse pollicor. tu restitues vnus afflictam rem: & istam
 postremi ordinis hominem, omnibus inquinatum vitijs,
 indignum prorsus non modo amicitia nostra, sed con-
 gressu etiam, ac sermone, extrudemus, vt versetur post-
 hac, & viuat cum suis similibus, in sordida nequitie, se-
 iunctus à nobis, qui humanitatem colimus, & virtutem
 E
 omni

omni lucro anteponimus. Interim lege, quam sæpe iam
 efflagitasti, partem libri nostri de quattuor Rebuspubl.
 quam cupio à te probari. otium si habuero, quale ut ali-
 quando consequar, operam dabo; in Bellombra tuo, si ali-
 bi non licebit, totum volumen absoluam. Vale. Ex adir-
 bus nostris. M. D. LVII.

EX LIBRO DE QUATTVOR
 REBVS PVB.

EX. ijs, quæ supra sunt cõmemorata, duæ videntur
 propositi nobis argumenti partes absolutæ. patere enim
 fati arbitramur, non modo quibus vitijs duæ maxima,
 ac firmissima ciuitates, primum Sparta, deinde Cartha-
 go, labefactata corruerint; verum etiam, quibus illa vitio
 remedys vel sanari penitus, vel ita saltem corrigi potue-
 rint, ne reip. salutem in discrimen adducerent. nunc vr-
 bis Romæ questio succedit: qui erat tertius in diuisione lo-
 tus. postremæ narrationi, conclusio futura nostri mune-
 ris, omniumq; nobilissima, & eadem difficillima tracta-
 tio, Venetia nostra reseruantur.

A C. de Roma, quæ nullo magis vitio, nullo grauius
 vniquam morbo, quam imperij magnitudine, laborauit,
 primum illud occurrit, nulla omnino in ciuitate post ho-
 mines natos aut virtutes, & honestas actiones aliquan-
 do floruisse magis, aut aque malas artes, & exitiosa
 publicis rebus consilia valuisse. Primis reip. temporibus,
 cum nulli dum de plebe magistratus creabantur, summa
 senatus potestas, summa fuit auctoritas. vtraq; cum per
 aliquot annos viguisset, inclinare tum primum cæpis,

cum tribunipl. creati sunt. creatos autem culpa senatus, historia declarant. nam, si prima repetere, & qua cuiq; rei causa sit: placet animo perquirere: tribuniciam potestatem, qua deinde senatus opes fregit ac debilitavit maxime, ipsius vitio senatus Romae constitutam, facile constabit. Quid igitur? an tu, dicet aliquis, senatum reprehendis, quia tribunos pl. creati passus sit, cum plebs eum magistratum non iam vocibus posceret, sed armis extorqueret? an amplissimum ordinem, quia permisit, quod recusari sine reip. praesenti iam periculo non poterat, imprudentia condemnas? Ego quidem minime: habeo enim rationem necessitatis; cui parere, sapientis semper est habitum. Secesserat armata multitudo in Sacrum montem: flagrabat ira, & odio in ordinem nobilium: avaritiam, superbiam, crudelitatem senatus accusabat: se bella gerere, vrbes capere, pro patria sanguinem effundere, mortem obire clamabat: pro his meritis inopiam, & iniurias pati: senatum commodis sivi, senatum honoribus abundare: plebem seruire, qua, ut ceteri liberi essent, quotidie sua corpora hostium telis obiceret, quem non mouerent huiusmodi querella? quem non terrent, cum ij, qui hac querebantur, alij pila, alij gladios manibus tenerent? recte fecit senatus: tribuniciam potestatem, à plebe flagitatem, concessit, non libenter, sed, ut impetum sedaret, maiorem temporis, quam sua voluntatis, rationem duxit. hac, ut dixi, recte, nec sine summo consilio: sapiens enim cum necessitate non pugnat: at illud neq; recte, neq; prudenter; quod ut in eam necessitatem res deduceretur, siue negligentia, siue subvertia.

commisit. occurri principijs oportuit, & nascentem pestem exstingui. nam, cum omnes ciuitates, quae suo milite bella gerunt, quotidianis prope seditionibus fluctuante necesse sit: quo malo & veterum memoria, & nostra aetate florētissimas ciuitates occidisse constat: summa difficultatis, ac diuina cuiusdem sapientiae videtur esse, ita rem moderari, vt consistat; neque, permittere, vt multitudini, quae satis ipsa per se leuis est, nulla paullo iustior ad motum accedat occasio. Erant in plebe Romana quam plurimi; quibus aere alieno obstrictis, vnde soluerent, non erat. hi cum ad tribunal consulum, qui tum, nondum creati praetoribus, de creditis pecunijs ius dicebat, a feneratoribus vocarentur, egestatem excusantes, & domesticas miseras ad eliciendam misericordiam commemorantes, tamen non audiebantur. magistratis nequendum feneratori debitorem, tradebat, vt, quamcumque creditor vellet, seruitutem seruiret. iniqua, & homine profusa indigna siue consuetudo fuit, siue lex. Tu mihi libertatem lege eripias, cum libertatis causa leges constituantur? an ego vllam legem potiore eam lege ducam, quam Deus, vt homo liberum animal esset, ac ceteris animalibus imperaret, aeterno iure sanxit? pecuniā auferis: nō relinquis, vnde viuā, vnde liberos alam: fero: relinque libertatem; vt mercenario saltem opere ipse mihi, & esuriēti familiae victū quærā. Cum his acerbe magistratus agebat; acerbius etiam feneratores; qui ciues Romanos, nexu vinctos, grauisimo seruili opere fatigabant, & nexorum in terga flagellis, ac verberibus saepe saeuiebant. Hic senatus miseris ciuibus consulere, causam libertatis suscipere

suscipere et potuit, et debuit; nexos euinculis eximere, hu-
 manitatis fuit; diem soluedi laxiorē egentibus statuere,
 a quitatis vsuris modum facere, iustitia. hac et facienda
 fuerunt; & vt fierent, cum à patribus plebs, atq; consuli-
 bus frustra petisset; ad extremum, vt homines desperatio
 precipites agit, armata multitudo in Sacrum montem,
 tria millia ab vrbe passuum, secessit, tum. vt plebeiorum
 animi, stimulis iracundia perciti, continerentur; senatus,
 periculo territus, de creando plebeio magistratu, quia res
 aliter conuenire non poterat, assensit. itaq; tribuni pl.
 primum quinq; deinde decem, creati sunt. ab hac radice
 ortum quidquid inter ciues discordia, quidquid seditio-
 nis, quidquid bellorum fuit. per annos quingentos, id
 est, vsque ad exitium reip. tribuni pl. contra nobilium
 potentiam seditiosis concionibus vociferari, plebem ad
 noui commodi spem, ad noua incitare consilia numquam
 distiterunt. specie libertatem tuebantur; re vera senatum
 oppugnabant. primo magistratus, deinde & sacerdo-
 tia plebi communicata. ad extremum is, qui solet, exitus
 consecutus est. nam plebs, vbi, quod paucorum erat, ad se
 transtulit, rursus id ipsum, quod multitudinis est, in v-
 num confert. facit hoc inscitia, facit inopia, facit ea, quae
 in magno numero semper existit, voluntatum et opinio-
 num dissimilitudo. ita popularis administratio, quae ma-
 xime liberatis imaginē praefert, occulte tamen, si spe-
 ctemus exitum, tyrannis est: quoniam ex ea fere semper
 exoritur tyrannus: sicuti deinde ex tyranno status opti-
 matum generatur. Huius mutationis exemplum satis
 illustre Roma est. primo, regum summa potestas fuit: de-

inde senatus, hoc est optimatum, maior, quam populi:
 tum populi maior, quam senatus: postremo rursus vniū
 maxima, & singularis. populus enim C. Casarem extra
 ordinarijs imperijs auxit, eoq; extulit, vnde, cum se mo-
 narchiæ proximum esse homo acutus intelligeret, priua-
 tam conditionem despexit; aliusq; maluit, vt humani-
 mos ingenij fert, ascendere, quam ad inferiora, qua re-
 liquerat, descendere. Neq; vero me fugit id, quod à do-
 ctissimis viris memoria proditum est; firmissimas illius
 reip. vires esse, & qua non facile ab externis viribus de-
 bilitentur, cuius non simplex, neq; vniū generis admi-
 nistratio est, sed ita mixta, ita temperata, vt in triplici
 forma vnū consilium, vnā quasi mentem significet. neq;
 ego tum in ciuitate praclare agi negauerim, cū et vnus,
 & pauci, & multi maximas res gerunt, nec tamen aut
 vnus, aut pauci, aut multi praecipue dominantur. verum,
 vt harum trium partium in suo quaeque munere modum
 seruit, & ea, quā habet, potestatem numq; abutatur, ego
 quidem hoc fieri posse non arbutor. sunt enim hi tres or-
 dines admodum dissimiles: & inter dissimilia perpetuus
 aequabilitati locus esse non potest. nam, quemadmodum
 in musicis, quo plures chordæ percutiuntur, eo suauior con-
 centus efficitur, quia varius ille multarum fidium nume-
 rus, in quo summa discordia est, arte conciliatus, & ad
 concordiam perductus, incredibili quadam iucunditate
 aures, animumq; permulcet; sed haec tamen iucunditas
 ideo breuis est, quia de multis fidib; aliqua statim remit-
 titur, & discrepat; sic multorum ordinum administratio
 videtur illa quidem esse omnium optima; quia, quo lon-

gus ab vnius imperio disceditur, eo propius ad libertatem
 acceditur; sed quia multis idem sentire difficile est, facile
 dissoluitur. quid autem ex dissolutione existat, multa-
 rum ciuitatum miserimus exitus declarat. quare, cum
 sit necesse, vt de tribus potestatibus, quæ pares sint, aliqua
 aliquando se efferat, & reliquis duabus insultet: ante
 prouidendum est vt ea vnde magis hoc imminet pericu-
 li, quæq; ad temeritatem procliuiores est, inferiorem lo-
 cum obtineat, & reliquas duas neq; dignitate, neq; vi-
 ribus adæquet. quæ vero de tribus ea sit, quæ facilius insa-
 niat, & cum insanierit, cohiberi non possit, hic sine dubio
 populus est. qui vt inferiorē in ciuitate conditionē æquo
 animo ferat, ita fiet, si cum eo semper iuste, numquam
 superbe, interdum etiam liberaliter senatus aget. tunc
 populus nihil appetet, nihil molietur: novos magistratus,
 bonas leges, noua imperia non desiderabit: libera serui-
 tute libenter seruiet: putabit enim se non hominibus ser-
 uire. sed legibus. hæc si Rōæ senatus initio cauisset; quicq;
 furentis multitudines impetus, quæq; vis esset, mature
 cogitasset: non, vt cum seruis agi solet, ita cum ciuibus
 agi passus esset: neq; liberos homines vetuisset: vsuras,
 hoc est inopia causam, minuisset: ipsam autem inopiam
 publica benignitate subleuasset. quæ quia non fecit, iccir-
 co illa, quæ dixi, consecuta sunt, ex desperatione secessio
 ex secessione tribunatus, ex tribunatu ordinum conten-
 tio, ex contentione libertatis interitus. Primis temporibus
 omnia potuit senatus; medijs multa senatus, multa po-
 pulus; extremis omnia populus. itaq; & primis tempori-
 bus, & medijs florentissima res. fuit, extremis facile.

concidit. nullum enim ius, nullam potestatem à senatu
 tribunorum temeritas non abstulit. Aerarij dominus per
 multa secula senatus fuerat. antiqua tamen iura tribu-
 nus pl. P. Clodius neglexit, legelata, qua Pisoni & Ga-
 binio cos. simul cum prouincijs pecuniam, quantam vo-
 luit, de publico dedit. Senatus lege Sempronia consu-
 lares prouincias proconsulibus decernebat. decretas
 tamen idem Clodius abstulit, Vatinijs scilicet tribuni
 pl. improbitatem imitatus: qui anno proximo C. Casari
 Galliam Cisalpinam cum Illyrico, inuito senatu, sua lege
 dederat. Legati etiam ex auctoritate senatus deligeban-
 tur. Vetinius immutauit, & ipse sibi sua lege legatio-
 nem detulit. Ipsa comitia quodam modo senatus in po-
 testate fuerant; quia magistratum non gerebat is, qui
 ceperat, nisi patres auctores essent. hoc quoque amissum,
 nec fieri iam solere, Cicero significat in oratione pro Plan-
 cio. Triumphum à senatu petere imperatores è prouin-
 cia redeuntes diu consueuerant. inuentus est, qui, cum
 senatus triumphum negasset, ad populum confugerit,
 & populo iubente, triumphauit. Qui poterat ea resp. con-
 sistere, & ad interitum non ruere, in qua, quod senatus
 improbabat, populus iubebat; quod decernebat senatus,
 in firmabat populus? ius enim intercedendi tribuni pl.
 habebat: quo iure, ne senatus consulta fierent, impedi-
 ebant. at, impedire iussa populi, si senatus vellet; non erat,
 vt tuto posset. ilico enim, incitantibus tribunis, erumpe-
 bat seditio, ilico vis, ilico cades. cuius periculi metu saepe
 senatus iniquissima tulit. nã, vt omittam alia, quae sunt
 huius generis sexcenta, regna ipsa sine senatus consulto
 barbaris

barbaris hominibus ex tribunorum pl. libidine esse donata. scriptum est. quæ licentia cum retineri non posset, ea progressa demum est, ut omnia perdidit. nec dissimilis erit euentus, quacumq; in ciuitate pates cum senatu vires populus habebit: non quod, vbi equalitas est, ibi recte non sit: sed quod, vbi ad equalitatem populus peruenit, diuturum esse non patitur. Quare, cum ex duorum ordinum equalitate statim oriatur inaequalitas, equalitati perniciose tutam inaequalitatem antepono; & eum ordinem praesse rebus malo, qui potestate minus abutitur, quam eum, cuius potestatem summa statim licentia, summa temeritas consequitur.

MARIO, NIZOLIO

PARMAM.

EPISTOLA tua, mi Nizoli, ut amici hominis, ac vehementer amandi, summa me voluptate affecit, ac meam vehementer incendit cupiditatem Parmam aduen-
di: non quod vrbs, aut vrbs ornamenta, me moueant: (alij hæc mirantur, apud me vulgaria sunt) sed aueo incre-
dibiliter patronum veterem meum, meum dico? immo vero
litterarum ac studiosorum omnium, ipsumq; litteris ex-
cellentem, Alexandrum Farnesium Cardinalem salutare:
quem cognoui Romæ, & colui puerum adolescens, exi-
mia iam tum indole præditum, & earum laudum princi-
pijs, quas deinde auctus ætate simul & iudicio perfecit,
magna omnium expectatione florentem. quo quidem
tempore vehementer vrbs ipsa excitauit me, atq; acuit
in studio liberalium disciplinarum, ad speculum ipso anti-
quitate

etis, & multiplici ac varia hominum eruditorum sci-
 entia: sed, vt ingenue vereq; fatear, proprie me expoli-
 uit aula Farnesij moribus, ac litteris; cum viuerem con-
 iunctissime ac familiarissime cum duobus praestantissimis
 viris, Marcello Ceruino, & Bernardino Mafeio: quo-
 rum alterum Pontificem maximum, alterum Cardina-
 lem, vtrumq; immortalitate dignissimum aduersa bonis
 artibus iniqua mors eripuit. Quare, quod me Parmam
 vocas, & multis verbis inuitas amantissime, non me lit-
 tera tua sopitum excitauit, sed currentem potius, vt di-
 cunt, incitarunt. quod vtinam cum voluntate cetera con-
 gruerent: iam iamq; vobiscum essem. sed vides anni tem-
 pus: vides itinerum difficultatem: scis, quam imbecillo
 sim corpore, quam tenui, & ad incommoda, iniuriasq;
 caeli perferendas parum apto. timeo etiam à militibus; à
 quibus otium non est: excurrere enim dicuntur, & pre-
 das facere. non igitur veniam, cum à vobis vnus diei vix
 absim interuallo; veniam, opinor; quaq; aduersantur, &
 impediunt, contemnam omnia. volui omnino meis ocu-
 lis, Farnesio videndo, satis facere: volo hanc à me ipso
 gratiam inire, & salutationis officio, expetito sane, ac
 depito, perfungi. Te vero, optime, ac doctissime Mari-
 censi consuetudine & sermone careo multis ad hinc an-
 nis, quem mihi tamen ex animo nunquam eripuit neq;
 tempus neq; longinquitas, quo studio complectar? quan-
 tam hauriam, cum praesens praesentem alloquar, volupta-
 tem? dilexi equidem, à quo primum die te cognoui, tuos
 mores, tuam naturam comitatem, ac suauitatem: doctri-
 nam vero, ingenium, industriam suspexi semper, extulique
 laudibus

laudibus ad calum: nec iniuria. nan si Romana lingua
 studium colere & illustrare, laus est: quis hoc te vno aut
 curavit studiosius atate nostra, aut cumolatius prastitit?
 ego ipse, quem tu esse aliquid vis in hac Latine scribendi
 facultate in quò vereor ne te fallat amor: nam iudicium
 in dubium vocare non debeo: sed, si quid sum, magna ex
 parte de tuo fonte fluxi. thesauros enim Ciceronis om-
 nes, in illo praclaro tuarum Observationum libro con-
 gestos, reperi; & usus sum facile: quos colligere disper-
 sos, immensi laboris fuisset, ac temporis. Laudas igitur
 beneficium tuum, cum me laudas, & quodam modo præ-
 mia capis meritorum tuorum. De loco in oratione pro
 Sextio, disputas erudite: nec à iudicio tuo mea discrepat
 opinio. quiddam tamè superest, quod me leuiter pungat.
 qua de re cum erimus inter nos collocuti; vel ego tuã sen-
 tentiam, vt veram, vel tu meam sequeris gratiæ saltent
 causa. Vale, & Farnesio Cardinali, simulq; Antõio Mi-
 randula, Episcopo, vni omnium doctissimo, atq; huma-
 nissimo, meis verbis salutem plurimam dicitò. Asulæ.]

SILVIO. ANTONIANO

FERRARIAM.

ACVTE admodũ, mi Silui, nec minus amanter scri-
 bis. ego autem in amori facile possum tibi respondere,
 planeq; respondeo: ingenij signa, prædico tibi ne prorsus
 vlla meis in litteris expectato. non soleo fere studiosius
 epistolas elaborare: primum, quia, si quid scribitur ad
 familiares, plane familiariter agendũ puto: odi illa ni-
 mis ambitiosa, constructa verbis, & sententijs exquisitis:
 deinde,

deinde, quia ne si velim quidem in epistolis agere accur-
 ratius, relinquitur vt possim. vrgeor quotidianis amico-
 rum salutationibus: negotijs, & rei domestica cura pane
 opprimor: oculorū vero valetudine sic interdum vexor,
 vt nullam partem capiam quietis. quare male merita-
 ris de amico tuo, si velis ei, tam valde occupato, tam gra-
 uiter affecto, diligentia onus imponere. innotet epistola
 sermonem, excurrat libere, nullis adstricta legibus, &
 suauem quandam, perfecta non indignam amicitia, ne-
 gligentiam praesferat. alioqui officium scribendi, saepe
 inter absentes necessarium, gratum quidem semper, in-
 iucundum & graue nimis accurata reddet industria.
 Quod me ornas laudibus; nō efficis, vt ipse mihi placeam,
 aut assumam plus quam soleo: id assequeris, vt me tibi
 deuincias magis, cuius ex amore fluere ista video, nimis
 in me honorifica, praecleara, singularia: qua optaui equi-
 dem semper, adeptum me numquam putauī. sed videli-
 cet, affingere veritati, vobis poëtis religio non est: idq;
 facitis libenter; ne consuetudine intermissa, quodam mo-
 do vestra iura minuantur. me tamen, si poëtica scribis,
 artificium tuum, sin, vt scribis, ita sentis, error etiam de-
 lectat. haec enim me tibi commendat opinio, & amorem
 augeat necesse est: foris etiam, vt spero fructum pariet.
 nam meis laudibus, tuo commoti testimonio, cum te ex-
 cellere ingenio, florere magnorum Principum gratia
 constet, non pauci fortasse assentientur. quod vrinam, id
 quod in meis consilijs erat summum, Ferraria mihi vi-
 uere per valetudinem licuisset. nā ego te, singulari vir-
 tute adolescentem, ita meis studijs, & officijs essem com-
 plexus

plexus, vt nemini prorsus tuorum familiarium, ne Riccio quidem ipsi, apud quem filij locum obtines, in te amando concederem. Quid, inquires, si te, depulso morbo, confirmares? Vtinā id aliquando eueniat: sed id quidem sperare iam vix audeo. iaceo enim nunc, & languedo miserime: nec mihi cæli mutatio profuit: nec nouis remedijs locus est; quæ iam omnia frustra consumpsi: vno tamen bono mea mala compensantur, quod, etsi vires corporis magna ex parte, ingenium tamen, qualecunq; est, vis morbi minime debilitauit, aut fregit. itaque singulis noctibus aliquid scribo, aut legenti puero aures præbeo. sic assequar fortasse, vt, qui me non vident, carentem publico, et communi luce, viuere tamen intelligant, atq; ita viuere, ne quando cum alijs plane totus extinguar. Tu fruere, optime Silui, ista valetudine, & isto otio: cum illa tibi natura munere satis firma contigerit, hoc habeas tui Principis liberalitate vberimum. Vale. Venetijs. M. D. LII.

BARTHOLOMAEO. RIC-
cio Ferrariam.

VERA narras, optime Ricci, atq; ita narras, vt in magna tuarū litterarum prudentia facile tamen amor interluceat. Mibi, vt scribis, conditiones hoc biennio delatae sunt multæ, omnes cum emolumento, nulla sine dignitate. fecit tamen siue valetudo mea, siue voluntas, seu fati potius, quæ in rebus humanis dominatur, occulta quedam vis, vt omnes reiecerim. hanc postremam, delatam à summo Cardinali, Hippolyto Estensi, vnam
auide

auide sum complexus, vnā omnibus anteposui: nec est
 in meis consilijs quidquam antiquius, quam vt in illius
 aula, eximij Principis, ac viri præstātissimi, consenescam.
 itaq; quod hortaris, vt ad vos quamprimum me confe-
 ram; non efficis, vt cupiam, qui cupiditate iam ardeam;
 dolorem potius auges; cum intelligam, quod maxime
 volo, id me consequi, hoc quidem tempore, minime posse.
 nam, vt omittam, quod hæc me frigoris acerrima vis, &
 intemperies cæli semel aut iterum cubiculo egressum
 pessime accepit, et in eadem claustra, in easdem, vbi mul-
 tis iam mensibus iacui, tenebras retrusit: præterea pietas
 me retinet. Fratres habet vxor mea duos: quos ego am-
 bos vnice diligo: contraq; ipse mihi singularem non mo-
 do benevolentiam, verum etiam obseruantiam præstant.
 probi sunt adolescentes, ingenio, modestia, virtute etiam
 ornati, vna re minus laudandi, quod inter ipsos parum
 conuenit. orta est inter eos post obitum patris de heredi-
 tate dissensio: inde lis, inde odium. quod nisi ego me in-
 terponerem; nisi vtrumq; prensarem, rogaremq; per pa-
 rentis manes, per solitudinem matris, per existimatio-
 nem familia: conflictarentur assidue turpibus iudicijs,
 graui iactura fama, magno rei familiaris detrimento.
 hoc ego dum versor in negotio: dum in eo studium, ope-
 ramq; pono, vt vxoris meæ fratribus consulam: putè mihi
 esse verendum, ne quis me, sana præditus mente, repre-
 hendat? non putò. non igitur hoc, te iudice, pertimescam.
 hæm, Ricci, qui sacris in litteris non ambitione, vt multi,
 sed ita versatus es, vt scientiam, è libris petitam, vita ex-
 primeres; qua sunt illa præclara, qua nos ille bonarum
 actio-

actionum magister optimus edocuit? non hac sunt, egen-
 tibus subuenire, errantes in viam, disidentes ad concor-
 diam reuocare? ama igitur me de hoc officio, non postulo,
 vt laudes. iam enim didici, vel etate doctus, vel morbo
 admonitus, recte factorum fructum à Deo potius, quam
 ab hominum iudicijs, expectare, omnemq; laudem non
 in honore verborum, sed in ipsa re, atque in vna virtute
 constituere. Vides iam duas esse cōmorationis meae caus-
 sas, vtramq; satis grauem. accedit tertia, ne ipsa qui-
 dem leuis, vt imprimam librum tuum de legibus Roma-
 nis, quem poscentibus multis debere iam diutius vix pos-
 sum. eoz magis in hanc voluntatem incubui, quod in-
 scriptus emittetur Hippolyto Cardinali. Tu, mi Ricci, fac
 tibi ita persuadeas amabiliorem mihi Ferrariam fore tua
 caussa. tuis enim sermonibus, tua humanitate, tuo lepore
 frui, interruptamq; multorum annorum consuetudinem
 licebit aliquando resarcire. quod vt sit maxime diutur-
 num, opto vehementer, & vt tu amantissime auguraris,
 etiam spero. Vale. Venetjs. M. D. LVI.

ANTONIO AVGVSTI-
 NO ROMAN.

ACCEPI tuū Varronem, missum ab Octauio nostro,
 delatum à Leuino. quid quæris? te dignus est. quod si ope-
 ram eandem posueris in Festo: plurimū tibi Romana lit-
 tere debebunt. aggredere. quid enim tibi non succedet?
 qui, (vt omittā illa, quæ pleno iam theatro spectata sunt,
 ingenium, iudicium, doctrinam) quantus es,
 totus labor, totus industria es. ac mehercule non solum

communi nomine sed proprias etiam tibi ego agam, atque habebō gratias. nam, quem in eo libro emendando laborem suscipere cogitaueram, quem fortasse, & alijs pressus oneribus, & natura, ac valetudine imbecillus, non ferrem, eo me leuabis. Vale. Venetijs. Egregio iuriscōsulto Pyrrho, Tarro, veteri mihi necessitudine coniuncto, salutem plurimam. M. D. L I V.

EIDEM, ROMAM*

EGO vero & scripsi iam, nisi me fallit memoria, satis aperte: & nunc, quando tibi ita placet, iterabo eadem libentissime. Lapidēs, aut nummos, si quos habes, in quibus mentio fiat legum Romanarum; eos si nobis impertieris, habebō gratias, tuumq; etiam beneficium ipsi fortasse, me narrante, posteritas audiet. tabulas videlicet mihi legisse Roma nescio quas: sed neque tum descripsi qui magni non facerem ea, quae nunc quidem tanti putantur, nihil ut potius mihi sit; neque vero, quo in loco, aut apud quem eas legerim, satis nunc in memoriam reuocari possum: quare ad te confugio, vniuersa arcam antiquitatis, arcam tamen eiusmodi, quae pateat amicis tuis, te est bonis viris. quo me in numero quia esse vis, triumphum Alexander autem tuus facile nostrum artificio vincet, enim excellit: at nos quid sumus? aliquid fortasse, si cum alijs; nihil certe, si tecum Augustine comparemur. Pirra nec possum, quod eram occupatus: quamquam hoc quidem quotidianum est: nec debeo hanc in re, quam tibi non solum amicitia nostra, verum etiam littera ipsa, quibus tibi scio nihil esse carius, etiam me tacente, magnopere re com

re commendant. Vale, & Siluestrum Aldobrandinum, virum excellentem, meum perueterem amicum, nisi graue est, saluta meis verbis plurimum. Venerijs.

EIDEM. ROMAM.

NISI quis casus meis consilijs occurrat, editionē cōgitabam eius libri, quem de legibus Romanis quinquennio ante à me conscriptum, debere diutius multis flagitantibus non possum. ad hunc librum quantum ex antiquis lapidibus accedere possit ornamenti, præclare intellego. porro, tu is es, qui hoc in vsu, atq; hoc in genere scientie, tum quia Roma viuis, tum quod in studijs totus habes, pene solus excellas. quamquam hoc in tuis laudibus minimum est: alia sunt in te, qua ego non desino prædicare, haud sane paullo præstantiora: qua non est hic commemorandi locus, ac ne significandi quidem; ne tu me nimium esse blandum, & quasi tua dissidentem humanitati, ad hoc artificium confugisse existimes. peto igitur à te, atque etiam rogo, (quamquam hoc verbum amicitia nostra, tuaq; maxime bonitas respuere videtur) si quid habes, quod ad leges Romanas pertineat, è libris excerptum, & veterum lapidum, aut etiam nummorum obseruatione collectum, id mihi vt impertias. bene mereberis de litteris, vel potius bene de te meritis gratiam referes: quando quidem earum ope, ac mirito tantus es: bene etiam de me ipso; cuius laudi, pro nostra necessitudine, meoq; erga te studio singulari, debes velle consulere. quamquam hoc certe non admodum specto: ambitionem enim pane habeo in extremis: prima mihi est om-

numq; rerū antiquissima publica studiosorum hominum
 utilitas: quo mei labores intenduntur, mea, quaecumq;
 est, dirigitur industria, excute, si me amas, atq; enolue
 funditus illa tua scrinia, in quibus conditi rerum anti
 quarum thesauri asseruātur. nemo enim, si possessio litte
 rarum diuitiae sunt; quod homines eleganti iudicio sanaq;
 praditi mente opinantur; nemo, inquam, optima Augu
 stine, te ditior est. nec vero de tuis copijs multum immi
 nues. si, quod futurum speramus, inopia nostra subuenerit.
 qui si etiam nobiscum plurima communicares; multo
 id tamen, quod dares, minus esset, quam quantum tibi
 libris assidue tractandis, quotidie quaeritur. verum mo
 deste tecum agimus: petimus à te minima de maximis:
 itaq; facile impetrabimus. Vale. Venetys.

EIDEM LEGATO. PONTI
 FICIO VIENNAM.

QVIA mihi honore tuo nihil est antiquius, propterea
 non mediocrem cepi latuiam: tibiq; sum absenti gratu
 latus, quo primum tempore de legatione tibi delata ad
 Romanorum Regem, tum ex amicorum litteris, tum ex
 multorum sermonibus cognoui. illud, ut vere dicam,
 molestia non nihil adspersit, quod veritus sum, ne nostra
 littera, quibus, in vrbe dum viuis, tua studia splendorem,
 & utilitatem addunt, te discedente, & in Austriam vs
 que, ad longe diuersum vitæ genus translato, iactura pluri
 mum facerent. quod si, secus esse, significaueris: (iam
 enim versaris in ipsa re, quæq; tua futura sit in vnuer
 so fere munere occupatio, vsus te monere, & erudire
 facile

facile potest) cum labis mea gaudia, & habeo gratiam
 is quibus honestare tuam virtutem his honoris insigni-
 bus, nullo nostro, hoc est artium, doctrinarumq; liberali-
 um, detrimento, cure fuit. Ac primum illud, pro meo in-
 credibili erga antiquitatem studio, etiam atq; etiam à te
 petam, vel potius, quando pollicitus iam es, à te exigam,
 vt Festum Pompeium tua emendatione perpolias, atq;
 illustres; aut, si habes ita emendatum, vt tibi, acerrimi,
 ac seuerissimi iudicij viro, satisfaciat, edendum omnino
 cures, neq; debent nobis eam vtilitatem diutius patiari,
 quam, cum in illo vere aureo libro dispersam videamus,
 colligere tamen vix possumus, vel plane nullo modo pos-
 sumus, locorum, vt scis, pane innumerabilium difficili sci-
 entia impediti, bene collocabitur industria tua: & hunc
 sibi comitem adiungi, ne solus eat perora virum, Varro
 tuus a quo animo patietur. rogandus non es in tua lau-
 de, communi praesertim studiosorum cōmodo coniuncta:
 tu, si de illa non laboras, hoc saltem commouere te debe-
 at. quod vimam aut mihi cum hac mente pars aliqua
 doctrinae tuae, aut tibi mea mens, & plane incredibilis ad
 communicandam virtutem animi propensio, cum ista
 tam exquisita, tamq; multiplici omnium pane littera-
 rum scientia cōtigisset. nae ego, quod ad me attinet, mul-
 ta non finerem ignorari, qua scire praclarum est, quaeq;
 in tenebris, nisi tu eruas, perpetuo iacebunt. nec tamen
 persuadere mihi possum, te velle nobis tam iniquum esse,
 vt tantam doctrinam, si quid tibi accidat humanitas,
 (homines enim sumus: nec ego mihi, nec tu tibi de vita
 diuturnitate prestare quidquam possumus) exstinguis
 tecum

tecum velis. Quid ea, quæ chartis iam, & voluminibus explicasti? cur diutius premis, optime Augustine (cur ingenij tui fontibus expleri nostram sitim non vis? sed, opinor, aliquando facies: & saueo libenter meæ spei paulo minus, quam tuæ gloriæ; cui scio me optime consulere, cum hæc ad te scribo. De me si queris: vexamur oculorum anniuersario morbo: nec tamen labori parcimus: scribimus aliquid quotidie, aut legenti puero operam damus: aliquo fortasse valetudinis damno: sed nihil est tanti, vt à litterarum suauissima cōsuetudine, seiungar. Onuphrius Panuinius, ille antiquitatis heluo, spectata iuuenis industria, & ingenio, vt probitate, præstans, hic est; eritq; , vt video, in aliquod menses. imprimi suos Fastos cum commentarijs; & interim adornat alia. sæpe litigat obscuris de rebus cum Sigonio nostro, sed vtriusq; bonitas, mutuus amor, excellens ad cognoscendam veritatem iudicium, facit, vt inter eos facile conueniat. Sigonium de facie non nostri: eius tamen scripta, non dubito, quin legeris, ea doctrinam, & ingenium declarant: humanitatis, & studij erga te, tuiq; , similes testis ego sum: quem debes ipsum suo merito, præterea tuæ præconem eruditionis, diligere. Vale. Venetijs.

EIDEM, ROMAM.

VBI te ad urbem rediisse cognoui, vehementer sane, pro meo erga bonas litteras perpetuo ac singulari studio, sum lætatus. te enim absente, silere mihi prorsus Romanæ musæ videbantur. Scripseram ad te superioribus diebus; easq; litteras ad aulam noui Imperatoris miseram;

ram; quas acceperis, nec ne, cupio scire, appellabam te, quod iam promiseras, de Festo cum tuis correctionibus diuulgādo. de quo nunc eo magis virgeo, quia nisi, fallor, spatij plus habebis. aggressus ne sis, & quousq; opus perduxeris, ac de perpolitioe quid speres, si ad me scripseris, gratissimum facies. Vale. Venetijs.

BENEDICTO. RHAMBERTO RUSTICANTI.

SVADERAM, vt exires; quod egrotans, quantum esset in cali mutatione, cognouissē: nunc idem angor, te profecto: neq; me congressus, neq; sermo cuiusquam iuuat: solus, vt in litore, oberro. qui etiam, etsi scio quam sis prudens, & in omni remoderatus; tamen, vt est amor sollicitus, offensiones in te omnes timeo. commune omnium est, vt rure, veluti quādam viuendi licentiam nacti, liberius agamus. amabo te, mi Rhamberte noli istam consuetudinem imitari, serua tuam veterem continentiam. & quoniam mihi, vt saepe tecum locutus sum, aduersus non dissimilem destillationem praesens auxilium fuit exercitatio. te quoq; ipsum, nisi fallor, hoc vno maxime senties alleuari; si modo hoc tenebis, vt meridianū in solem ne te committas; multo vero minus in ventum, qui sit inclementior. nam sunt aura quaedam leues, quarum spiritus non modo non hominum generi noxius, sed etiam vitalis: & ego, has saepe vltro secutus sensi languentes in me vires earum quasi flabris excitari. Sed o Rhamberte, audi me, hoc verissime monētem. nihil agis, nisi iurunde viuas. si vis te tibi restituere; des te ad hilaritatem

ritatem oportet, et ex animo tuo dispellas, si qua tristitiam cogitationum residet nubecula. Hanc esse præstantissimam medicinam, vel potius vnam esse medicinam, nequidem, superioribus eodem morbo laborantem, docuit euentus. quare te rogo, vt pro eo, quãti ipse tibi es, quantiq; etiam nos apud te sumus, quorum salu. in tua salute posita est; des operam, vt veterem morbum noua ratione cures, & aliquando istam turbam medicorum malam in crucem iubeas abire; qui te pharminus non solum diuersis, sed etiam contrarijs integrum iam annum lacerant, dum latentem in obscuro veritatem tuo periculo quaerunt. Vale. Venetijs. 1544. mense sept.

MARIO. CORRADO

BRVNDISIVM.

DEBEQ tibi, mi Corrade, tot iam nominibus, proressus vt non videam, qui soluendo esse possim. si ripsisti ad me sape: tantum; ne? sunt alia: humanissime. elegantissime: laudes in me contulisti eas, quas si agnoscam, ipse me nimium videar amare, tibi tamen habeo gratias de ista tam liberali, tamq; erga me proluxa voluntate; eamq; si gratus, idest si vir bonus esse volo, vt certe volo, puto mihi esse inter summa beneficia collocandam. itaq; cum te nunquam viderim, fero tamen in oculis: & quamquam habeas, qui te talem diligant; quos necesse est esse quamplurimos, ego tamen primas in amore partes appeto, secundus non libenter acquiesco. non solet plandus esse, nec auribus dare, quod negari possit veritati. quare velim mihi credas affirmanti, neminem me
tibi

vibi Latina in oratione anteponere, conferre admodum paucos. hoc ego ita iudico: nec tu meum iudicium in dubium reuocare debes: cum mihi iam in epistolis tuis tantum in hoc genere tribueris. vnum doleo, tuam istam latere virtutem in extremo Italiae angulo, neq; in hac luce versari, vbi fructum caperes eam laudem, qua tibi debetur, iudicio, ac testimonio prestantium virorum. quod si te cohortando possem adducere, vt de migratione cogitares: aggrederer, et in hanc rationem totus incumberem: verum neq; mihi de statu rerum tuarum constat; & si cohortatione moueri potes, ipsa te res, nequaquam tibi, vt opinor, obscura, vel me tacente debet incitare. Quod scire vis de meis antiquitatibus, hoc sunt. Liber nunc imprimitur de legibus: quem, cum erit absolutus, curabo ad te perferendum. Edidi iam commentarium in orationem pro Sextio, & proximis diebus in epistolas ad Brutum, & ad Quinctum fratrem: quem tibi nunc vtrumq; mitto. maiora vellem, & fortasse possem; verum infirmitas corporis facit, vt labore debiliter; lippitudo autem, ne legere diutius liceat, aut scribere. magna etiam mihi temporis partem eripiunt salutationes amicorum, magnam domestica negotia: sexcenta prater ea, qua me à studijs auellunt. sed feramus: humana sunt, nec precipue nostra, sed communia cum multis. Tu me, velim, ames, & si par pari referre vis, amore non vulgari. Vale. Venetijs.

FABIO. STELLAE

BRIXIAM.

CUM tu ad me, Fabi, quem de facie nondum nosti,

F 4

adductus

adductus humanitate epistolam miseris tam elegantem,
 distinctam notis non amoris minus, quam ingenij: ferre-
 us sim, misite, patremq₃ tuum sic amem, vt amare sole-
 mus ea, quæ nobis in vita prima sunt. sed quid, si me ir-
 psum etiã vestra caussa plus amem? quid summis virtute-
 tibus ornato, diligi videam, à re vero etiam laudari, ex-
 cellentis ingenij adolescente, optime ad virtutem ani-
 mato; non ipse mihi plurius sim? non gaudeam haberi à vo-
 bis, qualis esse semper volui, & vt essem, laboravi; sed
 voluntati exitum respondisse numquã duxi? Equidem,
 cum natura sum, tũ valetudine & morbo subtristis; nec
 ad hilaritatẽ facile traducor: tuæ tamen litteræ, patrũq₃
 tui, vix credas, quid animo meo incunditatis instillarint,
 quæ voluptate, quæ lætitiâ perfuderint, itaq₃ officij ve-
 stri memoria sustentor: eaq₃ sic fruor, vt beneficijs omni-
 bus antepoñam. quod vtinam adire ad vos, ac studio ve-
 stro satis facere liceret. nihil esset optatius: & esset ioc-
 Pastorio comite incundius. verum nescio quo fato con-
 tigit, vt, quo primum huc die perueni, cum tota pene sa-
 milia cœperim egrotare, vxor quidem grauissime; nec
 dum valet; ego satis leuiter sic tamen, vt iaceam. corpo-
 ri enim imbecillo quæuis incommoditas vix ferenda.
 quamobrem, affectus morbo, à viribus infirmus, equo me
 non auderem committere, vel placidissime incedenti-
 lecticam, inquis, mittemus. hac equidem veherer com-
 modius: sed, mi Fabi, hoc genere deliciarum mei ordinis
 homines vti non solent: ad fortunatos pertinet. itaq₃
 differam per aliquot dies. quoad vires colligam, id est,
 quoad equo, aut etiam rheda liceat vti. equos quidem
 hic,

hic, quales infirmitas nostri corporis requiret, id est qui alterno gressu crura molliter explicent, quos gradarios antiquitas appellabat, facile possum inuenire: sed insolentiam huius celi non nihil metuo: rbeda autē, vereor, ne successu ledat. omnia tamen, vt video, moderabitur humanitas vestra. Vale, & patri tuo, praestāi viro, multam salutem meis verbis, Asula.

EIDEM, Brixiam.

AGNOSCO tuis in litteris & patres tui, summi viri, singularem humanitatem, & Pastorij nostri, hominis integerrimi, nec eloquentia minus, quam doctrina, praestantis, egregiam disciplinam. & cum ego te propter illos diligam: (est enim, vt scis, vterq; mei, & ego item vtriusq; amantissimus) tum vero ad meam in illos benevolentiam, qua summa est, non nihil tamen tua causa videtur accedere. Patet, atq; elucet in epistola tua pudor ille, ingenuo dignus adolescente, qui maxime commendat aetatem: patet etiam, quo fit pudor amabilior, plusq; sibi gratia conciliat, ingenium. qua perspexeram equidem in te, ac laudaueram, quo tempore diuersatus Brixia sum in adibus vestris, exceptusq;, & cultus à parentibus tuis omni genere officij: sed nihil praestantius, nihil admirabilius, quam laudis in adolescente perpetuitas. primum enim lubrica ipsa aetas est; nec reperitur facile, qui consistat: deinde, tenduntur saepe bonis, quibus capiuntur, insidia: & multa sunt ad deprauandum parata, improborum consilia, aequalium exempla, voluptatum illecebra. ha sunt ille Syrtes, quibus incerto cursu

nauigantes absorbentur : hæc illa saxa, quo salutis cum
 aperto discrimine impingitur. nec vero, poëtas, cum &
 hæc, et huius generis alia ceciderunt. simpliciter locutos,
 velim existimes. vtuntur similitudine rerum, quæ subie-
 ctæ sensibus sunt, vt animos erudiant, moribusq; nostris,
 ac fama consulant itaq; sapientem appellarunt eum, qui
 maris pericula, voragines, & scopulos, & dubijs agita-
 ta ventis loca vitauisset, atq; illa perdendorum hominum
 auidâ monstra, virginum facie simulata, prædulciq; car-
 tu blandimenta, contempsisset, quæ sunt omnes mihi cre-
 de, imagines humana vitæ : qua nullum est mare difficil-
 lius, et in qua, nisi rationes quasi gubernaculo regamur,
 quam facile fluctuemus, quamq; multa, & quam graui-
 rei familiaris, ac vitæ naufragia contingant. si te propter
 ætatem nondum vsus docuit, disce à libris, vel disce à præ-
 rente tuo, spectata sapientia viro, qui se ex hac tempeste
 te tamquam in portum recepit sacrarum litterarum,
 quodq; habet à foro, quod à publicis muneribus orij, to-
 tum id in theologia libentissime consumit. quem tu imi-
 taris, vt audio, si minus in studio doctrinæ, at in voluntate,
 in moribus, vitæq; instituto. contemnere te aiunt, quæ
 ceteris ab adolescentibus cum voluptate sunt: abhorrent
 à lusu, venatione, cursu, alea: leuia ducere hæc, inania,
 indecora, turpia: deditum esse litteris, vel quibus ad hu-
 manitatem informamur, vel quibus ad excellentem li-
 beralium disciplinarum cognitionem aditus aperitur:
 maxime vero solitum ea meditari, et curare diligenter,
 quibus æterna vitæ salus cõparatur. diuina sunt hæc mu-
 nera, mi Fabi, non à nobis profecta, aut elaborata, nec
 omnibus

omnibus impertita tibi contigit, ut ita sentires, & ita
 velles: habe gratiam Deo, qui te tantis in tenebris, atq;
 erroribus præcipuo quodam lumine illustrauerit. aly
 non idem contigit: mirari noli, neq; causam quære. ab-
 dita sunt, nec humanis comprehensibilia mentibus arca-
 na cali. stet illud modo; nihil vsquam fieri, nihil euenire
 aut insciente, aut nolente Deo: quæq; ille vult, & qua
 permittit, ea nequaquam reuocare ad nostrum iudicium
 debemus, neq; recte ne fiant, an secus, interpretari. Et
 omnino velim te, cum de diuinis rebus cogitas, minuire
 opinionem scientiæ, demittere animum, ac mentem, v-
 namq; putare certissimam doctrinam, pietatem in De-
 um, aut beneuolentiam, & studium erga illos, qui nobis
 à Deo commendantur. Quæ non dubito quin sæpe ita cogi-
 gites, ut credas, nec te ita puto credere, ut re ipsa non
 prestes: cum te omnes ita viuere confirment, ut à tuis
 moribus procul absit arrogantia. verumtamē, si tibi lau-
 do id, quod amas, & quod amandum existimas, non à te
 gratiam in eo? non hæc tibi, licet parum necessaria, iucun-
 da tamen commemoratio est? Sequitur illud. ipse mihi
 satis facio. nã, quæ laudatio videretur, eadem, si attendis,
 cohortandi etiam vim habet. quo genere, pro mea in te
 beneuolentia, magnopere delector. Atq; etiam in huius-
 modi sermones ego soleo libenter ingredi; quia, si nihil
 aliud, ipse mihi fructum fera, dum ea tracto, quibus
 amori summi boni, studioq; incendor. Te autem, cum hæc
 legis, latari oportet vel tuæ causæ, qui tuū intelligas iu-
 dicium nostra sententia comprobari; vel meæ, quem sen-
 tire tecum videas, & iisdem gradibus parare adscensum
 ad ea.

ad ea, quæ quanta sunt, ex eo conicitur, quod ipsa tantum spes tranquillitatem parit animis nostris, eosq; non à malo modo, sed à malorum quoq; metu vindicat. Macte igitur ista voluntate, & isto sensu, mature vidisti quis esset reclus ad gloriam cursus. sequere iudicium tuum: nec tamen contemnes nos, si quando hortamur: & ipse nos vicissim, vbi languemus, hortare, sic erit mutua gratia: sic amabimus etiam magis inter nos, mutuo bene scio prouocati. Vale. Venetijs. M. D. LIIX.

IOHANNI BAPTISTAE

PASTORIO BRIXIAM.

EGO verò te, mi Pastori, tua causa dilexi semper. habes enim, quæ tibi amorem conciliant, doctrinam, & humanitatem. munera, quæ mittis, me tibi obstringunt magis, benevolentiam in te meam augere non possunt. quoniam enim à virtute profecta sit, non his tamquam administrandis nititur, sed consistit ipsa per se, eoq; iam processit, ut ad summum peruenisse videatur. præsta te mihi, obsecro, quæ talem adhuc cognoui, amantem mei, & in amicitia constantem. munus hoc erit omnium munerum præstantissimum. quod ego, qui sim mei erga te animi ipse mihi conscius, quasi debitum exspecto. Vale. Asula.

VINCENTIO. STELLAE

BRIXIAM.

SUPERIORIBVS diebus, quo magis incitatus cupiditate veniendi ad te, visendaq; vrbis, ut audio, pulcherrimæ, qui essem litteris & tuis, & filij tui, id est

trusq; tuis, amantiſſime inuitatus; eo me reuocabat ma-
 gis pudor meus, neq; tam, quid tua permetteret humani-
 tas, quam, quatenus mihi per modestiam meam ingredi
 liceret, cogitabam, ac sepe mecum sic. An tu ad homi-
 nem, quem nūquam allocutus? quem ne vidisti quidem?
 adde: quem virum, quam nobilem, quam grauem, quam
 districtam magnis rebus? ego autem quis? infirmus natu-
 ra semper, nunc etiam valetudine impeditus, exquisita
 quadam ratione, & cura tuendus. Contendebam equi-
 dem cum animo meo: nec vici facile, sed vici tamen ali-
 quando, & decreui omnino ad nos primo quoq; tempore
 me conferre. vereor enim, dum valetudinis commodum
 exspecto, & id ago, vt, quas morbus ademit, vires colli-
 gam, in hiemem ne incidam, id est in imbres, & si igora:
 quorum altero vici corrumpuntur, alterum scis esse λεπὸν
χρῶτι τοιοῦτον &c. nam illud, in quo tibi fortasse, vel
 domesticis tuis, incommodare mea mollities, & paullo
 fastidiosior in victu consuetudo potest, id non specto. aut
 enim exiguum quiddam erit, & feretur facile; aut, si
 magnam, illustrabit benignitatem tuam. Statutum igitur
 de re: nec est, cur sententiam mutem: videndum de
 ratione itineris: quam tu ad meā voluntatem, meūq;
 consilium, quæ tua est humanitas, totam reijcis, ego au-
 tem nihil puto commodius, nihil aptius ad virium infir-
 mitatem sustentandam, quam lecticula gestari, sed habet
 species illa, quod ad Fabium tuum scripseram, quiddam
 nimis honorificum: nec ego is sum, qui, quod superat for-
 tunam meam, eo libenter vtar. verum ignoscetur vale-
 tudini: quam satis infirmam, atq; imbecillam, concussus
 & ve-

& vexatio facile frangerent. rheda quidem, qua me-
rum bene perita curationum ancilla cum filiola & puero
uehatur, opus est. hac si habebo, vel potius cum habebo,
(vis enim me à tua liberalitate omnia expectare) dabo
me statim in viam, & ea quidem spe, vt aliquem è ca-
mutatione fructum capiam, maximum quidem ex tua
humanitate, quam cãtari ab omnibus audio. Vale. Asula.

EIDEM, Brixiam.

QVOD veritus sum, fieri video, vt imbribus madu-
cat humus, & puluis in lutum coacta vias impediatur,
turpi foedet adspectu. frigoris etiam acres morsus hoc in-
duo sentire cœpimus. quæ cum sint iter habentibus incon-
moda; tum vero, maiora vt timeantur hiemis propinqua-
tas facit: vt mihi vel mature, nulla interposita mora, ve-
niendum ad nos, vel totum consilium necessario abijci-
endum intelligam febricula omnino tentamur quotidi-
ana: sed, opinor, decedet, cum primum ex hoc me domi-
stico mœrore ereptum statuam in tuis adibus, id est in
liqua, vt spero, iucunditate, atq; letitia. iniurias autem
cæl, lectica circummuniti, possumus contemnere. quam
obrem, quod tuo commodo fiat, dabis negotium tuum,
Saturni die, aut, qui sequetur, proximo, vehicula perde-
cant. Lecticario mandetur, atq; etiam aurigæ rhedam
moderanti, ne quid appropere, nisi me iubente; & om-
nino rationem itineris ad meam voluntatem accommo-
dent. hoc tu scio, Stella, vel me non scribente, mādasse.
nihil enim te præterit, ob eximiam prudētiam: mihi po-
ro non vis amicorum tuorum causa, ob humanitatem
prudētiae parem. Vale. Asula.

* *

Ego vero, comprimi à te mea caussa librum tuum, minime volo. quin, si ad me refers, ut edas quāprimum, suadeo: rogo etiam pro eo, quantus est amor in me tuus: quem non esse mediocre, tua littera significant. an ego ita sim bonis artibus insensu, ut industria tua impedimenta opponam, & excellentis ingenij fructus, cum bene maturi sint, condi potius, ac domesticos intra parietes asseruari, quam in publicum afferri, & communicari cum omnibus velim: illa de tuis hortis, & nostris fontibus, eleganter à te, nec sine sale, prolata sunt. verum & iam tecum perliberaliter, atq; hanc partem libenter dissimulabo, tibiq; totam largiar. in reliquis etiam habeborationem amicitia nostra, nuper instituta, maiorem tamen fortasse veritatis. Tua scripta, proxime edita, doctrinam habent, & accuratam antiquitatis observationem, itaq; vigeant omnibus, & laudabuntur. quod si quid est, quod desiderari possit: primum id leue est; deinde, ut scis, non imminuit, sed auget nauus in formoso corpore pulchritudinem. Vale. Venerijs.

EIDEM,

* *

NOLI officium litterarum à me requirere: nunquam scripsisti, quin rescriperim. quod si contra, quam res est, videtur; alieno vitio fit; à me quidem prorsus abest culpa. De horologio quod iterum iam scribis, vincis pudorem meum humanitas tua. iam enim statuerā oneris tibi nihil imponere, publica explanandi iuris cura occupato, quotidie aliquid scribenti, vnde ad nos vtilitas, ad te ipsam

ipsum gloria permanet; negotium amico dederam: & ille curaturum promiserat: nec tamen biennio fidem soluit. quare accipio libenter, quod das. tu mihi, quod tuo commodo fiat, horologium Augusta elaboratum, ego tibi, quantam scripseris pecuniam statim curabo. quale velim, iam antea significavi, factum eleganter, artificii non vulgari. Audieram, quae ducuntur egregia, minorum triginta, scutatis emi non solere. Hoc quidem esset nimium: nec rei familiaris ratio ferret, cui consulere, quia copiosa non est, videor debere. porro genus hoc ornamentorum ita soleo cupere, ut non insaniam: cupio autem valetudinis, non libidinis causa. cum enim me satis tristis natura finxerit, accersenda extrinsecus iucunditas est, quam à me ipso petere non possum eoque, magis, quod plurimum in cubiculo sumi, affectus iam quadriennio per totam hiemem oculorum morbo, molesto tamen potius, quam acerbo. nolim igitur impensam esse supra decem scutatos, aut omnino quindecim. eamque ita fieri, si horologium probetur oculis eruditis. itaque, vide, cui negotium materdes. nam neque omnes intelligunt: et alijs alia probantur. ego formam, & artificium, non materiam, cupio emere. De tuis Institut. egi diligenter. hortatus sum, lucri maxime spe proposita. ubi ad pretium ventum est, audire se negarunt: itaque, tibi auctor sum, cum ijs transigas, quos faciles iam habuisti, & in tuo merito satis, ut audio, liberes. Vale. Venetijs.

* * *

VOLFANGVM VVertex, cum aliquot abhinc annis Patauy adolescens daret operam Bonamico, dilexi
multis

multis nominibus plurimum. nam, ut omittam, quod & in adpectu species quadam index nobilitatis, & in sermone, atq; in moribus probitas elucebat; incensus litterarum studio colebat me, atq; obseruabat diligentissime, sic, ut in magna frequentia amicorum nemo tamen mihi esset illo carior, nemo iucundior. tueor illum amorem, & quoad viua tuebor, eiq; absentiam memoriam, beneuolentiamq; quam debeo, si a tribus praesentibus officia, quae potero, accurate praestabo. hoc cum mea sponte facturum essem, quantum optime †, mihi accessisse voluntatis existimas, quod eos tu, vir inter maximos summus, et in exercenda virtute semper occupatus, commendandos mihi tuis litteris putasti: nam, si quis est, qui de tuo ingenio, de doctrina, in primisq; de eloquentia bene & sentiat, & loquatur; is ego sum; planeq; meos eo sensus libenter conferam, ut, qui tibi cari sunt, eosdem ego quoq; diligam. Quare, si vis, da mihi ornandos, atq; amandos, qui ad nos veniunt, amicos tuos. officijs eos, si potero; sin minus, studio certe, & humanitate complectar. ac ne dubita futurum, ut, quo tu sis apud me pondere, cum intellexerint, gratias tibi, quod eos tua commendatione sis prosecutus, diligenter agant. Audio te quiddam pangere in Rhetoricis Aristotelis libros: quod, quale exspecto, auguror futurum, praclarum scilicet, ac te dignum. vrge igitur; ut & communi vtilitati, & tuae gloriae consulas. Vale.

EIDEM,

* *

Non hic optime † (ordiar à re tristi; quando lota non suppetunt) annum habemus pestilentem; & pulcherrimam

G

man

mam ciuitatem quotidianus deformat ad spectus mortuorum. furere iam cepit morbus, & insultat in omnes partem, sine discrimine, qui antea repebat sensim, & latenter, nec fere quemquam, nisi obscuri loci, infimæq; sortis, attingebat. quare diuina sunt imploranda remedia. humana quam iaceant, saepe docuit euentus. Vobis recte istud esse audio, perpetuoq; sit opto, tum ab huiusmodi morbo, qui non modo priuatas domos exhaurit, verum etiam vrbes deuastat, tum à cunctis discordijs, ac bellis, & intestinis, & externis. Te vero florere omni laude, valere auctoritate, valere gratia, esse vnum, ad quem omnes confluant consilij auxilijque, causa nisi plurimum lateret. male sentiam de virtute, vnde tibi ista fluxerunt; male etiam de me ipso, quia tuam vitæ rationem probaui quidem semper, secutus autem sum, quatenus licuit: licuit enim certe multo minus quam volebam. vnum si addideris, vt ingenium tuum, quo nullum vidi prestantius, languere non sinas, & otij tui rationem constare velis, hoc est, vt aggrediaris ad scribendum illa praeclara, quae te auditu tuis familiaribus esse pollicitum, aut, si iam habes instituta, perpolias, nobiscumque & cum posteritate communices: ne tu, omnium fortunam vincas, & solidam plane possides felicitatem. Equidem, quod ad me attinet, idem conor pro mea virili parte: & haereo, quoad possum, in scribendo: sed mea ratio quam non sit eadem, quae tua, cognosce. Valetudine sum ea, quae facile in morbos incitat, imbecilla prorsus, & incommoda: itaque saepe in cursu institutorum meorum, cum progredi maxime vellem, consistere sum coactus. Accedunt, quae temporis haud exigua

quam partem auferunt, salutationes multa multorum: in quibus videtur esse honor; & est omnino quadam species: sed valeat ambitio: odi omnia, qua detrimentum studijs afferunt. Quid domestica? non enim tantum à me pendent ij, qui meos intra parietes viuunt, vxor, liberi, familia: sed fratres quoq³, suas in me vno rationes habent sitas: vterq³ meis consilijs, alter etiam meis opibus, quantulacumq³ sunt, nititur, ac sustentatur. Vides rerum mearum imaginem, vt in tabula depictam. nec tamen obrui me sino fluctibus molestiarum; sed enitor saepe, & consequor interdum, vt ex omnibus curis, atq³ occupationibus emergam, meq³ saltem per aliquod horas in portum recipiam litterarū. quo si frui diutius liceret, in calo essem: quia non licet, hortor te, cui otij satis est, ingenij vero, scientia, iudicij multo plus, quam mihi, vt hac omnia studiosorum ad vtilitatem conferas. quod si facies; gloriosum tibi erit ex ipsa re, quem video prestare posse maxima; ceteris non modo re, verum etiam exemplo fructuosum. fortasse enim, te praecunte, alij, quoquo modo poterunt, imitati laude subsequantur. Ego meas Antiquitates, etsi, vt ille ait, spessum opus est, aliquando tamen, vt spero, pertexam. Valo. Venetijs.

* *

GRATAE mihi tua littera, grauisissimus vero qui te ad scribendum animus impulit. atq³ ego te antea diligebam; quod, ingressum esse minime vulgarem in viam litterarum, longeq³ per eam processisse, intelligerem: sed auxit amorem in te meum hac, à me nunc minus expectata, eog² incundior, voluntatis erga me tua minime

dubia significatio. soleo enim amare in hominibus humanitatem haud paullo plus mehercule, quā doctrinam. ac doleo factū esse antea, casu dicam, an voluntate tuas? vt oriatur inter nos quibusdam ex opinionibus dissensio, is tamen de rebus, quae si dilucide pateant, quod accidere potest vtroque nostrum disputante, studiosis fortasse non nihil in eo consulatur. id quod est in meis consilijs, & fuit semper antiquissimum. Nam quod mea quaedam improbas: si recte sentis, habeo gratiam: errare possum; & corrigi volo. sin, vbi de meo sensu iudicas tua te fallit opinio: ego tamen, quae à studio veritatis culpa manat, libenter ad laudem conuerto. itaq, quod ad hanc partem spectat, nemo audiet me querem tem: excusabo te potius, atq, etiā, quoad licebit, ornabo. Quod autem, quae meis in scriptis non improbas, ea dissimulas, & in tuos cōmentarios, meo nomine praetermisso, quasi noua transfers: miratus sum, & requisitui paullisper in eo modestiam tuam. agam enim tecum libere, sicuti natura mea postulat, & inter bonos viros equum est. Illa de iudicijs extraordinarijs, quae te scribis edidisse, si dederis operam, vt ad me perferantur, etsi ea discrepare significas à sententia mea, grauijsima tamen erunt. & gaudeo te tam esse diligentem in meis scriptis peruolutandis, & occasionem mei admonendi, & corrigendi tam libenter querere. si enim intelligam; vbi corrigendi finem feceris, nimirum, quae supererunt, à te omnia probari. vnum peto: sit conditio par: des mihi, vt idem liceat per te, quod licere tibi per me volo. si quid ego de tuis itidem nō probauero, noli grauius cōmoueri. iudicemus pariter, ego de te, tu de me

utram in partem libet: amemus tamen inter nos, ut boni viri solent; & si quid fortasse de iudicio, nihil tamen de benevolentia, detrahatur. Libros quos petis, habeo nullos, Cicerone excepto. nec eius generis, nunc quidem, tibi quidquam polliceor. quæ vero ipse composuerim, paucis mensibus habebis, si valebo, commentarium in epistolas ad *Quinctum fratrem*, & librum de legibus Romanis: qui est antiquitatum mearum sextus. De *Sextiana oratione*, si scriptam contuleris cum impressa, quæq; loca varia sunt, miseris; amabo te: idq; ut facias, rogo. Vale. Venetijs.

HIERONYMO. FURNARI-
NO RAVENNAM.

VIDES me tibi satis facere, & quod olim petieras, id nunc, tua memorem voluntatis, re præstare? non enim, ut solebam, plebeio sermone tecum ago: sed eo quem in quadam epistola patricium appellasti, qui quam tibi sit in delicijs, quantumq; in eo studij posueris, & industria, facile ex ea ipsa epistola potui conijcere. verum, quod ad me attinet, non ego meas litteras eius esse generis intelligo, ut ab homine patricio scriptæ videantur esse. quid enim habent. ut ita dicam, nobilitatis, quid splendoris aut in sententijs, aut in verbis? conor equidem; & huius me cupiditas laudis multos iam annos incitat: sed moratur rei difficultas, occupatio domestica, valetudinis infirmitas: scribo tamen assidue, quantum licet, & quoquo modo licet. animos videlicet mihi facit, quod inter nos dictum sit multorum inscitia: cum quibus interdum me

G 2 confere

confero non sine voluptate, sicuti contra, cum in antiquitatem ipsam intueor, contemno me, planeq; ipse mihi displiceo: vera enim illa fuit, suisq; absoluta numeris eloquentia: nostra infantia est, mi Furnarine; nos balbi, nos elingues pene sumus in Latina lingua. Sed quid agendum tecum suauissime loquor, nulla certare proposita paginam, verbis vndiq; sua sponte confluentibus, impleui. erit igitur, quod initio scribere statueram, idem clausula mearum litterarum. Mitto ad te munusculum tenuae, amoris tamen significationem in te mei, commentarios, à me nuper editos, in epistolas ad Brutum, et Quintum fratrem: quos, cupio, diligenter legas. id si assequer à te, & à tui similibus; honestabor, & gratia meis laboribus optima referetur. Vale. Venetijs.

LAEVINO. TORRENTIO
LEODIVM.

MIRABAR, cum in tuis verbis tanta sit humanitas, quae tuo mehercule etiam elucet in vultu, cur deberi mihi tam diu paterere tuas litteras, quas, vbi Leodium peruenisses, missurum statim pollicitus eras. hanc admirationem, in qua molestiae quiddam inerat sustulit prorsus epistola tua, scripta sane elegantissime; in qua causam tui silentij confers in peregrinationem, & negotia. quod si iam in otio confedisti; exerce ingenium tuum praclaris in studijs, non vt amicus tuus, qui nihil vnquam parit, cum tamen parturiat semper, sed vt edas aliquid, quo tuum nomen, aeterna cum laude coniunctum, ab hominum obliuione, omniq; prorsus interitu vindices. Leodici.

diensem Episcopum, de quo multi multa narrant, omnia
 praeclara, summoq; digna principe, si quid habebo artis,
 aut facultatis, ornabo laudibus: sin, quod suscipiam, praes-
 tare non licebit; amabit ille tamen, ut opinor, volunta-
 tem. tu me interim de meliore, ut ille inquit, nota com-
 mendabis; eiusq; in me benevolentiam, si qua est, ea, qua
 apud illum vales, gratia fouebis. Vale, nosq; saepe lites-
 ris, si otium est, saluta. V dnetijs.

SEBASTIANO. LEONI

CORDVBENSI

Romam.

SOLES in nostris sermonibus, humanissime Leo,
 quod mihi maximum est argumentum amoris tui, mo-
 nere me, atq; etiam rogare, ut pro tenuitate valetudinis
 meae litteris utar moderatius, & in studio virtutis, quod
 difficillimum est, temperantiam adhibeam: amabiliter
 tu quidem, & officiose admodum: sed, hoc mihi persuade-
 re si vis, prius illud persuadeas oportet, non magnopere
 esse de gloria laborandum: inanes esse nostras cogitatio-
 nes, stulta consilia, quae ad eam dirigantur. ad quae caus-
 sam non tu quidem unquam tantam afferes eloquen-
 tiam, ut in re tam praestanti mihi quidem probes modum
 esse seruandum. quamquam, quod ad rem attinet, ut quo-
 que mecum sentis, vel potius ego tecum, in litteris affirmas
 esse viuendum, & optandum in primis scientia cogniti-
 onem. sed cum eo tamen, ut salutis ratio habeatur. obse-
 cro te, mi Leo, quid tu existimas de ijs, qui diuitias im-
 moderate appetunt? num errare videntur? certe. at ipsi
 aliter

aliter putant; itaq; persequuntur institutum. quid de ijs, qui honores sitiunt? nō dubito, quin hos quoq; sentias peccare. et peccant sane: timida est enim ambitio, ideoq; misera: neq; tamen pauci sunt, quos inficit hac labes. ego cū huic intelligo me errare, et prater ea cum multis: sed diuersa ratio est. illi eas res plus aequo appetunt quas consecuti, meliores numquam, deteriores etiam plerumq; efficiuntur: ego in earū artium indagacione sum nimitis. (sic enim ipse existimas) quarum cognitio euellit ex animis vitia, inserit virtutes. itaq; vides errorem aliorum cum turpitudine esse coniunctum, meum non modo non turpem, verum etiam laudabilem. At morbis saepe tentamur. Primum, hoc quidem non est prater naturam: aut enim prestare non potest, vt recte semper valeamus: nā, si posset, ij, qui scientiam medicina tenent, ipsi numquam agrotarent. deinde, est praclarum in maximis laborare: & , quacumq; re virtutem emas, paruo emas. non posse autem nos ad ea, quae summa sunt, sine sudore peruenire, indicat illud quod poëta ne Herculi quidem, Ioue nato, nisi maximis exantlatis laboribus, calum dederunt. Te ipsum rogo, qui me mones; quem ego studia doctrina vido numquam intermittere: vllam ne voluptatem eam cum voluptate putas esse comparandam, qua legentes, aut scribentes afficimur? potest esse tanta suauitas, qua non maior ea sit, qua perfundit animos nostros, earum rerum intelligentia fruentes, quae sunt ad bene beatę viuendum necessaria? Quod si quis doctrinam contemnit: haud scio, quid iste curet, negligit animum; quo nihil potest esse praestantius: se ipse ignorat; quo nihil tur-

pius: corpori seruit, ignavia deditus; quod est illi cōmune cum belluis; quibus id præcipuum, ut alantur, ventrig, indulgeant, à natura tributum. itaq₃ sequar meum institutum; neq₃ te, mi Leo, neq₃ alios audeã, studiosissime mōnentes: quorū equidem amo voluntatē, iudicium tamen cogor paullulū requirere, et, ut ipse quoq₃ erga vos amici partes, vestro exemplo, suscipiam; finite meã vocem in aures vestras influere, quæ nobis artium studia optimarum assiduo cantat; quæ vestra nobis bona commemorat, eaq₃ ut agnoscatis, & quantum licet, exerceatis, hortatur. cui si parebitis: fructum capietis eum, quem ipsi mihi, cum meã reprehenditis in colenda virtute constantiam, studetis eripere. Vale. Ex adibus nostris.

MARCO. ANTONIO
LOMBARDINO PA-
tauium.

SCIS, optime Lombardine, benignitatē à philosophis, magnis etiam à Christianis hominibus laudari: recte id quidem: nihil enim est, quod hominem æque cum Deo coniungat: sed illa cautio requiritur, ut adsit cum voluntate prudentia. thesauros plerumque videas in alique conferri ab ijs, qui dominantur. quere causam: laudabilem nullam reperies. quis igitur beneficium illud prædicabit, in quo neq₃ meritum accipientis, neq₃ iudicium dantis agnoscitur? Equidem pro magnis opibus existimo hesternam illam animi tui significationem. quod enim ad me munus misisti, tum est ipsum per se gratum, quis pertinet ad ea commoda, sine quibus, imbecilli valo-

tudine qui sunt, agere sustentantur; tum vero multo gratius, quia iudicij tui laude commendatur. nisi enim tibi mea vitæ ratio, nisi ea, in quibus assidue versor, studia probarentur, me tu certe, qui probitatem colis, qui doctrinam ingenioque excellis, beneficio non afficeres. quando igitur ex ista tua in me liberali voluntate, quid de meis moribus, quid de litteris sentias, facile possum conijcere; contemno Principum diuitias, beatus esse possum in tua beneuolentia, unde honor, & decus, unde præclara virtutis argumenta, unde etiam commoda manabunt. quare conserua mihi, si vis me felicem esse, tuum amorem: quem certe intelligas mihi deberi, si tibi, mea quæ sint erga te studia, liceat intueri. illa vero, quæ à tua benignitate profiscuntur, persuade tibi, hoc potissimum nomine, quid sunt amoris argumenta, mihi esse carissima: neque ego te unquam ex beneficio, sed beneficium semper ex te ipsis pendam. Librum de magistratibus, quem petieras, habeo equidem absolutum, nondum tamen edendum: itaque cõprimitur, usque dum accurate perpoliam. proœmium degustabis: quod ad te cum hac nocturna epistola statui mittere. Vale. Ex adibus nostris ante lucem.

PROOEMIUM LIBRI DE
 MAGISTRATIBVS ROMANIS.

QVOD in priuata domo paterfamilias, idem in ciuitate prestat lex. ille præcipit filiis, quid agant, & qua ratione agant: hac iura ciuibus mandat, & ad pietatem, ad reuerentiam spe præmiorum inuitat, à delicto, proposita poena, deterret. quemadmodum autem rei priuata non hoc uno
 consulitur,

consulitur, si sit qui imperet, verum illud præterea requi-
 ritur, ut imperanti domestici omnes pareant: sic in ciui-
 tate, nisi legem aliquis tueatur, & ut ei ciues, quasi pa-
 renti optimo filij, audientes sint, potestate imperioq; per-
 ficiat? non est in ipsa lege præsidij satis optimeq; ac lau-
 dabiliter viuendi præscripta norma negligitur. quo fit,
 ut tam legi necessarius videatur esse magistratus, quam
 lex ipsa ciuitati. Ac mihi, hoc de genere considerati, lon-
 ge videtur optabilius esse ut iniqua legi præsit optimus
 magistratus, quam ut improb. æquissima. nam, si summã
 potestatem cum optima mente coniungas: vir bonus in
 iure dicendo, præter æquabilitatem, & iustitiam, nihil
 spectabit: si quid erit in lege vitiosum, pro sua sapientia
 corriget: si quid ambiguum, in eam partem interpreta-
 bitur, quæ ad pietatem, ad communem ciuium utilitatẽ,
 ad reip. salutem propensior esse videatur: sin autem, qui
 non optime sunt à mente constituti, ijs potestatem addas,
 & voluntatẽ viribus confirmes: legis vocem magistra-
 tus non exaudiet, quid maiores voluerint, sanxerint,
 seruarint, non attendet; ad suum arbitrium, suamq; libi-
 dinem omnia reuocabit. quod cum faciet, reip. quæ tota à
 iure, & aequitate pendet, non solum factò, sed multo eti-
 am magis exemplo nocebit. nam, quia præcuntem sequi
 non difficile est, propterea, qui imitentur, quam qui inue-
 niant, plures non modo in rep. administranda, verum eti-
 am in omni arte reperias male C. Casar; qui, libertate vi
 & armis oppressa, ea, quæ omnium erant, possedit vnus:
 sed longe improbius, ac nequior L. Sulla; qui ut auderet
 sperare Casar ea, quæ cõsecutus est, exemplo suo perfecit.

quod

quod si, qui legibus praesuerunt, tales fuissent, quales est
 qui leges ipsas condiderant, fuisse legimus: stetit in su
 gradu resp. quaeq; artes in ciuitate libertatem auxerant,
 eadem facile conseruassent. verum, in hominibus, non in
 legibus, vitium fuit. primi omnium duo fratres è Sempre
 nia familia, Tiberius & Caius Gracchi, malo publico &
 loquentes, & ingeniosi, serere inter ciues discordias ce
 perunt, infimaeq; plebis animos nouorum commodorum
 in spem turbulentis concionibus excitare. qui et si decretis
 senatus iusta vi oppressi, debitas eorum audaciae poena
 exsoluerunt: tamen exitiosa consuetudinis initium at
 tulit ille dies, qui ciuili sanguine gladios primus infecit.
 quod enim non modo iustum, sed nec vsitatum antea fue
 rat, id postea ne nouum videretur, effectum est. itaq;
 cum aliquod post annis P. Sulpicius primum, vt visus est,
 non pessime animatus; deinde, siue ambitione inductus,
 siue iracundia concitatus, ab optima causa desciuisset,
 eademq; fere, quae duo Gracchi, in tribunatu pl. certis
 non dissimilia moliretur: facile ad vim & ad caedes pre
 lapsa res est: neq; prius arma quieuerunt, quam, ciuibus
 magna parte trucidata, aut eiecta, vnus libido antiquis
 legibus par, atq; etiã superior esse coepit, quod neq; tunc,
 neq; postea contigisset, si, quam sapientes in scribendis le
 gibus maiores fuerant, tam in creandis magistratibus
 cauti posteri fuissent. nam, etsi non recte geritur publica
 res, nisi praestantibus viris, acriq; ac magno animo prae
 tis committatur: tamen periculosa in primis haec est, &
 lubrica sane deliberatio: propterea quod non languent
 bus in animis, sed in erectis mentibus, ac maximis inge
 nis

ijs dominandi cupiditas exoritur. honorum spe, fateor,
 ad labores, ad industriam, ad subeunda etiam pericula
 homines excitantur: sed in libera ciuitate est, quatenus
 cuiq; credatur; & in danda potestate si modus retinebi-
 tur, modus item in gerenda seruabitur, legitimis enim
 potestatibus, & moderatis imperijs aliter libertas: neq;
 facile quisquam vult, quod se posse desperat: & qui tan-
 tum potest, quantum si consequatur, ceteri nihil possent,
 hic si malus est, potestate fit deterior; sin ita moribus ex-
 ploratis, vt antea nihil neq; fecerit indignum bono viro,
 neq; voluerit, interdum tamen, vt humana mutantur,
 à rectis cogitationibus ad iniquas libidines traducitur;
 et peccat eo ipso, quia peccare perimititur, vt possit. Quo-
 circa patriam meam singulari sapientia institutam, ac
 diuino quodam consilio temperatam licet existimare, in
 qua neq; magistratus ijsdem continuantur, quod est ser-
 uanda ac diutissime retinenda reip; vinculũ firmissimum;
 neq; cuiquam tantum vni committitur, vt extraordina-
 rio iure elatus libertati, communiq; otio moliri pericu-
 lum possit. qua moderatione factum est, vt post annos M.
 CXXIV. (tot enim ab vrbe condita numerantur) non
 modo resp. sit, verum etiam ita sit, vt omnibus rebus pub-
 licis, qua nunc sunt, magnitudine opum; ijs autem, qua
 fuerunt, imperij diuturnitate antecellat. qua quibus in-
 stitutis ac magistratibus vsa, ab humili, tenuiq; principio
 ad tantam dignitatem, atq; amplitudinem peruenerit;
 neq; est hic narrandi locus, & hoc argumentum viri sa-
 pientissimi ita non modo copiose, verum etiam perite or-
 nateq; tractarunt, vt, si quid velis adiungere, idem sit,

ac si in Apellis aliqua perfectissima imagine, puta in Venerere illa Coa, elaborares. Nobis Romana ciuitas proposita est. quae quam multas habuerit partes ad imitandum praeclaras, ex eo patet, quod ita bello ac pace viguit, vt illius vim & potentiam omnes reges populiq; extimescerent, aequitatem & abstinentiam subiecta vrbes nationesq; diligere. Formam senatus, quod in ea publicum consilium fuit, ordinem comitorum, iura legum tribus libris exposuimus. Nunc de magistratibus eorumq; potestate disputabimus; tum, quia locus ipse admonet, (hoc enim legibus adiunctum, & tamquam adnexum videtur) tum etiam, quia Ciceronem, cui video in ijs libris, quos de Legibus conscripsit, hunc ipsum ordinem placuisse, libenter imitamur.

CAESARI. FERRANTIO

PATAVIVM.

EGO vero istum erga me animum, istam, quae significatur in epistola tua, benevolentiam amplector liberalissime, & amo prorsus amore singulari. nam vt omitte tam, quod ita postulat humanitas: tui te praeterea modestia, & maior iam aetate virtus egregie commendat. quae cum ipsa me mouent: tum vero in affinitate tuum. Episcopum Suessanum, studium eiusmodi meum est, multis abhinc annis ex incredibili eius humanitate, doctrinaq; susceptum, vt eos etiam, qui modo aliquatulum necessitudine attingunt, quosq; ille caros habet, complectatur. quo tu in numero vt esses, affinitate primum, id est naturae quodam quasi munere, tibi contigeret.

rat: postea vero cum natura voluntate studia coniunxi-
 sti, excolendis artibus ijs, vnde eadem ad te manabunt,
 si te illi, immo vero si te ipse tibi quam simillimum prabu-
 eris. quis enim tantos processus tam adolescens in philo-
 sophia fecit, quantos illa tua in aula perillustri Cardina-
 lis Estensis celeberrima disputatio, multis presentibus,
 ostendit? Qua tamen de laude ita te sentire volo, vt ma-
 ximam esse putes, si cum etate tua conferatur: si res i-
 psa spectetur, longe statuas maiorem esse posse; quod q̄
 via confeceris, id quidem esse multum, nec tamen tan-
 tum, quantum adhuc spatij supersit. sed mihi crede, om-
 nis in eo tuorum studiorum sita perfectio est, si, quemad-
 modum nunc id cogitas, & id, opinor, agis vnum, vt
 intelligas, humana res quantum alijs alia praestent, ita,
 quantum infra diuinas humana prorsus cuncta sint, ali-
 quando simul cogitabis, na tu, Caesar, si te ad hanc, quam
 ignorari à plerisq̄ video, praclaram disciplinam contu-
 leris, magistros habebis haud paullo meliores, quam qui-
 bus nunc vteris, aut etiam per omnem vitam vti potes.
 exstat sanctissimorum virorum multis libris expressa
 doctrina, qua instruimur, & erudimur ad aeterna vita
 salutem. habes praeterea domesticum exemplum affinis
 tui, summi viri: cuius in vitam si inspexeris; excitaberis
 ad omnem laudem; coles autem praecipue veritatem;
 quam ille tuetur acerrime, habuitq̄, semper antiquissi-
 mam. neq̄, vero impedio, quo minus, vt coepisti, Marco:
 Antonio Genuae, & si cui praeterea velis, operam des: elo-
 quentiam quoq̄, si adiunxeris, vt res graues & obscuras
 ornate ac splendide tractare possis, minime improbo: sed
 illa

illa praestantiora sunt, quo te hortor, vt aliquam omnino transferas iudustria tua partem. De libris ad te missis, habeo gratiam humanissimo, & in primis erudito iuueni, Sebastiano Leoni, vtriusq; nostrū aequae familiari: qui mihi hanc instituenda tecum amicitia occasionem obtulit: quam auide arripui. iam enim incenderat me studio tui, cum de ingenio, de studijs, deniq; de tua ad optimas res propensa voluntate multa predicasset. quod si quid acciderit, in quo tibi opera mea vsui possit esse: id si ipse intelligere potuero, mea sponte suscipiā: sin secus, à te admonitus, efficiam, vt esse tuam apud me plurimi voluntatem intelligas. Vale. Venetys.

VIDO. LOLGIO

PLACENTIAM.

PAVLLO ante dederam ad te litteras; quas, coniectura dierum, putabam tibi iam esse redditas: haec nunc altera consequuntur. Scripsi, te absente me cessare in litteris, & omnino tuam operam, tuamq; illam in meis rebus officiosissimam sedulitatem vehementer requirere: sed meum consilium esse, te istinc ne prius commoueres, quam ego alicubi confedissem. id ego volebam scilicet inuitus, qui te socium & administrum meorum stulticorum summe desidero: sed volebam tamen tui commodi causa: primum, quod hanc equitandi iactationem, quae me quidem delectat, tibi, otij cupido, suspicabar non placere: deinde, quod, si accidisset, vt istas regiones peteremus, quod post balnea facturi videbamur; intelligebam fore, vt adire commodius ad me posses interuallo mino-

re. nunc audi, cur sententiam mutauerim. Cardinali nostro, cui nimium sepe calculus molestus est, multis iam remedijs frustra tentatis, accedere nunc ad aquas Lucenses valetudinis causa deliberatum est; nosq; ut scis idem cogitamus. ijs aquis qui vii volunt, id maxime spectant, ut sicco tempore utantur. hæc est quasi methodus quædam, quam seruantibus salubres dicuntur esse: permixta cum imbribus putrescunt, graui periculo bibentium. nos porro, ô Lolgi, qui didicimus à philosophis, bonam valetudinem expetere, sapientis esse; valde in hac quidem parte sapimus, & ut optime valeamus, accurate, quacumq; vires tuentur, aut augent, persequimur; quæ posse videntur infirmare. ac minuere, declinamus. itaq; ad balneorum medicinam prius non accedemus, quam id & tuto, & salutariter fieri posse intelligamus. nunc quidem alienum tempus est. vides, quæ pluuia, quam pæne hiemales dies. hæc dum ita se habent, nos opportunitatem expectantes, in his epidis, & villulis incunde satis oberrabimus. quod quomã quam diuturnum sit futurum, diuinare difficile est; & ego, dum te careo, multis commoditatibus vna careo; tuq; ut ternis iam litteris significare videris, non abes à me sine molestia: mea causa rogo, tua hortor, ut, quamquam nondum confedimus, mature tamen, nisi quid grauius impedit, reuertas. & ut scias, quo me loco conuenire possis, Pisis ad idus Iunias, et ultra, ut opinor, aliquanto, sed ad idus Iunias certe commorabimur, Vale. Pisis.

HANNIBALI. CARO

RAVENNAM.

H

FORO

FOROLIVIENSIBVS male sit, qui te longius à me abstrahunt. sed istorum motus præfecti prudentia se dabit, tuq; vt scribis Rauenna breui recurre. ibi velim ne quid caussa sit, quo minus ad me quamprimū. ego volebam ad te; sed impediūt multa, maxime Ciceronis editio; cuius tempus aduentat, vel potius iam adest. itaq; occupationum onere valde premor, sed mihi nulla res esse potest tanti, vt ab hoc scribendi officio diuellar. Nunc est, quod à te velim. Qui tibi has litteras attulit, est & mihi & fratribus meis valde familiaris. eius opera multis in rebus vsi sumus egregie fideli. cum Rauennam venturus esset, quiddam vt exigeret, quod ibi habet in nominibus petijt à me, vt se tibi commendarem. dixi, cum caussa optimam haberet, cōmendatione eum non egeret; tamen me esse facturū. Siquid me amas, Care, vel potius, quantum me amas, tantum hunc hominem adiua. his temporibus, cum fides vbiq; sit angustior; verior, qui debent, ne non facile dissoluant. si res in iudicium venerit, noli patiri virum bonum, amicum meum, exhauriri longi temporis impensa: beneficium non conferes in ingratum. memorem enim cognoui. sed tu eum ne spectes: me vide, qui à te peto. mihi enim gratius facere nihil potes. nam, etsi quod ad nos attinet, ipsi quidem inter nos magis, quam amamus, amare non possumus: tamen valde laboro, in quo me ambitio quaedam mouet, vt homines nostrā coniunctionem, tuamq; in me benevolentiam perspiciant: quarum alteram vitæ aequalem fore, alteram eiusmodi iam esse confido, vt nihil addi posse videatur. Vale. Veneretys.

EPIST. LIB. II.
EIDEM, RAVENNAM.

113

VIRVM te ducō, qui compedes illos fringere, & aliquando te in libertatem vindicare potueris. id quod ego, qui neruos ingenij tui bene cognitos haberem, prorsus ita fore sperabam. vt autem etiam cum Guidicione, id est cum homine doctissimo, & ad tuam naturam aptissimo, tibi viuere liceret; hoc vero ne optare quidem vniquam sum ausus. quod quando accidit; beneuolentia in te mea est, gratulari, quod euenerit; prudentia autem tua, nō committere, vt frustra euenisse videatur. Herum habes, Care: herum autem, dico cuius ea suauitas est, is in te amor, vt potius equalis, potius germani fratris loco tibi sit: sed, quoquo nomine appelletur, cum certe habes, qualem vis. Quare, quod mihi, aliorum arbitrato cum viuebas, promittere solitus eras; id ego nunc, quando tui iuris es, non à te petam, sed exigam, vt operas Musis, iamdiu à te, non sane tua culpa, tamen pratermissas, eo, quicum es, permittente, atq; etiam cohortante, reddas. sed ita procul dubio te esse facturum, vel potius iam facere existimo. itaq; hoc ne monendus quidem es; illud autem etiam rogandus, vt ad nos quamprimum venias; vt possim vrbauitatis tuae sales ex interuallo regustare. pedibus; puto fore commodius: nam mari praefrigore obtorpueris. o dulcem congressum; in quem ego, vix credas, quam multa referuem, quae litteris commissa, eandem suauitatem non habent. Vale.

EIDEM. RAVENNAM.
FESTI VVM Molsa nostri poëma libenter legi,
H 2 expla-

explanationem vero tuam libentissime: & sum admiratus acumen ingenij tui summo iudicio coniunctam: quorum alterutrum non ita multis contingit, vtrumque vero paucissimis. Quod scire vis, quid alij sentiant: idem, quod ego, nihil esse in illo genere perfectus. quo magis te hortor, vt hanc facultatem ad grauiora studia transferas, & aliquando te, ab istis occupationibus vindicabis, in litteras totum addas, quod si mature feceris; cernam iam animo, quanta tibi hoc consilium laudi, quanta nobis, qui te amamus, letitia sit futurum. memini, quid tibi mihi te facturum esse dixeris: neque te arbitror oblitum, quid ego tibi in eam sententiam responderim. Mihi Care, indue animum, nullos prastantiores esse fructus, quam qui è virtute colliguntur. & cum hoc feceris, quod & facis, & fecisti semper, cum illud tecum existimato, ac pro certo habeto, incredibilem esse expectationem, quam de te apud homines concitasti: quam si suscinere, ac tueri vis, contende, dum integrum est, omni studio, vt ex hoc vita genere, in quod olim te non tantum iudicium, sed vis quaedam temporum, tamquam in aliquod pistrinum, detrasit, quamprimū te eripias quod quia tibi deliberatum esse. mihi saepe ostendisti; non ero longior in te cohortando: tantum hac attingi amore impulsu; vt intelligeres, in summis meis occupationibus me tamen de tua laude cogitare. De Ardinghello nescio quid atrocius est allatum: quod ego sanequam pro eo ac debui moleste tuli. hominē enim eruditum, & cum tibi amicissimū, tum à nobis, vt visus est, non alienū cognoui. velim, tu id ad me planius, quid fuerit, et vnde fuerit, perscribas. Vale.

EIDEM, RAVENNAM.

LITTERIS tuis, quas tu idibus Quint. dederas, ego nonis accepi, rescripseram, quo modo mihi tunc occupatissimo licuit: postea, cum eas per otium in manu sumpsissem, accuratiusq; perlegerem; sensi me quasdam partes quibus nunc ex intervallo respondeo. imprudenter omis-
 sisse quod etiam si ita non fuisset; ego tamen aliquam scribendi sententiam alicunde arripissem: non solum, vt quasi tecum loquerer; quo nihil facio libentius; sed etiam, vt tuas elicerem, quarum sermo & purus in primis est, atq; ornatus, et humanitatis, ac benevolentiae notis maxime insignis. vel quas mense proximo dedisti, quam amabiles, quanti consilij, quam multi officij? quod munus, quae partes in ijs à te sunt hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prae-termissae? quam accurate, quam distincte, quam perite tuam de meis typis sententiam explicasti? quibus quidem typis spero fore, vt emendatissimis utar, quādo ad te et ad Thomam nostrum missi sunt: quorum alterum in labore patientissimum, alterum in iudicio elegantissimum cognoui. Quod autem ita scribis, homines hoc animo esse, vt nihil à me nisi perfectum, absolutumq; expectent: facis vt quidem officiose, & peramanter, qui ad me excitandum aliorum quoq; opinio-
 nes, & iudicia colligas: sed hoc ipsum genus, quod perpolire à me vis, vt perficiatur, in te est. Quare, quoniam ita casus tulit, vt vnus fere hoc tempore tantum mea causa posses quantū ego tua semper volui: etsi mei com-
 modi, atq; etiam honoris ratio postulare videtur, vt in te rogando pluribus verbis utar; tamen id non faciam, ne

maiolem desiderij mei, quam humanitatis tuae, rationem videar habuisse. De artifice autem confirmando, quoniam in hoc vides esse omnia, & me longinquum nihil posse intelligis, omnem curam tu suscipias oportet: qui ut idem nobis sit, qui antea fuit, facile cum prudentia, tum commoditas illa tua prestabit. quamquam non dubito, quin ipse per se, vel sine vlllo artificio tuo, ad id, quod reliquum est, persequendum ita, ut volumus, animatus sit. profecto enim constantia rationem sibi habendū ducet. sed tamen, quoniam gloria magis studio, quam emolumentum cupiditate, incensus, ad opus est aggressus; subijciet tu quoque, idem idem in sermone quasi igniculos, ut vehementius inflammetur. Ficus tuas quod ais te in apertum referre velle, ut aliquando venales circumferantur, quae quotidie ab omnibus, te insciente, degustantur: ego vero, ut id facias, magnopere suadeo. Quod autem meorum typorum expectationem nimis longam esse dicis; mihi quoque ita videtur; idque cum mea causa, tum tua non mediocriter doleo. Figurarum opus, quod te hortante sum exorsus, texitur illud quidem diligenter: sed vereor ne plus oneris susceperimus, quam quantum nostra imbecillitas sustinere possit. quod si ita erit; accurres, ut, parte aliqua nobis detracta, & in te translata, releuemur. Sed, amabo, quid sibi vult, quod in tuarum litterarum clausula posuisti? te si quae essent inter nos ad significandum notae, quiddam occultius fuisse scripturū. equidem, etsi quale sit, videor mihi iam intelligere; tu tamen ut apertius declares, valde velim. De mandatis meis, quod tuo comodo fieri possit, si exhauries; per mihi gratum.

tum, per q̄, incundum fuerit; sed illud primo quoq̄, tempore, de quo se Martellus tuus curaturum recepit: qui si stetit promissis, reliqua ego à te exigo; sin autem, quod pollicitus fuerat, nondum exsolui; eum tu litteris appella. nam de ceteris non ita valde vrgeo: ages cum licebit, vel dicam etiā, cum libebit, in hoc autem nisi mihi quam primum satisfacis; prædico tibi flagitatorem habebis a-crem, & molestum. Vale, & amicis communibus salutem à me plurimam. Venetys.

OCTAVIANO. MAGIO

ROMAM.

PROFECTO nihil tam accidit contra voluntatem, quod aliqua demum incunditas non temperet. sic sunt humana, angebar animi, (quid enim dissimulem?) tuis factum occupationibus, ne te complecterer discedentem: nunc idem gaudeo, euenisse quod nolebam: quando tu, arrepta inde tui purgandi occasione, litteras ad me misisti, officio primum refertas, & humanitate singulari, deinde Latine loquētes egregie, sic, ut eius vrbis, in quam te cum Aloysio Mocenico, præstanti viro, Veneta Reip. legato contulisti, veterem eloquentiam redolere videantur. Quare cum animo sum lætatus erga me tuo; fuitq̄, voluntatis ad me amandum propensa gratissima significatio: tum vero ex ista, quam adolescens admodum consecutus es, Latina lingue facultate, istoq̄, quo te video florere, ingenio, tantum accessit ad latitudinem, quantum ne conabor quidem verbis explicare, sensu ipso vix, atque mente comprehendo. Atq̄, equidem tibi

gratulabor magis, si tua bona noueris, idest, si & quæ habes iam, studio tueberis, & quæ ostenduntur, ac deferuntur à fortuna, magni facies; quantumq; inte erit, numquã dimittes. non enim mihi credas, tantiesse tibi Roma bet, quia Roma est, quæ præstantes olim viros tulit, imperij terminos cum Oceano cõiunxit; quanti ob vnius hominis consuetudinem, cuius est humanitas doctrinæ pars, doctrina vero, quæ potest esse maxima. is est Octavianus meus; qui urbem, à qua ceteri honestantur, sua ipse virtute nobilitat. Hunc tu virum nactus, cole, si sapi; & pe te tuam gloriam ex illius consilijs; vt ere, quantum licet; & vt liceat plurimum, exopta. ipse te, si vacabit, numquam à suo congressu, numquam à sermone excludet. commendaticijs ad eum litteris minime opus est; nec fert hominis humanitas: & tu illi quod epistola tua significat, satis iam notus, fortasse etiam familiaris. Quod reliquum est, non te fugit illud. Magistratus virum indicat. itidem hæc legatio, qui sis, qui futurus aliquando, patefaciet. quamobrem incumbere ad laudem: amplectere virtutem: illa reiçe, quæ bonis artibus, ac moribus aduersantur: quæ te sape in ista etate, tuorum commodorũ, tuarũ, tamquam hostes gloria, circumuenient, nec facile, nisi prudentiam summam adhibueris, depellentur. Vale, & salutem] dic meo nomine exquisita eloquentiæ viro, Iulio Pogliano, cuius tibi amicitiam, et consuetudinem valde gratulor. Venetijs.

EPISTOLARVM
PAVLLI MANVTII
LIRER. TERTIVS

HIPPOLYTO. ESTENSI
CARDINALI
Ferrarium,

VALDE me leuauit, in hac mea satis graui-
ter affecta valetudine, oratoris ve-
stri, Hieronymi Faleti, viri praestantis,
oratio: qui cum sermonem mihi, Ferrar-
ia tecū habitum, exposuisset, multaq;
vt solet, de ingenio tuo singulari, de summa grauitate,
ac sapientia, nonnulla etiam de tua nequaquam à me, vt
audieram, aliena voluntate narraffet; cepi latitiā, quan-
tum aliquis ex insperata, exoptataq; re capere maximā
possit; measq; statim esse partes duxi, vt ad te scriberem,
ageremq; gratias, quod in eo loco, vnde me depellere
fortuna conaretur, tua me retineret humanitas. quo sta-
ne mihi nihil optatius, nihil hoc tempore, cum infirmus
langueo, ad animum meum sustentandum opportunius
potuit accidere. atq; equidem ita statuo, actum esse me-
cum misere prorsus, atq; infeliciter, quod meum ad te ve-
niendi cupiditatem incredibilem pestilentia primum,
deinde morbus impedit; et in eo magnum studia mea,
measq; res aduisse damnū: quibus à te, pro tuo instituto,
veteriq; consuetudine, consultum iri optime, pro certo
existimabam. quod quando ita accidit; & quando me à

tuo conuictu non mea voluntas, non iudicium, aut vlla
 mentis inconstantia, sed corporis imbecillitas, atq; ha
 anniuersarij, ac pane iam perpetui morbi vis importuna
 seiungit; peto à te, Princeps humanissime, id saltem,
 quod in tua, non in fortuna manu situm est, tribuas, &
 largiare, vt beneuolentia mihi tua, & qua fuit antea
 & qua, si ad te iuissem, futura erat, eadem conseruetur.
 hoc si assequor; beatus hac vna re sum; cetera paruipende
 ea porro mihi vt conseruetur, ita postulo, si me, qualis
 aula tua fuisset, talem esse absentem intellexeris, id est
 obseruantem tui tuaq; in laude omni studio & cogitatio
 one defixum. Quod si quibusdam litteris animus à me
 tuus est offensus; quod in ijs dicar minus fortasse, quam
 decuit, de te, aut de tuis modeste locutus; quod certe factum
 est, sed si me tunc à mea consuetudine impetus quidem
 abduxisset iracundia: nosti pro tua sapientia inger
 nium humanum: magna vis doloris est: impellimur saepe
 longius, quam ratio concedat, & facta quae sunt, pauca
 post infecta frustra cupimus. te tamen ita decet ignoscere
 dolori meo, si ex iusta, vt ego arbitror, causa susceptus
 est: sin aliter tibi videtur, ignoscere tamen debes, vt cul
 ceat magis culpa humanitas, quae si omni digna Prince
 pe virtus est, te videtur Principe dignissima, quem ad
 omnem laudem natura genuit, disciplina erudiuit, multo
 torum annorum consuetudo assuefecit. Vale. Venetijs.

FRANCISCO. MOLINO

PATAVIVM.

QVOD meas epistolas descripseris, valde te amo: &
 curte

custodiri à te malo, quam ad me mitti. Quod autem, non esse tibi scripturam illam infructuosam, significas, prorsus non abnuo: verumtamen, quod tibi hoc in genere multo & plura, & meliora domi quotidie nascantur, hoc equidem nomine haud paullo magis tibi gratulor. quam tu, si sapis, agnosce, & opta diuturnam occasionem. viuis cum eccellente viro, adolescens, praestanti ingenio, optima valetudine: viuis Patavij, idest in vrbe scientiarum laude celeberrima: quo, tamquam ad mercatum, virtutis cupiditate ita omnes confluant, vt inanes redire turpissimum ducant. Plura non debeo. noui enim, ad quem: & haec ipsa minime necessaria videbam: sed obsequendum amori fuit in te meo, qui me tacitus, vt tecum de tua laude loquerer, hortabatur. Patri vero tuo, & optime de me merito, & ijs virtutibus, quae nobilem virum decent, in primis ornato, quid est, quod à me deberi non intelligam? Exstabit igitur in te, si quare poterit, studium meum: illum autem colam sensibus intimis in omni vita studiosissime. Vale, & vt Mureti contubernio, disciplina dignum te praestes, quanti tuam laudem facis, quae mihi maxime cura est, tantum enitere. Veneris.

MARCO. ANTONIO

MURETO PA-

tauium.

BEASTI me tuo iudicio: si modo plus est à te veritati, quam amicitia, tributum quod ego, qui fauce meae laudi, facile mihi patiar persuaderi. sed, amabo te vix, ne mihi legem illam diutius deberi? ne scis, quam sim studiosus

diosus huius generis monumentorum? describe aliquando: aut, si, stantem in media via describere, minus honestum videtur, nec pudor tuus fortasse fert; da negotium homini diligenti; quando Achilles noster vel negat vel certe prorsus agit eo modo, ut negare videatur. salutabis tamen eum meis verbis: cui certe fortunam opto, qualem si magister eius haberet, omnia bona, merenti pessime, contingerent. Si quid peperit ingenium tuum, dimum pane dixi utroque nostrum, sed si quid te ipso dignum, mitte: ut constes humanitati tuæ, atque etiam constantiæ, es enim pollicitus. Quid Molinus meus, flos omnium leporum, omniumque virtutum? ut valet? iube eum saluam quam potest humanissime. Charta me deserit, ut vides, tecum suavissime loquendam. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

VNAM tragœdiam duobus ipsis diebus, cum assidue scripserim, absolvere non potui. meorum oculorum, ut video, res non est, ac ne digitorum quidem. quid? ego habeo tuos articulos? huius, quantum interest reliqua igitur ad te reijcio. vinces me facile celeritate; æquabis in diligentia, si volueris. finge, operam te dare, cum describes homini litterarum & prorsus ignaro, & prorsus cupido. finge, amico singulari. quem explere officijs, si liceat, optabile sit. quamquam hoc modo finges. nam cum à domesticis discessi, nihil habeo te carius. verum tamen, si tibi proposueris; de quo rogandus non es; monere tantum volui; nihil quidquam omittes in describendo. habes, quam ego in me desidero, mentis constantiam, pe-

etoris firmitatem. hac mihi morbi diuturnitas eripuit:
 que video esse in te vtinamq³, diu videam, ἢ τῷ ἄλλῳ.
 habes oculos in legendo, manum in scribendo exercita-
 tam: vacui vero temporis quantum vis: & vis in rebus
 meis plurimum; qui te saepe dixeris, professusq², sis ad me-
 um arbitrium tua studia conferre. nam, quod ad gym-
 nasij curam attinet; nec dies instat publici muneris, & si
 instaret, opera hac bidui tota est, bidui inquam, tibi, nihi-
 lo longior: mea vero & diuturni temporis, & laboris ef-
 fet non ferendi. ad hac si accesserit voluntas, qua mihi
 non venit in dubium, & inductio illa animi, qua magnas
 res facile conficit: negotium habeo absolutum. serua, mi
 Murete, quod in te est, amicum tuum integellum: parce
 veletudini: nostram imbecillitatem, tuorum officiorum
 ope, sustenta. scis, ἢ μὲν ἐλπίσῃ, quo amore, quo con-
 silio, quo etiam praesidio fortuna tua nitantur ἔτι ἢ μὲν
 ἴσῃ: nosti reliqua. Hac aliena manu scripsi, cum
 paullulum languerem. tota enim fere nocte, nescio quo
 casu, somnum oculis non vide meis, aut vidi tristium ima-
 ginum turba permistum. Tuum Euripidem remitto, v-
 naq² meū; quem cupio similem esse tui. Ex adibus nostris.

EIDEM, PATAVIVM.

MONSTRI simile, Muretus non respondet: im-
 memor ne nostri? nefas credere: & hanc suspensionem
 longe animus respuit. at occupatus? hoc fortasse: verum
 vlla ne cursum amoris interrumpit occupatio? omitto io-
 cum. Mi Murete, garrit saepe amor: at tu files: cum ta-
 men, vt opinor, ita me ames, vt fortasse nemo magis:
 quod

quod certe facis mutuo. quod si, quia legem illam describere per tua negotia non licet, ideo non scribis: rogo, te, abijce istam curā. abrogentur potius omnes leges, quam tuarum litterarum fructu diutius caream, nec tamen, detrabi multum de otio tuo mea causa, volo. scio, tempus quam vtiliter ponas. illa satis erunt: Mi Manuti, valemus: et valere te, valde cupimus. rā idē: sunt in manibus. cum Molino tuo, cum Sofiano saepe sum: plane video. Hac sententia, sed alijs verbis, id est elegantissimis, quibus ipse abundas, si scripseris; satis plane cupiditati meae, (quid enim dicam voluntati?) satis etiam officio tuo feceris. Video te exspectare aliquid de meo discessu. dies appropinquat, vel potius iam adest. iam, ut ille ait, sarcinula collecta sunt omnes; nec fere, quod agam, superest. itaq, nonis Sept. cogitamus. Cum illo, qui mihi nunquam placuit, impuro homine, si quid aduersus me, suscipere, ut ego in tuis iniurijs soleo; & sustine praelia. nervos enim habes, ille. nostram vicem: viciscetur sua malefacta. nam invidia rumpitur: & habet, quod intimis eum sensibus dies noctesq, excruciet. nos laudabilia cogitemus, & ad praecleara illa studia incumbamus: de isto ne meminerimus quidem; qui bonus omnes, hoc est sui dissimiles, odit iniquissime. Vale, & amicis nostris (sunt enim fere communes) plurimam salutem. Venetijs.

SCRIPTIS litteris, & iam obsignatis, hesternae tuae sunt allatae, Graece loquentes non minus argute, quam eleganter. qui possum paria paribus? si pergis, clamabo me circumueniri, mehercule non tam aquis vlli fontes, quam ingenium tuum scateret Graecis et sententijs, & dicitur

Etis macte: extra iocum, amo te quotidie magis; quia tu
 scilicet ad perfectam virtutem quotidie magis; quia tu
 scilicet ad perfectam virtutem quotidie accedis propius.
 Sed pauca de re. Vides ne, quam facile tum ferantur,
 tum abrogentur leges? Vbi sunt, qui tribuniciam potesta-
 tem accusant? illa quidem, cum bona mente coniuncta,
 salutaris. Sed hac ne nimium curemus. vtere fortuna
 tua. ego alias regiones specto, inuitus nostri discidij caus-
 sa: sed coniungemur animis, corporibus disiuncti, id est
 maximum, in maximo dolore, solatium. De Philopono;
 quia comes futurus est itineris mei, velim in eas ratio-
 nem, si enim hic reliquisti, vt ad me quamprimū. colligo
 omnia, ne quid me moretur in discessu. nō enim id agitur
 vnum, vt voluntati mea, sed illud simul, vt fidei satisfiat.

EIDEM, PATAVIVM.

Tv vide, cui committas, ego enim binas tantum ac-
 cepi. prioribus respondi nudius tertius, meamq; tibi de
 Bononiensi re non modo sententiam, verum etiam vo-
 luntatem ostendi. his alteris, qua mihi reddita sunt heri
 vesperi, si rem specto, rescribere nihil est necesse, sunt e-
 nim eiusdem argumenti: sin tuā voluntatem, qua quan-
 ta sit, ex tuis litteris apparet, sunt eadem iteranda. sic
 igitur faciā. Affirmo tibi, Sigoniū nostrum, si Bononiam
 ierit, praesensq; contenderit, certū futurum. habet aucto-
 ritatem, ex huius loci dignitate partam, mire suis ampli-
 ficatā scriptis, praesertim his postremis, insigni doctrina,
 iudicio, ingenio, diligentia refertis. studia Bononiensū ci-
 uū facile colliget. ciuitas enim est ad humanitatē nulla
 propensior. Accedit, quod aut petet solus, aut cū is, quos
 neque

neq; nominis fama, neq; vero, vt à nonnullis accepi, litterarū scientia magnopere commendat. Bargæus enim, ἔχῃ τοῦ λόγου ἀνίσι, conditionem illam certe non spectat, qui enim visis dominetur, & sua virtute, quam nouimus excellentem, & principis gratia, cuius in dititione natus est; quo consilio ad res nouas animum adijciat? Ergo, si Bononia Sigonius, vides, quid sequatur. dīs hominibusq; approbantibus in eius locum ascendes. quo mihi nihil esset optatius. nam speciem habet Bononiensis conditio maiorem, vt in gymnasio Italia celeberrimo: emolumentum certe haud paullo plus hic video futurum, atq; etiā de dignitate videro. tractantur omnino litteræ splendidius in publicis gymnasijs, & docetur de loco superioris virtus maiore cum gloria: sed clarissimum Venetiarum nomen quasi luminibus obstruit Italicarum omnium ciuitatum: & hic ortum decus facile manat, ac diffusatur per omnes gentes, propter huius vrbs communionem & quasi societatem cum orbe terrarum vniuerso. Hic venit in mentem: Cur tu igitur migras? alia ratio est, ego urbem linquo, non cum vrbe emolumentum. quoniam hoc augeo vehementer, illam pro fusus amittere non videror, quia Romam specto. Habes meam sententiam; quod quidem ad te attinet. De Sigonio autem, quia nihil est tam amplum, quod eius virtus non æquet, meam, vt opinor, diuinationem exitus non fallat. nisi quid attulerit casus, qualia fert hominum vita. De Molini nostri valedudine, cum rescribes, adde verbum, si me amas. Valed. Venetijs, nonis Sept. quo me die discedere cogitantem nouares detinuit.

EIDEM

Quid homini non timendum? cum te, tam validum, istis lateribus, ista etate, nihil tale metuentem animus reliquerit. valde me percussisti tam gravi nuncio, eoq; magis, quod ignorare te causam scribis. nam, tuendi tui quam rationem inibis, si te morbus inuasit imprudentem? tuam continentiam narras, equidem ita credo. unde igitur fluxit vitium? parce tibi in studijs, mi Murete, pro eo quanti ipse tibi es; aut, si te ipse non diligis, quem tu nisi magni facis, egregium simulandi tenes artificium. nescis modum esse retinendum in omni re? nescis, virtutem nimis appetere, virtutem non esse? age igitur, iam te respice, si minus antea: tibi consule, & eam quare gloriam, qua te viuente oblectet, non que discedentem vita prosequatur. ita diu iucunde viuam, vt acerbe nunc viuo, quia sollicitus de te sum. medicos habes doctrina singulari, quorum consilio vti possis: calo vteris clementissimo: in rebus tuis nihil, opinor, est incommode. genus enim vitæ non honestum minus, quam vtile delegisti. etsi te scio de re & lucro minimū laborasse, illa vero habuisse prima, qua nec mihi postrema vniquam fuerunt, decus, amicitias nobiliū virorum. Hac cum ita sint, modo paullo minus mentem, & paullo magis corpus exerceas, cētissime tibi erit: nosq; tui per amantes, afficies maxima latitia. quod auguror futurū: & vt meam spem, quantum in te est, exitu confirmes, te ipsum tua, nec minus mea, caussa rogo. Kalendis Apr. omnino te, sin id minus, Catullum tuū exspecto. diem vnum prorogari, è re mea non est. Vale.

PLANE non assequeris, vt video, quorsum illa de Momo scripta sint à me. nō enim id spectavi, tuam vt remorarer industriam, sed vt acuerem potius, atq; incitarer tu autem ita commotus es, ita mecum vehementer, ac pane iracunde agis in epistola tua, vt vix tibi temperes, ac ne satis quidem, cum velles, temperare potueris, quin aculeos etiam in me nonnullos emitteres. deinde quasi blandiris in extremo, verbis vtens amantissimis, atq; honorificentissimis: cum ea mihi tribuis, qua si respuerem, ipse me non amorē. tanti enim mihi sum, quanti ab ijs, quibus ego plurimum tribuo, fieri me sentio. At putabam, mi Murete, meos tibi sensus bene cognitos & omnes esse: quod si paullulum à mente quandoq; aberraret oratio, non esse facturum, vt eo mea verba detorqueres, quo neq; meum iudicium, neq; nostra iam pane fraterna necessitudo ferret. quod quando secus video contingere; aberit posthac à meis litteris omnis ironia, aberit iocatio, quidquid deniq; eius esse generis intelligam, vt in vtramq; partem flecti possit. de illo ne meminero quidem, si potero: hominem enim contemno: silentium quidem, quod potero, ipse mihi imponam. De Plauto, videor tibi scilicet, quo aiunt, in alienam messem. sic enim illud interpretor, A me, vt scis, efflagitabatur. Tu vero, me perlubente, rem suscipies: si modo, quod contra mihi videbare, animum induxisti, vt efflagitantibus breui satisfacias, verum, si preclaros de Finibus commentarios, ad exitum iam perductos, paucorum dierum studio perpolire non vis, & magno litterarum damno pateris iacere:

iacere: qui sperem te aut velle hoc tempore noui aliquid
 ordini, aut, si ordiaris, posse pertexere? magni negotij est,
 quantum otij res exigit, tuis occupationibus eripere, non
 minoris, à te ipso, vt velis, impetrare. facio tamen aquis-
 simo animo, vt in te reijciam, ac transferam hoc, quid-
 quid oneris, aut laudis est. consulatur modo publica vti-
 litati. id, non modo à te, quem fero in oculis, sed si vel ab
 ijs, quos et de facie, et de nomine prorsus ignoro, presta-
 bitur, aequale labor. Quare non solum per me licet, verū
 etiam, si pateris, precibus tecum ago, vt ad emendandas,
 illustrandasq; Plautinas comœdias tuam excellentem
 industriam conferas. vereor tamen, ne, quod summe
 cupio, id frustra rogem, atq; expectem. Vale. Venerijs.

EIDEM. PATAVIVM.

REM tenes: optime tres poeta coniungentur, ille,
 M. ANTONII. MVRETI. COMMENTA-
 RIO. ILLUSTRATVS; reliqui duo, si rem susci-
 pis, quod ita liberaliter, ac benigne polliceris, vt à me
 non minorem verbis, quam re gratiam ineas; AB EO-
 DEM. EMENDATI. quod si, vt significas, ad emen-
 dationes aliqua præterea fiet accessio: nã ego tunc, vere
 mutuam inter nos esse benevolentiam, intelligam, ac
 velle te mecum officijs certare: in quo antea (dicendum
 est enim) potuit esse illustrior amor tuus. Confugies vi-
 delicet ad occupationes: ego ad illud: Nulla potest esse
 occupatio tanta, quæ amoris et officij cursum debeat inter-
 rumpere, me ipso quemquã ne tu magis impeditū à nego-
 ijs, districtum à curis vniquã nosti? quis tamen amicorū
 (amicorum autem? immo vero etiã alienorum) negotia

curat libentius? tua sane caussa noctis etiam partem cogitando saepe consumpsi, cum tamen corpusculi tenuit et maxime quietem postularet. Sarcies igitur, si quid amissum: vel, si nihil, auge superiora: quod certe poteris. Et, si meum in te animum spectas, etiam debes. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

REMITTO scholia, ut habeas corrigendi facilitatem. quamquam est, cur addas potius, quam mittere: quid enim? totus ne quartus liber. ita mendosus aut obscurus est, nihil ut assequare, nihil scriptio dignum excogites? mihi non probabis, nec omnino cuiquam, tuum in Catullum praestantem commentarium qui legerit. confice igitur, quantum quidem per te licet, licet autem tibi. quod, ut ego sentio. Aquam paucissimis, nos opus nostrum intermisimus tua caussa, tuum ipse opus nostra caussa ut vrgeas, atq; absolvas. nec dubito, quin, si adireti volueris, et quasi cum ipsa re contendere, quod ego interdum soleo; magna ex parte prestes id, quod praeter opinionem meam, ut aliquid ex *ἡ δὲ λέγει*, abieceris. De rebus tuis, quae mihi mehercule magna cura sunt, consilium dies afferet: animus certe meus fluctuat: ita multa in utramq; partem occurrunt. placet constantia, ita, sed si cum utilitate coniungatur. utilitatem porro non lucro magis, quam dignitate, metiamur. quod tu quoq; videris significare in illo loco, Vellem hic paululo *ἡ δὲ λέγει* vivere liceret. Verumtamen, mihi Mirrete, si quid agimus minus interdum splendide, contra quam nos praecleara liberalium disciplinarum studia de-

cent, excusamur temporum iniquitate, & multorum exemplo; qui, cum affluant ijs rebus, quæ sepe à nobis, fortuna potius culpa, quam nostra, desiderantur, quotidie tamen aliquid ultra appetunt: quam meus magister Egnatius, si audires verba, summam stultitiam; si vitæ rationem spectares, plane singularem sapientiam iudicabat. Vale. Venetijs.

EIDEM. PATAVIVM.

QUINCTILIS Kalenda, quem tibi ego diem desineram, præteriere iam ut vides. itaq; si quam ex meis litteris de perpoliendo Catullo tuo curam susceperas, ea te libero, temporis enim coactus angustijs, mandavi meis, ut alia quedam prælo subijcerent. mensem, quod ad me atinet, vel integrum, eoq; amplius, licet interponas. interim ad Terentium omnem tuam industriam, suadeo, conferas. novi omnino te laudis in studio numquam languentem: sed in hoc libro, qui maxime omnium versatur inter manus, ipse te debes incitare, & eo magis, quod erit, qui editum statim arripiat, syllabatimq; omnia dime-riatur. admodum enim severe, ac studiose iudicat aliena; sua vero premit, exire non patitur, diu licet euigilata, acerbis etiam in se ipsum, minimeq; indulgens. Ego accingor ad Plautum. nec desperarem aliquid à me, si minus ingenio, saltem diligentia, posse præstari: sed interpellant salutatores à mane ad vespèram, honesti illi quidem, cupidi virtutis, officio, & amore erga me, ut videntur, incensi; tamen interpellant, scis illa Ciceronis nostri, ad Sebos, Arrijq; aduentum ingemiscens. Hui, unum

ne ego Sebosum, vnum habeo Arrium? videlicet: sexcentos: quibus, velim nolim, hora danda sunt omnes. ex quo quantum molestia, quantum hauriã acerbitatis, ipse, qui meam consuetudinem, ac meos plane sensus tenes, facile potes conijcere. nã rem familiarem, etsi minime abundo, iacere tamen a quo animo patior: studia vero mea negligere nullo modo possum. De tuo aduentu spem nonnullã inieceras: eam rursus extenuãt postrema tua littera. ego illud scilicet primum, vt habeas rationem valetudinis, secundo loco, quod tuo cõmodo fieri possit, vt te nobis restituas, exopto. Quid Molinus noster, quid agit? quid autẽ ego hoc quero? nimirum ille totos dies tecũ, id est in virtute totus est, nec tuã complexus doctrinam dimittit, iudicio adductus suo, meo consilio confirmatus. Vale. Hac ante lucem, cubans in lectulo, amanuensi meo, & iam meorum studiorum socio, dictaui, nobili adulescenti Cyprio, Herculi Podocatharo, qui cras Patavium cogitat, teq; meo nomine salutabit, illa superiora familiari meo, Sebastiano Leoni, qui se forte obtulerat, dictaueram me ambulans, quod eram paullo crudior: nec fere mea manu libenter vti soleo.

EIDEM, PATAVIVM.

QVI mihi tuas attulit litteras, ei ego meam omnẽ operam, si qua in re vellet vti, atq; omnino quidquid valeo, tua causa detuli. visus est meam amicitiam plurimum facere, & à me, præter eam, nihil expetere. quod illi scillimum fuit impetrare. nam cum omnibus natura paratõ: tum vero, qui à te diliguntur, amore meo nunquam excipio.

excludentur. Catulli quod apud te reliquum est, biduo si miseris, satis opportunè facies. deinde mihi orna duos comites eius, vtrumq; dignum, vbi neruulos ingenij tui contendas. etiam illud. mihi tribuis petenti: quod ante omnia, & vnum fortasse, spectare te puto. cras, ad summum perendie tria Catulli folia mittam. Filiolum meum Hieronymum, nondum quinquennem, Aldo parem ingenio, valetudine firmiorem, mandare Epidaurum ad hominem eruditum, meiq; per amantem, Paullum Bostium, cogitabam. ibi moribus, & primis litteris imbuetur. nam ego me ad hac humilia demittere nullo modo possum. Quid praterea? nihil scilicet: immo aliquid. Scribe, amabo te, mi Murete, vt instituisti, quam sapissime. mehercule, è summis, atq; assiduis nō modo negotijs, verum etiam animi curis, tantum in tuarum epistolarum elegantia, & suauitate conquiesco. atq; etiam, dum ipse ad te scribo, quia te mihi presentem statuo, mutuūq; inter nos sermonē fingo, incredibili voluptate perfundor. Vale. Venetijs. Hercules meus, quia festus hodiernus dies est, abest. ideo hac mea manus, decies interpellatus, exaravi.

EIDEM, PATAVIUM.

AIS ne? Iannottus ita suaserit? vix adducor vt, credam. tibi tamen cur non credam? ego mehercule, quod Iannottus probare videtur, id non solum probo, verum etiam mirifice cupio. quid enim mihi suauius tua consuetudine? qua nihil incundius, tuo vero sermone quid vtilius? qui solet esse tū eruditus, ingenijq; notis adspersus,

tum etiam beneuolentia refertus in me singulari. At
 Ferrariensem condicionem ut acciperes, auctor fui. Id
 quidem (tu scis: facile enim potuisti conijcere) valde con-
 tra meam voluntatem: cui nihil potest esse molestius,
 quam à te diuelli. Sed quid? an ego paterer tuam fidem
 in dubium vocari? qua maxime probitatis nititur opinio.
 Dixeras de Turulone, praestanti viro, non solum animi,
 verum etiam fortuna bonis ornato: cuius mihi fuit, item
 ut esse debet, auctoritas grauiſſima: nec ausus sum re-
 pugnare: dedi manus. ἰτιορ, conclusi. quod si Iannotius,
 quem noui rerum agendarum vsu peritiſſimum, ante
 qui hominem officij, pollicetur sese impetraturum: susce-
 pio, quod abieceram, consilium; nec iam amplius ἰτιορ, sed
 hic, hic nimirum φιλοσοφῆτιορ, idq; nobiscum, summa
 cum animi voluptate clamo. Ergo, quod iam institue-
 ram, obseruabo omnia, omni enitar studio, omnibus in ser-
 uiam. volo te bene sperare, me agente, bonis fauentibus,
 inuides & obtrektoribus imbecillis. Molino, parum ab-
 est, quin vehementer inuideam. quid ni? artem memoria
 tenenti. verumtamen impedit amor, à quo abesse solet in-
 uidia: etiam ea spes, quod ille, quo eum bono alienus ho-
 mo impertiuuit, cui suo, homini amantiſſimo, fortasse et
 am bene merito, certe numquam denegabit. esset enim
 sui dissimillimus, id est humanitatis expertus. sin recusar:
 allegabo ad illum, quem? quem putas? te scilicet, cui de-
 bet omnia: si modo in virtute omnia posita sunt: quam
 ille discit te magistro. ἔ, οὐτε δὲ ἐρημιῶ, quid non im-
 petremus? Vale.

EIDEM, PATAVIUM.

PRO

PROFECTO nihil est vberius amore in me tuo; nec amori cedit ingenium: itaq; mea causa & vis omnia, & idem facile prestas. quod cum ita sit; nimis tamen facerem impudenter, atq; adeo neque ipse te amarem, nec amore tuo dignus essem, si plus tibi oneris imponerem, quam occupationes patientur tuae, Scholij, qua polliceris, contentus ero; quandoquidem video te commentariolo non vacare. tu modo qui Catullum expolieris, da operam, vt in Tibullo, & Propertio, qui locum illi proximum in elegantia verborum, atq; in sententiarum concinnitate obtinent, quam simillimum tui te praebeas: ita tres pulcherrimi poetae, & sine dubio inter Latinos in illo festiuo genere principes, veterem suum splendorem, ereptum vetustate, atq; hominum inscitia, tuo maxime studio recuperabunt. ego autem ipse mihi gratulabor, & quodam modo gratias habebō, quia te ad hanc industriam excitauerim. nec desinam eadem ratione de litteris, quando per humanitatem tuam licet, bene mereri, cum eo tamen, vt tibi, homine occupatissimo studiosorum utilitatem, id est tuam laudem, verecunde commendem. Molino meo salutem, & simul age gr̄tias de scriptis meis. Vale.

EIDEM. PATAVIUM.

BINIS iam litteris de Martello: nec tamen à te verbum. valde te distentum esse oportet, qui tam longis diebus, tam pone tuas ades habitantem alloqui non possis. at qua de re? primum mea, deinde ea, in qua non vltra sex aut septem verba sermonem continuare sit necesse. quare, si te nimis vrsi, velim ignoscas; tum, si per

tuas occupationes licet, frustra ne viderim, efficias. quid
 Molino nostro negotium dederis: non recusabit, nostra
 vtriusq; causa in quo danda opera est, vt omnino respon-
 sum ab illo aliquod exprimatur. nam ex hominis diutur-
 no silentio adductus sum in suspicionem, ne parum sincere
 mecum agat, & exactum neget, quod iam in vsum
 suum erogauerit. quod equidem cupio esse falsum, &
 me de amico peruetere sceleste suspicari. Nunc audi quod
 tua magis interest. quamquam nihil ad te pertinet, quod
 me quoque ipsum non attingat. nec te puto aliter esse
 animatum erga me, verum tamen audi, quod certe non
 expectas. Quanam ei deberi à te putes euangelia, qui
 librum inuenerit antiquum, et illam aperuerit latebram,
 vbi, Caluier, illud sit aliquando deprehensum? equidem
 incesi omnibus letitijs, vt ait ille. sed abuntur enim illa
 turba, & comprimetur quidquid erat sermonis aduer-
 sus te dissipatum. quod ego & tua, & eorum, quos dilexi
 semper, causa vehementer cupio. verum primum quide-
 que explicemus. nunc Tibullus instat, denuo proalo subie-
 ctus. is. & qui sequitur, Propertius, absoluendi tibi sunt.
 deinde ad Terentium accingere, interim da operam, vt
 Bembi libro vti possis: cuius ope quin maculas eluas bene
 multas, & suos versibus numeros, aliena culpa pertur-
 batos, restituas, etsi non dubito, tamen hortor vt adhi-
 beas diligentiam. cupio enim de te omnes bene sentire:
 cupio comprimi as paullo liberius loquentium; qui non
 modo te, verum me quoque videntur ignorare, non sine
 causa ea, que soleo, de tuo ingenio, ac iudicio predicar-
 tem. Vale. Venerijs.

EIDEM,

PAVLLVLVM nunc quidem ego exorior: postea quam mihi amanuensis meus, quem abduxerant aliena consilia, optans optanti restitutus est: cuius opera, & officio meis oculis, vel plane totius corporis valetudini consulitur egregie. iam me labefactabat, iam nutare cogebat labor; stomachumq; deicere quotidiani vel operis, vel officij scriptio necessaria coeperat. & is, quem Bononia expectabam, differebat aduentum, vsq; eo, vt, venturus esset, nec ne, valde iam suspicarer, atq; subdiffidirem. qui si venerit erit omnino aliquid, sed, vt arbitror, nihil ad Herculem: quem scis meam non modo orthographiam, totamq; interpungendi, & distinguendi rationem tenere, verum ita manum quoq; cum velit, imitari, vt te ipsum, peritissimum litterarum mearum cognitorem, aliquando fefellerit. Scribe, inquis, vbi tantum necesse est: ita scribes raro. Non ita est. possem studia mea, quaq; habeo instituta, qua multa sunt, abicere: litteris vero salutantium amicorum, aut aliquid à me postulantium, quaternis in die minimum, saepe octonis, et denis, non respondere qui possum? vt omnino aut amittenda valetudo, aut humanitas deferenda videatur. Quare locum habes gratulandi, debes enim meis perinde commodis gaudere, ac tuis, magis etiã fortasse; quod ego minus, quam tu, possum incōmoda sustinere. De Tibullo, cessator esse noli, etiam si tibi ego cessandi facultatem prolixè detulerim, est enim, vt scripsi antea, vnius praeli opera, ne tibi crebra appellatione molesti essemus, intermissa. Verum istos ego quotidie poetas, quos in manibus

nibus habes, amo vehementius. caussam quæris? quia tu
as amantissime ac disertissime loquentes, eliciunt episto-
las: quarum non modo suauitate, verum etiam fructu
liquo, occasione sublata, caretem. quod cum ita sit; cupi-
tamen, atq; etiam, si pateris, rogo, rationem habeas ve-
rum mearum: quibus quo longior, eo grauius procrasti-
natio damnosam inferet. Vale. Ante solis ortum, albescen-
te die. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

Tv vide, cui ceddideris. nam ad me nulladum per-
lata sunt Catulli folia. qua si periere; damni factum est
eo plus, quod nec ad illa, qua sunt apud te, licet trāsire.
quandoquidem ordo foliorum non seruatur; nec pagina
pagina, nec versus versus respondet. itaq; magnam vtrius-
usq; nostrum caussa sustineo molestiam; vereorq; ne,
quod aliena culpa contractum est nimis ego id grauius
luam. tota enim typographia ratio mutetur necesse est,
nisi hæc, qua ne funditus interierint, magnopere timeo,
hodie folia recuperantur. quod vtinam ex hac difficultate,
in quam aliena vel socordia, vel perfidia coniectus
sum, tuæ me litteræ eripiant: quas ad meas hesternis
gras expecto. et ad has omnino perendie. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

SEDATA iam tempestas omnis est, & nauigamus
in portu. reddita mihi sunt hæc ipsa hora, qua tu tribus
antè diebus miseris, quinq; Catulli folia, delata prius ad
eum, qui libros in Asulana tractat officina; hodie tan-

iam, ut ipse asseuerat, an, ut ex litteris tuis oportuit, nu-
 dius tertius, diuinare non possum. hoc certe video; per
 communes tabellarios non esse missa: quorum fides in
 reddendo desiderari non solet. sed profecto fortuita mul-
 ta; quibus perturbari, & fluctuare vitam hominum, ne-
 cesse est: quæ cauere consilio, aut ratione si liceat; bene-
 cum multis ageretur. penderet enim à prudentia felici-
 tas. nunc æque omnibus occurrunt incommoda: vsque-
 quaq; casus, & fortuna dominatur. De siliolo meo, ama-
 bo te, quemadmodum animo, sic lingua faueas, primum
 amoris nostri, deinde omnis etiam causa. auferet ille
 quidem omnem iucunditatem; & plane diuellat à me
 ipso; sed hoc tamen antepono, nisi fallor, salutare consi-
 lium; & ut ei consulatur, animum vinco. Quod iterum
 iam ad me Molini manus, gratulor, pane etiam subinui-
 deo. meum enim à me, nec, ut puto, rediturus, Tiro disces-
 sit: quo consilio, de ipso cognoscet. cum ad me retulisset;
 neq; suasi, neq; dissuasi; ne dissentirem in hoc ab ipsius pa-
 truo, in illo autem à me ipso. suasi etiam potius. contra
 voluntatem, inquires, & iudicium? sic sum auertere à me
 volui, quæ poterat exoriri, suspicionem utilitatis, et com-
 modi mei. Clausula sit, quod initium epistolæ fuit. Resti-
 tutus mihi videor, inuentis Catulli folijs. tu quoq; redi
 ad tuam tranquillitatem, nec institutum omitte. Vale.

EIDEM, PATAVIUM.

QVID? tu me putas hoc in genere acutissimum? fuit
 cum ipse quoq; mihi plane ita persuaderem: nunc nihil
 minus. nam hoc toto biennio prorsus nihil vidi: & ut
 omittam

omittam cetera, meum illud tantarum vigiliarum me-
 nus, non tibi venit in mentem, quam misere perierit:
 itaque, qui mihi ipse tam male consuluerim, inuitus addu-
 cor ut alteri consilium dem. vides iacere bonas artes, illa
 sordere, quae praecleara ducebantur. cuius maxime vitii
 culpam sustinet eorum inscitia, qui putant scilicet in op-
 tibus esse omnia, & fortuna pedisequam esse virtutem:
 stulte: nam illi & viuentes audiunt pessime, verisimilius
 maledictis profcinduntur; & vbi è vita discesserint, æ-
 terno silentio damnati, apud omnem posteritatem igno-
 rabuntur. nos autem nunc quidem fruimur suauissima
 omnium, & iucundissima voluptate quae manat ex ho-
 nestis cogitationibus, ac studijs: nec erit, opinor, vlla, quae
 nostrae vite cursum desinat, dies. non in omni etate de-
 cuit, ac dignitatem pariet ea, quae nunc, auri, argenti-
 vis. suis cuius, aliquando, pro animi ingenijque, praestantia,
 persoluetur honos. interim viuamus nobis ac litteris, se-
 iuncti ab ijs, quos nutu appello, idest ab ipsa plane barba-
 rie; ne quam ex eorum conuictu labem contrahamus.
 Munusculum tuum non video cui deferas. inania tibi
 nostra, mihi nec peregrina solida videntur: siquidem ip-
 se, quod iam significauit, diu peregrinatus, oleum, & ope-
 ram. Nobilitatem, & virtutem si quæris, est Bononia
 Camillus Palaottus, Mediolani Bartholomeus Capra,
 duo quauis laude, ut ego sentio, excellentes viri. Cap-
 ram numquam vidi, sed hominum sermone, tanti facio,
 quanti si ille sciat, studio me, non dubito, quin mediocri
 complectatur, & in amicitiam plane intimam recipiat.
 Palaotto, quae est hominis humanitas, vsus sum, quam
 diu

diu Bononia fui, familiarissime. omnes in eo disciplinae sunt nobili viro digna: morum autem elegantia, comitate, officio summus est. hi sunt nobis ornandi, & diligendi: Crassos quosdam, ac Midas nunquam omnino nostra meliores laudatione faciemus. quin ita desipiunt, ita ipse ignorant, et ignorari ab omnibus putant, ut in sinu sibi gratulentur; quasi sint, quos esse fingimus; cum nos ea ipsa, quae desideramus in illis, ad cohortandum, non ad laudandum, colligamus. Habes meam sententiam, quos vites, quos diligas. nominare praeterea multos possem: sed incerta ratio est: & illi duo excellunt. Occurrit illud. ad ignotos non facillima in probis. alijs, fateor: te quidem ab hac difficultate vindicat veritas ingenij tui. Alterum est: ambitionis, aut etiam leuitatis cauenda suspicio. Locus omnino aliquis calumniae dabitur: sed omnia ne curanda? nimis misera condicio. valeant iniqui: recte sentientes probabunt: nec nos ij sumus, qui a multitudinis deprauato iudicio pendere debeamus. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

MIHI vero, ita viuiam, etiam atq; etiam probatur. & cum in quouis genere magnus omnino sis, in hoc maxime videris excellere. plane (ut omittam reliqua) ingenij tui quasi quandam *ἀξιότης* sum admiratus. ita concinne, ita apte, facili quodam sententiarum nexu, rem ducis, donec ad ipsum peruenias: in quo te, vbi scis herere multos, citra omnem adulandi suspensionem summa explicas cum dignitate. Gratulor tibi de ista facultate, et eo magis, quod, si locis impertitur gloria, nouum decus accedet

accedet ad Italiam nostram: in qua sedem, auctore atq;
 auspice me vno, ita locasti, vt cogitare nihil profusus de
 migratione videaris. nec vero secus debes. valde enim ad
 litterarum elegantiam, planeq; ad omnem humanita-
 tem tibi profuit hoc calum, è quo iam per quadiennium
 spiritum hauris. itaq; noster eris perpetuo, mi Murete. si
 gratus esse vis: quod profecto vis: soles enim hanc virtute-
 tem præter ceteros efferre. Tibulli principium mitte; vt
 cum epistola coniungatur. Scholia, non dubito te operam
 daturum, vt tua videantur, id est lita luminibus ingenij
 & quantum res patitur, erudita. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

GRAECOS typos, meumq; de Syriano edendo con-
 silium probari tibi non mediocriter, significas. sic putat
 ram: & in vtroq; nunc mea tum opinio, tum voluntas
 te approbante, qui mihi multorum instar es, magis, me
 gūq; confirmatur. De Catulli clausula, parum commo-
 de: sed nihil, Mureto petente, recusandum. Video te Prop-
 ertium negligere: cum ego me illis verbis, quæ sunt in
 prima Catulli pagina, quasi prædibus obstrinxerim, A. B.
 EODEM. CORRECTI. SCHOLIISQ; IL-
 LUSTRATI. itaq; integrum iam est: & si sit, cur tu
 poetam elegantem, maximeq; omnium Latinorum fa-
 bellarum varietate, hoc est vere poetica eruditione fir-
 ventem, abijcias? Etiam illud: oblitus ne es, ei te com-
 mentario publice esse pollicentū? scholia saltem, si com-
 mentario non vacas: & vtrumq; Torquato: aut, si v-
 vtrumq; non vis, Propertium cui videbitur: inops enim

ab amicis non es; sed malim vtrumq; Torquato; qui nobilitatem à patre, virtutem habet à se ipso. Dices, tibi otium deesse. si hoc impedit; faciam, vt abundes. inibo enim rationem eiusmodi, vt opera mea, quarum tibi molesta nunc celeritas est, gradu testudineo pergere videantur. Germano tuo cupio mehercule satis fecere: sed aduersantur multa, maxime peregrinitas, haud satis apta nostris moribus, & ignoratio sermonis Italici. meum tamen illi studium nullo loco deerit, si monuerit. sin ipse aliquid videro, in quo liceat eius rationibus consulere, aggrediar, & quantum in me erit, perficiam. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

VEHEMENTER mihi arrisere tua scholia, sic inquam, vt fere se commentario aquare videantur. perges igitur, dys bene iuuantibus. Cupio tuum Plinium: quem dare poteris amanuensi meo: cui reditum patruus, nuper è Cypro aduectus, multis à me verbis impetrauit. Exspecto reliqua; quod tuo tamen commodo fieri possit. nã, vt tuis consuleretur studijs, & commodis; cessare de duobus praelis vnum maluimus, quam te nimis vigeri. attamen rogo, des operam, ne longius ducatur. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

OMI Murete, quot me premunt onera, quibus angor curis. accedit imbecillitas valetudinis, quam, do equidem operam, vt omnino tuear, ac sustentem: sed vacillare interdum necesse est: ita multa incurrunt in nos; qua nec vitare licet; nec sumus ad sustinendum pares. tu
K me,

me, tuus amor, tua virtus multum leuat. quod spero perpetuum, nec, vt ait noster, constantia caussa, sed voluntas, ac iudicij. In erratis cur numeras Maror, & Flammam? quorum alterum vetustas vniuersa, alterum consuetudo probat. etiam, Sacula, tum scribebant. nam Varro in Etymologijs Varro non videtur: itaq; & à Quintiliano merito ridetur. Exspecto Tibulli folia, quae supersunt, & scholia. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

MOLINO dixeram, quae tibi si narrauit, iterum danon sunt; sin omisit, committenda litteris non videtur. nec tamen te diutius celabo: interim hoc vnum; quae fortasse contentus eris: ad alios potius, quam ad te, pertinere, nec vllam omnino tuae dignitatis, & existimationis partem attingere. Hic sermo increbuit, ex quadam tua, vt audio, ad Lambinum epistola, captum tibi iam esse de Ferrariensi condicione consilium. quod si ita est; magno pere gaudeo, ac tibi Deum ea, quae cogitas, vehementer cupio fortunare. sin autem haec inania sunt, ac temeraria iactata: aequè lator? teq; hortor, pro mea in te benevolentia singulari, vt habeas rationem in primis non modo tranquillitatis, verum etiam constantia tua, velinq; Patavinam commorationem esse quam longissimam. ego tamen, quidquid egeris, meam non modo voluntatem, verum etiam sententiam cum tua coniungam: sed reor, quod minimè velim, ne quis, in te non rectè animatus, sermonis materiam nactus, leuitatem obijciat. iam enim quiddam inaudiui. In Tibulli quartum, aueo scire,

erit nihil volueris. nam, posse te, certum est. nos opus in-
 termisimus, donec à te plurima colligantur. scis consue-
 tudinem praeli virgebit te quo tempore minus expecta-
 bis, & opprimet nec opinantem. quare cum otio nostro
 tuum negotium metiri non debes, sed, cum iacere nos vi-
 demur, ipse nihilo minus ad industriam excitari. Amicus
 ille tuus, cuius, ingenium, vt in adolescente, laudabamus,
 detulit quaedam ad * : qua si ille vera putasset, incende-
 retur aduersus me, & institutam amicitiam, quam spe-
 ro fore diuturnam, abrumperet, te vnum testor, quid e-
 go de illius doctrina, atq; ingenio & sentiam, & saepe
 predicarim. ille tamen simulus longè aliter; vel quòd
 est, vt multi, insensus Italico nomini; vel quòd natura
 improbus, qui fingat ea de me, qua repungnant penitus
 iudicio meo, atq; etiam natura; cumq; ornatus à me sit,
 detrabere tamen de mea laude conetur. nec tamen est
 nihil, quod ad te ipsum pertineat. qua quia sunt iniusta,
 contemnes; vt ego, qua sunt falsa. Vale. Venetys.

EIDEM. PATAVIVM.

CVM antea multis mihi declarata argumentis,
 tuam prudentiam valde probavi: tum verò, lectis tuis lit-
 teris, laudavi te, vt hominem consilio praeeditum excellen-
 ti, atq; etiam, vt virum bonum, qui nihil antefert ho-
 nesto, suaq; maximè fidei, vel cum rei familiaris ingenti
 iactura, sibi esse habendam rationem existimat. Opima
 tibi deferebatur, admodumq; honorifica conditio, au-
 dè à multis, & ambitiosè petita. nihil occurrebat contra,
 quin accipienda videretur. tu tamen reuicis: & facis,
 mee

meo iudicio, sapienter: primum, quia tueris officium, quod
 Cardinali Estensi iam promiseris: deinde, quia ne si
 quidem tuam utilitatem deseris. quis enim illo ad libera-
 litatem propensior? quis paratior fortuna bonis? habet
 igitur in eodem cum voluntate rem. nec tu is es, in quem
 aliquid indignè conferatur. atq; etiam, quo maior, et
 praestantior adesse, ac se tibi offerre videtur occasio, cum
 summo Principi, singulari viro, tuam operam dices; et
 tuam acuēs, atq; excitabis industriam diligentius; ut
 ipse te vincas, & benevolentiam Cardinalis eximij ornati
 tibi ratione concilies. in qua vna si tuae vita quasi taber-
 naculum constitues, & ita perpetuò senties; o te felicem
 Murete, nec iam amplius à Fortuna pendentem, quae tu
 similes saepe iactat arbitrio suo. Nunc ego quidem à
 fructus tuorum studiorum vberimos, de quibus me saepe
 predicantem audiere multi, non solum expectabo, verum
 etiam exigam. quamquam tu mea certè monita non
 expectabis. noui enim tuos sensus hac in re cum meis
 primum congruentes, ut eam deniq; esse vitam ducas, quae
 viuitur in studijs, cetera inania, speciosa multa, et
 vana, tamen falsa. Interim frueri tecum ipse, & quae
 aiunt, in sinu gaudere tanta felicitatis expectatione: quae
 aequalem video fore vitae tuae, ipso viuente, qui te exspe-
 ctat: quae debes, vel si tibi Cræsi opes ostendantur, vnum
 sequi, & vnum ornare tuis studijs, vel potius ex ipso
 ornandi, atq; illustrandi capere argumentum. Vale
 Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

LABO

LABORABAM vehementer de amico nostro: nunc animum meum constituit, aliquo interdum, ut vere dicam, metu fluctuantem, epistola tua. atq; ad metum accedebat indignatio. quid? virtuti ne deerit ornamentum? aut etiam locus, ubi consistat? tanta ne est temporum iniquitas, & hominum in suis bonis ignoratio? hac ego quandoq; mecum: nunc vacuus cura iam sum, & ex eo, quod significas, ut in exoptata fortuna triumpho. velim igitur ei meo nomine gratuleris. Tuos versus, tuafretus humanitate, iam promiseram. eos expectabo, minima, si fieri, potest, interposita mora. nec tu velim me diuturna expectatione ducas. illa ad illos, qui te nunquam amarunt, quos male scis audire suo merito, cur non transferas ad alios? equidem suadeo, quod si tenerem ἡρόδοτος: facile dicerem, ad quem me à lusibus καὶ ἀπὸ πόντων τῶν ἰσθμίων, planè reuocat non solum natura mea, sed etas etiam, senectuti propior, quam adolescentia. itaq; si quid ad me scribes, remoue, amabo te, omnia, quæ dilexisse Plato videtur, ἀποδοσια. Intelligis, opinor, quid significem: & quod significo, petere me, vel cupere etiam, si me putas ingenium tuum nosse, existimabis. De beneuolentia tua, et si nunquam dubitavi, ex te tamen ipso ea quæ opto, libentissimè audio. quamquam ad studium in te meum nihil addit studij tui commemoratio. non enim te amare cœpi, ut ipse me amares, sed quod amabilem ipsum esse duxi multis nominibus; quæ tibi ipse ne exponam, non modò meus, verum etiam tuus pudor impedit. Iactura te mouet rei familiaris in discessu repentino. noli laborare: lucrum erit in damno;

si spectas eum, qui te excipiet, praestantem virum, erga
 tui similes optimè animatum, cuius egregiam voluntate
 rem non dissimilis fortuna comitatur. sarciet igitur ille,
 si quid ob subitam migrationem damni facies: et, ut spe-
 ro, tuum te consilium quotidie magis oblectabit. Polam
 video te abiecisse, & lator mehercule tua caussa. verum
 tamen, si quando opus erit, secessum illum non contem-
 nes: ut habeas tu quoque, exemplo Africani, & Lelii, tu-
 um Lucrinum, cuius in litore, neglectis Regum thesauris,
 omni prorsus ambitione solutus, aut conchas legere,
 aut fluctus numerare possis; eoque, latius, si me tibi tanta
 comitem voluptatis Deus obtulerit. Verum hæc, ut qui-
 dem nostra nunc vtriusque res habent, inania: quæ tamen,
 si perfectè saperemus, omnium fortasse prima. Sed videt
 me tecum garrire? captum voluptate sermonis, dum te
 quasi præsentem alloquor, & vtor manu eius adolescen-
 tis, quem iure Latij donatum, Cretensibus ademptum,
 affirmo tibi dignum aliquando fore nostro contubernio,
 quod quidem studiosè agit, tuo maxime exemplo incita-
 tus. etsi non te nostra domus, sed tua te industria, tuum
 nobilitavit ingenium. Libri aliquanto exierunt, quos ad
 te mitto, inuenis optimi, & insigniter eruditi, Onuphrii
 Panvini, non dubito, cum legeris, quin meum de illius
 præstanti virtute testimonium confirmes. habet alia in
 manibus, vnde fructum studiosi capere vel maximè possunt.
 quæ ut edat maturius, otium illi exoptare, qui rerum
 nobiliū scientiā appetunt, omnes debent. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

Vix credas quàm non facillè mea manu litteras conficiam, & quàm facillè, cum vtor amanuensi, fluat oratio. itaq; scripsi ad Seuerum laboriosè, quòd in ambulans, vt antea solebam, minimo negotio dictissem, discessus ille meus, magnorum index malorum, vt ab amicis tunc, falsa coniectura ductis, putabatur, familiares meos, quorum vti opera consueueram, Podocatharum, Fasnardum, postremò etiam Nicolaum Cretensem mihi ademit. filium habeo, sed puerum adhuc, & imbecillo corpore, & occupatum satis domestica cura. itaq; posthac, nisi quid occurrat grauius, perquam rard, & quàm breuissimè scribam. venio ad litteras tuas. Reuersus è Foro Iulij, quòd exteram non tam negotij, quàm valetudinis causa, reperi librum tuum, Variarum lectionum, quem apud Sixtum Medicem, communem amicum, excellentem virum, reliqueras. noli expectare iudicium meum. malo enim te ab alijs, quid de tuis studijs, quid de ingenio existimem, quàm à me ipso, cognoscere. vnum tamen illud non minùs verè, quàm libenter dicam, nihil me adhuc in hoc genere legisse ornatius, nihil eruditius. Quòd autè quibusdam in locis & à me dissentis, & egregijs idè laudibus me ad calu tollis: parcius vtrumq; vellem: sic enim vtrumq; fortasse verius: ago tamè gratias, qd publicam vtilitatem rebus omnibus anteponas. qd ego antea consuetudinem, acceptam à patre, seruauimè a sponte, & seruabo posthac, tuo inuitatus exèplo, diligentius. De nummis, cum lubebit, atque adeo vt lubebit, vrgeri enim cum, qui cum tibi vsus intercedat, ne si quidem ipse velis facillè permitterem. Dionysius paullo serius, quàm

putaueram, absoluetur. moram iniecit commissis inter
operas rixa, absente me. neq; tamen hac satis leui, sed al
lijs adductus causis, qua ponderis longè plus habebant,
penè totum consilium abieceram. nunc, te hortante, ac
monente etiam vt celeriter, quid agam? quid autem,
nisi quod ipse cupis? quod certe mea causa cupis. vrgebo
igitur pro virili, nec impense parceretur, aut labori. De
Gallorum Rege, dolui sane grauiter dolorem vestrum:
sed, humanae quae sunt, humaniter ferenda. nec vobis do
ctrinae remedia, nec ea, quae sumuntur à rerum vsu, de
esse possum: & tu mihi miranda narraſti de Cardinali
pietate in Deum: quo ille se, vosq; omnes praesidio ad
uersus iniquitatem fortuna praclare tuebitur. Vale.
Venetijs.

IO ANNI. BAPTISTAE

RHAMNVSIO

XVIRVM. CONSILII. A. SECRETIS

Venetias.

CVM à nobilibus viris, in hac loca vel animi, vel
negotij causa confluentibus, dignitatè illam, quae maxi
ma est in nostra ciuitate, vt arcanis praesides praestantissi
mi Xuirum Consilij, summo omnium consensu tibi esse
delatam accepissem; magnopere sum letatus, tum pro
ea, quae olim inter te ac parentem meum mutua semper
fuit beneuolentia, tum pro mea in te vetere obseruantia,
orta primùm à meo de tuis virtutibus iudicio, deinde à
te multis, ac varijs, vt tempora tulerunt, erga me, me
osq; officijs vehementer aucta. atq; ego meam tibi penè
incre-

incredibilem latitiam, ex honore tuo susceptam, statim
 litteris declarassem, nisi, autumnio iam exeunte, breui
 futurum sperassem, ut, in urbem reuersus, praesens praesens
 gratularer, neq; solum ex oratione, sed ex vultu,
 & oculis, qui sunt indices animi, de meo in te studio, in-
 timoq; sensu iudicares. hac ego me non multorum die-
 rum expectatione cum sustinerem, ecce tibi amicorum
 littera, ecce nuncy, proximis comitijs tulisse te fructum
 anteaacta vita omnis, tot peregrinationum, quas in Gal-
 liam, ad Heluetios, Romam, etiam ad hostes armis infe-
 stos reip. causa suscepisti, tot consiliorum qua à te fluxe-
 runt ad augendam, quantum in te fuit, patria dignita-
 tem. cum enim longo post interuallo in eum locum re-
 diisses, vnde magistratum designatorū nomina recitan-
 tur; consurrexit senatus vniuersus, ex tuo conspectu mi-
 rifica voluptate perfusus. qua tum animorū omnium per-
 spicua significatio ita te commouit, ut illico magna vis
 lacrumarum exciderit, intuenti beneuolentiam tuorum
 ciuium, quos in omni aetate dilexeras, quibus iam inde à
 prima adolescentia, parentis tui, summi viri, exemplo,
 omnibus officijs inseruieras, nulla tibi, praeterquam amo-
 ris, praemiorum spe proposita. Fuit igitur eo die mutuum,
 & aequale gaudium, senatus primum, vbi tuam sibi vo-
 cem claram pariter, & suauem, in pronunciandis ma-
 gistratibus vidit esse restitutam, quam post obitum ma-
 gni Cancellarij Francisci nimium saepe desiderauerat; de-
 inde tuum, cum illa tibi cum incredibili gaudio, ac pane-
 cum clamoribus vniuersa consurrectio, quid de te tui ci-
 ues existimarent, quo te studio, qua caritate complecte-
 rentur,

ventur, ostendit. Enimvero latari te puto, quod quidem
 iure facis, summo dignitatis gradu, quò te tua virtus ex-
 tulit, vt arcana illa tractares. qua ad reip. salutem, &
 huius magnitudinem imperij pertinent. verùm hoc saepe
 videmus alijs quoque contingere, optimè scilicet de pa-
 tria meritis: nec enim honorin quemquam, qui sese ma-
 gnis in rebus non saepe probauerit, confertur: studia verò
 tanta, testimonium tam illustre, consensum eiusmodi
 quando vlla omnino in re, vel in quemquam omnino ho-
 minem vidimus, aut audiuimus? itaq; cum ad meam
 priorem letitiam nihil addi posse existimassem, nunc ta-
 men accessionem haud mediocrem noui gaudij factam
 esse confiteor: vt eam testari literis, ac tibi, quoquo modo
 licet, indicare sim coactus. video enim te vno die, atq; v-
 na planè hora mercedem cepisse non modò meritorum
 tuorum, quorum habes testem vniuersam pene ciuita-
 tem, verùm etiam perpetua tua modestia, cum amore, ac
 iudicio patria contentus, nulla vquam commoda, nul-
 lum honorem tibi esse petendum statueris; vt admiratio
 simul & dolor propinquos, ac familiares tuos fere om-
 nes afficeret, quod ista dignitate, qua tibi nunc incredibi-
 li omnium studio delata est, ornari antea noluisses. quo-
 rum te deniq;, ac simul omnium ciuium, voluntas, atq;
 cohortatio vicit, & ad honorem exoptatus, atq; accersit-
 tus accessisti, nulla vsus prensatione, nullis precibus, tua
 virtute commendatus, qua tibi omnia omnium suffragia
 facile impetrauit. quando igitur, honore accipiendo, pa-
 trie satisfecisti; dabis eidem optanti, atq; petenti, vt ad
 tuendam ac sustentandam senectutem tuam quidquid
 curas.

cura, quidquid potes industria conferas: ut & tu mirifico illius in te studio, & illa tuo excellenti consilio, tua rerum omnium publicarum scientia frui quam diutissime possit. idem te priuatim rogant necessarii tui, proprie vero filius adolescens, in quo videtur tua virtus efflorescere, tua iam probitas, tua ad optimas res propensio voluntatis agnoscitur. Ego autem, cum nemini in te amando, colendoq; concedam, iisdem vtor precibus, ne tuam aetatem, confectam iam annis, & laboribus pro rep. susceptis, rebus agendis nimium vexes. vereor enim, (ut omittam publici muneris curam) ne plus officij amicorū causa, quam sustinere fortasse possis, tua tibi imponat humanitas. quod si desudiam odisti, & quae alijs quies videtur, laborumq; ac molestiarum quasi portus expetitur, eam tu ignauiam appellas; nec homini quidquam vitandum magis existimas: habes in quo te exercias: duo supersunt, aliquod iam annis instituta, de itinerum & navigationum diuturno ac perdifficili cursu praeclara volumina: quae si ad primum, quod omnes libenter, nec sine tua summa laude, legunt, aliquando adiunxerit; egregiam, & maioribus nostris, multisq; ante seculis reconditam doctrinā, praeclaris imaginibus expressam, orbi terrarum patefacies, tuoq; nomini gloriam paries haud paullo maiorem, quam quae tibi à cunctis honoribus & magistratibus, vel magnificentissime gestis, manare vnquam possit, eoq; magis in hoc studium debes incumbere. quod omnem amoenitatem, quae solet ad scribendum inuitare, tua tibi Rhamnusia villa abunde suppeditat. itaq; fruere eodem tempore Marsangii Musis, deli-

cys,

cijis, ac amoribus tuis : & nobis, posteriq³, maxime vero Paulo consules filio tuo; cuius omnes egregiam indolem amamus, & exorientem virtutem admiramur: quem à te, nisi graue sit, etiam atq³, etiam meo nomine cupio saluari. Vale. Ex Plebe Sacci, pridie idus Oct.

M. ANTONIO. NATTAE
MANTVAM.

GRAVI ac diuturna oculorum valetudine impeditus, feci tamen vt litteris tuis humanissime atq³, elegantissime scriptis, quamprimum responderem. Ego te, Natta, ex illo tuo praecleara libro, quem de Pulchro inscripsisti, iampridem cupi colere. mea tibi voluntas non patuit: ceteris, quid de te sentirem, saepe in sermonibus declaravi. Nec vero mirari satis possum, qui potueris tantos processus in philosophia facere, homo versatus assidueq³, occupatus in tractando iure ciuili: in quo ipso te excellere, & audio de multis, & res indicat: quandoquidem certatim viri Principes te accersunt, summisq³, muneribus praeficiunt. Equidem, vt benevolentiam tibi meam praesens praesenti patefaciam, cupio Mantuam excurrere: sed me deterret valetudinis infirmitas. tamen si affirmabat is, qui mihi tuam epistolam reddidit, posse me à meis laribus Mantuam vsq³, non incommode nauigare. itaq³, audebo fortasse. igniculum enim desiderij vix iam fero: & si quid est in itinere difficultatis, homini praesertim imbecillo, vincet amor in te meus. De tuo libro, quid iam expectas vt rescribā? vides ne me in are tuo totum esse? impera mihi quod vis; & vtere me, quantum vis:
subibe

subibo omnia, & perferam tua causa. Meum librum de legibus ad te mitto. isdem typis, si tibi placuerit, utemur in tuo libro. sumptus omnino maior erit, quam si littera minor esset: verum hoc tui consilij, ac voluntatis est. statue arbitrato tuo: perpende magnitudinem libri: deinde significa o, quid velis: mitto etiam aliud characteris genus, ut alterutrum deligas. vtrumq; enim in folij, quod aiunt, formam apte conuenit. tamen si dignitas maior est in maiore. De ratione sumptus, si numerum paginarum tui libri significaueris, & simul versuum in vnaquaq; pagina, & litterarum in quolibet versu; facile summa fiet, & ad te scribetur. Num quid praeterea? hoc, de meo libro quid sentias, cupio significes. vix enim credas, quam à iudicio tuo pendeam. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

PRAECLARE Hector ille apud Natiuum: Laudari abs te pater cupio, laudato viro. possum ego nunc idem vsurpare. Video me laudari, à quo viro? à M. Antonio Natta, in quo sunt ingenij, sunt animi, ac virtutis ornamenta plurima. ego porro aliquid fortasse, si cum alijs conferar, videri possum: cum vero ad te vnum cogitationem conuerto, vix credas, quam mihi ipse displiceam. Quare permitte mihi, ut eas laudes, quas in me contulisti, reyciam; aut ipse maiores in te transferam. nam mihi, vtrumq; nostrum equali lance pendere, magni negotij non est. ut ut est, amo voluntatem tuam. ea mihi est, eritq; semper, ut debet, antiquissima. De aduentu meo, mitto consilium in horas singulas. tu me allicis, vel attra-

his

his potius: reuocat, & retinet valetudo. cum ad te specto; nauim conscendo, vehor, appello Mantuam, tecum sum, sic est amor, & illa, qua fluunt ex amore, voluntates. rursus, cum ad me conuerto, & meam imbecillitatem intueor; qua macie sum, qua tenui cute, qua natura mollis, & procliuus ad morbos: relanguesco paullulum, & quasi nauim incitatam leuiter inhibeo. vides adhuc, & sentis fortasse, tentari corpora frigore, leui quidem, sed tentari tamen: vides perflari calum ventis; rationem esse temporis prorsus in certam, & inconstantem. qua firmiores non timent; ego valetudinarius nisi timeam, parum videar me nosse, parum vita consulere, quod nec humanitatis est, nec satis piuum: cum nos iusserit ille summus imperator quasi suos milites in hac statione, donec ipse reuocauerit, permanere. Calores, vt spero, qua mea solet esse anniuersaria medicina, me mihi restituent itaque Iunio ineunte, aut eo certe mense, te, vt spero, complectar. sin videbo sine meo periculo fieri non posse, vt in viam me dem: docebo te litteris, quid consilij ceperim. Tuum librum tractabo qua licebit diligentia, animo certe erga te singulari. Vale. Venetijs.

EIDEM, MANTVAM.

A DEO ne erraui, & lapsus sum in subducenda ratione, vt de folijs quinquaginta coniecerim, qua nunc octuaginta fore video? pudet indiligentia mea. verum, vt vt est, commodo meo rem suscipere non possum, nec audeo recusare; ne mea fides in dubium apud te veniat. itaq; peto à te; vt cum tua ratione meam quoq; ducas,
nec

nec exigas à me plus, quam res & fortuna mea patiantur. Nam, quod ais, redituram ad me pecuniam cum fenore, libro vendito: videlicet communi quadam, non propria me regula metiris. non enim ego, ut alij, qui libros imprimunt, habebo statim certos homines, qui eos diuendant, & longinquas in vrbes, regiones. disseminent. venduntur hic statim à meis omnes ita paruo pretio, ut lucri quidem minimum, sed minimo simul labore, minima molestia fiat. Meum ergo librum itidem, inquis, vendes. De doctrina libri tui, de elegantia possum ego facile iudicare: de venditione quis praestat? an nescis, libros Latinos, optimos veteres, ita nunc iacere, ut pane sordium in genere putentur; vix iam Ciceronem ipsum, Casarem, Sallustium legi, à multis etiam ne legi quidem, planeque contemni? quare noli mirari me tam esse diligentem in ijs rebus, quas me docuit vsus pane quotidianus, & in quibus non licet esse sine magna mercede negligentem. De tempore, quod vrges: facultatem imprimendi non concedunt, libro non inspecto. atque, utinam, inspecto, concedant. quod si dixi eos me faciles habere: non significavi, posse me, libris non lectis, impetrare ius imprimendi, sed consequi, statim ut legantur: quod ita multis non condigit. saepe enim vidi nonnullorum scripta, apud eos, quorum potestatis haec tota ratio est, per multos menses custodita, neque legi, neque reddi. Mittas igitur librum oportet vniuersum: mecum autem amice ages, pro ea, quam tu doces quotidie praclaris exemplis, aequitate. ita si erravi, non luam grauius, quam debeo: sin error à me non est, à te vero aucti libri magnitudo tota pendet

ius tuebere pro tuo instituto, & amico simul confules.
Vale.

EIDEM, MANTVAM.

VT concludam paucis; quando nec mihi ad scribendum, nec tibi ad legendum otij satis est; si librum miseris, imprimetur. nolo enim meam apud te fidem in dubium vocari: nihil est tanti. de tempore, incertum est. pendet, vt sepe iam scripsi, hac tota res ab aliena voluntate. crediderim tamen, intra mensem confici & expediri rem posse, tum studio nostro, tum intercedentibus amicis, nobilibus viris, & gratia florentibus. libro non inspecto, facultas imprimendi nunquam dabitur. scio nullam in eo labem esse, quæ legentium animos possit inficere. noui tuos sensus, mores, probitatem. quæ ego plerisq; etiam in te aestimo, quàm eam doctrinam, qua parem, fortasse aliquem, superiorem certè habes neminem. verum mos est gerendus consuetudini. communis hac est, non tua præcipua condicio. Ad me autem quod atinet, voluntati tuæ, in qua vim esse cupiditatis intelligo, nullâ interiecta mora satisfiet. Vale. Venetijs.

EIDEM, MANTVAM.

HODIE, tribus medicis adhibitis, accuratè disputatum est de meo exeundi consilio. rem probant sed illud addunt, totam æstatem dandam esse otio, iucunditatibus, exercitationibus modicis; nec redeundum in urbem ante mensem Octobrem. itaque vehementer animi pendeo: nec, quid consilij capiam, satis habeo exploratum. in hac dubitatione venit in mentem de tuo libro: quem si exeo, video

video fore, ut serius fortasse, quam tua voluntas ferret, imprimatur. quare monendum te litteris existimaui, ut aut statim eum mitteres, aut imprimendi consilium differres. Ego hic vel tua vnus causa commorabor, dum liber absoluatur. quod si statuis de subita impressione, qua velis forma, quo caractere, quo numero, significas. Suaderem omnino, ut aliorum opera, me absente, uteris: sed timeo mendas, & sordes; quibus inquinari, & corrumpi tua scripta per operarum incuriam, nolim: quod tu iam sensisti in libro de Pulchro; qui tractari non potuit indecentius. His litteris cupio à te primo quoque tempore responderi: ut, quod ad me ipsum attinet, certi aliquid possim statuere. meam enim voluntatem ad tuam accommodabo. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

LITTERIS tuis perlectis, aggressus sum legere tuum libellum. legeram iam antea Venetijs, allatum ad me à Carreto tuo. mirifice semper placuit. genus enim scribendi non minus elegans, quam eruditum, complexus es. Quod ad typos attinet, video paullulum detritos esse vetustate: itaque specie illa, quam recentes habere solent, prorsus carent. & compactum nimis atramentum videtur: ex quo fit obscurum quiddam, quod legentium oculos offendat. Menda quadam deprehendi nimis fœda, nec eiusmodi, ut dissimulari possint. cuius incommodi causam puto tibi non latere. saepe enim hic, dum imprimitur, vel emendationi nemo præest, vel præesse solet homo mercenarius, & parum litteris instructus, & is, cui

pecunia, quam fama sit antiquior. nos tamen, & quia de
 existimatione laboramus, & quod te nimium diligemus
 ob tuam probitatem, nimiumq; colimus ob eruditionem,
 emitemur, & contendemus, quantum feret acies oculorū
 nostrorum, ut satis in hoc genere fiat tuæ voluntati,
 ad quam tu me diligentiam tacite vocas in tuis litteris.
 laudas enim, & Aldi filium agnoscere te dicis. quam
 sunt hæc acuta, quam me pungunt, atq; excitant ad om-
 nem laudem, non modo hæc propriam typographiæ, qua
 iam in nostra familia inueteravit, & quasi debita postu-
 latur. Sed heus: adhuc ne tibi meus liber est in manibus?
 atqui abiectum iam à te, & latere in angulis, obductum
 puluere, existimabam. nec tu is es, cui bonas horas male-
 liceat perdere, homo assiduus curis, maximiq; negotijs
 districtus. itaq; peto à te, hoc mihi des, ne tuum otium à
 summis rebus ad meas ineptias conferas. satis iam obser-
 uantia in te mea, satis humanitati tuæ dedisti. hoc si plus
 cupiam; non agam satis modeste; nec te nosse, nec me ipse
 videar. Verbum optabam in epistola tua de Carreti vultu-
 tudine, optimi viri, ut visus sum conijcere, tui certe stu-
 diofissimi. nam affectum pessime, ac pane desperatū dixe-
 ras, cum essem Mantuæ. Mecum actum est in hac pere-
 gritatione prorsus infelicitè. incidit in morbos tota pe-
 ne domus: sed vxor cū periculo vitæ integrum iam men-
 sem miserime iacuit: nec dum video quid sperem: cum
 iactetur acerbissima febre, nec habeat spaciū vllum sese
 colligendi. ego, cum non optime valuerim corpore, neq;
 nunc valeam, quo fuerim animo, quo nunc sim, vel me
 tacente potes existimare. fortitudinem laudo: sed eam
 in me

In me ipso nunc requiro. vincor enim aduersus, nec possum plane, quod tu potes, à philosophia illa vera, quem Aristoteles ignorauit, praesidium petere. Sed longius progredior. tuas litteras exspecto. solatium fortasse aliquod in malis asferent. Vale. Asula.

EIDEM, MANTVAM.

MEVM in reditu consilium hoc fuit, vt Mantua conscenderem, idq; maxime tui salutandi causa; tum, vt, quod antea de tuo libro imprimendo inter nos conuenerat, id comprobaremus. non licuit ob viarum difficultatem, & frigora scis enim, quam tenui cute sum, quam imbecillo corpore. Caneti igitur, & meo, & meorum consilio, tranquillo tempestate, conscendi: Mantuamq; praeteruectus, viginti, opinor milliariorum interuallo, Clodiam triduo incolimus appuli. hic me amici, & propinqui latitia incredibili exceperunt, qui de reditu meo, saeuente iam hieme, pane desperassent. negotia nunc repetimus: qua cum neq; pauca sint, neq; ponderis exigui; nullum tamen habeo prius, nullum antiquius eo, quod ad te pertinet. vide igitur ipse quid statuas. nam, si perstas in sententia; mittendus liber est ante medium Ianuarium: quo spatium habeamus eos alloquendi, ac rogandi, quorum iniussu nemo imprimit impune. vrget etiã Philippi Regis orator de libro edendo, quem ei misit, homo, vt aiunt, Grace Latineq; bene sciens, arcanorũ ipsius Regis particeps Gonzalus Perez: cui roganti per litteris, vt omnino suus liber meis typis exeat impressus, & in eo sitam ac locatam sua laudis aliquam partem existiman-

ti, deesse non possum pollicitusq; sum: & persoluan fidē. sed cupio tuum librum anteire, si tu vis: sin commodius videtur, in aliud tempus differri; quamprimum litteris significa. ego id vnum specto, tibi vt satisfaciam. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

NONDVM redditus liber est: nec mea tamen in ea re diligentia defuit. deuorādum est hoc vtriq; nostrum, quidquid est molestiae. nam me quoq; mora longior incipit ita grauiter afficere, vix vt feram: fero tamen, quia Natta negotium est. alioqui hastas mehercule, vt ille inquit, abijcerem. sed abduremus paucos praeterea dies. si res ducetur, librum repetam, & cum pecunia tibi remittam. Amame; & tibi persuade, te mihi esse in animo assequendum, in oculis, in ore. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

NEQVE mihi respondebo, neq; tamen id, quod tu exoptas vehementer; ego autem sic, vt tecum in cupiditate contendam. Librum habet in manibus homo eruditus egregie sacris litteris, & philosophia scientia excellens, Sixtus Medices: cuius omnia iudicio propter doctrinam, si dei vero ob integritatem recte committantur. is legit accurate; perscrutatur omnia: examinat, & perdit acerrime. mihi adhuc, vt saepe iam mihi significauit, alienum à recta sententia deprehendit; tuamq; mire laudat perpetuam tam longo in opere eloquentiam, singularem doctrinam conuertentem. is, quid tuo de libro sentiat, suo testimonio, ac iureiurando cum ostenderit, aggregemur:

mur: quod abesse iam longe vix potest. Te interim rogo, optime Natta, ne quid aliena culpa in me transferas nec me curare parum grauius existimes ea, quæ ad te pertinent; quibus afficior in vtramq; partem, non equidem æque ac tu, sed, vno te excepto, grauius certe, quam ceteri. Vale. Venetijs.

EIDEM, MANTVAM.

ALIQUANDO is, qui tuum librum accurate legit, absoluit epistolam eam, qua tuis litteris respondet. de re tu iudicabis: de homine, sic habeto: virū esse bonum, præstanti humanitate, singulari doctrina, præconem vero laudum tuarum, quare est sane, cur ei gratias agas, quod te ornet efferatq; laudibus: quod à me iam, qui te vnice diligo, tuo nomine factum est, quamprimum autem cupio à te responderi; vt, si quis remaneat scrupulus, auferatur, & exeat tuus liber bono publico, tua non mediocri gloria: quod vtrumque fore confido. Bonaminiis neg, dum venit; nec, venturus ne sit, aut quando sit, ex eius ad me scriptis proxime litteris licet conijcere, tu cognosces: eiq; ad me fasciculū dabis epistolarum mearum: quas tamen, tu quoq; opinor, mecum sentis, comprimendas potius, quàm diuulgandas: sed efflagitantibus, præsertim amicis, negari iam diutius non possunt. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

PLVRIBVS tecum verbis agere non licet: ita multis distrahor curis. vnum hoc: is, qui tuum librum legit, idem tuis litteris, disertissime scriptis, respondebit.

quod tu celerrime faciat, operam do, quantum in me est. tuam causam certe, ut mihi videtur, praclare tueris: & quantum tibi ex optima mente tantum ex ingenio, & doctrina laudis accedit. Vale. Venetijs.

EIDEM, MANTVAM.

PLACERE tibi argumentum de Republica, & eius libri partem, epistolis meis insertam, abs te, talis viro, tantopere laudari, vehementer gaudeo. tua vero cohortatio, ut absolvam institutum, animos illa quidem addit: sed, ô mi Natta, si vides quibus premimur & curis, & laboribus, fortasse, si modo vis me viuere, aliter sentis. incitamus voluntate, consilijs, & hortatibus amicorum, gloria nonnulla cupiditate: nec omnino dissidimus ingenio; verum illa, qua tu excellis, qua in tuis & dictis & factis elucet, prudentia dissuadet. me natura pertenui finxit corpore: studiorum accessit nō mediocris labor, quo imbecillitas, & morbi, quid res domestica? quae, quo est angustior, eo tuenda diligentius est. quid typographia? quam ita mihi tractandam intelligo, non ut omnia ad utilitatem, sicut multi, sed pleraq; ad meam existimatiuem referam, ac dignitatem. quo perposito, nihil est operæ, nihil studij recusandū: ac saepe, ut ait poeta ille tuus, sudamus, & algemus. Amicis etiam vel salutantibus hora danda sunt, vel aliquid petentibus officia tribuenda. qui si excludantur, aut reijciantur; sane consuletur otio meo, rebus meis, valetudini meae; sed ubi humanitas? quae quam sit hominis propria, nomen ipsum indicat. iacent igitur inchoata, plane rudia, temere vel dissipata.

dispersa, vel confusa, mea scripta; qua nonnumquam, sicuti mater languentem filium, cum dolore tacitus aspicio; opem ferre, quam videntur postulare, non queo.

Quare, si quid apud te hominis tui amantiissimi salus est, non debet me ad descriptionem vocare, tot assidue, tam varijs, tanti momenti occupationibus distentum, adiuvare me potius consilio, si potes: aut minue molestiam consolando: opta saltem, (& hoc ipsum significa) ut hac, quae nunc sustineo, perferam, & is quem volumus, principijs exitus respondeat, id quod, nisi fauente, qui fons est omnium bonorum, Deo sperare non licet, Consultationes tuas, si quae nondum edita sunt, mire auctore legere. nam, cum in ijs, quae iam sunt edita, praestare te omnibus, qui memoria nostra ius civile litteris mandarunt, cum scientia rei, tum sermonis elegantia, mihi persuadeam: intelligo posthac tua scripta longe fore meliora. non ago tecum blandemetior veritatem ipsa re, & ut sentio, plane loquor. valde, mi Natta, hoc biennio in Latina lingua profecisti: quotidieque, ut ex epistolis tuis facile conyicio, ad veterem illam eloquentiam propius accedis. itaque videre mihi videor, ac prorsus video, quantus in iure civili explicando, si studium adhibueris, esse possis. quod tu facias, auctor tibi magnopere sum; si modo tu in tua laude quemquam, praeter te ipsum, auctorem, hortatorem ne expectas, Vale.

EIDEM. MANTVAM.

LITTERAE tuae, quas idem binas tabellarius attulit, facile tuae edendi libri, quem efflagitari iam a multis

tis audio, non mediocrem cupiditatem declarant. nec me
 tamen studio tibi concedere velim existimes. nam &
 συμπάθεια quondam commouit iam in sensibus meis vit-
 tus tua: & res ipsa, de qua tantopere laboras, commen-
 dationem habet à se ipsa, nec tuum officium apud me, aut
 omnino apud quemquam bona mente praditum, deside-
 rat. Vnde igitur, inquires, tot dierum prolatio? Equidem
 culpa vaco: nec in officio prestando Sixti nobis humani-
 tas defuit: sed ab eius voluntate pendemus, cui tota de-
 mandata facultas est. is cum Sixti primum, deinde etiam
 nostro se acquiescere testimonio confirmasset; Sixtum et-
 iam, vt optime de Christiana doctrina sentientem, sacrar-
 umq; litterarum disciplina perfectum, laudibus extul-
 lisset; illud adiunxit; sibi tamen esse concedendum, cui
 ratio temporum paullo seueriorem, quàm ipsius voluntas
 ferret, personam imponeret, vt librum leuiter attinge-
 ret; quod esse per paucorum dierum negotium pollicebat-
 tur. negandum non fuit. egimus etiam gratias, quod ita
 blandè peteret, vt suam obliuisci potestatem, humanita-
 tis causa, videretur. Nunc tibi, mi Natta, deuoranda est
 hac non multorum, vt spero, dierum mora. vides, homi-
 num recentiorum libri, quicumq; de sacris rebus loquan-
 tur, quàm diligenti hodie trutina perpendantur; vides,
 quàm multi, nullo personarum discrimine, in iudicium
 vocentur, quam pauci mox elabantur. tolle, obsecro te
 festinationem in re tanta; & habe rationem temporis:
 & vtriusque nostrum otio, (nam mea quoq; res agitur)
 breui interposita mora, consule. Nam, quod iniecisti de
 tua laude, opinor, vt quasi dormientem excitares, id mi-
 hi no-

hi nouam diligentiam non attulit, potius admirationem
 quandam, cur ea, quæ ad tuum decus pertinent, curari à
 me frigide suspiceris. Etiam appellas me ob testimonia e-
 pistolarum mearum. quasi uero ego te diligam constan-
 tia iussa, non iudicij. quod si te non esse dissimilem tui
 putaueris; cuius etiam probitatem, doctrinam, eloquen-
 tiam assidua studia uehementer augent: me quoq; qui
 aliquando in te fui, eundem fore semper, hoc est, amore
 incensum, atq; cupidissimum gloriae, debitis existimare.
 commentarios meos quod euoluis libenter, amice facis.
 si uero etiam, ut scribis, aliquid ad tuam uilitatem ex-
 cerpis; magni facio industriam meam: quam tu, uir in-
 genio, et eruditione summus, modo non improbares, satis
 habebam: fructum ut ex ea caperes, uix unquam spera-
 ui. itaq; scribam posthac paullo fidentius, iudicio tuo con-
 firmatus: & auctoritatem tuam, si quis contra senserit,
 pro sexcentis rationibus opponam. Litteris tuis, caue pu-
 tes, non esse à me responsum, quia neglexerim, obstitit
 occupatio: quæ diem quandoq; totum eripit à mane ad
 uesperam. quod etiam si non scriberem, tamen opinari,
 tuæ prudentiæ, & humanitati esset. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

AD. OCULORVM dolores quos diuturna con-
 suetudine sutis iam modice fero, accessit molestia febricu-
 la periculi tamen expers, ut medicus affirmat. itaq; co-
 nor breui respondere litteris tuis, elegantissime, & hu-
 miliissime scriptus. liber statim iraditus est viro optimo,
 atq; eruditissimo, cõmuni amico Sixto Medici. u. licent

occupationibus districtus, tamen & mea, & tua causa pollicitus est, operam se daturum diligentur, ut eam partem, quam tu addidisti, ac mutasti, quā citissime legat. quod cum fecerit; rursus ex eius testimonio ius erit impertrandum libri diuulgandi. scis enim, quam seuera hodie sit librorum omnium examinatio, quam sint, ubi quilibet scribimus, ambigua cauenda: ne qua omnino secus interpretandi, trahendiq; in deteriore partem, occasio præbeatur, Sixtus me diligit, meaq; causa valde cupit, de te autem honorifice & sentit, & loquitur. itaq; quod ad ipsum attinet, nauigamus in portu. Academia tuum officium amplectitur, ac laudat? sua vero à te, singulari viro, probari & magni fieri instituta, mirabiliter gaudet. Plura volebam, ductus suauitate sermonis, cuius imaginem habet epistola: sed interdictū est, non modo ne quid scribam mea manu, verum etiam ne multa, nisi necessario, dictem. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

HEBEO, quod petieram. sedasti animum meum consolatione, consilio iuuisti. nihil sapientius: nihil humanius epistola tua, et cum multa sunt à te grauissime, atq; ingeniosissime commemorata: tum vero mirifice sum exemplo tuo commotus, quem statuo imitari, quantum in me est, licet mea probe quidem conscius infirmitatis: cui si Deus adierit, quod equidem spero? vincemus humana omnia, & triumphabimus in aduersis. Afferet ad te tabellarius cum his litteris indicem, quem petis, missum ab Academia, tui studiosissima. tradidi enim legendam epistola

pistolam tuam: nec improbavit quisquam. quid? nemo non extulit amplissimis laudibus. ego autem & qua sim ex eorum iudicio affectus letitia, & quid ipse de tuis existimem scriptis? quia te puto illud, vel me tacente, pro amore nostro suspicari, hoc autem ex meis superioribus litteris cognovisse; non exponam hic pluribus verbis. tantum agam gratias de ista tam in me propensa voluntate, excellentiq; industria: quarum alteram longitudo litterarum tuarum, alteram elegantia declarat. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

BIDVVM hic futurus sum: nec enim diutius licet per valetulinem: nec venissem leuibus causis. Liber tuus propediem prae lo committetur, & diligenter emendabitur. angor equidem, quod abesse cogar, quod accidit profecto non minus contra voluntatem, quam praeter opinionem: sed haec in manu nostra non sunt. ducimur enim, vel trahimur potius fatorum vi. itaq; humana omnia ferenda. quamquam non haec tibi, quem religio probum, doctrina prudentem facit, sed mihi ipsi, ab ijs praesidijs, quae te manent, parum instructo, tanquam intus cano. De rebus meis, de valetudine, de studijs, exigit omnino amicitia nostra, vt aliquid significem: sed neq; nunc satis otij suppetit: neq; vt vere dicam, libenter scribo. quae tu non libenter legas. meliora tamen omnia paucis diebus fore videbantur: itaq; vberiores à me litteras expectato. Haec dictavi propere, multis districtus negotijs, animo curis impedito. Vale.

EIDEM, MANTVAM.

LEGI.

LEGI, quas remisisti, epistolas meas, & correxit
 leuiter, vt homini licet occupato. de editione, quod hor-
 taris, vt omnes potius, quam, vt ego staturam, vnam,
 aut alteram: ita faciam, non spe laudis, (scripta sunt e-
 nim, quod res ipsa indicat, indiligenter, ac raptim) sed
 quia notam esse aequis & iniquis nostram amicitiam vo-
 lo: qua me ornat iudicij tui testimonio: cum tamen ad iu-
 dicium singularis accedat humanitas. Vale. Venetijs.

EPISTOLARVM
 PAVLLI MANVTII
 LIRER. QVARTVS

ILLVSTRI. COMITI MICHAE-
 AELI. TURRIANO CENETENSI.
 Episcopo Cenetam.

NGEBAR animi, nec fieri quidquam
 posse me vno miserius opinabar: ita multu-
 ta hoc anno prater expectationem. pro-
 fus aduersa meis rationibus, obtigerant:
 si arvis primum amantissimi, deinde filii
 oli suauissimi interitus, vxoris morbus, inualetudo mea,
 rei familiaris incommoda. quam facile, nullo pene stre-
 pitu, rerum mearum conuersus orbis est. de fratre, & fi-
 lio iam fero moderatius; vel quod, vt solet, medetur dies;
 vel quia, quod aeterna lege Deus constituit, id abroga-
 re velle non solum iniustitia, verum etiam imprudentia
 vide-

videtur esse. vxor conualuit: ego satis firmus, domestica
 vero damna, qua sarciri vix vnumquam arbitrabar posse,
 facile compensat amor in me tuus; cuius mihi recordatio
 molestias omnes diluit; quandoquidem vis me ad omnes
 casus (recordor enim tua verba) subsidium in tua beni-
 gnitate maximum constituere. itaq; leuatus à te grauif-
 simis curis, premi iam onere officij me sentio: in quo susti-
 nendo viribus enitar cunctis & animi, & ingenij: tan-
 tum ne? immo etiam ijs, quas beneuolentia erga te no-
 stra, & singularis addet obseruantia. quid porro tam
 difficile, aut tam amplum est, quod incitata studio volun-
 tas non assequatur? verumtamen in hac re sentio esse
 haud paullo difficilius mihi satisfacere, quam tibi. te e-
 nim nihil in conferendo beneficio spectare prater ipsam
 virtutem, qua suis gaudet ac fruitur bonis, nihil extrin-
 secus assumit. satis mihi multo ante a persuasum est; præ-
 terea nulla re indigere, non gloria, qua iam pridem a-
 bundas, non diuitijs, quas & possides iam, et contemnis.
 ego vero, qui & ante annos sex, quo te primum die sum
 allocutus, eo ipso die benignitatis tuæ præstantiam non
 vulgari munere sum expertus; & nunc ab eadem beni-
 gnitate multo etiam maiore, te iubere, cogor expectare;
 prorsus anticipati cura distrabor, qui neq; gratiam tibi vni-
 quam referre, neq; nuda voluntate contentus esse pos-
 sim. Succurrunt enim multa, qua libenter cogitem: pri-
 mum, humanitas tua, qua me semper complexus es; de-
 inde liberalitas, qua subleuasti; postremo consolatio illa,
 Christiana pietatis, & sapientia plenissima, qua me qui-
 dem proximo Quinctili mense, cum ad te honoris causa

Cenetam accessissem, afflictum erexisti. atq; hac quibus
 meis erga te officijs? nullis omnino, salutatione excepta,
 qua ipsa mihi tum utilis ex prudentia, atq; eruditione
 tua, tum etiam ex dignitate perhonorifica fuit. Quae cum
 omnia colligo; eximiam istam, planeq; diuinam benefe-
 centiam, insitam tibi, vel potius ingeneratam à natura,
 auctam doctrina, vsu confirmatam, atq; perfectam, satis
 admirari non possum. Et simul ad quosdam, opibus afflu-
 entes, multis imperantes nationibus, cogitationem con-
 uertens, doleo vicem bonarum artium, qua deserantur
 ab ijs, quorum patrocinio si vterentur, fructum retribu-
 rent eum, qui est omnibus imperijs anteponendus. quid
 enim est immortalitate praestantius? quis autem eum, nisi
 beneficia litterarum consequitur? laterent in tenebris
 obruti vetustate, Casares, Alexandri, plane omnis anti-
 quitas, nisi rerum praclarissime gestarum, quas cum in-
 dimus, imitandi cupiditate accendimur, testem habere-
 mus historiam. Quo magis tibi gratulor, Antistes, & e-
 dem Principes egregie, qui hanc vera laudem pene vacu-
 am hodie possessionem tam libenter occupes, veteremq;
 maiorum tuorum de omnibus bene merendi consuetudi-
 nem, nulla prorsus tuarum fortunarum ratione habita,
 constantissime retineas. Quod vero istam virtutem mule-
 tus praeterea virtutibus, vsu rerum maximarum, pruden-
 tia, doctrina, eloquentia, maxime vero humanitate ex-
 mulas, atq; exornas: iccirco & antea Roma, atq; in tua
 legationibus, Ecclesiae causa susceptis, magnificentissime
 gestis, & nunc in urbe tua, quam diuino simul & huma-
 no iure temperas, concursus ad te quotidie sunt optimo-
 rum

tum virorum, & eorum maxime, qui aut ipsi ingenio, litterisq; præstant, aut saltem de ingeniorum, litterarumq; præstantia iudicare possum. in quo saepe fortunam accuso, qua mihi facultatem veniendi ad te, quod eram hac æstate pollicitus, & cupio vehementer, adhuc quidem eripiat. quod cum licebit, accurram. quid enim ista amœnit. ate iucundius, isto celo salubrius? quid porro ad beate veniendum deesse potest ei, qui tecum vivat? cuius in ædibus primum oritur ex tua disciplina virtus, deinde excipit virtutem liberalitas. Hoc igitur cum per negotia licebit: & vti mature liceat. interim memoria tui fruatur; teq; licet hoc terrarum spatium disjunctum, colam ut presentem, nec vllum erga te, quod ab homine tui studiosissimo possit expectari, aut officij genus, aut studij prætermittam. Vale. Venetys.

ANTONIO. VERANTIO

EPISCOPO. AGRIENSI

CVM †, tui studiosissimus, præclare non solum indolis, sed iam etiam virtutis adolescens, proxime reuersus è Pannonia, tuo me nomine salutasset; atq; hoc officium ijs verbis, qua facile tuum de me iudicium declarabant, subsequutus esset: cepi sane voluptatem incredibilem, nec mediocres habui gratias Deo optimo Max. cui soleo, si quid optabile contigit, acceptum referre, & à quo, si quid contra, sperare meliora. nec vero tua mihi quidquã amicitia vel ad meam laudem illustrius, vel omnino amplius possum existimare; cuius audio fortunã à multis ita laudari, atq; extolli, ut nemo tamen sit, quin fortuna virtu-

tem anteponat. atque ego te cum ante aliquot annos,
 commotus fama laudum tuarum, diligere, & obseruare
 cepissem; animumq; meū probare tibi litteris vehementer
 vellem: pudor vetuit, non omnino fortasse improbandus;
 meq; ab hoc deterrere consilio, & quasi reprehendere
 natura mea maxime semper est visa. quid? tu ne tale
 virum, grauissimarum rerum onera sustinentem, de
 ditum studijs praestantissimarum artium, inani scripto-
 rum genere appelles? reuocabat ratio & habendam mihi
 tum dignitatis tuae, tum modestiae meae rationem intel-
 ligebam. Sed profecto à rectis mentibus non ambitione,
 sed officio incensis, diuina numquam benignitas adest.
 qualem enim ego certe vix vniquā sperare ausus essem,
 ea mihi nunc à te ipso oblata facultas est. cui de mitten-
 do ad me emblemate, elegantissime, & in quo summam
 laudem statuo, admodum pie conscripto, venerit in me-
 tem. quo sum dupliciter affectus officio, laetitia primum
 ex ipsa re: debet enim iucunda vehementer esse amoris
 ac iudicij; à tali praesertim viro profecta, significatio:
 deinde molestia quadam, quod, qui humanitate vni-
 uersis facile patiar, nunc quidem à te captus, atq; oppres-
 sus, tantum in hac virtute, qua nulla magis hominem de-
 cet, tibi concedam necesse est, quantum in alijs, quibus te
 Deus ornauit, & industria tua, minime paucis: quantum
 fama non Germania, aut Pannonia, continentium re-
 gionum, ambitu terminatur, sed Europam, quanta
 quanta est, ac paene terrarum orbem iam peruolitat uni-
 uersum. verum tamen, si tibi, magis locorum spatij
 disuncto, singularem animi mei ad te amandum, colen-
 dumq;

dumq³ propensionem ostendere minus possum; apud eos saltem, qui meam vocem audiunt, meisq³ saepe sermonibus intersunt, tuam doctrinam, eloquentiam, in primis vero puram ab omni labe religionem assidue predicando, profecto ipse mihi aliqua ex parte satisfaciam. nec tamen ita sterilem cognouimus industriam nostram, licet mihi laudem ingenij nullam adscisco, quin ea fructum aliquid, qui ad tuum decus pertinet, nec sine tua gloria peruulgetur, aliquando ferre possit. quod aggrediar ita libenter, & ita studiosè curabo, ut euentus futuri letitiam auidè praeipiam, deq³ eo, quod nondum prestui, iam nunc, perinde ac si praestiterim, ipse mihi gratuletur. & huius quidem veluti praedem promissi, mea testem voluntatis, hanc ad te mittendam epistolam putavi. Vale. Venetijs.

ANDREAE. ZEBRIDO-
VIO EPISCOPO.
Cracouiensi.

VIDE, qua sit vis etiam apud alienos ignotosq³ homines vera solidaq³ virtutis. Aliquot abhinc annis, cum egregios viros, qui te non de facie solum, verum etiam è sermone assiduaq³ consuetudine optime nouerant, omnia de te summa praedicantes audirem, studio tuo sum incensus incredibili. nec meam deinde obseruantiam dies exstinxit, aut imminuit, sed auxit potius, ad summumq³ perduxit. atq³ equidem nihil habui antiquius, nihil expectaui magis, aut obseruaui diligentius, quam ut hac ad te amandum, colendumq³ animi mei propensio aliquo tibi non vulgari pateret officio: sed meam expectatio-

nem fefellit euentus, nec vlla vnquam satis opportunã voluntati respondit occasio. nunc igitur, quod mihi à fortuna denegatur, statui à me ipso impetrare. Præclarum aliquid præstare, dignum videlicet ea, quam tu sustines, persona, dignum tua virtute, cupiebam: non licuit: at quod licet, demus operam, vt id consequamur: licet enim certe studij erga te mei significationem quandam, non expressam omnino, sed quasi leuiter adumbratam, ostendere. & è quercu etiam quandoq; exculptum placet, non modo ex ebore, simulacrum. Effigiem domi habeo patris mei; quem tibi vnum, cum familiari olim tuo, & in ore, & in amore esse, homo insigni eruditione, moribusq; sanctissimis, Andreas Patricius non semel affirmavit. eius exemplar venienti ad te Patricio dedi. Putabis igitur, cum patrem meum quasi præsentem adspicias, agere tecum. vt aditus mihi, & quasi fores aperiantur ad amicitiam tuam. quod si assequor; additum ad fortunam meas ornamentum, commodiq; plurimum existimabo. quid enim speciosius, quid ad laudem præstantius, omnino vt vtilius, quam Principum, hoc est, tui similitum virorum, frui beneuolentia? atq; hoc video totum esse positum in humanitate tua, quam Patricius ferebat in calum. nam ego quidem, nullis plane meritis, animo tamen adhuc te colui sed, vt spero, merita quoq; accedent. conferam enim ingenium ad tuam laudem: & apparebit in tuo nomine, approbante Deo, quo nihil abnuente perficitur, & opus aliquod industria nostra, eiusmodi fortasse, (certe hoc enitemur) quod posteritas haud omnino contemna. Vale. Venetijs.

PETRO

EPIST. LIB. IIII. 177
PETRO. MISCOVIO
SARMATARVM. REGI
CONSILIARIO

AMO valde probitatem, & secundum eam, eloquentiam, non qua verba tantum colligit, & inani vocum sonitu auribus obstrepit, sed qua maxime rem continet, seq̄ ipsa non minus gravitate sententiarum, quam elegantia verborum & splendore commendat. hac te audeo simul expetere, Petre Miscoui, expetere autem? immo iam esse consecutum. quibus ornamentis magnum te esse, atq; illustrem apud homines vere sapientes existima. sic inquam, vi illa, qua pleriq; quasi sola bona, specie decepti admirantur, qua ipsa quoq; in te non mediocria sunt, opes, auctoritas, amicitia clarorum virorum, addo etiam gratiam apud Regem omnium potentissimum, nullo pacto conferenda videamur. nā hac licet aliquando virtutem consequantur, vi in te ipso contigit, minime tamen ipsa virtutem indicant, neq; semper ad laudabilia studia, tamquam ad causas euenta, referuntur. qui vero pietatem, qui iustitiam colit, qui & ingenio valet, & qua valet, ad res egregias, maximeq; ad instructum præclaris doctrinis eloquentiam totus incumbit: hunc vero se ipsum, quod esse difficillimum constat, ac sua bona nosse? hunc optime exercere instrumenta illa, quibus homines brutis animantibus præstant, mentem, atq; rationem, hunc deniq; gloria dignum immortalis, dignum qui feratur in oculis, ornetur laudibus, nemo omnium hominum, nisi qui hominis nomine indignus haberi velit, unquam negabit. quod ego cum à prima pueritia, domestico pa-

tris instituto, natura etiam quasi suadente, sensissem,
 confirmatus postea magnopere sum clarorum virorum
 exemplo: nec venit vniquam in mentem, quod ita sence-
 rim. penitere: latatus etiam valde sum, ac lator equidem
 nunc eo magis, quod accedit ad meam sententiam iudi-
 cium tuum. in istis enim studijs laboras: eadem tibi ar-
 tes cura sunt: quaq; hinc emanant laudes, eas esse veras
 laudes, & earum ita semper florere gloriam existimas,
 vt numquam exarescat. idem putamus, & idem vt erg;
 sequimur, optime Miscoui: sed tua clarior industria ho-
 minis in excelsa dignitatis gradu constituti; fortasse etiam
 felicior, quia secunda ingenium fortuna excitat, aduersa
 debilitat. quam multa enim nobis obstant: quam sepe re-
 ctamens, optimorum consiliorum in cursu impedita, co-
 gitur consistere. tibi vero, qui propensam vehementer ad
 laudabilia quaq; voluntatem in te laudant, ydem fluere
 ex voluntate omnia confirmant, nullam aduersari, nul-
 lam pugnare tecum ex his rebus, quae sunt inimica virtu-
 ti: versari te assiduam in aula Regis, ipsi Regi carum;
 summis et infimis iucundum, apud exteras etiam gentes
 illustrem, perhonoratū. quae tibi esse perpetua, maximeq;
 propria, non solum cupio, communium studiorū causa, quo-
 rum decus tua dignitas auget; sed facile etiam adducor,
 vt sperem. quidquid enim es, à te ipso es, & ideo tantus,
 quia talis: nec tu desines vniquam esse, qui fuisti: nec ea,
 quae virtus constituit, casus euertet. tantum igitur, quod
 & facis, & facere minimo negotio potes, retine consue-
 tudinem tuam: intuere te ipsum: vitam ante actam imi-
 tare. sic augebis quotidie tua merita; & idem quotidie
 merito

meritorum premia tuorum sumes à te ipso; eritq; virtuti merces virtutis usus; quo nihil esse iucundius, profecto iam sensisti: nihil autem ad memoria perpetuitatem utilius, docemur exemplis eorum, de quibus post tot secula litteræ loquuntur. Et, quoniam sequitur, atque comitatur, ut umbra corpus, gloria virtutem, nec te latet, præceptis imbutum antiquæ doctrinæ, improbari eos ab excellentibus in philosophia viris, qui præter sua commoda, nihil spectent, seq; sibi tantum ipsis esse natos arbitrentur: non dubito, quin statuas, quantumcumq; vel habes iam facultatis ad bene merendum, vel in omni tua vita præclara tibi animi tui bona pepererint, non ad rei domesticæ fructum, aut ad angustæ benignitatis usum illud esse reuocandum, sed esse totum ad alienæ utilitates, maximeq; ad artium liberalium ornamenta quam latissime porrigendum, atq; explicandum. quod si fiat, simul illud fieri necesse est, ut, quamplurimis in tua laude consentientibus, par beneficentiæ celebritas nominis, & fama consequatur. Atq; ego te ita sentire, prog; tuis opibus iam præstare, non inani aliqua coniectura ductus existimo, aut ideo ad te scribo, ut in tuam gratiam blandæ orationis artificio mihi liceat irrepere: sed credidi hominum honestissimorum ac prudentissimorum, istinc ad nos vel studiosiorum causa, vel cognoscendæ Italiæ studio commentium, testimonijs; maxime vero familiari meo, nihil temere affirmanti, Andrea Patricio: cuius eo plaris indicium facio. quod egregiam eius doctrinam, id quod perquam raro contigit, adæquat integritas, addebat etiam, quo sum vnice delectatus, quodq; mihi, ut vere dicam,

huius epistola caussam attulit, studiosum te esse scripto-
rum meorum, & mihi aliquid, atq; adeo tantum tribue-
re in Latina lingua, quantum optaui equidem semper,
assecurum me esse numquam duxi. nunc, si tu, ista vir
auctoritate isto pendere, ita de me sentis; in dubium pene
reuoco iudicium meum; nec me prorsus audeo contemne-
re, ne à te dissentiam; enit arq; multo etiam, quam antea,
diligentius, vt accedam proxime, si nulla ratione potero,
quo tu me peruenisse iam existimas; vt aliquando veri-
tati iure des, quod fortasse nunc humanitati magna ex
parte largiris. fateor enim, iudicij de me tui famam mi-
hi esse periucundam: quid oneris tamen eadem imponat,
quoq; redigar necessitatis, intelligo. latere nullo modo
potest, quem clari viri testimonium indicat: nec me tam
ad vigilantiam, omnium scientiarum parentem, laudū
cupiditas magis, quam infamia metus impellit. qua licet
perdifficilis, admodumq; dura videatur esse condicio, ta-
men, quia gratus, hoc est vir bonus esse volo, amplector li-
benter officium tuum, ab excelso quodam animo, libera-
liq; profectū: quod si compensare meis officijs non potero,
memoria tuebor, & prosequar etiam laudibus, quam diu
vita fruar: vt ex optima saltem voluntate, qua boni, &
sapientes viri metiri beneficia consueuerunt; aliquam it-
bi relata esse gratiam existimes. Vale.

IO. VINCENTIO. PINEL-
LO PATAVIVM.

MAGNA fuit, atque etiam nunc inter homines est
de genere vite controuersia: cum alios ita doctrinarum
cognitio

cognitio delectet, ut ab agendis rebus abhorreant; alij, non sibi tantum, verum & amicis, & patria, planeq; omnibus hominibus homines esse natos. existiment: ex quo sequitur, ut scientiarum studijs vsum rerum anteponant. hoc discrimen, in quo valde profensu partium dubia veritas fluctuat, tu quidem, quod ad te attinet, optime Pinelle, optimisq; & eruditus viris merito carissime, egregia quadam, vulgo non satis cognita ratione sustulisti. simul enim vtrumq; studium complexus es, tum earum disciplinarum, quibus exulta mens vberimos in omni fortuna ferre fructus solet, tum iuris civilis, quod alienos ad vsu maxime porrigitur. ardua res, et operosa: quod exemplorum declarat inopia: sed ingenio tuo nihil difficile: & ut se praebeant initia futurum nemo dubitat, ut instituta perficias, consilijsq; tuis breui respondeat eventus. in philosophia quidem processus tuos admiramur: qui tanti sunt, ut euolare potius, quam excurrere videaris. quamquam cur miremur? ingenio si quis valet, in studio fere languet. qui vtrumq; coniunxit, optinam quandoq; disciplinam, & rectam studiorum viam ignorat. fac in vno tamen haec inesse omnia; quid assequetur aduersante fortuna, subsidijs destitutus ijs, quae cum adsunt, fertur animus procliuu cursu ad egregias res; sin absint, haeret in salebra. nec facile progreditur. Quae igitur singula tanti sunt, quemuis ut possint à sperata litterarum gloria penitus auertere; haec tibi cum suppetant vniuersa, iure istam, quam alij vix tuentur, Spartam quotidie magis illustras; neq; tam nobis hoc, aequalibus tuis quod sis virtute maior, quam illud, si te ipso minor esses.

admirandum videretur. philosophia quidem cum operam studiose des M. Antonio Genuæ, cui veterum doctrinarum arcana patent, quo nemo peritior Aristotelis interpres, nemo vir melior vsquam viuit; nihil mediocre neq; nos à te expectamus, neq; tu præstas. quo nomine tibi gratulor plurimum, & eo magis, quod illius viri voce publice cum multis, consuetudine, ac sermonibus, qua humanitas eius atq; amor in te est, priuatim & proprie fruëris. hauries enim ex eodem fonte non ea solum: qua vel olim in Lyceo, vel etiam in Academia disputabatur, sed id, quod longe præstantius est, Christianam pietatem, à qua manat vna, & in qua item vna philosophia perficitur. Habes igitur, diuinitus oblatam, virtutis adipiscendæ facultatem: quam te video arcte esse complexum, nec vereor vt dimittas, qui te ita flagrare cupiditate cognouerim, vt reuocandum potius à nimia contentione, valetudini vix ferenda, quam acuendum, & incitandum intelligam. Nam, quod ad ius ciuile pertinet, vbi tu philosophiam, id est totum, scientia comprehendis, quid in parte cognoscenda superesse negotij putas? minimum, si sapientes viros, & in ijs eum, quem ego omnibus iudicij laude antepono, doctorem tuum Genuam audies, quamquã sermo tuus, habitus interdum, præsentem me, cum eruditis hominibus, tractasse te iam satis diligenter ea, quæ excellunt in vniuerso iure ciuili, id est veterum iurisperitorum præcepta, declarabat: vt vel eadem facile possis, quandocumque libuerit, recognoscere, vel, si qua restant, quasi racemos aliquos confecta vindemia colligere. non enim te arbitror studiorum tuorum elegantiam

tiam ineptissimis planeq; barbaris quorundam scriptis inquinare velle: quæ cum immensa sint, pleraq; tamen inania, laboris et molestiæ plurimum habent. Interim, vt facis, Græca cum Latinis, & eloquentiam cum philosophia coniunge: vt, politioris doctrinæ copijs instructus, remissiora etiam studia colentibus aliquando satisfacias. non enim viuimus omnes in Atticis gymnasijs: nec vbiq; rerum causis quaestio est: & quibus contemplatio natura vehementer placet, hysdem tamen animi causa tanquam in hortos Musarum diuertere non iucundum est. qua de re quia nonnumquam inter nos locuti sumus, & vt spero, breui colloquemur, nihil addam, te praesertim, quod facile intellexerim, meâ sententiam comprobante. cuius consilij, non dubito, quin maiorem quotidie voluptatem capias. Ego hic, genere vitæ molestissimo, quas, Patavij vtiliter satis, iucunde quidem. certe, in libris, & in tuis tuorumq; familiarium sermonibus traducebam, horas perdo. itaq; cum primum domesticas tricas, quibus teneor inuitus, expediæro, aduolabo istuc, sitiens vestra consuetudinis; quasi siui perpetuo liceat, beatissime viuerem. Interim amorem mihi tuum, cuius equidem memoria valde recreor, cupio conserues, & si tua patitur humanitas, etiam rogo. Vale, & * familiarem tuum, cuius doctrinam, et ingenium Lucretiana interpretatione mirum in modum probo, saluta meis verbis. Venetijs.

VIDO. PANCIROLO

PATAVIUM.

CVM alia me in ista vrbe, quam tu praeter ceteros

M 5

tua

tua virtute nobilitas, & ornatissimorum iuuenum cœlis
 frequentas, oblectare vehementer soleant: tum nihil est,
 aut esse omnino potest, * quotidiana consuetudine, in-
 cundius: non solum, quia probitate, modestia, morum ele-
 gantia, omnibus deniq; animi bonis excellit: sed etiam
 quia paucorum annorum studio, præstantia videlicet in-
 geny, quam ego semper amaui, consecutus est, vt exquisi-
 sitam, ac variam sermo illius eruditionem præferat,
 scripta vero ad Ciceronianam eloquentiam sic acce-
 dant, vt cum ijs, qui suum nomen hac laude celebrarunt,
 qui pauci admodum sunt, conferri iure possit, æqualibus
 vero cunctis facile antecellat. Hunc ego tibi iuuenem,
 quem olim mihi adolescentulum vir omni laude sum-
 mus, Reginaldus Polus Cardinalis, magnarum virtutum
 indole commotus, accuratissime commendauit, etsi ne-
 cesse non arbitror, commendo tamen eo studio, quod quia
 verbis exprimere mihi non licet, tu quoq; tantum esse,
 velim existimes. vt exprimi nullo modo possit. is cum ar-
 te a philosophiâ, præsertim qua de Græcis fontibus hauri-
 tur, & humanioris doctrinæ studia diligenter, eximieq;
 cum laude coluit; tum hoc tempore in cognoscendo iuri
 ciuili totus est: qua illum cupiditate quotidie magis in-
 cendit admiratio tuæ virtutis, quam in omni fere sermone
 ad cælum fert, exteriq; etiam gentibus, licet illustrem
 satis, elegantissimis declarat epistolis. pertinet igitur ad
 humanitatem tuam, qui te tam valde amet, tantiq; fa-
 ciat, eum redamare, eiq; reconditos illos, omnium purif-
 simos, tuæ scientiæ fontes aperire: pertinet etiam ad se-
 don, qui se totum in tuam disciplinam tradiderit, opibus
 eum

eum impertire ingenij tui, quas ille Regum opibus et sua
 sponte, & meo iudicio, cui tribuere aliquid videtur, pra-
 stantiores existimat. Hac ad impetrandum magna sunt,
 praesertim apud optimum virum, quam in tuis laudibus
 precipuam agnoscimus. verum accedit amor in te meus,
 qui fraternam necessitudinem aequat. is te rogat, is pren-
 sat, quam studiose, quam blande potest, pro * meo: ut
 eum, quem ego merito eius in oculis fero, tu, quem ami-
 citia nostra denegare nihil decet, quando nec studio tuo
 quidquam abrueret voluntas mea, omni benignitate com-
 plectaris, planeque in clientelam tuam, atque adeo in sinum
 aequum ac filium meum, aequum ac me ipsum recipias. quod si fe-
 ceris, obstringes tibi non vulgari beneficio iuuenem sum-
 mo loco natum, dignum maioribus suis, qui Pannoniam,
 ut ego auguror, sua virtute aliquando Italiam faciet; à
 me vero gratiam habebis eam, quae, si quid accedere ad meam
 in te benevolentiam potest, quod equidem vix arbitror,
 id ipsum vna possit adiungere. Vale. Venetijs.

*, PATAVIUM.

O. DULCEM reditum, o amandas litteras, quae mi-
 hi id significant, quod, non modo spe, sed nec suspitione
 attigeram, sed, quando te ipsum, mi *, videre, quando li-
 cebit amplecti? oculos mehercule tuos, dum hac ad te
 scribo, intueor, indices probi animi tui, indices humani-
 tatis. hoc mihi spectrum fingit amor: (quid enim aliud?) &
 hac me cogitatio iucunditate perfundit incredibili: quid
 putas, cum erimus vna, dabiturque, ut ille inquit. Veras au-
 dire, ac reddere voces? nemo unquam perinde letatus est.

inuento thesauro, vt ego, te reuerso. videor enim am-
 sum recuperasse: & plane amiseram. nam, etsi reliquis
 ras hic memoriam tua suauitatis, tuiq; ingenij: tamen
 quod attinet ad expectum, ad consuetudinem, ac sermo-
 nem, quibus nobis, tui amantissimis, nihil potest esse opte-
 tius, totus abieras. ac verebar, ne, vel precibus tuorum ve-
 ctus, vel honorum cupiditate illectus, totum te dedere
 aulicis muneribus, multa nobis. fortasse etiam litteris, se-
 lute dicta. nunc te tuus bonus, tuus, inquam, mihi credit
 bonus genius reduxit, sicuti malus abduxerat. quid enim
 sumus, nisi adsit humanitas, & littera? qua petuntur in
 otio, tranquilla mente, otij autem vbi plus, quam in
 secessu Patauino? nemo quemquã interpellat nolentem
 inuitant ad virtutẽ, si minus voce, exemplo certe quam
 plurimi: patet aditus, ad doctores in omni liberalium di-
 sciplinarum genere praestantes: quid praeterea? celi muni-
 clementia: rerum, quibus alimur, suauitas incredibilis
 & copia. Hac tibi, optime, iure prima sunt: iure talia
 mones superasti, tot flumina transiecisti, vt hac dimissa
 statim repeteres, viues tibi, solutus ab omni cura: viues
 Deo, contemptis diuitijs, abiecta illa gloria, quam fallax
 prorsus, & inanis honorum species ostentat. quod nisi
 Deo viueres, nec tibi certe posses viuere. in illo enim vna
 vera, ac solida virtus, hac, quam querimus in libris, aut
 discimus ab hominibus, umbra est. quocirca hortor equi-
 dem te, vt libros euoluas accurate, vt magistris assidue
 operam des: sed minimum in vtriusq; pone, nisi tua stu-
 dia diuino cum amore coniungas. Atq; hac me scribere
 tem magnopere delectant; tibi non puto fore legenti ne-
 cessaria;

cessaria; scribo tamen, & quia mirifice diligo, cupioq; esse, qualem pater filium; & quia commemoratione ipsa rei omnium optima, ac praclarissima afficior sic, ut nullam ex vlllo sermone, aut ex vlla cogitatione maiorem hauriam voluptatem. nec tu debes officium meum aspernari, aut in deteriorem partem trahere, si tibi, etiam rectissime viuenti, (sic enim existimo, planeq; mihi persuasi) constantiam laudo. lubrica est enim adolescentiae via: labuntur multi, cum aliquantum iam processerint: cursum vero conficit is, qui nititur optimis cogitationibus, ducemq; sequitur eum, qui numquam errat, communem humani generis parentem; qui tibi omnia bona pollicetur, & dabit, quae nec ab Imperatore tuo sperare, nec ab vlllo Rege licet. De Episcopo Agriensi, agnosco tuam in me benevolentiam, cui de emblemate gratias agam. Mariani Lezenij, iuuenis ornatissimi, et Andreae Patricij, contubernalis tui, talem in me animum amplecter: quos cupio à te meo nomine salutari, itemq; Polonos ceteros familiares tuos, quorum nobilitas, et, ut audio, virtus Patavinum gymnasium illustrat. Vale; & quando nos adpectu tuo priuas, minue saltem litteris, non hac recentiore Italica, sed illa vetere, omnium elegantissima, Romana lingua scriptis, desiderium nostrum.

EIDEM, PATAVIVM.

OPTIME *, quid tibi, obsecro, in mentem venit? nostra ne imagine tuum putas cubiculum ornari posse? pudet me studij tui: et erubui, mihi crede, cum hanc partem legerem litterarum tuarum. nec tamen, quia tuam facile

cile cupiditatem intelligo, deesse tibi possum: & capere res est, & agitur, vt video, satis diligenter: quia cum erit absoluta, mittetur ilico ad te. ac vellem, posset artifex eodem penicillo animam in te meam vna cum vultu exprimere: non dubitarem, quin hanc tu multo magis imaginem diligeres. non necesse est, inquis. libenter crede: & quod ita sit, acceptum refero tuae humanitatis; quae mihi à te impetrat id, quod meritis, aut officij: consequi nondum potui. His diebus facultatem ad te scribendi per molestas occupationes eripuerunt. ignosce: & puta, numquam abduci meam ab officio voluntatem, licet operam non exstet. Heri adijt ad me contubernalis tuus Stanislaus Fogeluetrius Cracouiensis. probum adolescentem, praeditum litteris, & tua plane consuetudine dignum è sermone iudicavi. amanter illum excepi, vt natura mersfert; iucunde non potui, quia valetudo non concedit. cuius benevolentiam si, te, vt arbitror, conciliante, sum adeptus: peto à te, mihi vt eam conserues. & omnium quicumq; à te diliguntur, eosdem mihi cupio mutua benevolentia coniungi. Epistolam ad Episcopum Agricensem, quando interdum otij nihil suppetit, dictavi ante laetam amanuensi meo. eam ad te mitto. Signum tuum, cum legeris, imprime. De gentilibus tuis, negotium dedi, curabitur diligenter. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

VIDEO te in iungendis amicitijis praclarum artificem esse: verum caue, ne quid alterutra de parte promittas, quod praestari vix possit, aut, si promittes, ipse respondeat.

pondeas, ne quando præter opinionem cogaris dependere. de me ipso loquor: quem tu si putas esse, qui non sum; quod ad me attinet, facile patior: fruatur hoc amicitia nostra priuilegio, ut inter nos omnia liceant: sed vereor, ne tua apud alios prædicatio plus nobis imponat oneris, quàm sustinere possimus. Patricio tuo scripsi, multis districtus negotijs: & erã animo conturbatior, accepto nuncio de fratris mei summa corporis, aliqua etiã mentis inuoluntudine. Gentiles tui latent adhuc: eruentur aliquando, si qui sunt: curat enim homo tam mei cupidus, tum ad hoc diligentia genus vehementer aptus. De libris, putabam è silentio meo te conytere, nihil esse: sed, quando appellas crebro, scies nondũ neq; ad Iunctas, neq; ad alium quemquam peruenisse. tu vide, cui rem commiseris; & vrge litteris, ut sine mora mittantur. Imago coloratur, designatione iam perfecta. veritatem, nisi fallor, egregie simulatam dices. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

A mote, quod verecunde petis: sed istam posthac verecundiam abijce, obsecro, si quid aliquãdo mecum ages. nescis, apud me quo loco sis, aut quo ego apud te esse cupiam: quod si nescis, aut etiam, si dubitas; iniuriam facis virig; nostrũ. Scripsi ad Sophianũ; libenter equidem tua causa, sed inuitus ea gratia, quod laborantem, ut audio, graui morbo, vexari tuo studio nollem. Equidẽ discrucior cum ita affectum audio probum iuuenem, mihi amicissimum, Græcarũ litterarũ scientia sine dubio singularem. sed, quia te fero in oculis, idq; sane tuo merito, litteras ad eum conscripsi; quas in hunc fasciculum coniectas cum
legeris

legeris, si reddendas non putabis, conscindes. Ego nunc, si quid de me scire vis, iaceo, corpore satis afflictus ob capitis grauedinem, sed erectus animo propter spem, atq; adeo expectationem vitæ latioris. iam enim didici contemnere, quæ amabam antea: quæ te quoq; in sententia cupio esse. Saluta meo nomine contubernales, & amicos tuos. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

RESPONDEO serius litteris tuis, impeditus febricula, robustioribus haud valde metuenda; sed in hac nostra corporis imbecillitate etiam ea, quæ mediocria sunt, non mediocriter timenda. Locum videbis in epistola ad Patricium, vbi ea, quæ mones, interposui: de quo quid sentias, aueo scire. Gratias tibi agerem de ista voluntate; sed hoc plane respuit amicitia nostra; nec tuum erga me officium assequi vniquam possit oratio mea. meritum enim loco semper apud me fuit bene merendi cupiditas, etiam si res, quod sæpe solet accidere, nulla consequatur. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

QVID tibi ego prestare possum de ijs, qui fortasse nulli sunt? quæ suum est per diligentem: nec tamen vllum omnino diligentia fructum tulit. fingere tibi eos ex argilla possumus, animare non possumus. quod si liceret, fieret, atq; adeo factum iam esset. nec enim mediocre tuum esse studium inteligo: & ego, ut fatear quod res est, diligo istam in te bonitatem, qui de gentilibus tuis, nulla tuo-
rum

rum commodorum spe pposita, humanitatē modo quamdam secutus, tantopere labores. certe, qui honoribus, aut diuitiis, aut opinione virtutis emineant, nulli reperiuntur. quod si quos obscura condicio, aut fortuna tegit humilitas: de iis querendum ne sit, videris: me si consulis, omittes. De pictura, lentum negotium: sed illud te non preterit, Pistoribus, atq; poetis Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas. ita facile mentiuntur verbis, vt coloribus fallere consueuerunt. hic, qui rem suscepit, diu me promissis duxit, varias nectendo causas, vt ei culpam largiter ignauia. nunc umbres accusat, quod recentes colores minime patiantur exsiccari. hoc puto verum, illa non puto, concedo tamen, vt eo vtar facili, & impetrem, quæ duo simul à nobis exoptantur, festinationem cum diligentia. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIUM.

ITA mihi optata contingant, vt commentario tuo nihil vnquam legi eruditius, nihil sanctius, aut ad retinendum Catholica religionis cultum accommodatius. itaq; cum in ortu solis legere cepissem, absolui facile ante horam prandij, opera numquam intermissa. valde enim delectabar ordine, valde etiam genere orationis tuæ. res vero ipsa ita me affectit, vt quasi semina quædam veræ pietatis, quæ fructum profecto non mediocre aliquando ferent, in animo meo reliquisse videatur. quod quanti esse apud me putas? quanti mebercule immensam auri vim non aestimo. quid enim cum æterna salute conferatur? quod si meis apud te precibus locum ali-

quem reliquit humanitas tua: rogo te etiam atq; etiam, ut hoc genere scriptorum, quo quidem ad studium summi boni, perpetuaq; felicitatis mirifice excitor, impertiri me quamsepiissime velis. quod si feceris; additum me tibi multis nominibus obstringes eo beneficio, cuius dolere memoriam obliuio nulla possit. Quod me reuocas ad consuetudinem tuam: stimulum scilicet currenti. sed mihi crede, non plane totus abs te discessi; neq; te mihi prorsus eripiunt, ut eripient vniquam locorum interualla. absens tecum sum, tacitus loquor, & loquentem audio. sic lenitur imagine periuocunda desiderium nostrum. quod cum ita sit; opera tamen studiose dabitur, mature ut excurram quo ire necesse est, si meam fidem tueri volo, & quo tamen, quia disiungor à te, minime libenter et. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

CVM de tua valetudine sollicitus essem, curam auxilii febrili morbus, quo etiam nunc laborat, nec satis explorata salute. me quoq; leuiter febricula tentauit, qua triiduo sum, sine medicorum interuentu, temperata dumtaxat victus ratione. liberatus. Nunc expediendis negotijs operam do, ut, si amicus noster, bonarum artium patronus, summum illum dignitatis apicem attigerit, quamprimum possimus accurrere. saepe enim & litteris, & praesenti sermone cupere se consultū rationibus meis, amarissime declarauit. mihi autem omnia sunt in eo, ut otio literato firi liceat, nulla rerum domesticarum cura interpellante. quod si assequimur; valeat ambitio; viuemus nobis.

nobis, & Musis, & eo quidem animo, ut omnia reseramus ad Deū, à quo vno felicitas vera pendet: quod idem tibi videri, ex tuis litteris facile conijcio. Miro teneor desiderio venendi ad te: sed hanc facultatem multa eripiunt, praesertim ager filius, quem tibi, & pro nostra amicitia, & pro noua coniunctione, esse carissimum, plane mihi persuadeo. te quidem à morbo confirmatum si audiero, à quore animo domestica patiar incommoda itaq; dabis hoc amori nostro, quem tua virtus peperit, alit humanitas, atq; auget, ut nostra etiam causa tuam valetudinem studiosissime cures. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIUM.

SILENTII mei causam, ex ijs litteris, quas heri ad te scripsi, quas hodie mane puto tibi esse redditas, iam cognouisti quod nisi ita declarassem; tamē mihi dubium non est, quin tu pro singulari tua sapientia et humanitate de mea meorumq; valetudine conijceres. quid enim aliud me à scribendo abduceret? quo equidem nihil facio libentius: idq; tibi, si praesenti fortasse non potui, absenti certe probabo. Tuum aduentum auidē exspecto: cuius mihi significatio tum eo nomine gratissima, quia te videbo, tum eo gratior fuit, quod optime te valere, et si tu de eo nihil significes, facile tamen possum intelligere. quod si ita est, opto perpetuum esse: & quod opto, id etiam ut sperem, facit continentia tua, quam ego in victu (plane loquor, ut sentio) valde sum admiratus, & conor. etiam imitari. Rerum Romanarum, Pontifice mortuo, conuersus orbis est. itaque, qui decesserant, omnes ad

urbem redeunt. pecunia pro Macenate illo, ut affertur ad nos, libentius, quam pro ceteris, deponuntur: & ad eum denique, fore suspicor, ut omnium Cardinalium voluntates inclinent. vir optimus est, egregie litteris excultus, ingenio miti, & quod caput est, cum factiones duas dicantur esse, aequus in utramque, primum contendetur acerrime. quid mirum? Neque enim, ut ait poeta ille summus inter nostros, leuia, aut ludicra petuntur Pramea. & scis, omnes homines, quod maxime cupiunt, itidem facile adduci ut maxime sperent. ergo multis quasi aleam iacere, & fortunam placebit experiri. quid euenturum sit, et quid magis expediat, vni Deo patet. certa, nisi firmiteribus, quam ante ea, praesidijs muniamur; prauarum opinionum in cursu vinea Domini dissipabitur, quod te quoque & suspicari, quia prudentia excellis, & metuere vehementer, quia pietatem diligis, aliquando in nostris sermionibus cognoui. Vale. Venerijs.

EIDEM, PATAVIVM.

CUM de tuo reditu ex tuis, amicorumque litteris cognouissem: perfusus voluptate sum prorsus incredibili. subuehere enim, ne te patria tua, experta iam in magnis rebus & animi, & ingenij tui praestantiam, abesse diutius minime pateretur. etiam illud occurrebat, ne te iam fatietas ita haec cepisset. multa cogitabam, ut amor est, que cupiebam esse salsa, & fuisse valde nunc lator. capio tamen hanc in uicunditate molestiam, quod ad te quam primum accurrere non licet. nam, ut omittam de vxore, cui desse non possum egrotanti; confirmare studeo res domo

domesticas, quæ vacillant satis absente me, cum enim, referre me totum ad litteras, quarum est mihi consuetudo iucundissima. plane deliberatum sit: primis hæc, quæ alendam familiam pertinent, ita constituam necesse est, ne quando me, quod antea sæpe contigit, de medio studiorum cursu reuocare possint. iam ego in meis consilijs, optime *, ambitionem cæpi excludere. video res humanas sursum deorsum ferri, numquam consistere: celeriter omnia fluere, & exstingui, præter bonam famam, ad quam omnes peruenire cupiunt, sed ignorantia viarum pleriq; aberrant. non enim in opibus, aut magistratibus, Regum ve aulis verum decus habitat. perendum aliunde est, à rectis cogitationibus, honestis laboribus, studio, & exercitatione virtutis. hæc mihi in animo sunt: quæ si colam arbitrato meo, multa consequar. primum, ab ijs negotijs, quæ mihi negotiū facessunt, vacabo prorsus: deinde, (ne me putes desidia causa otium cogitare) scribam aliquid quotidie, quo nihil solio, vbi curarum exers animus est, facere libentius: deniq;, etiam posteris fructum fortasse aliquem pariet industria nostra. Quid relinques, dicet aliquis, liberis tuis? Non exiguum patrimonium, imitationem mei & aliquā, vt spero, virtutis hereditatem, eadem scilicet, quæ reliquit mihi pater meus. Non abundabunt. Nec id postulo; nec illi, si sapient, postulabunt. modica poscit, vt honeste, idest feliciter viuatur, hominis natura: reliqua sunt instrumenta nequitia. Cupio tibi, mi *, qui atatem tuam prudentia anteis, probari meum sensum: cupio meum iudicium tua sententia confirmari. quamquam quid expecto? index ani-

in sermo est. porro in sermonibus quotidianis quid tu habes in ore, quid extollis, prater studia doctrinae: quae te video, cum tecum loquor, vel cum tua scripta lego, tractasse diligenter. verum tamen hoc ipsum, quod habeo satim exploratum, mecum te sentire, si significabis, pergratum erit. Ego, nisi occupationibus premerer assiduis, quibus animo potius, quam corporis viribus sustineo, explerem te crebritate litterarum. verum ne sic quidem, pro tuis in me officijs patiar in hoc genere prorsus abs te requiri studium meum. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

VOBISCVM vt agatur, scire cupio, Patavij commorantibus. nos hic languemus, afflicti caloribus perpetuis. quibus equidem grauiores non memini. vxor mea nondum ex puerperio conualuit: infans bellissime habet, & incipit iam blandientibus arridere. quid queris? admodum scitus es: quodq; amare solemus in pueris, hilaritatis habet multum. De tuo aduentu, suadeo consilium mutes, neq; te istinc, furente Camicula, astu non ferendo commouea. faceres enim valetudinis incommoda: ac, si valetudo, studia tamen tua non ferent. verum hoc prudentiae tuae totum sit, in qua tibi neminem antepono. ego, pro mea in te singulari beneuolentia, non modo quid vellem, verum etiam quid sentirem, testatum esse volui. Aristotelem cum Cicerone mitto, vtrumq; satis apte compactos ab artifice perito. video, quid agas. inanem eloquentiam contemnis; & indiseritam philosophiam non amas: vtramq; vis coniungere, vt misceas, quod ait poeta

Venus

Veniſſimus, vtile dulci. quo minus me, eadem cogitan-
tem, & reſeſſum otij cauſſa quarentem, reprehendere
debebis. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

VALDE probo induſtriam tuam, quam ad ornan-
dum commentario aureolum Demetrii libellum ꝑꝑꝑꝑ
hymnias conuuliſti: ſed, antequam inſtitutum abſoluas,
fore arbitrar vt exeat is, quem Petrus Bargaus, qui Pi-
ſam in gymnaſium politioris doctrinae profeſſione illu-
ſtrat, ante aliquot meſes, vt audio, conſecit. itaqꝫ ma-
lim ad Diodorum Latinitate donandum operam, ſtu-
diumqꝫ tuum conuertas: ne, quod aiunt, actum agas.
nam Bargaus, quem tu fortatte non noſti, nec ingenio, nec
doctrina, nec eloquentia quiſquam praſtat: quodqꝫ pau-
cis admodum contigit, tum oratoria, tum poëtica lau-
de pariter excellit. abſit igitur omnis emulatio ab ijs,
quos ego vnice diligo, & à quibus item diligi me ſentio.
Calores hic nihil remittunt: feruent omnia. quod niſi
terra, iam peruſta, vberriſſimis viribus cito modeſciant;
caritas multarum rerum, & morbum vis incunte au-
tumno videtur impendere. Ego, vt anni tempus eſt, non
incommode valeo: negotia curo: otium, & ſtudia cogi-
to. Kalendarium Romanum vetus, cum opinione mea de
ratione veterum dierum, & neceſſaria litterarum inter-
pretatione, ſape iam à te rogatum, quia nec ipſe habe-
bam, nec reperire facillimū fuit, mitto ſerius, acceptum
à familiari meo, viro probo, & erudito, Raphaële Cyl-
lenia. deſcribes, & remittes: quoniam, quae ſunt olim

impressa cum Sigonij fastis, nullum ex ijs iam pridem veniale superest. in hoc autem, vt aliquid à me precipuum haberes, itidem vt ego te precipue diligo, quadam vobis debis immutata, nec, opinor, improbabis. Vale. Veneretys.

Kalendarium, de quo in superiore epistola mentionem fecimus, cum in Orthographiæ libro Aldi filij impressum legatur, visum fuit hoc in loco omittere: eosque, qui id legere volent, ad Orthographiam reijcere.

ANDREAE PATRICIO

PATAVIVM

NAE turationem tui indicandi percommodatam inijsi ego enim, non cuiates homines sint, quibus veteris ac regionibus profecti, sed quibus moribus, quo ingenio, qua doctrina pradi, soleo quarere: & vt olim Hannibal, qui hostem feriret, Carthaginiensem sibi fore dicebat, sic ego totum in vna virtute constituo. Epistola tua ita loquitur, vt nullam in te patiatur aut humanitatis, aut doctrina partem desiderari. itaq; ne te posthac Sarmatam potius, quam Romanum, dixeris. tamen si Sarmatia iam ita feritatem, si qua olim fuit, & quæcumq; fuit, abiecit, vt ex transalpinis nationibus nulla nunc neq; ad litteras, neq; ad benignitatem, mutuaq; officia dicatur esse propensor. Italia vero nostra, in qua vigeant olim artes bonæ, in qua summis ornata præmijs eloquentia primas aliquando partes obtinuit, ita veterem illam quasi formam videtur amisisse, vix iam vt agnoscatur. simulacrum dumtaxat aliquod in libris relictum est; cuius excellentem pulchritudinem animo inuenientes

tuentes admiramur, & studemus imitari: presentem cf-
 figiem oculis frustra quarimus. Tu autem, doctissime
 Patrici, si qui nunc antiqua Italia digni reperiuntur,
 qui quam pauci sint, quaq; id accidat culpa, non dubito
 quin intelligas, his te ut adiungeres, praestantiumq; vi-
 rorum numerum augeres, plane mihi, cum tua scripta
 lego, & cum eos, qui tecum viuunt, de te loquētes audio
 videris esse consecutus. quo nomine tibi gratulor pluri-
 mum, & patrie tuae, in quam referes gloriam, omnibus
 thesauris, omnibusq; omnium Regum triumphis praefer-
 rendam. Ego autem, cuius amicitiam in tuis litteris
 blanda quadam mearum laudum commemoratio vi-
 deris aucupari. cum tua merita, quae ego sentio esse ma-
 xima, modeste nimis dissimulas, & extenuas, mea vero
 nimis liberaliter amplificas, atq; excellis, nisi te tam
 nostri amantem redamem, nisi multis ornatum virtuti-
 bus omni studio colam, quis me sit inhumanior? quis iu-
 dicy magis, aut etiam rationis expertus? equidem, quid de
 te sentiam, quanti q; apud me sis, officijs conabor osten-
 dere: sin, ut mea tenuitas est, hoc praestare non potero; tu
 tamen. ut spero, de mea voluntate tibi persuadebis id,
 quod cupere videris, te mihi esse, ac semper fore carissi-
 mum. in quo profecto, nisi ego meam in amicitijs dili-
 gentissime tuendis consuetudinē dediscam, tua te num-
 quam sallet opinio. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

O. PRAECLARAM ū πὸ βίῳ, nec vero tuam humi-
 lem, aut obscuram orationem, sed erectam pijs affecti-
 bus.

bus, mirificeq; sententijs, ac verbis illustratam. nunc de-
 mum te, Patrici, vere eum, qui vocaris, agnosco, hoc est
 à plebe seiunctum, quæ libenter oculos ad terrena demit-
 tit, nihil altum, nihil homine dignum suspicit. nam certe
 reliqua studia opinione potius, quam re, nituntur, speci-
 em quandam inanem, solidi nihil habent: hæc vero, qua
 te video arcte esse complexum, nec, puto, vniquam dimit-
 tes, æternam non modo famam, sed salutem quoq; par-
 unt. Agnosco in tuis institutis præclarã consuetudinem,
 egregiaq; studia, numquam satis laudati, Cracouiensis
 Episcopi, Andrea Zebroidouij; cuius ex perpetuo multo-
 rum annorum conuictu, quotidianis sermonibus, consi-
 lijs, probitate, doctrina, quasi diuinis legibus formasti
 numinum tuum, atq; excitasti ad excellentem rerum æter-
 narum cupiditatem; vt facile constet, cum tua te ad ve-
 rum decus natura duceret, doctissimi tamen ac sanctissi-
 mi viri exemplo vehementer esse incitatum. Equidem,
 vt tibi vehementer gratulor, cuius omnis in amore Dei
 defixa cogitatio sit: ita, cum in eos intueor, qui, falsa ve-
 rû imagine decepti, toto pectore contendunt ad ea com-
 paranda, quæ sæpe molesta possidentibus, interdum etiã
 perniciosa sunt; misereor, & ingemisco. quod vtinam in-
 dustriam aliquando meam, & si quod in me est, ingeni-
 um simili in argumento liceat exercere. nam nunc qui-
 dem voluntas, optima spectans, & in quam debet par-
 tem propensa, multis tamen impedita rebus languet, sed
 speremus. sic enim nihil difficile, si consenserit Deus; vt
 nihil facile, si abnuerit. is porro, cû abesse putatur longi-
 ne, & destituisse nos in medijs calamitatibus, tum adest
 proxi-

proximus insipientibus, & ereptos ex miserimo statu col-
locat in solio regum. Hac ego saepe mecum solarij causa,
quo saepe indigeo: et capio voluptatem, quod epistola qua-
si allocutio tulit, ut eadem tecum. Remitto orationem,
lege amicis tuis, & quam potes multis communica; ut
recte sentientes confirmentur; si qui autem ab optima
caussa desciverunt, ad sanitatem traducantur. Vale, &
* contubernalem tuum, summi adolescentem ingenij,
meo nomine saluere iubeas.

* PATAVIUM.

AMO veritatem, deinde me ipsum. illam spectare
ante omnia soleo, mihi autem libenter quidem, quate-
nus tamen liceat, indulgere, itaq; nec accipere debeo,
quas in me laudes contulisti, nec, ut ingenui consuear,
reicere plane possum. nam bonis viris, artiumq; libera-
lium scientia claris, equidem placere velim, cum ea ta-
men, ut nolim quemquam nimis esse in mea laude libera-
lem. tu autem in tuis litteris ea mihi tribuis, qua non mo-
do si agnoscam, sed propemodum si optem, modeste pa-
rum agere mihi videar. At Muretus ita sentit. Utinam
quidem: sed officium potius, quam sententiam, esse puto.
quis enim me minus ignorat? qui, quā diu Venetijs fuit,
vel mecum habitauerit, vel mea cōsuetudine frequenter
admodum sit usus. nec is est, quem iudicium fallat, pra-
sertim in litteris, quas tractat assidue, nouit egregie: ve-
rū ei facile persuadet humanitas, ut iudiciū amicitia lar-
giatur. sed, siue te Mureri oratio, tam honorificam de me
opinionem ut suspiceres, adduxit; siue mihi hoc abs te,

vt tu scribis, mea studia, vt ego sentio, tua bonitas impo-
 trat: persuade tibi, non exiguum me statuere ornamen-
 tum in amicitia tua: cum & ipse possideas illas virtutes,
 quarum fama beneuolentiã conciliat, nomenq; nostrum,
 ab interitu vindicatum, cum aternitate coniungit; &
 principum virorum, doctrinaq; præstantium, floreas &
 amicitia; quodq; me non leuiter mouet, in Gulielmi Bar-
 dæi, eruditissimi hominis, ac de litteris optime meriti,
 contubernio per aliquot annos vixeris. ac vellem mihi
 parem voluntati suppetere facultatem. fructum ferret
 haud mediocrem studij erga me tui: obseruantia vero in
 te mea, quam tua virtus peperit, satis esset illustris, ac
 minime dubia significatio. quod ipsum tamen, vt vi est,
 fortasse consequar. nam & studio nitar; & ad perficien-
 di spem plurimum. quidem, velle optima, solet afferre.
 Vale.

DIONYSIO. LAMBINO.

PATAVIVM.

NEQVE negare audeo tibi, homini eruditissimo,
 cuius ego plurimi semper amicitiam feci; neq; si polli-
 cear, præstare possum id, quod à me petis. premor enim
 domesticis oneribus, & typographiæ cura, sic mehercule,
 vix vt sustineã. vacue tantum ab opere mihi relinquun-
 tur horæ vespertine: sed eo tempore, tum defatigatus
 laboribus, ac fractus, quietem quero necessariam; tum ve-
 ro succedit oculorum dolor, usq; ita grauis, non modo vt
 legere, aut commentari, sed nec domesticos audire sine
 magna molestia possim. ita nobis traducitur dies, atque
 alic

adeo noctis maior parte pars. non enim prius hac leuamur
 capitis grauedine, quam Sol, medio iam Antipodum or-
 be decurso, incipit ad nos recurrere: & in ortu suo demum
 valetudinem mihi, alacritatemque restituit. quod si respi-
 rare aliquando licebit; aures tibi meae patebunt, non in
 horas modo, sed integros etiam dies, quid enim mihi
 iucundius, quid etiam vtilius, quam tecum de litteris a-
 gere, tuaque maxime tractare scripta: de quibus quid
 existimem, Muretus noster testis est? nam, cum ad me,
 octauo, opinor, abhinc anno, in Iudaea suburbano habi-
 tantem, ignotum antea de facie, voluntaria adductus
 officio, adesses: humanitatem simul & doctrinam tuam
 eadem hora perspexi. tunc ego te coepi & diligere, &
 predicare: nec desinam virumque, facere, quam diuturna
 mihi dabitur vsura vita: quandoquidem nec tu desines
 esse tui similis, id est, cum optimus vir, officioque excellens,
 tum vero tantus in virtute, quantum cum egregia natu-
 ra singularis industria potuit efficere. Interim peto a te,
 meis ut occupationibus ignoscas, et voluntatem in te pro-
 pensam, licet absit res, tamen ames. Vale.

* PATAVIUM.

NIHIL mihi pro mea in te beneuolentia, meoque de
 te iudicio potuit accidere, quod minus vellem, aut quod
 minus opinarer, quam id, quod proximis diebus audiui,
 cum diceret nescio quis, non te perinde, ut solebas, in o-
 ptimarum artium cupiditate versari, sed languere quo-
 tidie magis; adeoque praeclara illa principia, quae, me qui-
 dem saepe, & multum cohortante, ac monente, posueras,

esse

esse labefactata, nihil vt à te eximium, nihil, quod viligare non sit, expectari posse videatur. equidem neque plane credidi, quod à tua consuetudine tam valde differeret: neque tamen plane non esse credendum id existimavi, quod vt accillere possit, cum in aetatem tuam intueor, verisimile mihi sit. quod si, contra quam ego cupio, factum est, vt paululum te à virtute disiunxeris, & in dubia, ac perdifficili iuuenutis via quiddam offenderis; agnosce tuam culpam, & corrige, dum licet non enim, quae dies confirmavit, facile mutantur. En habes; qui te suo excitet ad virtutem exemplo, aequalem tuum, exquisitissimum adolescentem ingenij, Antonium Lauretanum, quem debes, cum nobilitate pares, nec natura, fortunaeque bonis dissimiles admodum sitis, aequare etiam, aut imitari saltem in studijs artium optimarum. Sin autem est, vt volumus; & ista, quae de te rumor dissipavit, inania sunt: noli laborare, quid alij loquantur; cogita, quod ipse facias; & à te ipso pende. magna solet esse iucunditas, quae manat ex optima conscientia. haec tu si uere, & perge, vt coepisti, in studijs liberalium disciplinarum: quarum est cum possessio vita aequalis, tum fructus eiusmodi, vt etiam ad posteros pertineat. Vale.

ROMULO. CERVINO

PATAVIUM.

ITAN ego tibi ex animo effluxi, vt vnā tribus mensibus epistolam ad me dederis? occupatus, inquis, sum. quo in genere? nempe in litteris. num igitur tibi à litteris animum videris abducere, cum epistolam exit? mihi quidem numquā minus. quin hoc ipsum, quod ego nunc in te

In te desidero, si contemnis; id est si ita legis, ut nunquam scribere animum inducas: littere iacebunt, quod si me à principio rectissime monentem audire voluisses; teq; si non quotidie, saltem alteris diebus scriptioni dedisses: Dii immortales, quos tu nunc fructus ederes, quã præstantes, quam vberes, quam & te ipso dignos, & fratre tuo, in omni genere laudis excellentissimo? nunc, quos progressus hac in re fecisti, non ego equidem illos, quasi tardioris ingenij, reprehendo, neq; reprehendere quisquam potest: sed tamen illud, quod ego à te olim expectavi, maius aliquanto fuit, quam hoc, quod tu nunc præstas. Neq; vero id, quo te iam pridem sumus hortati, & quo breui esse peruenturum credidimus, eiusmodi est, ut facile quivis posse consequi videatur: sed cogita, præclarum fere nihil esse, quod idem difficile non sit: & tamen difficultatis omnes ea, quæ in præstantibus ingenijs facile existit, gloria cupiditas vincit, cuius rei noli exempla petere ab antiquitate: adspice fratrem tuum; qui, ut Antimacho poëte Plato, sic tibi omnium instar esse potest. numquid igitur illum existimas tantos labores aut suscepturum fuisse, aut, cum suscepisset, ferre potuisse, nisi vera laudis eum spes aliqua idem idem quasi allenassei? quã quidem spem dum sequitur, vides quo pervenerit. gradum dignitatis, qui est à summo proximus: & de summo quod homines augurentur, intelligis. Perge, mi Romule, iisdem itineribus ad decus. magna sunt beneficiis agentibus, præmia constituta. quam tu facultatem quando habes maximam, noli contemnere; ne paulo post amissam, frustra queraris, hæc enim, quæ nunc habes

mus, quis scit, quam diu simus habiuri? vides, vt auolenti
 hora, quæq; nobis commoda praterlabentes auferant.
 Itaq; opportunitates, dum adsunt, ita debemus amplecti,
 quasi non eadem semper affuturæ sint. qua in sententiâ
 te quoque existimo esse, cupio quidem certe, vt cum ex-
 spectationi de te comitata, tum fratris tui, summi viri,
 laudibus aliquando respondeas, quod facile consequeris,
 si te ipse colliges, & quo consilio Patanium accesseris,
 quam urbem scis habitam semper esse doctrinæ domici-
 lum, assidue cogitabis & quamquam non dubito, quin
 memoria bona sis: tamen, quoniam hæc posterior epistola
 tua, quam ad me X V. Kal. misisti, cui ego XIV. respon-
 di, non tam est luculenter scripta, quam vellem, potui
 multo minus, quam vellem; vereor, ne tibi illa, quæ ego
 tecum olim de Latina linguæ obseruatione sum locutus,
 quæq; ipse mihi te esse facturum pollicitus es, penitus ex-
 ciderint: quæ si putas è re tua esse, vt à me uerentur; ex-
 curre ad nos, & hoc quidem animo, vt, quam diu Ven-
 tijs futurus es, (cupio autem, vt diutissime velis) apud
 me diuaseris. Ac noli vereri, ne ego te Patanium cru-
 diorem remittam. non ita de nostris hospitibus male me-
 remur. Cena erunt, quæ te lauitia delectare, non qua
 copia possint offendere: quæ quidem in primis sermone
 bono, & perfamiliari condientur, quod tu quanti facias,
 ignoro: ego quidem huic iucunditati nullam antepono.
 Vale.

VICENTIO. GILIANO
 VENETIAS.

QVAM

QUAM multa non modo contra voluntatem, ve-
 rum etiam præter opinionem homini contingunt. num-
 quam putavi fore, ut humanitatem tuam requirerem.
 adeo mihi & multa, & perillustra studij erga me tui
 dederas argumenta: nunc, alijs me quotidie salutanti-
 bus, aut certe consolatorias in meo casu, operamq; pollicen-
 tes, litteras mittentibus, ipse tamen neq; scribis quid-
 quam, neq; mecum habendi sermonis facultatem quæris.
 quod viris nobilissimis concessi tibi, pro multis ingenij tui
 suavitatibus, proq; nostra non nuper iustituta, sed iam
 inueterata necessitudine, numquam denegassem. Opta-
 ui, inquit; sed optanti pudor obstitit. Agnosco modesti-
 am tuam, nec mediocriter probo: verum tamen decet a-
 liqua ortam à virtute amicitiam confidentia. Eram au-
 tem, cur me conuentum cuperes, causa minime vulga-
 res; primum Iasonis mei de Nores, viri omnium, quos e-
 go in vita nouerim, optimi, atq; humanissimi, rediit in
 hanc urbem, deinde Dauila nostri, quem ego quanti fa-
 ciam, & tu, & omnes pene iam norunt, agrotatio: quæ
 cum hesterno die cognouerim; cupio tamen certius abs te
 aliquid significari varie enim afficio, & amicissimi ho-
 minis aduentu; cuius in consuetudine plurimum mihi sta-
 tuo iucunditatem; & eius viri morbo, cui debere omnia
 videor, quia, quod in ipso fuit, operam dedit, ut me sibi
 non exiguo propinquitatis vinculo in perpetuum obstrin-
 geret. neq; enim, licet mutuam vtriusq; voluntatem
 frustrata fortuna sit, iccirco tantam in me beneuolentiæ si-
 gnificationem parui pendendam existimo. animis mihi pro-
 re erit: meq; ille sui memorem beneficij (sic enim appel-
 lare

lare debeo) aliquando sentiet. Hæc sunt, mi Giliane, cæte
 te velim. accedit illud. Affines suos Cardinalis Carper-
 sis, qui de studijs meis non pessime existimat, cupit ele-
 gantibus litteris expoliri. optima condicio, nec minus ho-
 norifica. itaq; statim de te cogitavi; quem excultum li-
 berali doctrina, moribus emendatis, comem, & facilem
 in conuictu cognoui. nec tamē audeo sperare. vrbs enim
 Veneta tranquillitatem nimis amas, & otio libenter
 fruëris erudito. sed, si à te non impetro; odorare saltem
 & indaga, si quem eo loco dignum alicunde licet erue-
 re. inibitur à Cardinali gratia non vulgaris. de quo tibi
 hoc affirmo, patronum esse bonarum artium his perditis
 temporibus prope singularem: qui si, vt augurantur pla-
 rimi, ad illa summa peruenerit; redibunt, mihi crede, sur-
 rea tempora, & debita litteris aliquando præmia persol-
 uentur. Vale.

FRANCISCO. MORAN-
 DO VERONAM.

ITA valeam, itaq; tecum viuam, quod vtrumq; pa-
 riter exopto, vt cydonite tua nihil adhuc gustavi suauis-
 versibus autem, quos vna misisti, nihil vnquam legi pio-
 rius, nihil ornatius: quare gratiam habeo tibi quidem, vt
 debeo, maximam, aliquam tamen etiam imperito arti-
 fici superioris anni, cuius culpam, de qua tecum eram
 questus, læcro meo non mediocri tua compensauit huma-
 nitas. quod si artifex idem est, quemadmodū verba tua
 significāt: nō ab eius ingenio, sed ab amore in me tuo no-
 uum genus artificij, noua fluxit industria. itaq; uagnā

ad officia erga me tua quotidie fieri accessionem intelligo. ex quo voluptatem equidem capio tantam, quantam eius, qui doctrina, ingenio, omni deniq; laude libero homine digna excellat, perspecta benevolentia asserre maximam potest: verumtamen, quia me prorsus omnis in summa remunerandi voluntate facultas deficit, angor nonnumquam intimis sensibus, & iniucunde viuo. sed neq; futurum despero, vt, quo in te sum animo, re ipsa aliquando perspicias: & si parum optatis meis, vt fere. consuevit, fortuna responderit, memoria saltem, perpetuoq; erga te studio, non officijs modo erga me tuis, sed virtutibus etiam eximijs debito, cumulate mihi satisfaciam. De tua valetudine, que mihi perinde ac mea cura est, à patre tuo, prudenti viro, qua cupiebam, fere cognoui: de studijs ex te ipso, idest ex litteris tuis, quarum elegantia mirifice delector aliquid cupio scire. Orationem in funere habitam doctissimi, ac nobilissimi hominis Ludouici Nogarola, cuius obitu non mediocriter dolui, audio laudari. sunt etiam, qui tum existiment. quod libenter credo: sic enim faueo tuae gloriae, vt fratribus fortasse tuis, praterea quidem concedam nemini. Vale.

LAEVINO. TORRENTIO LEODIUM.

PVTO tibi molestū iam esse silentium meum: at mihi silentij caussa longe molestior. nā fere toto biennio neq; corpori valetudo, nec animo quies cōtigit. ita, qui absentibus amicos litteris saltē colere consueui, iucundissimam

mihi consuetudinem intermittere, & in officij cursu languere sum coactus. quo si secus existimas; nec tibi meam fidem facit affirmatio: testes habeo studij erga te mei non equidem valde locupletes, sed eos tamen, quibus tu libenter credas, probos viros, communes amicos: à quibus & quaesitum est aliquando, me mandante, de tuo statu; & cum id, quod auebam maxime, cognouissem. esse te in oculis Leodiensi Episcopo optimo, eidemq; Principi eximio, auctum esse commodis. ornatum dignitate; factum est, quod ignorare te arbitror, vt leuationem malorum meorum in tuis bonis aliquam inuenerim. Atque equidem reuocare me ad institutum meum, & aliquid ad te scribere cogitabam, cum tuæ me litteræ oppresserunt, quibus commendas mihi modestissimos, & summe spei adolescentes, Ioannis Cauchi filios, doctissimi & ingeniosissimi hominis, vt equidem sentio, tuo primum testimonio, deinde scriptis illius; quæ qui legerit, nullius præterea testimonium requirat. quo libentius operam meam filijs eius & pollicitus sum, & detuli. qui cum ad me adeunt, te simul intueor, & impellor magis ad omnem humanitatem memoria tui: nec potest esse quidquam iucundius, quam vt eorum studijs, commo-
 disq; seruiam: & si præstabo aliquid, ita lætabor, quasi beneficium acceperim in officio meo. Erat in ista litteris tacita quædam admonitio promissorum meorum: quæ si non perfoluo; mihi crede, tanti viri virtute, tanti Principis dignitate deterreor. nam, vt egregium aliquid moliamur, consequi tamen neq; per ingenij nostri tenuitatem, neq; per fortunam licet. hanc excusationem pro-
 bari

bari à te cupio, nec omnino despero: sin vrgere pergis, au-
 ctore te aggrediar, vtcumq, cadat. potest enim fieri, vt,
 quemadmodum multa, contra quam speramus, item hoc
 fortasse, contra quam timemus, eueniat. quod si quid of-
 fenderimus; primum, illud fore non dubito, tua nos vt
 subleuet autoritas; deinde, te ipso culpa socio, feram le-
 uius. hac mihi cautio placet, vtinam tibi; sed, si mihi in a-
 more respondes, tibi quoq, de quo tuas litteras exspecto.
 Vale. Venetijs.

LAVRENTIO. GAMBARAE.
 PATAVIUM.

BASILII Zanchi, poëta summi, hominisq, non
 vulgariter eruditi, miserabilis & indignissimus interi-
 tus hilaritatem mihi profus omnem eripuit. quem enim
 donare summis premijs ob excellentem virtutem, deco-
 rare honoribus ob singularem integritatem, atq, inno-
 centiam æquum fuit? eum tam ignominiose vexatum,
 tam acerbe, tam crudeliter exstinctum, quis non ferat
 iniquissime? equidem, vt audiui, etiam dolore tuo vehe-
 menter dolui. nam & vixistis vna semper coniunctissi-
 me, alter alteri egregie carus: & fuit vterq, vestrum ad
 poëticam facultatem natura propensus, ac mire factus,
 ingenio vero ita pares, vt, cum nemo tam bonus poëta
 sit, quin nobis primas in componendis versibus partes tri-
 buat, quam confessionem etiam ab inuitis exprimit poë-
 matum comparatio, vter tamen viri præstet, nondum sa-
 tis iudicare quisquam possit. magnam igitur, planeq, fra-
 ternam inter nos tum ingeniorum similitudo, tum stu-
 diorum

diorum communio benevolentiam excitarat: nec dubito, quin te licet humanae conditionis minime rudem, obitu eius valde perturbarit, animumq; tuum ita deiecerit, vt extolli fortasse ad equitatem neq; celeriter, neq; facile possit. quo grauius morte illius afficior: et, vt omnia merite peruestigem, nullam tamen inire doloris alleuandi rationem queo. vnica, opinor, illa consolatio superest, quam tibi quoq; fore gratissimam scio, vt, si conuictu perpetuo priuamur, tamē inter nos ita crebro colloquamur, vt hanc mororis acerbisatem, qua pariter affligimur, quotidiana consuetudinis mutuaq; benevolentia suauitate leniamus. quod vt quam maturrime consequamur, tu pro tua, ego pro mea parte diligenter operam dabo. Vale. Venetys.

NICOLA O. NATHANAE
LO VENETIAS.

PERCVLERAT me grauius acerbis ille nunciu de nauis à piratis abducta, qua vehebatur in Cretam, exquisita, multorumq; nummorum bibliotheca parentis tui: cum ex eo casu iactura plurimum tulisse res & fortunas vestras intelligerem. me prorsus ab eo merore, quem mihi vestra calamitas attulerat, ad letitiam incredibilem reuocarunt littere tuae. scribis enim erudienti curam adolescentis nobilissimi, Aloysij Mocenici, tibi esse de mandatam. in quo sane, pro ea qua te sum complexus benevolentia, multis nominibus tibi gratulor: primum, quod eum, qui facile possit illustrare disciplinam tuam, excellentis ingenij adolescentem, mirifica, vt al-

die

dio, virtutis indole praditum, sapientiozem etiam, quam
 etas ferat, nactus sis: deinde, quod ab eius patre, Leonar-
 do Mocenico, Equite clarissimo, quo nullum in hac vrbe
 vel prudentia, vel liberalitatis, vel omnium deniq; vir-
 tutum, quæ nobilem virum deceant, exemplum habemus
 illustrius, fructum diligentia tua minime vulgarem po-
 tes expectare: postremo, quod in ea domo viues, in qua
 omnia, vetere maiorum norma, ad honestum, & ad di-
 gnitatem referuntur, quo præstantes & vsu magnarum
 rerum, & doctrina viri quotidie confluunt, vnde pru-
 dentiam, vnde optime viuendi rationem petes. Persequi
 omnia, quæ tibi diuina benignitas obtulit, difficile est: sed
 mihi crede, quem tua causa velle, tuisq; fauere commo-
 dis non ignoras, nihil isto munere ne fingi quidem a te
 potuit aut fortunis tuis vtilius, aut studijs accommoda-
 tius. itaq; si me audies, omnia, quæ frustra sæpe expetun-
 tur, bona in vna Leonardi Mocenici beneuolentia consti-
 tues: cuius tibi comparanda caue tempus amittas: confer
 huc omnem industriam, vt eius filium, tua diligentia
 commissum, in quo pater tali filio iure sicut omnes curas,
 ita instituas, atq; excolas, vt eam laudem, ad quam na-
 tus præcipue videtur, adiuuante illius ingenium studio
 tuo, breui consequatur. habet autem hoc virtus, vt à qui-
 bus illam accepimus, eos in omni vita diligere cogamur:
 & est optandum, vt ab ijs maxime diligamur, qui non
 opibus modo valeant, sed ad benignitatem etiam natu-
 ra propendeant. quæ si in vlla ciuitate, profecto in hac
 nostra, & si in vlla famalia, in ea potissimum, & in eo
 viro, cui tuam in re præclara operam adduxisti, summa

cognoscitur. Vide igitur, quid susceperis, cuius familia gloria seruias, quid fides, quid existimatio tua, quid honor etiam meus quodam modo postulet: qui tibi saepe, nec tamen gratias caussa, sed adductus iudicio, testimonium impertui probitatis, & scientie non modo Græcæ, verum etiam Latine linguae: quarum alteram magister patre tuo, Ioanne Nathanelo, sacrarum litterarum peritia, vitæq; innocentia cum antiqua illa Græcia, quam nunquam fama deseret, conferendo, alteram non nihil è sermonibus fortasse nostris, è studio quidem tuo, tuisq; vigilijs maxime cognouisti. Hac si tibi omnia, ut spero, ante oculos pones; vinces te ipsum in diligentia; operaq; dabis, ut in familia nobilissima, cuius patrocínio nullum certius ad eas temporum procellas, quæ humane vitæ impendent, per fugium reperies, egregium virtutis & industriae tuae monumentum relinquant. Vale.

*, PATAVIVM.

FALSVS hic etiam de Rainutijs Farnesij Cardinalis obitu dissipatus rumor erat: quo sum grauisime cominotus. nam in illo viro, qui se iam inde à puero ad exemplum aui sui, Paulli III. Pontificis omnium sapientissimi, totum finxit, non adumbrata, ut in multis, sed expressa signa virtutis elucet: & nunc, ut audio, suas omnes in Christiana pietatis cultu cogitationes, curasq; defixit. quo mihi erat, bonisq; omnibus acerbior illa fama, quæ multorum sermone, de immaturo, & inopinato illius interitu percreebuerat. angebar etiam fratris eius, eximij viri, Alexandri Cardinalis nomine: cui multis
iam

iam annis eam viam ingresso, quæ ducit ad verum de-
 cus, artiumq; optimarū studia suis opibus hac ætate præ-
 ter ceteros fouenti, tantum eripi præsidium, tantum au-
 ferri domestica laudis, magnopere dolendum videbatur.
 Gratulor igitur, illo incolumi, liberalibus disciplinis,
 gratulor omnibus, qui virtutem, & probitatem prima
 ducunt; præcipue vero tibi, quem & Alexandri Farnesij
 Cardinalis valde studiosum: & erga sui similes, hoc est
 erga eos, quibus illa, vnde manat honestum, sola pla-
 cent, præclarum animarū cognoui, refrixit iam, vel pla-
 ne extinctus euauit peruulgatus ille rumor; viuunt, &
 valet, cui lacrumas tamquā mortuo dedimus; quem, si si-
 eri posset, immortalē esse omnes cuperent. Te quoq; bene
 firmum esse, & ex illo valetudinis incommodo emerfisse,
 represso iam sanguine, qui tibi ex oculo dextro multus
 effluerat, mirabiliter gaudeo. de quo mihi cum narra-
 ret familiaris tuus, prima statim auditione sum percus-
 sus: postea, cum idem reliqua persequeretur, animum re-
 cepi, & ab omni metu curaq; respiravi. huius morbi caus-
 sam non dubito quin medici, quos habes istic scientia in-
 structissimos, vsu peritissimos, in studia conferant. quod
 si ita est; remoue, obsecro te, libros omnes ab oculis tuis.
 nam donec eos videris, certo scio, quod mihi saepe conti-
 git egrotanti, temperare tibi non poteris. Vale.

EIDEM, PATAVIUM.

NARRO tibi: iam non amo verecundiam. cum e-
 nim mihi potius nihil esset, quam vt filium meum (libet
 enim de mare ominari) ad sacram baptismatis aquam
 suscipe-

susciperes: tamen, dum obsequor pudori meo, nec te talem virum, maximarum rerum occupatione distentum, appellare audeo, commisi imprudens, vt officij laudem ipse prariperes. in quo sane & peccasse me, & luere merito peccati poenam confiteor. quid enim mihi non permisit, quid iam elargita non est humanitas tua? quam à me alijs predicatã ignorare ipse fortasse tibi sum visus. valde tamen recreor significatione amoris tui: & nostram amicitiam, quam studiorum similitudo peperit, hoc etiam affinitatis quasi vinculo ad stringi, vehementer laetor. nam & res ipsa eiusmodi est, vt benevolentiam vtrinq; augeat: & mihi, ad hominum opiniones, accidere speciosius, aut honorificentius nihil potest. totus igitur in are tuo sum. ita de me meritus es, ita quotidie mereris. quod si tibi pateret animus meus: profecto non locari pessime tuam gratiam intelligeres: quam si non possumus remunerando, (nec enim aut fortuna tua patitur, aut voluntas expectat) predicando saltem illustrabimus. mihi certe ipsa memoria, perpetuoq; erga te studeo satis faciam. De reditu meo verbum scilicet expectas: iam discedo: itaq; per aliquod dies littera cessabunt. Amantissimum tuum amo plurimum. videor enim mihi agnouisse manum optimi, atq; honestissimi adolescentis, Francisci Secundi: cui de tua consuetudine etiam atq; etiam gratulor. nam inuidiæ locum amor non reliquit. Vale. Venetijs

• FERRARIAM.

E. T. M. E. laudas in epistola tua, nec mediocriter quodammodo

deum, & meam amicitiam, quæ tua humanitas est, valde
 videris expetere. Ego autem, etsi me delectat, ut ait ille
 laudari laudato viro, tamen ea, quæ mihi tribuis, cum
 esse verissima cupiam, non agnosco. dilexi equidem ado-
 lescens veterem eloquentiam: nec voluntatem atas, stu-
 dium occupatio, sæpe etiam valetudo minuit: sed, excel-
 lere in re omnium, ut ego sentio, præstantissima cuius ne-
 gotij sit, cuius ingenij, non modo experiens ipse intelli-
 go, verum etiam ex inani multorum industria conyicio.
 non enim, qui seuerior in me ipso sim, nec mihi amior,
 quam veritati, alijs blandiri gratiæ causa debeo. vnum
 hoc in nobis fortasse iure laudes: si modo laude dignum
 est: equidem, quasi aliquid sit, interdum mihi gratulor;
 quod, & quales olim fuerint ij, quos in oratione Latina
 cupimus imitari, quibus ingenijs, qua doctrina, qua eti-
 am exercitatione præditi, & quis ego sim, vel potius, qui
 hodie simus omnes, facile possum existimare. Quocirca,
 si vetera spectas, mutes licet sententiam de me tuam.
 floruit antiquitas eloquentiæ gloria: nos iacemus. sin hæc
 recentia tibi proponis: non omnino me, quantum in hoc
 studio profecerim, panitebit. nec tamen tibi assentiar, ut
 me omnibus Latine scribendi facultate confitear ante-
 cellere. possum aliquid, vel etiam multa in alijs deside-
 rare, neminem in hoc genere laudis eximium ducere:
 (est enim hæc fortasse non ingeniorum culpa, sed tem-
 porum) non ideo tamen sequitur, ut insolenter arripiam,
 & induam ipse, quæ alijs tamquam spoliis detraxerim.
 ut in musicis, artem ipsam exercere, non facillimum est:
 artificem autem peritum ab inscio distinguere, tacito

aurum sensu pleriq³ omnes solent: item ego, quam lo-
 gendis assidue, ac perattente hominum eloquentissimor-
 um libris conceptam in animo recte scribendi formam
 intueor, eam exprimere, & assequi scribendo nunc quic-
 dem nullo modo possum, ac vereor etiam, ut umquam
 possim. verumenimvero, quod à sapientibus viris prodi-
 tum legimus, numquam male ponitur industria prastan-
 tibus in rebus. laudatur enim vel sine re voluntas. qua
 ego interdum spe incitor ad studia. & si nihil aliud, tu
 me certe, & optime, atq³ eruditissime, hoc ipso, quod tibi
 topere laudas, ad laudem vehementer impelleres. magni
 enim facere videris Romani sermonis elegantiam: &
 quod tibi leue non est, eximiarum artium scientia instrui-
 tissimo, id ad me nequaquam esse contemnendum intelli-
 gigo. Accidit illud, quod epistola tua ita loquitur ornate,
 ut à rhetore, non à medico, quem te esse profiteris, &
 quem prastas egregie, scripta videatur. quod indicat in-
 genij tui prastantiam. cum enim, ut audio, philosophiam
 sis vniuersam animo complexus; prastipue vero medici-
 nam tractes, & ita tractes, ut cum paucissimis excellas;
 valde sum miratus, vnde istam Latina orationem tam
 concinnam, tam vberem, tam illustrem facultatem sis
 consecutus. Quare, quo tu nomine subuereri visus es, ne
 ego tuam ad me amandum valde propensam voluntate-
 tem parum libenter exciperem; cum eloquentiam tuam
 verbis disimules, re ipsa ostendas: eo ipso nomine sic in-
 census tui studio sum, ut ad meum instituenda tecum a-
 micitiæ cupiditatem accedere nihil possit. Quod autem
 negas esse quidquam ad amorem conciliandum amore
 ipso

ipso efficacius: ita tecum sentio, si virtus cum amore
 coniungatur: sine eum, qui diligit, nihil, præter nudam
 voluntatem, commendet, non probitas morum, non do-
 ctrina, non ars aliqua liberalior: valde videro, sed istuc
 quidem tua minime refert. quis enim te vel non aman-
 tem amare nolit, quem esse tam amabilem, litteris hu-
 manitate, integritate, sentiat? sed videlicet Socratice
 mecum agis: ironia te delectat: cum in eo ipso, quod tibi
 detrahis, tua te refellat oratio. Ego tuum erga me ani-
 mum pari animo complector, et fovebo officijs, quantum
 in me erit: neq; me patiar, cum reliqua apud te omnia
 superiora esse concedam, etiam humanitate vinci. Vale,
 & Ioanni Baptista Pigna, hominis in primis erudito, &
 ingenioso, cuius de Imitatione poetica egregios libros a-
 uide exspecto, salutem meis verbis. Venetijs.

MARIO. CORRADO

BRVNDVSIVM.

MVLTIſiam menſibus nihil ad te litterarum de-
 di: nec mihi tamen venit in mentem ſubuerri, ne quam
 tibi noſtra indigna amicitia ſuſpicionem ſilentij mei diu-
 turnitas attulerit. mihi quidem nihil ſcito eſſe iucundius
 epistoſis tuis: quas cum lego, delector mirifice amore in
 qua tibi (non loquor ἰσχυρότερος.) pauciſſimos compa-
 ro, antepono neminem. atq; ſi per viruſq; fortunam li-
 ceret, nihil malim, quam aſidue tecum eſſe, totoſq; dies
 in tuo ſermone conſumere. quod tamen quin aliquando
 ſit futurum, cum in tuas litteras intueor, imaginem ani-
 mi tui nonnullam oſtendentes, prorsus non deſpero. Ego
 ſatis

satis diu feriatuſ à ſtudijs ſum, inuituſ, ſed quiſ neceſſitati non pareat? nam, qua me cauſſa non modo libroſ, ſed patriam quoq; relinquere coëgerint; aut habes forte iam cognitum, litteriſ edoctuſ familiarium tuorum, qui adire interdum ad me officiij cauſſa ſolent; aut, ſi ſignoras, quid ego tibi exponam; cui ſi quid à me accidat inuolucundum, dupliciter angar, incommodo meo, moleſtia tua? Nunc id commentor, vt certam aliquando rationem ineam otij conſtituendi, & viuam humaniter: quod te quoq; video cogitare, & ſi volueriſ, aſſequere. Boniſ fratres, tua prædicatione commotus, amo vehementer te obſeruo. qui ſi mihi, vt ſignificas, aliquid tribuunt: eſt quod gaudeam, placere me præſtantibuſ viriſ, quoruſ in iudicio, & beneuolentia ornamenti, & commodi ſibi ſtatuo plurimū. tu velim, quod ad amorem, ſtudioſiſ attinet, de me illiſ omnia promittas: ego, que promiſeriſ, præſtabo. fructum etiam forteſſe aliquem deguſtatuſ ſtudioſorum noſtrorum. liceat modo eſſe oſioſiſ; id quod te gimus, & futurum ſperamus. Vale.

PETRO. CELSO

VICETIAM.

VNA, eademq; manuſ vulnuſ, opemq; tulit. plene enim mihi videor, quod de Achilliſ haſta in Telephiſ vulnere traditū eſt à poëtiſ, idem ad tuas epiſtolaſ poſſe conuertere. affecerat me grauiter, nunc idem recreat, & abſtergiſ omnem moleſtiam iucundiſſimiſ litteriſ, in quibuſ elucet humanitaſ tua, quam obſcurauerat pallium animi tui ſubita commotio, indigna certe meiſ in te neq;

pauciſ

paucis, neq; vulgaribus officijs, quorum testes apud me
 custodiuntur littera tua. itaq; redisse te ad eam comi-
 tatem, quae cum tua natura, & cum ijs studijs, in quibus
 totos dies eximia cum laude versaris, magnopere con-
 gruit, ita letor, ut nihil unquam senserim hac volupta-
 te iucundius. quod si tibi meum ingenium aliquot men-
 sum consuetudine satis exploratum non est; non dubito,
 quin absens intelligas, et eo cernas illustrius, quo longio-
 ra nos terrarū interualla disiungent. non enim in te for-
 tunam diligo, quam soleo contemnere, sed quia fortu-
 nam tua virtute superas: contra quam multi, quorū ocu-
 los auri, argentiq; splendor ita praestinguit, ut pulchri-
 tudinem virtutis intueri nullo pacto possint. quo equidem
 sensu, ac iudicio meo delecto multo magis, quam Cicero-
 niana illa eloquentia, quam tu mihi, ioco fortasse, obie-
 cisti: cum tamen, tibi quoq; eam minime displicere, tuo-
 rum scriptorū elegātia significet. De discessu tuo, quam-
 quam ad tuam voluntatem accommodare consilia mea
 minime liceat, cupio tamen mihi tempus desiniri. Vale.

IOANNI. SAMBUCO

PATAVIUM.

NON mediocre amoris argumentum, quod de filio-
 lo gratularis, et sperare te significas, ut patri etiam ora-
 tionis Latina facultate antecellat. quid? ergo ille tibi ma-
 gnum videbitur prestare, si opinione et fama nos anteie-
 rit eloquentiae? ego illi, qua primum hora editū in lucem
 vidi, bonā mentem precatus à Deo sum. hoc nobis debet
 esse antiquissimū; et, hoc ei si contigerit, reliqua iure con-
 semnes,

temnet, aut, si voluerit, facile consequitur. in ea vero studia si imitabitur, quæ certe, quod fateri sine arrogantia possum, ad honestum referuntur: aditus ad laudem difficiles non habebit; quo mihi studiose contendenti fortuna semper nescio quo meo fato viam interclusit. verum tamen, mi Sambuce, cum tua, tuiq; similitum suar benevolentia, quid desiderem? quid potest esse amicitia iucundius? quid etiam fructuosius? cum & amant inter se boni viri; & est inter eos quasi certamen amoris, & officij. equidem, de te quid sentiam, si ad te ipsum scriberem, certe scio, qui tui pudor est, legeres inuitus. testem tibi do iudicij mei grauem adolescentem, (& adde si quid vis: nihil enim tribues immerenti) * : quem cognoui tui laudibus, me narrante, etiam atq; etiam letari. quod si tenerem artem eloquentia, sicuti vt in epistola tua, amore potius in me, quam iudicio, effusus, existimas: sane coloribus egregijs imaginem tuarum virtutum exprimerem: voluntatem vero illam, & præclaros conatus ad attingendas fortunas nostras, de quibus postridie, quam à nobis discessi, quiddam in sermone * significauit, me hercule sic ornarem, vt nihil esse posset illustrius. de quo quia tam amanter cogitasti, gratias agerem; & vt perpetuo cogitares, atq; ageres, cohortarer; si hoc humanitas tua, illud amicitia nostra pateretur. vt vt autem res ceciderit; (à te enim principia sunt; exitum præstare non potes) partes meæ non requerentur: prosequar enim vel beneficium laude, vel animum certe tuum memoria sempiterna. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

Ego

EGO vero accepto nuncio de obitu filioli mei, ita
 sum perturbatus, ut me tamen hominē esse meminerim,
 & illum in hanc vitam, tamquam in hospitium, ita esse
 ingressum, ut, accitu summi Dei, eternum illud caeleste
 domicilium petiturus, aliquando discederet. quod si me
 casus iste nec opinatus ita perculisset, ut omnino iacerem:
 excitarem tamen prudentia litterarum tuarum, in qui-
 bus de luctu minuendo disputas egregie, tuamq; decla-
 ras tum homine Christiano dignam bonitatem, tum er-
 ga me benevolentiam singularem. verum ego optime
 Sambuce, multis iam infortunjs hoc sum affectus, ut
 fortunam ipsam didicerim contemnere. quae mihi, ut eri-
 piat reliqua, numquam adimet ea, quae nec ipsa dedit,
 nec dare cuiquā potest, rectam mentem, optima studia,
 pietatem in Deum. Praclare actū opinor cum filio meo.
 fruatur conspectu, & consuetudine caelestium animorum:
 non angitur curis: nō spe ducitur: nihil timet ad ver sum.
 atnos, qui dicimur viuere, quibus hac falsa lucis vsura
 nihil est carius, quam multa exercent? quid laboramus,
 quid cupimus, quod etiam si contingat, animus ac quies-
 cat? itaq; vere sapientes homines, non ut diu, sed ut re-
 cte, & cum virtute viuerent, optare soliti sunt. quod e-
 quidem conor, & ut spero, consequar nihil enim magis
 cogito, nihil specto, quam ut seruiam studijs meis, & ita
 viuam, ut vita rationem Deo simul & hominibus ali-
 quando possim reddere. Quare, cum me vocas ad scri-
 bendū, confirmantur consilia mea iudicio tuo. ac tu qui-
 dem in hoc officio cohortandi facis idem, quod multi: qui-
 bus facile possem satis facere, si per domestica negotia li-
 ceret.

ceret. sed, obsecro, nolite ex otio vestro meum spectare.
 vobis enim certa, & expedita sunt omnia: mihi vnicui
 est vectigal industria mea: qua liberos alere, tueri fa-
 miliam cogor. & si negligam, deseretur humanitas:
 sin, ut debeo, diligenter curem, iacere studia necesse; qua
 solutum curis omnibus animum postulant. At inquires:
 ipsa tibi studia fructum ferent. Cane alijs cantilenam
 istam, mores, ac tempora ignorantibus: mihi non persua-
 debis experto. vetus illa Principum virorum benignitas
 exaruit inania pleriq; sequuntur, nihil solidum amant,
 nihil magnificum, nihil illustre. Vides alios, quasi per-
 dendis tantum frugibus nati sint, immantibus epularum
 sumptibus opes exhaurire: alios, quasi etiã homines ipsos,
 non modo fruges, perdere pulchrum sit, thesauros effun-
 dere, collectos acerbissime, in ea bella, quæ vastitatem
 agris, urbibus incendia, humano generi, aliena stultitia
 miserrimo, cladem, & exitum importent. Musa interim
 vbiq; locorum algent, neglecta ab ijs, qui fouere eas vi-
 maxime poterant, ita maxime debebant. Etiam illud in-
 dignum, quod existunt, qui specie liberalitatis glori-
 lam aucupentur; & eam virtutem, à qua longissime
 absunt, quasi familiarem suam, sic in ore habeant, ut
 mare videantur. Verum. hæc satis, aut etiam nunc
 fortasse multa. Vale. Venetijs.

GASPARI CONTARENO

CARDINALI

Romam.

Cum neq; haberem, quod tua magnopere inter-

esse

esset à me scribi; & te scirem summis occupationibus as-
 sidue esse districtum: tamen faciendum mihi putavi, ut
 aliquid omnino ad te litterarum darem. ad meum enim
 officium valde pertinet, te, de nobis optime meritum, in-
 telligere, & quo te studio colam, & qui tuorum in me
 meritorum memoriam religione conseruem. quod, ut
 spero, consequar litterarum bono. nam, ut remunerare
 vniquam possim. sperare vix audeo: ita multa sunt, qua
 ad me iuuandum officia sunt à te profecta. ut enim omit-
 tam, quam honorifice de parente meo & loqui, & sen-
 tire solitus sis, cum ita dicas, tibi nullius olim iucundio-
 rem consuetudinem fuisse, nullius cariorum nunc esse me-
 moriam: ut igitur hoc omittam, quod in summi benefi-
 cii loco soleo ponere: quanti illud apud me debet esse pon-
 deris, quod olim me adolescentem vir clarissimus, non tu
 quidem sopitum, sed tardiorum fortasse, quam oporteret,
 ad studium summa laudis excitasti. cuius temporis recor-
 datio mirifice me delectat. sic enim argumentor: te cu-
 ius iudicium est acerrimum, nunquam me ad virtutem
 fuisse cohortaturum, si te frustra id facere existimasses,
 tantum autem virum, quantus ipse omnium consensu gen-
 tium & es, & haberis, de nobis non pessime sperare, mihi
 periucundum est cogitanti, apud alios, si qui audient,
 etiam honorificum. Quare nunc quidem id, quod mihi
 pro tua summa humanitate facillimum est, ago, ut, quem
 pro tot ac tantis officijs animum debeo, eum me presta-
 re tibi persuadeam. quod si per eam viam, qua ad prae-
 stantissimarum artium cognitionem iter est tantum
 procedam, quantum profecto, nisi me aliqua res im-
 pedierit,

pedierit, procedam: na illud etiam aliquando efficiam, vt, te de nobis esse bene meritum, magnopere letaris. Et interim si rogem, vt, quemadmodum instituisti, me diligas, faciam imprudenter. neq, enim dubitandum est, quin tu velis in eadem erga me voluntate, cum humanitatis, tum constantiæ causa, permanere. magis illud mihi est elaborandum, vt omnes res, quæ ad te colendum pertinent, studiose faciam: quarum si vllam sciens præter misero, nefarie me peccasse confitebor. Vale. Venetijs.

BENEDICTO. ACCOLTO
CARDINALI
Ferrariam.

CVM primum Venetias reuertii, etsi eram & festis aliquantum de via, & eo morbo, qui me Ferraria satis grauiter afflixit, nondum plane leuatus: tamen magnitudo meæ in te obseruantia, tuæq, in me beneuolentiæ recordatio me abduxere, vt ad te scriberem. quo generi officij quã mihi sepe apud te sit vtendum, intelligo. nam cum eo ipso die, quo mihi aditus ad amicitiam tuam pertuit, de meis commodis & ornamentis non cogitare solum, sed agere etiam cœperis: omnino, si velim id, quod maxime velle debeo, quibus me studijs à pueritia dedidi, ijs haberi non indignus, diligenter ineunda mihi ratio est, vt istam tuam ad me augendum tam propensam voluntatem plurimi apud me & esse, & semper fore significem. id hoc tempore nisi litteris mittendis, qua re alia consequar, non video. facultatem maiorem si vniquam nactus ero, arctissime complectar, neq, dimittam prius, quam

quam id tibi saltem aliqua ex parte persoluiam, quod interea à me deberi non solum non dissimulo, sed etiam apud omnes libentissime prædico. Quid enim mihi esse potest, non dicam honestius, sed gloriosius, quam te, virum omni genere virtutis excellentem, summa dignitate præditum, acerrimi in cognoscendis hominibus iudicij, nullum genus, aut studij, quod quidem ad meam siue utilitatem siue laudem pertineat, prætermittere? mehercule nulla res fuit, qua nos ad probitatis, & doctrinae opinionem commendare magis posset. itaq;, quod ante faciebam domestico tantum exemplo commotus, vt per eam viam, quam mihi pater meus tritam reliquisset, expedito cursu ad summam laudem, gloriamq;, contendere; id multo acrius facio nunc, iudicio de me incitatus tuo, cui vereor equidem vt respondere possim: & est sane difficillimum: sed tamen, quoniam ita tempus omne meum traduco, vt, quantum valetudinis ratio patitur, in litteris verfer, &, quasi diurnam sitim explere cupiens, iisdem fontibus, vnde illa fluxerunt, qua sunt laudum tuarum maxima, diligenter hauriam: non despero, fore, vt & homines officia tua bene posita existiment, et tu, qui tibi à me fructus debentur, eos non contemnendos aliquando percipias. cuius rei maturitas dum veniat, est interea mei officij, tui memoriam summa cum beneuolentia sanctissime, ac religiosissime colere; tua vero humanitatis, eam voluntatem, quam ad me iuandum tua sponte contulisti, perpetuo retinere. quorum alterum ego quam potero diligentissime faciam; alterum tu vt facias, propter incredibilem naturae tue

benigni atem, ne admonendus quidem es. Vale. V. netijs.

EIDEM, FERRARIAM.

SVMMO studio maturabam Ciceronis editionem omnino id erat caussa, cur ego rarius, quam debeo, ad te scriberem: sed mehercule nec res erat, de quo possem scribere, de publicis enim non licebat: de priuatis autem quid est, quod delectare te possit? grauibus morbis, annona, & bello, vniuersa fere ciuitas affecta contabescit, in his malis pacem omnes, tamquam vnicum remedium, expetebant: qua si daretur, amissas vires recuperare difficile non erat. Arbitrabar, cum Ciceronis epistolas emissem, fore, vt Ferrariam possem excurrere, id ego, primum, honori caussa vt te viserem, optabam; deinde, vt tuis doctissimis sermonibus fruere, quantum per humanitatem tuam liceret, per quam certe licuisset plurimum, noui enim, qua tua sit cum facilitas, tum in me beneuolentia. sed nostrae voluntates, vt nauigandi cursus, quandoq; commutentur, necesse est, nisi fortunarum nostrarum fieri naufragium velimus. itaq; vt exirem, meas res cum vidi non ferre, mutavi rationem; & quamquam eram occupatus, tamen feci, vt hanc epistolam mitterem; qua te meam vicem, quasi salutaret, ea ne hoc officium loco non praestaret, ad Octauium nostrum, ijs litteris, quas ad ipsum dedi, alligatam misi, qui tibi redderet, cum vacuus esses. quod ille, qui & commodissimus, & prudentissimus est, non vereor quin effecerit. De meis rebus si quid audire vis: vt in aduersis, pessime non habent: haberent optime, si

me, si pietas esset in ijs, in quibus maxime, si quid merita
valent, esse debebat. Vale. Venetijs.

EIDEM, FERRARIAM.

SUMMA tua facit humanitas, vt, etsi me argu-
mentum deficiat, litteras tamen ad te mittere ne dubi-
tem. non enim vereor, ea ne tibi molesta sint. quin ita te
interpretaturum confido, vt hoc meum studium existi-
mes esse non obscurū signum pietatis in te meo. cui qui-
dem pietati, quod vix fieri posse credebam, magna sane
accessio facta est lectione tuarum litterarum nam, cum
antea pro tuis maximis & singularibus erga me studijs
effecisses, vt plus, quam tibi, deberem nemini. nunc pro-
pmodum es consecutus, vt ipsi tibi plus, quam debeo, de-
bere non possim. quanti enim illud, quo epistolam clau-
fisti, apud me esse putas? te non dubitare, quin ego, om-
nesq; mei, quanti amorem in te meum, atq; doctrinam
facias, aliquando simus intellecturi. ego vero iam intelli-
go; neq; quisquam est meorum, qui aliter sentiat. sed de
amore quod scribis, vere tu quidem facis; est enim is cer-
te summa cum obseruantia singularis. de doctrina vero,
neq; prorsus assentior, ne me ipse, qua in re minime de-
beo, nimium videar amare; neq; valde repugno, ne, quod
est in me honorificum, stulte reijciam. vt vt tamen est;
sive tu amoris, & humanitatis abundantia, quod inter-
dum adducor vt credam; sive iudicio, quod mihi persua-
dere libenter patior; sive viraq; re permotus tantū mihi
tribuisti, quantū ego postulare sine rubore nō ausim: ma-
ximas tibi gratias habeā, necesse est: quod ad eius ipsius,
quam

quam in me esse dicis, doctrina & studium, quo antea natura & inclinatione propendebam, vehementer me impulisti. ita enim vsu fere venire solet, vt, quæ laudes à tui similibus, idest ab ijs, qui ipsi in laude viuunt, proficiuntur, ex nos, vel si simus hebetiores, in primis acuant, & quasi necessitatem quandam imponant, vt, quales esse dicimur, tales aliquando studeamus esse. quod ego, quantum possum, do operam vt consequar. à quo studio cur me illa res debeat abducere, non video; cum tu, istis opibus, ista amplitudine vir, litterato otio nihil anteponas. temporibus enim turbulentissimis, dum pleriq; fere, ambitionum fluctibus iactati, optare magis, quam sperare, tranquillitatem animi possunt; securus in portu te opletas, viuissimè iucundissime in tuis perennibus optimarum artium studijs: in quibus totos dies ita ponis, quasi tibi ea res, quibus abundas, & quarum spe tu alios excitare ad laudem potes, premio sint futura. Quod cum ita sit; & cum ego hoc animo sim, vt antiquius tuo commodo nihil hebeant: noli credere, me, cum ad te scribo, tuarum litterarum expectatione id facere: quæ etsi me incredibiliter delectant, textæ verbis elegantissimis, plenissimeq; amoris, & suauitatis: tamen ego te mea causa à grauissimis studijs ad nugas auocari nolo. satis me habere abs te putabo, si & meas tibi esse redditas, & tibi, vt cupimus, esse intellexero. virumq; Octauius noster, quod & tui studiosissimus est, & nostri amantissimus, cum libenter, tum diligenter efficiet. Vale. Venetijs,

IACOBO. GRIFOLO

ROMAM.

QVOD

QVOD tu, homo occupatus, prior ad me litteras
 misisti; hoc sane es assecutus, vt officij plus apud te resi-
 dere confitear; illud assequi nequaquam potuisti, vt amo-
 ris plus, quam in me est, in te esse concedam. atq; ego ne
 in officio quidē passus essem vt anteuerteres, nisi me scri-
 bere cupientem non occupatio mea, quæ tamen summa
 est, sed cura tuorum mandatorum impedisset. Scis, ante
 quam discederes, qua de re sermonem inter nos habui-
 mus; cum tu, vt eam susciperem, à me petens, ostendisti,
 quantum & fidei, & diligentia tribueres mea. in quo e-
 go, opinionem tuam ne fallerem, operam dabam. itaq;,
 te profecto, cum intelligerem quantum damni fecissem,
 ad empta mihi tua consuetudinis vsura; cumq; id omnino
 litteris mittendis resarcire vellem; tamen, diem è die ex-
 spectans, vt aliquid ad te de tuo negotio, cuiusmodi tu
 velles, possem scribere, in maximo, desiderio me susine-
 bam. nunc, quoniam eius rei ne vestigium quidem appa-
 rer in epistola tua; siue quod, à quo tempore discessisti, vt
 illud consilium abijceres, rationes tuæ tulerunt; siue
 quod, eodem animo cum esses, committere tamen litteris
 nihil voluisti, quod elatum nocere tibi posset: puto me nō
 incommode esse facturum, si, quam tu rem in tuis litteris
 intactam omisisti, ego item in meis silentio prætermit-
 tam. Quod scire vis, rerum mearum status hoc tempore
 qui sit: ne te multis mover, is est, quem reliquisti, paullo
 etiam melior, quam reliquisti. nam & domestica qua-
 dam sanauius; & eum, de cuius acerbitate queri sole-
 bam, ita facilitate quadam nostra, atq; obsequio mitiga-
 uimus, vt pene dulcis esse videatur. De Ciceronis editio-

ne, hoc de me spondeas, atq; etiam in te recipias licet, vt,
 diligentia confirmes, me non esse vsurum multo minore,
 quam qui in hoc genere laudatur. haecenus confido fore
 vt praestem, & praestabo certe, nihil vltra. mihi enim tate-
 tum non arrogo, neq; arrogare debeo, vt, quemadmo-
 dum scribis, eas sordes, quibus veterum scripta sunt sae-
 data, putem omnes eluere me posse. magni id esset inge-
 niij, magni iudicij: quibus ego rebus & indigeo, & si a-
 bundem, sine libris tamē antiquis nihil audeam. qui mi-
 hi sunt omnino multi, sed neq; quod vellem, neq; cuius-
 modi coniectura autem, intellexi, & didici, quam saepe
 sint fallaces. neq; bonos libros vlla magis labe inquinat-
 uit. quibus nunc in veterem splendorem, atq; integritate-
 tem restituendis, plurimum mihi est negotij, & erit, vt
 puto, post me multis: vt inde laudis materies deesse num-
 quam possit. Te rogo, vt, antiquiorem librum sicubi istic
 esse rescueris, si prece ipse, aut pretio non potes, aliorum
 auferas gratia. Litteras autem, quam valde me amas,
 tam saepe mittes. nam & otij puto te habere, quantum
 velis; & argumentum Roma viuenti deesse non potest.
 mihi vtrumq; minus est. magnus enim districtus occupa-
 tionibus, temporis ad scribendum non habeo satis, argu-
 mentum autem vnde sumam, cum omnium, qui hic su-
 mus, ea ratio sit, vt, rerum nouarum si quid alicunde ad-
 nos affluxit, de eo nec scribere, nec loqui sine graui peri-
 culo possumus? Relinquitur, vt priuatis de rebus possum
 scribere. sed hoc quoq; genus vereor ne me deficiat. raro
 enim solet accidere, quod scriptioe dignū sit. Quapro-
 pter, quoties ita eueniet, vt à negotijs liceat discedere,
 prope-

properabo statim ad epistolas. quod eo libentius faciam, si tu mihi sententiam scribendi aliquam dabis, sin minus, inanes tamen potius, quā nullas, mittam. Vale. Venetijs.

HANNIBALL CRUCEIO

MEDIOLANVM.

AMORIS in Octavianum Ferrarium mei cause sunt veteres sane multa, eaq; non leues, sed recens hac est grauiissima, quod eius opera video factum esse, vt tu me amares. quod ego, non possum satis explicare, quanti faciam, certe optatius nihil, ac ne vitius quidem potuit accidere. nam me molesta quedam cogitationes exercabant, ea fecerant, vt subtristis essem. hoc malum Ferrarij littere sanarunt. eas enim legens, cum venissem ad eum locum, vbi ille, quam tu me diligas, quamq; diligi à me cupias diligenter et officiose narrat; sensi mihi quiddam instillari, quo plane sum exhilaratus. adeo tui similitum amicitijs augeri gratum est. in qua cōmoditate incommodū tamen illud inest, quod mihi valde sentio esse laborandum, vt benevolentia, & opinione de me tua non indignum me prestem. quod vtinam possum efficere: conabor certe: ac ne despero quidem fore: vt efficiam, modo, quod tu iudiciū de me habes, id eiusmodi ne sit, vt ego ei respondere nullo pacto possim. nā mihi interdum venit in mentem vereri, ne tu me Ferrarij prædicatione cōmotus, eū existimes esse, qui non sum. mendax, mi Crucet, amor est, nosq; sapissime ita solet afficere, vt in sermone, prout amicorū è re est, et assingere falsa, et de rādere vera, religio non sit. quare Ferrarium, cū de me loquitur, non est quod

quod audias. amore victus, cui repugnare iudicio non vult, ea dicit, qua fortasse non sentit. At idem de tua virtute multa in suis litteris. habes igitur, dices, ei fidem, cui haberi à me non vis? habeo, & quidem maximam. mittit enim ingenij tui monumenta, qua. mihi de tuis laudibus, vt ille scribit, ita esse probant. Memorem igitur interea me velim existimes humanitatis tua. gratum cognosces, cum facultas erit. ac video me tua causa non eas res prestare posse, quas vellem; sed, quas possum. ita volo, vt omnes, sine vlla exceptione, libenter ad te deferam. licet ijs arbitrari vtaris, atq; etiam abutaris tuo. Vale. Venerijs.

ANTONIO. MERLO

VICETIAM.

EGO quoq; quiddam inaudieram superioribus diebus, sed contempsi. nunc me mouet, quod audies. Artibus effectum nescio quorum, (de Petro nostro certe vix opinor: vix, autem? prorsus non opinor) vt hic rumor serpat longius. primum hæc vulgo iactata: ferebam: post etiam ad Cardinalis aures peruenerunt: quod mihi accidit molestissimum: nec dubito, quin is iam non idem sit. quod si ille eadem cum Episcopo, cuius ingenium præclare noui, communicauerit: actum est. Me quidem & illa angit cura, quod vereor ne fama disfluat, & Perusina condicio, satis opima, satis honorifica, fortasse in dubium recetur. Cornelius rem curat diligenter, vt video, fide certe, & amore singulari. In hac sum sententia: si spes non dubia, vt vrgeamus; sin, desistamus ab incepto: ne cupiditatem

tatem nostram sine suclu, fortasse etiam cum aliqua mercede, prodamus. Mito ad te Gratiy poëma de Venatione, paullo durius, nec omnino cum Petri Bargai carmine conferendum, qui hoc argumentum sex libris non minus eleganter, quam copiose, persecutus est. Vale Venetijs.

MICHAELI SOPHIANO

PATAVIUM.

SI nostra necessitudinis initia repetas; nemo, opinor, istic est, qui mihi vetustate præstet. sin apud te vetustas pondus non habet; ipsam per se benevolentiam pendis: ne sic quidem iure mihi quemquam antepones. Ego te primum, cum, cum abesses, memoria colui diligentissime, tuumq; nomen crebris vsurpatum sermonibus ornavi laudibus, quantum in me fuit: deinde, cum de auunculo tuo, viro optimo, tuiq; amantiissimo, miserrimã in seruitutem à barbaris genibus abrepto, cognovissem, ingemui saepe tua caussa, quem orbatum domestico præsidio, maximas in difficultates inmerentem fortuna conijceret. postremo, cum Patavium te aliquando retulisses, valetudine ita perditã, vt humana vix ope restitui posse videretur; quam id moleste, quam acerbe tulerim, testes sunt communes amici, quibus & periculum tuum, & eodem tempore dolorem meum dolori fuisse certo scio. Veni Patavium aliquanto post: vidi te, quem optabam potius quam sperabam, habitu corporis non illo quidem optimo, eo tamen, qui vita spem minime dubiam afferret. deinde quotidie meliora, accedente vt remedia
vt in

medicorum temperantia tua: quam ita laudant omnes,
 vt in studijs tamen paullulum eam desiderent. quo de
 genere precipere, quidquam difficile est, praesertim tibi,
 qui cum ab eadem culpa longe non absim, tum etiam, ni-
 si priores tibi partes in prudentia concedam, ignorare
 scilicet videar vtrumq; nostrum. verumtamen, cum te
 penitus philosophia dedideris, vt eius praesidio fortuna te-
 la depelleres; debes eam sequi ducem in actionibus tuis.
 quod si feceris; extrema vitabis, & omnem in medio locum
 dem constitues. At mediocritatem mens in suo munere
 non amat: progreditur enim meditando, & quo longius,
 eo incūdius. Vere: sed immoderatis rebus natura frangitur:
 & quamquam corpori mens dignitate praestet,
 vtriusq; tamen incolumitas ab vtriusq; pendet officio. vt
 herus imperat seruis, nec tamen eos negligit, sed consu-
 lit quatenus liceat, commodis eorum: idq; facit etiam sua
 causa: tam diu enim herus est, quam diu habet quibus
 imperet: sic mens rationem corporis habeat aliquam, &
 oportet. nam, si negligat eam sedem, in qua summus opifex
 illam constituit; primum faciet iniuste; deinde, corporis
 compagine, qua ipsa includitur, breui dissoluta, vsu
 tractanda quarendaq; virtutis amittet. quod cum accu-
 rate vitandum omnibus est, ijs maxime, quorum & in-
 firma valetudo quietem quaerit, & ita viget industria,
 vt mediocri etiam labore non mediocre ipsi gloriam,
 ceteris utilitatem asserre possit. Cui porro ignota est vel
 ingenij tui, vel memoria praestantia? quibus, non modo vt
 emineres in Graeca lingua, id quod omnes fatentur, sed
 vt, quacumq; re proposita, peritissime disputes, facile
 confes

consecutus es . itaq; iure expetitur à nobilissimis viris amicicia, & consuetudo tua: iure te diligunt ac laudant quicumq; in Patanino gymnasio doctrinis liberalibus excellunt. quorum tu virtute fruereis, & illi vicissim tua si valebis: & , vt valeas, in te ipso magna ex parte situm iudicamus. obsequere igitur in tua salute multorum studijs: parce valetudini satis imbecilla, & , quod libenter facis, da operam, simul vt diutissime facias. ita gloriam tuam, laetitiam nostram, dignitatem etiam litterarum augebis; quibus ornamenti plurimum è tuis aliquando scriptis, si valueris, accedet. Vale. Venetijs.

IO. BAPTISTAE. PIGNAE
FERRARIAM.

ALFONSO Duce creato, gratulatus Ferraria sum: qua tum ex noui Principis eximia virtute fructus capiet egregios; tum ipsa quoq; ad omnem virtutem, eius, à quo regitur, exemplum secuta, diligentius incumbet. mores enim ciuitatis ex Principis moribus effinguntur, & , vt ait Plato: QVAE apud eos, qui dominantur, studia vigent, adem reliqui ciues amplectuntur, & colunt. Ergo florebut in vestra ciuitate liberales disciplinae, ac debita iam pridem ingenij artibus premia persoluentur. quod equidem tua potissimum causa, doctissime Pigna, magnopere gaudeo. nec enim dubitat quisquam, aut dubitari omnino potest, quin, quantum ingenio eruditione, iudicio, quantum etiam consilio vales, tantumdem apud sapientissimum, optimumq; Principem & auctoritate valeas, & gratia. quod si, quam adhuc in cognoscenda, eandem

eandem posthac in ornanda virtute industriam locabis: quis te vno felicior, quis omni laude praestantior; quod vt facias, ne monendus quidem es. nec enim te dissimilem esse tui vel natura tua, vel consuetudo, vel studia patiuntur. hoc igitur tecum agendum non est. illa me potius, vt vere dicam, & simul omnes, qui te diligunt, cura sollicitat, ne te nobis eripiant prorsus aulica negotia, sic, vt, vt disciplinis, quarum vsus aeternum decus parit, salute dicta, iacere patiaris ea, quae multis ante mensibus instituta si quando perficias, maiorem in modum & posteris, & gloriae tuae seruias. quam multos enim egisse mecum diligenter existimas, vt hortarer te ad absoluendam poetica imitationis artem, aut si absolutam habes, continuandiuulgandam? quibus vt aliquando satis facias, et saluare te in tua laude vix opinor, tamē peto abs te, quantum humanitas tua permittit. nec tamen, etiam si tua res non augetur, amicitiam nostram, quam ego sanctissime semper colui, nihil à te impetraturā considerem, equidē nihil ei denegarem; idq; te, quod tamen secundis rebus, ac sine molestia tua fiat, cupio experiri. Ego me ad litteras, à quibus inuitus discesseram, reuocare coepi, adeptus vsu oculorum, quem antea desperabam diuina primum ope, in qua statuere omnia consueui, deinde Gabrielis Falloppij scientia singulari: cui viro, quanti hanc lucis vsuram, id est quanti vitam facio, quanti etiam praeclara litterarum studia mihi sunt, quibus vix ipsa vita pluris est, vni plane totum acceptum refero. si quidem eius doctrina, humanitas, exquisita cura pristinam mihi valetudinem, omnino profligatam, ac perditam

tam, conspectum liberorum meorum, amicorum collo-
quia, liberorum suauitatem restituit: ut, si quam optimis
artibus industria nostra fructum feret, ei gratiæ debean-
tur, cuius ope, ac studio factum est, ut intermissam diu-
turno, ac perdifficili morbo posteritatis adiuuanda con-
suetudinem aliquando repeterem. Tu mihi de tuo statu,
maximèq; de Alfonso Ducis conatibus egregijs ad hone-
standam virtutē, de quibus fama iam percrebuit, si quid
significaueris; argumentum erit amoris in me tui, quo
latari vehementer soleo. Vale. Venetijs.

IOANNI SAMBUCCO
PATAVIVM.

QVOD fratrem tuum Georgium Bona, florenti
adhuc etate extinctum, immoderate luges; ignosco me-
rori tuo, nec tamen laudem tribuo. dolere enim fratris
interitu, & eius fratris, quo nemo amabilior, nemo fuerit
virtute præstantior, hominis est: modum autem dolori
nullum constituere, numquam lacrimis abstinere, num-
quam ex animo mastitiam pellere, Sambuci non est. Pe-
ryt frater: iure commoueris: egre enim diuellimur à na-
tura coniunctis: quod ego quoq; sum expertus, Peryt is,
qui familiam vestram, qui patriam, qui prouinciam v-
niuersam ornare vehementer suis laudibus, & illustrare
poterat. hoc quidem expectandum ab eius virtute fuit:
sed magnam habet Fortuna vim: ea sæpe, nobis ad exi-
miam laudem contendentibus, transversa incurrit, sæpe
nostra studia debilitat, sæpe moratur industriam, quo de
genere quid ego te doceam, doctissimum virum, cui pro-

pe infinitam exemplorum vim vel Græca monumenta,
 vel etiam Latina suppeditant? florem igitur virtutis &
 memus: erepto ante maturitatem fructu, quando hoc fir-
 gulare non est, sed commune cum multis, modice ferre-
 mus. Quid, si ne dolendum quidem est? omitto enim hi-
 storias, ad philosophiam te voco. Quid igitur illa præci-
 pit? si quid casus afferat, leniter accipiendum: nec enim,
 vt aliter accidat, in nobis est: si quid culpa contractum.
 angere equum esse: certe enim, qui ad præclare agendum
 nati sumus, ideoq; mente, & ratione, præter ceteros &
 nimantes, instructi, tantis bonis abuti, & quasi à natura
 desciscere turpissimum est. An tu igitur, mori, quasi ali-
 quid turpe reprehendes? quod si non turpe, nec dolen-
 dum, nisi si quis ita vixerit, vt nihil vnquam homine di-
 gnum præstiterit, quod abest longissime à fratre tuo: qui
 probitate, ingenio, studijs artium optimarum, pruden-
 tia etiam adolescens ita excelluit, vt cum Pannonia pæ-
 ne cuncta, viuente vnice dilexerit, mortuum laudibus, et
 memoria prosequatur. Quæ cum tibi veniunt in mentem,
 inquires profectio nimis in te ipsum es, nisi lætũ minus, et
 ex animo dolorem penitus euellis. Quin te decuit maxi-
 me, qui totos dies ponas in ijs libris, vnde vita moderata
 vnde animi tranquillitas petitur, ad propinquos, ad
 amicos in Pannoniam eiusmodi litteras mittere, in qui-
 bus illi sitam esse non minimam sui doloris medicinam in-
 telligerent. nam vir eximius, Nicolaus Olahus, Archie-
 piscopus Strigoniensis, qui Georgium, & quia sorore sua
 natus erat, & quod in eo summa virtus enituit, in oculis
 gestabat, non dubito quin tanti vulneris remedia sionat
 & se

à se ipso: quem non modo etas, & vsus maximarum rerum erudierit, verum etiam prudentia quaedam naturalis, quae plane vincit omnem artem, numquam à constantia discedere patiatur. Nec tamen vereor, ut, qui mihi paucis ante mensibus in filioli mei obitu consolationem adhibueris, idem tibi in tuo casu mederi aliquando non facile possis. quod si facies; fructus apparebit studiorum tuorum; et Georgy fratrem agnoscemus; cuius ingenium, ac mirificam prudentiam oratio illa, luculenter in primis à te scripta, declarat. Vale. Venetijs.

*, PATAVIUM.

PERCVSSISTI me de Mariano Lezentio: quid ais? optimus adolescens, maiorum nobilitate, sua virtute clarus, omnibus animi, corporis, fortunae bonis ornatus, ereptus repente nobis est? ô miseram humanae vitae conditionem. quid ames, cum omnia fluere, ac labi, nihil intra orbem Lunae firmum esse, nihil idem à mane ad vesperam, quotidie cernas? quae te arbitrabar antea cognouisse in sermonibus Reginaldi Poli Cardinalis, & Aloysij Prioli, quibus probiores, aut sapientiores viros non modo nostra, sed nec superior etas tulit: nunc, quando te biduum scribis lacrumando consumpsisse, profecto tibi exciderunt illa praecleara de contemptu mortis, quibus in illo diuino contubernio, in illo plane caelestium animorum coetu aures tuae sapissime personabant. Quod si, quid doleas, cogitabis, aut quid dolendo proficias: non dubito quin istum luctum abstergas, & Lezentio nostro etiam gratuleris, quod, inspecto Hierosolyma summi

Dei monumento, quo illum, dissuadentibus amicis, pietas, & religio duxerat, statim ad eiusdem Dei conspectum, praeclitus optima mente, purus ab omni labe, in caelum euolarit. quod qui optant, sapientes; qui adipiscuntur, felices iure ducuntur. Hac tibi à me pauca pro nostra necessitudine consolationis loco dicta si attendes, vim habere maximam senties, & eam dolori tuo medicinam, quã dies aliquando afferet, ratione representabis. quod cum omnes deceat, tum vero ab excultis doctrina viris, quem te ad numerum aggregamus, praecipue postulatur. Vale. Venetijs.

LAVRENTIO. GAMBARAE CILIVERGE.

CILIVERGE numquam videram, amabam tamen, amicitate sua iucundissimum, domino honestissimum, Lanterio Appiano, praestanti viro non humanitate minus, quam eloquentia: nunc & elegantiam villa, ut in tabula pictam, in tuis versibus vidi; & mehercule non mediocri eius visenda, atq; etiam tecum fruenda studio sum incensus. quod si quando contigerit, digito caelum attingã quid enim isto otio beatius? quae species vrbis, quae dignitas cum ista rusticatione, cum ista surgentium virgitorum siluula conferri possit? equidem, cum te mihi ante oculos pono, modo inter angustis distincta semitibus fructera declui colle spatiantem, modo arborum proceritatem, atq; ordinem in viridario mirantem eadem pane voluptate absens tecum fruor. coniungit enim animos nostros mutua beneuolentia; nec est aut tibi quidquam sine

sine me, aut mihi sine te iucundum. gratulor tamen tibi
 potius, quam mihi, & istos Ciliuergenses dies ita mul-
 torum annorum instar esse puto, si modo nec otiosus in o-
 tio, nec in solitudine solus es. id autem qua ratione con-
 sequi possis, opinor me tacente intelligis. Patruj dum e-
 ras, habebas in manibus egregium illud poema de nouis
 insulis à Columbo inuentis: cuius ego cum exordium,
 multis presentibus, legissem, admiratus grauitatem, &
 elegantiam carminis, exclamaui, Cedite Romani. in quo,
 adhuc, qui à me dissentiret, inueni neminem. quo magis
 te hortor. quamquam, ut spero, currentem, ut appropie-
 res, habeasq; rationem non expectationis modo nostra,
 verum etiam glorie tuae, cuius habes à natura pracla-
 rum seminarium, quod etiam studio excolis, ingenium
 tuum. Urge igitur, nec institutum dimitte: quodq; ad-
 huc humanissime fecisti, in eo perge, ut nostrum tui ab-
 sentis desiderium litteris aliquando lenias. Vale. Pa-
 truij.

LAZARO. BONAMICO

PATAVIVM.

EGO vero & audiui de tuo casu, & tuam vicem
 mirifice, neq; minus publicam dolui: veritus enim sum,
 ne tecum simul littera concidissent, nunc, quando te iam
 ambulare scribis, ita tamen, ut scipione utaris; gaudeo,
 eoque magis, quod in ista aetate morbi diuturnitatem per-
 timueram. sed, quia non plane animum meum liberat à
 cura, cum pristinas vires nondum recuperaueris, rogo te,
 Bonanice, quanti optima studia facis, quae tibi facienda

sunt plurimi; quandoquidem ab ijs tuae laudes emanarunt; tantum adhibe in te curando diligentiam. vides enim, neminem fere esse, qui, si quid tibi acciderit humanitus, rudem barbaria à Latina lingua sinibus arcere possit. Plautum à me emendatum, quem à me petis, dabo operam vt cum bis ad te litteris mittam: sed, vt eum in multiplici meorum librorum congerie statim reperiam, sperare vix audio. Ego, vt scis, hanc satis grauem prouinciam suscepi. tenui conditione, inquires, fateor; sed ne tua quidem, si tuarum virtutum merita spectentur, satis optima. quid agas? his temporibus anguste virtus habitat. bene tamen de suis ciuibus mereri, praclarum est. Vale. Venetijs.

GVLIELMO. PACCIO
PATAVIVM.

SILENTII mei, quo tecum diu satis vsus sum, non exponam hic tibi causam pluribus verbis: ne, si id faciam, videar & tibi ipsi, qui nihil adhuc ad me scripsisti, eandem quasi legem imponere. itaq; hanc partem praetermittam: in qua si peccatum est, viriusq; certe est, ego autem spero me posthac benevolentiam tibi meam, & diligentiam hoc genere officij probaturum: modo ne litteras elegantes, quales videlicet Patavij, à summis ingenijs elaborate, tibi ostenduntur, à me expectes. ita scribam, non modo vt quod in mentem, sed plane quidquid in buccam venerit, in epistolam conijciam. non enim is sum, qui vnumquodq; verbum ad trutinam, vt dicitur, reuocare vel soleam, vel possim. aliorum ista superstitio

stirio sit, mea quidem non erit, praesertim in epistolis: quae si, ut ait ille, nihil habent simile neque iudicio, neque concionibus, quid refert, virum dichorae conclusus, an aliter verborum ambitus insistat? Splendidior, inquit, nec paullo aptior ad mouendum, si numerosius desinat, oratio videtur. Recte: nec ego secus existimo: verum, quem tu tanti facis, cum ego magistrum sequor, quid igitur ille? EPISTOLAE. NOSTRAE DEBENT. INTERDUM. ALVCINARI. nempe, quod ijs negligentia quadam, cum ad familiares scribitur, etiam ornamento sit. Ita igitur tecum agam, ut si essemus vna: & quemadmodum praesentes quacumque de re sermones familiariter serere solemus; sic in scribendo, nulla certa proposita sententia, libertatem illam, & quasi negligentiam imitabor. quod si reprehenderis, tacitum non feres, praestat enim male scribere, quam omnino, quod à te fieri video, nihil scribere: cum hoc voluntatis fortasse vitium sit, illud ingenij, quod ipsi nobis fingere non possumus. Vale. Venetijs. M. D. XXXIII. pridie id. Iun. qui mihi primus dies est anni XXI.

PAVLO. MAGNULO

PATAVIUM.

CUM me vides praeter institutum meum litteras ad te non tam saepe, quam solebam, mittere, nimirum, etiam me tacente, quam sim occupatus, intelligis. Ternas te dedisse scribis. omnes accepi: nihil amabilius: his autem recentioribus etiam nihil elegantius. sic enim censeo, recte eum, & Latine scribere, non qui pauca multis, sed qui mul-

ta paucis, quo ego in genere aliquando posse cupio, tu, ut video, iam potes, tribus enim versiculis quid non complecteris? tuam narras in scribendo diligentiam, meam obiuigas negligentiam: de meorum librorum instauratione recte: ne admones, de tuorum venditione aperte. deniq; otiosi nihil est: sententia numero prope, quot verba: ut mihi, quemadmodum promiseras, argumentum satis superq; dederis. Sed mea cessationis causam, ut dixi, conyca ipse per te. libros autem meos, prope adest, cum editurus sum. de tuis egi diligenter, & ago. si quaeris, quid profecerim: nihil adhuc: sed spem non abicci, quamquam incredibile est, quam difficile sit ab istis pecuniam exprimere quem euentum res habitura sit, ignoro: à me nihil omittitur, quo minus & ex sententia conficiatur, & quamcitisime. Vale. Venetijs.

EIDEM, PATAVIVM.

PVTASTI fore, ut ego te abeuntem litteris prosequerer? non tu id quidem vniquam. conuenerat enim, ut argumentum à te expectarem. argumentum igitur potest expectare meus in te amor? quo nihil vberius nec est, nec vniquam fuit. itaq; statim, vbi tu profectus es, cum me repentina quaedam voluntas excitasset, arripui calamum, neq; sum veritus, ut me scribentem sententia desideret. huius, quam multa iam nunc mihi veniunt in mentem sunt, qua possum scribere, leuitates amatoriae. quorsum, inquis? mecum habeo: neq; tibi, neq; cuiquam edam volo enim parcere amicitiae, quae mihi sunt coniuncti, qui tam suaui ter, ut ipsi putant, viuunt; ut ego sentio, deli-

delirant. sunt item *οκλιμαχια* quaedam, & militaria munera populo data, taurorum venationes, saltatorum lusus, personatorum ineptia. quid quaris? sexcenta: quae mihi, & benevolentia nostra suppeditat, & familiaritas permittit ut scribam. quia tamen leuiora sunt, omitto, ne grauem philosophum offendā. Porro, de meis rebus quod exspectes, nihil est. mutationem nullam fecerunt à discessu tuo. De te, quae scire velim, haec sunt, quo modo te redeuntem amici illi tui, libri scilicet acceperint, num eo ipso die ad eorum consuetudinem te dederis; an potius, dum haec bacchationes deseruescant, in hortis cum Epicuro, quam in gymnasio cū Aristotele, velis viuere. Et, cum haec scripseris, adde verbum, si me amas, de pugniunculo illo tuo: quo ego te impeditum, & alligatum ense cum vidi discedere, non tenui risum. ac volui pungere te dicto; sed veritus sum, ne tu rustice me gladio. Epistolam habes iocationis plenam: qua te esse delectatū cognouero, si miseris ipse plenior. Vale.

EIDEM, PATAVIVM.

NON facile dixerim, plus ne voluptatis, an doloris ex epistola tua susceperim. est enim mihi gratissimum, cum & me à te amari, & te amore in te meo delectari perspicio. ex quo fit, ut litteras tuas, benevolentia plenissimas, & officij, iucundissime legam. Cum vero te velangi video, vel aliquid triste cogitare; sic afficior, ut acerbissime viuam. sed vitinā, quanti ego consilium tuum semper feci, tanti item ipse meum fecisses. profecto in has molestias, in quibus hodie versaris, nō incidisses. At,

iniquitas, illa perpeti malum erat. Malum, nisi, istos ferre, longe peius sit, quorum quidem iniurias tum ex eorum, qui istinc veniunt, sermonibus, tum ex litteris tuis facile cognoui. Quae quo magis intolerabilia sunt, eo clarius tuae prudentiae lumen ostendas oportet: neque committas, ut inuidorum, maleuolorumque, peruersitas plus apud te, quam existimationis tuae ratio, valuisse videatur. Quamquam ego, cum haec scribebam, satis intelligebam, quis ad quem: sed amore meum, qui tibi praesenti perspectissimus fuisset, etiam apud absentem, quoquo modo licuit testatum esse cupiebam. Atque hoc loco mihi veniunt in mentem, quae tibi proficiscenti futura praedixerim. quae ego, non aliquam somniorum imaginem, aut alitis cantum secutus, augurabar: sed, quod istiusmodi: odi hominum natura plus etiam, quam vellem, explorata mihi erant, ideo, ne illa acciderent, quae nunc euenisse audio, timebam. Sed uteris, ut spero, fortitudine animi tui: et, quae iniqui ad ignominiam tuam comminiscuntur, ita feres, ut non solum in vetere optimorum studiorum cursu, si actus animo, ne consistas, sed vehementius etiam vera gloria cupiditate incitatus, propositum tibi decus assequere. Me in omni fortuna tui amantissimum, tuamque laudis factorem, atque adeo, quantum in me erit, multiplicatorem habebis. Vale. Venetijs.

SEBASTIANO. LEONI

CORDVBENSI

Romam.

ROMAE te nunc esse, in ea vrbe, vbi multorum amorem,

rem, ac studiū tua tibi iam antea virtus peperit, tantum
 abest, vt doleam, vt etiam summe gratuler. nec enim
 dubito, quin' sedem studijs tuis non modo commodam,
 verum etiam honorificam, adnitentibus amicis tuis, fa-
 cillime consequaris. Me quoq³, vt ille inquit, mirum de-
 siderium tenet vrbis: verum aduersantur multa: qua si
 Deus aliquando sustulerit, accurrā statim ad nos, ea
 spe, vt in vestra beneuolentia, in consuetudine, ac sermo-
 ne conquiescam. Saluta interim amicos, Octauium no-
 strum, Sirletum, Cyllium, Phaernū. nam Episcopum Al-
 lifanum abesse audio. Nicolaus Nathanalus, egregie mo-
 ratus adolescens, magnos in Latinis litteris processus à
 discessu tuo fecit. is cum mihi per se carus est, tum eo ma-
 gis, quod de te saepe loquitur amantiſſime, tuamq³ erga
 se, patremq³ sum, insigni probitate, atq³ doctrina virum,
 perpetuam benignitatem sic in ore habet, vt in eius me-
 moriam numquam sinat intermitti. Vale. Venetijs

SILVESTRO. ALDO-
 BRANDINO

IN. IIS litteras, quas ad Angulum nostrum XVI.
 Kal. Sext. dedisti, valde mihi scripta vrbane visa est illa
 pars, in qua nescio quid de me per iocum, sed cum qua-
 dam tamen amoris nota significasti, gaudeo, me tibi vs-
 que eo esse familiarem, vt etiam facetijs laceſſas: quo in
 genere si perges, gratiam referemus: ne tu homo inge-
 niosus non tardiores impune commoueris. mihi cum ami-
 co tuo recte conuenit. doctum hominē cognoui, bonum vi-
 rū esse audio. hac cū sunt in hominibus transalpinis, ame-
 re

rem conciliant: quanto magis in nostris? At in litteris aliquando dissensimus. ego vero non nihil etiam à parente meo: neq; tamen parentis manibus eam, quã deo, pietatem minus preſto. opinionum enim diſſimilitudo tantum abeſt à ſimultate, vt ſapiſſime, non modo qui ſententia diſcrepant, in amore conſentiant; ſed etiã, qui ſimultatem exercent, iudicio congruant. Quare amoue iſtam ex animo tuo ſuſpicionem, meq; cum illo ita crede eſſe reconciliatum, vt poſthac ab eo, etiã ſi diſſentiendi cauſa ſit, diſſentire tamen noliſ. Hic, vt in tantis caloribus, non miucunde viuimus: vrbis mirifica elegantia: caliſſima ſalubritas: ſi quando æſtus maior eſt, quã vt ferre poſſimus, conſugimus ad aquas: innixi vrtribus iſtariſ, remoto loco, nos inter nos ludibundi flumina perambulamus. quid queris? ſi te haberemus, ad ſummam voluptatem nihil deerat. ſed animus tamen meus, quem tu, credo, canionibus quibuſdam tibi addixiſti, peruolat magna ſpatia terrarum, & te inſciente, ſæpe tecum eſt. itaq; non ego prorsus te careo: nam, ſi minus ſermone, adſpectu certe tuo fruor, dum de te cogito. quod ſi aliquando contigerit, vt etiam ſermone poſſim; na ego colloquutionum noſtrarum fruictum, interuallo temporis amiſſum, ita repetam, vt ne ſtudijs quidem parcam tuis. in quibus audio te poſt noſtrum diſceſſum magna quædam effeciſſe. Caput etiam illud litterarũ tuarum Cardinalis Accoltus mihi oſtendit: in quo ita ſcriptum eſt. paginas te circiter octingentas iam impleuiſſe commentationibus iſs, quas in Pandectarum libros texiſ. puto magni laboris eſſe, magna q; difficultat: ſed ſi conſiderabis, qua

que tibi premia proposita sunt; vinces omnia. petis immortalitatem; quam multi sequuntur, tu iam pane manibus apprehensam tenes. Vale.

EPISTOLARVM
PAVLLI MANVTII
LIRER. QVINCTVS

Scripsit hanc, liberalium discipli-
narum nomine,

PIO. IV. PONTIFICE
CREATO.

Vm tibi, Pontifex optime, ad istam dignitatem nuper diuinitus elato, qua sublimius aut praestantius inter homines nihil est, mortales quamplurimi, alij absentes litteris & nuncijs, alij coram vul-
tu & verbu gratulentur: non dubitamus, quin nos quoque, altrices tuas, in maximo gratulantium numero ad tuos sanctissimos pedes officiose proiectas, excipias, & eo benignius, quod alij, quia peruenisti ad eum finem, infra quem ceteri fines sunt, gratulantur; nos autem, quia scilicet, ut peruenire posses, ipsa persecimus. Non est ad gloriam lata quedam, & communis via per angusta sunt semita, paucorumq; notata vestigijs, qua ierunt & heroues illi veteres. in Christiana militia fortissimi viri; & maxime

maxime quidem omnium, patrum nostrorum memoria,
 Pius ille pontifex, cuius tu nomen, in eadem sede merito
 collocatus, & cum nomine virtutem refers, in istam
 lim semitam, ferentem ad aeternum decus, nos te pue-
 rum adhuc, sed puerum praecleara cupientem, manu pre-
 hensum duximus: ne ve quis te error auertere, ne qua
 morari posset offensio, cupide procedenti quasi lumē pre-
 tulimus. confectum iam iter est: vltra, quo progrediaris
 non habes. inter te, & opificem aeternum, cuius ministra-
 nos sumus, nulla iam interiacent humana. quare, quoni-
 am eo te perduximus, quo sine nobis peruenire felicitatis
 non est; & quando de longa via ita fessas esse intelligis,
 vt consistere vix possimus; redde praemium bene merenti-
 bus; & permitte nobis, vt in tua beneficentia nixa con-
 quiescamus. nam, si tibi Deus Opt. Max. hoc elargitus
 est, vt in omni tua vita, prater rectum & honestum, ni-
 hil spectares: quis te laudabiliter antea cogitasse proba-
 uerit, nisi nunc, cum est ad voluntatem adiuncta facul-
 tas, id ipsum, quod cogitasti, re perficias? si te ambitio de-
 lectaret, proponeremus illa inania, quibus ij, qui ex homi-
 num sermonibus pendunt, excitari solent: fore, si nos in-
 centes erexeris, vt orbem terrarum tui nominis fama
 peruagetur: vt oratorum & poetarum de te predicanti-
 um vocibus aures tuae personent: deniq; vt imaginem
 tuarum virtutum, aeternis excellentium virorum scriptis
 expressam, ipsa posteritas intuens, cupiat imitari. speciosa
 ista videntur: & sunt omnino: sed a splendore tamen ve-
 ra laudis absunt. nam, recte facere, non ex ijs, quae conse-
 quuntur, sed ipsum per se sapientibus viris amabile vide-
 tur.

tur. qui cum innocenter sancteq; viuunt; minime illi qui-
 dem de premijs cogitant; ne probitas mercenaria videat-
 ur; aut, si cogitant, non ad hac humana, quæ sunt loco-
 rum & temporum angustijs sane terminis circumscripta,
 oculos demittunt; sed ad illa diuina suspicientes, beatam
 immortalemq; vitam. & expetunt vnã, & vnã ex-
 petendam esse persuasum habent. hoc tu semper institu-
 tum probasti: probauit Paulus ille III, omnium seculo-
 rum memoria celebrandus: qui de humano genere vel
 hoc potissimū nomine optime meritus existimatur, quia
 in suo Pontificatu effecit, vt tu Pontifex esse posses: pro-
 barunt, hodieq; probant sodales olim aliquot tui: quo-
 rum alij, non, vt vulgo vocantur, mortui, sed, vt sapientis
 proprie loquuntur, mortali vita liberati, nunc incola cali,
 Deoq; fruente, non tam quia te Pontificem intuentur,
 gaudent, quam quia facturum ea prospiciunt, quæ sunt
 optimo Pontifice dignissima: alij vero, nondum sane ab
 hac terrestri materia discreti, aut simplicem naturam
 assecuti, sed ita tamen in terris commorantes, vt bonita-
 te simplices animos referant, non dubitamus, quin tibi
 nostram causam vnanimis commendent; & eo studio-
 sius, quod, et ipsi alumni nostri cum sint, officio non solum
 laudabili, verum etiam debito fungentur. satis iam ex-
 agitata, satis inopiam & solitudinem passa, ab omnibus
 fere Principibus neglecta, supplices ad te confugimus:
 quid petentes? honestum otium: à quo petentes? à Pio
 Pontifice. Pius ne ille noster, cuius animum ac mentem
 saluberrimis preceptis ad omnem laudem conformaui-
 mus, atq; effinximus; cui comites in omni aetate, atq; in
 omni

omni fortuna non solum iucunda, sed etiam per honorifica fuimus; qui ut hoc tempore plus, quam omnes homines, prodesse nobis vnus possit, id ipsum à nobis habet; is ne nos, aliquam tanti beneficij gratiam reposcentes, ab sese reijciet? non hoc illius natura, non doctrina, non consuetudo feret. Sint sane mutabiles eorum animi, neque fides in colenda virtute sibi constant: sit enim sepe, ut voluntates simul cum fortuna commutentur: in te, Pontifex optime, non cadit huius inconstantie suspicio: tua est bene agendi perpetuitas: nihil in vita tua variū, nihil flexibile, nihil mistum cognouimus: semper idem tibi, semper directum quiddā placuit, & simplex. nō te rerum humanarū ficta & fucata forma, non ille, quibus pleriq; falluntur, insidiosa voluptatum illecebra ceperunt. non tu in tabula picta, inani colorum specie captus, oculis immobilibus haesisti. non sericam vestem, non argenteum vas, non aurata tecta paullo cupidius adspexisti. deniq; ne singula persequamur; cum pleriq; hominum siue gratia, siue metu ab officio deducantur: numquam te vel ita gratia deleniuit, vel ita metus deterruit, ut pietatem religionemq; desereres. quid mirum? virtutum radices non ita leuiter bonorum in animis inheret, ut eas euellere aut commodi spes, aut periculi dubitatio possit. quare tua consuetudine & constantie memores non petimus à te, ut aliquid agas nostra causa, quod cum egeris, non consensive cum tuis superioribus factis videatur: sed id petimus; quod à te non modo ipsa res, sed etiam consuetudo tuo postulat; ut in vetere illo tuarum actionum laudabili cursu pergas. quod cum facies. (facturum enim, quia te noui-

mus non dubitamus) complecteris nos eodem studio, quo ipsa te aluimus; & in eum locum restitues, vnde nos aduersaria nostra inscitia simul & auaritia, comites perpetua, detruserunt. Vale.

CAMILLO. PALAEOOTTO
BONONIAM.

EPISTOLA tua, suauiter, & amanter in primis, eademq; elegantissime conscripta; memoriam mihi nostra consuetudinis, tuaq; virtutis, & humanitatis, vehementer auxit. non enim dicam, renouauit: qui te mihi, & ea, quibus omnibus carus es, ex animo numquam excidisse, vere possim affirmare. sic enim velim existimes, nihil vniquam, à quo primum die mihi cognitus es, aut cogitasse me iucundius, aut curasse diligentius, quam vt me tui cupidissimum, tuorumq; officiorum, si non referenda, quod opinor fieri vix posse, habenda tamen gratia memorem, atq; gratum agnosceres. quod si sum affectus, mirifice letor: sin minus, delector tamen studio meo & ipsa etiam voluntate mihi, vtinam tibi quoq; satisfacio. Equidem, cum illa, qua te video animaduertisse, ad Muretum scripsi, notum ei esse volui iudicium de te meum: ipse vero vt ea aliquando legeres. vel vt omnino quisquam fore non putauit. Postea cum à nonnullis, bonas videlicet horas male collocantibus, describi epistolas meas audirem; veritus, ne quando mendosius etiam impressa, quam à me scripta, vel negligentia culpa vel fortasse etiam improbitatis, (late enim patet hoc vitium) ederentur; collegi quas potui, emisi, non quas probavi maxime;

(nā huius generis inopia certe me ab omni prorsus edendo consilio reuocasset,) sed quas improbavi minime . ex eo numero fuit ea , quæ de te loquitur , vel potius balbutit epistola . nam ea , quæ tibi vel natura tribuit , vel adscrit industria , vix aut mihi liceat , aut ijs etiam , qui plurimum eloquentia valent , non modo litteris familiariter scriptis , sed nec elaborata oratio complecti . Quare non ego , mihi vt agas gratias , expecto , quod te tamquam pictor bonus illustrauerim . sed potius , quod quasi decolorauerim , vt ignoscas , rogo . quod quidem , si te probe noui , impetrabo facile vel à sapientia tua , vel ab humanitate : quarum altera facit , vt ab vna totus virtute pendas , de sermonibus hominum non labores ; altera , vt nihil vniquam à te non modo amici , & familiares , sed nec alieni frustra petant . Amoris in me tui , licet minime necessaria , periucunda tamen commemoratio fuit . cui quidem amori , vel si absint officia , deberem plurimum : quid putas , cum & accesserint iam merita non vulgaria , quæ nulla mihi ex animo dies euellet , & ea tamen alijs cumulata ita studeas , vt in beneficio dando beneficium videaris accipere ? Vel hoc ipsum , quod me tam crebro , tam diligenter , tam amanter Bononiam inuitas , quantam habet significationem beneuolentia tua ? quæ si mihi omnia commoda omniaq; ornamenta , nihil tamē asseret , mihi crede se ipsa carius , nihil , quo gaudeam , ac triumphem magis . Ad te vero , quem videre ita cupio , vt cupiditate etiam tua vehementius incendar , noli dubitare , quin aduolem , cum primum per anni tempus , & , vt spero , per valitudinem licebit . nam frigore vires imminutas tepor ver-

nius, & tali purioris adspectu restituet. Interim, siquid scire vis de rationibus n. eis, eo sunt, vt mihi, in summa animi equitate, abesse potius multa, quam deesse videantur. Vigemus amicis: quo nihil optabilius, excepta sapientia, & ego existimo, & tu quoque, vt video, mecum sentis. Oculis, quibus egre diu fuit, nunc quidem vror optime, vivibus autem corporis non pessime. reliqua in congressum nostrum reseruabo. Vale, & propinquo tuo Francisco Bononieto salutem à me plurimam. Venerijs.

OCTAVIANO. FERRARIO
MEDIOLANVM.

AMOR inter non mutuu, meaq; de tua virtute opinio facit, vt mihi nihil esse committendum putem, quod à tuis consilijs abhorreat. itaq; licet dolorem meum, ex interitu filij susceptum, valde iam & ratio ipsa, & communis conditionis recordatio leuaret; vix tamen credis, quantum profecerint littera tua. An ego te non audiam, cum ad animi vocor equitatem? te inquam, cuius mihi grata semper voluntas, grauis auctoritas & fuit, & esse debet: quem dilexi vniue à prima adolescentia, quem respondere in amore, ac studio facile perspexi. quod vtinã, quam diu seiuncti fuimus, vna viuere licuisset: essem omnino tua consuetudine melior, & doctior; tu autem ex officijs meis fortasse aliquam, benevolentia certe in te mea non dubito. quin maximam voluptatem, latitiamq; tepisses. quod quando non contigisset, vsus essem, pro mea

quidem parte, litterarum bono; nisi me non tam occupatio mea, quam tuæ valetudinis infirmitas, cui laborem imponi mea causa nolui, à scribendo retardasset. nunc, si est, ut optime valeas; quod ut credam, adducor non solum crebritate, verum etiam subtilitate, atq; elegantia epistolarum tuarum; gaudeo: quodq; habes ex animi sententia, id ut perenne, propriumq; sit, vehementer cupio. litteris, ut amissi temporis vsura sarciantur, colloquimur interdum. nec deerit argumentum, si tibi placuerit idem, quod mihi, $\sigma\upsilon\mu\phi\iota\lambda\omicron\lambda\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha\iota$ de studijs nostris, quibus vberius nihil est. Atq; equidem, (ut à priuatis ad publica diuertam) quando $\chi\alpha\rho\alpha\kappa\tau\acute{\iota}\rho$ tuus eiusmodi est, ut ab recentiorum philosophorum inquinato sermone longissime distet, auctor tibi sum, ut in scribendo totus hæreas. nimium diu comprimis ea, quæ selecta habes, quæ scio quam sint præclara, in omnigenere doctrinæ. ede, & auge utilitatem nostram cum gloria tua. nam hic liber, qui propediem exhibet, de disciplina encyclicio, studia multorum accendet, quibus à te satisfieri æquum est. quam vero in eius libri editione diligentiam exigis, ea præstabitur, quatenus licebit: totum enim in vno me positum non esse, aut iam scis, aut mihi velim credas affirmanti. Vale. Venetijs.

LAEVINO. TORRENTIO

LEODIVM.

SANE permolestum mihi, pro mea summa ergat benevolentia, contigit, quod tuorum comitum, ut ais, importunitate factum sit, ut veniendi ad nos susceptum
antea

antea consilium deposueris. nihil enim potest esse incur-
 dius, quam tui suauitatem sermonis, tuamq; mirificam
 tum humanitatem, tum etiam doctrinam ex interuallo
 regustare. sed huius incommodi molestiam fere absterfit
 omnem scripta per amanter, atq; adeo pereleganter epi-
 stola tua, quam mihi heri reddidit familiaris meus,
 idemq; tui studiosissimus, plane iuuenis eruditus, An-
 dreas Siluius. Oda vero in Pium Pontificem, quam epi-
 stole adiunxeras, ita mihi placuit, nihil vt vniquā lege-
 rim libentius, &que libenter pauca. omnino, mi Leuine,
 cum ad omnem excellentiam, tum vero ad hoc scripto-
 rum genus ingenio te natura sinxit aptissimo. itaq; nosce
 tua bona, poëticamq; facultatem, si tua gloria consul-
 tum vis, ne dimitte. Carissū quo die primum vidi, vt ede-
 retur, optaui. idq; plane Cauchis adolescentibus, consilio
 tuo commotis, & communium studiorum, & sane ipso-
 rum etiam causa gaudeo. aliquid enim ad eos ex pater-
 na laude redundabit, et aperietur fortasse aditus ad gra-
 tiam principis viri, misso, vt mos est, libro cum eorum e-
 pistola. putabam fore, vt Romæ liber ederetur. si Vene-
 tijs malunt; nostra, quacumq; est, industria non deerit:
 qua condicione, & quo tempore, scripsi ad optimum vi-
 rum, Octatiū Pantagathum. De Censorino, & Pruden-
 tio mox videbimus. nō enim tam facile, quod prestare nō
 possim, soleo promittere, quam, cum promisi, diligenter
 prestare. premor autem oneribus multis, quæ sustinere
 cogor in aliquot menses: abjcere si velim, nec honor me-
 us, nec res domestica patietur. Quod reliquum est amo-
 rem in me tuum cupio conserues: quod erit humanita-

Et ego, quod erit officij, te colam diligentissime, deq; ingenio tuo, de doctrina, de probitate quid sentiam, ut ipse aliquando intelligas, quod hic, mihi crede iam intelligunt multi, operam dabo. Vale, & Cauchos si atres, moribus, ac litteris ornatos, meo nomine saluere plurimum iube. Venetjs.

PETRO. MISCOVIO

Quod à me postulari videbatur, ut tibi, de studijs meis non pessime existimanti, (sic enim ai diebam) per litteras gratias agerem, in eo dedi operam, ne desiderari posset officium meum, atq; equidem restiti nonnihil à principio cupiditati meae, veritus, ne pudentis homin角度 esset, ista dignitate, ista virtute virum, cui nullum à publico munere tempus vacet, appellari litteris: sed meam cunctationem viri optimi, atq; eruditissimi, Andrea Parricij, omnia de humanitate tua pollicentis, discussit oratio. Scripsi igitur ad te, non, ut tibi rescribendi onus imponerem, sed, ut, quoad possem, testificarer observantiam meam quod si sum assecutus, & si tu, quanti faciam iudicium de me tuum, intelligis: ita lator, qua si bona omnia contigerint, & cum hac mea voluptate vix puro voluptatem ullam posse conferri. Quod autem silentium etiam tuum excusas, & ea commemoras, qua te à scribendo antea retardarunt: hoc equidem à te numquam expectavi; à quo libenter legi meas litteras, de quo dubitare mihi non licuit, satis superq; habui: sed quo expectavi minus, eo scilicet magis agnosco, qua constanti omnium sermone pradicatur, benignitatem tuam. Gratulor autem,

autem, vt debeo, vehementer, & te à febre conualuisse, qua laborantem in reditu suo Patri cuius offendit, et exitiali illa lue prouinciam esse liberatam. Occupationes tuas puto, & audio grauissimas esse; sed leuiore sunt gloria fructu, quem tu quotidie percipis, tuis debitum virtutibus, amplissimum. Porro, quam sit homine dignum, de multis, ac, si fieri possit, de toto hominum genere bene mereri, quid ego te doceam, nihil, quod ad honestum pertineat, ignorantem, quem ita semper ad decus natura impellit, vt oīa tamen consilia, omnes actiones ratio, & sapientia moderetur? Quare, istis curis, istis laborib. quos esse tua laudis segetē, ac materiā video, ignosce. obsecro, Misericordiam humanissime, si te sero admodum cupio liberari. nam, quod ad studia litterarum attinet. id est ad eum animi cultum, vnde oritur artium ingenuarum praeclara cognitio; primum, cum tu habeas iam, quae petuntur à litteris, & cum eloquentia, doctrināq; ex superiorum temporum vigilijs excellas; non intelligo valde esse, cur labores: deinde, tanti ne putas librorum consuetudinem, aut vllum cum vlla doctrina commercium, quanti difficillimis temporibus, in summa bonorum, & sapientium civium inopia, requirenti consilium, operamq; tam patriae subuenire? quo in munere versanti, non committam, vt longiore molestus epistola sim: & hac ipsa, fortasse nimis multa, amori largieris in re meo: cui dum obsequor, teq; alloqui praesentem videor, oblitus occupationis tuae, memor humanitatis, prouectus imprudenter sum. Vale. Veneretys.

ANDREAE PATRICIO

R 4

MI.

MI. PATRICI, non te fugit, morosos esse, qui amant. quo me vitio laborare non infitior. ad spectu, & consuetudine presentium amicorum carere non possum. si absunt igniculum desiderij ita non fero, ut litteras ab ijs exigam potius, quam expectem. hinc illa interdum, vacue prorsus iracundia, qua abest à natura mea, amoris plenissima querella. de quibus audisse te aliquid gaudeo; ut ego quoque in querella tua mutuam erga me benevolentiam, qua nihil habeo carius, agnoscerem. quod equidem latari te quoque arbitror. qua enim humanitas tua est, certe totus abesse non vis: nec eiusmodi tuum in discessu consilium videbatur: nec nos, qui te longinquum memoria colimus, diligimus, laudamus, digni videmur, quibus nullam suauitatis, ingenijque tui partem restituas. Officium autem in rescribendo meum, non committam, ut desideres; nec desiderari antea passus essem, si litteras tuas, à me vehementer expetitas, quas misisse te significas, accepissem. Prouocassem etiam, mihi crede, pro meo in te singulari studio, si vacassem, & si vacare te ab ijs negotijs existimassem, quorum onera grauissima, vigilantibus, & magna praeclita virtute viris, id est, tui similibus, imponi equum est. Quod ais, omnia te conferre ad dignitatem meam; dupliciter gaudeo, et quod me ames, (quamquam hoc antea perspexerim, & quod id ex officijs erga me tuis homines intelligant: idque non mediocriter ad existimationem meam statuo pertinere. Miscouij quidem in beneuolentia, cuius habeo testem, refertam humanitatis, elegantissimam epistolam, scito me omnia ponere: eamque, ut videor summo hominis beneficio consecutus.

secutus, ita triumpho, quasi nihil iam auersi à virtutis aduersaria fortuna possit euenire. tibi au: em, qui mihi ad amicitiam viri aditum patefecisti, gratias tuo fortasse merito pares habere possum, & habeo sane quammaximas, referre certo nullo modo possum, ac ne agere quidem: quod tamen humanitas tua non feret; & si ferret, quæ mihi vniquã verba, ab intimo licet artificio de prompta, satisfacerent? Vale. Venetijs.

STANISLAO. FOGELVE
TRIO PATAVIVM.

ME quoq; torquet expectatio x litterarum; de quo mihi, me quidem inuito, tamen aduersa quadam amor fingit. nec enim adduci possum, vt oblitum nostri, aut parum in colendo officio diligentem existimem; qui & humanitate omnes vincat, et quaternas iam à me litteras acceperit. vtinam valeat, atque in illis negotiorum fluctibus vtatur secundis ventis: reliqua feremus facile, eademq; absenti beneuolentia perpetuo præstabitur. Cum litteras Italicas meas ad te misi, nihil scripsi, ne tibi rescribendi, præsertim de re minima, onus imponerem. ac tu, gratiarum actione non contentus, etiam me laudandum putasti, & ijs quidem verbis, nihil vt esse possit illustrius. in quo probaui vehementer elegantiam ingenij tui: in iudicio, nisi me ipse diligam, desiderare aliquid cogor, aliquid autem? plane hoc totum, mi Fogeluetri, humanitati tuæ tribuo: de quo tamen ipsa valde te amo: ac velim existimes, te mihi habere in animo tum tua sane causa, cui neminem probitate, ingenio, studio bona-

vum artium antepono, tum quod in vno te nonnullam Patricij, ac, * etiam imaginem videor agnoscere. idq; tibi aliquando fortasse, Minerua vt spero, non inuita probabo. Vale. Venetijs.

DIONYSIO. LAMBINO

NOLI existimare, mi Lambine, cum fructu consuetudinis tue caream, quidquam mihi tuis epistolis esse iucundius. facit hoc sane qui mutuus inter nos amor est, ortus à meo de tuis virtutibus iudicio, tua vero de meâ ad eandem laudem conatibus opinione fortasse nonnulla: sed scriptorum etiam tuorum subtilitate, & elegantia mirifice delector. vel hæc, quam accepi idibus Iunij, raptim à te, vt video, exarata epistola, quam loquitur pure, quam nullis illustrata pigmentis, nullo, vt tu scribis, fuce, tamen nitet, itaq; nihil vniquam legi libentius. Quæseram autem per litteras à sororis meæ filio, Iulio Catone, ecquid parturiret ingenium tuum, non tam, vt meæ, quæ summa est, quam vt eorum, qui ad me adeunt quotidie, cupiditati satisfacerem. scito enim, admirabilem hic esse quandam de studijs tuis opinionem, cum è sermonibus meis, eximia sepe tua cum laude habitis, tum vero ex illa præstanti industria, quam in conuertendis Aristotelis de morali philosophia libris ita collocasti, non modò vt eorum, de quibus dicta bona hominum existimatio fuit, errata patefaceres, sed vt ipse maximam & iudicij, & mihi quidem vt videtur, qui ea cum græcis diligentissime contuli, eloquentia laudem ferres. quod à te institutum retineri, & eandem operam ad reliqua cõ-

ferti,

ferri, si quis est, qui valde cupiat, ac te etiam tacita saepe cogitatione hortetur, is ego sum. Publica, fateor, me mouet utilitas, cui te video Græca, ac Latina lingua peritissimum, præterea instructum ijs artibus, à quibus perfecta intelligendi, ac iudicandi ratio manat, vnum in primis posse consulere: sed mehercule etiam gloria tua pro amicitia nostra vehementer faueo. vides enim profecto, (quid enim, quod ego videam, tu non perspicis?) paucos omnino ex ijs, qui populari fama celebrantur, sine exceptione posse laudari, & hac tanta quotidie exentium librorum copia impediri potius, quam adiuuari studia nostra. quare suscipe onus pro tua parte. neruos nouimus industria tua: quos si contendere volueris, nihil est, quod sustinere, ac perferre non possis. Nam de Lucretio suadeo equidem, vt absoluas: poëta est egregius, vel Ciceronis nostri testimonio: & in eo maximam à multis, nec à me ipso minimam gratiam inuis: sed voco te libentius ad illa præstantiora: nec tu meum consilium, atq; etiam studium, si modo tibi aut sapere aliquid, aut velle tua causa videor, debes in tua laude contemnere. Si nauigatis in Galliam, quod à te scriptum confirmant multi, opto vobis facilem cursum, & secunda omnia: reque rogo, nisi me ineptum esse censes, & nimis impudenter petere, vt Cardinali TURNONIO, principi sapientissimo, optimarum artium patrono, me in gratiam ponas; quem hic honoris gratia salutare, cum maxime vellem, per inuacuetudinem numquam licuit. SIGONIVS, plane, vt ais, vir doctissimus, addas licet humanissimus, cui tu in transuerso litterarum tuarum versiculo salutem ad-

scripsi-

scrapsisti, valde gaudet, amari se, ac laudari à te, de quo ipse honorifice in primis loquitur, & sentit. is te resalutat amantissime, euntiq; in Galliam, incolumitatem, & reditum precatur. Vale. Venetijs.

IVLIO. POGIANO

R O M A M.

QVAM libenter, & quam saepe de te cogitem, Poggiane doctissime, conscius ipse mihi sum: mea vero qua sit, ac fuerit semper, vbi temporis ratio tulit, de tuis virtutibus oratio, cum honestos, & graues viros, ijs, quibus ipse excellis, doctrinis excultos, habeam testes, non conabor tibi litteris exponere. nec tamen amori erga te meo, quem fateor impetrare à me posse omnia, tribuere quidquam in te laudando velim existimes. tua me scripta, in quibus excellentem quandam eloquentiam praestantiam elucere vidi, maxime vero praecleara illa pro illustri Rhodiorum equitum societate ad Pontificem habita oratio, quam efferre laudibus numquam desino, in hanc sententiam facile perduxit. Accedit humanitas, probitas, opinio de me tua, nec ea significata obscure, sed aeternis ingenij tui testata, atq; expressa monumentis: vt, si nihil ipse, contra quam adhuc laboravi, memoria dignum praestem, me tamen ex testimonio tuo posteritas ignorare non possit; si aliquid à me sum, tibi tamen debeam plurimum, cuius ad eam, quaecumq; de me est, existimationem accedat auctoritas. quod si te antea, naturali quadam animi mei propensione, & communi erga omnes, qui optimis in artibus cum laude versantur, officio, non
mediocri-

mediocriter diligebam : nunc , propria cum addantur in
me merita , nisi totus amore flagrem , ac studio tui , nisi
quam excelsa in loco sitam video , illustrari etiam magis
omnium praconijs tuam laudem exoptem ; malam refer-
re gratiam literis ijs , quarum consuetudine ad humani-
tatem excolimur , & omnino hominem ex homine vi-
dear exsuere . quamquam , mi Pogiane , non ita mei dis-
similis esse possum , ut agnoscam ea , quae tu in illa omnium
elegantissima epistola , ad eximia tuae indolis , tum etiam
virtutis adolescentem Octavianum Magium proxime
scripta , verbis amplissimis in me contulisti . scilicet ego in
eloquentia magnus , quis , & qua in arte ? illa quidem , ut
res indicat , omnium difficillima , ipse autem vix medio-
cri instructus ingenio , otio certe , sine quo ne summis qui-
dem ingenijs valde proficitur ; numquam abundans , ad-
uersa etiam per annos multos modo valetudine , modo
fortuna vexatus . sed abfuerit nihil eorum , quae laudem
in aliena lingua cupientibus requiruntur : me tamen vo-
bis , qui Romae in ista luce , summa omnium virtutum in-
geniorumq; praestantia viuitis , qui pedem quotidie poni-
tis in vestigia clarissimorum virorum , qui spiritum duci-
tis è Romano illo caelo , seminibus eloquentiae referto , an-
teponendum esse numquam duxi ; fortasse , ut comparari
aliquando possem , operam dedi . sed hoc equidem non-
dum contigit , ac vereor , ut contingat unquam . me enim
in hoc studio , quo mirifice delectabar adolescens , rei fa-
miliaris occupatio non sinit esse diligentem . atas etiam
nescio quo modo gloria cupiditatem , si qua fuit in nobis ,
videtur exstinguere : qua , non minimum languescit indu-
dustria .

dustria. Contra vobis, ab omni cura expeditis, tibi praesertim, non aetate minus, quam ingenio, florenti, quotidianum esse cum libris usum. & cum omni liberali doctrina, non ignoro. Quanti vero illud est, quo quidem nos caremus, locorum admonitu excitari ad decus? quanti etiam illud, haurire aliquid posse omnibus horis ex mutuo sermone, praecipue vero ex perennibus illis, vberissimisque optimarum scientiarum fontibus, Octauio Pantagatho, & Gulielmo Sirletto familiarissimis tuis: à quibus, ut opinor, aequè diligimur; sed aequè tamen eorum doctrina frui per interualla locorum mihi non licet. itaque tot, ac tantis quae suppetunt vobis, destitutus adiuuentis, tantum abest, ut gloriosi palmarum certaminis audeam sperare, ut hastas etiam non inuitus abijciam; qui praesertim facile futurum intelligam, ut ad te, quem plane in oculis sero, & à quo mutuam mihi tribui voluntatem libenter credo, primae partes in cogitatione, & usu Romanae linguae omnium iudicio deferantur. Quare primum illud te rogo, ne mihi tua praedicatione, quae tota, ut ego interpretor, ab amore proficitur, plus oneris imponas. quam mea sustinere possit infirmitas; existimesque non minus me moleste ferre, si quando mihi falsa laus affingitur, quam nonnullos, cum vera detrabitur: deinde, si ego abs te in mea laude dissentio, ne propterea meum in tua iudicium improbes: quod, ne si quidem ipse prorsus à me dissentias, immutare, cum multis iam patefecerim, aut velim, aut possim. Vale, & Sirletto nostro, ac Pantagatho meo, vel potius utriusque nostro, dic salutem meis verbis plurimis. Venetijs.

HORA

EPIST. LIB. V. 269
HORATIO. VRSINO
ROMANA.

VT video, Magius, amores utriusq³ nostrum, opimus adolescens, nec litteris tantum, sed humanitate etiam perpolitus. exquisitum ad conglutinandas amicitias tenet artificium. nam ille me primum, iam antea commotum ea fama, qua de tuis laudibus percrebuerat, suo testimonio vehementer in tui benevolentiam impulit: deinde, ut integrum officij sui fructum ferret, te quoq³ de meo erga te studio litteris admonendum putavit. quod etsi prater opinionem meam potius, quam contra voluntatem, factum esse confiteor: tamen eo mihi nomine abs te gratias agi molesto ferrem, nisi epistola tua, distincta luminibus ingenij, index amoris in me tui, quo equidem antiquius habeo nihil, omnes animi mei partes ea voluptate perfunderet, ut molestia locus esse non possit. aderat, cum eam attulit Magius, legitq³ me concedente, semel & iterum Carolus Sigonius; qui quantum iudicio, & eloquentia valeat, neq³ tu, nec, ut opinor, iam ignorat quisquam. is ornauit ingenium tuum diuinis laudibus, me prorsus assentiente: nam quid, Magio, dicam? qui te, qualem ipse antea in omni sermone predicauerat, talem nobis videri, mirabiliter ob eximiam in te benevolentiam, fortasse etiam iudicij sui causa, letabatur. Nimirum habet hoc nobilitas, ut, quamcumq³ se in partem dederit, insigne quiddam praestet. sed, quo libentius de spatio curriculoq³ maiorum pleriq³ deslectunt, eo praestantior em apud omnes homines & gloriam, & gratiam, si quis cursum tenent, assequuntur. quod tibi gaudeo contigisse:

qui cum multis tum natura, tum fortuna donis abunda-
 res, natus in ciuitate, orbis, terrarum olim domina, nunc
 religionis, pietatis, iustitia domicilio, ortus ex ea familia,
 cuius nomen praclaris partum & studijs, & factis multis
 iam saeculis per omnes gentes fama disseminauit: tamen,
 quasi hac ad te non pertineant, id agis, vt vna te nobili-
 tet virtus, &, quantum honestatis à maioribus tuis acce-
 pisti, tantum ipse posteris relinquant. quod etsi diffi-
 limum est, praesertim his temporibus, cū aduersentur mul-
 ta, &, vt vides, ad inania quaedam, neglecta solida glo-
 ria, mores incubuerint: tamen à te, freti prudentia & in-
 genio tuo, freti etiam constantia, summa omnia exspe-
 ctamus. Quae porro laudabilior industria, quae cura pra-
 stantior, quam quae in animi cultu consumitur? cum scili-
 cet id quaerimus; ne quando impendentem fortuna vim,
 optimarum artium presidio muniti, pertimescamus; ne
 iactemur huc, & illuc, vel cupiditate, vel metu: sed in
 tantis vitae quasi tempestatibus, tranquillissimo, ac incun-
 disimo litterarum portu persuamur? quae qui non videt,
 nec de adipiscenda virtute, quae rationis absolutio est, as-
 sidue cogitat; ne ille eo ipso rationis munere, quo vno ce-
 teris praestamus animantibus, indignus est. quod quidem
 semper sensi; licet, quo contendis, non peruenerim te &
 sentire idem, & posse consequi quod vis, intelligo. quod si
 de premijs cogitas; quae proposita sint, vides, aeternum
 decus, & bonorum amor; quem debes omnibus rebus an-
 teponere: equidem in eo summam felicitatem ab adole-
 scentia constituit. ex quo quantifaciam amicitiam tuam,
 quem nemini aut probitate, aut studio liberalium doctri-
 natum

narum audio concedere, facile potes intelligere: idq; vt
 re ipsa aliquando experiaris, operam dabo. Vale, & Iuli-
 um Poganum, familiarem tuum, prestantem omni lau-
 de virum, ac Hieronymum Lippomanum, eximia spe
 summe virtutis adolescentem, salutes, rogo, meis verbis
 diligenter. Venetys.

OCTAVIANO. FERRA-
 RIO MEDIOLANVM.

NOLI putare, me tantum amici tui προκλημασ tri-
 buisse, vt adhuc rem ducerem. nam, etsi de illius ingenio,
 doctrinaq; semper optime sensi, idq; primum litterarum
 tuarum testimonio, post etiam iudicio meo commotus:
 tamen de tuo libro ita iudico, nihil fieri posse non modo e-
 ruditus, in quo meam de studijs tuis opinionem aquauit
 industria tua, verum etiam elegantius: quod ab excellen-
 tibus in philosophia viris, qualem te iam omnes pradi-
 cant, hodie non admodum expectatur. Quid igitur ob-
 stitit, cur non aggrederer? causam si quaeris, de qua te, si
 res pateretur, celatum vellē: pituita, repente commota,
 satis per se molesta, mox etiam, cum tusus accessisset pe-
 riculosa, moram iniecit: biduum iacui, medico non ad-
 misso, accurata victus ratione contentus: in qua tu quan-
 tum ponas, ignoro; ego vtilissimam experior. nunc, qua
 supersunt morbi reliqua, do operam, vt eas depellam.
 quod eadem, vt spero abstinentia consequar. Filio iam,
 & domesticus omnibus recte est. Liber tuus, quem admo-
 dum ex paginis, & diebus rationem duco, video fore vt
 idibus Sext. aut plane absolutus ab operarijs nostris, aut

inibi sit. itaq; velim significes, quot ad te eius exempla,
 & cui dari velis. chartam probabis: habet enim ampli-
 tudinem, & elegantiam: spero, item reliqua, mitterem
 Io. Antonio, bibliopola vestro; sed homo est, quod inter
 nos dictum sit, paullo ad rem attentior, quam vellem. ni-
 si remittat aliquid de sua consuetudine, vix puto inter
 nos posse conuenire. verumtamen quid ad nos? ut amur
 alio, qui se prabeat equiorem in transigendo, deinde bo-
 num virum in fide prestanda. quod totum prudentia tua
 committo. Vale. Venetijs.

EIDEM, MEDIOLANVM.

EGO vero nihil minus volo, quam, nisi vacas, à te
 responderi. nam, etsi mirifice delector ingenio tuo, cuius
 imaginem in ijs, quæ à te scribuntur, epistolis magna
 saepe cum animi mei iucunditate contemplor: tamen, ne
 me putes in ea heresi esse, quæ ad se ipsam refert omnia;
 caussa minimum laborat. cogito valetudinem tuam: co-
 gito maximarum doctrinarum studia: amicis, & pro-
 pinquis horæ dandæ sunt: inuitat humanitas; pietas co-
 gix: cur ego te ista velim deferere tam laudabilia, tamq;
 necessaria, studium vt expleas meum crebritate littera-
 rum, quod expleri tamen nullo modo potest? De libro te-
 neo iam quid velis. Typis, quos probas, & charta, qua
 vis, vt emur. initium fieri antequam redierit is, qui totam
 officine curam sustinet, omnino vix potest. erat autem
 in Forum Iulij sui negotij caussa, profectus. eius porro di-
 ligentiam cum in charta, tum in toto hoc genere vtilem,
 & necessariam esse, saepe sum expertus. quo equius hoc
 quid-

quidquid spatij interponitur, uterq; nostrum ferre debet. atq; etiam, ne quid celem, paullo erã conturbatior, agrotante filio, quem de tribus vnum habeo reliquum. O mi Ferrari, quantam tu debes philosophiæ gratiam, qua te à tot curis ad iucundissimũ vitæ genus abduxit. quamquã fortasse hoc melius: & in agendo positam esse virtutem, ne tui quidem Peripatetici negant. sed hæc omitto. In pecunia permutatione agnosco tuam in me benevolentiam, pane dixi liberalitatem. quod si arca mea consultũ aequè omnes vellent: quanto mecũ ageretur commodius. nunc, mihi crede, secus est, nec me tamen reclamante. Vale. Cruceio, & Capra salutem plurimam. Venetijs.

IO. ANTONIO. TYRO-
NEO VRBINVM.

SI quisquã est, qui ex aduersa honorum virorum fortuna sollicitudinem capiat; eorumq; mederi studeat in omnibus; cum ego me esse profiteor. sed, cum ad opem ferendam nihil mihi suppetere præter voluntatem intelligo; sic afficior, ut me ipso miserius esse nihil putem. quod si ante a sensu, certe id in tuo potissimum casu mihi contigisse, nisi vel meam consuetudinem ignoras. vel ignorari à me tuum ingenium, tuam probitatem putas, debes opinari. Quamquã cum recordor, et eadem sæpe accidisse optimis viris, et vbiq; virtutem honestissimũ habere domicilium, nec fieri nunquam, ut calamitas etiam gloria sit; nec vllum in te dedecus, aut facinus turpe conferri: cum hoc æterna natura lege, vnde humana leges, tamquam ex archetypo, describuntur, sancitum esse videatur, ut vim

vi liceat repellere, & sua cuiq; incolumitas prima sit:
 hac, inquam, memoria, & cogitatione dum pertracto; id
 quod, quasi solatium quarens, saepe libenterq; facio; le-
 nitur aliquantum doloris acerbitas, atq; etiam tibi, quan-
 tum licet, in medio dolore gratulor: cui nisi loci mutatio
 grauis est; cetera, qua videris amisisse, leuiter ferenda
 esse censeo. In loco autem quid te torqueat? species vr-
 bis? at ea, qua ad oculos pertinent, nemo vnumquam sa-
 piens neq; in malis, neq; in bonis esse duxit: & ego, qui
 longe à sapientia disto, hac tamen prorsus non amo ina-
 nia, solitudine fruor, quantum possum: in hac mihi vi-
 uo, et Deo: quod vnum est beate viuere. Amicorum con-
 suetudo? quid? absentes non diliguntur? non, si volumus,
 & quoties volumus litterarum sermone coniungimur?
 equidem, postea quam discessisti, nescio quo modo cre-
 brius etiam, quam cum aderas, de te soleo cogitare: &
 mihi scito amicorum spectra, praesertim quos virtus, &
 integritas commendat, esse iucundissima: sin vtilitatem
 aliquam, tuis necessariam rationibus, cogitas, non dubi-
 to, quin istuc, quid quid iactura factum est, breui maiori-
 bus etiam commodis resarciatur. Nec vero, si me audies,
 vtilitatem vllam cum ea doctrina conferes, quam tu au-
 ges quotidie in otio, neminem curans, praeter te ipsum:
 quod hic certe non contigit. magnum est, studia posse co-
 lere qua velis, & quantum velis; tibi vni sementem ia-
 cere, tibi vni fructum colligere. at quem fructum? cui nec
 imber immoderatus, nec aestus, nec vlla calamitas noceat,
 nec suauitatem detrahat, sed augeat, qua cetera omnia
 corrumpit, dies. Quod si tibi, multorum philosophorum
 exent

exemplo, vitam in partem ducere, ob doctorum hominum
 paucitatem, non perplacet: an dubitas, quin te ista cura
 nos amici tui, si quid noster in te amor, si quid pietas va-
 lebit, aliquando liberemus? quod tamen eiusmodi est, ut
 non tam letandum videatur, cum euenerit, quam dolen-
 dum, si sero, vel si etiam numquam eueniat. nos enim
 in delectatione rerum saepe fallimur: errare mentis tamquam
 salutaria, quae noxia sunt, adscissimus: vnus euenta re-
 rum prospicit, vnus igitur nostra consilia gubernet, ac
 moderetur Deus. cui si te totum permiseris; si minimum
 in te ipso, in eo posueris omnia: mihi crede, ex istis mole-
 stiarum fluctibus emerges, nihilq; posthac aut mali me-
 times, aut boni frustra cupies: multa etiam, quae non cupies
 nullis accersita laboribus, aut studijs, ad te sua sponte cõ-
 fluent. Ego tibi opera, cura, diligentia, quae numquam in
 me desiderabis, fortasse etiã consilio prodesse aliquid pos-
 sum: Rafarius, qui publicã personam gerit, etiam aucto-
 ritate adiuuabit; quem licet existimem, quantum valet,
 tantum tua causa velle; tamen, suadeo, litteris eum in-
 terdũ appelles; rogesq; ut respiciat fortunas tuas, et ali-
 quid eis, atq; adeo multum cogitationis impertiat. Cal-
 uino optimo viro, mihiq; vetere beneuolentia coniunctis-
 simo, amoris, & studij erga te sum ipse optimus testis: sed
 aetas iam obstat, quo minus ea, quae res postulat, obire, &
 exsequi possit omnia. itaq; nisi me fallit opinio, totum in
 Rafario est. nam ego, ut scis, vel infirmitate valetudinis,
 vel diuturna iam consuetudine, & voluntaria quadam
 desidia, loca publica non admodum frequento: quo fa-
 miliaritates intermitti, & ex eo amicitias, si qua peni-

tus virtute non harent, paulatim dissui necesse est. testimoni-
monium tamen iudicij de te mei nullo loco deerit. & de
doctrina quidem, vt spero fidem faciet oratio nostra: elo-
quentiam vero, in qua tibi quantum tribuam, cum ali-
um omnium modestissimus, & ingeniosissimus adoles-
cens, Franciscus Vianellus à me saepe audyt, tua scriptis
facile probabunt. Vale. Venetijs.

FEDERICO. GALLO

VRBINVM.

ITERVM iã te purgas, quod in discessu tuo, men-
ses fere quattuor absfuturus, ad me non adieris, quem, vt
opinor, tui cupidum ac per amantem cognoueras. ego au-
tem, etiam si repentinam illam discedendi necessitatem
litteris minus excusasset; tamen, vide, quam fauam à
amicitia nostra, & quam non stricto iure tecum agam;
numquam mihi persuaderi passus essem, hoc abs te saluta-
tionis officium vel nostri obliuione, vel contemptu, vel
vlla omnino inhumanitate tua fuisse pratermissum. qua-
re accipio excusationem tuã: speroq; te operã daturum,
ne vtaris ea posthac: idq; mihi fore iucundissimum. nam,
cum semper dilexerim plurimum, à quo primum die mi-
hi cognitus est, parentem tuum; cui te cupio, & spero si-
millimum fore in ijs artibus, quibus honestius, aut glorio-
sius esse nihil potest: tum vero studia tua, ingenij, quicq;
lumen, & ornamentum ingenij sunt, mores ita me tibi
adiunxerunt, vt omnibus te laudibus libenter cumulem,
nihil de te, quod indignum, aut turpe videatur, ne suspi-
cari quidem velim. Equidem mirifico tenebar desiderio
tui, tum vt mandata dare, de quibus ageres cum parente

tuo; tum etiam, ut, quo tibi studiorum genere totã astatem in patria traducendam statueres, à te ipso cognoscerem: ut vel ex optima tuorum consiliorum ratione voluptatem caperem; vel, si quid contra sentirem, indicarem sententiam meam. quamquam, cum domi habeas, vnde discas, & vnde præclara quæq; sumas; neq; te meis, neq; cuiusquam egere præceptis intelligo. verumtamen verus amor latere non potest; ostentat se, vbi etiã minime opus est. Ac tu quidem per commode feceris, si, quod corã non licuit, fortuna potius culpa, quam tua, id tibi agendum per litteras existimabis, ut aliquid de quotidiana tua tũ lectione, tum etiam, sine qua lectio pane inanis est, scriptione significes. non enim te puto vel desidiæ quidquam loci relinquere, vel ijs leuitatibus, in quibus pleriq; adolescententes insanunt, operam perdere. scis, quod sapientissimi homines prodiderunt, imitatricem boni voluptatem falsa specie decipere, illocebram esse turpitudinis, escam malorum omnium, qua capitur atas improvida, nec se captam sentit, nisi cum imprudentiæ poetas luit. atq; hoc in genere labi, & errare, cum ceteris turpe sit, ijs videtur esse turpissimum, quibus ad amplectendam honestatem præcepta non defuerunt. & præcepta si valent, quæ tibi ego, pro meo in te singulari studio, deesse non patiar: quanto plus valere exempla æquum est, præsertim quæ posita ante oculos sunt, quæ tibi numquam intueri non licet, quæq; familiis tuæ quantam quotidie laudem pariant, facile potes intelligere? itaq; non à te mediocre aliquid, sed summa omnia expectari, nec expectari solum, sed exigi etiã quasi debita, debes cogitare. quæ si præstas;

præstas; latinitia quidem parentes tuos, quibus potissimum,
 & patria natus es, officies incredibili, te ipsum autem
 perpetuis instrues, maximisq; bonis; nec illa timebis ex-
 terna, quæ casus, & fortuna inuehit; sed, à te ipso pen-
 dens, nullis obiectus iniurijs. firmissimo artium optima-
 rum presidio munitus, vitam deges beatissimam, æter-
 namq; posteris tui nominis memoriam relinques. Vale.
 Venerijs.

OCTAVIANO. FERRA-
 RIO MEDIOLANVM.

O. PRAECLARAM *παλινοδία*. at ego, tuarum
 litterarum memoria contuleram in eum perpetuo quo-
 dam studio, quidquid præstare poteram officij, opera, dili-
 gentia. nec me tamen penitet, eo processisse, vnde nunc
 tu ipse pane reuocas. mutare autem consuetudinem, præ-
 fertim in benemerendo, vix licet. nam illa superiora, si
 doctrina nos vis, in qua me fefellit opinio, humanitati
 certe dedimus. nunc dandum esse aliquid constantia, ne
 nostrum damnemus institutum, profecto vides. verum
 absit iam hoc argumento à litteris nostris: valeant ea,
 quæ iucunditatem non habent, quam equidem non modo
 ex tuis elegantissimis epistolis, verum etiam cum ipse ad
 te scribo, capere mirificam soleo. nihil est tanti, quod cum
 sermonibus nostris permutari debeat. Nec, de nobis ipsis
 quod scribamus, deesse vniquam patietur mutui amoris
 abundantia. De libris tuis, dedi negotium homini dome-
 stico, vt à peritis de ratione vectura cognosceret, eosq;
 quamprimum istuc mitteret. quod ille, vt est omnibus
 fere

fere iucunda negligentia, fortasse nondum fecit. urgebo litteris, & mandato renouabo. Si illa farcimina curaturum te significas: in quo amo voluntatem tuam: quod autem addis, non ante, quam extremo mense; ne, cum recentia sint, inclusa corrumpantur; consilium probo: &, quoniam vestra istius generis obsonia, qui palato sapere putantur, sine exceptione laudam; nec aures artes quaestuosas officina temere dediscunt; puto fore suauissima. Sed audi, quod esse totum aliud intelliges, id est aliquando magis ad me pertinere. κακός ὁ μαχός sumus, & cruditate laboramus, id quidem à pueritia: sed auxit vitium assiduus litterarum vsus; quo adepto, quæ nobis, qui vulgaris contemnimus, delectatio, vel potius quæ vita superest? quare ignosce, si mihi non impero: quod ne tu quidem, opinor, facis. quæsitum inter medicos est, ecquid adiuuenti aqua sulphurea potus afferre posset. varie sentientibus, recusavi; ne, quod aiunt, de sorte etiam in dubium venirem. de gutta capiti instillanda sermo fuit. ne hoc quidem placuit: ne memoriam periclitarer. ventum denique ad victus rationem. præbui me facillimum, quidquid vellent. in primis radicem probarunt, quæ trios vocatur: quam condiri apud vos egregie serunt, eam igitur, quod tuo comòdo fiat, velim perquiras, inuentamque, & mediocri vasculo diligenter inclusam, cures aliqua ratione perferendam. quidquid erogaueris, bona fide, cui, hic numerabitur. Alexandri δ' πόντου nondum ab eo, cui frater commendauerat, extorqueri potuit: nec ego vrsi vehementer, posteaquam, non ab Aphrodisiensi, cuius in eo libro mentio fit, sed à posteriore Alexandro scriptum

num cognoui: quod etiam χαρακτήρ declarat. Vale, & Cruceio, Capraq̄, cōmunibus amicis, familiaribus tuis, quos utinam aliquando complectar, salutem plurimam. Patavij.

IO. BAPTISTAE. RASARIO
VENETIAS.

AMO te vehementer de Ferrarij epistola: que mihi placuit, ut nihil unquā legerim libentius. sane causam suam diligenter agit, & mihi quidem egregie probat. quamquam multis iam annis eam imbibere animo de illius ingenio, doctrinaq̄, opinionem, ut errare nihil credam, si quis multorum rationibus vnā eius auctoritatem anteponat. quam tibi quoq̄, sententiam probari, cum intellexerim antea; cumq̄, ut vere dicam, hoc ipso nomine plurimum accesserit ad benevolentiam in te meam: cupio te nunc ne leuissime quidem à te ipso disfidere; idq̄, mihi tum facile, pro eo iudicio, quod de tua virtute semper habui, tum etiam, pro meo erga Ferrarium singulari studio, libenter persuadeo. Sed, ut redeā ad epistolam; vides, quam erudite, quā ingeniose disputet; quam tecū amice, quamq̄, (ut apertus, nec vlla tectā simulationis labe suffusus eius animus est,) ingenue, & simpliciter agat. alienata vero à te voluntatis, cum caussa nulla subsit, ne signa quidē vlla in eius litteris mihi videor agnoscere. de quo quia te non nihil ex epistola tua sensi laborare; nec iniuria: vetus inter vos amicitia fuit, eritq̄, ut spero, vita equalis, maximis illius in te meritis, ex tui mihi predicatione cognitis, non vulgaribus tuis in illum officijs.

officijs culta: purgabo te apud eum primis litteris accuratissime; nec ab illo probata damnasse, aut omnino indubium reuocasse, sed quesuisse non nulla tamquã à magistro tuo, veteremq; in eo consuetudinem retinuisse, si volueris, ostendam. non dubito, quin, si qua ei de tuo sensu, quod equidẽ vix opinor, suspicio haesit, amoueat, ac se tibi quam primum restituat. noui hominis lenitatem: beneuolentiam in te vidi: isq; mea in te beneuolentiae fons, ea primum origo fuit. nec enim, quae de te olim ad me scripserit, possum obliuisci, nec, si possum, velim. illud à te, mi Rasari, si quid nostra etiam caussa vis, etsi necesse non arbitror, tamen vehementer peto, & si pateris, rogo, non vt optimum virum, doctissimum hominem, Ferrarium, tua laudis auctorem, quod is tibi ad philosophiam aditus aperuit, viamq; munivit, obserues, ac diligas; quod à te fieri, certo scio; sed vt in omnibus officijs, quae ad illius non modo dignitatem, sed etiam voluntatem pertinebunt, certare mecum velis. in quo te mihi parem esse percipio, vinci nunquam patiar. Vale, & Magium nostrum, singulari adolescentem ingenio, tibi pro sua doctrina, mihi pro meo in eum non mediocri studio datum, saluta. Patauij.

HAEC dictaui, vt soleo, filio meo: nam, vt scriberem ipse mea manu, neq; per medicum licebat, nec sanestomachi ferebat imbecillitas.

ANTONIO. ROLANDO

STVDIVM tuum in exhauriendis mandatis meis, celeritas in rescribendo, quorũ ego à te alterum pro nostra

stra coniunctione expectabam, alterum autem pro tuis
 occupationibus postulare vix audebam, magnam habent
 significacionē amoris in me tui: cui quidem, si paribus nō
 licebit officij, pari saltem vt amore respondeam, operam
 dabo: nec dubito, quin cōsequar: atq; etiā, quod mihi vel
 iniurato velim credas, me iam esse consecutū intelligo.
 qui enim, tua quæ fuerunt erga me officia, mea quæ sint
 partes, ignorare possum, aut non assidue cogitare? Ego,
 Rolande, quo primum die, cum lectissimo adolescente,
 familiari tuo, itemq; meo, *, accessisti ad me, dilexi mo-
 res tuos, in quibus ingenii multum pudoris, qui probita-
 tis index est, multamq; prudentiam elucere vidi. paucis
 diebus, cum de nostris delectationibus, id est de communi-
 bus litterarum studijs, colloqueremur, probasti mihi in-
 genium, doctrinamq; tuam, & ad meam de te opinio-
 nem, * testimonio excitatam, plurimum addidisti. postea
 facile inter nos exorta familiaritas: vel quod multis in
 rebus nostri sensus congruere viderentur, & latentis
 quadam natura vis animos vtriusq; coniungeret: vel
 quod assiduitas tue pene quotidiana, vsusq; domesticus
 nihil amicitie nostræ deesse pateretur. Me deinde Vene-
 tias rationes meæ, te non ita multo post Lutetiam voca-
 runt studia tua. manet amor tamen, in me quidem is, qui
 fuerat presente te, vigetq; memoria tui, nec locorum,
 aut temporum interuallis vniquam euanescit. quod nisi
 me tue laudis magna quadam cupiditas teneret; ange-
 rer, quod abes, & vt audio, abfuturus es: sed, versari te
 in ista eruditorum hominum celebritate, frui consuetudi-
 ne, doctrinaq; Hadriani Turnebi, quem iam pridem om-
 nes

nes cantant, ego orno, quantum possum, in sermonibus
 meis, nisi vehementer gaudeam, te non amem, nec quem
 ames ipse, quod in primis cupio dignus sum. Quare nostram
 etiam causam contende, ut, quo consilio Lutetiam petiui-
 sti, id quam maxime, quamque licet celerrime consequa-
 ris. refer ad nos illa præclara, quorum gratia disceden-
 dum tibi à tuis, perferenda longi itineris incommoda,
 asperimarum alpium perpetuis obsessa niuibus in ga non
 sine magno periculo superanda existimasti. Quo de ge-
 nere tecum agam breuibus; quia, sensus cum optime tuos
 habeam cognitos, non dubito, quin saepe tibi veniat in
 mentem, ex ista vrbe, quo, tamquam ad amplissimum
 artium ingeniarum mercatum, libenter omnes confluunt,
 in anem redire, quam non deceat. Quod si te, studio co-
 gnitionis incensum, cetera, quæ istic habes plurima, libe-
 ralium doctrinarum adiumenta deficerent: vnus tamen
 idem ille, quem paullo ante nominasti, qui præter ceteros
 cum litteris humanitatem, Græca cum Latinis, antiqua
 philosophia scientiam, quod è scriptis eius facile cogno-
 uerim, cum elegantiore doctrina coniunxit, vnus, in-
 quam, tibi instar esse omnium Turnebus, vnus & suo te
 commouere exemplo, & suis adiutare plurimam docu-
 mentis, consilijsque, posset. cuius ut à latere, quoad homi-
 nis permittet humanitas, ne vnquam discedas, & istam
 vrgeas occasionem, diuinitus datam, adipiscenda virtu-
 tis, si tu is esset, qui naturam humanam sola perfici virtu-
 te nescires, hortarer etiam, atque etiam: idque libenter tri-
 buerem amicitia nostra: sed cauendum intelligo, ne
 παῦ κ' ἴς Αθήνας; cum tu ibi ipsis, vnde ad alios præcla-
 ram

ra instituta, vnde laudabilis vita ratio, & sapientia fert
 manat omnis. Viam, & rationem Latine scribendi, obse-
 cro, mi Rolande, cura me petis, cum is, quo ego vno ma-
 gistro sum vsus, & tibi, & omnibus Cicero pateat? an tu
 me vel huius generis reconditum aliquod tenere arifi-
 cium putas, à quo longe absom, vel, si tenerem, posse fieri,
 vt ab villo, praterquam ab hoc ipso, cognouerim? nec
 tamen, vtiliter quadam præcipi, & artem posse redigi,
 negabo: sed mihi ne tantum oneris imponis, cui nec à do-
 mesticis curis otij multum est, & id ipsum, quod est, vel
 amicis officij caussa, vel valetudini necessario tribuitur?
 Scripsi olim de meis exercitationibus nescio quid, à no-
 bilissimo viro, bonarum artium patrono, Stephano Sa-
 lio rogatus: & fortasse digitum ad eum fontem inten-
 di, quo si accesseris, non dicam equidem istam eloquen-
 tia sitim explebis, sed, vt arbitror, nihil inde non purum,
 nihil inquinatum hauries. exstat ea, cum alijs edita, epi-
 stola. si videbitur, leges: aut, si legisti, & quæris amplius,
 à me cur exspectes, quem respirare negotia non sinunt,
 hoc quidem tempore non est: pete ab istis, qui vacant o-
 ptimis, & scribendi, & iudicandi magistris. De Laërtio,
 & quid egisti, pergratum est; et, quod acturum te osten-
 dis, id si prestabis, maximam inibi à me gratiam. Tur-
 nebis, vt me plurimum diligat, quod certe mutuo fa-
 ciet, exopto: plurimum vt mihi tribuat, quod littere tue
 significant, non postulo. quid enim ego sum? aut si esse al-
 liquid videor, præ illo tamen quid sum? non enim $\chi\alpha\lambda\iota\kappa\iota\sigma\iota\varsigma$
 $\chi\rho\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\varsigma$ vnquam conferam, ne cum Homericò Glauco
 errem; sed $\chi\rho\upsilon\sigma\iota\sigma\iota\varsigma$ $\chi\alpha\lambda\iota\kappa\iota\sigma\iota\varsigma$ antepo-
 nam semper. Ille est,

cui iure omnia tribuantur, qui iam peruenerit eo, quo nobis adspirare non licet, Saluta eum meis verbis, cum vterrimo amico meo spectata virtutis, & industria viro, Carolo Stephano. Vale. Venetijs.

CAROLO SIGONIO

PATAVIUM.

EGI diligenter, quod mandaueras. precise negauit, ac visus etiam nonnihil moleste ferre. sed, mihi crede, huius generis pane magistro, vestri sensus non congruerent. nihil morosius. o multa in omnibus intolerabilia: qua nobis tamen, mi Sigoni, qui à libris nescio quid plus, quam ceteri, sapere didicimus, ferenda sunt. quamquam tibi quidem, pro tua prudentia, atq; etiam pro superioris vitæ perpetua consuetudine, nihil difficile. Sed, Patavij te nunc esse, in celeberrimo Italia theatro, vbi spectatur, & notatur acerrime, quidquid agas, quidquid dicas, & sape mihi, nec vniquam sine aliquo metu, in mentem venit. sic sunt, qui amant: omnia cupiunt, omnia timent. Vides, quo te in loco tua virtus, quanta omnium expectatione, constituerit. nihil mediocre præstandum est: nec, vt cum alijs, quibus te iam doctrina, industriaq; antecelluisse omnes iudicant, sed vt tecum ipse certes, teq; ipsum, si licet, vincas, omniq; laudis genere cumules, elaborandum. quæ, cum, ad quem scribam, considero; & cum mihi singularem tuam rectissimis in studijs cupiditatem ac diligentiam propono; mirifice lator; nec me tamen panitet hæc nostra necessitudini tribuisse, vt ea legas à me scripta, quæ minime necessaria duxerim. He-
sternus

sternum diem puto te mutuis cum Pace Scala sermonibus iucundissime traduxisse: quæ volo à te amari plurimum: vel quod ab illo te quoq; amari plurimum sensi; vel quod eo nihil humanius, nihil amabilius. præterea, quod te vehementer mouebit, multis nominibus ego illum in oculis fero: nec in eo riuales habeo paucos. Faloppio nostri discessum meum excusaueris, cum vxoris morbus vigeret; gratissimum erit. nec tamen diutius hic me commoraturum puto. tanti nihil est, vt vobis carere possim. Interim vale, & si vacat, scribe, non accurate, sed, vt ego nunc, quidquid in buccam: ne pereat omnino fructus nostrorum sermonum: quem si litteræ restituent; paullo feram leuius absentis tui desiderium: cuius igniculum, & cubiculo meo cum discederes, sentire cæpi: nec deinde tuum spectrum discessit ab oculis meis. Venerijs.

MARCO. ANTONIO

MURETO

Romam.

GAVDEO, mi Murete, quod profecto etiam me tacente existimas, te nauare operam Regibus, ingenuumq; tuum, quod ego semper vnice dilexi, extulq; laudibus à tanto Pontifice, & ab vniuerso Cardinalium Collegio vehementer probari. nam, si qui aliter sentiant: quamquam quis est, qui aliter sentire possit? verum tamen si qui fortasse reperientur, quos liuor impediât, quominus recte ac sincere iudicare possint; de ijs laborandum non erit: cum te præsertim ille noster, quem sequimur multi, sed ille præter ceteros, qui nobis quasi iuris & sui debet

debet esse, non mediocriter ornet, atq; diligat. Hac altera tua oratio priorem illam vel aequat, vel vincit, sententiarum, verborum, ordinis praestantia. quo in officio, ac munere cupio te pergere. simul enim perges in expedita, maximeq; directâ gloriæ via, per quam processisti iam longissime, nemine praecurrente, me fauente plurimum. De tua in me beneuolentia, cum recordor meam, dubitare non possum. meum in te animum expertus iam es eundem si & esse nunc, & perpetuo futurum arbitraris, non fallam opinionem tuam. nam et mea non solum consuetudo, sed etiam natura ita postulat: & tu perficis eas laudes, quarum principia me olim, expectantem id, quod prestare te nunc video, in tui amorem impulerunt. Habeo summas gratias, quas agi à te cupio, Archiepiscopo Beccatellio: eumq; meo nomine, ut quam licebit officiose, quamq; plurimum salutes, valde rogo. *, ut scribit ad amicos, floret honoribus in patria, carus Imperatori, iucundus omnibus, nosti humanitatem, & ingenium: doctrinam auxit à discessu tuo, quantum vix credas: itaq; summa omnia de illo adolescente sperare nobis licet. Duareni obitu, de quo heri primum à Germano homine, qui ex Gallia recens venerat, accepi, damni plurimum in iure civili factum est. equidem dolui vel tua causa, quod eum à te amari senseram. quamquam hoc, si ferret humanitas, prorsus dolenda non essent. quid enim proficimus? angere quidem grauius, neq; communis conditionis necessitas concedit, & vitæ commutatio, breuissima cum aeterna, miserrima cum beatissima, valde vetant. Ego hinc, quod acceptum diuina benignitati refero, quodq;

tibi puto fore iucundissimum, valetudine vtor satis com-
moda, oculis quidem optimis, quod aliquot annis non cō-
tigit itaq³, cum otium non ferrem, (scis enim me quiesce-
re non posse) commentarios in reliquas Ciceronis epi-
stolas cœpi texere: & vt initia sunt, prorsus industria
non dixi. Quid absolui, vt mihi quidem videtur, maiorem
partem, id est tres primos libros, & extra ordinem, octa-
uam. in quibus, vt dixi iam, nisi me communis Phalaris
decipit, nō videtur opera male collocata. Habebis in clau-
sula de Petro Fabro, tuo dicam, an meo? ita me triduo cœ-
pit, sibiq³ deuinxit ingenio, humanitate, prudentia. plane
vixi, quam diu mecum fuit: nec mediocri fami amore
discedentem profecutus: na tu, si nihil præterea mea causâ
sua velles, qui & vis, & egisti iam plurimum, tamen hoc
vno munere, quod auctus per te sum tam ornati adole-
scentis amicitia, meis omnibus in te studijs, quæ tu merita
vocas, optimam gratiam retulisti. Vale. Venetijs.

HIPPOLYTO. CAPILVPO
EPISCOPO. FANENSI.

SANE postulabat mea peruetus in te obseruantia, ex
ingenij tui præclaris orta monumentis, vt aliquid ad te
litterarum darem: sed me dignitas tua semper, & per-
sona deterruit, verentem, ne, talem virum, tantarum
rerum occupatione distentum, inanibus appellare litteris,
pudentis hominis non esset. nunc, vt vere dicam, pane ac-
cuso modestiam meam, quod, dum cogito ad te scribere,
nec tamen consilium explico, interea tua fecit singularis
humanitas

*humanitas, ut anteuerteres. quamquam cur ego apud
 te, maximarum virtutum laude præstantem, ad quas
 mihi aspirare non licet, plus residere officij mol. ste fe-
 rã, cum præsertim hoc ipsum amoris in me tui, quo equi-
 dem antiquius nihil habeo, non obscurum argumentum
 esse videatur. Quocirca, ut interdum me pudet pudoris
 mei, quod nihil ad te scribere sim ausus, cum tamen ma-
 xime cuperem: sic ista tua voluntatis erga me declara-
 tione, istis etiam laudibus, quibus me ornat epistola tua,
 mirifice delector. noli enim existimare, si quid vniquam
 meis laboribus ac vigilijs non contemnendum præstui,
 me fructum vllum, aut mercedem præstantiorem exspe-
 ctasse, quam qua ex tuo, tuiq; similitum iudicio, ac testi-
 monio percipitur. quod si assequor, triumpho. sin, quod
 suspicari facilius possum, ita me laudas, ut quasi deficien-
 tem in cursu tua voce impellas; ne sic quidem vulgari
 me munere obstringis, cum ad cohortandum, atq; inci-
 tandum, si vlla res, certe tua plurimum valeat auctori-
 tas. itaq; enitar, ne tu me non bonum tuarum literarum
 interpretem fuisse putes. incumbam enim paullo a-
 crius ad ea, quæ qui possidet, iure laudem fert. Tibi vero,
 quod ad me tam humaniter scripseris, quodq; vltro ipse
 mihi diu exoptatum ad tuam amicitiam aditum aperue-
 ris, si, quam debeo, gratiam referre non potero, habebō
 saltem, ut priores offi: y partes re potius tibi, quam studio
 & voluntate concedam. Vale. Venetijs.*

NICASIO. CASLETANO.

QUANTVM mihi voluptatis attulerant litera

tua, summa tum humanitatis, tum etiam doctrinae notis
 insignes: tantum postea doloris, ac molestiae, erepta ob
 aduersam valetudinem respondendi facultate, suscepti-
 non enim aut is ego sum, cui quidquam prius officio sit;
 aut eum te esse ex * litteris cognoui, cuius amicitia con-
 temnenda potius, quam appetenda videatur. sed omitto
 * vel testimonium, quod apud me ponderis, sicuti debet,
 habet plurimum, vel voluntatem, cui libenter omnia tri-
 buerem: ipsa, quam ad me misisti, epistola, quid est, quod
 impetrare non possit? scripta primum humanissime, cum
 benivolentiam in me tuam significes, meam exoptare
 videaris; deinde ita eleganter, ac diserte, (ne viuum, si
 mentior) vt ego tibi in hac eloquentiae laude comparem
 sane paucissimos, anteferre debeam neminem. Quare
 cum istam animi tui singularem in me amando, atq; etiã
 laudando liberalitatem libenter amplector: tum vero,
 me tibi parem in vtroq; voluntatem reddere, idq; non
 tam officij tui magnitudine prouocatum, quam iudicij
 facere, velim existimes. Tu videris, quid de me sentiat,
 & quo me loco reponendum statuas: non enim ita lau-
 dem aspernor, praesertim quae ab ijs, de quibus bene om-
 nes existimant, proficiscitur, vt, quam de studijs meis o-
 pinionem suscepisti, eius deponenda, aut imminuenda,
 tibi auctor esse vniquam velim. Ego, quod ad me attinget
 si qua tui dabitur facultas ornandi, & plena manu tuas
 virtutes ad caelum tollam: studio quidem, & amore ne
 vincar, & enitar, vt soleo, diligenter, & vt spero, con-
 sequar. praesentem scilicet mutui sermonis suauitatem
 longinquitas aufert: litteris tamen, si valebo, quod ad-
 huc

*buc non contigit, ne prorsus abesse videamur, operam dabo. Vale. & * meo salutem. Venetijs.*

IVLIO. BELLOGRA-
DO VTINVM.

AMABAM te antea, mi Iuli, quod esses eo patre natus, cuius excellentem probitatem, atq; doctrinam non presentes modo, sed longinqui etiã prædicant, ego summam in me humanitatem sæpe sum expertus: nunc, ista indole, isto te ingenio præditum esse cum intelligam, ut paternam virtutem, tamquam amplissimum patrimonium, non modo conseruare, verum etiam augere possis; an dubitas, quin omnia in te studia libentissime conseruam? quibus addam officia, cum licebit: & vi sæpe liceat, exopto. Perge, adolescens egregie, mihi carissime, in isto ad laudem cursu. viam iniuisti, qua te ad immortalitatem feret, directam, expeditam, à vulgi erroribus longe remotam. quo tibi nomine gratulor, mihi gaudeo plurimum, et, ut perpetuo gaudeam, futurum confido. species enim virtutis excimia, quo propius eam adspexeris, eo te commouebit magis, & amores sui mirabilem excitabit. interim cõtemplare actiones prudentissimi viri parentis tui: ad eius in te imitationem totum singe, atque conforma; ut haurias ab eo laudem tuam, quam capere vberiorum ex nulla disciplina potes. Me velim existimes omnibus de te maxima polliceri, & in te amando, si patrem excipias, nemini concedere. Filius meus te sibi maioris fratris loco ducit; nec vllum tui ornandi, quantum in ipso erit, locum prætermittet. Vale.

762 PAVLLI MANVTII
HIERONYMO. SERIPANDO
CARDINALI. CREATO
Romam.

A QVO primum tempore aliquid sapere, idest à
vulgi opinionibus dissentire ceppi, semper ita iudicavi,
multo esse optabilius, multoq; prastantius, consequi vir-
tutem ipsam, quam ornamenta virtutis. itaq; nunc, alla-
to de tua dignitate nuncio, quem hic ingeni latina boni
omnes exceperunt, non sane ita caussa magis, quam an-
tea, pro communi quidem Ecclesie bono, cui tantum ex
honore tuo prasidiũ, tantum splendoris aciesse-rit, magno-
pere sum letatus. tu enim is es, cuius animus hac humana
numquam spectauerit, semper omnem spem, omnemq;
gloriam, ac felicitatem in vno Deo, & in illa caelesti vr-
ta, recte, ac laudabiliter agentibus proposita, collocarit.
Cui sunt occulta mirabiles illa tot annorum cogitatio-
nes, actiones, conciones tua? qua si obscura fuissent, vno
illo facto illustrarentur maxime, cum illa Praefectura ge-
neralis insignia, qua libenter omnes assumunt, multo ipse
libentius deposuisti. Quocirca non equidem magis, quia
Cardinalis nunc es, quam quia semper ita vixisti, vt
Cardinalium Collegio dignissimus esses, & mihi, & o-
mnibus letandum intelligo. nec vero singularem, ac di-
uinam Pij XV. Pontificis Max. sapientiam admirari, &
efferre laudibus vniquam desinam, qui vexatam assiduo
prauarum opinionum impetu, nec mediocri periculo flu-
eluantem Christianae reipub. nauem, auctoritatis, & do-
ctrinae tuae pondere constituendam putauerit. itaq; non
iam illas à septentrione horribiles procellas, à quibus an-
tea

rea naufragium impendere videbatur, posthac timebimus. Pio IV. gubernante, quod utinam diuina benignitas diuturnum esse patiatur, tua, Seripande, tuorumq; similitum ope, summa tranquillitate persuemur. id & speratur, iam indicto Concilio, quod vnicum tantis malis eximia superiorum Pontificum sapientia remedium inuenit: & mihi quidem si contigerit, vt ad eam diem spiritum ducere liceat, cum sublatas in perpetuum exitiosas dissidij causas, vnā in communi salute voluntatem, vnum gregis vniuersi pastorem, ac moderatorem videā; satis me vixisse arbitrabor, & plane letus ex hac vita discedam. Interim fruor expectatione; & tibi, tuisq; virtutibus, quas omnes laudant, utinam imitari multi velent, eam, quam debeo, obseruantiam, benevolentiamq; prestabo. Vale. Venetijs.

A LOYSIO. ESTENSI
CARDINALI. CREATO
Ferrariam.

MULTA, & magna Principibus viris, inter quos Aloysi praestantissime, tua praecipue nobilitas elucet, ad studium eximiae laudis adiumenta suppetunt: quae si comitatur voluntas, excellunt facile, sic, vt ad immortalitatis praemia, cum quibus non opes, non imperia sapientes comparant, expedita quadam, & quasi compendiarum via perueniant. Hoc tibi contigisse, cum omnes antea faterentur, grauissimum accessit Pij IV. Pontificis Max. testimonium, qui te, diu expetitur, pane recusantem,

non rogantem quidem certe, in amplissimum Cardina-
 lium Collegium, ipso maxime comprobante Collegio,
 summa honorum latitia, proxime cooptauit. Restat, quod
 futurum nemo dubitat, & tua superior vita pollicetur,
 vt istum honorem pro tua, maiorumq; tuorum dignitate
 administres. quod facile consequeris, si te, quidquid sta-
 tues, quidquid ages, Cardinalem esse cogitabis, id est ex
 eo Ordine, vnde maximi, ac prapotentis Dei Vicarij, re-
 ctiores humani generis, Pontifices deliguntur. Locum te-
 nes, quem summa dignitas illustrat, & in quo nullum
 neq; dictum, neq; factum obscurum esse possit. nec tibi
 aut à natura quidquam, aut à fortuna denegatum est,
 quo minus amplissimo te dignum sacerdotio prabeas.
 operosum alijs, & perdifficile sit, vt est omnino, ac sem-
 per fuit, recte, & laudabiliter agere: Aloysio Estensi, in
 tanta ingenij, animiq; prastantia, tam propensa ad ho-
 nestum voluntate, tantis etiam opibus, quis aditum vera
 laudis non patere, quis aeternæ viam gloria non esse facil-
 limam existimet? Gaude igitur tam excellenti bono; &
 incumbe totus in eam curam, vt antiquum familiae tuae
 decus, per tot saecula, tot Ducum, tot Regum, & Impe-
 ratorum virtute partum, non tueare solum, verum et-
 iam vehementer augeas. nam nunc quidem eo tantum
 nomine tibi gratulamur, quod simul cum isto honore
 praclaram saepe exercenda virtutis occasionem accepisti.
 cumulabitur latitia, & erit aptior gratulandi locus, cum
 hac honorum insignia, quae multis oneri fuisse constat, in-
 stitia, pietate, omniq; beneficentia genere ita sustine-
 bis, vt & optimi Pontificis iudicio, & bonorum exspe-
 ctationi

Stationi, qua nulla maior umquam fuit, egregie satisfacias. quod euenturum breui, omnes confidunt: ego, pro meo in te singulari studio, quasi iam euenerit, praesenti gaudio cupiditatis meis fructum capio. Vale. Venerijs.

IO. BAPTISTAE. SARACIO FERRARIAM.

SEMPER equidem existimaui, quod tu quoque sentis, doctissime Saraci, non minimum fortuna prestare virtutem; in qua etiam vna satis esse ad bene beateque viuendum putarunt multi: tamen incidunt quaedam tempora, cum ipsi etiam habenda fortuna gratia videatur. quod mihi nunc gaudeo contigisse. nam cum, aliquot ab hinc annis, consentiens multorum sermo, eximias ingenij tui suauitates assidue praedicantium, in eam me uoluntatem, ac mentem adduxisset, ut diligerem te vehementer, & colerem: casu accidit proximis diebus, ut auctoritas tua, magnis atque perpetuis erga Principes tuos meritis, virtutibusque parta, expedire me haerentem, atque impeditum perdifficili negotio, posset. hoc ego fortuna mea non vulgare beneficium esse duco. alterum est tuae virtutis, quod, cum tibi meam cupiditatem vir egregius, omniumque humanissimus, Paulus Sacratius ostendisset, contulisti statim ad rationes meas studia tua, spemque nostram, iam prope languentem, atque abiectam, erexisti, & confirmasti promissis primum, deinde etiam officijs tuis. quo quidem in me singulari merito, quibus tibi verbis gratias agam, plane non reperio. vincit enim,

vincit prorsus, optime Saraci, ingenium meum humanitas tua. sed hoc ipso sit virtus illustrior, cum in eos beneficia conferuntur, qui satisfacere non modo ipsa re, sed ne verbis quidem villo modo possint: quod tibi persuasum esse quis dubitet, qui consuetudinem benemerendi tuam, à præstanti quadam natura ortam, liberalium doctrinarum studio mirabiliter auclam, cognouerit? verumtamen, quando mihi non simul cum facultate voluntas quoq; eripitur remunerandi, nonnihil in molestia gaudeo, & fruor tacitus officij conscientia, nec tamen futurum despero, vt, quæ mihi nunc ad grati animi significationem deesse verba sentio, eadem aliquando abundant, in tua benignitate apud alios prædicanda. Interim sine me hoc impetrare ab humanitate tua, vt multo maiorem esse putes obseruantiam, ac benevolentiam in te meam, quam villo vniquam à me exprimi, ac declarari officio possit. quod si, vt spero, facies; mihi crede, præsentem gratiam, quam ex primis Sacraei mei litteris absolutam exspecto, haud paullo maiore gratia cumulaueris. Cupio, nisi graue est, à te salutari meis verbis Io. Baptistam Pignam. Vale. Venetijs.

PAVLLO. SACRATO
FERRARIAM.

SOLET interdum euentus esse gratior, quam causa, interdum etiam caussa, quam euentus. me delectauit vtrumq; pariter in litteris tuis. nam, & vt Latine ad me scriberes, homo tum domesticis curis, tum etiam sedandis, vt audio, multorū controuersijs assidue distentus, certe amor

te amor impulit, atq; humanitas: & epistola tua ita mihi ornatè, ita copiose omnes non modo animi, verum etiam ingenij tui partes expressit, ut nihil unquam legerim libentius. Ego tibi antea, optime Sacrate, tribuebam sane multa, quæ pauci consequuntur, prudentiam, integritatem, doctrinam, maxime vero præstantem quandam ad excolendas officijs amicitias & voluntatis, & natura propensionem: istam vero orationis exornanda facultatem, quæ cum multi temporis, magnæq; videtur esse industrie, tum vero, ut ego sentio, atq; usu etiam didici, ab intimo quodam, planeq; recondito depromitur artificio, vix putabam tibi inter diuersa plane studia posse contingere. sed videlicet id me fefellit, quod ingenium tuum communibus metiebar exemplis: nec mihi veniebat in mentem, auunculi tui Cardinalis, Iacobi Sadoleti, præceptis, & consuetudine domestica aditum tibi ad omnem gloriam esse patefactum. nam, cum ille cunctis virtutibus, quas laudabit posteritas omnis, assequetur fortasse nemo, honorum, ac sapientium iudicio virorum excelluerit: hac tamen in primis Latine scribendi laude ita floruit, ut veteres illos propemodum æquauerit, nos quidem, per eandem viam cupientes excurrere, longe reliquerit. sed, ut ex epistola tua conijcio, conseruabis hoc quasi patrimonium, familia vestra proprium; & hac tibi communis hereditas erit cum patrueli fratre tuo, Paulo Sadoletto, quem omnes homines ad egregia quæq; naturam intelligunt. Equidem in hoc mihi ipse primum gratulor, qui tibi harum litterarum, quibus nescio an quidquam non modo humanius, verum etiam ornatius esse possit.

causam

causam dederim. nam Iosephum Fasnardum, quem ob
 eius doctrinam, & mores egregios vehementer amo, ob-
 luum arbitror modestie sue, cum de me loqueretur, &
 vtrumq; vestrum in eo consensisse, vt ille, te libenter au-
 diente, pro veris falsa narraret, aut certe veris plurimum
 affingeret; tu illi, plena manu, vt saepe prodigus amor
 est, ea, qua prorsus non agnosco, in me conferenti, pro tuo
 in me studio libenter, et facile crederes. vtinam quidem,
 qui vobis nunc esse videor, is aliquando esse possim: quod
 quia sperare non licet, ne cur optem quidem est. Meus in
 te animus (quid enim prater ea pollicear?) officio erit, mi-
 hi crede, singulari: quaq; à te in meis rebus opera, atq;
 beneuolentia nauatur, perpetuo quodam erga te studio
 ita compensabitur, vt mihi nemo omnium, excepto amo-
 re domestico, te vno carior, aut iucundior vniquam esse
 possit. Franciscus Morandus, cuius ego contubernio, &
 quotidiana consuetudine mirifice delector, vir egregius,
 nec iuris tantum ciuili peritia, sed poetica etiam laude,
 & litterarum elegantia vehementer excellens, mutuo
 te diligit, & qua ego tuis verbis eum salutem impertui,
 eandem tibi vt eius nomine his litteris adscriberem, dili-
 genter mandauit. Tu saluere plurimum à me iubeas Io.
 Baptistam Saracium, deditum semper optimis disciplinis,
 maximeq; cupidum ornanda virtutis, idemq; * quem
 vidi numquam, amo tamen sic, vt mihi te riualem esse
 vix patiar. Vale. Venetijs.

FRANCISCO. ROBORTEL-
 LIO BONONIAM.

MAGNAM

MAGNAM habeo gratiam Hieronymo Seripando, optimo Cardinali, omniumque virtutum gloria praestantissimo, quod ab aliqua nos ob imitationem virtutis exorta similitate ad summam benevolentiam, coniunctionemque traduxerit. te quidem cum eximia doctrina opinione, quam apud omnes merito consecutus es, humanitatis laudem velle coniungere, tum mea causa lator, qui tua consuetudine nimium diu molestissime carui, meaque in te perpetua voluntatis ipse mihi egregie sum conscius; tum vero, quod inter te, et Sigonium meum, viros tales, & plane duo nostra Italia lumina, non optime convenire, ferendum vix erat. itaque, cum de nostra auctore Seripando reconciliata gratia ex ipsius Sigonij litteris cognovissem; feci statim, qua mea partes erant, ut animo te complecterer, meque tibi, leuiter antea, nec sane mediocri cum dolore immutatum, libentissime totum restituerem. A te peto, non ut me mutuo diligas, quod te iam facere, perpetuoque facturum certe scio: sed ut officijs etiam ita mecum certare velis, quibus & cupido vincam, & vincar tamen non inuitus, ut nihil omnino neque de mea in te veteri obseruantia, neque de tua in me benevolentia detractum esse videatur. quamquam hoc, tua sresus bonitate, & sapientia, cum sperauerim antea, nunc ut plane confidam, littera tua fecerunt, ad hominem bene doctum, & viriusque nostrum amantissimum, Raphaëlem Cylleum proxime conscripta: quibus in litteris partim de me, quo sum mirifice latatus, amantissime loqueris, partim etiam typos Gracos fratris mei, nescio qua culpa amissos, benignissime mihi polliceris, ac desers. Ego, mi

Robor-

Robortelle, istam vehementer amo voluntatem, quam tibi certe emetior: liberalitate vero tua et si delector maxime, tamen, cur utar, non est; cum officinam satis ample & pereleganti huius generis copia magnis iam sumptibus instruxerim. tibi tamen, quia de commodo meo tua sponte cogitaueris, quod sine summo erga me amore fieri profecto non potuit, aequo debeo, ac si rem omnium maximam meo pernecessario tempore detulisses. quod si à me paria, ac multo etiam praestantiora in omnibus rebus, quas ad tua laudis, tuiq; commodi partem aliquam pertinere intelligam, studia, & officia expectabis; nunquam te fallam. atq; huius quidem testem promissi, & quasi loco foederis, quod à me violari numquam patiar, hanc esse apud te epistolam volo. Camillum Palcottum, cuius excellentem humanitatem, coniunctam pari virtute, non dubito quin praclare cognitam habeas, & communem amicum, dignum Romulo parente filium, Pompilium Amaseum, rogo te, salutes meae verbis diligenter. Vale. Venetys.

ALEXANDRO. CRISPO.

HABET hoc virtus, ut amicitias nullo intercessore conciliet. itaq; cum de studijs tuis, & incredibili quadam ad liberales artes voluntatis propensione, ex Sebastiani Leonis, familiaris mei, literis cognouissem: dilexi te statim, idq; ut intelligeres, vehementer optavi. nunc, quando opinionem meam de ingenio tuo susceptam epistola tua confirmat; ego quoq; aliquanto magis ad te amandum impellor. quod vero etiam in amore mihi respondeat.

spondeas, tuamq³ operam, curam, & auctoritatem nullo
 unquam loco de futuram promittas: virumq³ facio plu-
 rimi, et esse perpetuum cupio. quod ut confidam, tua pro-
 bitas facit, multorum sermonibus, praecipue vero Leonis
 nostri testimonio comprobata. Hic ego hortarer, pro mea
 in te summa benevolentia, ut acrius te ad omnem laudis
 cupiditatem incitares. sed neq³ industria tua cuiusquam
 indiget praecipis: nec te res vlla magis ad gloriam ac-
 cendet, quam nobilitas tua, quam, non dubito, quin saepe
 mente & cogitatione contempleris. tantum igitur te ro-
 gabo, ut istum teneas, quem coepisti, cursum, nec te un-
 qua aut voluptas, qua adolescentibus maxime suis blan-
 ditijs, & ficta boni specie perniciosas insidias tendit, aut
 fucatsn rerum humanarum splendor a studio virtutis,
 idest a vera, solidaq³ gloria deducat. Vale, & Leoni no-
 stro, doctissimo atq³ optimo viro, dic salutem meo nomi-
 ne plurimam. Venetijs.

SCRIPSIT. HANC ROGA-
 TVS A. NOBILISSI-
 MO VIRO

CUM in summis modestijs, quibus me fortasse im-
 merentem fortuna vexat, qua quidem tibi satis nota sunt,
 vnicum mihi solatiu fuerit benevolentia tua, quam opi-
 nabar me singulari quadam ac perpetua erga te observan-
 tia, et studio quodam incredibile consecutum: eo me solatio
 magna ex parte priuatum esse, ex sermone, quem habuit
 mecum proxime Drusus tuus, vehementer doleo. quod
 quidem eo patior acerbius, quia si posset augeri amor

in me tuus, augeri potius debere pro mea in te egregia
 voluntate, maximus studijs, existimabam. quid enim, à
 quo primum tempore aditus mihi patuit ad amicitiam
 tuam, de te senserim, ipse mihi optime sum conscius: quid
 vero predicauerim, testes habeo, non leuissimos homi-
 nes, sed praestantes viros, eosq; minime paucos, quorum
 auctoritas, & probata vita vel sine iureurando facile si-
 dem facere possit. quae cum recordor, magnam ex officio
 meo voluptatem capio: propterea quod nihil vniquam
 mihi grati animi memoria iucundius aut est, aut vni-
 quam erit. & quamquam animum tuum non nihil im-
 mutatum Drusi verba significabant; cum ego perpetui-
 tatem amoris tui expectauerim; eamq; tanti fecerim, vt
 ex omnibus rebus humanis nihil pene pluris aestimaue-
 rim: tamen, non vt animatus nunc in me sis, sed vt an-
 tea fueris, in omni mea vita iucundissime cogitabo; quaeq;
 in amicitia colenda à doctissimis viris constantia tributa
 laus est, eam vt omnino consequar, enitar quantum in
 me erit; non quod tua virtus cuiusquam hominis lauda-
 tionem, vel tua forma cuiusquam opes, aut merita desi-
 deret; sed profecto apud sapientissimos homines, quem
 ego te in numerum refero, significatio bonae voluntatis,
 etiam si merita non habet, pro meritis tamen est. Te ve-
 ro, Principem egregium, omniumq; virtutum apud om-
 nes homines, maximeq; apud omnes Principes laude flo-
 rentem, praeterea ista ornatum dignitate, quae ad omnem
 laudem tacita quadam cohortatione videtur impellere,
 figmentis commoueri hominum improbissimorum, & a-
 lienis fortasse bonis invidentium, prorsus equum non est.

Quid

Quid enim? an ego tam prauus esse possim, ut optimo vi-
 ro coner vniquam in sermone detrabere? an tam stultus,
 ut, qui mihi multis rebus prodesse, multis etiam obesse pos-
 sit, eum indignissimis laceſsam iniurijs? an tam ingra-
 tus, ut, cuius erga me summam humanitatem, ac beni-
 gnitatem ſenſerim, de eo quidquam cogitem, aut etiam
 loquar iniquius? Quid honor meus? an apud me nullius
 eſt ponderis? ille vero mihi vel ipſa vita carior adhuc
 fuit, eritq; in poſterum. ita ſum à puero educatus, ita na-
 tus: ita etiam didici ab exemplis maiorum meorum, an
 igitur honor meus tantam ferre poſſet inconstantiam?
 ille certe cum omnes maculas, tum hanc, qua turpiſſima
 eſt, leuitatis, & intemperantia, reſpuit, ac reformidat.
 Quare, ſi peccarem in te, magne Princeps, ſimul in me
 ipſum peccarem. quorum alterum ab officio meo, alte-
 rum à voluntate nimis abhorreret. Quod igitur neq;
 committere debeo, neq; poſſum, id mirarer equidem à te
 credi; ſi plane, qua ad me delata ſunt, vera omnia puta-
 rem. ſed primum haud libenter id credo, quod iniucundi-
 tatem, ac ſolicitudinem aſſert animo meo: deinde, quod
 indignum videtur bonitate tua, quam ego, ut maxime
 omnium habeo cognitam, ita maxime omnium efferre
 laudibus vbiq; ſoleo: poſtremo, quod cum ipſa veritate
 pugnat: Quod autem, quiddam etiam de liberalitate
 mea glorioſe à me iactatum, iſdem comminiſcuntur: im-
 pudens mendacium eſt, ac, ne alijs vtar argumentis, te
 ipſo teſte falſum. nam, fuiſſe me tui perſtudioſum, omnia
 tibi, tuiq;, qua potuerim, obſequia, atq; officia praſti-
 iſſe, vere dixeris, & multi ſciunt: quo tamen ipſe nomi-

ne gloriari non soleo; contentus ipsa re sum: verum fuisse
 me, cui multa desunt, in te, qui cunctis rebus abundas,
 liberalem et de meis riuulis pene aridis affluxisse aliquid
 ad tuos vberimos fontes, certe nemo dixerit; nec, si quis
 diceret, ego agnoscerem. Hoc igitur vno, quod inanissi-
 mum esse constat, reliqua, mihi obiecta, refellantur. pater-
 tent insidie maleuolorum; infirmatur, ut saepe: solet, a
 se ipsa, & suo quasi gladio iugulatur improbitas. itaque
 recreor paululum in acerbissima molestia: ut etiam hoc
 sperem, si qua voluntatis tuae facta mutatio sit, quod
 quia meritis minime sum, ideo minime possum credere,
 me tamen ab humanitate tua facile impetraturum, ut
 te mihi totum restituas. nec enim decet, apud talem vi-
 rum, tantumque Principem, natura bonum, iudicio &
 consuetudine optimum, consilijs et artibus locum esse ho-
 minum perditorum, quam mihi spem ut confirment li-
 tera tua. peto a te pro mea peruetere non solum erga
 te, verum etiam erga tuos omnes obseruantia:
 idque a te summa tua, tuoque familia
 dignitas postulat.

Vale

EPISTO

505

EPISTOLARVM

PAVLLI MANVTII

LIRER. SEXTVS

FRANCISCO. RICHAR-

DOTO EPISCOPO.

Atrebaten.

VM antea tibi, ex hominis mihi amicis-
 simi, tuiq; studiosissimi, singularis viri,
 Octauij Pantagathi, sermone tribuebam
 plurimum, ac te, nondum mihi de facie
 notum, colere tamen, & diligere non
 vulgariter expebam: tum vero, vt legi orationem tuam,
 nuper habitam in Synhodo Cameracensi, qua nescio an
 quidquam adhuc viderim prastantius; diu vix potest,
 quantum ad meum de te iudicium, quantum etiam ad a-
 morem accesserit. vidi enim, vt in tabella pictam, atq;
 expressam, ingenij, doctrinaq; tua imaginem excellen-
 tem: quam inuens, amore tui sum incensus incredibili,
 sic, vt ardentius esse nihil possit. Et, quamquam assiduus
 distinebar curis; feci tamen; studio scilicet impulsus; vt
 hoc tibi litteris aliquam voluntatis in te mea significatio-
 nem darem. nam etsi tu is es, cuius virtutes, quasi pleno
 theatro spectatae, iam nota sunt, vt nec augeri cuius-
 quam praeconio, nec minus viuperatione possit: me ta-
 men ita animatum esse velim existimes, vt, cum multi-
 tertatim te ornem laudibus, ego tamen in eo vel princi-
 palum appetam, vel superiorem certe feram neminem.

V a

Nam,

Nam, quod de te studijs meis non pessime sentire, & Io-
 annes Richardotus, praeclara indole iuuenis, natus ad om-
 nem laudem, planeq³ te auunculo dignus, affirmat, &
 littera tua, ad illum scripta, significant: valde triumpho,
 atq³ istam opinionem, mihi crede, beatorum hominum
 copijs, atq³ opibus non comparo solum, verum etiam an-
 tepono. quid enim optabilius, quam ijs placere, quorum
 virtus, & vita tum principibus viris, tum etiam populo
 placet vniuerso? quid autem accidere cuiquam possit il-
 lustrius, quam à te laudari, qui ita viuis, vt nihil agas,
 nihil expetentum putes, nisi cum eximia laude coniun-
 ctum? notum enim genus est institutorum tuorum, nota
 industria, nota cura pro salute animarum vel tuenda, vel
 recuperanda. Scimus, quos ex ingenio tuo fructus Atre-
 bates tui partim iam colligant, partim etiam expectent:
 dicerem, nobis invidentibus, si aut in Christianum inui-
 dia caderet, aut ex eo genere virtus esset, qua non longe
 distribui, non cōnunicari passim facile posset. quod cum
 ita sit; non committam tamen, vt te hortor, vt ad nos
 quoq³ tua scripta peruenire velis. quod enim publice pro-
 futurum videtur, in eo neq³ cuiusquam hortationi boni-
 tas tua, neq³ consilio prudentia locum relinquit. Latior
 potius, quod ea sis & voluntate, & virtute praeditus, vt
 optime de Christiana rep. mereri, eamq³ miseris tempo-
 ribus labefactatam confirmare maxime possis. quo facto,
 inibi maximam gratiam ab omnibus bonis, tibiq³ perene-
 nem gloriam, & ea, quae summis meritis proposita sunt,
 praemia consequeris. a me velim, si quid tua, tuorumve
 caussa prestare possint quamquam, & quam tu firmus ab
 omni

omni re sis, & quam ego imbecillus, intelligo; verum tamen, si acciderit, ut vel amplitudini, gloriaq; tua, vel eorum, qui tibi cari sunt, commodis seruire possim; exspectabis eadem à me, quæ soles ab ijs, quorum valde cognitam habes fidem, beneuolentiam, obseruantiam. dabo operam, & assequar, ut spero, ut opinioni tuæ officia mea respondeant, studium quidem, si res poscet, exstabit eiusmodi, ut nec obscurum esse, nec mediocre videri possit. Vale. Roma, pr. id. Sept. M. D. LXV.

NICOLAIO. GOTO

EPIDAVRVM.

MVLTa virtus præmia, sed nullum habet seipsa præstantius. itaq; nisi te ipsum prorsus ignores, valde te latari necesse est, mi Nicolae, tum doctrina, tum etiam eloquentia tua: quarum alteram ex hominis mihi amicissimi, cuius testimonio plurimum tribuo, Pauli Bosij literis iam pridem habeo cognitam; altera sese ostendit in epistola tua, sic, ut speciem egregiam veteris Romanæ linguæ propemodum in te vno mihi videar agnoscere. Quo circa patria tua gratulor, quam præclaris institutis, opibus florentem præcipua quadam scientiæ tuæ gloria nobilitas. Gratulor etiam mihi de amicitia tua: cum qua, mihi crede, neq; Regum opes, neq; vlla omnino fortuna bona confero. Nec vero imperatores illos veteres, quorum bellica facta historiæ celebrant, tantam è suis triumphis, atque ex insigni illa laurea cepisse voluptatem existimo, quantam haurire me sensi, cum eam partem legerem litterarum tuarum, in qua, rationem studiorum

diorum meorum probari tibi vehementer, significas, quod si tu aliter sensisses; mutassem institutum; meque ad consilium tuum. tuaque precepta totum contulisses. Et, quoniam, quid prestare possis, video; cupio, te aliquid mandare literis, quod ad posteros perueniat. Plura vellem, sed auocant negotia vnum illud addam, te mihi esse in oculis, idque tuo merito. ferus enim, ac ferreus nimis est, qui te amore singulari non amat, tot pro editum suauitatibus ingenij. Ego tibi à me singularem beneuolentiam, & perpetuam tui nominis obseruantiam polliceor. Vale. I. V. id. Sext. M. D. LXI.

IO ANNI. SARIO. ZAMO-
SCIO PATAVIUM.

SÆPE mihi antea litteræ Caroli Sigonij, cui quantum tribuam non ignoras, præclarum & humanitatis, & ingenij, doctrineque tuæ testimonium dederant: itaque te eram complexus amore non mediocri, sic ut scuerem tuæ laudi mirabiliter, idque ut ipse illustri aliquo signo intelligeres, vehementer cuperem, ut optabam, ita contigit. nam, cum tu animam induxisset valere me gratia apud Petrum Miscouum, florentem virum honoribus, opibus, omnique virtute; facile impetrauit à me Sigonius, cum tuo nomine rogaret, ut ei te commendarem literis quam possem diligentissime. verum, ut est Miscouius in liberales doctrinas egregie animatus, & ingeniorum existimator intelligens; non dubito, quin tibi plus apud eum virtus tua, quam mea commendatio profutura sit. ut ut erit, ego mihi interim facultatem esse daturæ

tam testificandæ benevolentia in te mea, etiam atq; eti-
 am lator, quod ita velim interpreteris, vt accepisse me
 beneficium, non dedisse, existimes: quando hinc vel orta
 inter nos, vel certe aucta amicitia est, & mutuo iam
 litterarum quasi pignore confirmata. quod si ad hanc a-
 nimorum consensionem, qua tamen coniungi absentes
 videmur, communicatio sermonis & suauitas consuetu-
 dinis posset accedere; id quod forsitan optamus pariter,
 sperare mihi per meas rationes, tibi per studia tua non li-
 cet: præstantes, opinor, si uictus caperemus eorum studio-
 rum communionem, qua qui vere sapiunt, sola esse instar
 vitæ putant, quamquam hanc mihi aliquanto iniquius,
 quam tibi ferendam esse iacturam intelligo. tu enim istic
 & abundas otio, cuius mihi fructus, nisi commentarer in-
 terdum aliquid antelucanis horis, plane eriperetur om-
 nis: & cum te Sigonio nostro, humanissimo viro non ijs
 modo artibus, quæ specie quadam alliciunt, & defessum
 grauibus curis animum recreant, verum etiam ijs, vnde
 ratio sumitur, et moderatio vitæ, instructissimo, totum, vt
 audio dedideris, mihi crede, non est, quod aliunde quid-
 quam petas, aut cuiusquam præterea viam in hoc gene-
 re vocem desideres. Quare isto bono fructe, dum licet:
 in quo tamen admonitionem, & consilium meum pru-
 dentiæ tuæ non expectat; atq; hoc equidem nomine tibi
 plurimum, vt debeo, gratulor: me vero absentem dilige;
 itaq; statue de mea voluntate, vt multos credas usu, &
 familiaritate, quotidianisq; officijs coniunctiores tecum
 esse posse, quam me; amore autem, & studio prorsus ne-
 minem. Vale. Roma, Kal. Nou. M. D. LXI.

A QVO die, accitus à summo Pontifice, ad Urbem veni, otioso vnquam esse mihi licuit: & quantum diuino, eadem perpetuo erunt omnia: neq; vero salutationibus quotidianis, quarum pleraq; mihi quidem voluntaria sunt, necessarias quasdam alijs ambitio facit, valde me deditum esse velim existimes. valeant hæc, & si quid est generis eiusmodi: ego in ea cura, quam suscipi, vt emendati edantur sacri libri, mihi esse hærendum intelligo, & eo magis, quod ad res præclaras, communemq; animorum vtilitatem, ita Pontificis voluntas incumbit, vt excitet studia multorum, eaq; intermitteri, aut languescere non sinat. quæ si tibi, vt arbitror, iam nota sunt; non dubito, quin me, cessantem in officio litterarum, omni vel negligentia, vel obliuionis amicitie inter nos instituta culpa liberet. sin ex me primum hæc accipis: æquiorerem saltem in posterum te mihi præbere debebis, & existimare id, quod res est, me tibi ex ijs, quos in longinquis terris viuentes, similitudine mihi studiorum coniunctos, libenter cœpi diligere, præcipuam vni præstare memoriam, atq; obseruantiam, nec mei iam in hoc officio distimilem esse posse, quando tu quoq; vt audio, quotidie tui similior es, idest earum virtutum laude præstantior, quarum fama tibi multos non mediocri voluntate, me vero aliquot ab hinc annis plane singulari studio deuinxit. Ac vide, quid verus amor valeat. ego, cum tibi me comparare nulla re audeam, ne vtrumq; nostrum videat ignorare, tamen, cuius in te animi sum ipse mihi conscius, in eo te respondere, libenter credo. fert hoc humanitas,

manitas, postulat consuetudo tua, exigit etiam amicitia
 nostra, cuius equidem recreor memoria, honestor etiam
 nomine. hac spe fretus, à te peto, vt Ioannem Sarium
 Zamoscium, qui hanc epistolam cum suis litteris ad te
 mittet, ita complectaris, vt meam commendationem,
 quod ille sibi persuasit, valuisse plurimum intelligat. est
 in familiarissimis, atq; inimis Caroli Sigonij: & excel-
 lit, ipso teste Sigonio, moribus, ingenio, omni deniq; indo-
 le virtutis iam, quæ mihi cum Sigonio intercedat neces-
 situdo, quanta studiorum, animorumq; coniunctio, quam
 consentiamus in litteris, aut quã suauiter interdum dis-
 sentiamus, vt ego mihi illum semper anteposuerim, ille
 mihi semper tribuerit plurimum, vtriusq; scripta decla-
 rant. suscipe igitur, si quid non modo mea, verum etiam
 Sigonij causa vis, & orna, quantum potes, excultum do-
 Arinis iuuenem, præstantis animi, natum ad patriæ sue
 decus, tui vero mirifice studiosum, atq; peramantem. nos
 enim simul in illo ornabis testimonio beneuolentiæ tuæ,
 quam cognosci à quamplurimis, & nos aliquid apud te
 esse, quia vehementer hoc ad nostram laudem pertinet,
 propterea vehementer cupimus. Vale, & Patricio meo,
 nisi graue est, salutem meis verbis plurimam. Romæ.
 XIV. Oct. M. D. LXI.

IOANNI SARIO. ZAMOSCIO
 PATAVIUM.

EST, cur gaudeam, capere te fructum aliquem ex
 his litteris, quas ad ornatissimum virum, Petrum Misco-
 uium, de te scripseram. quamquam hanc ego iam lati-
 tiam

tiam animo praeceperam, quippe qui et Miscouij praestantem humanitatem. Cognitam haberem, & in te ipso esse multa, quae amorem concilient, non ignorarem. quod si te nobis, idest alienioribus, tua: virtus ita commendat, vt cupiamus tua causa, quidquid possumus: cur eadem virtus omnia tibi à tuis, nulla cuiusquam commendatione, non impetret? hoc te quoque existimare, cum intueor studia tua, facile mihi persuadeo: nec dubito, quin, ex quibus artibus manant haec, quae tibi proposita sunt, quaeque adeptus in summo splendore ac dignitate viues, ea tibi artes cariores quotidie sint, cum praesertim excellere te intelligam industria, doctrina, eloquentia, sic, vt alios tua laude commoueas, exemploque doceas, male suis rationibus consulere. si quem à sempiternis praemijs paucorum annorum labor auertat. Patricius denuo cupit Venetijs imprimi sua Fragmenta. in ea re meam operam videtur exposcere, nec mihi voluntas deest: amo enim hominem amore non vulgari: sed, absens quid posim, non video; nec libenter suscipio, quod si parum succedat, amici animus offendatur, & ego illius angar molestia. scribam tamen ad eum, cum vacabo. nam nunc occupationibus valde vrgeor. Vale. Roma.

IOANNI. TVRRIANO

SERMONETAM.

ETSI eram valde districtus earum rerum cura, quae ad sacrorum librorum editionem pertinent: cui toto muneri, me esse à Pio IV. Pont. Max. non contemnenda condicione praepositum, credo te audisse: tamen, accipis

ptis litteris tuis, humanissime scriptis, & elegantissime,
 vicit occupationes meas, nec à me responderi nihil est
 passa recordatio nostræ veteris amicitie, quam à virtute
 ortam eadem postea virtus aluit, atq; conseruauit, Ego
 te, mi Turritiane, quo primum die cognoui, dignissimum
 duxi, quem omnes homines in oculis ferrent: ita sum de-
 lectatus ingenio tuo, ita doctrinam, ita mores probaui.
 Consuetudinem tuam, atq; vsum inter nos assiduam,
 cum vehementer expeterem, per viriusq; rationes con-
 sequi non licuit. nunc, siue casus, siue nostra voluntas ita
 tulit, vt ego Romæ, tu sermonetâ viueres, lator pluri-
 mum hac locorum propinquitate, & spero futurum, vt
 maiores mutua beneuolentiæ fructus, si minus presentes,
 litteris saltem consequamur. ego tibi omnia, quæ potero,
 diligenter officia præstabo, memoriam quidem, & bene-
 uolentiam, vt debeo, singularem. De tuo statu audieram
 antea sape à Laurentio Gambarâ, proximis autem die-
 bus à familiari tuo, inuene suauissimis moribus ornato,
 cognoui ea; quæ mihi latuitiam attulerunt incredibilem:
 valere te gratia, & auctoritate apud Sermonitanum
 Cardinalem omni laude cumulatum, eiusq; fratrem, Bo-
 nifacium, Principem, maiorum suorum virtute similli-
 mum: in auditoris munere nunquam te à iure, et equi-
 tate discedere, consequi tamen humanitate, & ingenij
 præstantia, vt summis, & infinis carus æque iucundusq;
 sis: filiorum te habere indole optima quem patris dome-
 stica virtus ad verum decus excubabit. Hac de te, vt opta-
 bam, quæ spero fore perpetua. de me, præter ea, quæ ab
 alijs accepisti, nihil fere habeo, quod significem. valeo
 satie

*satis commode: filius discit apud me diligenter: nec pa-
nitet, quantum proficiat. viuimus, mediocri fortuna con-
tenti. Vale, & clarissimo Principi, cuius ego parentem,
cum uiueret, auum autem pater meus omni obseruantia
coluit, salutem plurimam, officiose manum osculatus,
meis verbis dices. Roma, VI. Id. Nou. M. D. LXI.*

ANDREAE. SILVIO
VENETIAS.

*VIX credas, mi Silui, quam saepe in magnis occupa-
tionibus tangar desiderio tui. non enim tua suauitatis,
non ingenij, non etiam pudoris ingenui, quo delector in
primis, exemplum facile reperio. moueor etiam promisso
illo tuo interpretationis Horatiana, de qua te absentem
interdum admonere possum, praesentem quotidie appel-
larem, ac pene conuicio exigere. quis enim, qui de poe-
tis modo iudicare aliquid possit, vni inter Latinos omnes
Horatio, vel acumine ingenij, vel sententiarum graui-
tate, palmam non tribuit? quis igitur non magnopere
tuarum lucubrationum cupiditate capiatur? dixeras,
velle te omnia, quae ille à Graecis plurima transtulit, vt
suan poësim, tanquam auro purpuram, illustraret, dili-
genter colligere, oculisq; omnium, vt imitandi ratio pa-
teat, subicere. totum opus erit egregium: sed hanc ma-
xime partem, in qua non admodum aliorum elaborauit
industria, à te homines eruditi vehementer expectant,
& augetur expectatio sermonibus meis. Quare velim,
si quid ego apud te sum, vel potius, si tibi ipse carus es, ad
urbem te conferas incunte vere. nusquam certiora, aut
maiora*

maiora bonis artibus proposita sunt premia. alijs in locis, tamquam peregrina, procul adspicitur virtus: hic statim colitur, vt domestica complexu excipitur, fouetur sinu. quis autem ipse sibi tam iniquus esse velit, vt, vbi aliquem possit, atq; adeo maximum suorum laborum, & vigiliarum fructum ferre, ibi non & sedem ponere, & perpetuam vitam ducere animum inducat? Exempla ne queras: vndiq; enim suppetunt. Hæc tantum scripsi raptim, in magnis temporis angustijs, vt intelligeres, me esse memorem amicitia nostra, & cum assiduis distinear curis, de tuis tamen commodis, & ornamentis cogitare. Vale.
Roma. Idibus Nou. M. D. LXI.

IOANNI. BAPTISTAE. TITIO
FLORENTIAM.

CUM, quid ageres, ignorarem, nec iam, vt ingenue fatear, tui desiderium satis ferrem: quippe tua mihi suauitas, tuum ingenium, tua littera saepe occurrunt: amore sum impulsus, vt hæc in magnis occupationibus ad te scriberem. Et, vt ordiar à rebus Romanis, id primum cognosce, tranquilla hic esse omnia, nihil turbulenti, nihil aduersi. ciuitas quotidie magis hoc Pontifice renouiscit. ita non modo ipse excellit iustitia, pietate, beneficentia, verum etiam suos omnes, egregie illos quidem ad virtutem indolis, verumtamen suo etiam exemplo, quales esse debent, tales præstat. quod in magna potestate, rerumq; copia quam non facile contingat, vtinam veteribus tantum, non etiam recentibus exemplis cognitum haberemus. Multis locis edificatur strenue, nam Pontifex, vt præstanti

praestanti animo est, antiqua illius Romae speciem eximiam, & formam cogitatione, ac mente complexus, excitari praecleara monumenta, vias restitui veteres, nouas muniri, aquas etiam à longinquis fontibus impensa maxima in urbem duci iubet. quae cum erunt absoluta, nihil ad spectu pulchrius, nihil magnificentius, aut etiam commodius esse poterit. Ego, quamquam tum alijs rebus, tum officio salutandi molestissimo quotidie fere distineor, iucunde tamen satis uiuo: si modo homini, scientiae cupido, sine librorum usu, quo careo perinuitus, iucundi quidquam esse potest. Prae la nostra, comparatis iam fere omnibus, quae ad imprimendum pertinent, propediem in officio erit, & à Cypriani epistolis, quod felix faustumque sit, initium fiet. De tuo statu exspectabam omnino aliquid ex litteris tuis: idque postulare videbatur amicitia nostra: sed, cum ea spes me fefellerit, nolui committere, ut vicissim ipse officium meum desiderare posses. Vale, & salue à filio meo, cui raptim haec mane dictaui, cum in Vaticanum, negotij causa, properarem. Romae, nonis Dec. M. D. LXI.

IOANNI TVRRITIANO

SERMONE TAM.

IN magna iucunditate, quam tua mihi attulit epistola, molestia nonnihil, ac doloris adspersit illa pars, in qua Bonifacij Caetani nomine, Principis egr. gij, cuius causa uelle me omnia, atque etiam debere confiteor, accutate petis, ut ad eius filium liberalibus excolendum disceptationis conferam studium, & industriam meam. quod
idem

idem antea cum & saepe, & vehementer peterent Cardinales aliquot, optime de me meriti, inuiculus equidem, tamen pernegavi: neq; vero ob eam causam, quia, priuatim docere, praesertim in vrbe Roma, dignitatem non habere, arbitrantur multi: quod mihi equidem videtur secus: quod enim scire honestum est, id cur docere turpe sit, non intelligo; sed multo magis, quia publici muneris cura, libenter à me pro communi utilitate suscepta, vacui sane temporis minimum relinquit: & id ipsum, quod relinquitur, iure quodam suo sibi postulant, atq; exigunt studia mea. quamquam ab his me saepe vel salutandi necessitas, vel amicorum auctu interpellatio, ita traducuntur dies. honeste, inquit, fateor. addo etiam, satis iucunde. non enim me *μωαὐτῶν* quendam, abhorrentem à consuetudine hominum, & humanitatis expertem, natura finxit. veruntamen, cum illa, tibi nō ignota, studiorum nostrorum suauitate voluptatem nullam comparo. quod si nobilissimi adolescentis confirmandum optimis artibus ingenium susciperem; valde mihi cogitandum esset, quid patri eius, & patruo, quid etiam aui memoria, quem colui studiosissime, quid familiae claritati deberem. saepe mihi occurreret mea fides, et suscepti ratio muneris, et hominum quoq; opinio, cui seruendum esse non ignoras. qua profecto vel singula tanti sunt, vt maximam à me diligentiam flagitare videantur: cum in hac tot rerum occupatione tanta ne mediocrem quidem, prestare possim. Filius meus, cui te bene ominari gaudeo, mea voce iam, qua quotidie fere aures eius antea personabant, in discendo nō vitur: sic enim in vtraq; versatur *λίγνα*,

vt suo iam studio potius, quam nostra proficiat industria.
 Quare velim eo te esse locoingas, quo ego sum: & si
 nec officij me putas ignarum esse; nec obstare, quo minus
 officio satisfaciam, voluntatem vides? tribuas hoc ami-
 citia nostra, & aequitati tuae, vt causam meam apud o-
 ptimum Principem diligenter agas; eiq; de meo sensu
 & studio ita fidem facias, nihil vt sibi tam esse deditum
 sentiat, quam operam omnem meam, atq; curam, nec
 malle me quidquam, quam eius, cum possim, obsequi vo-
 luntati, & cum non possim, vehementer angere. hoc tu cu-
 ra, & perfice, si me graui sane sollicitudinis onere leua-
 tum vis, facile, vt opinor, vel humanitas illius, vel ratio
 ipsa, quod cupimus, impetrabit. idq; a te, ne videar hu-
 manitati tuae diffidere, pluribus verbis petere non debeo.
 Vale. Romae, XVI. Kal. Ianuar. M. D. LXI.

COLAE ANTONIO. CARAC-
 CIULO MARCHIONI.
 Vici Neapolim.

AVVM tuum, Marchionem Vici, virum omni laude
 cumulatum, vita excessisse, amicorum litterae signifi-
 cant. quo equidem nuncio, primū vehementer sum com-
 motus, cum mihi veniret in mentem doloris tui, quem
 ex illius interitu, conspectu erepto carissimi hominis, &
 fructu amisso maximarum virtutum, quibus in vita ex-
 celluit, iure suscepisti: deinde, vt me collegi, occurrebant
 multa, quamobrem animus meus à merore abductus non
 mediocri solatio conquiesceret. Quid enim est in hac vi-
 ta exoptandum? vita ipsa, dixerit aliquis. num quid pra-
 ter ea

vere? virtus, & bona existimatio, sine quibus ipsam vi-
 uere, sapientibus iucundum non est, ampla fortuna, quas
 Peripatetici non neglexerunt; amicitiae, quarum usus in
 secundis rebus delectationem, in aduersis vitæ tamē sem-
 per, interdum etiam salutem offert. At hac auctore tuo di-
 uino quodam munere, omnia conrigerunt, qui & ad vl-
 timam fere senectutem vitam perduxit, & sempiter-
 nam laudem, militari scientia, ac fortitudine partam,
 posteris reliquit, opibus autem non abundauit solum, ve-
 rum etiam optime usus est, amicitias, & clientelas, of-
 ficijs, & liberalitate quasitas, coluit diligentissime. Quæ
 cum ita sint; non tibi dolendum est eius interitu, quem
 sciebas natum esse mortalem; sed letandum potius, quod
 ita vixerit, ut minimum ei mors, quæ multorum nomina
 cum corporibus exstinguit, adimere posse videretur. vi-
 uet enim auctus tuus, viuet, inquam, in hominum memo-
 ria, quamdiu probitati, consilio, virtuti locus erit. atq; il-
 le quidem letari vehementer solebat, cum te nepotem
 suum, omni decore florentem, heredem sibi futurum cer-
 neret non earum modo rerum, quæ fortuna bona dicun-
 tur, sed etiam virtutis, ac sapientie, quæ neq; à fortuna
 dantur, nec eripientur unquam itaq; debes eniti, & cu-
 rare, quod te iam egregie prestare audio, ut eius in te
 virtutes agnoscantur; & quam veram gloriæ viam iam
 ingressus es, per eam celeri cursu eodem pergas. sic enim
 breui ad ea, quibus iam, bonis omnibus minifce fauenti-
 bus, ac letantibus, appropinquas, immortalitatis præmia
 peruenies. me quidem perpetuo præconem laudum ius-
 tum, si quid mea vox valeret, fore pollicerer: studio ta-

men, & conatu, minus re ipsa licebit, fortasse consequar,
 vt, qua mea sit erga te o^sseruantia, qua de tuis virtuti-
 bus opinio, qua tua simul in me merita, homines intelli-
 gant. Vale. Roma. pridie Kal. Mart. M. D. LXXII.

IO. ANTONIO. SERONI
 NEAPOLIM.

ETSI non dubito, quin tu, pro tua prudentia, quibus
 assidue distinear curis, & qua negotiorum onera sustine-
 am, praclare intelligas: tamen peccasse mihi videor, nec
 à me ipso veniam facile impetro, qui, acceptis litteris tu-
 is, humanitate simul, & ingenio conditis, respondendi
 officium ad hanc vsq³ diem protulerim. hac enim me esse
 mente, velim existimes, vt nihil aut à fortuna consequi,
 aut ab industria possim, quod tui similitum amicitias ante-
 ponendum putem. itaq³, nullus mihi non modo culpa,
 sed nec erroris conscius, magno tamen in dolore versor.
 appellasti me prior suavissimis litteris, ornasti laudibus:
 amoris nulla significatio est. qua vacauerit epistola tua.
 quibus in rebus gratia referenda facultatem non habeo:
 studio tamen, & memoria benignitatis tuae, partes meae
 facile tuebor. quamquam, quod ad laudes attinet, quas
 in me plena manu congeßisti: vix possum constituere, la-
 titia ne plus, an molestia mihi attulerit iudicium de me
 tuum. nemo fere amat, nisi de quo bene existimat: cur
 igitur, à quo amari vehementer cupio, ei me talem vide-
 ri, qualis nunc quidem certe non sum, atq³ vitiam ali-
 quando esse possim, non vehementer gaudeam? rursus,
 cum ad me ipsum cogitationem conuerto, meiq³ vires
 ingenij

ingenij cum opinione tua confero statim illustrat veritatem ratio, erroremq; mihi tuum cum pudore meo, atq; etiam, vt vere dicam, non mediocri cum dolore patefacit. quamquam, cur ego errare te credam, qui studio, & doctrina iam pridem es affectus, vt minime omnium in hoc genere falli possis? nec seruire auribus certe vis, homo ingenius disciplinis eruditus. quid ergo est? Socratem videlicet imitaris, & ironia te delectat. nam, quod tua bona minus, nostra vero, si qua sunt, auges; amo equidem in altero modestiam tuam, in altero humanitatem: verum hoc scito, & paterē a quo animo, me de te ipso contra te sentire, persuasum iam elegantia, & subtilitate litterarum tuarū: quas qui legerit, quam longe per eloquentiam tuam processeris, intelliget. De me autem, vtinā sententiam tuā scripta meā non resellant: quibus vt ingenium non defuerit, quod tu existimas, ego aliter statuo, diligentia certe, quæ subleuare ingenium potuit, in magnis occupationibus, et valetudinis infirmitate semper defuit. Quare omitte, quaeso, ironiam istam, & aequali lance vtrumq; nostrū perpende ita fiet, vt, quæ in me ornamenta contulisti, maximā eorum partem in te transferas. Ego enim, si quis voluntatem, vel si etiam industriam in me laudet facile patiar, cetera nō agnoscam. te vero, quamquam antea eruditissimi, & in primis acuti inuenis, lo. Vincentij Pinelli testimonio magnopere credebā, tamen, ex vna tua epistola, tamquā ab vngue leonem, plane totum cognoui. itaq; cum tibi de ista praestantis ingenij facultate, doctrinaq; copia plurimū gratulor: tum vero, vt tua bona noris, id est, vt aliquid literis mades, quod om-

nis posteritas in manibus habeat, pro instituta inter nos amicitia non hortor solum, verum etiam rogo. Quod reliquum est, licet inter bonos haud valde necessariam officij promissionem existinem, praesertim in ea necessitudine, quam studiorum similitudo peperit: omnia tamen, quae prestare possum, quae summa esse cuperem, sed ea tamen, quaecumque sunt, in omnibus tuis rebus, minimis, maximis, aequae tibi polliceor, ac si iam pridem amare cepissemus inter nos. hoc enim, & alijs frui privilegij decet eas amicitias, quae à studio virtutis emanant. Vale. Romae. Kalendis Mart. M. D. LXII.

NICASIO. CASLETANO

PATAVIVM.

PATAVIVM te venisse, quae semper vrbs officina quadam est habita doctrinae, laetor equidem communium studiorum causa plurimum. cerno enim iam animo, ubi tu philosophiam cum eloquentia coniunxeris, quantum ornamenti litteris nostris, quantum splendoris accedet: sed mecum actum est incommodius, qui, quo tempore nobis, vnius diei tantum intervallo disiectis, praesentes amicitiae nostrae fructus nullo negotio capere licuisset, quo mihi optatius, aut iucundius esse nihil potuit, tunc abesse à te cogar, & omnem suavitatis, delectationisque nostrae spem in mutuo litterarum officio reponere. crede mihi, hac ego cura vehementer angor: quippe, cuius imaginem humanitatis, ingenij, eloquentiae iam pridem vidi in epistolis tuis, ac saepe sum animo contemplatus, ea si propius adspicerem, quae latitia, quae voluptate perfunderet, valeant;

valeant, si qui aut opes, aut honorum insignia, vel illustrium virorum ambitiosas salutationes tanti aestimant, ut haec bonis, iucundis, sapientibus, id est tui quam simillimus amicis anteponant. Accedit ex occupationibus molestia, quibus impediatur, quo minus tecum per litteras quam sapissime colloquor. quod ab eam quoque causam ad te scribo, ne mihi vitio vertas, neae obliuione, aut negligentia mea potius, quam negotiorum multitudine, factum suspiceris, quod paullo serius fortasse, quam expectabas, epistole tuae responderim. nulla enim re magis, quam deserti officij memoria, crucior nec tamen ab amicis plus, quam commodum eorum, aut etiam voluntas ferat, vniquam postulo, itaque, amicum nostrum cur excusares de infrequentia litterarum, causa nihil fuit. quiduis enim mihi potius persuaderi patiar, quam ei me absenti effluxisse ex animo, quem ego presentem quibus coluerim officijs, quaque ad eius laudem studia contulerim, optinuis ipse testis est. At scribit perquam raro. Fortasse aulicae vitae consuetudo ita fert, fortasse etiam, cum velit, per negotia non licet, vel priuata, vel publica: aut, si licet, nostram amicitiam, quae satis per se firma est, non modo litteris, sed nec villo prorsus officio putat esse fulciendam. quae ego quoque in sententia sum. & tamen ita me comparavi iam pridem; si quid ab amicis praeter meam expectationem omittitur, id ne accipiam durius, & malum omnia mitiorem in partem interpretari, quam committere, ut sanctissima necessitudinum iura suspicio, plerumque falsa, violare possit. Atque haec ipsa, nisi graue est, ad eum perscribas velim: & hoc addas, me, cum primum

Romam veni, de meo statu litteras ad eum dedisse: quas à communibus amicis fideli, & certo tabellario commissas, perisse non arbitror: ab eo tempore noui nihil in meis rebus contigisse, nisi hoc nouum videtur, mihi cum hoc celo, cuius multi grauitatem non ferant, adhuc quidem optime conuenire. quod ei fore iucundissimū, certo scio. Tibi ad Carolum Sigonum, & Michaëlem Sophianum, praestantes viros, mihiq; & studijs, & amore coniunctissimos cur litteris opus esse commendatiuis existimem? quasi non eorum vterq; ut doctrina, sic etiam humanitate excellat. & profecto iam tibi ad eorum amicitiam, qua vir bonus & studiosus nemo excluditur, aditum aperuit, nullo intercessore, virtus tua, illiq; te cognitum diligunt, tuaq; in primis consuetudine delectamur. qua ego interdum cogitatione ita fruor, ut hanc etiam specie falli me sinam, quasi ipse vestris deambulationibus, & sermonibus intersim. Ego hic, nisi me noctes aliquando adiuuissent, caruissem prorsus litterulis nostris, quarum suauitate pascor. nunc equato iam noctibus dierum spatio, vereor, ne non otij quantum vellem relinquatur. Tu quam libenter Patavij sis, quamq; diu te futurū putes, quo utaris in philosophia doctore; (nam Genuam, omnium facile principem, rariore iam dentium ordine, minus explanate loqui aiebant) haec si ad me scripseris, & simul, de singulis publice interpretantibus quid sentias; duplicem fructum capiam, & quod ea, quae scire aueo, cognoscam, & quod ex litteris tuis, in quibus vernaculum illum Romani sermonis leporem, & plane Ciceronianam elegantiam mihi videor agnosca-

agnoscere. Vale. Roma. IV. Id. Mart. M. D. LXXII.

HORATIO. CARDANETO

P E R V S I A M.

DE virtute recte sentis, ea coniungit absentes, & in eos, quos nunquam vidimas, amorem conciliat quod autem, vi me, quasi aliqua virtute pradium, diligeres, adductum te significas: amplector voluntatem tuam: de amoris causa non disputo, sit ita, vt existimas; vel potius, existimes, quod lubet: nā ego me tibi, qui sim, nunquam aperiam; ne de amore in me tuo, quem video esse non vulgarem, aliquid atq; adeo multum detrahatur. Ego tibi, primum quod honorifice de me sensi, deinde quod id ipsum elegantissima mihi declarandum epistola putaueris, tantum debeo, quantum intelligo persolui à me vix posse, nam, & si nullum à me officium, aut studium, quod ad tuam laudem, aut rem pertineat, desiderari à me patiar: tamen, quod tu me prior tua sponte adiungendam inter nos amicitiam prouocaueris, par pari referre, vel si omnia tua causa praesens, nunquā videbor. Quid, quod ista humanitas, qua me tibi deuinxisti plurimum, ingenij, eloquentiae, doctrinae, laude cumulat? quae facile apparent in litteris tuis. itaq; dedi statim eas legendas filio meo: vt exemplo tuo commoueretur, & quasi tua per vestigia ad eandem gloria contenderet. Tibi autem vehementer gratulor, quod tam praeclearam Latine scribendi facultatem sis adeptus, proprio tu quidem natura munere, verum, nisi accessisset Grifoli mei, viri doctissimi, atq; integerrimi, egregia disciplina, et ad disciplinam studium, & industria tua, nunquā is fuisses, cui

possent inuidere multi, similes esse paucissimi. Roma dis-
cessisse 10. Baptistam Tuium, prolum iuuenem, & in pri-
mus eruditum, antea magnopere do'ebam, nunc eo mi-
nus angor, quod vos vna esse, & colloqui de studijs com-
mune, ex litteris tuis intellexi: ex quo, non dubito,
quin fructus ad vtrumq; vt in litteris vterq; excellit,
maximi perueniant. Salutem ei meo nomine. si modo ad-
huc istic est, dices, sin discessit, quod tua caussa nolim.
litteris adscribes. Vale. Roma. XI. Kal. Quinct. 1562.

CHRISTOPHORO, SAXO
PERSIAM.

HORATIUM Cardanetum, lu et ignotum mihi
de facie, tamen, ob eius excellentem doctrinam, & elo-
quentiam, vehementer diligo. is mihi disertissima episto-
la non vulgarem virtutis tua significationem dedit: cu-
ius testimonio commotus, vel si tua scripta numquam le-
gisssem, mihiq; ex aliorum sermone de tuis optimis insti-
tutis, ac studijs cognouisssem, tamen ita statuerem, te mi-
hi non modo amandum, verum etiam, quantum in me
esset, ornandū: si modo ornamenta desiderat virtus tua,
quæ te ipsum iam pridem, istamq; ciuitatē illustrat. Sed,
mihi crede, vberius nemo de te, aut honorificentius loquitur,
nemo mihi plurius est, quam Rhetor tuus: cuius facultate
& copia facile sum adductus, vt comparem te ma-
ximis viris, tuaq; caussa, quæ possum, quæq; etiam non
possum cupiam. quod si credideris: iure à te fieri senties,
quod nunc si facis, tua sponte, non meo merito, facis, vt
me diligas: & expectabis à me eadem, quæ à familia-
rissimis

missimis tuis : quorum , pro tua probitate , & eruditione
summa, numerum audio esse quam maximum. Tuis oculis
restitui cupio, vel quod assiduus librorum usus, vel etas
iam ipsa, ad omnem corporis infirmitatem procliuor, ad-
emit. tu tamen, quando animo, ac mente vides ea, qua
simul cum oculis amitti non possunt, siuere cogitationi-
bus tuis, & forti animo feras hoc quidquid est incom-
modi. malum enim, aut calamitatem, quo tu vocabulo
usus es, numquam vocabo id, quod à culpa seiunctum es-
se crediderim. Vale. Roma.

CUM tua litteras legere cœpisssem, in quibus mihi
amantissime, quod ad urbem migrauerim. gratulararis,
primum accusaui tabellariorum incuriam, qui eas tam
fero pertulissent: deinde, cum ad clausulam legendo per-
uenissem, liberaui culpa tabellarios, de te cœpi querere,
quod etiam nunc quero, quid consilij tui fuerit, vt, qui
primis diebus, aut etiam primis mensibus aduentus mei
nullam omnino latitia tuae significationẽ dedisses, idem
post annum deniq; & eo amplius, omissum antea consti-
lium gratulandi repetendum putaueris. neq; enim hanc
asserre caussam potes, quod eo tempore minus commo-
de se haberent Romane res, nunc autem in eo statu sint,
vt gratulatione digna videantur. nam contra, qua tunc
tranquilla satis erant, nunc turbulenta multi putant: e-
go tamen, vt opto sic etiam auguror, & spero; fretus in-
finita summi Dei clementia, & consilij optimis Pij IV.
Pontificis, qui, publica quieti vt consulat, nullam ipse
quietis partem capit, omnesq; suas curas intento semper

animo tum in Ecclesia dignitate, tum in communi salute desiguit. At metuebas, ne tali nobis, praesertim gratioris, obesset insolentia. Esto: tamen hunc dissimulatum metum decuit: & ego, amicissimo homine gratulante, bonum omen libenter accepissem. Mores hominum fortasse, & consuetudo aulica, & haec prope quotidiana salutandi necessitas occurrebat: me contra otii cupidum, huius ignarum ambitiosa obseruantia, quam hic veteres incolae humanitatem, nos inquilini facum appellamus, vix putabas hac probare posse, nedum imitari velle. quod si ita est: paulisper, mihi, tuam in me beneuolentiam possum requirere. partes enim videris eas abiecisse, quae tibi imposuerat amicitia nostra. tuum erat, idque ego sane exspectabam, vel praecipis erudire me, ad hanc disciplinam aptis; vel si tibi quoque hoc artificij genus incognitum est, hortari saltem, ut Romana studia ne contemnerem, habendamque loci, ac temporis, quod etiam sapientes probauerunt, rationem putarem. Hac ego, a te ommissa, si essem in exigendis officijs paullo seuerior, & si id pareretur amor in te meus, iure forsitan expostularem. Sed nihil est tanti: & cupio me persuaderi quiduis potius, quam, quo ipse animo erga te sum, eodem te erga me non esse, ac vide, quam non inique tecum agam, atque adeo quanto aequior in te sim, quam in me ipsum. ego, si quid in hac scribendi tarditate peccatum est, sepe id virique nostrum pariter adscribo, interdum etiam auerto in te culpam, & in me totam transferro. nam, si tu hoc dixeris, non abiecisse te officium scribendi, sed ignorantiae rerum mearum distulisse, exspectantem

quoriam

quotidie, ut aliquid de meo statu non exhumarissimi, optimiq; viri, Pauli Sacraei, sermone, sed ex n. eis literis cognosceres: quidquid enim scripsssem, ad id tuas litteras accommodaturum fuisse: hoc, inquam, si dixeris, in tuto tua causa est: neq; solum excusationem tuam agnoscere cogar, & probare, verum etiam, quod contra asseram ad amouendam à me culpam, fortasse non reperiam. itaq; absit omnis querella: & si quid offensum in hoc genere à nobis est, vicissim alter alteri largiamur. Verus amor, ac summus, quo tu me, ut opinor, ego certe complexus te sum, numerari inter nos, aut perpendi officia non sinit: quod si fructum requireret amicitia nostra: quis esset vberior conscientia mutua voluntatis? sed profecto non requirit, ipsaq; sibi fructus est, seq; ipsam alit, ac sustinet. atque equidem recordatione ipsa amicorum meorum ita pascor, ut in secundis rebus nihil iucundius, in aduersis hoc saepe maximum solatium inuenerim. Honores autem illi, quos tu sperari à me vis, in quo aduersantur multa, modice me capiunt. quid enim habent, quo melior siam? quod curandum est vnum. aut, si hoc non habent, cur expetendi? cur igitur hac specie falli me patiar. aciemq; mentis, homini à DEO datam, ut à malis bona distinguantur, inani splendore praestingui? illud optemus potius, ut honesti pulchritudinem, nulla interiecta rerum humanarum nube, contemplari liceat. quod si assequemur, contemnemus ea, quae ceteri mirantur, & in priuata vita, minimo contenti, regum fortunam adaequabimus. Vale. Romae. IV. Idib. Octobr. M.

330 PAVLLI MANVTII
MARIO. NIZOLIO
P A R M A M.

DVM aliquid ad te scribere quotidie cogito, & te
men diem è die exspecto, spe vacui temporis, non modo
vt commodius, sed etiam vt vberius possem scribere: fe-
cit, vt anteuerteres, humanitas illa tua, quam ego con-
iunctam pari doctrina, in amore, & in ore semper habui.
ac mihi quidem siue ratio ipsa, siue amor in te meus si-
cile persuadet, vt, præceptum abs te officij priorem lo-
cum, non solum æquo animo feram, verum etiam gaude-
am. quid enim mihi aut est, aut esse debet optabilius, atq;
iucundius, quam, à quo maxime omnium diligi cupio,
eum dare operam, vt id me esse consecutum intelligam?
Quod autem eorum librorum, in quibus & figurarum,
& argumentandi, amplificandiq; varia genera com-
plecteris, quasi specimen quoddam ad me mittendum pu-
tasti: siue tu id feceris, vt obsequerere studio meo, cum id
me valde cupere intelligeres: siue, vt eliceres iudicium
meum, quod me velle tua causa multum, posse aliquid
fartasse, hac quidem in re, animum induxisset; vtroq;
nomine est sane, cur te amem, ac tibi debeam plurimum;
nec deesse patiar, qualecumq; est, voluntati tue iudici-
um meum. Ego enim, vt vere dicam, istam excellentem
ad bene de litteris merendum animi tui propensionem
ita probo, vt efferam laudibus: agere autem hac te simul
omnia, & implicari tot rebus eodem tempore, quas cu-
rare singulas, & consicere permagnum est, æque proba-
re non possum. Nec me fugit, argumentandi, amplifican-
diq; ratio, præsertim à te tradita, quem asserre fructum
possit:

possit: sed figurarum via, natura obscurior, præceptis ad
 hanc diem minus cognita, vsu certe parum trita, poscere
 primo loco videtur lumen aliquod doctrinae tuae, ut ad
 exoptatam omnibus eloquentiae laudem certum iter ali-
 quando vnius industria patefaciat. duo reliqua mox:
 sunt enim præclara, planèq; studio tuo digna: interim,
 hoc vnum si ages, primum tibi ipsi laborem valde minu-
 es. sine vlla tamen imminutione laudis tuae; deinde com-
 munitis desiderij expectationem, ex inueterata iam tua
 virtutis opinione ortam, explebis aliquanto maturius.
 quam multi enim sint, qui hac Latinae orationis lumina
 nondum viderint, ac ne esse quidè vlla suspicentur; quam
 pauci vero, qui, cum ea videant, imitandi tamen viam,
 & rationem ignorent; scis ipse omnium optime, & iudi-
 casti iam ab illo tempore, cum te hac ipsa de re confectu-
 rum esse artem quandam, eamq; illustraturum vnius Ci-
 ceronis exemplis professus es nimium diu debes, mi Ni-
 zoli, quod olim petentibus à te tribus familiarissimis tu-
 is, tuaq; gloria cupidissimis, Petro Bunello, Paulo Mag-
 nulo, mihi tunc adolescentulo, saepe promissisti. nec tamen
 vrgere te audeo, hominem aetate infirmum, oculis non
 bene vtentem, publico etiã docendi munere districtum:
 sed meam sententiam de re dicendam putavi: in quo ha-
 bui rationem in primis valetudinis tuae, veritus, ne, cum
 multa senex admodum susceperis, omnia perferre vix
 possis: de tempore autem, & si iam indicavi non tã, quid
 ego, quam quid omnes cuperent, tamen ipse moderabe-
 ris ex prudentia tua, & eo quidem animo, vt, in magna
 expectatione nos quoq; de tuo commodo vehemèter la-
 borare,

borare, tibi persuadeas. Equidem, si me audis, etiam il-
 lud suaferim, ne ad figurarum oraturum similia aggrega-
 res poetarum loca, quorsum enim? cum ab vno Cicerone
 omnis vbertas, & quasi silua tum rerum, tum verborum
 sumi possit. quod si poetis prodesse vis: hoc quoque separa-
 tim fiat: bene locabitur industria: nec ego asperror ea
 studia, quae colui adolescens, & quorum ope fateor me
 ad aliquam oratorij numeris scientiam facile peruenisse.
 nunc labores velim & hanc vnam, & simplicem, om-
 nium, ut ego sentio, maximam, ac difficillimam eloquen-
 tia partem. quo in genere siue tu verborum, siue senten-
 tiarum ornamenta queras, non video, cur vno Cicerone
 contentus esse non possis. mihi quidem, cum immensa
 eius opes intentis oculis contemplor, egregie interdum
 ipsa pene Graecia videtur: certe de nostris, qui ad eandem
 laudem adspirare potuerit, neque fuisse antea, neque fore
 quemquam puto. Dixi, quid sentirem, ingenue pro mea
 consuetudine, libenter pro amore in te veterrimo, atque
 verissimo. tu quid statuas, utrum instituta commutes, an
 ut coepisti pergas, pro tua singulari sapientia iudicabis.
 Commentarios meos in epistolas Ciceronis, quae Fami-
 liares vocantur, cum à te expectari video, augeri mihi
 animos ad scribendum sentio: & quamquam tu non in-
 stes: admoneri tamen videor, ut absoluam. sed hoc nec
 sine otio fieri potest; & Roma otium optare, eius est, qui
 Romam ipsam ignoret, aut, qui, quod accidat vniuersis,
 in eo sibi praecipuam condicionem sperare solus audeat.
 Sed, quia cessamus inuiti; & quia, quod fuit in opere dif-
 ficulus, id transactum iam est: emitemur, ut reliqua dis-
 non

non desiderentur. angustia temporis obstabunt: at deira-
 here aliquid somno, & conferre ad elucubrandum lice-
 bit. turpe enim nobis est, qui versamur in artium nobilif-
 simarum studijs, antelucana vinci leuiorum opificum in-
 dustria; presertim cum illi nihil, praeter ea, quae corpori
 seruiunt, & vetustate corrumpuntur, nos animi fructum
 cum nominis immortalitate quaramus. Vale. Romae. IV.
 Kal. Dec. M. D. LXII.

ANDREAE. GOSTINIO
 CRACOVIA M.

RECTE comecisti, obrui me plane negotiorum flu-
 etibus. nam, qui antea cum essem Venetijs, vel infimi or-
 dinis hominibus respondere ad me scribentibus consue-
 sem; scilicet Andrea Gostinio, doctissimo & eloquentis-
 simo viro, summa apud principes auctoritate, & gratia,
 humanissime scribenti, nihil rescriberem, tum vero me
 hominem non esse, minimeq; dignum ijs litteris puta-
 rem, quibus ab ineunte etate ita meum studium dedi, ni-
 hil vt antiquius habuerim, nihil omnino duxerim praes-
 tantius. Feci tamen in summis occupationibus, vt oratio-
 nem tuam legerem: de qua sic statuo, scriptam esse gra-
 uiter, & ornate, sic, vt ex ista prouincia, qua nunc egre-
 gys floret ingenijs, tibi comparem paucos, anteponam
 neminem. quo sane nomine vehementer tibi gratulor,
 & liberalibus disciplinis, quibus ab ista eloquentia quan-
 tum ornamenti possit accedere, mente iam prospicio. Per-
 ge, mi Gostini, per eam viam, qua ad immortalem glo-
 riam ducit. nihil optabilius sapienti, qua ea quaeere, qua
 vulgus

vulgus contemnit, eos vita terminos, quos natura praescripsit, virtute proferre, quod tu potes, & velle debes, & vt velis, ego te, amicitia causa, nuper inter nos instituta, non solum moneo, verum etiam rogo. De migratione nostra video te ex aliorum litteris cognouisse. nunc ex meo hoc scito amplius, cum hic honestissimorum hominum & benevolentia, et consuetudine fruor, nec mihi quidquam in mentem venerit optare, ac petere, quod a summo Pontifice Pio I V. non facile sim consecutus, angere tamen, quod studijs nostris, quorum quae sunt suauitas, ipse optime nosti, ita diuellar, vt ex ijs, quae pro communi utilitate non pauca eram exorsus, petere nihil liceat, quam iacturam, fortasse re minimam, tamen, vt ad uandam bonas artes animi mei prope est, fero molestissime. Quocirca tibi iam, tuique similibus, qui mihi voluntate pares, doctrina, et otio praestant, cogor tradere vigiliam meam: idque facio libentissime, qui publici commodi rationem ipsam per se, non cum mea laude coniunctam, plurimum semper fecerim. Ego tibi, si quid opera nauare possim, id totum polliceor, ac defero. seruiam libentissime, quantum in me erit, voluntati, commodisque tuis. Vale, & Petrum Miscouium, Andream Patricium, singulares viros, quibus fortasse excidimus, intermissio litterarum officio, rogo te, meis verbis diligenter saluta. Roma.

FRANCISCO MORANDO

VERONAM.

ET omnibus officij, quae in me plurima contulisti, quae

que cogitare sepe soleo, nullū mihi scito pluris esse, quam
 quod operam dederis, ut Iulij Iusti, Comitum omni laude
 cumulati, amicitiam cōsequeretur. nam, etsi antea, testimo-
 nio adductus tuo, prestare eum litteris, ingenio, humani-
 tate existimabam: tamen vicit opinionem meam illius
 epistola, sane ita luculenter scripta, ut ad antiquorum e-
 loquentiam proxime accedat. non loquor ad gratiam:
 neq; id amicitia nostra, nec natura mea patitur. huic ve-
 ro, si cum generis nobilitate spectatur virtus, quamquam
 nihil est ipsa virtute nobilius, qui preferri possit, nemi-
 nem video. itaq; illum in oculis fero, ornare etiam lau-
 dibus cogito, et meam obseruantiam, si fieri poterit, apud
 posteros testatam relinquere. tu, si spondideris ei de me,
 quacumq; ab homine coniunctissimo expectari solent,
 gratissimum feceris. Naugerius, controuersia quadam
 impeditus, tibi, ut arbitror, non ignota, suam profectio-
 nem distulit inuitus. nunc nihil obstat, præter anni tem-
 pus, quo minus in viam se det. quantum diuino, si Ponti-
 fex Bononiam se conferet, de quo rumor sane raucus
 factus est, itineris comitem se præbebit; sin minus, circiter
 Kalendas Martias, remissione frigoris, discedet. Orati-
 onem tuam licere tibi diutius, quam volueras, limare, ac
 perpolire, non moleste fero. at obrectatio laudem minu-
 et: quasi prestare idem, si temporis ad scribendum tan-
 tundem daretur, quiuis posset. tu hoc suspicaris: ego se-
 cus. nam boni, & recte intelligentes, ipsam rem acquisi-
 mis animis aestimabunt; improbi, & imperiti quid senti-
 ant, laborandum non est. alioqui negotium nobis num-
 quam deerit. De rebus meis, hoc vnum, quo letari possis,

accipe: frui me multorum beneuolentia: cetera satis frigent. caussam conferamus in tempora: nam ab hominibus libenter culpam auerto. Pontificis quidem praestantem animum ita varia, itaq; graues distrahunt cura, vt ignorare multa cogatur, multa etiam delegare alijs, qui prater suum negotium nihil curant. Valet filius, & res Romanas cupide tractat, quibus libellum suum de Orthographia non mediocriter locupletauit. Vale. Roma XII. Kal. Febr. M. D. LXIII.

I V L I O . I V S T O

V E R O N A M.

FRANCISCVS Morandus, vir sane ita probus, vtriq; cultor, vt neminem vnquam fallat; ita ingenio, doctrina, prudentiaq; excellens, vt falli ipse non possit, multa mihi Venetijs, cum vna iucundissime viueremus, de tua singulari scientia, integritate, suauitate morum, & eximia quadam ad omnes artes, nobili vero dignas, propensione saepe predicare solitus est credebam facili tali vere affirmanti, teq; amabam vehementer, eius testimonio permotus: sed quanto eadem vidi illustrius, atq; apertius in literis tuis, quas ad me quo longiores, eo gratiores proxime misisti. itaq; ad priorem illam voluntatem, quam in te antea tantam contuleram, vt ad eam accedere nihil posse videretur, accessio tamen eiusmodi facta est, vt eorum studijs qui te & summa, & perueteris necessitudine attingunt facile se equauerit amor meus. nec vero me afficiunt illa, quae multis prima sunt, familia dignitas, ampla clientila, & earum rerum, quae fortuna

*Fortuna suppeditat, copia. neq₃ omnino hoc de genere
 nunc disputo. optent, si qui hac non habent; & qui ha-
 bent, honeste fruantur, sed esse quaedam haud paulo præ-
 stantiora, quæ neq₃ extrinsecus affluant, & semel adsci-
 ta numquã remoueantur, quis, nisi sana mentis expers,
 dubitauit vniquam? quæ tu, cum illa quoq₃ possideres, à
 maioribus parta, à præstante viro parente tuo aucta, ita
 tibi acquirenda existimasti, quasi hæc sola tui iuris, ve-
 req₃ tua propria futura essent, reliqua ad te parum, aut
 etiam nihil attinerent. mactæ ista sapientia, istaq₃ virtute.
 qui enim, subducta recte viuendi ratione, corpori se
 minimum, animo debere plurimum sentit: qui ita factus,
 itaq₃ institutus est, vt imperet ijs rebus, quibus alij serui-
 unt; voluptatem nullam amet, ab honesto seiunctam; i-
 psamq₃ honesti speciei ita contempletur, vt in ea totum
 habeat: is vitæ fructum capit; is honorum vocabula con-
 temnit; quiq₃ verus honor sit, & vnde manat, quidq₃
 vera nobilitas à fucata distet, solus intelligit. Hæc te o-
 lim videre, ac sentire adolescentem, cum tibi ipse dux es-
 ses in rebus egregijs ita strenuus, itaq₃ certus, vt nec etas
 illa, quam plurimos in optimo cursu remorari solita, lan-
 guidiorem faceret, nec equalium error à proposita glo-
 ria deflecteret, iure mirabantur multi: nunc, isto ductum
 sensu, ista inciuatum voluntate, mirabiliter adiuuante
 natura, fortuna numquam aduersante, cuius etiam com-
 moda, quibus ad nequitiam abutuntur multi, ad virtutis
 usum conuertisti, peruenisse ad eam laudem, quo ad-
 spirare paucissimis licet, cur miremur? incendi potius
 imitandi cupiditate, & commoueri exemplo debemus.*

equidem, à qua hora legi epistolam tuam, qua nescio an
 quidquam grauius, aut elegantius adhuc viderim, tan-
 tum abest, vt assentatus mihi sim ob eas laudes, quas in
 me pleno modio contulisti, vt etiam, si quam antea de me
 ipso opinionem susceperam, quae sane perexigua fuit, pla-
 ne omnem deposuerim. quod si, se ipsum nosse, tanti sem-
 per fuit, vt inter saluberrima, humanaq; vita necessaria
 praecepta hoc praecipue veteres illi apollinis oraculo tri-
 buerent; quantum à te habeo beneficium, quas tibi debeo
 gratias, quod, vt ipse me penitus inspicerē, ac mihi post-
 hac essem notio, effecisti? neq; hoc simplex lucrum est,
 quod, reuocata ad veritatem ratione, cœpi me minus di-
 ligere: sed accedit illud, quod acuisi industriam meam,
 vt conformarem me, quatenus liceret, ad iudicium tu-
 um, & quibus me laudibus ornandum putasti, ijs aliqua
 saltem ex parte respondere possem. quamquam, si tu me,
 quem ames, dignum iam existimas: cuius praemij spe co-
 uigilem, aut quid laborem amplius? vberimum, cœpi
 fructum studiorum meorum: nulla mihi merces amicitia
 tua praestantior, nulla carior esse potest: in ea tantum po-
 no, quanti virtutem aestimo, quam certe omnibus rebus
 antepono. Congressum nostrum ita exopto, ut tibi non
 concedam: nec tamen sperare audeo futurum, vt vna ef-
 se possimus: nisi si, qualia saepe multa contingunt, eius-
 modi aliquid praeter spem dies afferant, praesentim pu-
 blicis rebus ita fluctuantibus, vt mutari multa possint:
 vtinam iactura leui: equidem spero: verum tamen, si
 quas res orbem conuerterit rationum mearum, lenietur
 incommodum spe consuetudinis tuae: Morandi quidem
 nostri;

nostri, hominis humanissimi, atq; doctissimi, conuictu domestico, quotidianisq; sermonibus non dubito quin perfruar. Vale. Romæ, XII. Kal. Febr. M. D. LXIII.

MARIO. CORRADO
BRUNDISIUM.

SI mihi omnia plane hic essent secundissima; quod utinam aliquando contingat; adhuc quidem, aduersi nihil est, quod ad rem domesticam & meam, meorumq; valetudinem pertinet: aliquis tamen in summo gaudio dolori locus esset, quod nec ipse ad te, ut interdum Venetijs solebam, præ occupatione quidquam possum scribere; et simul fructu careo litterarum tuarum suavissimo: quo nihil ferre molestius possum, captus elegantia sermonis tui, eaq; maximi erga me amoris significatione, quæ licet minime necessaria sit, si quando tamen in litteris elucet, amanti nihil gratius, nihil iucundius est. quamquam hoc ipso nomine, quod ad me tam raro scribis, cur ego te, mi Mari, non amem magis etiam, quam soleo; si modo id fieri possit? agnosco enim modestiam tuam: agnosco humanitatem. numquam tu hoc officium, quo absentes colloquimur, et cogitatione saltim coniungimur, quo quidem utriq; nostrum nihil optabilius existimo; intermissum esse patereris, nisi veritus esses, ne mihi diligentia tua, curis assiduis distento; rescribendi onus imponeret. quod si ita est: cessare tamen te, qui vacas, prorsus nolim. mihi vero hoc iuris non arrogo, ne numquam rescribam: sed hoc, te permittente, sumo, ut id commodo meo fiat.

negligentia me peccare in hoc genere non putato. quod si memor a me parum confides, & diu responsum tibi à me deberi non patieris; admonebis, cum videbitur, atq; adeo exiges. numquam mihi in appellando, modo, vt soles, Latine appellas, molestus eris: quin etiam gratiam inibis, quod efficies, vt cum aliquo soluam lucro, crebro regustandis epistolis tuis, quas lego libentissime. Vale.

E I D E M, B R V N D I

S I V M,

NOLI, obsecro, secus, quam debes, & quam te dignum est, aut de mea in te voluntate, aut de filij obseruantia suspicari. vnice enim te diligimus, sic plane, vt in eis necessarijs, quibus cum quotidie viuimus, quosq; in oculis pro summis eorū meritis gestamus, Mariam Corradum, quem numquam vidimus, numerare soleamus. si dubitas, testes dabo. testes dico? cum vnus instar omnium esse possit. nam Petrus Perpinianus, de cuius probitate, & doctrina non tu sentis melius, quam ego, ex multis meis sermonibus, quo tu apud me loco sis, quantumq; tibi tribuam, optime coniecit. de filio autem quid putas? an tenero eius animo persuaderi quidquam posse, quod à meo iudicio, meaq; consuetudine abhorreat? mihi crede: cum illum egregijs imbui studijs exopto vt imitari cum laude possit domesticam industriam: tum hoc volo in primis, & hoc illi precipio semper, vt amet eos tantum, qui virtute excellent, & quos amari, ac laudari à me senserit. in quo magnam capio voluptatem, quod eum video preceptis meis locum non relinquere, & in hanc senten-

sententiam sua sponte ita propendere, quasi propriam in eo sitam esse laudem existimet. ita q₃ sumus erga te pariter animati, nec amicitia tua quidquam carius, aut antiquius habemus: merito id quidem: quid enim te amabilius? quis te vincit humanitate, litteras, eloquentia? nostri vero, nisi me signa fallunt, quae tamen obscura non sunt, quis cupidior, aut etiam studiosior? At nihil ad te litterarum per tot menses. Vis tu nos alieni peccati culpam sustinere? non arbitror te esse tam iniustum: neque hoc humanitas, & consuetudo tua fert. accusa eos, quibus id negotij dederas, ut litteras ad nos tuas perferrent: quarum in desiderio diu fuimus, & mirabamur, cum sis inscribendo minime impiger, & cum ad Perpinianum bene longas epistolas mitteres, nos à te, tuos veteres amicos, ne schedulam quidem, aut litteram accipere, cum praesertim de Inscriptionibus antiquis à filio meo, qui M. Brutum in eo imitatur, quia, quod vult, valde vult, rogatus esses. Quare nostram causam debes aequam iudicare, & arbitrari id, quod res est, si tuas litteras, aut etiam sine litteris inscriptiones accepissemus, numquam nos commissuros fuisse, ut officium nostrum desiderare posses. nam Palia tuus Aldi mei sitim suis promissis incendit, re nondum sedavit. Vale. Marcello, patri tuo, salutem dices meis verbis. Romae, XV. Kal. Febr. M. D. LXIV.

* EPISCOPO. CREATO.

ET SI de futuris rebus affirmare, gravitatis, & prudentia non videtur; coniecturam enim saepe fallit

euentus, & obscuritate plena sunt omnia: si quis tamen
 eas persequitur diuinandi vias, quæ ab excellentibus &
 ingenijs, & studijs, à cognita industria, à spectata virtu-
 te ducuntur; hunc ego opinionis errore numquam labi,
 hunc optimum esse vatem existimo, quæ me ratio mouit
 ante aliquot annos, vt de tua dignitate prædicerem ea,
 quæ partim consecuta iam sunt, partim sic à me exspe-
 ctantur, quasi longe non absint. quid enim agebant, &
 quo spectabant cura illa tua, ab ipsa pæne pueritia susce-
 pta? quæ res, quæ spes tibi proposita fuit, cum Reginaldi
 Poli Cardinalis, innocentia & litteris eximij, contuber-
 nium, ac domesticam consuetudinem expetebas? quid,
 cum Lutetia, post obitum Poli, Vicomercato, Patavij
 Genue, præstantibus in philosophia viris, operam dabas?
 quidquam ne sequebare præter ea, quæ qui adipiscun-
 tur, omni honore digni & habentur, et sunt? nos quidem
 te, amici tui, Patavij præclara studia ita complexum, vt
 diuelli vix posses, cum & creberrima propinquorum lit-
 tere in patriam euocarent, & præsens frater non modo
 hortaretur ad reditum, verum precibus etiam peteret,
 atq; obsecraret, vi propemodum extrusimus, inuiti om-
 nino, quibus carendum te esset, cuius consuetudine nihil
 suauius; sed ita duximus expedire tue laudi; cum intelli-
 geremus, quanto futura esset illustrior ingenij tui facul-
 tas, ab otio litterarum ad res gerendas traducta, præser-
 tim in ista prouincia, in qua tibi maiorum tuorum virtus
 tritum iter ad gloriam reliquisset; isto Imperatore, quo
 nemo bonas artes excipit liberalius; his etiam temporibus,
 cum Christiana Resp. domesticis hostibus vexata, ab
 95,

is, qui eam doctrina, probitate prudentia iuuare plurimum possunt, id est à tui similibus opem poscere videatur. Quo circa primum tibi gratulor ob actiones illas Tridentinas, in quibus ostendisti sepe, ut audio, pro communi salute lumen animi, ingenijque tui, numquam inops à consilio in ambiguis rebus, numquam in maximis ac difficillimis à constantia relictus: deinde vero, quod tantorum meritorum egregie memor optimus & sapientissimus Imperator non solum Quinque ecclesiensi te ornauerit Episcopatu, qui summis viris deferri solitus honor est, verum etiam ad arcanas res admissum is interesse consilijs voluerit, vnde manat cum Christi gloria prouinciarum salus, vnde proficiscuntur ea, quae multis re, exemplo omnibus expediunt. omnibus enim utile illud est, quo Principibus Christianis recte imperanti ratio, & emendata disciplina formula praescribitur. Atque eundem videre iam videor, & plane coniectura prospicio, qualis, & quantus in isto munere, honorum omnium, beneque intelligentium sententia, sis futurus, tum eloquentia, qua excellis, tum ratione, prudentia, integritate; qua in omnibus natura ipsa inchoat, industria perficit in paucis. quod nisi ita fore considerem; & nisi tuos ad laudem impetus iam inde ab eo tempore, cum te mihi quasi meis informandum sermonibus tradidisti, probe cognitos haberem: facerem id, quod tu, ut opinor, amor in te meo facile concederes: hortarer te, & precibus etiam agerem, isdem scilicet, quibus agerem cum filio meo, si isto loco esset; ut assidue cogitares, quam personam gereres, quam grauem, quam illustrem, à quo impositam Principi: qui

pe: qui cum suum de te iudicium beneficio maximo declarauerit, beneficium tamen ipsum significatione iudicij sui vehementer auxit. quid enim putas esse in rebus humanis optabilius, quam ei non displicere, qui nisi Deo ualde placeret, valdeq; carus esset, incurfione & vi barbararum gentium uastarentur omnia, legibus, moribus, hominibus, urbibus denique ipsis extremum impenderet exitum? Multa sunt opinionibus hominum excelsa, atq; ampla: qua si quis consequi uult, curas suscipiat, labores perferat, de ipsa interdum vita periclitetur necesse est. haec tibi mi x, (meum enim adhuc appello, nec, ut spero, ista mihi te dignitas immutauit) haec, inquam, tibi cogitanda non sunt. nam quid tu non habes, cum hoc habes vnum, ut mores, ingenium, studia tua Ferdinandus Imperator probe? hoc eiusmodi est, ut neq; diu solum esse possit, & si omnia consequantur, omnia tamen vnum vincat. Quare isto bono sic frui, quasi fonte & capite bonorum omnium, & quasi omnium maximo. Tuos vero sensus, tua actiones in omni vita, non dubito, quin ad immortalis Dei gloriam conferas. sic educatus, sic eruditus es. hanc ego tibi laudem tribuebam adolescenti: nunc, si verear, ut robustior aliter sentias, ac tui te dissimilem praebeas, faciam imprudenter. Retine igitur institutum, & persuadee alijs exemplo tuo. verum decus in bene agendi perpetuitate positum esse; nihil opes ad laudem, nihil praefecturas valere: obsolescere. prorsus honorum insignia, nisi splendor virtutis accedat. quod quia te sentire certo scio; propterea tibi ex animo, vereq; gratuler accessione dignitatis tuae; & quamquam varijs distinebat.

nebar curis, feci tamen libenter, ut hanc ad te, indicem
 latitia meae, testemq; voluptatis, epistolam mitterem, cui
 si responderis, iucundum tibi fuisse officium meum intelli-
 gam; sin minus, molestum tamen fuisse numquam puta-
 bo. & occupationibus hoc tuis, illud amori tribuam. Vale.
 Roma, Kalendis Ian. M. D. LXIV.

DECIO. BRANCALEONI

NEAPOLIM.

NISI tibi nota esset occupatio mea, vererer in pri-
 mi, ne accusares officium meum, qui litteris tuis, aman-
 tissime scriptis, nihil adhuc responderim. Ego, mi Deci,
 hoc mihi iuris assumo cum amicis, ut, si quid ad eos ma-
 gnopere non pertinet, à me vero non satis commodo meo
 fieri potest, omittam interdum, aut in aliud tempus rei-
 ciam. te vero cur in meis necessarijs non numerem, vel
 Cambij mei testimonio, qui tuam in me benevolentiam
 predicare solitus est, vel affirmatione tuarum littera-
 rum, ex quibus duplicem voluptatem cepi, & quod ama-
 ri me abs te cognouerim; & quod eum te esse, quem qui
 non amet, hominem non esse contenderim? Nec me putes
 blandiri velle. sic equidem loquor, ut sentio. Præclara
 virtutis fundamenta iecisti: signa video non obscura, nec
 dubia tum studij, tum ingenij: nec hortari magis, quam
 gratulari debeo: cum tu, quæ atate multi ad inanes vo-
 luptates deflectunt, in ea solidam laudem queras, et pro-
 pmodum inuenta gaudere possis. Nec dubito, quin istam
 menti, et quidquid ex ea tibi manat gloria, vel comodi,
 totum, quantumcumq; futurum est, acceptum Deo referre
 velis.

vel. quod si facis; ne tu mihi multo amabilior es; tibiq;
 ipse optime consulis, cum falsam speciem felicitatis hu-
 manae à veri boni possessione distinguis. Vale, & Cam-
 buum nostrum iuuenem eximia humanitatis, cupidumq;
 omnium liberalium doctrinarum, saluta meis verbis.
 Roma. I I X. Id. Quinct. M. D. L X I V.

E I D E M, NEAPOLIM.

MIRAMVR vterq; tu, quod litteris tuis non
 responderim; ego, quod eo me nomine appellas, atq; offi-
 cium meum requiras. quid? tu salus ignoras, quibus id-
 sine ar curu? quantis reru oneribus premar? quam num-
 quam vacem? nec tamen deserere officium soleo, num-
 quam id mea vel consuetudo, vel natura pateretur. At
 non rescripsi. Excusat me litterarum tuarum argumen-
 tum. petebas à me scripta mea. qua corrigere cum vel-
 lem, otium numquam nactus, comprimenda potius, quam
 emittenda, iudicavi: idq; sum arbitratus licere mihi per
 humanitatem tuam. Hoc ipsum, inquires, scripsisse te vel-
 lem. Hoc ipsum te quoq; suspicari, decuit: et erat amoris;
 & ego, id te cognare, aut ad aliam saltem causam re-
 ferre silentium meum, libenter mihi persuasi. in quo si
 tu me putas indulgere mihi plus, quam oporteat: assenti-
 ar, cum ea fortasse conditione, ut te quoq; plus à me, quam
 par sit, exigere fatearis. nam in ijs, quae tua interesse co-
 gnouero, nulla, mihi crede, impediet occupatio, quo mi-
 nus amicitiae nostrae debitum officium praestem. inanus aut
 litteras ut mittam, vix impetrarem à me ipso, si otio a-
 bundarem: quid, cum egeam vel maxime? Equidem, in
 te aman-

te amando partes vt mea desiderentur, numquam committam. idemq; à te peterem, nisi voluntatis in me tuæ testes epistolas tuas, Cambium autem nostrum, quem atque diligimus, quasi sponsorem haberem. Aduentum tuum, de quo spem rursus iniecasti, aiude expecto. Vale.
Roma. III. Non. Febr. M. D. LXV.

ANTONIO. FURNARIO

NEAPOLIM.

ET aqua petis: & nihil est, quod ego tibi, pro tua prastanti virtute, non libenter tribuam. itaq; licet ys distinerer curis, quibus respirandi locus non esset; potius tamen habui nihil, quam vt adirem ad eos, qui cum Indicem correxerint, eiusdem interpretandi scientiam maxime omnium tenenti. ij sunt quattuor viri, doctrina, & dignitate non vulgari, humanitate etiam tanta, quantum ego summam cognouerim. quorum vnus, veterem mihi necessitudine coniunctus, eloquentia princeps, Mucius Calenus, Archiepiscopus Iadrensis, cum litteras tuas legisset; incendi aliqua tui cognoscendi cupiditate visus est, extulitq; laudibus ingenium tuum, assentiente me. deinde, acturum se cum collegis de tua re diligenter pollicitus, biduo post ita mihi respondit: si qui sint Astrologia iudiciaria libri, qui certo aliquid non affirmant, eos legi tuto posse: totamq; hanc esse partem in indice discretis verbis ita explicatam, vt nihil addendum videatur: Episcopi prouidendi ne peccetur, facultatē esse permissam: ys se nihil prescribere neq; velle, neq; posse: nec dubitandum, quin y, pro salute animorum, et religionis nostræ

stra commodo, atq; ornamento, egregie administrant omnia. Hæc de negotio tuo: in quo præstiti, quæ sunt in me, diligentiam, et fidem: reliqua, pro tua prudentia, & equitate, nisi fallor, à me non requiris. Amicitiam tuam, vt debeo, facio plurimi: idq; vt intelligas, elaborabo, & fortasse perficiam. Vale. Roma. IIX. Id. Quinct. M. P. LXIV.

E I D E M. NEAPOLIM.

OFFICIUM meum, quod ab optimo ergate animo profectum est, iucundū tibi fuisse, vehementer gaudeo. equidem vellem, quantum in me voluntatis, & studij, tantum esset auctoritatis, & gratiæ. nā tu intelligeres, quo apud me loco sis, quantumq; ijs, quæ vulgo bona appellantur, antepōnam ea, quæ vero bona sunt. in quo puto non discrepare iudicium tuum à sententia mea. ex-culto enim virtute animo nihil inane placet, recta; & honesta, et cum ipsa virtute coniuncta, prima sunt. Quære velim ita plane existimes, patere me totum tui similibus, id est, probis, & eruditis hominibus; nihil mihi plurius esse, quam ijs operam nauare, eorumq; commodis inservire: quod vbi contigit, ita lætor, quasi beneficium acceperim, non dederim. Tu autem, quasi magnum aliquid tua causa præstiterim, gratias mihi agis: et suavissimam epistolam condita rosa dulciorem facis: amant et tu quidem, & benigne: sed è studiorum similitudine, præsertim artium liberalium, quibus vt erg, nostrum deditus est, contractus amor munera nō desiderat, seipso contentus est: nec mihi quidquam est, aut esse potest te ipso præstantius, & benevolentia tua: quā si conseruas, omni me

afficiis

affici beneficiorum genere: & hoc nomine maiores tibi habeo gratias, quam si mihi Adonidis hortos donares. Ego te, vt debeo, in oculis iam fero, licet nunquam videam. Vale. Roma. I V. Kal. Sex. M. D. LXIV.

E I D E M. NEAPOLIM.

MAGNI amoris indicium, quod scribere ad me volueris, cum tamen, quod scriberes, nihil esset. argumento scilicet nunquam indiget verus amor. vere autem quis amat, nisi qui, speciem virtutis intuens, haret in ea, vnam expetit, cetera stoccifacit? hoc idem qui sentiunt, facile coniunguntur animis, licet longissime distent. quod opinor, vtriq³ nostrum contigit. nam studiorum similitudo contraxit amicitiam nostram, nec vulgarem, vt video, sed qualem saepe multorum annorum obsequia, officiaq³ plurima, & familiaris consuetudo non peperit. quod tu si cogitas, vt ego non mediocri cum voluptate sepe facio: contentum esse me, & latari vehementer voluntate, ac studio tuo, munera vera prorsus non esse necessaria existimabis. quamquam amplector equidem officium tuum, et de pastillis aromaticis ago gratias, cum praesertim stomacho languenti vtiles admodum experiar. quod vero de muliere dulciaria addidisti, amo diligentiam tuam; vel quod eius excellenti opera usus es; cum vulgari tibi confectura, qui tuus est in me amor, non satis faceret; vel quod ipsum mihi significandum putaueris. Cymba tua secundos ventos exopto: et libenter spero fore, quod vehementer cupio. res tamen ipsa quae sit, quidq³ sibi velit Aquilonaris illa tempestas, plane non assequor. sum enim aliquan

aliquanto hebetior, quam tu suspicaris. De minutis autibus, risi, & consilium tuum, licet caussam ignorem, tamen improbare non audeo. nimirum, cauere, sapientis est: & satis cauet, qui non temere credit. quod Epicurami, poëta Siculi, celebrato versiculo monemur. Vale. Roma. XII. Kal. Feb. M. D. LXV.

N A T T A E.

NOTVM tibi esse arbitror statum rerum mearum: de quo tamen, & de mea valetudine, ex familiari tuo, qui has litteras perferet, cognosces. Voluntatem in te meam, atq; obseruantiam, qua antea fuit, eandem esse, ac semper futuram, tibi persuadeas, vtinam re ipsa aliquando experiaris. habet hoc virtus, vt languescere animos in amore non sinat. te vero, quis iam ignorat, cum paucissimis in omni genere laudis esse conferendum? Perge in cursu laudabilis industriae tuae: quando nec otium dceat, quod mihi occupationibus eripitur, & praecleara habes adiumenta doctrinae, atq; ingenij, qua tibi gloriam, nobis fructum afferent. Me vero vt ames amore illo tuo singulari, ita cupio, vt nihil magis. Hæc scripsi raptim, in summa vacui temporis inopia. Vale. III. Id. Quint. M. D. LXIV.

P E T R O. M A F F A E I O

G E N V A M.

ET otium tuum significas; quod equidem vehementer optabam: & Latine scribis: & coralia quoq; polliceris. nil profecto tuis litteris iucundius. hoc enim verbo per
vxoꝝis

uxoris, et filia valerudinem iam vti licet. vnum require,
 quod otij rationem prope nullam reddis. atqui me id à te,
 vel si taceam, expectare tamen, ne dicam exigere, po-
 teras opinari: si modo, te à me diligi, & diligi propter
 studia tua, putas. Iurisconsultus ille adhuc litigat, cum
 damno lucrum quarens. quem diligit, ignoro: vitur
 quidem perpauca, & amare tenebras videtur. fortasse
 illi persuasum est, desiderari se posse ab oculis multorum,
 si rarus in publico sit. id populus curat scilicet. Hec de il-
 lo, quod ad me attinet, non libenter, tua vero caussa scri-
 psi non inuitus, ne prorsus amiculi desiderio tabesceres.
 Venio ad Antonianum, quasi à ruta ad pulegium: nihil
 enim hoc adolescente amabilius, siue mores, siue doctri-
 nam spectes. Gratulatus ei sum tuo nomine de oratione,
 qua Casarem in funere laudauit. is tibi vicissim gratu-
 latur de statu rerum tuarum: speratq; fore, vt aliquan-
 do, te ad nos referas bene nummatum, & si uaris nobis-
 cum simul tranquillo animo litterulis nostris, certo vecti-
 gali, tua virtute parto. quod hic, vt sunt tempora, pauci
 consequuntur nihil autem miserius, homini praesertim li-
 beraliter educato, quam suspensus habere viuendi ratio-
 nes, & aliunde pendere, dubia spe, quam saepe fallit euen-
 tus. Tu igitur si uere isto otio, & colloca in tuo fortunat-
 tus: quod vides facere discipulos tuos. $\omega\delta\delta\omega\iota\ \mu\alpha\theta\eta\upsilon\tau\omega\iota$
 $\kappa\epsilon\iota\tau\eta\upsilon\tau\omega\iota\ \delta\iota\delta\alpha\sigma\kappa\acute{\alpha}\lambda\omega\iota\tau\omega\iota$. Camillum Seuerinum, doctum iu-
 uene, & probum, rusticari cum nobili iuuenite, optimeq;
 erga ingenuas artes animato, lo. Baptista Nigro, valde
 letor non enim dubito, quin multas dies horas iucundis-
 sine traducant, animum egregijs de virtute sermonibus
 Z oblectant

oblectantes, corpori tribuentes, quantū satis est. vtrumq;
cupio, quod tuo commodo fiat, meo nomine salutari. Al-
dus te, vt debet, amat, salutemq; tibi multam impertit.
Vale. Roma. Idibus Sept. M. D. L X I V.

PAVLLO. SACRATO
FERRARIAM.

MALE sentis de vtroq; nostrum, cum ee immutata
mea erga te voluntate suspicaris. nam & me leuem, atq;
inconstantem, et te fingis dissimilem tui, id est eum. cuius
in amore, cognita iam virtute tua, languere quisquam
possit. tu de te ipso vide quid statuas, & quo modo ferus
iniuriam tuam: ego meam nec dissimulare, nec ferre le-
uiter possum. nam, cum ab ineunte etate ingenium, ani-
mumq; meum ijs artibus, & studijs excoluerim, vnde
praecleara omnia nascuntur: scilicet egregium industria
mea fructum ferrem. si, quod in quibusdam soleo repre-
hendere, quodq; ipse sciens numquam feci, in amicitia
peccarem, praesertim tua, qua non, vt multa, casu & for-
tuito contracta, sed expetita à me semper, & pluris asse-
mata, quam qua vulgo maxima putantur. Obsecro te,
istam ne patere suspicionem in animo tuo residere: cogi-
ta, quod res est, te mihi esse in oculis: delectari me velle-
menter memoria officiorum tuorum, & angere nonnum-
quam, quod habere magis gratiam, quam referre, pos-
sim. In pensione exacta, et pecunia permutata agnoui di-
ligentiam tuam, vel amorem positus, quo tu adductus,
mea negotia vel minima ita curas, quasi maxima sint,
maioremq; commodi mei, quam dignitatis & persona
tua

eua rationem habes. De locatione vero renouanda, to-
 tum ad te refero. mihi, quid quid egeris, nō modo ratum
 sed etiam gratum erit venditionem quidem temporibus
 excludi, & priuatorum fortunas nouis vectigalibus ex-
 hauriri, non mea magis, quā vestra, caussa doleo, quam-
 quam dolorem nostrum leuare debet illa ratio, quod ni-
 hil malū sine culpa, item vt cum culpa nihil bonum. Ego
 me hoc in aduersis didici sustentare solatio. quod igno-
 rari à Christianis, quibus hac sententia praestantissimū in
 celo fructum promittit, cum ijs etiam philosophis qui ve-
 re felicitatis vix vmbra viderunt, notissimum fuerit,
 turpe simul & exitiosum est. Vale. Filius te salutatur, &
 in primis obseruat. Roma, XVI. Kal. Dec. M. D. L. X. IV.

EPISTOLARVM

PAULLI MANVTII

LIRER. SEPTIMVS

CAMILLO. PALAEOOTTO

BONONIAM.

RECTE & amabiliter cogitas, cum v-
 suram mihi sermonis tui, tuāq; suauita-
 tis, ademptam locorum interuallis, resti-
 tuendam quoquo modo litteris existi-
 mas. hoc sane non modo mea peruetus in-
 te, et perpetua, et iam ad summū perducta beneuolentia,
 verum etiam humanitas illa tua postulat, in qua tibi con-
 ferre possū paucissimos, neminē certe debeo antepone.

Atq; hoc loco recurrit animus ad initia nostra necessitudinis, repetitq; secum, & magna cum voluptate contem-
platur officia tua: quae libenter alijs praedico, tibi non mi-
nus libenter exponerem, vt hoc ipso me gratum, & me-
morem intelligeres, nisi me reuocaret pudor tuus, & pu-
tarem confidere te memoriae meae, nec tamen expetere à
me quidquam praeter voluntatem. sed omitto illa vetera,
recentem gratiam praeterire nō possum, quod homo sem-
per districtus à publicis rebus, priuatis etiam, quae tua be-
nignitas est, amicorum negotijs tum opera, tum animo
distentus, epistolam tamen ad me miseris, & bene lon-
gam, quod ipsum amoris est, & omni prorsus officio om-
niq; lepore, & elegantia refertam. Nam, quod me lau-
das: non ita desipio, vt velim tecum de veritate conten-
dere, si te delectat hic error; fruere quamuis diu, me nec
repugnante, nec inuito. sin errare turpe ducis, in eo praeser-
uum genere, in quo te, vel si ego tecum sentire velim,
res tamen ipsa facile refellet: dic me deditum litteris, dic
antiquitatis cupidum imitanda: studium tribue: largire
industriam: haec fatebor, & agnoscam: de doctrina vero,
& eloquentia, quam in me vix amq; plena manu congesti-
sisti, etiam atq; etiam vide quid sentias. quam enim tu
laudem bene & emendate scribendo consequeris, ean-
dem laudem non bene de scriptis alienis iudicando vt ad-
mittas, committere non debes. Habuit istam gloriam
proxima superior aetas: cum florerent illi illi viri, de qui-
bus nulla posteritas conticesset, Bembi, Sadoleti, Poli, &
horum vel amuli, vel imitatores multi. tunc industria
benignitas excitabat: fructus laborem sequebatur: ad
opes;

spes, ad honores aditus patebat. nunc obsolescit splendor
 omnis Romanae linguae, & destituta praemijs migrat ad
 exterarum nationum eloquentiam. Hic tu me vocas ad scriben-
 dum, & quasi iam languentem in cursu. quantum potes
 incitas. Obsecro, quid spectemus? vides enim tempora:
 vides hominum ingenia, ad invidiam proniora, quam ad
 aequitatem. dignitatem vero illam, & ea commoda, quae
 proposita olim erant, nihil est, quod cogitemus. Quo cir-
 ca sine me cedere temporibus, & minuere laborem a te
 iam ingrauescente: si non concedis, quod interdum cupi-
 mus, ut artem omnino desinamus. Ac faceres tu quidem,
 ut ego sentio, aliquanto iustus, si ad communes amicos,
 Sigonium, & Amaseum, utrumque doctrina, & ingenio
 praestantem, cohortationem istam conuerteres. quam-
 quam Sigonium cessare non arbitror: scribit enim non
 minus alacriter, quam egregie. Amasei autem musas,
 quaeso, cur pateris silere? certe illum dixeris accurate qua-
 dam pangere in historias Polybii magnificas, & glo-
 riosas: cuius expectationem ego te auctore iam aliquam
 apud eruditos homines commoueri. nunc tuae sunt partes,
 ut illum urgeas, efficiasque, ut omnino opus appareat. si-
 mul enim & studiosorum utilitati, in qua pater eius,
 dum vixit, eximia cum laude fixit omnes curas, & glo-
 ria sua vehementer consulat. Amulius Cardinalis, opti-
 marum artium patronus sane singularis, tua sui memo-
 ria ita delectatur, ut, si cetera desint argumenta, vel ex
 hoc vno constet, quo apud illum loco sis, itaque noli vereri,
 ne illi ex animo effluas. non enim is est, qui vel temere a-
 mat, vel temere amare desinat. noui iudicium in deligen-
 dis ho-

dis hominibus: noui constantian in tuendis. praterea fratrem tuum, Auditorem Rora celeberrimum, clarissimè prestantibus in Christianam Rempub. meritis, in oculis fert: de te vero perhonorifice & loquitur, et sentit. Cum Vitellio tuis verbis de noua dignitate sumi gratulatus. egit gratias, & letari officio tuo, velleg³ plurimum tua causa visus est. Vale, & Sigonio meo, & Amasao tuo, vel potius vtriq³ nostro, salutem à me plurimam. Romæ XIII. Kal. Ian. M. D. LXV.

E I D E M, B O N O N I A M.

CARDINALEM habes fratrem tuum. habes igitur cur & vehementer, & perpetuo gaudeas. diuinum enim bonum honor est, non quilibet. sed is tantum, qui vita innocenter acta, qui summis in Christianam Remp. meritis, qui rectis deniq³ studijs, artibusq³ tribuitur. quod quia comigit fratri tuo, cuius animū, ab omni semper ambitione remotum, non hac virtutis insignia, qua ipsa per se nemo sapiens concupiuit vniquam, sed ipsa virtus sua forma ad bene agendum illexit: ideo letantur omni boni, & fructum quisq³ capit ex aliena dignitate: quasi ad omnes pertineat id, quod, si eosdem sensus, eisdem actiones imitentur, sperare omnibus licet. quo tibi nomine haud sane paullo plus, quam verbis assequi possum, gratulor: nec vero tibi solum. sed familiae tuae vniuersae, cui proponitur egregium colenda virtutis exemplum, sic, vt vix iam esse quisquam possit, qui non ad rerum decus, atq³ ad omnes bene aud. endi partes excite-
tur.

tur. Ego ipse, qui quidem in tuis esse, & numerari volo,
 nescio quo modo vehementius, quam antea, cupiditate,
 solida laudis incendior, atq; ita statuo, nō satis esse, in stu-
 dijs, & in vita me similem esse mei; laborandum, atq;
 enitendum, ut ipse me vincam, & qualē esse decet eum,
 quem vos diligitis: & in quem officia multa contulistis,
 talem aliquando me praebeam. Equidem, si voluntati par
 facultas esset, nostram amicitiam, qua vobis, ut ego sen-
 si, periucunda, mihi ut omnes intelligunt, perhonorifica
 semper fuit, libenter ornarem. sed euenit contra, ut ego
 orner quotidie magis iudicio de me vestro, & hac ipsa,
 qua vix optare maior vlla potest, recenti vestra digni-
 tati accessione simul accedat aliquid ad existimationem
 meam. caue enim existimes, aut letari mediocriter ami-
 cos meos. aut mihi a paucis illo ipso die, quo in amplissi-
 mum ordinem frater tuus cooptatus est, gratulationē esse
 factum, eoque maior & mea, & aliorum letitia est, quod
 fore nemo dubitat, quin hunc honorem, qua virtute est
 adeptus, eadem ita gerat frater tuus, ut ex eius industria,
 doctrina, probitate fructus Christiana Resp. maximos ca-
 piat. sic enim vixit ad hāc diem, & in maximis, grauissi-
 misq; rebus ita se exercuit, nihil ut illi iam placere possit,
 quod a communi bono discrepet, nihil tam difficile, tam
 ve arduum occurrere, quod vel prudentia non assequa-
 tur, vel cura, studio, scientia non perficiat. Vidit igitur
 in hoc quoq; multum, qui cetera omnino pro sua singula-
 ri sapientia prospicit egregie, Pius IV. Pont. Max. cū ta-
 lem virum, non modo non ambientē, sed nec opinantem,
 non postulantem quidē certe, in Cardinaliū Collegium,

ipso Collegio comprobante, probis omnibus, & eruditissimis viris mirifice letantibus, adsciuit. Nos autem, & quicumque bonis bene cupit, eaque vult, ac sentit de communi re, qua velle & sentire omnes debemus, diuturnam expectamus, & precemur à Deo patri tuo vitam: ut cum praestantibus viris, quos habet dignitate pares, voluntate, et studio similes, eam vniuersae Ecclesiae, quam tempus & necessitas flagitat, operam afferre possit. quod si acciderit; publica primum causa, deinde etiam nostra letabimur. futurum autem, ego quidem, permotus diuinatione quadam, non magis opto, quam spero. Vale. Roma, idibus Mart. M. D. LXV.

IO. FRANCISCO. COM-
MENDVNO CAR-
dinali. creato

O DIEM praclarum, qui perpetuae voluptatis, & laetitia nobis initium attulit, quarto idus Martias. illo enim te die Pontifex Max. à cunctis bonis expertum, cum excellentibus aliquot viris Cardinalem nominauit. Queri iam desinamus, virtuti locum non esse. quod antea multis in ore fuit, nec iniuria. quosdam enim ad summos honorum gradus nobilitas, nonnullos opes, alios aelia, sola virtus paucissimos extulit. deleuit hanc maculam, & veterem illam Pontificum sanctissimorum consuetudinem, retentam à paucis, exoptatam diu, Pij Quartumquam satis laudata sapientia renouauit. Quo facta, te quidem pro tua non vulgari prudentia intelligere arbitror, qua tibi partes impositae sint, quaeque res & praesens

sens à te dignitas, & antea tua vita postulet: ego autem
 hoc tibi videor affirmare posse, vnū sensum esse, vnāq; ³
 vocem cum tibi gratulantis vniuersa honorum Reipub.
 tum vero maximas Pontifici gratias agentis, quod tem-
 poribus difficillimis labantem Ecclesiam tali presidio sul-
 serit, vltroq; tibi istum honorem detulerit non petenti,
 quem studiose petentibus nobilissimis viris denegandum
 iudicauit. Omnino, quod tu scis optime omnium, nullam
 mercedem requirit virtus, nec ad se ornandam assumit
 aliquid extrinsecus; verumtamen, si duabus rebus, præ-
 mio, et pœna, quod sapientissimi viri litteris mandarunt,
 salus publica continetur; vtroq; pariter est latandum,
 & ea bonis impertiri, quæ inter homines ducuntur am-
 plissima, & ita improbitatem notari, ne quis exsultet in
 culpa, & impunitatem licentia consequatur. quod cum
 ita sit; latari te quoq; plurimum decet honore tuo, &
 fructum illum magnifacere, quem tamen non appetisti,
 cum labores grauissimos pro Sedis Apostolicæ commodo
 susciperes, cum pericula subires, cum omnes deniq; cu-
 ras, omnem mentem, operamq; in communi salute col-
 locares. Equidem, vbi te Cardinalem esse declaratum
 cognoui, exsultavi gaudio, eaq; perfusus voluptate sum,
 quam his litteris exprimere mihi non licet, tu tamen, vt
 opinor, cogitatione comprehendes, si, quæ mea semper in
 te fuerit primum benevolentia, deinde etiam, vbi cœpit
 esse tua virtus illustrior, obseruantia, cum animo tuo con-
 siderare volueris. quod vt facias, etiam atq; etiam à te
 peto. Romæ. XII. Kal. Apr. M. D. LXV.

360 PAVLLI MANVTII
CHRISTOPHORO. RVFO

PENDEBAM animi, nec satis constituere poteram,
plus ne voluptatis ex discesu tuo caperem, an molestia.
voluptatem afferebat illa ratio, quod erudire artibus e-
gregijs adolescentem illustri loco natum, quam tu cu-
ram suscepisti, primum, vt ego sentio, dignitatem habes:
deinde fructum ex eo te posse colligere intelligebam, non
illum quidem tua cum industria & virtute conferen-
dum, attamen eum, qui pro malis temporum non omni-
no contemnendus esse videatur. quod si otium quæris, vel
vt aggrediare ad scribendum, vel vt ea, qua iam habes
instituta, perpoliis: isto fortasse loco nihil aptius, aut ac-
commodatius ad tua consilia reperies. nam in vrbe Ro-
ma, etsi nihil obstat, quo minus arbitrato suo quisq; vi-
uat, interpellatores tamen quandoq; non desunt, honesti
illi quidem, rectisq; dediti studijs, interpellatores tamen.
Hac erant, qua mihi de te cogitanti letitiæ non parum
afferent. Rursus, cur non dolerem, cum hic te multi, ipse
multos diligas, carere nos tua consuetudine, te nostro?
tuam vero non vulgarem doctrinam, cui quidem ego
semper, à quo primum die tua scripta vidi, debitum voce
mea testimonium persolui, in hac luce, et celebritate ver-
sari, vbi cognita decoretur, quis, qui te vere atq; ex ani-
mo amet, non vehementer cupiat? Hanc mihi molestiam
prope omnem, et ancipitem sane curã eripuit epistola tua.
quod enim tu studijs tuis otium exoptare videbaris, eo te
istic iucundissime persfrui, nec vrbis desiderio admodum
laborare, facile conieci: itaq; vide, quam libenter ani-
mum meum ad tuam voluntate accommodem. idem si
ad me

ad me sepe scripseris; quod ita expeto, si modo fieri tuo commodo possit: abesse te letabor, cum ea tamen spe, ut aliquando nos reuistas, tum scilicet, cum rationes tuae patientur. idem sentit, idem vult Octavius noster, idem etiam Sirlettus Cardinalis: qui viri? ornamenta, & lumina nostrorum temporum: quibus te esse ac fore semper carissimum, non dubito, quin & tibi persuadeas, & id in magna tuae felicitatis parte ponas. Vale. Roma, IV. Id. Apr. M. D. LXV.

I O. G E N V A E.

CONVENIT inter nos de nota scriptis meis apponenda, quae moram ferre non possint: nota vero signum omnisimius. hoc igitur erit, †. Tu si mihi in hac describenda epistolam tam celeritate satisfeceris, quam emendate scribendi studio, polita quoque, & eleganti litterarum forma satisfacere solitus es: multum addes ad officia in me tua: quae cum augeantur quotidie, augeri tamen vix potest amor in te meus: eo iam peruenit non modo litteris, & ingenio, sed moribus etiam, et probitate tua: quae ego hanc paullo plaris, quam omnium rerum scientiam, soleo aestimare. Vale. Ex adibus nostris. Nonis Ianuar. M. D. LXIV.

I O A N N I. B A P T I S T A E.

TITIO FLORENTIAM.

ETSI doleo negotijs te nimium diu à consuetudine abduci studiorum tuorum: tamen hanc in dolore voluptatem capio, quod tu is es, qui, adempto librorum usu doctissimorum hominum assiduo congressu, & sermona familiari iacturam hanc ita sartias, ut minorem fructum
ex otio

ex otio suo multi capiant, quam tu ex negotio tuo. gratulor tamen tibi, quod libus aliquando liberatus, redieris ad communes Musas: cum quibus quam iucunde vias, de me ipso coniecturam facio. pascor enim, mihi crede, litteris: cetera omnia vel molesta, vel certe parum grata. Datus, & Bonannus, si, ut scribis, ita de me sentiunt; vehementer gaudeo. equidem vtrique, non tuo solum, verum aliorum quoque testimonio permotus, plurimum tribuo. quod utinam officio declarare aliquo possim: in quo facultas exoptanda, qua nunc quidem abest; animus certe numquam deerit: sin id minus licebit: tu scilicet, qua tua est humanitas, & in me amor, cum de me is omnia polliceberis, tum eorum mihi benevolentiam, cuius ipse potissimum auctor fuisti, conseruabis, debes enim, et vis opinor, ut optimus artifex, perpolire opus tuum, & ad exitum perducere. A te, mi Titi, promissa non exigo; ne, quod liberalitatis est, id videar fidei velle tribuere; cum tamen vtrique, consulam pariter. hoc tantum dicam: quod te facturum scripsisti, id si quamprimum feceris fore, ut non minus de tempore, quam de re, tibi gratias agam. Cotta tuus semel & iterum ad me venit, sane delector hominis probitate, me moribus doctrina, amo etiam ut amicum tuum. et, quamquam premo negotijs; quod tu optime scis; cum tamen ire ad me voluerit, numquam eum excludet occupatio mea. Filius abest, Venetias profectus ante aliquot dies, inde Asulam: quo in opido frater meus, ab omni remotus grauiore cura, tranquillo animo ita sibi viuit, ut rem domesticam non contemnat. Vale. Romæ. V. Kal. Nou. M. D. LXV.

MARIO.

EPIST. LIB. VII. 363
MARIO. CORRADO
NEAPOLIM.

ETSI nec magis, quam soleo, vacabam; & ad quodidianas occupationes accesserat cura sane grauis, ex interitu suscepta domestici hominis, ad mea negotia vehementer apti: feci tamen, amore impulsus, quo te propter ingenij, doctrinaeque, praestantiam mirifico sum complexus, ut epistola tua responderem: quae mihi voluptatem eo maiorem attulerit, quod te Neapolim venisse, nec statim discessurum, cognoui. sapius enim, & commodius, vltro citroque, cursantibus publicis tabellarijs, tu de meo, ego de tuo statu audiam. Videre mihi videor, te totum in litteris esse. cupio non inanem esse coniecturam. ut ut est, hoc equidem spectro delector, & mirabiles industriae tuae fructus exspecto. Ad Latinam vero linguam quod attinet, mihi crede, sine caussa laboramus. an illa tibi, tot veterum illustrata monumentis, tot etiam recentiorum probata testimonijs, vel nostro, vel cuiusquam egere patrocinio videtur? praesidij satis, atque opum in ipsa positum est ad repellendas istorum iniurias: quae tamen in ipsos recidunt, nam ei nemo maledicit, qui se ipsum insulta non condemnet. quod si Latinae linguae species, & pulchritudo, quae vulgi oculis non patet, cognosci ab omnibus posset; amores incredibiles, ut ille ait, excitaret suae quidem sic affectu, cum tamen integram eius formam nondum nouerim, extrema quaedam lineamenta vix adspexerim, ut reliquas voluptates contemniam, cum hac, & in hac libenter, & iucunde viuam. qui vero aliter sentiunt, & errare nos existimant: sexcentis eos

argu-

argumentis refellas licet: parum proficies. quod ego cum iam pridem intellexerim: pauca quaedam scripsi, ad indicandam sententiam meam: nervos esse intendendos, vt in arcem huius causse inuaderem, non putavi. Stomachari, mi Corrade, iam desinamus, in aliena culpa: & gratulemur potius ipsi nobis, quod amemus ea, qua praeclara sunt: qua si parantur laboribus maximis; id quod à studio multos deterret; molestum tamen esse non debet, quod gloria compensat immortalis. Fragmenta patrii mei quod requiris: apud me nulla sunt: furto ablata, quo ille tempore vita excessit, creditum est. In Sex. Empirico, Palemone. Aspro, & reliquis, mea tibi diligentia non deerit. odorabor; sicubi latent: nam in tabernis non exstant: inuentos, noli dubitare, quin eruam, quam vellem filius adesset, qui Venetias profectus est praestaret aliquid, opinor. haec enim studia tractat nauiter; & grammaticos, de Orthographia cum scriberet, euoluit omnes. Vale, IV. Id Nou. M. D. LXV.

E I D E M, NEAPOLIM.

SUPERIORE hebdomada pluribus verbis epistola tua respondi. heri alteram accepi: in qua petis à me fecerim ne inscriptionem illam, cuius exemplum ad me misisti, in quo laborem sumpsisti non necessarium: id enim ex amico meo, ad quem illam misi, cognoscere omnes possunt. Quod mihi nescio quos inuidere significas: de inuidia non laboro: si quis maledixerit, fortasse tacitum non feret. Quod autē, ne stultis hominibus gratificer, memones, in cōsilio tuo beneuolentiā agnosco: verum tamē, neq; quos tu stultos voces, neq; quam rem notes, assequi
satis

fatis possum, nam, si quis grammaticus obtrectat, suscipere laborantibus enim inscientie morbus medicinam facere si coner, valde sim stultus; si posim, valde sapiens. In exemplo inscriptiones ad me missa verbum desideratur, omissum incuria describentis, nam, ubi est, UT DEBITVM. ET. DOMESTICAE. VIRTVTI EGO scripsi, UT. PIETATI. DEBITVM. ET. DOMESTICAL. VIRTVTI. Vale. Romæ. XV. Kal. Dec. M. D. LXIII.

PETRO. PERPINIANO

LUGDVNVM.

AMABAM antea non vulgariter amorem in me tuum, cum praesertim suauitates in te essent ingenij multæ, rara probitas, doctrina prope singularis: nunc, quam in exhauriendo mandato, quod humanitate tua fretus discedenti tibi dederam, curam, et diligentiam adhibuisti, ea me sic affectit, ut omni te animi mei sensu complectar, omnia tibi, quasi iure optimo debita, studia, et officia pollicear, quamquam de amico meo duriora significant litteræ tuæ, quæ si vera sunt: amicum iam non appello. excellat licet ingenio: valeat industria. ex antiquis monumentis præclara quæq; delibauerit: hæc inania sunt, nisi cum optima mente, et Christiana pietate iungatur, quod si se respexerit, si cum Ecclesia Catholica, id est cum Deo, redierit in gratiam: tunc ego me illi restituam: tollam hominem, & ornabo, quantum in me erit: nullum ei deesse à me officium patiar, quod ad eius dignitatem, existimationemq; pertineat. Quod scribis, Lugduni meliorem iâ loco religionem esse, & in eo te operam strenue nauare:

non

non miror, te tui similem esse, praesertim in communi salute: publicam vero rem quotidie melius ire, contra quae & sperabant nefarii homines, & agebant, vehementer gaudeo. Res autem adolescens, ac pene puer, cum in Christi causam tanto animo coeperit incumbere, superare videtur aetatem virtute, & plane is esse, qui maiorum suorum laudibus aliquando respondeat. Posszuino meo cum salutem à me scripseris, hoc addes, memoriam illius nostra veteris amicitia mihi esse periucundam, sed longè carius, longèq; iucundius, quod omnes ingenij sui vires ad profligandos Apostolicae Sedis hostes felicissime profundat. gratulor sane optimo iuueni de ista facultate: nec dubito, quin eum semper, quocumq; eat, quamcumque rem aggrediatur, ope sua Deus & prosequatur, & iuuet. Ronillum, praestanti humanitate virum, egregie de religione sentientem, si meo nomine salutaueris, gratissimū fereris. Vale. Romae, xlv. Kal. Dec. M. D. LXV.

CUM epistolam complicarem, venit ad me, ut sciret, officij gratia communis amicus, diligens obseruator doctrinae tuae. Zerbinus Ritus, is rogauit, ut salutem tibi suis verbis adscriberem. quod facio libenter: teq; rogo, si tamen hoc patitur humanitas tua, ut ames iuuenem, amore tuo dignum.

HORATIO. CARDANE-
TO PERSIUM.

QUERERER tecum, si liceret, id est, si pateretur amor in te meus, quod fructu me priuas & humanitas, & iudicij: humanitatis, quasi te amantem, non redamem;

mem, quod abest longissimè à moribus, & consuetudine
 mea: iudicij, quod benevolentiam meam ita petis, quasi
 ego, qui tu vir, quantumq; sis, quæ in te suauitas, quæ do-
 ctрина, quæ virtus, quod omnes iam norunt, solus igno-
 rem. Vbi igitur illa, quæ in me plena manu cōfers? quam-
 quam id quidem amice magis, quàm vere: verumta-
 men, si tu eum me putas esse, quem litteræ itæ signifi-
 cant, in quo si vis, (vide, quanti te faciam) plus tibi cre-
 dam, quam mihi; cur minùs auctoritatem testimonij tui
 & pene tuam sententiam in dubium reuocas, cum ad-
 monendum me censes, vt eo erga te animo sim, quo si nō
 essem, non modo indoctum, agrestem, inhumanum, sed
 plane me hominem non putarem? Conor, inquis, extor-
 quere, vt me ames. Non est, mi Cardanete, cur coneris
 id, quod iam perfecisti: aut extorqueas, quod ego tibi
 mea sponte, et ita libenter quidem tribuo, vt etiam, quod
 amare videaris amorem meum, ipse mihi gratuler, tibi
 gratias agam. Quod ais, officio te esse impulsam, vt ad
 me scriberes, & eodem officio admonitum, vt breuiter
 scriberes: agnosco modestiam tuam, & probo, cum eo ta-
 men, vt existimare te velim, vel si creberrimas ad me,
 longissimasq; miseris epistolas, æque mihi omnes gratas,
 & periucundas fore. cur enim scriptis tuis non delecter,
 quæ cum lego, antiqua non desidero? cū præsertim istam
 facultatem hodie multi expetant, pauci consequantur.
 Commentarios meos in familiares, vt vocant. Ciceronis
 epistolas requiris. si esset otium. propediem absolutos da-
 rem. sed ita, sæpe nescio quo fato, diuorior à libris, vt in-
 terdum mihi Roma displiceat, & agrestem solitudinem

urbanae celebritati libenter anteponam. Illa de imitatione sinanus iacere. spissum opus est, et longi temporis, nec fortasse nostrarum virum: et, vt vere dicam sperare vix audeo, quam animo, & mente formam videre videor, eam, quaecumq; est oratione, et stylo satis explicare posse. Hæc scripsi, in lectulo, cum leuiter agrotarem. Vale. Romæ. I V. Non. Ian. M. D. LXVI.

IOANNI CASELIO
FLORENTIAM.

QVO maior est virorum præstantium, id est tui similitudo, inopia, eo mihi carior est, & esse debet amicitia tua: quam quidem omnibus officijs, et studijs, quæ à summa proficisci beneuolentia possunt perpetuo colam. quod vtinam per valetudinem tuam fieri licuisset, vt Romam peruenires. maiorem fructum, quam qui ex litteris percipitur, qui tamen vulgaris non est, ex familiari consuetudine, mutuoq; sermone, vterq; nostrum capere potuisset. quod quando non accidit: ego, quod ad me attinet, vt amoris mutui recordatione desiderium meum leniatur, operam dabo: litteræ autem ita vtar, quantum negotia sinent. quo te contentum esse, neque in hoc genere plus exigere, quam præstare possim, tua mihi pollicetur humanitas. De philosophia illustranda, præclarè cogitas: veterum præclara omnia quam difficilia sint, his præsertim temporibus, non te fugit. sunt enim adhuc, qui frugibus inuentis, glande vesci malint. quibus ignosci fortasse ex aliqua parte potest, quolet eos pudeat, Quæ pueri didicere, senes perdenda fatent: sed, eorū exemplo decipi adolescen-

Iescentes, et inquinata doctrina infici, atq; corrumpi, hoc
 quidem graue malum est, malum, inquam, non feren-
 dum: idq; tu iure doles, & ego sic, vt tibi non concedam.
 Verum hec principes viderunt: qui nisi peccarent in de-
 lectu gymnasia florerent, optimeq; cum litteris, & bene
 literatis hominibus ageretur. De studijs meis, an de ne-
 gotijs, aliquid scribam? negotia nihil ad te scilicet: studia
 vero propemodum iacent, et eo magis, quod valeo parum
 commode. Te valere, liberatum iam, vt arbitror, diutur-
 no morbo, non mediocriter gaudeo: reuertentem in pa-
 triam amore prosequor: frui optimis studijs, et capere stu-
 diorum vberrimos fructus, ita cupio, vt si communia bona
 essent, sic enim decet eos existimare, quorum animos &
 coniunxit virtutis amor, & retinet, Vale. Roma, XII.
 Id. Ian. M. D. LXVI.

FERDINANDO. GATVLAE
 NEAPOLIM.

SUPERIORIBVS diebus, cum tu me luculento
 sane carmine salutasses, etsi moleste ferebam, eripi mihi
 occupationibus facultatem respondendi, tamen non ve-
 rebar, ne tibi de meo erga te animo secus interpretandi
 occasionem afferret silentium meum, odiosas enim, nec
 dignas bono viro suspiciones longe à se repellis excultus
 litteris animus, & liberaliter educatus. nunc vero, cum
 me preceptor tuus, homo egregie doctus, et spectata integ-
 ritatis, Blasius Monicus, modeste ille quidem, tamen vt
 cupiditate dissimulare non posset, admonuisset offi. y mei:
 nihil habui potius quam vt has ad te, licet yslem, quibus

antea curis distentus, exararem. Ac, de tuis quidem verbis si queris quid sentiam: probarem omnia, si placeret argumentum in verbis elegantiam, in sententijs gravitatem video: quod utrumq³, nisi qui excellat ingenij, assequi nemo potest: in me autem extollendo quid sis secutus, aut quam rem spectaueris, non video. nam nec agnosco illa, qua scribis; & si agnoscerem, tamen haud libenter legerem: sed opinor tibi hasisse illud, quod a veteribus proditum est: Bonum poetam esse non posse, qui non obscuris dare lucem, paruis magnitudinem sciat. quod si conaris, & si hoc te delectat exercitationis genus: non improbo; & cum te amem, facile a me impetro, ut partiar vel abuti te meo nomine ad laudem tuam neq³ hoc solum, sed illud etiam tribuo amori in te meo, quod in fortasse non exspectas, equo tamen animo, pro tua bonitate, accipies; ut hortor te, quando ad ius civili studium, curamq³ tuam contulisti, ut istam artem non, ut hodie multi, nudam, & inornatam, sed, ut olim veteres illi, multiplici rerum scientia, praecipue vero Latinae eloquentia, quasi dote instructam, & locupletatam velis, eloquentiam vero non ex vno, altero ne libro, sed ex accurata multorum lectione comparari, cum te Momicus erudierit, non dubito quin optime noueris. Etiam illud addo, quod fortasse recentioribus Iurisperitis absurdum videbitur. Graece lingua, vnde res petantur, sine quibus inane quiddam est, & plane languet eloquentia, studij tui partem omnino aliquam esse dandum, qua si omnia pauci praestant: varia excusatio est. alijs enim disciplina, alijs ingenium defuit. nonnullos etiam, cum ad summam

iuris

iuris ciuilibus gloriam adspirarent, & forsitan peruenire possent, rei domesticae difficultas à praecleara industria ad questus necessarijs curam detorsit. Hæc si obstare intelligerem studio tuo: frustra cohortationem hanc susceperem, vel potius plane non susceperem. cogeret enim necessitas, quod voluntas negaret. nunc te, optimis à puero non modo litteris, verum etiam præceptis informatum, præstantem ingenio, nec fortuna muneribus egentem, errare cum multis, & mediocri laude, angustis circumscripta finibus, contentum esse, cur finam? Perge igitur ad gloriam recta via: Obliquas vulgi semitas omite: quæq; tibi præter ceteros à Deo tributa bona possides, ijs ita utere, ut ius ciuile non modo perdiscas, verum etiam vehementer ornes. quod si efficies, letabor: sin minus, hoc tamen tibi, non obscurum, ut opinor, studijs in te mei testimonium relinquam. Vale. Romæ, IV. non. Feb. M. D. LXVI.

ANTONIO. FURNARIO

NEAPOLIM.

EGO vero mihi non modo præsentis bono, sed futuri etiam spe valde gratulor. non enim tam ex eo, quod abierit morbus, & quod, ut scribis, conualescere iam incipias, quam quod omnino futurum confido, ut breui præstantem valetudinem plane recuperes, magnam lætitiæ, voluptatemq; capio. tu modo tua temperantia fac, ut perpetuo gaudeam. quod ita me cupere velim existimes, ut ex familiaribus tuis nemini concedam. ista enim doctrina cum careamus; & cum, affecto corpore, simul ingenium languet; angimur quæ te diligimus; & quos ex in-

*industria tua si claudus ferre potest atas nostra, eos retardant,
 aut minui patimur iniquissime. Ego ab interitu Pylli,
 valetudine vtor incommoda. Stomachus, calore destitue-
 rus, officio concoquendi male fungitur. hoc vitium si tu
 curia depulerim, plurimum sane tibi debebo, & com-
 ge. quod cetera pharmaca palato non amica, hoc medi-
 cinæ genus ita suave est, vt, vel sine morbo, gustare nihil
 mali n itaq, speremus illud quoq, quod longe pluris est,
 vt stomachus fiat firmior: interea tibi ago gratias, quã-
 quam id à te non expectari certo scio, quod me condi-
 mento gratissimo delectare volueris. quod profecto, nisi
 me non vulgariuer amares, tibi in mentem non venisset.
 In extrema epistola quod mihi Gorgia Leonini vitam
 exoptas: hoc quoq, amoris signum: sed malo prosperam,
 quam diuturnam prosperare autem vivere, est otio & lit-
 teris, vacuo curis animo, si ui. quod ego assidue meditor,
 & si quando assequar, purpuras omnes, queq, purpura-
 ris cara sunt, te fort. esse non improbante, contemnam.
 Vale. Romæ 11X. id. Feb. M. D. LVI.*

ANTONIO. MERVLAE

CASERTAM.

*CAVE putes, aut me suspicari, quod adhorret ab ar-
 micina nostra, oblitum te esse mei, aut commissuram
 vniquam, vt obliuisci possis. Omnino à secessu tuo nihil
 molestius: quis enim abesse eum, cuius neque consuetudi-
 ne quidquã iucundius, neque sermone eruditius. nec mo-
 rilus, & vita sanctius. a quo animo ferre possit? Sed tur-
 sus, qui te diligunt, qui pro tua virtute sunt plurimi, quo-
 runt.*

nam tamen ego nemini concedo, cur tuo commodo mareant? viuis in parte Italia nobilissima, honesta satis conditione, apud illustrem virum, humanitate, litteris, omni denique, vi audio, laude perpolitum. qua sunt eiusmodi, ut ea sequantur multi, assequamur admodum pauci. At vrbe Roma cares. Scilicet, quia Capitolium, vel Amphitheatrum quotidie non adspicis, qua tu, hic dum eras, fortasse ne cogitabas quidem, id laborandum crediderim. Cetera opinor, nihil ad te. neque enim sicut te arbitror honores aut opes: qua qui adipiscuntur, vides, a tranquillita, et beata vita quam longe distent, quibus fluctuant curis, quibus assidue miseris vigeantur. Reliquum est, ut te pungat, quod nobiscum non sis. quod na leuiter ferres, si cogitabis primum illud, ortam ex virtute benevolentiam eiusdem virtutis memori foueri, atque alii, sic, ut nihil praeterea desideret: deinde, mutuis epistolis hoc leni-ri quadam ex parte desiderium posse: postremo, mortalem esse naminem, cui plane secunda sint omnia. addo illud, quod solatij tibi loco debet esse, nostros sensus congruere cum tuis: nihil esse nobis optatius, quam ut simul viuamus: dolere, quia non liceat, eo minus tamen, quia futurum speramus, ut aliquando liceat. habes egregie animatum erga te Cardinalem Siretum: cuius auctoritatem, pro singulari eius integritate, sapientia, doctrina, maximam esse, non ignoras. Pantagathus de te & amicissime loquitur, & praeclare sentit. auobus illis, quos tuo nomini salutavi. Statio, Dauanzato, qui te resalutant, sicut te in oculis esse. nam de me ipso, non faciam, ut plura ad te scribam. vellem uia res ferret, ut, quanti te facio,

tantum ex officijs meis fructum capere posses. mihi crede,
 studijs, & rationibus tuis ita consulere tur, vt ad vitam
 & commode, et sativ etiam cum dignitate traducendam
 nihil deesset. sed vides tempora. fruamur. mi Merula, lite-
 teluris nostris directio in Deum animo: ceteris rebus ad-
 da χοίραp Rota nostro, non minus ingenio, quam nobili-
 tate prostanti poetæ optimo. & cum veteribus conferen-
 do, salutem, obsecro te, meis verbis, si quando ad illum
 scribes. Vale. Roma, XI V. Kal. Quint. m. D. LXVI.

MARIO. CORRADO
 NEAPOLIM.

FACILE poteras è silentio nostro de tuo negotio
 coniecturam tacere: nisi si tacere nos existimas, vel quia
 non amemus, vel quia parvipendendum id credamus, de
 quo te vehementer laborare, epistolarum tuarum crebri-
 tas ostendit. in quo video te otium nostrum scilicet è tuo
 mereri. nam Statio nostro à scriptione publicarum lite-
 rarum respirare numquam licet. ego autem quibus re-
 bus vrgear, quam numquam vacem, nosse te opinabar è
 Ciuiino, aut etiam ex alijs: quoniam quidem status mee
 vita is est, vt ignorari vix possit. Sed, vt ad prima rede-
 am, veteres illi grammatici nondum Roma sunt: si af-
 ferentur, eos ad te mittam. tu velim significes, vbi sis
 futurus. nam istuc, si recte verba tua interpretor, non vi-
 deris admodum libenter esse. Huc te vocarem, nisi multi
 discederent optimum tamen, qualem atas nostra non vi-
 dit, Pontificem habemus. qui si diu vixerit, quod à Deo
 precari non desinimus, spes est magna, hac, que fluunt,
 posse

posse contineri. Vale. Roma, VI. Kalend. Sext. M. D.

LXVI.

OCTAVIO. SANMARCO

PATAVIUM.

QVOD mihi iam antea filius meus, tui amantissimus, non obscure significauerat, id multo nunc ostendit illustrius epistola tua, ita te colere bonas artes, ut parentis tui, summi viri, laudibus non modo respondere, verum antecellere etiam aliquando possis. Concurrunt multa, cur hanc omnino coniecturam faciam, primum instrumenta natura, ingenium, memoria, valetudo; quae si absint, ad magnas res, magnopereq; expetendas adspirare prorsus non licet; deinde studium, exercitatio, industria; quibus ita vteris, quasi illa non habeas natura bona, quibus in primis abundas, & quasi à te ipso petas omnia. Adde, quod Patavium te contulisti, quam urbem? Athenas alteras: ubi cum praestantes viri multi magnarum doctrinarum scientiam profiteantur, vnum tamen in primis, quem ego semper plurimi feci, Pancirollum tibi audiendum, colendumq; delegisti. cuius consilij, mihi crede, maiorem in dies fructum, voluptatemq; capies. Nam de Io. Vincentij Pinelli consuetudine nihil dico. non enim dubito, quin ipse iam perspexeris, quae sint in illo iuvene virtutes, quae probitas, quae eruditio, quae humanitas: ut omni dignissimus honore sit, qui tamen ob omni honorum cupiditate, sola virtute contentus, longissime distat. Hanc facultatem, non ego te, ut virgeas, adhortor; sed gratulor potius & tibi, & patri tuo, quod ita viuas, ut omnes à te omnia summa expectent; mihi vero plur.

num gaudeo, quod, cum te ipso sui nihil amabilius, tu tamen amicitiam meam, quasi magni pretij rem, tibi expectandam putasti. quod ut facile consequeris, ita velim venire, ut officij te ita colere possim, ut benevolentia in te mea parem, id est maximam, utilitatem precipias. Vale. Roma. III. Id. Sext. M. D. LXVI.

FRANCISCO. MANCINO

PERVSIVM.

MIHI vero numquam venit in mentem dissidere memoria tua, à quo enim diligere me, non solum cupio, verum etiam libenter mihi persuadeo, cur ei me effluere ex animo credam? quod sine summo dolore facere non possem. At scripsi ad Cardenatum. Non equidem ob eam causam ut promissi te aduocaret, sed ut pecuniam à biopolita exactam tibi numeraret. quod opinor factum. Officiam litterarum, à te pratermissum, cum excusato facis, ut officium tuum magis desiderem, amo enim mirabiliter ingenij tui excellentem imaginem, egregie in epistolis expressam. itaque, carere me hac voluptate, non facile patior. nec tamen plus oneris tibi impono, quam per studia tua licet; cum praesertim facere te in doctrina magnos processus intelligam. ad scribendum ita te hortor, ut à libris non auocem quod si utrumque potes; ut certe potes: noui enim industriam, & facultatem tuam: oblectari nos tuis interdum litteris: & ad illa maiora simul in umbra; ut augeas domesticam rem: & dignitatem, omnire praestantiorum, consequaris. Vale. Aldus tibi salutem dicit, vehementerque tua sui memoria delectatur. Roma, IV. Kal. Sept. M. D. LXVI.

IOAN.

EPIST. LIB. VII. 577
IOANNI. CASELIO
FLORENTIAM.

CUM à discessu tuo nihil omnino de te, neque ex tuis, neque ex aliorum litteris, cognouissem; habere te iter in patriam, facile suspicabar. nunc video, te in Etrusca regione conuersasse, amena illa quidem, & aduitandos calores, quos hic pertulimus grauissimos, admodum apta: verum tamen, id si consilio fecisti, gaudeo; sin morbo coactus, ita doleo, ut amicitia nostra, & studiorum tuorum iactura, postulat. Quod ais, cogitare te domesticos lares, & in ea tamen cogitatione nonnihil pungi, recordatione veterum molestiarum: ô mi Caseli, vllum ne tu locum putas esse, in quo aduersi nihil occurrat? in quo ex voluntate fluant omnia? inuidia tamen, quæ tuis similes, id est præstanti præditos ingenio viros, saepe vexat, ad extremum, ut scopulo fluctus, ita virtute frangitur. qua spe te decet, ut hominem sapientem, vindicare animum ab omni cura, ut fructum capias excellentis doctrinae tuae; qua nisi te ipsum iuuas, cum alijs prodesse consueueris, & industria. Amicum tuum, iuuenem egregijs moribus ornatum, libenter cognoui: longiorem cum eo sermonem habere, per negotia non licuit. Vale. Hac scripsi raptim. Romæ, III. Idus Oct. M. D. LXXVI.

ZERBINO. RITIO.

QUANTVM mihi, filioq; meo, tui amantissimo, doloris, ac molestia, discedens reliqueras: cum tua nobis consuetudo admodum iucunda, industria etiam perutilis inierdum esset: tantum solatijs, & voluptatis viriq; nostrum

strum attulit epistola tua: quamquam, quod tu scribis, te
 tuis civibus esse carissimum, id ipsum fore putaramini.
 quis enim ita expertus humanitatis, aut ita barbaris mori-
 bus esse potest, quem tua probitas, & virtus ad amorem
 tui non alliciat? quis autem ab ijs te diligi miretur, qui
 futurum intelligunt, vt maiores quotidie fructus ex in-
 genio, doctrina, diligentia tua, percipiant? quo tibi nomi-
 ne, mi Zerbine, vehementer gratulor. nam, vt optabilis
 nihil est, quam amare à bonis viris, praesentim in patria:
 sic nihil in rebus humanis praestantius, quam de patria be-
 ne mereri, & quasi patienti optimo gratiam aliquam re-
 ferre. hanc tu nactus occasionem, contemne reliqua: &
 hoc vnum age, in quo summa tibi & gratia, & gloria
 posita est. In hanc sententiam plura scriberem, nisi tuos
 iam sensus, & praeclearam animi tui ad honesta omnia
 propensionem, egregie cognitam haberem. Venio ad al-
 teram partem, quam nec omittere possum, nec sine geni-
 tu, & lacrymis attingere. Decessit, alienissimo tempore,
 cum ad me, salutatis doctrina dogmata de loco superio-
 re ostendentem, omnis omnium concursus fieret, cum haer-
 eticae factiones insidias patefaceret, impetum frange-
 ret, tela retunderet, deceßit, inquam, florente adhuc aetate,
 nimis immatura morte summo ingenio vir, incredi-
 bili scientia copia, maxima iam apud omnes bene senti-
 entes existimatione, & auctoritate, Perpinianus nostra.
 quamquam nostra quidem haec iactura tota, nostra cala-
 mitas est: ille calo fruitur, & caelestium animorum con-
 spectu, circumfluens rebus ijs, quas, inclusus adhuc mor-
 tali corpore, animo tamen saepe foras emergente, con-
 templa-

templabatur. veramtamen, sublato ex oculis amico, & ex hac luce erepto, recenti adhuc vulnere doleamus necesse est; ratio fortasse medebitur, aut dies: memoriam quidem tanti viri mihi nulla dies adimet. Quod hortaris, ut edam Commentarios: currentem incitas: sed adhuc quadam aduersantur: qua tamen spero fore, ne diutius impediunt. Etiam in Patris Grammatica, tibi ut satisfiat, operam dabo. Vale. Aldus tibi multam salutem. Vale iterum, mi optime Zerbine, & patria, ac Musis, tranquillo otio, viue. Romæ. III. non. Dec. M. D. LXVI.

IAM ad te scripseram, cum ecce bellaria tua: quæ mihi pergrata sunt: sed, mihi crede, amorem istam in me tuum bellarij omnibus antepono. etenim illa palatum, hic animum non vulgariter oblectat. Catechismum ad te mitto. Commentarios meos tua causa aliquando citius emittam.

V I D O. G V A L T E R I O

N A R N I A M.

ANTEA cum tu ad me, pro nostra, amicitia, de Narniensi conditione retulisses: etsi non satis constituere poteram, quid tibi agendum censerem, auctor tamen potius eram, ut urbem Romam ne reliqueres: non tam propter hac vestigia antiquitatis, quor ad spectuū mire fruuntur homines eruditi: quam quod esse te in oculis videbam nobilibus viris, quorum auctoritas, & gratia rationibus tuis prodesse vehementer posset. nunc autem, cum te isic admodum libenter esse florere ciuism optimorum beneuolentia, excellentibus ingenio discipulis abundare,

signi-

significes; non tu quidem efficis adhuc, vt abesse te, gaudeam; assequeris tamen illud, vt aliquando minus dolerem, quod si alteris litteris, id quod equidem tua causa primis opto, eadem confirmaueris, prorsus à dolore ad letitiam transferar; et, cum ex tuis commodis voluptatem maximam capiam, tum istam valde amabo ciuitatem, quae te tam honorifice acceperit, quae tuam industriam, virtutem, probitatem liberalissime complectatur. cuius amoris, & officij, certo scio, te non esse commissurum, vt eam vniquam pavit: at, non enim aut in tua disciplina mendum, aut in vita labem, aut in moribus agrum, quidemquam, vel inhumanum, vniquam videbit. quae quo sunt, hac etate, in ijs, qui iuuentutem egyptijs litteris excolendam, ac moderandam suscipiunt, rariora: eo plus honoris, vilitatisq; tam praecleara virtus postulat. quam tu quidem, si praestantiam animi tui bene cognitam habeo, mercedem meritorum tuorum maiorem nullam statues, quam eorum, quibus cum viuis, benevolentiam: & illud tamen credes, eum, qui diligitur, ne esse, vt rebus omnibus abundet, quae non modo ad fructum domesticum, & ad subsidia vitae necessaria, sed ad speciem quoque, ac dignitatem, pertineant. Intende igitur omnes nervos, vt ijs, qui te amant, amabiliorem te quotidianè praebeas; & quam Spartam nactus es, eam non modo tueare, verum etiam cum primis ornes. Quod vt scriberem, amor impulit, non quia te; iampridem ad omnem laudem, patris exemplo, atq; doctrina, institutum, consuetudine postea confirmatum, vel mea cohortatione, vel cuiusquam egere praeceptis existimem. Vale.

Roma. VII. Id. Decemb. M. D. LXVI.

M V C I O. C A L I N O

E P I S C O P O. I N T E R A M N A E

Interamnani.

ARCHIEPISCOPVM prestare Episcopo dignitate, nemo nescit: bonis tamen viris, cum te, omnino Ladrensi Archiepiscopatu, Episcopum Interamn. esse factum, auditum esset, visa res est in primis gratulatione digna: nam, quod ad dignitatem attinet, ita iam cum Illyrico conferentes, nihil imminutum putabamus: quod ad commoda, additum aliquid potius, quam detractum. Iam illud, licere tibi interdum ad Urbem, nobis ad te, cum velimus, excurrere; quanti aestimandum? nam neque te amicis tuis prorsus carere, tua suavis as patitur; neque nobis quidquam molestius, quam adfectus & sermonis tui situm diuinius ferre. Quo circa ego quidem statim, audita re, letatus animo sum: litteris gratulari cum maxime vellem, negotijs tamen impeditus, officium veteri nostra necessitudini debitum pratermissi in quo metamen, cum mea conscientia erga te perpetue obseruantia, tamen tua memor humanitatis, facile culpa libero, otio etiam (vide, quid mihi de tua benignitate pollicear) sperare audeo futurum, ut, quia me diriguntur, eos amicitia tua ne excludas. neque tamen hoc in multis ambrosiose petam: tantum diligam, quos tibi non tam mea commendatio, quam ipsorum optima studia, conciliare possint. in his excellit inprimis, inuenio bene moratus; his perpolitus litteris, qua nos à pueritia delectarunt, iu-

lius iacobonius. vixit coniunctissime cum filio meo, vixit
 fere etate, & studiorum similitudine, iunguntur: me ve-
 ro, quod multus in rebus intellexim, sicut alterum pi-
 rentem, obseruat, & diligit. itaq; videor illi debere om-
 nia, que possim: nec sane vllum eius vel adiuuanti, vel
 ornandi, locum pratermitto: sed ex omnibus officijs nul-
 lum ei video gratius, aut iucundius prestari à me posse,
 quam si per me consequatur, vt auditum ad te habeat, à
 te cnoscat, numeretur in tuis: quod etsi, non dubi-
 quin facile impetrem: noui enim tuam φιλαργωπία:
 noui etiam, quo ipse loco apud te sim: tamen ita peto,
 quasi agatur existimatio mea. sic enim statuo, cum te tua
 virtus, nullo fortuna presidio, in ista dignitate colloca-
 rit, valde ad existimationem meam pertinere, hoc si peri-
 crebescat, me abs te tantum amari, quantum & optaui
 semper, & mihi persuasi. Vale. Roma, Idib. Dec. M. D.
 LVIX.

ANTONIO. FVRNARIO
 NEAPOLIM.

ITA mihi, qua opto, contingant, vt de tua valetu-
 dine valde sum sollicitus: nec leuabitur dolor meus, nisi
 cum te non solum periculo, sed prorsus omni molestia li-
 beratum cognouero. quod vtinam breuis fiat. cur autem
 id futurum non sperem, cum te, dissiuientem humana re-
 medijs, ad pijs preces videam esse conuersum? me qui-
 dem ex aduersis rebus hac vna sepe ratio, iam omni spe
 destitutum, eripuit. De fortunis meis detraxit aliquando
 superior annus, hic fortasse damnum sarciet: sin alter
 tuemet, a quo tamen animo feremus, minuente sensum
 dolori

doloris consuetudine, & cupiditatem aetate. De munus-
culo qui tibi venit in mentem agrotanti? magni hoc a-
moris signum. itaq; sic tibi ago gratias, tanquam de re
amplissima: quando quidem nihil mihi pluri est, quam
amare a te, quem praeter ceteros amabilem virtus facit.
Sto nacho certo meo, quod antea scripseram, nihil gra-
tius hoc genere medicamenti. Vale. Romae. Kal. Febr.
M. D. LXXVII.

CAMILLO. PALAEOTTO.
BONONIAM.

A quo primum die, Palaeotte optime, mihi cognitus
es duxite semper in eorū numero, qui nostra hac aetate
antique viri uis imaginem referunt, esse reponendum.
nam & bonos & praestantes viros aetas, omniq; studio
comulcheris: et ipse, quae aetas amorem conciliant, & ita
excellent, ut vicissim te omnes amem, nec minorem ex in-
genio, doctrinaq; tua quam ex humanitate, & liberali-
tate fructum capiam. equidem in meis secundis rebus id
maxime num ro, quod olim tua mihi benignitas adiutum
aperuerit ad amicitiam tuam: illud dolere sepe cogor,
quod ita fortuna tulerit, ut disuncti viuerimus. & eri-
peretur viriq; nostrum suauitas illa, quae sine dubio cum
vna sumus, longe maior est quam cum aut ego tuas, aut
ipse meas epistolas legis. adde, quod tibi per quam raro
scribendi occasio, mihi ne facultas quidem datur, ita, qui
est in litteris fructus, eo etiam prope caremus. quo tamen
in genere tuam diligentiam, vel humanitatem potius in-
credibilem agnosco: quae nullum huius officij locum pra-

remittis. vt proxime, cum de Amulij Cardinalis incolu-
 mitate cognouisses fecisti peramanter, quod & mihi,
 qui illum vinum in oculis fero, vnumq; precipue colo, per
 literas gratulandum, & significandam existimaſti le-
 titiam tuam. Sed ego vicissim tibi, & bonis omnibus, et
 conseruato, cui praeter caetera virtus placet, vehementer
 gratulor. nam si quid illi nunc humanitus accidisset: suo
 fortasse tempore, cum nec atati parum, & gloriae pluri-
 mum vixerit, nostro cerid, & vniuerſe bonorum Reip.
 alienissimo decessisset. Vides profecto, nec dubito, quin
 idem sentire videas excellenti virtute, ac sapientia Car-
 dinalis fratrem tuum, pars esse Amulio nostro digni-
 tate non paucos, opibus etiam, & ijs rebus, quas elargiri
 fortuna solet. superiores multos: at illa si perpendibus,
 quae sunt animi ingenijq; bona, idest, quae vere bona sunt,
 doctrinam studio, prudentiam vsu rerum maximarum
 partem, praeterea benignitatem, probitatem, religio-
 nem: quam non multi sunt, quos ei conferre possimus, et
 pinor intelligis. iure igitur, illo grauius egrotante, non
 increbamus, quasi cum illius salute nostra salus in discri-
 men adducta videretur. & nunc eodem incolumi, tam
 sua qui q; caussa, tam bono publico omnes letamur. In
 quo non dubitabam equidem, quin tuus sensus cum meo
 sensu congrueret: verum tamen egregiae testum volun-
 tatis epistolam tuam legi perlibenter. vidi enim amo-
 rem in metuum, & studium simul erga Christianam
 Remp. prope singulare. nam de Amulij morbo non solli-
 citus eras, vt eodem tempore & dolor meus, & publi-
 ca taedium tibi ante oculos esset. itaq; non putavi com-
 mittere

mitendum, ut ipsum celarem de literis tuis. Ostendit
legit iucundissime: nec tacuit de tua laude: mihiq; ut
salutem tibi eius verbis adscriberem, ac sua tibi studia
prorsus omnia pollicerer, ita mandavit, ut vultu & ver-
bis plane animum exprimeret. Ego de te, quae soleo sum-
mam esse tuam in illum observantiam: optatius tibi ni-
hil esse quam ut si quid eius caussa prestare possis, utatur
opera, curaq; tua, addidi quaedam de vetustate necessi-
tudinis nostrae, de tuis etiam in me officiis: ut sciret, cum
tu de meis commodis maxime semper laboraveris, cupe-
re non mediocriter, ut, a quibus ipse diligor idem te
pari benevolentia complectamur. Vale & Cardinali
optimo fratri tuo, salutem dic meo nomine plurimam.
Romae. VII. Id. Mar. M. D. LXVII.

IOANNI CASELIO
FLORENTIAM.

OMNINO erat ^{et} epistola mea: quam ut ac-
ciperet, nunquam ad me rediit is, qui tuas literas attu-
lerat: verumtamen eam ad te mittendam putavi, ne tibi
in aliquam fortasse neglecti officij suspensionem venirem-
eius exemplum hoc est.

Epistola, de qua hic mentio fit, legitur sexta ante hanc.

QUOD me amicis crebro auges praesertim hominibus
virtute praeditis: per benigne facis. vimam prestare a-
liquis vel tua, vel eorum causa possim. vos enim quae ve-
stra bonitas & humanitas est, animo fortasse contenti
estis, ego qui meus erga liberalium doctrinarum studio-
sos amor est, nisi animum officia probent, contumus esse

vix possum. Vale, Roma, XVI. Kal. Apr. M. D. LXVII.

PETRO. PERPINIANO.
LVGDVNVM.

CVR ego tibi excussem silentium meum? Odi ista
vulgaria: nec tu is es, qui vel amicis duriores te pro-
beas vel, quibus ego negotijs, quantam & quam assi-
duam à me operam exigentibus, distinear. ignores ac, si
velis amabiliter & verè cogitare ita credes: nulla me
magis affici voluptate, quam cum tuas epistolas lego:
rursus si quis est, qui ab officio discedat inuitus cum esse
me, quare, vt ego tibi ingenio, eruditione, industria com-
parare me non austum ita quibus maxime rebus amicitia
colitur, humanitate, officio, obseruantia neque te mihi,
neque quemquam antepono hoc te cupio credere, quod
si impetro simul illud impetro vt omni me cum prateri-
ti, tum futuri temporis culpa, si fortasse rarius ad te scri-
psero, plane liberes quamquam nunc quidem tuis vt re-
scriberem litteris, abiici omnia, victus beneficio tuo. be-
neficium enim certe, non mediocre nescio quod sed quan-
tum esse potest maximum à te habeo, quod mihi ami-
cum dederis Iacobum Rodericum Falconium, pruden-
tissimi & optimi viri filium ipsum his litteris ac moribus
ornatum, vt cum me vel negotia vel ipsa iam ætas ad a-
micorum consuetudine remoueat, hoc tamen iuvene
quotidie ferè vtat iucundissime, ac sæpe de te sermo illo
libenter præclara tua facinora pro Christi gloria nar-
rante me libentius audiente, certamus enim, vt video, a-
more erga te, sic vt alter ab altero vinci interdum gau-
deat.

deat. interdum egre ferat. ita non plane nobis totus abes.
 quod enim oculis eripitur assequimur animo, memoria,
 mentione tui, tuarumq; virtutum quam creberrima. tu
 contra, si parem gratiam referre vis, alterum Falconi-
 um reperi: si modo similem probitate, ingenio obseruan-
 tia in utrumq; nostrum reperies. Sed opto te felicem es-
 se, & similem reperire: ut de nobis cogitantes nonnun-
 quam, & colloquentes, officium amicitiae debitum persol-
 uatis. De tragœdia, mirè sum letatis, praeterim agen-
 Falconio. De animi tui constantia, tibi gratulor, Deo
 gratias ago, à quo ista manant. tibi enim certè, & for-
 tissimo cuiq; nisi diuina vis affuisset, praesenti discrimine,
 in tanta gladiatorum licentia, animus concidisset. * bonam
 mentem opto cuius enim ingenium & doctrinam amo,
 de eo si quid afferretur durius, cum dolore audiam. Sed,
 quid est, quod etiam de Turnebo tali viro, vitam falso
 rumore, dissipatur, auersum à salute perijisse? ô magnum
 male, nec re magis, quam exemplo nam plebs imperta,
 licentiae cupida, si peccat, minus mirum doctos viros re-
 ctis antea sensibus euntes offendere, & labi maturo iam
 aetate, quis non ingemiscat? Filius te sultat tu meis ver-
 bis eruditum in primis & probum adolescentem, Iose-
 phum Scaligerum, si est Lutetia, salutes velim. Vale.

Roma.

EPISTOLARVM
PAVLLI MANVTII
LIBER OCTAVVS.

PIO. IV. PONTI-
FICI. MAX.

VID antea de litteris, ac bonis artibus existimaueris, Pie IV Pontifex Max. quam semper fueris, hodieq. sis ad eas excubi adas, ornandaq. praecclare animatus & omnes iampridem norum & ego superiore anno sum experius, cum eo me consilio Romanam euocasti, ut sacros praecipue libros, ab haereticorum n. faria peste vindicatos, ederem quam liceret emendatissime. & in hac elegantiores olim doctrinae parente, atq. alirice, nunc diuinorum institutorum custodie, ac praeside Vrbe perpetuum mea vita domicilium collocarem cum ista mente, istaq. ad bene agendum propensione summam potestatem coniunxit Deus, non solum vt impendentes Reip. Christianae calamitates auerteres: quod a te curari egregie, atq. effici omnes fatentur: verum etiam vt a publica cura oculos interdum conuerteres ad priuatorum incommoda. eaq. cum videres. opem efferes non pro cuiusq. libidine sed pro iudicio, ac sapientia tua haec nra cognatio diu verentem, ni appellare litteris Maximum Christi Vicarium, excubantem animo semper pro Christianae Reip. salute, impudentiae possit adscribi ab ancipiti consilio ad certam sententiam reuocauit, efficienq. vt ea scribere audeam, quae ne coram age-

rem maiestate tua primum, deinde etiam pudore quosdam meo sum deterritus. Totum hoc imprimendi munus, quod mihi à te mandatum pro mea fide curo, duas habet partes, publicam vnam quæ ad communem animorum vilitatem pertinet, ut è sacræ libris macula omnes eluantur, alteram priuatam, ut ea mihi interim suppetant, quæ si absint, mecum. Et cum meis agatur incommodius. Quod ad priorem attinet, facerem arroganter sitibit tantam rem, quæ nescio an vlla magis hoc quidem tempore omnibus expediat, studeam commendare: cum quattuor spectata virtutis & innocentie Cardinalium, quos hunc negotij præsecisti, singularis prudentia nihil deesse patiatur. quare hanc partem, cui nondum tua liberalitas defuit, nec ut spero, vinqquam deerit. omitto non inuitus: de me ipso, siquidem tua permittat humanitas, (quid autem ea non permittat?) attingam pauca. Ego, cum ad Urbem veni, licet à Pio IV. rectè & laudabiliter viuendo sperari posse omnia intelligerem, tamen efferrî me cupiditate non sum passus: nec sitivi honores: nec auri, argentiq; splendore sum capius: id scilicet vnum spectavi maxime, ut beneuolentia tua, in qua pono omnia, perpetuo fruerer, eaq; me, quantum consequi studio, quantum industria liceret, non indignum præberem domesticis rebus, quas negligere prorsus qui pater est, non potest, amare nimium, qui se Christianum esse meminit, non debet. satis consultum putabam honorario illo annuo, quod à tua benignitate impetraueram: nec dubitare tamen poteram si quid præterea meæ rationes exigerent, quin id hauire possem ex eodè

fonte, ad quem aditus ambitio se petentibus vix poterit
 vnumquam, moderata cupientibus pracludi numquam, so-
 leret. sic annus abijt: nec mihi nouam interea cupidita-
 tem dies attulit: qua etiam admonet, quo propius ad lu-
 ius peregrinationis qua vocatur vita finem accedimus co-
 minus de viatico laborandum itaque, mutatum nihil est
 in consilijs meis anirus quos antea sibi fines praescri-
 pserat iisdem se continet, vltra nihil appetit: sed corporis
 alia quadam ratio est: etas iam ingrauescens quasi ex-
 tra ordinem multa desiderat: multa etiam praeripim in
 laboribus, ac studijs, valetudo requiritur imbecillior: qua
 si negligam, ingratis mihi videar agere cum Deo. a quo
 acceptum vite munus magni facere, ac tueri diligenter
 debemus. quid caritas liberorum meorum, quibus in me
 vno sunt omnia? ea me appellat, nec patitur obliuisci,
 quid natura debeam. Et mihi me ipsum eo nomine com-
 mendat, quod in mea salute multorum salus, fortunaeque
 utuntur. Quae cum ita sint? Et cum his causis, quas com-
 memoravi magnopere confidam, tamen ita statuo, ma-
 iorem commodi mei spem in tua praestanti bonitate mihi
 esse reponendam. quare nihil desino, neque mihi certum
 beneficij nomen peto quod qui faciunt, ignorant scilicet
 a quo petant. Et in angustum reuocant, quae latissimum pa-
 teri, benignitatem tuam, ego rationes meas Principi
 maximo. Et ad beneficentiam nato commendare me in-
 tello nihil me postulare praecipuum decet vnum illud
 in meas: quod ipsum tamen voluntati, arbitrioque tuo
 totum permittatur, mihi quidem si quid a tua liberalitate

tate profiscatur, quidquid sit, æque gratum futurum est ac si me omni beneficiorum genere cumulasses.

CAROLO BORROMÆIO
CARDINALI

NON patitur aut benignitas, aut consuetudo tua, ut appellandus à me sis de eo, quod semel & iterum humanissimo promissisti & ego is sum, qui, quod semel petij, licet ad construendas fortunas meas valde pertineat, impetrare cupiam non exprimere, verumtamen non sum verius, ne tibi molestiam afferret iterata petitio, hominis præsertim studiosissimi & de tua laude, quantum imbecillitas mea præstare possit, assidue cogitantis. Optabile est ut, qui optima cupiunt, iidem vel omnia possint, vel apud eos, qui possunt auctoritate & gratia plurimum valeam, tibi virumq; contigisse, non stulti homines arbitrantur nam & natura propensus es ad ea, que præclara sunt: & hæc ipsa propensio singulari ingenio, & virtute coniuncta, ita tibi amorem conciliaui sapientissimi Pontificis, auunculi tui, ut cum omni te munere dignum ducat, tum vero libenter, translata in te grauius negotiorum parte, releuetur. amplectere igitur pro tua summa prudentia, vel retine potius, quam amplexus iam es, occasionem diuinitus datam, eripuit iam benemerenti consuetudinem temporis iniquitas, eam si restituis, quod facere coepisti & facies, iidem, quibus maiores tui, gradibus in cælum adscendes, relicta familia tua gloria, quam nulla dies exstinguat. Ego autem, si per te consequor, id quod in tua manu situm est,

vi Romæ libenter vitam: vix enim libenter, vbi parum
commodè. quisquam viuit: dabo operam, & sortasse effi-
ciam: n. sit obscurum beneficiũ tuum: memoria quidem,
& voluntate si re ipsa minus potero, ingrati animi cul-
pam vitabo. Vale. Romæ, IV. Kal. Nou.

SCRIPSIT. HANC A. PRIN-
CIPE ROGATVS.

HONESTA res, iuendaq; in primis, Nuptiæ pu-
tantur: nec immerito. nihil enim ad generis humani per-
petuitatẽ, Natura magis postulat, quam vt seminis iun-
gantur mares: nec ea coniunctione quidquam non mo-
do commodius, verum etiam dulcius esse potest. habere
secundis rebus mulierem lætitiæ sociam, lætitiã auget,
aduersis pariter marentem, solatiũ genus est. iam, quæ ad
cultum, ad victum, vitamq; pertinent, ea cum vxor mi-
nistrat, aut curat, quantam iucunditatem habent. Re-
ges equidem ipsos non arbitror è suis regnis tantam ro-
luptatum capere, quantum fidelis coniugij consuetudo,
& conuictus affert. Quæ tibi, optime*, ex tuis veteri-
bus nuptijs probe cognita cum essent: propterea factum
opinor, vt secundas appetieris & eandem omnino suauitatem
regustare volueris. Hoc tuum consilium, pro suo
quisq; sensu, varie homines interpretantur. lætari mul-
tos video, vt in re optima, quosdam admirari, vt parum
expectata, dolere nonnullos, vt aduersa. mihi, in hac o-
pinionum, & sententiarum varietate, animus vehemen-
ter in dubio est. lætitiã à me pscere videtur amor: in-
te meus, ortus ex memoria præceptorum tuorum, quibus

me pueram ad omnem vere laudis cupiditatem excusa-
 sti. sed idem amor ante oculos ea proponit. que cum co-
 gnita tantum abest, ut letari possim ut dolore etiam af-
 fici. ut neq. id tua magis causa quam publica nam, etsi,
 quod tibi placuit, idem ut perpetuo placeat, atq. expe-
 diat, vobis inter opto. tamen cum etatem tuam consti-
 dero que iam ad senectutem vergit interdum vereri co-
 gor. ne aliter eueniat. sua cuiq. etate studia Natura tri-
 buit. qua iuuenius amat. respuit senectus. contra, sen-
 ctatem oblectam que fastidit iuuenius. tu tamen, ho-
 mo iam fere sexagenarius, adultio iam pater filio. no-
 uum coniugium probasti. quoque magis miremur, non
 a qualem, aut etate proximam. verum adolescentu-
 lam duxisti. virum voluptatis, an procreationis caus-
 sa. preter te nemo nouit. voluptatis quidem suspitione,
 pro mea in te beniuolentia. libenter te libero: sed, alij,
 quorum iudicium amor non impedit de ista re quid sen-
 tiant, ipse videris. At pro reatio libero: non optanda. Quis
 hoc improbat? aut quis aliter sentit? verum tamen tem-
 poribus multa distinguuntur. nec idem semper omnibus
 licet. nec eadem semper omnes decent. Quo de genere si
 pluribus tecum agam. Et illud usurpem, quod Apolloni
 tribuit antiquitas. Cognosce te ipsum; ignorare videat
 vtrumq. nostrum. Et quod aiunt, Sus Minervam eru-
 dire velle tu enim is es qui hac ipsa mihi olim puero can-
 tabas: que mihi nunc insita penitus in animo herent,
 nec euelli vquam sinam. tum quia preclara, tum quod
 a te tradita, quem vnice diligo. Recognosce igitur
 doctrinam tuam: Et cum illa, qua tractandis veterum

monumentis obseruasti, in memoriam redegeris, tum cogita, quam iure mirentur nonnulli, aut etiam dolant, te, talem virum, ista ætate ista existimatione, viuo & incolumi optima spei filio, cum ipse te adspicere, cum valedudini tua parcere, cum iuuentutem ab immoderata libidine tuis monitis reuocare ad continentiam deberes, tum puellæ amore captum, eius complexum & consuetudinem sic optasse, non modo vt hominum de te opinionem, aut filij commodam parui faceres, verum vt ipse vitæ tuæ nouo vitæ genere periculum strueres. quis enim nescit, quod veteres quidam Philosophi memorie prodiderunt. Veneris vsus prodidisse nunquam, obesse autem sapissime? Quod si quis in dubium vocet; id negari certe non potest, Senescuntibus, deficiente natura nulla res, magis, quam concubitu, vires minui, quod à te ignorari quæ tam multa nosti, turpe est aut, si non tu quidē hoc ignoras, sed rationem libido vicit, quis te audiat, ita excusantem? hoc quidem est augere culpam, non minuerē. Atq; hæc, tua causa, nos angunt: quid, publica? tanto magis, quanto æquius est, de multis, quam de paucis, laborare. nā, cum tuo iudicio, tuaq; scientia, in omni causarum genere vteremur; cum tuæ lucubrationes ciuileius, eximia tua cum laude illustrarent, cum omnis lites, ac contentiones, æquitate, & sapientia tua dirimeres: optandum erat, vt huius boni, quo nullum in Ciuitate præstantius, diuturna admodum vsura frueremur. nunc æte, nouæ coniugis illecebris irretito, nō modo lucubrationem vllam homines non expectant, sed verentur etiam, vt maiorem dici partem, necdum nocturnas horas, domo

facis oblationibus tribuas. inuicem præclare illa frige-
 bunt actiones tuæ. minus libenter audies disceptantes:
 non tam attente quæ diiudicanda erunt, considerabis:
 non facile quemquam admittes: nō sepe prodibis in publi-
 cum: non ut antea, tui copiam facies: deniq; eum antea
 ita uideres, ut Reipub. natus uiderere, nunc te, ad priua-
 ta studia conuersum negligere communia, nemo est, qui
 æquo animo ferre possit, quæ si alios cura tangit: qua me
 affici molestia, quo angere dolore, par est? non enim is ego
 sum, qui meas partes aut ignorem, aut negligam meum
 est. Ciuium otio, salutē, tranquillitatēq; consulere: meum
 præstare, aut conari saluē, ut, quos potestati, fideiq; meæ
 Deus commisit, æquo iure omnes regantur, nullius iniu-
 ria pateant, nihil, contra leges, agant, nihil, præter le-
 ges, timeant. Huius præclari numeris cum ego te, pro
 tua præstanti, mihi iam pridem cognita, uirtute, mini-
 strum, participemq; delegissem, gratulabar. & mihi &
 ciuibus meis, non modocriter, mihi, quod magna laboris
 parte me leuaret industria tua: Ciuibus, quod omnes, te
 iudice, libenter ueremur, optime de tua, non solum do-
 ctрина, uerum etiam probitate, sentientes, nunc, sic offi-
 cia, studiaq; illa intermittis, si languidinis ea curas, quæ
 ad Populi fortunas peruincunt, quæq; ego, curari à te dili-
 gentissime. & uolui in primis & putauī, uereor, ne quo-
 tidie uoculas exaudias hominum, te accusantium, quod
 à pristina causa descineris, & à uirtutibus institutis ad
 molliem quandam inanēq; voluptatem, deflexeris.
 Erunt etiam forsasse nonnulli qui me, non adductum iu-
 dicio, sed amore lapsam, tamas res tuæ fidei, constan-
 tiaq;

vicq̄, non satis prudenter commisse dicam. quibus ego
 quid respondeam, quoniam ipse non satis dispicio tu, qui
 vides acutius docere me equidem nihil malo quam &
 te tui quamsimillimum esse, & me mei iudicij non unum
 poenitere, quod si secus euenerit errasse me, cum aliqua
 existimationis mea damno, facile patiar, tuo cum dolo-
 core feram iniquissimo, addito praesertim meorum Ci-
 uium dolore, qui te in oculis iure ferunt, nec adspicu
 carere tuo possunt nec sermone & consilio priuari. Qua
 propterea ad te scribo, ut intelligas quantam anima
 curam sustineam quantam tua res, agatur. & ideo ob-
 ram des & ut me tolli audire, & te infamia peri-
 culo aut certe hominum sermone, liber es. Scribo au-
 tem serius quia pendebam animi nec satis quo tecum
 viderer officij genere, constabat. gratularer? at contra
 semiebam. dolerer? at male omnium visus. scem in ea pra-
 ferim re, in qua tibi, vel si damnum aliquod res publica
 faciat, secunda tamen omnia sic exopto ut in hoc studio
 feret tecum certem, alios quidem omnia facile vincam.
 Vale, & ita frui domesticis bonis, ut publica non negli-
 gas, qua de re non mea quidem vlla suspicio, sed vereri
 me nonnumquam cogit dubitatio multorum: quam cu-
 pio falsam & inanem esse.

PAULLO, STEMPOVIO

NEAPOLIM.

ETSI iam literas tuas, à Gorsio remissas accep-
 ram: tamen hunc ex earum tarditate copisui uelē, quod
 tu dum te ita purgas, quasi ea res ad officium tuum per-
 tineat, & longiorem scribis epistolam, & in eo me tibi
 baudi

haud mediocriter obstringis significatione quadam amo-
 ris. Et iudicij de me tui Ego, Stempoui, cum omnes ho-
 mines ab inuente adoleſcentia, in quibus aliqua virtu-
 tis elucere ſigna perſpicerem, colui, quantum in me fuit:
 tum verò nationis veſtræ probitatem, modeltiam, & pro-
 penſa in primis ad liberales doctrinas ingenia, mirificè
 ſemper dilexi. nãq. cum ad me tuos de Rep. libros Gor-
 ſius auulſiſſet, periſſetq. tuo nomine. ſi quando vaca-
 rem, ut eos legerem, lectis, exponerem, quid ſentirem:
 facile impetravi; non modo, quia facultatem ineunda
 & Poloniæ gratia non libenter amitto, ſed etiam quia
 multorum ſermone cognita mihi virtus, & humanitas
 tua nã me incendit, ut vehementer expeterem amici-
 tiam tuam. per opportune igitur accidit, quod ego mihi
 me cogitabam, ut ſcripta tua ad me mitteres: ſed valdè
 contra meam voluntatem, quod ea tam cito repetieris.
 opes enim ingenij, doctrinæq. tuæ, quibus frui diu vole-
 bam, quaſi præteriens adſpexi. intellexi tamen id, quod
 Goſticio ſignificavi peruoluſſe te, nequaquam remiſſo
 animo omnes omnium libros, egregia quæq. tum vete-
 riſ, tum recentis hiſtorie delibatſe, nec eo contentum, ad-
 didiſſe rebus ordinem ornamentis Latine lingue, quan-
 tum argumenti ratio ferret, uſum eſſe. nunc, ſi auges,
 ut ſcribis, induſtriam tuam, & id cogitas, ut, cum opus
 abſolueris, ac perpolieris, nerũ ad me mitas: gaudeo, &
 fruor animo, ſpe futura voluptatis, quam legendo antea
 deguſtaui, nunc haurire ſi per te, licuerit, vberiore cupio.
 Nam, corrigendi partes, quaſi mihi videris impone-
 re, ſi accipiam, faciam impudenter: quid enim in tuis
 ſcriptis

scriptis eiusmodi est, quod æquus iudex damnare posset
 sin autem recusem, culpam inhumanitatis exi meo &
 vercor, nō tu me, cui minime omnium displicere velim.
 rusticum quendam esse hominem, agricolamq̄, suspicari.
 hoc igitur arbitrato tuo: ego, quod in me est, desiderari
 abs te non patiar officium meum. meum. Val. Romæ.
 XIX. Kal. Quint. M. D. LXVII.

PERGRATVS mihi fuit aduentus Persei tui
 quod ipsum diligo, amici mei filium ingenio & moribus
 o natū tum quod beneuolentiam in me tuam humani-
 simo sermone exposuit. agerem gratias, id sibi benignitas
 tua pateretur, & nisi referre mallet studio, officio, ob-
 seruantia, quod ut assequar operam dabo.

EIDEM. NEAPOLIM.

BELLARIA de quibus antea scripseras heri ve-
 sper, per familiarem suum, ad me misit, egregie ver-
 humanitatis, amicus meus Georgius Ticinius. sane nihil
 gratius, hoc præsertim æstu: sed quaeso, cur tam multas
 sum enim vascula viginti quattuor nō tu LV. aut VI.
 si nosse imbecillitatem stomachi mei per totam ætatem
 satis esse duxisses. agnosco igitur conuenientiam amore li-
 beralitatem. ille enim ut mitteres, admonuit; hæc ne
 pauca mitteres in quo illud te cupio credere, quanquam
 hæc sint suauissima, me tamē frui libentius memoria tui.
 letariq̄, potius, quod me dignum putaueris, quem tu
 muneribus afficeres, quam si me omnium munerum co-
 piam cumulasses. quare peto à te, mihi ut conferues amo-
 rem tuum; & neq̄, expectes ea, quæ, qui vehementer
 amas,

amat, prestare cōsuevit. Vale. Romæ, III. Kal. Quinct.
M. D. LXVII.

VINCENTIO. MACARIO

SCYLACAEVM.

LITTERIS tuis, humanissime, & ornatissime scriptis nec respondere multum possum, cum distringar negotijs; nec nihil debco, cum, in officio non respondere, turpasi. Scylacaei te sustinere munus erudiendæ iuuentutis, valde laetor. amo enim Gerōdæ mei patriam, cuius mihi memoriam nulla dies ex animo delebit: qui si viveret, non dubito, quin mecum esset; iisdemq; studijs eodem viæ genere fruere mur. Franciscum, fratrem tuum, nostri memorem esse, gratum in primis est, equidem & illum, & te simul, ita diligo, cum virumq; excellere litteris, ac moribus; intelligam, ut, si quid aut honoris, aut commodi vestri gratia prestare possim, in eo curam omnem, operam, industriam, collocare cupiam. Quod ad mutatam scribendi rationem attinet, hunc tibi scrupulum Filij mei liber eximet, quem, de Orthographia scriptum, edidit anno superiore. Vale. Hæc scripsi raptim, animo alia cogitante: quod velim ignoscas. Romæ XIII. Kal. Quinct. M. D. LXVII.

IO. FRANCISCO. CREMONAE FERRARIAM.

ANTEA sollicitus eram, facta rei familiaris itura, quod acciderat, quorundam hominum, incuria, dicam, an socordia? nunc autem, quod amissa recuperaverim,

uerim, lator equidem, sed ita, vt dolere simul cogar,
 quod amicis meis aliena culpa molestiae tantum attule-
 rit, te enim, vir optime atque doctissime, quamquam
 ignotum mihi de facie, tamen amicum, appellare non
 dubitem: nam, cur aut eum non amem, aut ab eo me a-
 mari non putem, cui cum Paulo Sacrato, omnibus mihi
 officijs coniunctissimo, summam intercedere necessitudi-
 nem intelligo? Quod si studiorum, ac morum similitudo
 amicitiam contrahit: cur non animus coniungatur,
 quanquam locorū interuallis disiuncti? Iam illud, quod
 tu, fraterq; tuus Alfonso, virtute tibi & probitate simi-
 limus, operam dedistis, idq; auctoritate, studio, diligen-
 tia consecuti estis, vt mea domestica suppellex, ad alienam
 manus per errorem transducta, ab iniusto possessore vin-
 dicaretur, cum eiusmodi est, vt vestram erga me volun-
 tatem & singularem quandam ad bene merendum pro-
 pensionem ostendat: tum ita me afficit, itaq; viri quae ob-
 stringit, vt omnia me debere vestra causa existimem.
 vtinam ea fortuna essem, vt aequare animum officijs pos-
 sem, profectō vel humanitate vestra, vel amore meo, ni-
 bil esset illustrius sed, quia tam infirmum, aut tam humi-
 lem esse neminem constat, qui, si ad aliquam rem studia
 sua conferat, nō aliquid, atq; adeo multum praestet: fore
 non despero, vt merita meritis aliquando compensentur,
 & quantum vos in mea re ad exitum perducenda labo-
 rastis: tantum me, de gratia referenda, cogitasse amnes
 intelligant, sin voluntati facultas defuerit, peto à vobis,
 vt me tamen frui sinatis amore vestro: quo mihi carum,
 aut antiquius esse nihil potest. Vale, & Alfonso fratri
 salutem

EPIST. LIB. VIII. 402
salutem, a me plurimam. Romæ, IV. Calend. Quint. M.
D. LXVII.

CLAUDIO STRAMBONIO

CAMERINVM.

DELECTOR non parum memoria nostri tua:
sed eam ijs declarari epistolis, quib. nihil elegamus, nihil
suauius esse possit, id vero est, quod maximopere gaude-
am, quamquam, utri potius, tibi, an Falconio nostro, iu-
uem humanissimo, atque doctissimo, de hoc officio gratias
agam, interdum subdubito, ille enim, ut eloquentia va-
let, pene mihi persuasit sua cohortatione te esse addu-
ctum, ut scriberes, quod ei si crederem, susceptam a me
opinionem humanitatis, & amoris in me tui, cogerer de-
ponere. Quid igitur faciam? quod Academici solent: as-
sensum sustinebo: ne, si Falconio non credam, eius fidem
cum multum tribuo, in dubium reuocem: si credam, de-
traxisse aliquid videar de beneuolentia erga me tua: quo
mibi molestus esse nihil possit. Quod si te impediunt ne-
gotia: hoc ipsum scriberes. ego enim ab amicis non plus
exigo, quam prestare possint, neq. tamen amicitias me-
iri soleo crebritate, litterarum fidem, & officium, semel
expertus, eadem, si res postulauerit, expecto: sin aliter
euenerit, leui culpa non condemno: & facio perinuitus,
ut amari me non putem. Quare tuis occupationibus igno-
seo, quod a discessu tuo, rarius ad me scripseris: tu quoq.
velim, habeas rationem negotij mei: quo sic vrgeor, ut
respirandi facultas non detur. Vale, Romæ XIV. Calen-
d. Sext. M.D. LXVII.

Cc 2

MARIO.

PAULLI MANVTII
MARIO. CORRADO.
SALERNVM.

ETSI mihi tuis litteris nihil solet esse iucundius: quam
tamen pridie Id. Sept. ad me misisti, legi per inuidus sic
enim ad me scribis, quasi de mea erga te beneuolentia
dubites. Ego mi Mari, a quo primum tempore certam
vite meae rationem institui, semper id spectavi maxime,
ut, quos semel diligere cœpissim, eos non solum sponte
nulla re offenderem, verum etiam, accepta interdum
iniuria, maioribus complecterer officijs. hoc institutum
cum mihi ad hanc diem placuerit, fore non opinor, ut
posthac vniquam displiceat. quod si tu secus existimas, &
si me vulgari quadam regula metiris, vel quia sentis
meos, cum longe a me vixeris, ignoras, vel quia non
nullorum hominum perfidiam expertus de reliquis idcirco
facile suspicaris: libenter equidem tibi istum si possent,
errorem eriperem: sin id mihi per te minus licet, metum
men in te amando fides, & constantia mea delectabit
vberemq; satis ex ipsa conscientia fructum capiam. Tuis
partes in amicitia que sint, ego tibi, excellentis ingenij,
ac doctrina viro, non prescribam: tantum illud dicam,
quo tu nunc mecum genere litterarum usus es, id mihi
parum ad conglutinandos animos aptum videri. aut e-
nim haeret aliqua in me culpa, & eam tu notas, ac re-
prehendis, quod quale sit, non equidem intelligo, nec
vero possum intelligere, cum nihil sit: aut culpam tu
nullam in me vides, & coniectura tamen aliqua duce-
ris ad suspicandum. certe enim suspicari te nescio quid
verba illa tua significant: Ego a te solum amari cupio:

oro te. & obsecro, nihil aliud aut vulgare de me existimes: actum à me tecum hactenus vere & amanter. Quid? an ego aliquid commisi, ut de mea in voluntate secus iudicare posses? aut ego te unquam accusavi, quasi minus vere, ut minus amanter mecum egeris? Nisi si, quia literis tuis homo, sexcentis curis implicatus, non illico responderim, propterea vel me tibi credis immutatū, vel id agis, ut ego te mihi subiratum putem. Ego autem, si essem ad mutationem vel natura, vel consuetudine, proclivior: tamen ita de studijs tuis, ita de ingenio, & eruditione, ita de moribus, & integritate sentio, ut nisi mihi sincero iudicandi facultatē casus aliquis adimat, immutavi tibi nullo modo possim. At creberrime tue literae, meae rariores. Diversa ratio est: nec, si tu id facis, quod si ommitteres, fortasse peccares: & quia non omitis, agnosco, & amo vehementer amorem in me tuum; ideo sequitur, ut, quia non ego idem facio & istam officij partē, districtus negotijs, praetermittō, languere me iure putes in studio tui. & in amore illo, quem cum pepererint tua virtus, noli dubitare quin eadem alat, atque conservet. Familiares tuos, cum ad me venerunt, & quoties venerunt, accepi, quantum in me fuit, humanissime, neminē exclusis, aut excludet unquam occupatio mea. vix enim credas, quam de te libenter aut loquar, aut audiam. Quare, quod ais, ne cui posthac, qui sine tuis literis ad me adeat, velim credere: id equidem scripsisse te nollem, cur enim, si quis expetit amicitiam meam, & eam se consequi facilius putat, si te ornet laudibus, teque sibi, in optima studiorum via, ducem fuisse dicat,

quod video multos, cum quadam ambitione, prædicare: cur inquam, hac me voluptate prius, ut ei noueradam, qui narrat ea, quæ libenter audio? Patere igitur, amicos tuos, cum ydem amici mei esse volunt, adire ad me arbitrati suo, & quamquam testimonio careant litterarum tuarum, mihi tamen, ipsa tantum tui nominis appellatione, commendari. Vale, Romæ X Kalend. Octob. M. D. LXVII.

FRANCISCO PLANTE

DIO NEAPOLIM.

VERE dicam, Plantedi: magnopere sum delectatus yis laudibus, quibus me, cum de Ludouici Ariostipœmate meam sententiam exquirere cogitasses, ornandam existimasti: neq; verò, quod ipsa laude admodum capiar: me enim quotidie magis, ab ambitione, cum ratio, tum iam etas remouet: sed quod amoris in me tui, ut ego interpretor, index laudatio est, amari autem ab eo viro, qui excellat yis artibus, quas in omni etate diligenter colui, quæq; rebus omnibus antecellunt, cur non gaudeam? Amplector igitur istam voluntatem, & habeo gratiam, non modò, quod ita de me sentias, verum etiam, quod eos, qui contra sentiant, Obiectatores, & Inuides, voces, cum quibus tamen, optime Plantedi pugnari te, mea causa, nolim, nam, si laudem queram, tu mihi multorum vnus instar sis, cuius doctrinam, & eloquentiam in scriptis video, probitatem & mores de multis audio. Sim, quod vera est, ipsa me sola virtus afficit, cetera parum pendo: sinamus, placere sibi vnumquemq;, & in sua sententia.

via triumphare: nos institutum retineamus, & in hoc si-
ue, ut isti volunt, errore, siue, ut ego iam pridem statui,
veritatis amore, ac studio pergamus, Epistola tua, & ver-
sus, redolere mihi pariter antiquitatem videntur. quo ti-
bi nomine, vehementer gratulor. quibus enim comingat,
ut, in viraq; facultate, excellent, paucissimos in omni æ-
tate fuisse non ignoras. De Ariosti poemate, hoc quoq;
sunt, qui disputent, in viramq; partem; cum alij suum
iudicium ad Aristotelis præcepta referant; a quibus quæ
discedere intelligunt, cum statim e poetarum numero
extrahendum censent; alij verò sine res, sine verba spe-
ctentur, Ariosto tantum tribuant, non modo ut eum ad
ceteros poetas aggregent: verum etiam cum illis poeta-
rum principibus conferendum statuam. Mihi non tan-
tum orij suppetit, vel ut hoc totum, quidquid est, conside-
rem, vel ut meam sententiam litteris exponam. Vale.
Romæ. nonis Sept. M. D. LXVII.

ANTONIO. MERVLAE
CASERTAM.

NIHIL mihi gratius, aut iucundius ijs versibus ac-
cidere potuit, quos à Berardino Rota, præstante viro, de
me conscriptos, ad me amica misisti. quo sane munere ne
viverer indignus, cupiui statim paria paribus, & ut as-
sequerer, elaborari: sed, cum non procederet, indignan-
tibus Musis, quasi eas per tot annos, conuersus ad alia
studia, neglexissem, distulirem, consilium non abieci. nõ
enim fore desperabam, ut aliquid aliquando, tamquam
è quercu, exculperẽ, quod summus poeta cum videret, si

minus ingentum probaret, id quod equidem sperare nunquam ausim, animum saltem, referenda gratie cupidum, diligeres. Sed ecce tibi ista, difficultatibus ita multis implicata. Breuiarij mutatio, nihil vt laboriosius, aut molestius vnquam senserim, necdum tamen eo loci res est, vt ea, quae fluctuabant, recedisse videam, quo maiore versor in solitudine. non solum, quia careo literulis nostris, in quibus antea vivebam, sed etiam quia seiunctus ab amicis, veror interdum, ne quis mearum ignarus occupationum, exuisse me putet veterem humanitatem, & officij curam, quae mihi olim prima fuit, penitus abiicisse. Quare, te rogo pro eo, quantum me amas, & quantum te amari à me scis, des operam, ne quid Rota de me suspicietur durius, nosti meos mores: nosti animum: quem si alia fortasse labe inficit: certe, ad amicorum obseruantiam, & ad tuendam officij religionem, quod attinet, purus est. De tuo statu, cum nihil scripseris, audivor esse, vt volumus. Vale, & Rota salutem. Romae, Kalen. Nouemb. M. D. LXVII.

IACOBO. FALCONIO
BONONIAM.

O ME credulum, qui te iturū in Hispaniam putauerim: quod cum tu affirmare non desineres, Maximus tamen noster perpetuo negabat, nimirum ille adolescens quiddam occultius, quod ego hebetior non viderem, assequebatur ingenio, nec me tamen hoc tecum quaxi putes: quin potius errore meo delector, & me delusum esse, gaudeo: nam, sitam longè discessisses: primum veritus essent,

esse, ne serius ad nos, deinde etiam ne cum illo Hispani-
 ensi fastu, obliuis humanitatis tuae, redires. nunc mutato
 consilio, cum Bononia conserderis, non dubito, quin te ci-
 uitas anniam humanissima, qualem dimisimus, talem
 nobis, ac melioribus etiam si fieri possit, & litteris, &
 moribus exultum, remittat. De Sigonij consuetudine,
 valde tibi gratulor colere istum virum, Falconi quem ha-
 bebamus in Italia non solum doctrina, verum etiam probi-
 tate peno singularem Vale. & Iacobo Boncompagno sa-
 lutem à me plarimam. Roma, VI. Id. Non. M. D. LXVII.

IOANNI BAPTISTAE
 ARCVTIO NEAPOLIM.

ET bene te sentire de studijs meis, deq; laboribus
 illis, quos, iam à prima adolescentia, patris adductus
 exemplo, ad restituendam antiquitatem contulisti, &
 me etiam diligere à te, video, quod cum virumq; mihi gra-
 tissimum esse, tum à me tibi parem in viroq; gratiam re-
 ferri, velim existimes, nam cum epistolam tuam legis-
 sem, valere te ingenio, prestare litteris, facili iudicavi,
 & ad iudicium accessit beneuolentia, nec ea vulgaris,
 sed quantam virtus, & studiorum similitudo gignit, quare,
 persuasum hoc tibi, planeq; exploratum esse cupio, quo-
 cumq; à vetere necessitudine expectari officio solent, ea
 tibi à me, si qua tui dabitur facultas ornandi, praesto sem-
 per futura. De Ariostolis, & contentio non placet: anti-
 qua me delectant, eaque tracto, vitam tam feliciter,
 quam laboriose, si quis in eo suam industriam locat, vi-
 pse excellat, consilium probo: aliena qui tam iudicat,

408 PAVLL MANVTII
eum ego, vel si recte iudicet, non libenter tamen imita-
bor. Vale. Romæ. V. Id. Nou. M. D. LXVII.

ANTONIO FURNARIO
NEAPOLIM.

VTRVM QVEletor, & fortunis tuis aliquid esse
additum, & amori erga me plurimum. at multi contra,
vel dignitate, vel commodis aucti, contemnunt veteres
amicos. & officio multam salutem dicunt. quod hic nos
experimur quotidie. Quod me annuo munere afficis: A-
gnosco humanitatem tuam. quod vero, id te tribuere
virtuti mee, dicis: maiore etiam me ornas munere. noli
autem arbitrari, tam despere me, vt disputare tecum
velim, & querere, vere ne sentias, an secus. facio non in-
uitus, vt iudicium tuum cum mea laude coniunctum tuear,
ac probem. De anno, quem Scalarem vocant, ne tui
Firmicus, & qui cum eo sentiunt, apud te sit, vt animi
tranquillitatem amittas. que enim impendent, si sunt
eiusmodi, vt vitare prudentia possim spero fore, nihil vt
te laedant. sine ea fixa sunt: praecripere molestiam, & ang-
frustra, certe non oportet. Ego valetudine vtor satis com-
moda, res familiari, si spectentur labores mei, puram co-
piofa, si ratio temporum, satis ampla. Vale. Romæ. XVI.
Kal. Feb. M. D. LXIIX.

NICASIO. CASLETANO
PATAVIVM.

OPTABAM, vt emergeres ex eo vitio genere,
quod neq; studijs, neq; fortunis tuis aptum videbam: an-
gebat

gebar tamen, eripi nobis fructum suauitatis. & doctrinae tuae, hac praesertim proborum, atque eruditiorum hominum, id est, tui similitum, caritate. nunc, ex tuis litteris cum intelligam, ordini te nouum quoddam vitæ genus; medicorum antiquorum libros euoluere cœpisse, ne posthac, inani spe ductus aliunde pendens frui non modo familiaritate, sed conuictu etiam, ac domo praestantissimi iuuenis, Io. Vicentij Pinelli, abstergo prorsus illam ex animo molestiam, quam discessus mihi tuus reliquerat: regis esse, ubi otio, libris, doctoribus abundes. & eam, quæ maxime ingenium adiuuat, quam pœne hic amiseras, animi tranquillitatem non desideres, vehementer gaudeo. De epigrammate, Sammarcus agit gratias: ut referat, non exspecto, cupedias tamen si habebis, ita non contemniam, ut vos omnes amem. quid enim quisq; praestiterit, non ignoro. Vale, & Pinello Samarco, Andreae Siluio, qui me olim diligere videbatur, multam salutem.

Roma. pridie Kal. Feb. M. D. LXIIX.

CHRISTOPHORO. BARONI. LOBCOVIZIO.

NIMIVM agis mecum liberaliter, cum tu mihi, principis viri filius, homini priuata fortuna, nullo meo provocatus officio tuam benevolentiam sponte defers. quod ego beneficium tanti facio, nihil ut anteponam. cū enim ita vitam instituerim, ut virorum nobilium amicitias expeterem: tum eam nobilitatem praecipue colui; quæ licet aliquid ex iri secus assumat, maxime tamen a se ipsa pendet, ac praesenti virtute decoratur. quam tibi placere-

senten-

sententiam video, & dare operam, ut, quod maxime probas, id maxime consequaris, itaq; sic velim tibi persuadeas, nihil omnino mihi vel carius esse posse, vel iucundius amicitia tua: non eo solum nomine, quod illustri sis admodum loco natus, quod patrem habeas, qui Bohemiae cū summa potestate praesit, qui omni honore, omniq; laude floreat: sed multo magis, quod & audio, & ex tuis litteris conijcio, defixum te esse in praestantibus curis, & ea quae vere, vnde verum decus, vera nobilitas emanat, ita fiet, ut, quantum ad splendorem domesticum sua virtute addidit pater tuus, tantum ipse ad paternum decus, voluntate nunc simillimus, virtute aliquando praestantior, adiungas. Incumbe igitur, clarissime adolescens, (iam enim, ne abs te in amore vincar, laborare meaequum est de gloria tua) incumbere obsecro, & hac omnes veruos, omnem industriam confer, ut ornamenta referas in patriam, quae tua propria sint, quaeq; tibi nulla vniquam fortuna vis, nulla mutatio temporū auferre possit. Quae cohortatio nec longior esse debet, cum te tua sponte propensam satis esse ad omnem laudem intelligam; nec committenda tamen fuit, cum hoc apud te vellem relinquere, quando aliud praestare tua causa vix possum, testimonium amoris, & obseruantiae erga te meae. Vals. Roma. 1 V. non. Feb. M. D. LXIIX.

PETRO MISCOVIO.

Ex ijs rebus, quarum memoria delector, nulla magis recreor, quam conscientia obseruantiae erga te meae, & opinione amoris in me tui, inde fit, ut & optem tibi secundissi-

cundissima omnia, & cum optata contingunt, vehe-
 menter gaudeam. quamquam quis non gaudeat, cum
 debita virtuti premia tribuuntur? cum excellit honore,
 auctoritate, opibus, qui excellit ingenio industria pro-
 bitate? itaq; cum tibi Episcopatum Ploccensem esse de-
 mandatum cognouissem: gratulatus sum tibi primum
 pro amicitia nostra, meoq; in te studio singulari: deinde
 bonis artibus, quibus ex tua dignitate tantum ornamen-
 ti, tantum splendoris accessit. Hoc exemplo, quis fore
 iam dubitet, quin omnes non modo in Polonia tua, ve-
 rum in longinquis etiam nationibus, quo tuorum meri-
 torum fama peruenit, ad excellentem vero glorie cu-
 piditatem excitentur? equidem, cum audio, quae partim
 ab alijs, partim a probo & prudente viro, tuarum lau-
 dum praecone, Metello Venturello assidue narrantur, ita
 commoueor, non equidem ut adspirem, quo peruenire
 non licet: (non enim mihi vlla re confero) verum ut
 in praestantib; doctrinarum studijs, vnde fluxit amplitu-
 do tua, languere nullo modo possum, atque etiam addu-
 cor in illam spem fore prorsus, ut excellentibus ingenijs,
 quibus abundat in primis patria tua, auctoritas gratia,
 opesq; tua pateant, sic, ut ad magnas res, magnopereq;
 expetendas, tuo potissimum patrocinio nitantur, na-
 nascatur ex virtute virtus, & propagabuntur illa, quib;
 a turpi otio ad laudabilem industriam, ab iniuria ad
 aequitatem, a feritate & discidio, ad societatem &
 conuictum humana vita conuertitur, cuius tamen boni
 ut auctor esse velis; iam enim posse te, satis constat: no-
 rogandus quidem es, cum hoc die tua dignitas, & an-
 teactio

teacta vitæ ratio quasi suo iure postulet. Vale Romæ Id.
Febr. M. D. LXIIX.

FEDERICO. VIVALDO
NEAPOLIM.

MAGNUM humanitatis, magnum amoris argu-
mentum, non solum ad me scribere, quem nunquam, vt
opinor, de facie noueris, verum etiam, quæ tuæ sunt, om-
nia mihi per liberaliter offerre, ac polliceri. Ego mi Vi-
ualde, voluntate sum contentus: cætera non desidero a-
mari enim cupio: prodesse verò amicis malo, quam debe-
re, itaque licet amicitia nunc primum inter nos exoritur,
tamen sic velim existimæ, quæ res ad existimationem,
aut ad commodum tuum pertinebunt, in ijs rebus me esse
operam daturum, vt familiaribus tuis vetustate quidem
et opibus officio tamen concedam nemini, nam si aman-
tem non redamare, turpè est: multo magis eum, qui in-
genij ita floret, vt eius amicitiam, qui rectè sapiat, in re-
bus valde expetendis numerandam putet. Quod ob eam
caussam scribo, vt intelligas, cum tibi me gratias agere,
tum gratulari mihi plurimum de beneuolentia tua: de
qua, si vnquam commisero, vt aliquid mea culpa detra-
hatur, hominem me non putabo. Vale, Romæ 15. Kalen.
Mart. M. D. LXIIX.

PAULLO. LVPO.

ETSI cum tuum erga me non mediocre studium fa-
cile mihi antea cognitum, atq; perspectum, tum mea in-
te singularis beneuolentia postulare videbatur, vt vise-
rem te quam creberrime, tertium iam mensem difficili
morbo

morbo laborantem: tamen id non feci, non equidem obli-
 uione tui, quem fero in oculis ob egregios mores, opti-
 mamq; indolem: sed partim valitudinis, qua propter ni-
 mis longam verni temporis intemperiem, incommodiore
 adhuc vtor: partim etiam occupatione molestissima, qua
 ita distineor, ut pedem ex adibus afferre perquam raro li-
 ceat. Quod reliquum fuit: quotiescunq; vidi (vidi autem
 fere quotidie) familiarem tuum, mei studiosissimum,
 probum iuuenem & eruditum Iulium Iacobinum, cu-
 ius tu consuetudini, atq; consilijs, quidquid aut in litte-
 ris, aut in moribus ad hanc diem profecisti, acceptum re-
 ferre solitus es: quam sepe de tuo statu quaesierim quam
 sollicitus de tua salute fuerim, optimus ipse testis est. quod
 vix tam, quantum doloris ex tuo periculo suscepi, tantum
 opis ad te subleuandum afferre potuissem, ne tu nunc pla-
 ne integer, & saluus, nullam pristinae valetudinis par-
 tem desiderans, nobiscum esses, ut interdum solebas nosq;
 tuo lepore, tua venustate, tu nostra consuetudine, nostra
 etiam, si qua est, hilaritate fruereris. quod tamen breui
 futurum ita spero, ut valde tibi primum, deinde etiam
 nobis gratuler, non enim dubito, quin statim repetas ea
 studia, qua non vulgari cum laudes tractabas: quaeq; te
 (libet enim augurari, quod opto) ad summas opes, sum-
 mamq; dignitatem, fauente praesertim, atq; adiuuante
 patrono omnium bonarum artium, omni viriute praedito,
 Cardinali Alciato, aliquando extollent. nihil est enim, ut
 exemplis & antiquis, & recentibus erudimur, quod ho-
 minum studia ad vilitates nostras magis alliciat, quam
 virtus: nihil magis & humana nobis omnia subijcit, &
 aditum

adiutum ad celestia patefacit. Quare, cum tibi nec instru-
 menta nature desint, quorū expertes multi, optima vo-
 luntate, studio flagranti, nihil tamen vel mediocri laude
 dignū prestare potuerunt; neque verò ex rebus ullam
 requiras, quæ si absint, præclaræ sæpe cursus impediunt
 industriæ: debes animum in spem optimam erigere, om-
 niq̄ cura ad recuperandam valetudinem incumbere.
 medicos habes, qui locum in ciuitate principem obtinent:
 mater assidet ægroto curat, exsequitur omnia: amico-
 rum nec salutationes, nec officia desunt: hæc speramus
 fore salutaria: sed, mihi crede, medicina præstatioꝝ in te
 ipso, idest in constantia, prudentia, temperantia tua, re-
 posita est. Consule igitur, quantum potes, & saluti, &
 gloriæ, & parentis etiam vitæ: quam filij iacentis adspe-
 ctus examinat: amicis verò tuis, mœrore adempto, veterem
 iucunditatem aliquando restitue. Quod si, expertus
 omnia remedia, placere Deo senseris, ut hæc humana
 relinquis, quæ quam caduca sint, quam numquam ser-
 ma, quam sæpe exitiosa profecto vides: agnosce tuam se-
 licitatem, ad eamq̄, propera lætissimo animo, relictis er-
 roribus, quibus ij, qui hac diutius compage corporis inclu-
 duntur, falsa rerum in animum specie decepti, ita sæpe
 implicantur, ut numquam ad veri boni cognitionem per-
 ueniant. nos quidem, qui te isto vexari morbo, patimur
 iniquissime, ydem, si contigerit, ut in ista ætate, istis mo-
 ribus, ista mente, nondum terrena contagione depraua-
 tus, aut mortiferi criminis labe pollutus, hanc miserimã
 vitam cum illa bonis omnibus circumfluente permutes,
 letabimur & exitu optato molestiarum tuarum, & ini-
 tio beati.

io beata vita, ad quam aspirare paucissimis licet. Vale.

XIII. Kal. Maij. M. D. LXIIX.

AUGUSTINO. ANGELEL-
LO FABRIANVM.

NISI tibi, quæ nunc mea vitæ ratio sit, quibusq; cuius
& negotijs distinear, satis cognitum crederem; sane ef-
ficerer magna molestia, quod tibi, viro optimo, atq; in-
primis erudito, præterea, quod res ipsa declarat, mei a-
mantissimo, deesse videretur ò filium meum. sed profe-
cto, si me putas ab ineunte ætate ijs artibus, ac studijs non
mediocriter esse delectatum, quibus ad humanitatem a-
nimus excolitur: æquiorum te mihi esse oportet, nec suspi-
cari, quia rarius ad te scribam, non ideo me tibi, quas de-
beo, gratias, habere, nec diligere & amplecti diligentia-
m, industriamq; tuam, quam quotidie locas in antiqui-
tate colligenda: cuius ego maiorem officij partem liben-
ter acceptam refero benevolentia erga me tua. Ne ta-
men superuacaneam operam suscipias, cum præsertim
otio non abundes: hoc velim scias, omnes me cum vete-
res, tum etiam proxime Auximi effossas inscriptiones, in
quibus hæc quoq; duæ sunt, quas ad me misisti, ante duos
menses accepisse à Io. Francisco Gallo, ciue Auximate:
& quod tu scripsisti, F. POLLVCI. ille, I. I. POL-
LVCI. quod tu, TVRCIVS. C. F. ille, TVRCIVS.
C. F. S. quod Sergia tribus nomen fortasse fuit, nam &
infra video, C. F. SER. nisi si, SER. N. id est Seruij nepos,
legendum, quod vi ai' ig' er' inspicias, mihiq; significes,
valde rogo. Filius abest, Venenias anno superiore cum

416 PAVLLI MANVTII
matre negotij caussa profectus. Vale. Roma. nonis April.
M. D. LXIIX.

IACOBO. FALCONIO
P I S A S.

ETSI tuis litteris magnopere delector, in quibus & amorem erga me singularem, & ingenij tui praestantiam facile perspicio: & tamen, vt hoc nostrae necessitudinis officium persoluas, auocari studijs tuis, aut etiam ab amicorum sermonibus, minime velim. scis meam consuetudinem. neminem diligo, quem non probem: quem porro coepi diligere, tantum abest, vt exigam ab eo plus, quam praestare possit, vt etiam, si quid peccauerit, remittam. quis enim est, qui leges amicitiae perpetuo seruet? quamquam te quidem ab hoc numero non minus vere, quam libenter, segrego noui tuam constantiam, noui curam, atq; industriam, in quacumq; re amor eluceat. quae quoraria sunt, eo magis hic te desidero: nec desiderium ferrem, nisi cogitarem, eo te consilio discessisse, vt auctus virtute ad nos redeas. quod vt assequeris, ita capio, vt parenti tuo concedam, praeterea nemini. Ioannem Riccium Politianum, illustriam virtute adolescentem, qui aliquando mecum in tuis adibus, inuitatu parentis tui, viri optimi, cenatus est, audio Pisas breui studiorum caussa, venturum. eum velim roges, vt me diligat, quando ego singulari sum in illum beneuolentia, sic, vt te emulum vix patiar. Salutabis meo nomine exquisita doctrina virum, poetam summum, Petrum Angelium Bargum, qui Latinam, & Graecam linguam istic publico munere maxima

EPIST. LIB. VIII. 417
ma sua cum laude profitetur. Vale. Roma. x. Kal. Ian.
M. D. LXIIX.

I O. A N T O N I O.

V V L P I O.

Vix credas, quam me delectauerint inscriptiones & te misse: non solum, quia diserte, ac perelegantes: verum etiam, quia gratia ineunda ab amplissimo viro, singulari virtute ornato, Thoma Altimaro, oblatam occasionem avidissime sum complexus. nam, quod inde natum est argumentum epistolae tuae, ita scriptae, ut summum ingenium, summum etiã erga me amorem ostendat: hoc ipsum apud me quanti esse putas? equidem, si qua est huius vitae felicitas, maiorem eius partem in hominum eruditione, & probitate excellentium, idest tui similitium, amicitia constituo. Quare cum tibi maximas ego gratias, quod ad me scripseris, quodq; mihi haud paullo plus, quã agnoscere debeam, tribuere videaris, quippe cum ea referas ad iudicium meum, quorum ego te, si arbitrij mei res esset, Aristarchum libenter statuerem: tum vero sic velim existimes, si quis est, qui tua laudi faueat, qui tuã præstantem doctrinam in ore habeat, qui deniq; tua causa summa omnia & cupiat, & curet, eum esse me, datumq; operam, ut animum aliquando res ipsa declaret. De inscriptionibus indicati Sanctae Severinae Archiepiscopo, quas probarem maxime: nullam tamen, ut vere dicam, improbare audeo; cum aliquid in vnaquaq; videam excellere. Vale, & Altimaro salutem à me plurimam. Roma. Kal. Ian. M. D. LXIIX.

Dd 2

VICEN.

A. S P E

MITTO, qua petis omnia, prater vnā Petrarcha
 paginam: quam ego, primum à pueris nostris, deinde à
 me ipso diligentissime quasitam, ne inter fragmenta qui-
 dem reperire potuit. Atticanis epistolis etsi adhuc mihi
 opus erat, tamen, quando ita vis, & ego tibi tua petenti
 neque negare possum, neque volo, remitto tibi eas per
 eundem tabellarium, qui has litteras ad te perferet. Mi-
 hi quidem animus iste tuus gratissimus semper erit. Ver-
 rum tamen, mi Vincenti, si curabis, vt mihi de eodem vo-
 lumine in aliquod dies commodare possis, imponis operi
 praclaro velut artifex egregius vltimam manum. nam
 ego non nisi, libros quinq; cum meo libro contuleram, re-
 liquam partem vt absoluerè aliquando possum, non pe-
 tam à te pluribus verbis, ne videar benevolentia tua dis-
 fidere. Vides cupiditatem nostram. Tu statues in hac re,
 quod sit ex fide tua primum, deinde etiam ex voluntate
 mea. Ego te, & Peregrinum nostrum, & Hieronymum
 etiam in oculis fero. Venetijs. VII. Kal. Iun.

E I D E M.

HENDECASYLLABVM cemen, quo nos tam
 amici salutasti, multis causis legi perlibenter. primum,
 quod tuum erat, deinde, quod elegans, & ornatum, po-
 stremo, quod in illo mihi significabas memoriam tuam
 nostrae necessitudinis, & benevolentiae. itaq; non possum
 non tibi vehementer gratulari, mihiq; plurimum gau-
 dere; tibi, quidam egregie bonis in litteris profeceris; mi-
 hi, qui

hi, qui talem, ac tamen ambilem naclus sum amicum. Deus igitur faxit, ut in hac animorum coniunctione ad extremum vsq₃ vitæ cursum perseueremus, & quæ summi amoris vterq₃ fundamenta iecimus, ea non solum confirmemus, verum etiam augeamus. sic enim habeto, qui propter egregias animi, ingeniq₃ tui suauitatis vehementer te diligant, esse quamplurimos; qui tibi sint, in te amando pares, esse vel paucos, vel fortasse neminem. Sed hac satis. Illud curabis, ut erudito iuueni, Cornelio Diuo, salutem meis verbis annuncies plurimum. Bene vale. M. D. XXXI. pridie non. Sexti.

E I D E M.

VIDE, quanti mihi sis, quantumq₃ te diligam: vbi primum ex balneis reuerti, è vestigio ad scribendum conuolauì. quod ideo ad te scribo, quia non eius generis meæ litteræ sunt, ut ex illis aliquid possis cognoscere, quod aut nostra intersit, aut te scire necesse sit. vnum est illud, quod velim te intelligere, nobis Dei beneficio pristinam salutem si non penitus, certe magna ex parte restitutam. De meus studiij, propter diuturnam valetudinis infirmitatem, prope iam actum videtur. ego tamen, ut spero, quid quid omissum est temporis, breui resarciam. Tu quid pepereris, quid parias, vehementer scire cupio. non enim is es, qui patiaris tuum ingenium longo otio torpescere. idq₃ cum prastas, non modo tibi vtilitatem cum laude queris, sed etiam tuis omnibus & amicis & propinquis, letitiam atq₃ gaudium efferes. Bene vale. M. D. XXXI. XV. Kal. Sept.

PAVLLI MANVTII
E I D E M.

LEGI tuas litteras, per breues quidem illas, sed tamen valde mihi gratas, Lataris, quod conualuerim; ego contra, quod te repererim tam belle valentem. De Cornelio quod scribis, non legi semel, sed bis & saepius. habeo enim illum conuenire tu, si libebit, eris mihi comes in hoc mine visendo. M. D. XXXI. XII. Kal. Sept.

E I D E M.

MULTIS, & ijs quidem maximis argumentis declaras mihi in dies tuum erga me amorem non confirmari solum, sed etiam augeri vehementer. Quod enim tam ex animo delectaris nostra consuetudine, quod tam frequenter nos visis, quod tam crebro litteras mittis, cui dubium esse possit, hoc ex nimia quadam in me beneuolentia proficiscer? Quare ferreus omnino sim, & humanitatis penitus expertus, nisi te valde amem, & obseruem, qui nos, nullo nostro erga te merito, & ames, & beneficis ita tibi obstringas, vt, vnde pares referamus gratias, nullus iam relinquatur locus. Grata igitur tuae litterae, eeq; magis, quod intellexi te Patauium cogitare; vnde sperem te pro singulari tua prudentia, & in bonas artes propensione, amplissimam & famam, & celebritatem nomini ad tuos relaturum. Quod autem ad Graecas litteras animum appuleris, hoc tuum consilium et probo vehementer, & feliciter Deum Opt. Max. fortunare volo. crede enim mihi, nihil poteris praecelarius cogitare, quam cum Latinis Graeca coniungere. Sed, quoniam nostram epistolam, si longior exstitisset, futuram tibi gratiorens signifi-

significas: sic habeto, mi Vincenti, nos prolixius ad te non scribere, quod neq; prolixiores epistolas, quibus confirmetur, amicitia nostra videtur desiderare, neq; me hercule valde est, quod scribam, quod aut nostra intersit, aut te scire oporteat. Nisi fortasse velis me scribere, in Italiam Gallos aduentare, & Venetijs visum esse cometam Sextili mense, & similia, quæ minime te fugiant. Quod si viderim te longitudine capi, dummodo tibi satisfaciam, inanes potius, quam nullas, ad te litteras dabo. Vale. pridie Idus Sept. M. D. XXXI.

E I D E M.

ET litteras, & libellum accepi, de quibus tibi gratias ago. neq; vero mihi erat ignota diligentia tua, quæ antea nobis, cum Venetijs viueres, idest cum in humaniora studia mecum incumberes, multis quidem argumentis declaraueras. Peregrinus, & ceteri communes amici salutabuntur à me diligenter, vbi primum eos offendā. Tu fac existimes, nihil esse, quod ab homine amicissimo proficisci possit, quod ego non velim te à nobis expectare fecit humanitas tua, quam mihi Patanj tam egregie significasti, vt ad antiquū amorem erga te meum addiderim etiam cumulum quendam benevolentie prope singularem, amaui enim semper, & amo voluntatem hominum, quæ mihi rerum omnium antiquissima est itaque, contubernaliibus tuis, & lectissimis viris, Augustino, Bartholomao, & Ioanni cum salutem dixeris, addes etiam, omne meum studium, & officium ijs paratum esse, ac semper fore. quod vt aliquando tu cum illi ex-

perire, dabo operam, quantum erit in me situm. Paulus Papiensis per me vobis omnibus salutem adscribi voluit, seq̄³ constanter asserit perpetuo comitati vestre deunctum in primis fore. Si Bonamicus redierit, si mihi significabis, gratissimum feceris. Vale. Venetijs. Id. Sept. M. D. XXXI.

E I D E M.

POSTQVAM mihi renunciatum est, te Patavium, adipiscende philosophiae gratia, concessisse, plurimum sane voluptatis animo cepi, et hoc tuum consilium etiam atq̄³ etiam tacitus mecum ipse laudavi. facit enim amor erga te meus, vt existimem, quidquid tibi conducat, id mihi etiam expedire. atq̄³ tu, cum in tanta hominum luce, in tanta doctissimorum virorum frequentia viuas, non dubito, quin bonarum omnium disciplinarum, & laudatarum artium cognitionem breui sis consecuturus: noui ego ingenium tuum: noui impetus ad laudem. itaq̄³ nō adhortabor te ad eas artes, quibus ab ipsa pueritia deditus se n̄per maxime fuisti. quid sit ante acta et te tua dignam, qui te mores, quod institutū vitæ deceat, tu videbis. Ego illud tantum tibi ante oculos ponam, vt cogites, in ea te vrbē nunc agere, quae liberalium omnium doctrinarum hodie veluti domicilium habeatur, & à qua inanem quemquam redire, turpissimum sit. atq̄³ hoc satis esse arbitror ad excitandum te ad honestas disciplinas. quamquam ne hoc quidem ideo tibi propono, quod voluntati, aut prudentiae tuae dissidam, sed vt potius amor erga te meo, qui me ad scribendum impulit, satisfaciam.

tiam, quod tu cum legeris, eo velim accipias animo, quo nos & cogitauimus, & scripsimus. Cornelium Diuum, Peregrinum Benzouum, Nicolaum Sonicam, & Hieronymum Riccium Muranensem, communes amicos, meo nomine si salutabis, erit mihi vehementer gratum. Tu fac valeas, & me, vt instituisti, diligas. M. D. XXXI.

EPISTOLARVM
PAVLLI MANVTII
LIRER. NONVS
NICOLAO CAETANO
CARDINALI.

Go vero fratris tui, Principis optimi, filios, praestanti ingenio adolescentes, & libenter sum complexus; & , perspecta singulari probitate, atq; ad bonas artes propensione, quotidie magis virumq; diligo. Sed, vt, illorum praecelara ad virtutem indole, pro mea erga familiam vestram peruetere, perpetuaq; obseruantia, vehementer laetor: sic, ad excolenda eorum ingenia quod attinet, nec mihi vacui temporis esse quantum res exigit, nec facultatem, qua voluntatem aequare possit, non modiocriter angor. quamquam illis, vt video, quae aliunde petuntur, intra domesticos parietes abunde omnia suppetunt. vt enim reliqua omittam, cum in tuam vitam

vitam intuentur, cum tuos mores, tua instituta, tua studia, contemplantur, nullam præterea disciplinam, nullius vocem, aut præcepta desiderant. verumtamen, si quando acciderit, vt ab ijs occupationibus, quarum concursu pæne obruor, respirare liceat, deesse vestrae cupiditati non patiar industriam meam. quod vt enitar, hortantur quidem multa, nihil tamen magis, quam epistola tua, qua me cum sermonis elegantia, tum significatione amoris, & iudicij de me tui sic affecit, vt nihil vniquam senserim iucundius. Vale. X. Kal. Apr. M. D. LXIX.

PAVLO. MANVTIO

S. P. D.

SUPERIORIBVS proximis diebus sumpsi mihi quiddam non alienum, vt arbitror, ab officio meo, neq; tibi aduersum, cum optimo animo tuiq; amantiſſimo, qua te ratio impulisset, vt de optimo Imperatore Maximiliano, Domino meo, vere recteq; cogitata, et ad Sambucum nostrum perscripta, ex libro epistolarum tuarum tolleres, & bene culta euertes, exquirere non dubitavi. Magnū enim atq; graue aliquid fuisse, quod te ipsum quasi, ad cuius laudes amplificandas illa, qua diuulgaueras, pertinebant, inuenterit, statuebam, & quin hoc cum iniuria, qua capiti Reipub. Christianæ fieret, coniunctum esset, dubitare non poteram. Itaq; cum te, propter excellentem omnium liberalium doctrinarum cognitionem, animo meo egregie carum habeam, et tibi aliquid à maleuolis instillatum, quominus in recta sententia maneres, putem, erigere te, atq; confirmare rursum meis litteris volui.

Volui. Spero autem, ac potius confido, te pro singulari tua
 humanitate & probitate in optimam hoc accepturum
 partem, ac maiorem mihi, cui Caesar intime est notus, fi-
 dem habiturum, quam hominibus Imperatoris opt. &
 inuictiss. tuisq; laudibus inimicis, meq; dubitatione, &
 cura, quam ista mutatione, citius nulla vera ratio exco-
 gitari potest, nobis iniicisti, leuaturum. Id vt facias, &
 hanc meam curiositatem (licet hoc nomen in vitio ponat-
 ur) ab omni malevolentia disunctissimã, ac potius cum
 summa erga te benevolentia, fideq; quam integerrimam
 Casarea Maiestati quoad vixero prestabo, coniun-
 ctam esse tibi persuadeas, in maiorem modum peto. Bene-
 vale. Vienna. ex aula Casarea. IX Kalend. Iunij. M.
 D. LXIX.

Ioannes Crato à Craßheim,
 S. Cæs. Maiest. Conf. & Medicus
 intimus.

IOANNI CRATONI
 VIENNAM.

SI quis est, vir prestantissime, qui constantia dele-
 ctetur; & quam semel consilij viam ac rationem est in-
 gressus, in ea libenter pergat, is ego sum, & eum esse me
 non mediocriter gaudeo. sed, vt te non fugit, singulari
 doctrina ac sapientia virum, in hominum voluntatibus
 nihil esse perpetuum necesse est: nec videtur in aliquam
 culpam incidere, aut male de se ipso consulere, si quis ita
 vitam instituit, vt eius consilia ratio temporum modere-
 tur, ac regat. Ego olim in illa mea ad Sambucũ epistola,
 quid

quod cogitarem, declarandum putavi. nam, etsi de studijs meis humiliter admodum sentirem, nec satis fore sperarem, vt ex ingenio meo quidquam depromerem, quod si ad Maximilianum, Regem tunc Romanorum inclytum, nunc Imperatorem, mitteretur, aditum mihi ad eius beneuolentiam patefaceret: suasu tamen amicorum, assiduisq; sermonibus, in eam mentem impellebar, vt maximo Principi, erga liberales omnes disciplinas egregie animato, notam esse cuperem industriam meam. nunc mutata mea ratio est. Romam euocatus à Pontifice, sic impediior negotijs, sic à studijs auellor, vt, quæ de litteris nostris opinio fuit, si modo vlla vniquam fuit, ea nihil dignum, in summa temporis inopia, præstari à me posse confidam. porro, quod pollicebar, cum non video. nisi si, quod à mea non solum natura, verum etiam consuetudine, semper abfuit, eos imitari velim, qui maiorem ex inani quadam ostentatione, quam ex ipsa veritate, voluptatem capiunt. Nam quod vereri te ostendis, ne maleuolorum opera & artificio factum sit, vt à pristina sententia discederem: patere, obsecro, persuaderi tibi, primum, id quod res est, mutationem fecisse me voluntatis, non iudicij: deinde, illa ipsa mutatione voluntatis, quam nulla te meritas attulit, sed ab initio necessitas expressit, nihil animo meo molestius, nihil acerbius accedere potuisse. quid enim? an ego vel ita hebeti sum ingenio, vt, quibus virtutibus tanta maiestas ornata sit, non intelligam; vel ita improbo, vt, quæ laudes tantis virtutibus debeantur, non consitear? istam calumniam, opinor, neq; qui studia mea, neq; qui mores nouerit, in

fit, in me conferet. In quo tamen, ut ingenue fatear, est quod me mordeat. qui enim alios, homo minime fallax, ex ingenio meo antea metiebar, nunc demum, quasi admontus officio litterarum tuarum, incipio suspicari, posse aliquem, quod à me ratione, ut arbitror, optima factum est, id, aut ignorantia consilij mei, aut sua fortasse natura vitio, deteriore in patrem interpretari. neque huic malo quæ mederi ratio queat, dispicio: nec possum, in optima animi conscientia, non aliquam tamen ex aliena suspitione molestiam trahere. Tibi quidem, Crato optime, cum & me verbis exquisitis in epistola tua elegantissima, ac plane omnium, quas adhuc legerim, prudentissima, laudaueris, & ea simul scripseris, quæ profecto, nisi me valde diligeres, & nisi de mea existimatione ac laude laborares, tibi nunquam in mentem venire potuissent, quas gratias debeam, facile video; quas agere possum, non reperio. quod tamen in me est, ut meritum tuum perpetua memoria colam, & singulari te ipsum amore cõplectar, quod virtuti quoque tuæ, omnibus notissima, libenter tribuo, id si omittam, nefario me scelere delinctum putabo. Vale. Roma. Id. Sept. M. D. L X I X. ◊

EIDEM, VIENNAM.

ET serius, quam tu fortasse expectabas, & breuius omnino, quam uterque nostrum vellet, ad te scribo. id accidit valetudinis incommodo, non obliuione tui, ad quem quouidie mentem refero, & ea sane voluptate, qua maior esse nulla possit. quod si corporibus animi mederentur: facile sanaret hunc morbum, quo quinctum iam mensem laboro,

laboro, iucundissima recordatio humanitatis, & benivolentiae erga me tua. alleuari tamen videor, dum de te cogito, tecumq; quasi loquor. calores exspecto, valetudini meae semper utiles. nam hiems, & verus inconstantia, cum hiemali prope frigore, male me vehementer habuit. Si valebo, exspecta epistolam bene longam, interim ama me, ut facis. Vale. Roma. Kal. Maij. M. D. LXX.

LABORABAM eodem, quo antea, morbo, & quidem aliquanto etiam grauius. ita Dei voluntas fert. nec satis constat inter medicos, qui sit exitus futurus: meus animus, ut ingenue tibi fatear, aberrat à bona spe, quippe etate ingrauescente, valetudine per imbecilla, morbo plurimorum mensum. Te rogo pro nostra necessitudine, si quid mihi acciderit humanitas, filium meum Aldum, qui viuit Venetijs, tuis officijs, tuq; humanitate complectaris. Ego, si diutius vita fruam, nullum, mihi crede, erga te amicissimi atq; obseruantissimi hominis officium praetermittam. Hec quoq; aliena manu: nam mecum penitus omnem ademit morbus, vide, qui sum, mihi Crato. Vale, & posthac Venetias, quo me breui conferre cogito, ad oratorem vestrum litteras mites. is mihi eas reddendas curabit. & quamquam fieri potest, ut inde me Patavium, valetudinis curanda gratia, conferam; tamen discedens mandabo meis, ut litteras mihi committant.

E I D E M, V I E N N A M.

NUNC demum exoriri mihi videor, & quasi post multam noctem lucem adipisci. reuersus post annos septem

cem in patriam ab vrbe Roma, vnde me, laborem nullum
pro publica re, communiq³, commodo recusantem, grauis
morbis ac diuturnus extruxit. Gratulantur amici, am-
plexantur, letitiam oculis, vultu, sermone declarant.
Hoc mihi iucundissimum est: sed, in hac iucunditate, an-
gor saepe intimis sensibus, dum recordor, quid iactura,
quamdiu Romae vixi, studia mea fecerint: de quibus,
quamquam intelligo non eum, esse me, qui magna praes-
tare possim, verumtamen minima fortasse non erat ex-
spectatio. Ire, inquires, non oportuit. Certe, si diuinare li-
cuisset, verum, si res adhuc integra ponatur, eundi con-
siliium qui reprehendat, fortasse nemo sit. Laborabam
domesticis incommodis, fratrum meorum culpa: nec spes
erat emergendi, nisi noua consilia caperentur. Vocabar à
Pontifice Max. quo nihil videri poterat honorificentius:
fructum autem quis non expectaret? Cohortabantur
amplissimi viri, quorum erga me singularem beneuolen-
tiam multis rebus antea perspexeram. lata deniq³, co-
piose, ampla ab omnibus omnia promittebantur. quid a-
gerem? credidi, & speravi: vt fere sumus omnes homi-
nes hoc ingenio, vt ea, quae cupimus, libenter quoq³ spe-
remus. quamquam hoc leuius, quod spem fefellerit euen-
tus: non tam enim abundare, quam non egere, gratum
est: illud per quam graue, quod perpeti saepe multa sum
coactus, indecora prorsus, indignaq³, studijs nostris, eta-
te nostra, existimatione ante parta. In quo tamen occur-
rit ea consolatio, quod, in illo vita durissimo genere, mul-
ta ferendo, multa simul didici, quae profecto me num-
quam neq³ libri, neq³ vlla doctrina, neq³ dies ipsa docere
potuisset.

potuisset. Nunc, singulari diuino munere patriam ad-
 pri, redibimus ad illa praeclara studia, vnde discedere
 non oportuit; omniq; prorsus cura vacui, nullo cuiusquam
 imperio, exclusis etiam, si licebit, interpellatoribus; si non
 licebit, rure abdui, salubri aliquo, & ameno loco, siue
 mur, liberrimo otio, litterulis nostris; operamq; dabi-
 mus, quantum in nobis erit, vt, quod amissum est ante
 temporis, non id quidem totum, (qui enim fieri potest?)
 nonnulla tamen ex parte sarciatur, & aliquem adhuc
 ex industria nostra fructum posteritas capiat. Valetudine
 modo vtimur commoda, qua nunc omnino caremus, ere-
 pta laboribus illis, animiq; curis, quae nimium omnino
 graues, nimium diuturnae fuerunt. Febris discessit post
 nouem tandem menses: sed inedia, morbo, maiore, ad
 horribilem prope maciem redacti sumus: quodq; misere-
 rius etiam est, aluum purgare, nisi accedant extrinsecus
 adiumenta, numquam licet. Huic ariditati asinum lac
 prodesse in primis posse, neq; huic remedio vllum presta-
 re, inter omnes medicos conuenit. In cibo sicca omnia
 damnant, humida probant, praesertim quae facilia sint ad
 concoquendum. Pono magnam spem in eorum consilio,
 maiorem tamen in animi tranquillitate, in adpectu meo-
 rum, in cali patriae salubritate. Deniq; ad omnipotentem
 Deum omnia refero, quidquid acciderit, eius voluntati
 libenter acquiescam. Haec de statu nostro: vt nam quous-
 die laetiora, quod futurum spero, & sane iua quoq; causa
 cupio. necesse est enim, qui in valde ames, (sic enim mis-
 iam persuasi) de eo valde te sollicitum esse. ad illam supe-
 riorum epistolam, Roma scriptam pluribus verbis, expecta-
 qui

quid respondeas. Vale. Venetijs. X. Cal. Nou. M. D. LXX.

BOTVITO. NERICIO

S E N A S.

VELLEM, vt, quam libenter eos homines complector, quorum in sermone & in moribus aliqua signa virtutis, & integritatis elucet, tam saepe accideret, vt eos colere officijs, ornare verbis, aliqua demum vel tueri, vel augere facultate possem. profecto animus meus, cui multis rebus fortuna defuit, & tibi, & alijs tui similibus longe pateret illustrius. hanc tu fortasse voluntatem meam, nullo quidem adhuc insigni merito declarata, spectas, cum mihi gratias agis, quod te cum Roma esses, humaniter acceperim, & in summa mea occupatione, numquam tamen aditu, numquam sermone exclusim. quae tu pro tua bonitate magni beneficij loco ducis: ego, si quis ea praestet, non tam laudandum, quam, si omittat, vituperandum puto. Quod verò de scriptis meis ita sentis, vt ea cum vehememer ipse probes, tum à tua sententia non discrepare commune iudicium dicas: istam quidem opinionem tanti aestimo quanti aestimari debet ea laus, quam, eruditorum ac sapientium virorum consensu & approbatione nixam, inuidia aut malevolentia labefactare non queat. verumtamen, qui me probe norim, vereri saepe cogor, ne te quidem amor, multos fortasse fallat auctoritas tua, ac, si me audies, cui debes in ea re, quae ad me ipsum pertinet, obsequi nō inuitus, parumper moderabere posthac iudicium de me tuum: ne, dum existimationi meae nimium studes, tuam in discrimen adducas. Sunt enim quaedam pestes hominum, quibus aliena laus ita

Ee

molestas

molestæ est, vt, quidquid alijs addatur, sibi detractum
 putent; & omnem detrahendi obtrectandiue locum sic
 arripiant, vt ex aliena ignominia sibi laudem querere
 videantur. De mutatione illa, quam feci in epistola ad
 Sambucum, & prudenter, & amanter iudicas, scripsi,
 cum impedimento nihil fere videbatur, quo minus id,
 quod cogitabam, ad exitum perducerem: induxi, cum
 propter assidua negotia studijs meis ita diffiderem, quasi
 nihil ne mediocriter quidem eruditjs auribus non modo
 Imperatore Maximiliano dignum, afferre iam possent.
 viriusq; consilij causam ad Cratonem perscripsi. spero
 fore, vt meum factum, quo parum æquis animis nonnul-
 los iudicare, literæ tuæ significant, vir optimus ac pru-
 dentissimus non improbet. quod si euenerit, tanti hominis
 auctoritate sustentatus, non equidem dicam, quid alijs
 sentiant, non laborabo, sed certe multo minus: cum præ-
 sertim te quoq; florentem ingenij, probitatis, doctrina
 fama, tui iudicij testimonio mihi non defuturum intelli-
 gam. Vale. Romæ. XIIIX. Kal. Oct. M. D. LXIX.

AVGVSTINO. ANGELEL-
 LO FABRIANVM.

NEC filius adest, profectus Venetias cum matre an-
 te aliquot dies: nec mihi a grauioribus curis tantum spa-
 rij relinquitur, vt binis tuis litteris pluribus verbis respon-
 dere possim. hoc tantum habeto, delectari me vehemen-
 ter diligentia tua, qua te vti video tuum in describenda,
 tum in mittenda ad nos antiquitate. gratias agerem, si
 hoc vno contentus officio essem, aut hoc a te crederem
 expecte

expectari. In Orthographia libro, cum rursus edetur, aut in eo, qui apparatus, veterum inscriptionum, care-
re te tua laude non patiar, ita nostra consuetudo fert: ita
postulat & amor in nos tuus. Reliqua, cum vacabimus,
si modo id assequeremur unquam: quod sane non tam no-
stra, quam aliorum causa cupimus. Vale. Romae. VII.
Id. Maij. M. D. LXVII.

EIDEM, FABRIANVM.

DE inscriptionibus ad me missis, noli expectare
dum tibi gratias agam. nam neque id patitur amicitia
nostra; & officium tuum, saepius iteratum, gratiarum
actionem requirere iam non videtur. Quod ad meos Com-
mentarios attinet, velim hanc moram aequo animo fe-
ras. quotidie enim aliquid additur, aut mutatur. ita se
quam facit in tempore iacturam, eam tibi resarciam.
equidem istam amo cupiditatem scriptorum meorum:
in qua te socios habere multos intelligo. utinam otium
coningat, ut eam explere aliquando possim. Vale. Ro-
mae. IV. non. Sept. M. D. LXVII.

EIDEM, FABRIANVM.

PUTO te ab Onuphrio Gilio, tui amantissimo, cer-
torem non semel esse factum inualetudinis meae: qua no-
num iam mensem ita laboro, ut neque ratione victus, neque
villo remedij genere adhuc quidem allevari potuerim. ita-
que misere iaceo, spe iam destitutus omni, praeter eam,
quam in caeli mutatione multi ponendam arbitrantur.
quorum ego libenter accedo sententiae. exire propter ni-

anios calores nondum licuit. Sed ego exeundi consilium
 ita cepi, vt urbem plans relinquam, & ad patrios lares,
 & dulcia incunabula remigrem, in quo Pontifex, vt est
 insigni prae datus humanitate, facilem, per benignumq; se
 praebuit. Si queris, letior, an tristior discedam: non facile
 dixerim. ita multa occurrunt, quae animum ac volun-
 tatem huc illuc distrabant. propensior tamen in hanc
 partem sum, vt post annos decem, etate ingrauescente,
 urgente praesertim difficili morbo, ad patriae complexum
 recurram: cuius aspectus, nō dubito, quin mihi amissam
 molestissimis curis hilaritatem restituat. quam si quis
 afflicta valetudini haud paullo magis, quam orientalia
 quaeuis pharmaca, prodesse dixerit, opinor non errabit.
 Eamus igitur dijs bene iuuantibus, & redcamus aliquan-
 do ad illa studia, vnde discedere piaculum fuit. quod vi-
 nam per valetudinem liceat. nam per negotia certe lice-
 bit ita res meas constitui: ita, quae dissipata erant in do-
 mesticis rationibus, collegi, atq; contraxi, ita demiq;
 quod accepi quasi dictum arroganter nolim. humana
 omnia propemodum coepi contemnere. De discessu igitur
 fixum consilium est: de die nondum statui: sed, vt hyema-
 les imbres, tempestatesq; vitentur: ante Cal. Oct. cogi-
 tamus. Onuphrius hic remanet, meo sane cum dolore:
 non solum enim eius opera vtebar in studijs, verū etiam
 cōuictu, sermone, probitate, ingenio ita fruebar, vt hanc
 iacturam sarcire me posse vix vnumquam putem. non de-
 runt omnino, quibus vtar: sed, praeter operam, alia de-
 sidero. hoc adolescente nihil aptius ad naturam meam.
 Te, mi, Agustine, quamquam longe disunctus, tamen
 prorsus

prorsus non carebo. quæ enim tua est humanitas, qui tuus in me amor, scribes interdum ad me. ego autem, licet otium & literas, si valebo, ita amplecti cogitem, ut diuelli me non facile patiar, tamen à te, viro optimo, noscisci, quod facile perspexerim, cupidissimo, atq; amantissimo, non committam, ut in hoc genere prorsus requiri possit officium meum. Vale. Kal. Sept. M. D. LXX.

HERCVLI CIOFANO

S V L M O N E M.

NON possum non amare vehementer industriam tuam, qua te vti video in emendando gentili tuo, poeta summo. perge, ut cœpisti: nam & gloria tua consules, & alios in eandem laudem excitabis. Victor ad Aemenios, magis arripet, quam Victor Iolciacos: accedente præsertim antiqui libri testimonio. Regius autem, inania captans, veritatem quærebat in tenebris. Tu longe certiora sequeris: itaq; tibi libenter assentior. Vale. Romæ, XIII. Cal. Apr. M. D. LXIX.

E I D E M. S V L M O N E M.

INSCRIPTIONES illæ nihil habent, quod oblationem aut doctrinam legentibus afferre possit. quod si similes occurrerint, inanem laborem suscipere te nolo. De Ouidij loco, ad tuam sententiam opinionem meam adscribas, licet. Regius ille sæpe alucinatus. tu si perges ut cœpisti, poetam ingeniosum, ciuem tuum, à mendacium labe, non mediocri tua cum laude, vindicabis. Vale. Romæ. Pridie Cal. Sext. M. D. LXIX.

EXCVSAREM tibi tarditatem litterarum mearum, nisi Hercules frater tuus, quæ mea vitæ ratio sit, quam assiduis, quam varijs impedita negotijs, optimus testis esset. atq; ego illi cum me rogaret, vt aliquid tibi rescriberem, deesse mihi dixeram non modo otium, sed etiam argumentum. nam de paracletico, sane mirabar non probari tibi sententiam parentis mei, præsertim quæ rationibus optimis niteretur. cætera vero in tuis litteris erant eiusmodi, vt à te non negotij, sed animi causa scripta viderentur. quod si mihi hæc imposta condicio sit, vt eorum omnium, qui quotidie non modo ex Italia vniuersa, verum in transalpinis quoq; gentibus ad me scribunt, rescribere litteris necesse sit, inique mecum agatur & prorsus inhumane. cuius enim otij est, cuius etiam ingenij, tot epistolis posse respondere Latino præsertim sermone, in quo mihi, propter eam, quæ nonnulli de scriptis meis opinionem habent non licet esse negligenti? At officij prætermissi grauem esse culpam dices. Si simplex officij agitur, iure dices: sin eueniat, vt concurrant officia duo: certe posse alterum omitti sine culpa, & minori maius anteponi, aut fateberis, aut in grauem ipse culpam incidet, magnam enim, nisi distinguamur officia, rerum omnium humanarum perturbationem sequi necesse est. Simili, vt opinor, in loco mea causa versatur. Cum enim sacris libris, qui ad Christianæ Reip. salutem pertinent, & corrigendis, & edendis, cum saluatione virorum honestis

honestissimorum, qui frequentant aedes meas, cum etiam
 studijs nostris, vel ut instituta absoluam, vel ut absoluta
 perpetuam, danda opera est: scilicet eius temporis, atque
 eius opere partem, rebus grauissimis detractam, ad ina-
 nes epistolas transferam inanes appello, quia video mul-
 tos, cum scribendi causam aut per quam leuem, aut etiam
 nullam habeant, ideo tamen scribere, ut meas litteras
 eliciant, quod nisi statim assequuntur, indignantur, &
 maiorem suae voluntatis, quam occupationis meae, ratio-
 nem habent. Ab horum numero libenter te, mi Ciofa-
 ne, seiungam, non enim dubito, quin me diligas, vel tua
 sponte, propter communia studia, vel imitatione iuuenis
 optimi, atque eruditi, Herculis fratris tui, a quibus autem
 diligere me puto, de ijs ut bene sentiam, non egre a me so-
 lio impetrare, atque utinam, quam propenso erga utrumque
 vestrum animo sum, tam facile vobis animum insigni
 aliquo merno probare possim, quod equidem enitar: &
 si contigerit, vehementer laetabor: sin minus, vos tamen
 amplecti voluntatem, meam, eaque contentos esse, & hu-
 manum in primis, & aequum est. Vale. Romae XII. Cal.
 Decemb. M.D.LXIX.

IOANNI CASELIO.
 FLORENTIAM.

AEQVE, ut video, laetamur, tu mea erga te, ego
 tua in me benevolentia, quae si orta est ab opinione virtu-
 tis, ut certe est: non dubito, quin perpetua sit, tu enim,
 quas artes a puero colere coepisti, in ijs quotidie magis
 ut excellas operam dabis: eg te inani fortasse conatu,

(nam aduersantur multa) studio tamen, & voluntate, quantum licebit, imitabor. Nericium tuum quis non amet? mihi crede, tuarum litterarum testimonio, aut commendatione non eget. me quidem ita sibi deuinxit officio suo, non modò vt omnia, quæ possum, sed etiam quæ non possum, eius causa cupiam. iam de eius ingenio, doctrina, eloquentia quid ego tibi, cui notior est, quam mihi? prædicabo igitur alijs: vel quod amor impellit; vel quod, ornare virtutem, nostræ consuetudinis est. Vale, mi Caseli. nosq; vt facis, ama. Roma. XII. Cal. Oct. M. D. LXIX.

FRANCISCO. PLANTE-
DIO MANFREDONIAM.

ET serius, quam tu expectabas, & breuius fortasse, quam vterq; nostrum vellet, respondeo litteris tuis. quamquam, cum tibi nota esset occupatio mea, erat humanitatis & prudentiæ tuæ, silentium meum in bonam partem accipere, & amici hominis commodo consultum velle: cum præsertim, iudicium meum de tuis versibus cur expectas, causa nulla sit. tu enim hoc in genere ita es versatus, vt excellas: ego saluere Musas iussi ante aliquod annos, nec poetæ iam conor attingere: aut, si interdum, vt oblectem me potius, quàm vt imiter. quod si tu meum iudicium anteponis tuo, quod ego ne comparo quidem: errare te facile patiar, neq; committam, vt meam frustra sententiam exquiras. Mihi quidem ea, quæ scripsisti ad Rotam, vatem atatis nostræ celeberrimum, valde probantur. habent leporem, nec tamen grauitate carent. 10-

tum poëma (sic enim videor appellare posse) luminibus ingenij, doctrinaq; distinguitur. Sic perge: sic ibis ad astra, præsertim oratoria quoq; facultate, ut video, non mediocriter instructus. Commentarium meum in epist. fam. dederam amico describendum: sed eius operam casus nescio quis interpellauit: edetur aliquando vel hic, si licebit, vel certe Venetijs: quod minime vellem absente me post discessum tuum addidi non pauca, quadam perpoliui. Cupio salutari à te viderem patronum meum, omni laude præstantem, Cardinalem Comensem, cuius erga me officia, dum viuam, animo ac memoria tuebor, prædicare numquam desinam. Vale. Romæ. VII. Cal. Oct. M. D. LXIX.

IACOBO GORSCIO
CRACOVIA M.

PARTICVLAM litterarum tuarum, in qua scribis ad amicum tuum, audisse te, exclusum esse Romæ Paullum Manutium, (hæc enim ipsa verba ponis) legi sine molestia. qui enim rumor nec si verus esset valde afficeret animum meum. subsidia sibi ad omnes casus ex optima cōscientia quærentem, is cum sit falsus, & inanis, quid est cur me tangat? Equidem si scire vis, qui sit meus, hæc tota de re sensus, inclusus potius mihi videor esse, quam exclusus. à quo enim die Romam veni, occundi facultas, quam sæpe valetudinis, interdum animi etiam causa optaueram, data numquam est: non quin ijs hominibus, qui tanti apud me sunt, ut eorum voluntatem nunquam quasi legem obseruem, viar facillimis: sed commissum

missum fidei, diligentia, industria mea negotiū eiusmodi est, vt absente me iacturam patiatur: quod si priuata mea res ageretur, negligere fortasse: nunc vt scire te arbitror, totum hoc munus ad Sedis Apostolicae dignitatem pertinet: pro qua si accideret vt vitam profundero opus esset, praclare mecum actum putarem. Hoc meum studium placere bonis viris, & ipse in primis Pio V. Pont. Max. nihil omnino probanti, nisi quod ad summi Dei gloriam, communemq; salutem referatur, ita laetor, vt ceterorum opiniones & iudicia contemnam quibus enim laborem, quid de me sentiant, aut loquantur, qui ne sincerè iudicare possint, liuore impediuntur, aut male uolentia fortasse enim hominem in saluberrima tollentis prauitatis haereticæ cura diu noctuq; versantem non labori, nō valetudini parcentem parum a quis oculis adspiciam? sexcentas enim artes, quibus causa publica ledatur, quotidie veterator ille magnus generis humani semper hostis, excogitat. Sed nomine meo, quantum uolunt, isti detrahant: me tamen, vt ab optimorum consiliorum cursu, rectissimaq; mente deducant, nunquam assequuntur. Te quidem ista, mi Gorsei, quæ aut à leuissimis hominibus temere, aut ab improbissimis callide disseminantur, si putem credere, ignorare uidear. & prudentiam & bonitatem tuam: vt ingenue tamen tecum agam; post illa uerba, Exclusum esse Roma Paullum Manutium, optaui signum aliquod uel iudicij, uel sceleris amoris in me tui iudicij, vt hoc adderes: Quod uerissimile non uidetur: aut etiam, Quod de tali uir o uix crediderim: amoris, hoc, aut simile: Quod cupio esse falsam
 Quod

Quod si verum est doleo. Hæc tu si sic scripsisses, cum amicitia nostra, cum constantia quoque, tua satisfecisses: illa quidem ipsa verba, quæ subacerba nonnullis videri fortasse possint, condimento quasi aliquo mitigasses. Vtraque est à te ommissa significatio: & quanquam utraque mihi æquè grata futura esset, quippè qui à bonis eruditisque viris, id est à tui similibus, non minus probari quam diligi velim: tamen nescio quo modo sit, ut amori te nihil dedisses, aliquanto molestius feram. Quæ de re scripsi ad te libere, pro mea consuetudine: neque tamen dubito, quin tu hoc ipsum, quod scripsi, pro tua humanitate æquè bonique, facias. Nam de statu rerum mearum mihi ipsi, auctori satis bono, velim credas, non modo Romæ esse me, verum etiam libenter esse, existimatione integra, re familiari aucta potius, quàm imminuta. Vale, Roma. VI. Kalend. Octob. M. D. LXIX.

IO. BAPTISTAE OLIVO

ASVLAM.

ETSI, cum hæc scripsi, non satis commode valebam, dedi tamen operam, humanitate coactus litterarum tuarum, ut aliquid rescriberem. Lator periurandam tibi esse recordationem veteris amicitie, consuetudinisque nostræ: sed maioris lætitiæ causam asserunt officia tua, quibus uxorem meam primum, graui morbo affectam, deinde filium, non minus grauius laborantem, assidue coluisti. Utinam, quam debere me fateor, aliquando referre gratiam possim: habebō quidem merito tuo parem, quamdiu vita cōtigerit. De statu rerum tua-

TUUM,

442 PAVLLI MANVTII
rum, ex Lelio Gauardo, probo iuvene, mihiq̄, suis mor-
bus, & sua virtute carissimo, cognoui ea, qua vehementer
optabam, diligi te, & coli à bonis, honestisq̄, ciuibus;
opera, opeq̄, tua multos adiuuari; augeri quotidie opi-
nionem probitatis, & doctrine tue, quo tibi nomine pla-
rimum gratulor: queq̄, tam præclare industria, tam pro-
pensa ad communem salutem voluntati, præmia debentur,
ea non dubito, quin tibi nunc quidem homines, olim
verò Deus opt. Max. vberrima persoluat. Vale, & vxor-
ri, filioq̄, quorum in salute sita mea salus est, humanita-
tem, & diligentiam, si nondum conualuerunt, eandem
præsta: à me verò, quæcumq̄, ad commodum, laudemq̄,
tuam pertinere intelligam, omitti posse nolim existimes:
si quid ignorabo, admonitus à te vincam officijs meis opi-
nionem tuam, Romæ. prid. Cal. Oct. M. D. LXIX.

PRO COLLEGIO. CANO-
NICORVM S. PETRI.

S. R. Magdalenzæ, & Leonoræ Austriae,
sororibus. Spiram.

BENE agendi ratio maxime discitur eorum exem-
plo, quorum actiones generis nobilitas, aut splendor di-
gnitatis illustrat. propterea neq̄, optabilius quidquã est,
quã ut Reges, principesq̄, reliqui ad ornandam, tuen-
damq̄, Christi ecclesiam, vnde vera salus, æternaq̄, vi-
ta & felicitas emanat, suas omnes curas, omnia studia con-
ferant: neq̄, nos ex vlla re maiorem capere lætitiã po-
tuimus, quã ex M. V. propensa ad cultum, ac venera-
tionem

tionem Apostolorum voluntate, antea quidem nobis minime dubio multorum sermone, nunc autem insigni vestis aurea munere declarata. Et, quamquam sua pietatis, perpetuaeq; innocentiae a Deo opt. Max. fructum illum capient, quo nihil potest esse praestantius: tamen nos quoq; ne partes nostrae desiderentur, primum gratias eius de ista liberalitate, istaq; mente quam licet maximas agimus, & habemus: deinde fore pollicemur, ut esset sui muneris memoria in annos plurimos inter ornamento templi, in animis vero nostris numquam extinguatur. Interim precibus omnibus, ut M. V. perpetuo bene sit, quaeq; optant, feliciter, prospereq; eueniant, a caelesti numine petemus. Romae. XVII. Calend. Ian. M. D. LXIX.

HIERONYMO. RVBEO
RAVENNAM.

EPISTOLAE tuae, in qua significas Rauennatē historiam a te esse institutam, quaeris a me, quae ad eam pertineant, nonnulla, serius omnino, quam tu expectabas, respondeo: sed obliuionis, aut negligentiae culpa liberat me diuturnitas morbi, quo primum leuiore commotus, postea grauius perculsus, ad hanc vere diem iacui. alioqui mihi in hoc genere studium nec tibi defuisset; nec defuturum vniquam, velim existimes. non est enim meum, minimeq; decere arbitror, cum humaniora semper studia praecipue coluerim, nunc committere, ut humanitatis officia desiderare a me quisquam iure possit. Adde meam erga doctos homines, in quibus excellere te video,

video, beneuolentiam: adde non mediocrem obseruantiam erga ciuitatem uestram; quæ me olim adolescentem omni liberalitatis genere complexa, immemorem, aut ingratum, in ijs præsertim rebus, quas ad eius amplitudinem, & gloriam spectare intellexero, profecto numquam sentiet, nec verò dici potest, quam valde gaudeam, quod eniteris, atq; elaboras, ut eius antiqua nobilitas, æternis ingenij tui prodita monumentis, ab omni posteritate cognoscatur. ne tu iam nunc ista voluntate magnam laudem consequeris: quid futurum putas, cum voluntati res ipsa responderit? honestis consilijs Deus, hominesq; fauent: honestius autem nihil, aut præstantius, quam de patria bene mereri. Urge igitur, & illustra, quantum in te est, gentiles tuos. quod eo tibi magis curæ debet esse, quia memoriam publicam, vetustate iam deficientem, ab interitu vindicare non potes, quin priuatam simul tui nominis memoriam immortalitati commendes. In hoc argumento quid efficere, & præstare ipse possim, non equidem intelligo: verumtamen, si quid possum, & si assequar aut legendo, aut cogitando, totum illud, quidquid erit, & quantumcumq; erit, prolixè tibi, per liberaliq; animo polliceor, & deferò. Nam illa, quæ requiris, eiusmodi sunt, ut vel historiæ veteris testimonio, vel ipsa etiam coniectura explicari facile possint. Si enim Cæsarem, cum vtriq; Gallie præsesset, in ceteriore, conuentuum agendorum causa, sæpe hibernasse concedimus; id quod ambigere non licet: quis dubitet, quin Rauennæ, quo nullum in ea prouinciæ parte nobilius opidum inuenio, conuentum egerit? De fœdere, ne
hoc

hoc quidem video cur in dubium vocetur. vrbs enim Cisalpinæ Gallia Rauenna fuit: at Galli fœderati. Locum Ciceronis in oratione pro Balbo, suffragante, vt verba tua declarant, vetere libro, ita legerem. P. Casium, virum bonum, qui viuit Rauennatem, fœderato ex populo. Vt primum patria, deinde patriæ condicio ostendatur. nam si legamus, Qui viuit Rauenna fœderato ex populo: fœderati populi nomen, id est, P. Casij patria, ignorabitur. in quo repugnat Ciceronis consuetudo. neminem enim ciuitate Romana donatum appellat, quin patriam simul nominet. Q. Iubium, seu, Q. Iunium, cur non placeat, eadem ratione adducor. nam si hunc Rauennatem esse dicemus: P. Casio quid fiet? an solus patria carebit? Dixi, quid sentirem. rogatus à te: nec mihi tamen arrogare tantum ausim, vt meum iudicium anteponam tuo in amore, atq; etiam in ijs officijs, quæ amori debentur, me abs te vinci nunquam patiar. Vale. Romæ. Cal. Febr. M. D. LXX.

CLAUDIO. STRAMBONIO ROMAM.

FATEBOR ingenue, vt & consuetudo mea, & amicitia nostra postulat: putauit te, pro tua prudentia, & aequitate, amore erga te inco contentum esse: amoris fructum, & officia requirere nunquam putauit: cum præsertim, si quis est, quem dstringant cura non quotidiana tantum, sed etiam permolestæ, is ego sim. quod tu scias & mecum tamen sic agas, quasi nescias: quid suspicer? me abs te non amari? siquidem, quos amamus, eorum

commo-

commodo libenter consulimus, odi istam rationem: errare malo cum tanta voluptate, quam am opinio mihi affert beneuolentia tua, quam id cogitare, quod si credam, iniucunde uiuam. quid enim profecerunt studia mea, illa, quae tu dilaudare interdum solitus es: aut quid egitantis vigilijs pro communi utilitate susceptis, siquidem hoc non sum assecutus, ut, quibus laborem minuit labor meus, ab ijs mihi merces beneuolentia nulla persoluatur ac velim credas, non me tamen, si quid mihi hoc nomine debetur, id ab omnibus exigere. instar omnium paucifuturi sunt: & in hoc ipso paucorum numero in primis esse te, vehementer cupio. amo enim tuos mores: ingenium plurimum facio: studia laudare nunquam desino. possum autem, ex ista mente qua virtutum ubertas aliquando futura sit, facile diuinare. & hac equidem spe, si verum scire vis, iacturam illam, quam interitus Iulij Pogrami Romana littera fecerunt, aliquanto leuius ferendam, si contexes extrema cum primis, teq; ipse, ut soles, ad summam eloquentiae laudem incitabis: non dubito, quin paucis annis Latinae linguae amissam prope dignitatem restituas. quod eo facilius fore video, quia tu, non contentus inani verborum sonitu, quo delectantur multi, prudentiam simul ex iure civili, rerumq; maximarum scientiam ex philosophiae fontibus hauriendam iudicas. Quibus causis adductus egregius ille vir, omnipraeditus ingenij suauitate, Castilioncus Cardinalis, quem tu nobis in tanta similium virorum: penuria, ereptum iure doles, ita te ferebat in oculis, ut nemini concederet, qui tui amantior esse posset. Sed illum iam lugere desinamus.

namus. quid enim lacruma proficiunt? aut etiam, (si veritatem consulimus: quod facere debemus) qui ab ijs malis, quibus referta est hominum vita, hac praesertim aetate, ad aeternas beatissimorum sedes migraverit, cur eum lugendum putemus? Hæc igitur, quæ præter nostram voluntatem accidunt, ad summi Dei voluntatem referamus. ita fiet, ut ea vel modici doleamus, vel ne dolenda quidem existinemus. Vale. Romæ. I IX. Id. Maij. M. D. LXIX.

PAVLO. TACHONO

VIBONEM.

DELECTATUS sum litteris tuis, non quia me ornant laudibus, sed quia benevolentiam erga me tuam declarant. amari enim ab eo viro, de quo bona omnia boni omnes prædicant, & optabile in primis est, & multorum diuitijs, atq; opibus anteponendum. Quare hoc ego nomine mihi gratulor. iudicio autem de me tuo, etsi vix fieri posse arbitror, ut respondere possit industria mea, tamen, siue recte sentis, gaudeo; siue erras, error quoque tuus, ut vere dicam, mihi periucundus est. Locus Ciceronis, de quo meam sententiam exquiris, totus, ut arbitror, à coniectura pendet. itaq; destitutus historia testimonio, affirmare nihil ausim. quod si tu, ubi obscura veritas est, verisimilia non contemnis: fortasse non improbabis quod scripsi in meis commentarijs, dixisse Ciceronem, Abutor coronis, quia, cum olitorem calfieri vellet, qui sibi interdum coronarum munuscula miserat, abuti coronis, id est, malam ei gratiam referre videbatur. Hæc ut dixi, è con-

448 PAVLLI MANVTII
iectura tu, si quid habes certius, imperti: & vale Roma.
XV. Kal. Apr. M. D. L X I X.

I O. BAPTISTAE. IANVA-
RIO. VIBONEM.

NEC mea valetudo, graui iam quattuor fere mien-
sium afflicta morbo, permittit, vt multa, nec humanitas,
vt nihil omnino litteris tuis amantissime scriptis respon-
deam. quamquam, si quis est, cui liceat hoc officium sine
culpa pratermittere, aut is ego sum, aut prorsus nemo.
obruor enim epistolarum numero, quæ quotidie mihi ab
ignotis hominibus, ex longinquis regionibus, non neces-
sario plerumq; mittuntur argumento. Ego autem ne-
que hoc inanium, & ambitiosarum litterarum genere
natura delector: & si velim id suscipere, vt vnus omni-
bus respondeam, quid me laboriosius, aut etiam quid stulti-
tius esse possit? cum præsertim valetudine vtar infirma,
negotijs autem curis vrgeat eiusmodi, quæ vel firmis-
simam defatigare ac frangere omnino possint. Ergo ha-
benda mihi ratio est, quæ non habetur ab alijs, cum occu-
pationis meæ, tum etiam salutis. quod si hominibus mei
amantissimis in mentem veniret: equis animis meam
causam perpenderent: non otium meum ex otio suo me-
trentur: ita ad me scriberent, vt rescribendi necessitate
rem non imponerent. Duo genera excipio, vel qui scri-
bunt ijs de rebus, quæ ipsorum vehementer intersint, qui-
bus deesse, contra officium est; vel si qui sunt, qui, qua-
cumq; de re scribant, ita deserte loquuntur, ita ornate,
vt eorum virtus, et eloquentia, non modo quæ possunt, sed
ea quæ

ea quoque, qua non possum, postulare à me suo quodam iure, atque exigere videatur. Hoc te in genere, lanuari doctissime, constituo. tu enim quamquam ad ea indaganda, et perscrutanda, quibus inuentis, rerum obscurissimarum vis & natura patet, assidue totus incumbas; & in hoc studio ita verferis, ut omnino cum paucis excellas: tamen, quasi hac vna laude non contentus, ita colis, itaque tenes Latinam linguam, ut oratione tua nihil purius, elegantius, illustrius esse videatur. quod si cupere laudari, de quo laborant multi, ego quotidie minus minusque curo: à nullo, mihi crede, mallet, quam à te. sed, cum hanc in me cupiditatem siue aetas, siue valetudo, siue ratio existinixerit: ita non moueor ijs laudibus, quas tu amplissimas in me contulisti, quasi nihil ad me pertineant, aut quasi sensu prorsus omni caream: amore quidem tuo, vnde laudes ista manant, (si enim interpretor) mirabiliter delector: eum ut eadem, qua peperit, perpetuo alat, atque augeat humanitas tua, vehementer opto. ego enim, non modo ut parentis beneuolentiam praestem, verum etiam ne genus vllum obseruantiae, studij, officij, quod ad te orandum attineat, praetermittam, pro virili mea parte operam dabo. De versibus, iocari te facile patior, & in ludicro argumento ingenij praestantiam ostendere. Sed non à me expectare, ut paria paribus. te enim, ut alumnus suum, perpetuumque cultorem, amplexantur Musae: me, qui, salute iam pridem illis dicta, ad oratores me contuli, nunc, si quando ad eas conor accedere, ut alienum, ac transfugam, à se repellunt. Vale. Romae. Idibus Aug.

M. D. LXX.

450 PAVLLI MANVTII
ANTONIO. FVRNARIO
NEAPOLIM.

ET valemus, & satis iucunde viuimus, re domestica
ita iam constituta, vt adolescenti filio, quem vni cum ha-
bemus, cogitandum de virtute potius, quam de fortuna
videatur. nam, quod ad me attinet, hanc habeo senectuti
gratiam, vt pauca iam requiram: vel quod ad illa longe
meliora properamus: non enim longe abesse videtur ille
portus, quo peruehi cupimus ex diuturna tempestate; vel
stultum quod putamus, ea quaerere cum labore, qua nec si
adipiscare, molestia finis est. quod te quoq;, ex cultum lit-
teris, hominem, sentire arbitror: et hoc equidem nomine
cum te diligo vehementius, tum diligere a te cupio. Me-
moriam nostri tua, muneribus daclarata suauissimis, perit-
cunda nobis est. Vale. Roma. XIIX. Kal. Febr. M. D.
LXIX.

EIDEM, NEAPOLIM.

QVAE solet ex carissimis, iucundissimisq; rebus
percipi voluptas, eam ipsam ex epistola tua cepisse me,
prorsus velim tibi persuadeas. hoc adeo inde perspicias,
quod in magna valetudinis aduersa molestia, defatigato
etiam curis animo, committendum tamen non putauit, vt
amicitia nostra, & humanitati erga me tua debitum re-
scribendi officium non persoluerem. Probari a te mea
scripta, atq; etiam laudibus ornari, siue tu id iudicio tri-
buas sine amore largiaris, aequo gaudeo. nam, si è studio
mei fructum aliquem exspecto: quis vberior, aut praestan-
tior, laudatione doctissimi viri? sin litteris ita vtor, vt
prater eas ipsas nihil cogitem; quod his temporibus face-
re pro-

re prope necesse: amari tamen à te, quem qui non amat, hominem vix puto, in primis optabile est. Ac de isto quidem tam illustri aut opinionis, aut voluntatis testimonio mihi vehementer, ut debeo, gratulor; tibi vero gratias agerem, si te putarem hoc officij genere delectari: quod certe tua bonitas respuit; aut si ego is essem, qui, officio deunctus aliquo, libentius in agendis, quam in referendis gratijs operam collocarem. De tuo statu, si est, ut volumus, & si nihil anno superiore accidit incommode; bene est: de meo, quem vicissim tibi pro mutuo inter nos animo cura esse non ignoro, satis multa me scripsisse existimabo, si hoc vnũ scripsero, languere me quotidie magis in earum rerum cupiditate, quas mirabar cuncta. atas hoc fortasse fastidium parit: verumtamen ratione potius assequi mihi videor, ut ita sentiam. quid enim appetam, cum nec faciã, quid vtile futurũ sit, nec iam vsura possit esse diuturna? appropinquat enim dies, qui nos ex immensa errorum caligine ereptos, in aeterna veritatis luce constituet. qua me quidem cogitatio nec secundis rebus letari, nec nimis angì patitur aduersis Munusculum, quod ad me singulis annis cum pulcherrima epistola mittere non desinis, pensio quaedam amoris est: qua ego te, amore ipso contentus, ea condicione libero, ne scribere tamen desinas. aequiore enim animo omnibus muneribus, quam suauitate tuarum epistolarum, carere possum. Vale.

Roma, XIIII. Kal. Febr. M. D. LXX.

EIDEM, NEAPOLIM.

Non patiar ignorare te, quod gratum, & periucundum tibi fore arbitror, viuere me nunc in patria, & pla-

ne viuere . fruor enim rebus ijs , sine quibus vita proflua
 nulla est , propinquis , amicis , libris , ipsa demum libertate ,
 qua nihil est carius . nam Roma , tantum aberat . vt otioso
 liceret vnuquam esse , vt negotiorum assiduis quasi fluiti-
 bus obruerer . Longius à te absun : quid refert ? ne Roma
 quidem cum essem , fore speraui , vt vnuquam te vide-
 rem : cum etas viriusq³ , valetudo , vita genus peregrina-
 ri nos non sineret . habet autem hoc amor , à virtute or-
 tus , vt absentes coniungantur animis , & sit inter eos ,
 recordatione mutua voluntatis , & beneuolentia , tanta
 suauitas , quantam vix , aut ne vix quidem vlla potest af-
 ferre consuetudo . at pleriq³ homines quotidiana fere sa-
 lutatione , colloctione , familiaritate , beneficijs etiam ,
 atq³ muneribus , ali , & conseruari amicitiam putant : nisi
 hac adsint , deficere , & exstingui stulte . nam , si ab hone-
 sto manet amicitia : nulla re indiget , ipsa se sua sponte ,
 suisq³ viribus , tuetur , ac sustinet : sin aliunde oritur ; infir-
 ma semper , inops , inconstansq³ sit , necesse est , à fortuna
 varietate pendeat ; multis viijs , & mutationibus , labo-
 ret . Ergo nos à vulgo recte dissentimus , & à vulgi con-
 suetudine nostra ratio in primis abhorret : cum amemus
 inter nos amore singulari , nec tamen inter nos officia
 multa intercesserint , aut alter alterum de facie norit :
 quod multo minus , ob longinquitatem locorum , in posse-
 rum continget : & voluntatis tamen aut ego tua muta-
 tionem , aut tu mea , non est , cur extimescas . Cupio te
 valere , & interdum , si vacabis , ad me scribere . Ego com-
 modius , quam Roma , valeo : quid mirum ? qui tranquil-
 lissimo animo viuam , & valetudinem , ab omni occupa-
 tione

tionem longe remotus, præcipue curem, desiderari autem
 litteras à te meas non patiar, si placere tibi sensero offi-
 cium meum. Vale. Ex opido, Plebe Sacci: quo me sæpe
 conferam, valetudinis, animiq; gratia: addo illud, ne
 studia colenti, quibus carui diutius, quam vellem, inter-
 pellatores molesti sint. III. non. Nou. M. D. LXX.

EPISTOLARVM
 PAULLI MANVTII
 LIRER. DECIMVS

AMPLISSIMO. CARDINALI
 IOANNI MORONO

VRPE est præscribere sapienti, quid a-
 gat, & quo modo agat: neq; ego id vni-
 quam cõmiserim: neq; id est aut consue-
 tudinis, aut natura mea: verumtamen
 excusandus fortasse videar, si vel à mea
 maxima re, quæ nunc agitur, vel ab humanitate tua,
 quam omnes norunt, et prædicant, persuaderi me patiar,
 vt agam paullo liberius, quod sentio, & quæ cum animo
 meo sum meditatũs, eadem nunc expromã, nihil dissimu-
 lans, nullo veritatem artificio tegens. Ego, vir præstan-
 tissime, quo adputaui, te, viri pollicitus eras, acturum es-
 se cum Pont. de caussa mea, latabar vehementer, & in
 hac aduersa valetudine, quæ mihi omnem abstulisse iu-
 cunditate

cunditatem videbatur, aliqua tamen voluptate perfue-
 batur. sperabam enim fore, vt auctoritas tua, pruden-
 tia, eloquentia, praesertim in optima caussa, facile im-
 petraret ab equissimo ac benignissimo principe non im-
 moderatum aliquid, aut eiusmodi, quod inuidiam exci-
 tare posset. non enim ego ita efferrī cupiditate soleo;
 quid igitur? annuam tantum ordinarij stipendiij solutio-
 nem: vt, quemadmodum Pius Quartus Pontifex, immor-
 tali memoria dignus, venientem ad Urbem insigni via-
 tico donauerat; sic Pius Quintus, omni virtute ac laude
 praestans, ab Vrbe discedentem non modo simili, sed ma-
 iore etiam munere prosequeretur. in quo ratio videba-
 tur habenda aetatis meae, habenda valetudinis, habenda
 etiam meritorum meorum. quamquam de meritis, ita
 me Deus amet, loquor non libenter: aduersatur enim
 modestia mea: sed hoc verbum expressit ab inuito dolor,
 & eorum temporum memoria, cum in meum nomen
 inuehebantur multi, aliena conferentes in me, mea mi-
 hi detrahentes. Hoc igitur alloquendi Pontificis, & cum
 eo statuendi, consilio tuo, quasi rebus meis nulla iam tem-
 pestas immineret, & quasi iam in portu nauigarem, ita
 laetabar. Postea vero quam de Mariano Victorio, sum-
 mae probitatis, rarae doctrinae, excellentis industriae viro,
 cognoui, acturum te esse de negotio meo in eo conuentu,
 qui primus habebitur eorum Cardinalium, quibus alen-
 dorum in Vrbe studiorum, moderandiq; Gymnasiij publi-
 ce demandata cura est, plane sum admiratus, mutatio-
 nem consilij: & vt ingenue fatear, quemadmodum na-
 tura mea fert, nec bonitas tua recusat, ex alta quadam
 spe

spe turbatus concidit, afflictuſq; iacet animus meus. equidem iſ Cardinalibus tantum tribuo, quantum eorum ſumma virtus, ac dignitas poſtulat: aque omnes diligo, aque colo: ſed ad eos certe nullam arbitror negotij mei partem attinere. A Pontifice ſum Romam accerſitus: à Pontifice diſcedendi facultatem peto. ſi poteſtas queritur: vnus eſt ſumma. ſi liberalitas: vnus vnico verbo pollicetur, & præſtat. ſi dignitas: qua maior eſt, quam, à Pontifice vocatum eſſe, à Pontifice cum benignitate dimitti? Hæc mea conſilia ſunt: quibus tamen, vt debeo, antepoſam tua. ſatis enim exploratum habeo, nihil te cogitaſſe ſine ſumma ratione, nihil acturum ſine ſumma prudentia. & mihi, parum in vſu rerum verſato, obſcura multa ſunt: tu tamquam Lynceus videas omnia, probatus per totam ætatem iſ actionibus, & curis, vnde ſalutis publica minime dubio bonorum omnium teſtimonio manauit. Ego me ſemel, non temere, aut repentina quadam voluntate impulſus, ſed explorata ratione, certoq; iudicio adductus, in clientelam tuam tradidi: me, liberosq; meos tue potiſſimum fidei, beneuolentiæq; commiſi. eadem mihi perpetuo mens, eadem, quoad viuam, in te vno ſita ſpes erit. tu me ornandum, augendum, tuendum ſuſcepisti: ſæpe vidi pro varietate rerum mearum, & latitiam, & ſollicitudinem tuam: nunc tamquam bonus artifex tuum vt perpolis opus ac perficias oportet. expedi, obſecro, me hac moleſtia: vel potius, hoc me periculo libera. vides enim, cum Romano celo minime iam conuenire mihi poſſe: adductam eſſe in extremum fere diſcrimen ſalutem meam: autunnum ad-

ueniāre, cuius varietatem, & inconstantiam, hic si per-
mansero, mea certe nequaquam feret imbecillitas. Ven-
netias multis nominibus cogita. idq̄, mihi primum est &
prater cetera optandum: sed. si vel per Pontificem, quod
non opinor, vel per quotidianam febrem, quod magis
me tuo, patriam, longo terrarum ac maris interuallo dis-
iunctam, petere non licebit: deponam voluntatem me-
am, suscipiam eam quam necessitas asseret. accedam ad
Sabinos colles: quos florere audio regionis amoenitate,
cali temperie, omnium rerum, quas hominum victus,
cultusq̄, desiderat vbertate. Interea me tibi totum, salu-
temq̄, meam quam suppliciter possum commendans, ac
tradens, negotij administrandi rationem singulari tua
sapientia permitto, Vale. V. Kal. Sept. M. D. LXX.

AMPLISSIMO. CARDINALI
GVLIELMO. SIRLETTO

AVGERI tua vetera erga me merita recentibus
officijs, nec miror, & vehementer gaudeo. quanquam
veteribus contentus esse poteram, erant enim eiusmodi,
vt addi nihil posse videretur: sed tamen, vt video, tua
nunc quidem ad ea per multum addidit humanitas. &
quanquam neque tua, neque collegarum tuorum, Mo-
roni, & Cornelij, de viatico mihi impetrando summa
contentio quidquam profecerit: aequae tamen vobis omni-
bus debeo, ac si profecisset plurimum est enim animi libe-
raliter instituti, spectare voluntatem in primis; minime
quidem rem contemnere, potiore tamen ipsa re volun-
tatem ducere. sane optimi Pontificis angustias temporis
difficul-

difficultas excusat: verumtamen ingrauescenti hominem etate, non solum infirma, sed etiam agra valetudine, imparatum à re domestica, cum filia nubili, ab Vrbe Roma, cuius nomen omnia pollicetur, post decem annorum labores, suis sumptibus in patriam redire, ijs fortasse, qui hac solent animaduertere, admirationem aliquam pariet. Et, quamquam ea, quæ bonis artibus debentur, ratio temporum impediatur, vt etiam liberalissimorum Principum voluntas in optimo benemerendi cursu retardetur; me tamen à litteris nulla res abducat, si modo assequi otium licebit, satis cum vulgo insaniuimus: ambigua certis, turbulenta tranquillis, inania solidis preferentes. etas, & præteriti iactura temporis admonet, vt resipiscamus, quodq; reliquum est vitæ, viuamus nobis ipsis, bonis artibus, Deo potissimum, à quo vno, siquid aut ingenij, aut doctrinæ in nobis est, cum acceperimus; ad eiusdem vnus gloriæ omnes ingenij doctrinæq; fructus referre in primis æquum est. Vale, & tibi persuade, neminem esse, vel vniquam fore, qui tuam præstantem virtutem aut magis amet, aut libentius prædicet. Cardinalem Carasam, iuuenem natum ad immortalem gloriæ, exemplum antiquæ probitatis, cuius humanitati, qua me semper est complexus, debere me plurimum fateor, nisi graue est, meo nomine salutabis. VII. Kal. Oct. M. D. LXX.

EIDEM, ROMAM.

QVID QVID tuli, dum in patriam reuertor, suaue est: tuli, autem aspera, graua, difficilia, sanequam multa; & eo magis, quod asperitates omnes agra valetudo,

letudo, & corporis imbecillitas, vehementer augebat.
 Qua dum ferrem, hæc mecum loquebatur animus. Sustine,
 præteritorum memoria, futurorum spe; & cogita,
 quas turbas reliqueris, quibus laboribus emerferis, quam
 tranquillitatem, quam quietem, petas. In patriam tendis,
 refertam bonis omnibus. ibi te complexu excipiet
 dulcissima coniux, languentem fouebit, infirmum reficiet,
 afflictum subleuabit: nullum obsequij, studijq; munus
 abesse patietur. Erat hæc duris in rebus optima consolatio.
 Itaq; letus nonnumquam eram, in dolore, ac molestia
 comitum meorum. nunc, affectus ea, quæ speravi,
 in vnâ curam incumbo, vt perditam valetudinem restituam.
 diuturnitate morbi, & inedia, corpus iam, & vires
 amiseram. accessere itineris incommoda, quibus ita
 consumptus humor omnis est, vt nimia siccitate vitæ periculum
 impendeat. in reuocanda potissimum tuis curas
 medici laborant; quam si assequor, conualuisse mihi
 prorsus videbor. dici non potest, quo desiderio te
 neor studiorum nostrorum. quasi ceruus ad fontem, si
 per valetudinem licebit, sitibundus accurrâ. tua mihi
 consuetudo, tua virtus ante oculos erit: quam imitari
 magnam felicitatis meæ partem statuam. assequi enim,
 quod optimum, atq; perfectissimum est, non cuius contingit:
 velle tamen, & conari, non mediocri dignum laude
 ducitur. Cupio conseruari veterem amorem in me tuum,
 meritis quidem à me nullis, perpetua tamen cultum
 obseruantia. quam eandem semper, aut etiam, si modo ad
 eam accedere potest, quod ego non arbitror,

arbitror, maiorem fore tibi confirmo. Vale.

MATTHAEO. SENAREGAE
GENUAM.

IAM prorsus de velluto spem abieceram, (vtar enim noto verbo: nam veteres aliter loquebantur) nisi tu, rursus vt eam susciperem, tuis proximis litteris effecisses. expectabo igitur, & quidem breui, (sic enim vis) aduentum propinqui tui, quem, arbitror, in itinere philosophos ambulantes imitari. nam tribus mensibus non modo Genua, sed ab vltima Lusitania facile ad urbem peruenire potuit. Verum ego fortasse calumnior: & illi moram, homini industrio, & agenti strenue suam rem, negotia diuturniorem, quam opinabatur, Florentia, vel Senis iniecerunt. sic enim existimo: reliqua fere per iocum. Simiolus, vt video, tibi quoq; molestus est. duci enim te vides fictis verbis: nihil cohortatione, nihil admonitione profici: quidquid dicat, inane esse. itaq; molestia te affici, necesse est, vel mea causa, vel quia rei te mouet indignitas. ac vereor, ne semper eodem loco simus, nisi tu des operam, vt ei per aliquem tuorum iudicium intentetur, & à lictore publico vocatus ad iudicem, serio rem agi sentiat. Artes hominis praedixi. quo turpius est palli, & sinere eum diutius tibi verba dare. quare, si me amas, quacumq; via potes, vrge, & contende omnibus neruis: quamquam hac quidem res tuis neruis digna non detur: sed contende tamen mea causa, vt euomat aliquando quidquid debet. quod si acciderit, atq; adeo cum acciderit: cur enim dubitem, quin diligentia tua fructum pariat? non dicam, tibi agam gratias: non enim pateris

pateris : sed, tibi acceptum referam, vt alia multa. qua si obliuiscar, hominem me esse non putem. Vale, vale iterum, mi suauissime Matthæe ; tibiq₃ persuade. me nulla magis in re, quam in tuis litteris, in amore, in studijs, officijsq₃ erga me conquiescere. Roma. XIII. Kal. Oct.
M. D. LXX.

ANDRAEAE ANTONIO.

OSTIANVM.

NISI me valde amares, quod multis argumentis intellexi, subirasce te mihi crederem, quod litteris tuis amantissime scriptis nihil vniquam responderim. sed si, cur officio defuerim, audias : non dubito, quin omni me proxsus & inhumanitatis, & negligentie suspitione liberandum putes. A quo enim tempore Roma discessisti, nullo difficultatis incommodiq₃ genere, nulla fere dixerim miseria negotia nostra caruerunt. ex ea sollicitudine, ac laboris assiduitate incidi in morbum, cuius primum vi deterritus, deinde etiam diuturnitate defessus, tentatis prope rebus omnibus, cum neq₃ periculi, neq₃ molestiae finem viderem, cepi consilium in patriam reuertendi: extremoq₃ Septembri mense, dissuadentibus medicis, & amicis, aeger, in viam me dedi. Pisaurum vsq₃ morbus ingrauescere visus est. ad spectu maris, quasi iam in oculis diu expetita patria esset, propinqui boni spe, animus corpori medicinam fecit. febrÿs abiit, antequam Pisauo solueremus. ita Venetias, refecti cibo, paullo firmiores appulimus. malum illud remanet, vt inueteratis morbis fere contingit, quod aluo sumus ita sicca, itaq₃ restricta, nulla

nullo prorsus ut cibi genere molliri, soluiq₃ possit. quod si perpetuum esset, quid miserius? sed, ne perpetuum sit, curabimus, & ea cauebimus, quibuscumq₃ rebus poterit, his primum, quæ sunt in nobis ipsis, quiete corporis, hilaritate animi, ratione victus; tum ijs etiam, quæ à medicorum scientia, consilioq₃ proficiscuntur. Habes, id quod optasse te arbitror, de statu meo: tu, si placet, vicissim aliquid de tuo. cum enim de te, tuisq₃ rationibus certior fieri pro nostra necessitudine maiorem in modum cupio: tum sermone litterarum tuarum purissimo, atq₃ elegantissimo, mirifice delector. Vale. Venetijs.

FRANCISCO. MORANDO

VERONAM.

QUAE me causa, minime natura procliuem ad noua consilia, nunc impulerint, ut negotium illud Romanum, quod Pius Pontifex Max. decem abhinc annis honorifico quingentorum scutatorum stipendo mihi demandauerat, reijciendum putarim, non facile est scribere: velim quidem existimes, eiusmodi esse, ut aliter statuere meis rationibus alienissimum fuerit. Illud certe fieri non poterat, ut cum illo mihi amplius calo conueniret. Quod experiri, constantia causa, dum cupio, parum absuit, quin ipsius cali adspectum, vsumq₃ perdiderim. Nouum igitur consilium capiendū necessario fuit, si modo mihi carus esse vellem, si salutis, quam omnes antiquissimam habent, rationem ducere, si deniq₃ vitæ munus, à Deo datum, eo vsq₃ tueri, & custodire, quoad ille ipse, qui dedit, arbitrato suo repeteret. Veni domum. hic

VERO

vero me summa quies; & domestica commoda, maxi-
 meq; fidelissima, atq; amantissime coniugis cura tanta,
 quanta potest esse maxima, plane recreauit. Febri
 abiit, nec tamen valeamus. morbi enim reliquia super-
 sunt, magis prope timenda, quam morbus ipse. qui enim
 valere possim, aut etiam quid non timeam, cum atte-
 nuatum, exsiccatumq; corpus naturali munere fungi
 sua sponte nunquam possit? quae res neq; molestia parum
 habet, & si inueterauerit, periculo non vacat. Hoc igitur
 malum nisi depulero, valere me non dicam. Studia
 nostra, remissa occupationibus, retenta tamen animo, at-
 tingere nondum audeo; ne stomacho, vnde fluxit omne
 malum, praepropera cupiditas obsit. Sed heus, mi Mo-
 rande, quando te complectar? quando adspecta, sermo-
 neq; fruuar tuo? tu ne ad nos, an ego ad te prior? Ego scili-
 cet te. ire enim, cum per anni tempus licebit, ad Gande-
 rina balnea decretum est; quae quater autea sumpsi nec
 umquam sine fructu: nunc eo summam diligentius, quod
 maiorem aetate, morbiq; grauitas, ac diuturnitas cautio-
 nem postulat. inde excurram ad te, vt te videam, te
 complectar, tecum sim. De cydonite illa, exquisito arti-
 ficio confecta, quae carui tot annos, interrupto locorum
 intervallis officij tui cursu, nisi tua sponte ad consuetudi-
 nem redieris, appellabo te quasi meo quodam iure, sic
 tamen, vt ipsum ius e tua fluxisse benignitate consistat.
 Vale, mi suauissime Morande, nosq; vt solebas, ana-
 Venetys.

CAMILLO. PALLAEOTTO

BONONIAM.

PVTASTI

PVTASTI ne vniquam fore, vt ego me Romanarum occupationum è vinculo eximerem? certe factum vides, nec mihi venit in mentem eius consilij pariter: quin quotidie magis gratulor, quod illa reliquerim, hæc sim adeptus; quod ab omni cura libenter otio suar honestissimò; quod ea nunc deniq; studia recalere mihi liceat, à quibus disunctus tot annos vixi, vel potius plane non vixi. quæ enim mihi potest esse vita sine luteri? valeat ambitio, & fucatus opum splendor, nihil est, quod cum suauissima librorum consuetudine conferri iure possit, qua mente cum essem, commisi tamen, vt aliter sensisse videar, cum sententiam nunquã mutauerim. nam ad urbem Romam eo quidem consilio sum profectus, domesticis vt rationibus consulere; simul tamen id spectans, ne delicias meas, optimarum studia doctrinarum, prorsus desererem. aliter cecidit, quis me accuset inconstantia? vicit meam voluntatem potestas eorum, quibus, vt æquum est, non minus libenter, quam necessario, parui. sed mitto præterita, quasi enim, ea dum attingo, vulneris obductam propè cicatricem renouo. Hic me propinqui, familiares, noti pariter atq; ignoti redeuntem excepere voluptate summa. Urbem priuatis adificijs elegantiore, et publicis operibus magnificentiore, quam reliqueram, inueni, præterea, quamquam ardente bello, florentem vt in summa pace rebus omnibus, quæ vel ad usum corporis, vel ad animi delectatione pertinent. quo dolore interdum, ac pane mihi succensere cogor, qui tot bonis, tanta tranquillitate, tanto etiam nobilium viro- rum erga me amore tandem me carere sim passus.

tamen id factum est, quod, nisi hinc discessissem, diuq;
 absuissem, hac ipsa profecto, quibus nunc ex interuallo re-
 cuperatis incundissime fruor, numquam omnino, quanti
 essent, intelligere potuissem. itaq; est, cur immortalis Deo
 gratias agam, habeamq; maximas, quod mihi, occasione
 grauisissimi morbi, missionis à Pontifice petendae, ipsiq;
 Pontifici concedendae mentem attulerit. alioqui nec satis
 decorum putassem, nec vniquam omnino commisissem,
 vt ante pactam diem negotium publicum, vrbemq; re-
 linquerem. in discessu commoda quadam sperabantur,
 nec defuit intercedentium dignitas, auctoritas, gratia:
 ratio temporum est aduersata, Pontifice, natura libera-
 lissimo, Turcicum bellum, & praesentis futuriq; sumptuum
 necessitatem excusante. mirum id videri nonnullis. Ego,
 qui propemodum id, quod accidit, opinione iam praecept-
 ram, non sum commotus, ipsoq; missionis impetrata mu-
 nere contentus, cetera non dixerim equidem contem-
 nens, sed certe non maxime pendēs, otij cupidus nihilo la-
 tior discessi. Nunc habeo cum valetudine negotium. eius
 enim morbi, quo me scis, Roma dum essem, nec parum
 diu, nec leuiter laborasse, molesta admodum reliquia
 sunt. sed, vt spero, sublatis iam causis, quae morbum &
 pepererant, & alebant, sedulitate, ac fideli meorum cu-
 ra, adiuuante etiam huius calis, quod in lucem editus pri-
 mum hausi, benignitate, breui omnino conualescam. Tu
 interea fac ne officium desiderem litterarum tuarum.
 Vale. Venetijs.

EIDEM, BONONIAM. NAB

NAE ego istam villulam vehementer amo, quae to-
 fessum urbanis curis leuat, reficitq; secessu, et otio iucun-
 dissimo: ubi te colligis, animumq; transfers ad contem-
 plationem pulcherrimarum rerum: quid agas, quid cu-
 res, lex nulla praescribit: scriptis, aut legis, arbitratus
 tuo: modo aprica deambulatione, modo prospectu colli-
 um, quandoq; aperto puroq; calo gaudes. nimirum hoc
 est viuere, & ista solitudine, isto vita genere, nihil bea-
 tius. cur ego tam longe absum, cur negotijs impeditor ijs,
 & quibus quo magis ut disiungar, diuellarq; operam do,
 eo me distringunt, retinentq; magis. mihi crede. si rerum
 domesticarum soluta ratio esset, aduolare ad te statim.
 in ipsam inquam villulam recta me conferrem, ut tua
 consuetudine, tuis sermonibus, tuo conuictu fruere: te
 deniq; discedente, custos remanerem, pomarij praefectus,
 villicus plane tuus. quod si accideret, ut istuc exsulare per-
 petuo cogerer, modo te interdum socio, modo cum libel-
 lus, praclare mecum actum putarem, multam salutem
 vrbibus, multam honoribus, in quibus ceteri insaniunt,
 lebenter dicerem. quid enim expectem amplius? didici-
 iam, & magna mercede sion expertus, quam inania sint
 illa, quae, communi deceptus errore, praclare duxeram.
 magna vrbes magnas occupationes, ne dicam miseras,
 habent. si quae delectat ambitio: si quis augenda rei fami-
 liaris cura tangitur: si sententiam in curia dicere, aut à
 multis in foro salutari, inter summa ponit: urbem amet:
 me quidem posthac annulum, reualemq; non habebit
 unquam. et is nostra, mi Camille, ad otium vergit.
 vides, quam fluxa sint omnia: quam facile hunc &
 illum,

illum, florentes opibus florentes aetate, repentina mores auferat: ut hoc ipsum, quod spatij nobis relinquitur, totum in luctu deputandum esse videatur. ac fieri quidem potest, ut dixi viuanus: sed, obsecro, quid erit, cur nos diu vixisse latemur, inter domesticas curas, inter hominum fraudes, infidelitates, insidias, addo etiam publica calamitates, quibus anguntur boni viri, quales nos esse, & haberi volumus? amplectamur igitur studia nostrae remota ab arbitris loca, amena, salubria, quaramus: vulgi stultitias, ineptiasq; vitemus: animo excolamus, ut eas fruges ferant, quas nec cali calamitas corrumpat, nec malus vicinus furto subtrahat, nec belli saeuientis impetus deuastet. In hac sententia te esse, & idem probati utriusq; nostrum, litterae tuae, non minus eleganter, quam prudenter, scriptae significant. Sed impedita, propter domesticas difficultates, mea ratio est: tua longe facilius, & expeditior. nihil enim obstat, quo minus id, quod vis, exsequi, & praestare possis: ego voluntate, & cogitatione pascor: ab ipsa re quam longe absim, intelligo. Nec tam men parum profeci, quod ab vrbe Roma disces. ibi enim ne spes quidem erat otij: hic saepe vaco: nec tempus perire sino: sed, quod otij perpetuare careo, identidem interpretantibus aut hominibus, aut negotijs, & quod angustia nimis vtor domestica re; ideo fit, ut conari, & instaurare multa possim, absoluere & perficere praesertim quod expectatione respondeat, nihil ferre possim. Habenda est etiam ratio valetudinis: quam vereor, ne in longum tempus affixerit Romanum calum, dicam, in negotium? aut vitamq; potius: quod ita esse vereor. Sed, si valebo, si rem

familiarē ita constitutam, ut absentis animum nihil
 pungat: imitabor, quantum in me erit, consuetudinem
 tuam, expertemq; culpae voluptatem queram. & quod
 te quoq; facturum esse, vel potius iam facere coepisse vi-
 deo, in litteris, in colenda pietate, in summi Dei, sum-
 miq; boni amore, & cupiditate conquiescam. Vale. Ve-
 netys Idib. Dec. M. D. LXX.

EIDEM, BONONIAM.

NIHIL gratias oleis, vel earum magnitudine, vel
 condimenti suavitate, vel ipso amore tuo, qui te, ut mit-
 teres, admonuit. Hispani honorem tribuunt nobilium
 mense, quia magnitudine ceteris antecellunt; mihi ne-
 scio quo modo subinsulsa videntur, tua nec magnitudi-
 nem desiderant, & carnis habent multum, & praestanti
 sapore commendantur. quare non dixit sed praeclare
 collocatur industria tua in oleario colendo. in quo multa
 consequeris, tibi, post urbanas curas, voluptatem queris:
 domesticam rem tuas: quamquam te quidem hoc arbi-
 tror in minimis ponere: amicos muneribus afficis: in qui-
 bus me non postremum locum obtinere, ita lator, ut hac
 tua saepe cogitatione in magnis molestiis non mediocre
 solatium inuenerim. Fruere, mi Camille, ista voluptate,
 qua nihil honestius, isto industria genere, quo nec libera-
 lius, nec nobilius quidquam esse potest. Scis enim, quid de
 sapientissimis viris proditum memoriae sit: agrestem
 eos vitam, expertem deliciarum, ab omni luxu, atque
 ab illa honorum morum corruptrice copia remotam,
 victu cuiusq; simplici contentam, urbana praerubisse;

agro bene culto, & ipsa largo sinu suas opes effundente
 natura, nihil vidisse libentius. Quid magni Reges? non
 ne sua manu satius pulcherrimas arbores, apto ad speciem
 ordine, iucundaq; descriptione dispositas, exterarum
 nationum legatis gloriae causa ostentabant? Hoc qui stu-
 dent imitari, quis eos iure reprehendat? Vtinam fundus
 meus aut abesset propius, aut ea saltem regione esset, ubi
 cali grauitas minime tenenda videretur. mihi crede,
 olearia ego quoq; instituerem, rusticis me oblectarem o-
 peribus, valetudini simul animoq; consulerem, quod ali-
 qua tamen vi ratione consequar, quocumq; loco, quac-
 cumq; regione operam dabo. Nam hic diu commorandi
 spem auferunt multa, sed maxime frigoris iniuria, &
 vinorum austeritas: quae tenui corpore, imbecillo stoma-
 cho, ferre vix possum, vel plane nullo modo possum itaq;
 de migratione cogitandum. Vale. Venetys. Kal. Ias.
 M. D. LXX.

FRANCISCO. CICEREIO
 MEDIOLANVM.

QVAM vereor, optime ac doctissime Cicerei, quid
 serius epistola tua respondeo, ne quid suspicere de me du-
 rius: quod certe non debes. quo enim tempore mihi Ro-
 mae reddita est, graui morbo laborabam: neq; conualsi,
 nisi post multos menses, nec in Vrbe, sed in patriam re-
 nersus. nam valetudini meae calum illud, quo vsus eram
 antea per benigno, aduersari, & obesse ita coeperat, diu-
 tius vi ferre non possem, itaq; fuit omnino, vi vitae conse-
 lerem, ab vrbe discedendum. in quo summi Pontificis
 clementiam, & facilitatem laudabo numquam satis:
 qui,

qui, de languore meo certior factus, cum adhuc muneris
 mei suscepta^q, provincia menses non pauci superessent,
 abeundi tamen potestatem petenti aq^uisimo animo con-
 cessit. quā quidem eius benignitatem tanti aestimo, quan-
 ti suam quisq³ vitam & incolumitatem aestimare debet.
 vivere enim diu me posse, aut recte saltem & firmiter
 unquam valere, si permanerem vbi coeperam agrotare,
 febri praesertim adhuc urgente quotidiana, plane despe-
 rabam. Hac si tu nosti, non dubito, quin purgatus tibi sa-
 tis superq³ sim. id enim aequitas, & earum artium, quas
 magna cum laude profiteris, humanitas postulat. Sin au-
 tem de statu meo nihil accepisti: mirari te fortasse non
 nihil decui: male tamen de me, quasi officium negligere-
 rem, aut inhumanitatis vitio laborarem, quem scires ab
 homine omnium officiosissimo, atq³ humanissimo, Octa-
 uiano Ferrario, diligere existimare non oportuit. inter di-
 uersa enim studia, dissimile suae mores, amicitia non ori-
 tur; aut, si oritur, non diu certe conseruatur. similem si-
 bi quisq³ ad amandum deligit: in quo errare se non pu-
 tat: sed, si errat, iudicium iudicio meliore corrigit, dissu-
 ta, non discissa, vt à sapientibus precipitur, amicitia. At
 mihi cum Ferrario triginta iam annos, eoq³ amplius, ar-
 tissima intercedit necessitudo. quo primū die mihi cogni-
 tus est, ingeniu, et futura doctrina principia perspexi, po-
 stea mores in cōsuetudine probati: inde ortus est vtrinq³
 amor: qui ne unquam deficeret, aleturq³ potius, et ad
 summum perduceretur, ille sua virtutis, ego mea meritis
 in illum obseruantia, praestitimus. Hoc argumento, tu vi-
 de quid tibi sentiendum de me putes: ego, cum Ferrario,

Tali viro, cuius non minus vita, quam scientia, bonis om-
 nibus, recteq; intelligentibus probatur, placere me video,
 ipse mihi displicere non possum. Nam quod vna cum eo
 Bartholomeum Capram, Hannibalemq; Cruceium in-
 calumfers: plane tecum sentio, vel tu mecum potius.
 multi enim sunt anni, cum, & hominum proborum, atq;
 eruditorum celebri sermone commotus, & Ferrarij re-
 stimonio, quo quid grauius? impulsus, vtrumq; cepti dili-
 gere. Capram, iam tum audiebam, prater ins civile, di-
 gnamq; nobili viro multarum litterarum scientiam, in-
 signi quadam erga bonos omnes, praesertim liberalium
 disciplinarum amore flagrantes, liberalitate excellere.
 quae laus eo pluris in privato ciue debet aestimari, quo mi-
 nus hodie in ijs, qui beati propter opes putantur, idest in
 principibus ipsis agnoscitur. Cruceij humanitatem ex-
 pertus saepe sum in rebus meis: doctrinam è scriptis eius
 non vulgarem, praestantem eloquentiam duxi. Qui igr
 e r dubitet, (nam te quidem vix arbitror) quin aequum
 illud apud me valeat, quod tu lepide vereq; induxisti: s
 tibi cum ijs viris, quos ego vehementer amo, vehemen-
 terq; colo, optime conuenit, sequi omnino, vt mihi quoq;
 tecum optime conueniat, sed, mihi crede, his argumentis
 iam non eget virtus tua quam probauit largita tibi sua
 iura, ciuitas omnium nobilissima probauit, mandato tibi
 publice docendi munere, senatus ille, cuius ad sapientiam,
 & iustitiam, quasi ad sacram ancoram, rebus aduersis,
 aut dubijs, omnes confugiunt: probarunt deniq; suo re-
 stimonio, suaq; commendatione, tres illi viri, omni pro-
 suo laude cumulati. Quae cum specto, mecumq; cogito,

munus hoc amoris tui delatum ad me per litteras. & eas litteras, quibus ut nihil humanius, ita nihil possit esse ornatius, quantum sit, intelligo. in quo tuendo, augendoq; rebus ijs, qua significationem habere poterunt voluntatis meae cum tua laude coniunctam, partes meae non desiderabuntur. tu velim existimes, quod tibi nunc libenter promitto, multo facturum esse me opportuno tempore libentius, id si credis, & si utendum tibi staves in omni tua re studijs, officijs, facultatibusq; meis. & eo quidem animo, tamquam ea tibi non recentis, aut dubia. sed veterima, & multorum annorum usu confirmata benevolentiae iure debeantur, erit hoc alterum humanitatis tuae non vulgare munus, quo me tibi devinctum perpetuo fore polliceor. Vale. Ex opido Plebe Sacci. VII. Idib. Nou. M. D. LXX.

OCTAVIANO. FERRARIO
MEDIOLANVM.

Mi Ferrari, si tantum amas, quantum profecto amas: gratulari te mihi aequum est, quod exoptatae diu patriae compos deniq; factus post annos decem, tenui fortuna contentus ita vivo, ut regum opes honoresq; contemnere carebam otio, studijs, rebus multis ad meam naturam aptis: quae mihi nunc omnia Dei benignitas restituit: ijsq; fruor eo suavius, quo sit usus desiderij diuturnitate iucundior. Si quid praeterea non tam de meo. Quam de meorum statu scire vis, ut ferè, qui ament, curiosi sunt omnibus: haec accipe. vxor, & filius in vrbe, commoda vterq; valetudine, illa rem domesticam, hic officinam,

emendandorumq; librorum curā administrat egregie.
 inibi, tadio diutina commorationis urbana, rusticari ve-
 bementer placet. quo primū afflicta diuturno morbo
 valetudini consulimus, & imbecillo corpore vires addi-
 mus: deinde, quasi quibusdam exsolutus vinculis. liberē
 vagatur, et voluptate pascitur animus honestissima. nul-
 lus hūc angimur curis. nullus implicamur negotijs. licet id,
 quod antea numquam licuit. prorsus nihil agere, si volu-
 mus. & quod licet, sēpē volumus. nam vehi curru, opida
 inuisere propinqua. amicorum villulas obire, conuiuiri
 etiam interdum. suauissimisq; epulas condire sermone-
 bus, hoc ipsum voco nihil agere. quamquam, qui vale-
 tudine parū firma, operam dat. vt suauiter iucundē,
 & honeste simul viuat. is profecto nihil agere mihi non
 videtur. Sed in hoc tamen vitæ genere libros, communes
 delicias nostras. abiēcisse me penitus nolim existimes.
 nobiscum ubiq; sunt, comites numquam molesti, loquen-
 tes, silentes, cum volumus, quod ad volumus. & quib-
 quam veteris morbi reliquia quadam super sunt, & vi-
 res adhuc languent. quiddam tamen aggredi sum au-
 sus, quod si, vt spero, absoluam. & si, vt principia dare se
 videntur, ita procedet industria, vel à te probabitur, (à
 te cum dico, qui subtiliter, & sincere iudicant, simul om-
 nes intelligo. tu enim is es, quem nec opinio fallat. nec
 voluntas à veritate detorqueat) vel, quin me putes
 omnes expertem ingenij, nec de mea, nec de cuiusquam
 omnino facultate statuere, & existimare quidquam
 posse, non recuso. Locus ipse me, vacuus interpellato-
 ribus, & hac viuendi arbitratu meo, rerum omnium
 dulcis;

dulcissima, optata antea potius, quam sperata libertas
 iniitavit, ut ordiret id, quod, nisi sedem hic statuo, aut
 certè, nisi in hoc secessu & in hac pene solitudine (nam
 si cum vrbe conferatur, quamquam celebre satis opi-
 dum, solitudo tamen quadam videri possit) maiorem
 anni partem consumpsero, vereor. ne ferè admodum, for-
 tasse etiam pertexere numquam liceat. opus est nec tem-
 poris, nec laboris exigui. tempus hic, ut video, deesse non
 potest: laborem communis utilitatis gratia numquam
 adducar ut fugiam: interim tamen, superiore peri. ula
 admonitus, opere curaq; plus in valetudinem quàm in
 studia, conferam. Vale. Et opido Plebe Sacci, VI. Id
 Nou. M. D. LXX.

HENRICO. ET. CAMILLO
 CAETANIS FRATRIBVS, BONIFACII
 principis filijs, Romam.

LAETARI vos arbitror, nobilissimi adolescentes,
 pro vestra erga me benevolentia, meo in patriam redi-
 tu minime dubitantes, quin tranquille viuam, vacem
 is molestijs, quibus in vrbe Roma carere vix poteram,
 fruar is studijs, cum quibus voluptatem nullam confero.
 nam de fructu, quem posteritas capere possit ex industria
 mea nihil dico. conatus equidem à puero sum, idq; mi-
 hi propositum in omni vita fuit, ut omnibus meo labo-
 re prodessem: utrum autem quod sequebar, assequi li-
 cuerit, ad meum iudicium non reuoco: viderint ij, qui
 nostra legent. ego mihi temerè nihil arrogo, nec assen-
 sor libenter, aut ita gloriola ducor, & falsa opinio
 errore.

errore, quod video multis contingere, oblectari me
 nam quod si nihil alijs prodesse possum: bene tamen me-
 reor de me ipso, dum ea lego, quibus cura sedantur, dissi-
 patusq; perturbationibus animus colligitur. & ab admi-
 ratione rerum inanium ad vera solidaq; felicitatis cupi-
 ditatem traducitur. hoc bono Romæ carebam, quia ca-
 rebam litteris, & otio, molestissimis implicatus occu-
 pationibus, quarum ipsa nunc recordatione commoueor,
 itaq; cum opinari et credere nonnullos audio, eo me con-
 silio a vrbe discessisse, vt, recuperata valetudine, redi-
 rem: ita statuo, vel eos ignorare, quàm infelicitè me-
 cum actum sit, quam diu Romæ vixi, vel in illo quin-
 gentorum scutorum stipendio tantum ponere, vt eas-
 dem sibi molestias cum eodem expediat emolumento,
 qui si naturam moresq; meos tenerent: profectò longè
 a vobis sentirent. non enim aut stipendiū illud, aut vlla me
 lucri cupiditas Romam perduxit: quamquam hac priua-
 tæ fortis homo non contempsit: sed spe sum allectus propè
 vt, vite cum dignitate traducenda, si uendi nonnum-
 quam studijs meis, amicorum consuetudine, voluptati-
 bus etiam homine ingenuo, & liberaliter educato non
 indignis. quàm contra ceciderit, vos optime nostis. nunc,
 vel si stipendio vocarer multo maiore, sic insanirem, vt
 meam quietè, diuino mihi munere post annos decem re-
 stitutam, mea studia, ipsam denique valetudinem vllò
 pretio venderem? tum verò, si eadem illa contigerent,
 iure plecterer: nemo excusatione, aut venia dignum
 duceret. nemo querentem audiret: nemo opem fer-
 ret imploranti: ad auaritiæ culpam, & immodicam
 habendi

habendi libidinem conuerterentur omnia. Praestat igitur
 sapere, id est, quam alij fortunam admirantur, eam con-
 temnere, paucis acquiescere, & iisdem contentum esse,
 quibus ipsa contenta natura est: quae, dum vita arcean-
 tur incoenmoda, & alimenta suppetant necessaria, prae-
 terea nihil desiderat. iam aetas, & valetudo, haec admo-
 dum infirma, illa quotidie magnis ingrauescens, admo-
 nent me cupiditate ne prouehar longius vela citò con-
 traham, & impendentes futurae vitae procellas extimi-
 scam. atq; facio non inuitus, ut, cum huius peregrinatio-
 nis exitus haud longè distet, non tam de via, quae mini-
 ma restat, quam de exitu ipso, qui principium asseret ae-
 terna vitae, cogitem, atq; elaborem. Haec ideo collegi, ne
 quando vos, aut aliquis potius vestri dissimilis, (nam id
 quidem à prudentia vestra expectandum non videtur)
 displicere mihi consilium meum suspicari posset, quod in
 patriam venerim. quòd utinam biennio maturius fecis-
 sem, non incidissem in eum morbum, quo valetudinem
 in perpetuum ferè perdidit: rationes hic domestica minus
 iactura fecissent: studia fortasse mea fructum studiosis
 aliquem tulissent. Vna tamen ex hoc naufragio tabula
 me delectat, quod opinione suorum amoris in me vestri,
 quod ex disciplina, praeceptisq; meis maximum vos in ea
 via, quae ad eloquentiam ducit, fecisse progressum intelli-
 go, quod perspecta denique indole, voluntate, industria
 vestra, augurari facile possum de futura gloria: nec lo-
 cum iam habet adhortatio: curritis enim vestra sponte,
 quò patri Cardinalis dignitas, & virtus, quò parentis
 integritas, & sapientia, quò auita decora, & maiorum
 nomen

476 PAULLI MANVTII
nomen immortale vocat. Valet. Venetijs. ix. Kal. Dec.
M. D. LXX

I O. CASELIO. A D
ARCEM. SVCRINIAM.

VRBEM Romam ante duos menses, difficili diu-
turnoq; coactus morbo, reliqui. melius omnino mihi
nunc est: nec dum tamen ita valeo, vi intermissa officia
repetere audeam. libros parè attingo: amicorum li-
teris, nisi graue sit argumentum, aut breuiter admodum,
aut prorsus nihil respondeo. negotia reliqua, vt valere
ipse possum, valere iussi. ea re scripsi ad te antea, & in
posterum nequid oneris mihi imponas, quod infirma fer-
re valetudo nequeat, à te peto. Familiares tuos, nobiles
adolescentes, ioachimum Basscutium, & Nicolaum
Rascium, verbis perhumaniter accipere: non inuo, quia
nec ipsi rogant & mihi, quid eorum caussa prestare pos-
sim, ipsis non rogantibus, in mentem non venit. mode-
sti sunt omnes, & morum elegantiâ præditi. ingenio &
literis, cum à te diligantur, tuaq; consuetudine sint vsi,
non dubito, quin pro etate excellent. ac sapienter qui-
dem eos facere iudico, quod apud nos aliquandiu sibi vi-
uendum statuunt. præclaram enim indolem, materiemq;
virtutis haud mediocriter calum Italianum aduocabit
quod eò magis letor, quia redundabit ad te aliquid ex
eorum summa laude, cum vel alumni fuerim disciplina
tua, vel tuis hortatib. consilijsq; in Italiam, quasi ad mer-
catum bonarum artium, si contulerint. mihi autem, ca-
ue putes, gratius quidquam esse posse, aut curari à meli-
bentius;

bentius, quam quod ad existimationem pertinere tuam
intelligam. id aded cum prastanti doctrina tua, stu-
dijsq; ad communem vtilitatem spectantibus, tum sum-
ma erga me, perspecta iam satis atque cognita, beneuo-
lencia debere mihi videor. Vale. Venetijs, XIIII. Ka-
lend. Ianuar. M. D. LXX.

HORATIO. CARDANE-
TO PERVSIVM.

GRATVLOR tibi, mi Cardanete, nec sane ma-
gis ex animo gratulari possum, quod nobilissimorum a-
dolescentum. Henrici, & Camilli Catanorum, fratrum,
auctus amicitia sis. melior omnino reperiri ratio nulla
poterat, qua ferrem equius eorum me consuetudine ca-
rere, quam quod vtantur tua. te enim vel studiorum si-
militudine, vel animorum coniunctione, vel mutuis eti-
am officijs quasi me alterum esse puto. qua molestia sint,
qua grauitate, qua prudentia, quam a communibus in-
genijs differant, quam a deprauatis huius seculi moribus
abhorreant, quia breui admodum ipse intelliges, nihil
dicam. auguratus quidem antea sum, si diuturna vtri-
que vita contigerit, quod in tanta bonitate, tam pro-
pensis ad veram laudem studijs, ab immortali Deo
sperandum videtur: nullam esse gloriam tantam, quam
non facile consequantur. nullos honores, qui non eo-
rum virtutibus vltro deferantur. Te rogo, pro eo
quanti me facis, conferas in eos quidquid poteris of-
ficij, studij obseruantia, quodq; facere cum omnibus,
qui te norunt, solitus es, id tibi cum ipsis precipue fa-
ciendum

ciendum putes, ut ijs pateant opes ingenij, eloquentiæ,
doctrina tua. De meo statu, quid quid possim scribere, ut
video, cognitum iam habes. in eo tamen erras, vel potius
errare te cogit aliorum sermo, quæd me benè numeratum
in patriam rediisse putas. decem enim annorum labori-
bus vix tria scutatorum millia, id est quantum ad siliam
collocandam requiratur, colligere potuimus. ita mihi
nulla pecunia, nullum vectigal, præter veterem singuli-
tatem, ex quo vectigal nullum est vberius, animum pau-
cè contentum, relinquitur. quare gratulari te mihi ve-
lim, non quod abundem, quod falsum est, sed quo tran-
quilla mente viuam, quod in studijs quantum valetudi-
nis ratio permittit, quod cum meis, quod deniq; nulli
implicatus negotijs, sed in summo otio, summa quiete,
summa libertate quasunt omnibus diuitijs, recte intelli-
gentium iudicio, anteponenda. Vala, & illustrissimi
Cæsaris salutem dices à me plurimam. Venetijs. XVII.
Kal. Ian. M.D. LXX.

ANTONIO. ROLANDO

PATAVINA.

ADHVC languēbam, ex vetere morbo: & filio
non leuiter agrotante, eram sanè perturbator: com-
mittere tamen nolui, ut epistola tua, insigni præsertim
Homericæ magniloquentiæ, & beneuolentiæ notis erga
me tuæ, nihil omnino responderem. Quod petis, ut or-
tionem tuam corrigam; primum id quidem necesse non
est, cum scriptor sis luculentus, iudiciorq; excellas: deinde
de vero tantum ab re mea mihi otij non est, aliena ut
possim

possim legere. aut enim non vaco: aut, si quid temporis conceditur, ad ea, quæ inchoata, rudiatâ iam pridem habeo, absoluenta, & perpoliendâ torum cōfero. quare à te peto, ut habeas rationem et valetudinis, & occupationis meæ. Ego, posteaquam in patriam reuertî, negotiorum magnitudine defatigatus, ætate etiam admonitus. & Venusinî poetæ versu, Solue senescentem mature sanus equum, mihi & Musis duntaxat viuere constituî. nullas suscipio curas, nisi quas rerum domesticarum necessitas imponit, nouas amicitias non expeto: veteribus colendis operam non do: cum vxore, liberisq; suauiſsimam vitam duco. hic enim dies, ut ille ait, alios mores, aliam vitam postulat, amicorum copia quid præter molestiam habeat, non video. si quis aliter sentit, arbitratur ipse suo viuat: ego malo mihi sapere, quam alijs. De vxore à te ductâ, de suscepto liberis, valde tibi gratulor. nam, etsi onus alenda familia, durissimis temporibus, magnarum omnium caritate, per quam graue esse non ignoro: te tamen, virum bonum, peritum optimarum artium, tua virtus ex omnibus incommodis, ac difficultatibus eripiet: aderitq; Deus, cuius eximia benignitas præclaris conatibus & optimis studijs deesse nunquam solet. Vale. Venetijs, X. Kal.

Jan. M. D. LXX.

Hb

EPISTO.

EPISTOLARVM
PAVLLI MANVTII
LIRER. VNDECIMVS

ILLVSTRISS. EXCELLEN-
TISS. I V V E N I.

IACOBO. BONCOMPAGNO.

NOTA sententia est, à sapientissimo vi-
ro literarum prodita monumentis, imi-
tatione temporum, euentu vario, per oves-
nes. et aetates comprobata, cum Principum
moribus, atq; institutis, priuatorum ho-
minum sensus, & studia congruere. est enim ita more
comparatum, vt in eorum, qui impetrant, vitam q; qui
parent, veluti in speculum intuentes, dicta simul &
facta diligenter animaduertant. inde oritur cupiditas
imitandi: inde fit, vt aut virtutes emanent, aut vitia de-
riuentur. itaque, GREGORIO XIII. cui tu san-
guine coniunctissimus, virtute carissimus es, in illa proxi-
ma calo sede, incredibili Cardinalium omnium consen-
su, in quo perspicua diuini numinis voluntas apparuit,
collocatio, specum quandam, & imaginem rerum om-
nium laudandarum quasi potest tenebras exorta luce
vidimus. & cum ad vibem quotidie tot mortales, præ-
sertim qui nobili aliqua arte excellent, sua quisque spei
fauens, tam cupide confluant, nemo dubitat, quin, cum
ille antea semper ita vixerit, vt ingenuarum disciplina-
rurum

rum studia rebus omnibus praeferret, rectum et honestum
 se amaret, ut nihil ambitioni, nihil gratia tribueret, ad
 equitatem et religionem omnia referret, eadem ei nunc
 prima sint, eadem studia colentes amplectatur, ornet ho-
 noribus, opibus augeat, maxima potestate cum optima
 mente coniuncta, ille pacem, & concordiam Christiano-
 rum Principum tuebitur: ille praclarā in perdendo con-
 tumi hoste conspirationem fouebit: illi publica salus, Se-
 diu Apostolica dignitas, summi Dei gloria, à qua num-
 quam oculos deflexit, erit antiquissima. In iustitia vero,
 cuius omnes partes nouit, plerasq; cum laude exercuit,
 prorsus eum nihil fallit: non ex aliena pendebit opinio-
 ne: non alienis consilijs auferatur: quae saepe labes, graui
 ciuitatum damno, bonos etiam Principes infecit: ipse di-
 sceptrator, & iudex res publicas & priuatas pro sua sa-
 pientia, suoq; sensu moderabitur, ac reget. Quid artes
 illae nostrae, quibus ad humanitatem informamur, qua
 fessos curiae animos leuant, nec tamen utilitatem à vor-
 luptate seiungunt, non ea nunc, nimirum diu cum oblan-
 guerint, spe quadam recreata, oculos tollere videntur?
 tumq; nouo Principe, ad liberales omnes artes maxime
 propenso, vehementer latentur, tum vero in te IACO-
 BE Illustrissime, spem suam in primis locatam habent,
 à te opem expectant, tibi se suamq; dignitatem, fatali
 quadam temporum calamitate ademptam, supplices
 commendant, non negabim, opinor, bene de te merentibus
 patrociniū tuum, & ad cetera, qua in te eluent, or-
 namenta, cum ingenij, atq; doctriua, tum vero eius mo-
 destia, qua te tam secundis rebus admirabilem praeuisti,

addes hoc, quo nullum illustrius esse potest, vt litterarum
 causam suscipias, reliqua tanquam inania contemnas:
 quamq; tibi antea laudem apud multos, versatus in ce-
 leberrimis Italiae gymnasijs, nō obscura voluntatis egre-
 gia significatione peperisti, eius augenda cum facultas
 hoc tempore diuinitus tributa maxima sit, non cōmittes,
 vt tibi ipse aliquādo, et glorie tue defuisse videaris. Qua
 si cogitas, summa sapientia est, si perficis. summa felice-
 tas nam ipsum, velle, quis in laude ponat, nisi, quod velis,
 ipsa declaret? felicem porro non ego quemquam duxerim,
 qui sibi licere putat, quidquid libet. sed qui, cum in
 magna potestate sit, licere tamē sibi nihil vult, nisi, quod
 veritas, & ratio ipsa praescribat. sensus autem hic multi-
 tudinis est, vt, abundare quamplurimis rebus, optabile
 in primis existimet. recte vero vii. neq; optant multi, &
 soli sapientes norunt. Ac mihi quidem, cum ad tuam su-
 periores vitam animum refero, hac ipsa, quae laudo, qua
 tuum nomen immortalitati commendare possunt, ea-
 dem te sentire, eadem cogitare. & velle; tuaq; sponte
 satis ad verum decus inflammatum esse, minime dubi-
 tandum videtur. eog; breuius ad te scribo, ne superuaca-
 nea legas, distentus magnarum rerum curis. scriben-
 dum tamen aliquid hoc tempore sum arbitratus. vt, cum
 omnes tecum gratulationis officio fungantur, omnes ti-
 bi nauare operam & studium velint, ego quoq; meam
 in te singularem obseruantiam, privatim nihil spectans,
 tua studio laudis incensus, & nobilium disciplinarum a-
 more flagrans, officio testatam aliquo relinquerem. Vale
 le. X. Kal. Quinct. M. D. LXXII.

CAMIL-

EPIST. LIB. XI. 483
CAMILLO. PALAEO T T O

B O N O N I A M.

PRAECLARA sane amicitia lex de similitudine
animorum in vitra^q fortuna. qua seruaretur, nihil esset
humana vita iucundus. sed, quod tu sentis, & quod ego
tecum, siue munus hoc natura fuerit, siue earum artium,
quibus ab ineunte aetate operam dedimus, in eo, quam
pauci sint. qui nos imitentur, tu profecto pro tua prudentia
animaduertis, ego pro mea tenuitate saepe sum exper-
tus. equidem nulla re magis letor, quam opinione amo-
ris in me tui, cui nisi ex omni parte responderem, homi-
nem me non putarem. amo autem te non ob illa, qua ti-
bi possunt esse communia cum multis. quod vnus ex am-
plissimo XL. virum collegio sis. quod propinquitatibus,
clientelis, opibusq³ valeas, deniq³, quod fratrem habeas
Cardinalem, & eum Cardinalem, quem non dignitas
magis, quam virtus illustrat: sed ob ea, qua tua propria
sunt. quod ab adolescentia ita vixisti, vt senilem in te
prudentiam nemo requireret, quod, ortus clarissima
gente, maiorem tamen ex te ipsa nobilitatem quaeris,
quod ad omnem virtutem. libero viro dignam, prae-
cipue vero ad liberalitatem propensus, excipis, & comple-
cteris omni officiorum genere, quicumque se studiorum
gratia Bononiam conserunt: & quo quisq³ magis vir-
tute industria, probitate videtur excellere, eo mater ac
praestantior in eum tua benignitas elucet. ita sit, vt ad li-
beralium disciplinarum studia plurimos quidem inuete-
rata iam Bononiensis gymnasiy gloria ex vniuerso ter-
rarum orbe, multos tamen tui quoq³ nominis fama pelli-

ciat. Hac ego cum alijs potius, quam tecum: nunc erumpit
 amoris vis, qua me, nihil minus ab initio cogitantem,
 prope inuitum ea scribere coëgit, qua tu cum libenter
 agas, non libenter tamen audis. occasionem autem non
 ostendenda solum beneuolentia mea, sed iudicij quod
 declarandi non leuem sane tu dedisti, cum in maximis
 occupationibus, in summa noue affinitatis letitia non mo-
 do de me absente cogitasti, quo contentus esse debui, sed
 effudisti in me suauissimis literis partem letitiae tuae, af-
 fecistiq; me voluptate tanta, quantam animus meus ex-
 ptere potest maximã. At de isto quidem officio tibi uide-
 ri ut debeo, gratias ago, habere numquam desinam: de i-
 psa uero re, quam significas, ita gratulor, ut, quae mentis
 exprimere mea sensum queant, uerba prorsus nulla sup-
 petant: ista enim affinitate, ad utram familiam oculis
 conuerto, omnia uideo plena dignitatis, plena sapientia,
 plena uirtutis. cum uero utriusq; decora copulantur, et
 le quiddam existit, quod cum intueor, haud facile, quid
 conferre possim, reperio. Quare debes expectare omnia
 inuindissima. soboles exorietur, approbante immortalis
 Deo, digna parentibus, auis, maioribus, unde mirabilis
 Christiana Resp. & in primis ipsa patris fructus capiat.
 Quod ut ita sit, pro meo ergo te singulari studio non mi-
 nus opto, quam si ad me ipsum, liberosq; meos eadem illa
 pertinerent. Tu me uelim ames mutuo, Sigoniumq;
 meum, & Amaseum salutes. Vale. Ego, quamquam ce-
 lum mutauerim, nondum tamen satis recte ualeo. Ex
 Plebe sacci. XVI. Kal. Maij. M. DLXXI.

EIDEM

EPIST. LIB. XI. 485
EIDEM, BONONIAM.

VALDE accidit non sane contra voluntatem, sed
 certe præter opinionem meam, ut Mediolani consistere-
 rem. sic sunt humana, consilia nostra perumque ratio,
 casus interdum: & fortuna moderatur. Ego gentem ea
 potissimum causa petebam, ut villulis pulcherrimis, iu-
 cundo placidi maris adpectu, & quod in primis valetu-
 do mea requirit, verno calo hieme summa fruere. nam
 Venetys hieme superiore, cum et cubiculo clauderer an-
 gusto, & camino assidue uterer luculento, parum tamen
 absuit, quin me vis frigoris absumpserit. Scis, quæ meâ
 tenuitas, quæ sit imbecillitas. nec ætatem, ut arbitror,
 ignoras. quotidie labuntur vires, & eo magis, quod ea,
 quæ mihi ab adolescentia rerum omnium antiquissima
 fuerunt, et à quibus ne nunc quidem, ætate ingrauescen-
 ti, diuelli postum, studia calorem illum, quo alimur, ex-
 hauriunt. Hæc de frigore: audi nunc, quæ supersunt in-
 commoda. Exercitationibus dum utor, confirmari me
 sentio: et ijs vii Venetys, præsertim sub dio, vel ob angu-
 stias viarum, vel ob infinitam prope ciuium, peregrino-
 rumq; frequentiam non licet. huc illuc impellimur: sæ-
 pius alieno motu, quam nostro, mouemur: vix ut inter-
 dum, ac ne vix quidem, si lubrica via est, consistendi
 facultas detur. De vino quid loquar? diuturna me con-
 suetudo Romanis, omnium facile primis, assuefecerat.
 similia non quærebam, sed quæ prorsus dissimilia non
 essent: periit omnis industria. Carnis mira penuria:
 vitulinam quidem, quæ differat à bubula, reperi-
 re, felicitatis est. Excellunt viri nobiles benignitate,

virtute, sapientia, neq; ego eorum amicitia, & consue-
 tudine exclusus vmquam sum. appetitus etiam à multis,
 quod in his rebus numero, quarum memoria non medio-
 criter oblector: sed nescio quo modo fit, etatis fortasse vir-
 tio, vt quaedam res, quibus olim pascibar. quotidie magis
 ex animo dilabantur. mihi vni, mi Camille, iam cupio
 viuere, dum vino, sic tamen, vt me ceteris etiam vixisse,
 aliquando intelligatur. Habes, cur Venetijs non sim.
 quo spectem, & vbi esse velim, ac reliqua vite domici-
 lium collocare, sane nondum constat. amœnitatem, & sa-
 lubritatem sequor. vtraq; Genue est, vtraq; vt audio,
 Regij. quo peramanter inuitor, & suburbanum mihi su-
 um, magnifice exstructum, eleganter ornatum, vir pri-
 marius, integritate, doctrinaq; excellens, Horatius Ma-
 lagutius summi Pontificis cubicularius, semel & iterum
 detulit. mihi tamen ocellus Italiae, Benaensis ora, Asu-
 lano meo, vnde multa suppetent, satis propinqua, vehe-
 menter arridet. eo me conuertit animus, eo referant pe-
 des, ibi deniq; cum rustico malim, rustico pene more,
 quam alibi cum perurbanis, in magna non modo lauti-
 tia, verum etiam copia, vitam agere. Interea sum in hac
 vrbe, & vt video, diutius ero: quam putabam, non tam
 quia propter anni tempus discedere vix iam licet. cum
 & imbres asidui vitae corruerint. & ego is sim, qui
 vel leuissimis frangar incommodis, quam quia duorum
 virorum, omni laude ac virtute circumfluentium, Bar-
 tholomaei Caprae, hospitis mei, & Octauiani Ferrary, ve-
 teritima mihi nec essitudine coniunctissimi, singulari do-
 ctina, humanitate. beneuolentia persuor. oty quidem
 habeo

habeo quod tu fortasse vix credas, in vrbē amplissima,
 omniumq; celeberrima, non minus, quam optabam, plus
 profecto, quam sperare ausus essem, itaq; studia calent,
 quod cum duo, simul illud dico Mediolani me perliben-
 ter esse. nam cum studijs, & litteris nullum vitæ genu,
 ne si Cæsari quidem addantur diuitia, permutauerim. De
 valetudine si quæris: ea sum, qua soleo, id est non admo-
 dum firma, me tamen cum domestica quiete, tum desi-
 nita quadam victus ratione, aliqua etiam animi tran-
 quillitate, tucor atq; sustento. Vale. Mediolani. Kalendis
 Nou. M. D. LXXI.

EIDEM, BONONIAM.

OLEAS Mediolanum vsq; mirum amor, & sin-
 gulari humanitas. Sed vide quid acciderit. venit in men-
 tem Simonetta tuo, ut est homo perelegantis ingenij, mu-
 nus tuum cum suo munere coniungere, & subamari sa-
 poris oleas, quo ipso grata sunt, alio tamen sapore gratio-
 res efficere. itaq; misit ad me sic ite admodum condita co-
 tonea; & qui attulit, cum mihi tuo nomine salutem
 dixisset, addidit illud, quod Simonetta lepide coniecerat,
 de olearum sapore temperando. Est igitur cur viriq;
 vestrum; a es agam gratias: nisi si paulo fortasse maio-
 res tibi debentur, cuius occasione liberalitatis alia vide-
 tur exorta liberalitas. quamquam Simonetta iam an-
 tea sanè vel plurimum debebam, quod humanitate sua
 & munus tribuisset, ut ad me, vir nobilitate prastans, &
 senatorij muneris honore insignis, domum veniret, ho-
 rasq; mecum aliquod suauissimo sermone consumeret.

quo quidem in genere, si mihi non dicam per studia, qua licet periucunda, voluntatis tamen, arbitriq; mei sunt, sed per valetudinem, cui seruire necesse est, liceret, ita me officio vinci me paterer: quemadmodum animi certè voluntati non vincor. Ego propter frigoris magnitudinem domo pedem efferre adhuc non audeo. itaq; paucis vtor. Capra hospes meus, & Ferrarius, ille quotidie, praesertim vespertinis horis, hic, quantum ei vel à philosophia studio, vel ab amicorum negotijs vacat, tantum fere metum est. horum virtus, humanitasq; facit, vt & paucos, & pauca desiderem & omnino, si studiorum similitudo, si officia, si mores benevolentiam gignunt: multos amore complecti, non illo vulgari, sed eo, qui excellit, id est qui inter nos est; quam non facile sit, opinor vides. nam, quod in epistola tua, grauisime, atq; ornatissime scripta, speras posse fieri, vt à Simonetta tantum diligar, quantum vel ille à te, vel tu ab illo diligeris, addo etiam, quantum ego me à te diligi pro tuis maximis officijs iam pridem mihi persuadeo: id qua ratione possit euenire, cum aut in eum iutueor, aut ipse me perdendo, non equidem intelligo. diuersa studia sunt: consuetudo non intercessit: vita ratio dissimillima. illum publica negotia, summarumq; rerum cura distinet: ego humili litterarum otio delector. ille, ad amplitudinem natus, curat ea, qua speciem, & splendorem habeant: ego, si quies animi datur, si colere licet eas artes, quibus à primis temporibus atatis meum omne studium, operamq; dedi cetera prope contemno, quarenda certè magno cum labore non arboror, deniq; illi celebritas, mihi, vt fatear id quod est, solitudo.

solitudo vehementer placet. Faciam igitur, quod officij
mei esse ducō, & quod à me dignitas hominis, ac virtus
non modo postulat, verum etiam exigit, vt eum omni
tempore, quamquam absens longeq; disiunctus, animo
diligenter obseruem, memoria colam, ijs etiam oruem
laudibus, quibus ille suis maioribus vt respondeat, sis
emittitur, vt assequatur. quod eum scire tuis litteris, &
persuasum habere, si cognouero: summo me, ac singula-
ri affectum abs te esse munere iudicabo. Vale. Mediola-
ni. Kal. Feb. M. D. LXXII.

E I D E M, B O N O.
N I A M.

QVID est, cur sperem assequi me posse tua merita
officijs meis? par in viroq; voluntas: id enim iuuat crede-
re: sed condicio longe dispar. tibi enim ad me ornandum
vna cum voluntate suppetunt reliqua, auctoritas, di-
gnitas, virtus: mihi ad gratiam referendam, præter vo-
luntatem nihil prope relinquitur. itaque, tu me magis vt
diligas, quam ego te, nunquam concedam: officij reside-
re plus apud te, semper fatebor. dissimulem? nihil me
ingratius. negem? facile refellar. testes erant an-
tea meritorum tuorum, egregiaq; cuiusdam volunta-
tis erga me sanè quam plurimi: nunc accessit, qui pro
sexcentis vnus est, vir amplissimus Scipio Simonetta:
qui, quod me amet, quod aliquid esse putet, quod etiam
in sermonibus laudet, magnam in eo sanè benignitatem
hominis agnosco, sed tibi quoq; tribuo: cuius ille iudici-
um, quanti faciat, quo primum diem sum eum allocutus,
hauit

haud obscure perspexi. Quod scire vis de mea valetudi-
 ne quam tibi summa cura esse vehementer gaudeo: tar-
 tium abest, vt optima fruatur, vt ab optima absim aliquanto
 etiam longius, quam à deterrima. ac si mihi medium
 quiddam contingat, praclare mecum agi putem. sed, id
 vt optare potius liceat, quam sperare, atas facit, & vale-
 tudo. studia mitto: à quibus diuelli non queo. nihil me
 magis, quam scire delectat. ita scribo, vt ad alios indu-
 stria mea fructum peruenire cupiam: sed, mihi crede, ple-
 rumq; sit, vt, quo diligentius in hac cura versor, eo plura
 ipse discam, quam alios doceam. De amicitia si tibi scri-
 pulus molestus est, euellet eum aut Aristoteles, aut Cice-
 ro noster: quos tu cum magistris habeas: miror sane, cur
 ad me quidquam referas. nam ego me vel scire nihil pu-
 to, quod tu nescias: vel, si quid scio, ab illis didicisse confi-
 teor. hoc tantum dicā, idq; tua causa mi Camille, quan-
 do te hoc genere libenter video disputare: si quis perfe-
 ctam illam amicitiam, cum ex duobus annis tanquam
 vnus sit, vt afficiantur pariter in vtraq; fortuna, vt nihil
 iucundum, nihil triste separatim, communia sint omnia,
 hoc, inquam genus amicitia si quis cogitet, & ea qua le-
 guntur in libris, inter homines quærat, eum frustra labo-
 rare. est enim animi, vt reliquarum rerum omnium idæa
 quedam & species absoluta: cuius præstantiam mente
 comprehendere et ingenio consequi fortasse licet. exem-
 pla certè sub oculos non cadunt. hac ego ita sentio: tu, si
 quid contra, doce me. Vale. Mediolani. idib. Mart. M. D.
 LXXII.

EIDEM, BONONIAM.

AGRA

AGRi vestri, siquidem, vt scribis, imbribus irriga-
 ri capti sunt, meliore, quam nostri, qui adhuc valde si-
 tiunt, cœli munere fruuntur. de vindemia tamen, quod
 ad bonitatem firmitatemq₃ vinorum attinet, bene spi- ra-
 tur: de copia, fore certum est, vt non abundemus. Ego,
 non expectatis imbribus, iam sarcinulas collegeram, vt
 in viam me darem: nihil enim erat potius, quam vt do-
 mum redirem, eoq₃ itinere te viderem, & villulã tuam,
 vtrog₃ autem fruerer, quamdiu per anni tempus liceret:
 sed vicit consilium meam Cardinalium voluntas: quo-
 rum opera est effectum, vt GREGORIVS XIII.
 Pont. Max. qui tamen sua sponte liberales disciplinas
 miro quodam studio amplectitur, fouet, alit, honorifico
 me stipendio retinendum putauerit. Hic igitur cogimur
 consistere, libenter, vt Roma, in summa celebritate, &
 amicorum copia, inuiti, vt à te disiuñcti, cuius consuetu-
 dine non semel, aut iterum, sed perpetuo astiuis mensi-
 bus, amœna regione, iucundo otio cum communibus mu-
 sis frui cogitabamus. hoc tamen quidquid est incommo-
 di non illud quidem penitus, sed aliqua saltem ex parte,
 quantum scilicet per viriusq₃ occupationes, libebit, litte-
 rarum commodo sacietur. Vale. Romæ. VII. idib.
 Sept. M. D. LXXII.

HIERONYMO. CAPRÆ

MEDIOLANVM.

QVOD ad me Camilli Paleotti, viri nobilissimi,
 meiq₃ amantissimi, litteras misisti, valde gratum: quod
 vero cum ijs etiam tuas, easq₃ Latina scriptas, & ita
 quidem

quidem, ut Romanam illam veterem elegantiam redderent, multo etiam gratius. nam ut, Mediolani cum essem, interdum sermone tuo summatim voluptate fruebar: sic, adempta mihi nunc tui sermonis vsura, totam spem huius mitigande molestia tuis in litteris repono. quamquam hoc in genere ita moderabor mea cupiditate, ne tibi plus oneris imponam, quam vel occupationes t. e. vel studia patiantur: cum praesertim eadem scribendi lego pariter vtrumq; nostrum teneri aequum sit: ut, cum tibi caueam, mihi quoq; multis curis implicato, caute re simul videar: quid igitur faciam? nimirum id, quod vni relinquatur, ut ex amoris in me tui memoria solatium capiam; ea fruatur, in ea te absentem intuebar, alloquar, amplectar, & in exoptata re falli me sinam errore perriucundo. atq; hac quidem in perferendo tui desiderio satis comoda ratio est, illa perdifficilis, remunerandi officia tua: quae cum libenter, & saepe cogitem, egregieq; partes in eo meo animo expleam; nisi tamen id tibi re ipsa aliquando persuadeam, non bene mecum actum existimabo. Extremum illud est, quod a te vehementer peto, ut quantum mea causa vis, quem velle arbitror quantum cupio, tantum studij ponas in tuenda mihi benivolentia, cum quia thesauros non permutauerim, virorum illustrium, sapientissimorum senatorum, Scipionis Simonetta, Ludouici Macentij, Hieronymi Montij: quorum erga me singularem humanitatem, semel atq; iterum salutationis officio perspectam, nulla vniquam apud me delebit obliuio. Aldus filius te salutat, amicitiamq; tuam, ut debet, plurimi facit. in salutem viro optimo;

multisq;

multūq; virtutibus ornato, Hannibali Crucceio, dices
meo nomine. Vale. Venetijs. II X. Kalend. Maij. M. D.
LXXII.

HANNIBALI CRUCEIO.
MEDIOLANVM.

INFIRMO adhuc corpore ob recentem morbum,
nec mente, ut verè dicam satis tranquilla feci tamen, ut
hac ad te exararem, amore impulsus, quo te sum comple-
xus ante multos annos, cui tu, ne quid addi iam possit,
humanitate tua, probitate, virtute perfecisti. Ille igitur
amor, qui me ad scribendum impulit, idem purgationem
tuam, quod me non salutasses in discessu, ut indignam
viroq; nostrū, planè respuit. Ego de te, tuorumq; va-
letudine quā saepe quaesierim, Ferrarius noster optimus
testis est. atq; ille de te ea, quæ volebam scilicet, de fi-
lia paullo duriora; quæ comprobata euentu, teq; atate
iam ingrauescente tam graui percussum esse vulnere,
ut debeo, vehementer doleo. ac mihi quidem, partes
esse meas veniendi ad te, ut hominis amantissimi officio
fungerer, saepe tunc in mentem venit: sed cum opem
tibi à me offerri nullam posse, molestiam verò fortas-
se aliquam posse, intelligerem; essem præterea, ut so-
leo, imbecillior, tenui me, inuitas equidem, sed tamen
tenui. tu certè, cum iaceres, aut confirmato corpore
nondum esses, ad me ut venires, expectare non de-
bui. non enim is ego sum, qui plus amicis oneris impo-
nam, quā quantum ipse suscipiam. Ego mihi largior,
& hoc in prima amicitia parte pono, ne quem colam
ambitio

ambitiosius, ne sapè domus eam, ne tempus inani sermone conteram, ne deducendi, aut reducendi laborem, & molestiam capiam. Quæ si mihi concedi volo: cur ea tibi, vel alyis eripiam? ad etiam purgas te de superiori tempore: quod sex amplius mensibus, id est quamdiu Mediolani mihi esse contigit, ter, aut quater ad me ueneris. Id quidem satis ab Hannibale Cruceio fuit, homine publicis muneribus assidue distento, domesticus etiam tricus impedito. qua nobis, qui, liberos habere, & patres familias appellari, pulchrum putauimus, negligenda non sunt. Sed, ut hæc omitam, atq; huius generis alia, quæ tibi cum multis communia esse possunt, et ut attingam ea, quæ uel tua propria sunt, uel centè communia cum paucis: nullum ne minus, nullum ne priuilegium habet uirtus? ea uerò habet, & quidem maximum, ne uulgè legibus teneatur, ut sui iuris arbitriq; sit, ut se ipsa sinatur, ut otio interdum, & solitudine gaudeat. sint igitur uirtutes uoluntarie, sint gratie semper, & iucunde, ideo tamen rara, quia perquam raro necessaria. facis hæc à nobis uulgaria, mi Crucei, in quibus non modè officium, uerum etiam laudem quidam locant: ego inæpica, uilia, putida censeo, minime digna ijs artibus, studijsq; quæ colimus. uiget, & uigebit ipsa per se, exteruam opem contemnens, suis sulta uiribus, necessitudo nostra absentes præsentem, ydem erimus: & multa etiam, quibus præsentem saepe carent, animorum coniunctione, studiorumq; similitudine consequemur. cur enim, quod ipse tibi de me polliceor, & quod libenter præstabo, id à te uero optimo, omniumq; humanissimo, non expectem?

uale,

Vale & Ferrario meo salutem. Venetijs, idibus Maij.
M. D. LXXII.

IOANNI CRATONI
VIENNAM.

QUA primum hora in patriam redij, vnde men-
ses aliquot absueram & valetudinis, & otij causa, qua-
si statim de filio, Ecquid Crato noster? Val. t. inquit,
& nos amat: deinde, quid tu ad illum de me, quam saepe,
& nos amat: deinde, quid tu ad illum de me, quam saepe,
quam amanter, quid ille ad te scripisset, pluribus verbis
exposuit. vix credas, & cum salua hic omnia compe-
rerim, & eam nurum, quam volebam, atque, moribus,
forma, quantus tamen ex litterarum tuarum humani-
tate letitia cumulus accesserit. quanquam, cum mihi
iam antea & natura, & consuetudo tua nota sit. peccare
mihi videar, & graue admodum scelere obstringi, si,
quod ab vtraque abhorreat, & quod vtraque indignum
sit, suspicari me vniquam patiar. Nec vero, ne quid id,
quod mihi boni contigit, agnoscere. languere autem in
gratia referenda: velim existimes. refero enim, mi Cra-
to, referamque, dum viuam: at quibus rebus? ijs, quibus te
contentu fore scio, memoria, amore, obseruantia. nam
reliqua neque tua dignitas, neque fortuna exspectat: neque
is ego sum, qui possim paria paribus, aut qui officium pos-
tius in compensare, quam in emendanda voluntate posi-
tum putem. in quo illam capio voluptatem, quod filius
meus, quem studijs mihi & institutis persimilem esse,
fortuna velim paullo meliore, te in oculis fert laudare
non desinit, sicut alterum parentem obseruat, & colit. is

excusat silentium suum: habet enim, non modo quod assidue agat, verum etiam quod libenter agat in nouis nuptijs, quæ si quid parient, vel dicam etiam omnis causa quod parient, id tibi, aut qui tuo nomine agat, sacro lacuacro suscipiendum deferitur, aut amicitia nostra: tuis instituta non vulgaribus officijs, nostris ad hanc diem studijs egregie culta, religionem quandam assequatur, quæ labem ab ea culpamque, prorsus omnem perpetuo remoueat. Mediolani abditus in litteras vixi, si quaris, quo studiorum genere: explanandis Ciceronis orationibus: quod mihi propositum fuit ante multos annos, nunc dandi sunt dies tum amicis: tum etiam negotijs. Commentario in epistolas, quæ familiares vocantur, conuicio iam prope efflagitatos, debere studiosis diuinius vix possum. id nunc cogito, ad quem mittantur, an ad eum, qui me ornauit ea dignitate, cum qua nullas opes confero: tu statue: ad te enim refero, cui vel prudentia, vel amore erga nos quem antepo nam, habeo neminem. Vale.

Venetijs. XI. Kalend. Maij. M. D. LXXII.

HENRICO. ET CAMILLO CAETANIS PERUSIAM.

ACCIDIT incommodè, vt, quo ego tempore ad urbem veni, negotij quidem causa, sed maxime studio nostra consuetudinis ex interuallo regustanda, vos eodem fere Perusiam ex urbe discesseritis. quamquam cur ita loquor? recte vos, & sapienter fecistis, istam salubritatem secuti, urbe relicta anni tempore difficillimo. quod pro mea in vos singulari beneuolentia sane vehementer laetor.

latoꝝ. mecum autem actum est incommodius, qui vestro
 ad spectu, vestro sermone caream, ex quo summam vo-
 luptatem spe, & cogitatione præceperam. at potest hoc
 sarciri litteris, qui potest? habent enim littera suavitatem,
 sed, ut ego sentio, minime cum ea, qua presentes
 fruimur, conferendam: vel quod in familiaris sermone
 eripere licet argumentum ex quacumq; re, que gra-
 tissima libertas est: vel quod in voce, oculus, vultu est
 quiddam, quod amemus magis, non modo quã in litte-
 rarum notis, sed sæpe etiam, quam in rebus ipsis, que lit-
 teris explicatur. quo molestius careo sermonibus vestris,
 qui presertim fore suspicor, ut circiter id. Sep. fractis iam
 his caloribus, quibus maiores non meminimus, cum filia,
 quam ante biennium agra valetudine discedens in cœ-
 nobio sacrarum virginum reliqueram, in patriam re-
 uertar. hoc si euenerit, spe mea frustratus, fortunam ac-
 cusabo, vos quidem animo complectens, dum de vestro
 erga me amore, dum de moribus, dum de virtute cogita-
 bo: quod mihi nec ipsa fortuna, nec vlla dies vniquam
 eripiet facile, ut spero, consequar, ut quasi officium me-
 um ex aliqua parte persoluerim, ita dolor, et desiderium
 ex aliqua saltem parte leniatur. Valete. Roma. v. i. Kal.
 Sex. M. D. LXXII.

CAMILLO. CAETANO

PERVSIAM.

DILIGENTIAM litterarum verus amor non
 desiderat. itaq; quod per biennium nec ego ad te, nec tu
 ad me quidquam scripseris, virumq; nostrum libenter

omni culpa libero. te quidem etiam vehementer laudo,
 quod à iure civili, in quo perdiscendo totus es, ab ijs arti-
 bus, vnde manat decus, officij minime necessarij causa
 deflectendum non putasti. nam, quod ad me attinet, vixi
 cum veteribus musis, fortasse parum vtiliter. sed tamen
 vixi, quamquam quid vtilius, quam recte valere? id ego
 peregrinatione. & libero quodam vite genere: si mi-
 nus quam optabam, at certe plusquam sperabam, sum af-
 secutus. videras hic me diu languentem: vidi ego saepe
 dolorem tuum: quo quidem amoris argumento ita sum
 letatus, vt medicinam praestantiorē nullam senserim.
 nunc beneficium illud tuum, fratrisq; tui Henrici, omni
 laude, qua cadere in adolescentem possit, ornati, tueor, vt
 aequum est, & tuebor memoria sempiterna: officijs eti-
 am gratum fore medicerem, si modo vestra vel fortuna,
 vel virtus officium à mea tenuitate vllum expectaret.
 De Antonio Persio scripsi ad filium diligenter, non du-
 bito, quin, vbi opus esse intelliget. eo curam, operam, in-
 dustriam suam omnem conferat, neq; id magis, vt mihi
 obsequatur, quam vt à vobis gratiam ineat, atq; adeat,
 vt hominem excellenti virtute praeditum eo sibi consilij
 officio, vnde in homines quamplurimos, & in multas et-
 rates haud minima diffunderetur & propagabitur vtili-
 tas. Vale, & salutem fratri plurimam. Roma. V. Id.
 Quint. M. D. LXXII.

HORATIO. CARDANE-

TO PERSIAM.

CVM ante aliquot annos excellere te cognouerim
 is 1117

ſus artibus, quas qui non diligit, hominem vix puto, &
 cum ad hanc laudem ornamenta morum, probitatis, hu-
 manitatis, id quod paucis admodum contigit, addideris:
 quid eſt, quod malim, quam ſic amari abſ te, vt me tibi
 parem animum reddere. teq; mihi cariffimum eſſe tibi
 perſuadeas? amoris autem ſigna cum à te multa ſint,
 hoc eiufmodi eſt, vt eo maxime delecter. quod me Peru-
 ſiam inuitas, et quaſi de veteri nomine appellas. ais enim
 promiſſiſſe me, nec promiſſum ſoluiffe. na tu bona memo-
 ria es, quam tamen amor in me tuus aluit, & confirma-
 uit. at mihi id exciderat, vel quia tunc ratione temporis
 conſiliũ mutare ſum coactus: vel quia leues culpas verus
 amor facile diſſimulat. nunc in ſumma tibi obſequendi
 voluntate vide quid obſiſtat. ego, ſi cum vno altero ve-
 puero iter haberem, expeditus nullo negotio excurrerem
 ad te. quid autem iucundius, quam Cætanis meis, tibiq;
 non modo id optanti, ſed etiam exigenti dies aliquot
 dare? ſed exiguo comitatu, cum filiam virginem ducam,
 tot dierum viam conſicere quam honeſtum ſit, tute cogi-
 ta. Accedit illa moleſtia, quod duas lecticas, diurna mer-
 cede conductas, quaternis ſcilicet ſcutatis in die, vltra
 præſcriptum à lecticarijs tempus remorari non licebit.
 breuis enim mora ferri poſſet: ſed in veſtra conſuetudi-
 ne, veſtrisq; ſermonibus, addo etiam in lauta, nobiliq; ci-
 uitate, biduum hora eſſet. Habes meam cauſam: quam,
 non video: cur non probes. nam, quod ad animi volun-
 tatem attinet, tu vt cupidior mei videndi ſis, quem ego
 tui: numquam conceſſerim. Vale. Romæ. Idib. Sextil.

M. D. LXXII,

506 PAVLLI MANVTII
M. ANTONIO, CIOFANO
S V L M O M E M.

VASCULO aereo, quod ad me Hercules frater tuus
heri attulit, nihil amabilius, neq; id vsu magis ipso, quam
operis elegantia. equidem, Sulmonenses homines valetu-
dine satis antea cognoueram, hoc artificij genere ce-
teris hominibus antecellere, vix vniquam putassem.
nunc perspecta industria, illos laudo: te de isto munere
vehementer amo. Nos hic, fracti caloribus maximis, lan-
guemus, ego in primis, tenui admodum & infirma vultu-
tudine. itaq; ingenium, artemq; si tamen ingenij, &
artis aliquam in me est, non, vi solebam, in litteras, &
studia, sed anni tempore coactus in vnam valetudinis cu-
ram confero: & si quid proficior, qua doctrina praestanti-
or? vos istuc me fallit poeta vester, gelidas vndas, eaq;
vberimas, habetis. nimirum istuc est viuere, si cui ca-
lum eiusmodi contingat, ut hieme tepeat, aestate refrige-
retur, quod si vtrumq; non licet, vel alterutris optio de-
tur: ordinem natura non equidem contemno, verum ta-
men aestiuam temperiem, nec ut arbitror, iniuria, longi-
pratulerim. nam frigoris acerbitas camino iuculentis,
pellita veste, cibi etiam ratione mitigator: caloris leuati-
da molestia, pauci sunt, qui sine periculo remedium inue-
niant. est igitur, cur tibi gratuler, cui contigerit id, non
modo quod ego pluris facio, sed fortasse etiam quod si
vera pluris est. ego si dignus amore tuo, dignus etiam de-
lore sum, cuius ad naturalem imbecillitatem vix ferenda
robustioribus astus incommoditas accesserit. Vale. Ro-
ma, V. Kal. Sex. M. D. LXXII.

HORATI

HORATIO. MORONO

EPISTOLA tua, sermonum tuorum simillima,
 quam me affecerit. qua voluptate perfuderit, quem ad
 meam superiorem erga te voluntatem cumulum addi-
 derit, nec mihi verbis explicare, nec tibi mente conse-
 qui facile sit. O miram prudentiam, suauitatem, elegan-
 tiam: equidem antea te non vulgariter amabam, vel
 quod Ioanni Morono Cardinali, praestantissimo viro, cu-
 ius in me exstant merita quamplurima, propinquus esses:
 vel quod ore, sermone, moribus modestiam singularem
 praeferres. nunc vero, cum ex epistola tua, quam longe
 per eloquentiae rectissimam viam ingenio, studio, indu-
 stria processeris, intellexerim, neque solum, qui nunc es,
 verum etiam, qui futurus aliquando sis, conijcere potue-
 rim: ita sum amore incensus. nihil ut unquam senserim
 ardentius. & quamquam haec adolescentiae tuae tam pra-
 clara principia gratulationem potius quam cohortatio-
 nem, requirant: in eam tamen partem nescio quo modo
 libentius delabor, ut te hortet, ac rogem, ne contentus
 communi laude sis, ne mediocribus acquiescas, ne pra-
 stantiam naturae tuae languere unquam sinas, sed eam ita
 exerceas, ut, quod adhuc fecisti, et quod facturum te esse
 non dubito atatem semper virtute vincas. in eo si putabis
 omnia summa esse collocata: mihi crede, omnia summa
 ad te confluent. quaritur enim cum labore virtus, ea vero
 sine labore omnia consequitur: quod qui ignorat: aut qui
 aliter sentiunt, nihil habent in vita firmum, nihil stabile,
 dubia semper fortuna vacillat, nulla re perpetuo fruuntur.
 Vides autem, opinor, non eum te esse, cui liceat virum vis.

nam obscuro loco nati si dignum laude nihil praestant. vi-
tio non datur: domesticis enim latebris desidia regitur: a
nobilibus autem quasi debita res exigitur virtus: eam si
habent, vere nobiles dicuntur: si secus illa ipsa à maioribus
accepta nobilitas dedecus & culpam auget. te fami-
lia tua claritas ad gloriam vocat: tibi rectum atq; expe-
ditum iter ostendit: desletere te, aut offendere nusquam
pauit. quae tamen proponenda tibi ne sint, effecisse iam
videris, totus addictus liberalibus disciplinis, totus incur-
bens ad ea, vnde verum decus, & vera nobilitas exori-
tur: vt, qui tua studia plane nouerit, is tecum gratulatio-
ne potius, quam ego omiseram, quàm cohortatione, vici-
dum esse uere putet. A me tamen quae dicta sunt, sic in
bonam partem accipies, si prius, eum esse me, tibi persua-
seris, qui tuae laudi, tuisq; studijs libentissime seruiat. hoc
enim si credes, res ipsa te profecto numquam fallat. V. l.
le. XIIIX. Kal. Sept. M. D. LXXII.

ANTONIO. FVRNARIO
NEAPOLIM.

QVOD felix, faustumq; sit, iterum Romae sum, id
mibi, non dicam inuito, (quis enim inuitus, honesta pra-
ferim condicione, Roma sit?) sed certè nec opinanti con-
tigisse, velim credas. nam, cum, post obitum pij V. Pont.
Max. quo sedente nescio quo meo fato secundis vii ven-
tis haud satis mihi vniquam licuit, eo consilio ad urbem
venissem, vt nubilem iam filiam, quam hic biennio ante
ager discedens in caenobio celeberrimo, sacris commu-
datam virginibus, reliqueram, in patriam ad nuptias
reducere

reducerem, exceptus incredibili omnium latitia, precibus
 amicorum, suafu Cardinalium, iussu GREGORII
 XIII. Pont. Max. cuius ex mente, propter sanctitatem,
 ac sapientiam, honesta omnia, vitia, salutaria profi-
 ciscuntur. sedem hic statuere, & redeundi consilium ab-
 ycere sum coactus. quod tibi, mei amantissimo, qui me o-
 lim discedente doluisti, significandum putavi. videre e-
 nim mihi videor tuum vultum, cum hac leges. utinam
 tu quoque, videres animum meum, dum hac scribo. tua la-
 titia mihi latitiam affert: in amore pari, qui tuus est sen-
 sus, idem & est, & esse debet meus. mutuae voluntatis
 fructus non apparet: quid tum? non ij sumus, qui amicit-
 iam utilitate metiamur: iam pridem eruditi animi,
 & docui, vulgaria quadam contempere, sola virtute,
 que nulla re indiget, nullam extra se appetit, contentum
 esse. in quo tuos sensus meis cum sensibus congruere, neque
 dubito, & vehementer gaudeo. Vale. Roma. XII. Ka-
 lend. Oct. M. D. LXXII.

MARTINO. BERZEVI
 CAEOPATAVIVM.

EGO vero & postremis Cratonis litteris respondi,
 contra quam tu existimas: & illius epistolam, tum quia
 testis esset amicitia nostra, tum quod ita scripta, ut ad e-
 legantiam parum, ad prudentiam certe nihil posset acci-
 dere, vna cum meis imprimendam curavi, quod tamen
 antea familiaribus meis, vehementer petentibus, exclu-
 seram. nunc id ei submolestum fuisse, indicant litterae tuae
 in quo summam eius modestiam agnosco. mea quidem

cogitationes, præter illius laudem, nihil spectant. quod si aliter ei persuasum crederem, vitam mihi acerbam præterarem. nemo est, cui me magis debere et consistere, & gaudeam. Volumen epistolarum mearum, cum valetudinis causa ab vrbe discederem, dedi negotium filio, ut ad eum mitteret. nec mandatum neglexit. amat enim, obseruatq; Cratonem, pro suis ergo nos officij, æque propemodum, ac me ipsum. Quod ais, Patauij cum essem, adire te ad me, nisi Pinello duce, ausum non esse; cum tamen Roma perhumaniter à me esses acceptas: id equidem valdè sum miratus. tibi tua virtus aditum facile præfecit ad amicitiam meam. vinam is sum, qui præstare aliquid tua causa possim. ambigere te non paterer de animo erga te meo. Filius te salutet. Vale. Venetijs. XI. Kal. Sext. M. D. LXXI.

EPISTOLARVM

PAVLLI MANVTII

LIRER. DVODECIMVS

CAMILLO. PALLAEOT-
TQ BONONIAM.

 IN tuas litteras ego sine nomine, præsertim ad te, quem tanti facio, quanti fortasse neminem: equidem ornatum meum vix agnosco. itaq; peto à te, ut mihi litteras illas remittas: quo simul intelligam, de emblemate quid scripserim: si modo is ego sum, qui ais.

qui aliquid scripserim. valde enim in hoc quoque periturus
 bor. Quod ais me rursus in bellum: ominare, queso, me-
 lius. ego enim quietem, ego otium, ego studia mea & vr-
 bi, & urbanis rebus antepono. sed si & vrbe, & simul
 studijs meis frui licet: quis erit tam iniquus rerum asti-
 mator. qui mihi non concedat? otij quidem adhuc, quan-
 tum optavi semper, tantum conceditur. negotium spon-
 te nullum suscipiam. imponetur: feram, quoad licebit, id
 est quoad instituti mei ratio permittet. nihil enim malo,
 quam posteris prodesse. in eo mihi diuitia, in eo sunt om-
 nia. quod si non assequor id, quod propositum est: me ta-
 men ipsum, conari, & velle, delectat. vtinam consuetu-
 dine tua ne carerem: nam, ea si accederet, in celo essem.
 voluntas vtriusque nostrum eadem fuit, facultas defuit.
 Vale. Romae. XIII. Kal. Oct. M. D. LXXII.

EIDEM, BONONIAM.

AGNOVI erratum amanuensis: in quo tamen sub
 accuso negligentia meam. nam si, scribere, est officium:
 omnes officij partes complecti, eius est, qui cum vehemen-
 ter amet, tum etiam amari vehementer debeat. eum au-
 tem esse me si profitear, & pradicem, quod vtrumque fa-
 ctio, faciamque, dum viuam: non est, cur me quidquam da-
 re auribus, aut gratia causa fingere, quisquam putet. tu
 enim is es, cuius in me ornando studium eiusmodi sem-
 per fuit, vt, non modo quantum possim, sed plus etiam
 quam possim, tua debere causa mihi videar. ideo fit,
 vt, si quid in minimis etiam rebus aut omittam, aut
 committam, sceleris prope loco ponam. tu autem cum
 dissimula-

*di simulas, mihiq; ignoscis, ingenium simul & humani-
 tatem declaras: nec me tamen culpa, cur aue liberas, ego
 enim, cum tibi de ista facilitate agam gratias. ipse ta-
 men mihi non ignosco, aut eatenus ignosco, vt aliquo do-
 lore non caream. Villula tua, non est, cur à me quidquam
 expectet, cum in te ipso sit, quod aliunde queris. atq; illa
 quidem, vt arbitror, tecum, si posset, ita loqueretur. Ego
 te fessum vrbaniis curis recreo: ego otium, ego tibi vale-
 tudinem restituo. à me fruges, à me poma, à me etiam a-
 uiculas & palato gratas, & stomacho viles, habes de-
 niq; aut, hic dum es, viuus, aut numquam viuus. nunc tu
 me orna, quod potes. noli pati me ad quemquam confu-
 gere, aut cuiquam debere, nisi tibi, cui libenter debeo.
 Has voces, mi Camille, quas tacita videtur emittere, no-
 li contemnere: refer aliquam gratiam bene merenti: vt,
 quid tu illi, quid illa tibi debeat, omnes intelligant. quam
 enim tu vnus optime nosti, quis, nisi tu vnus, de ea optime
 loquetur? Vale. Romæ. XIII. Kal. Dec. M. D. LXXII.*

EIDEM, BONONIAM.

*DE oleis quid expectas eadem, quæ antea, ad spectu
 pulchra, sapore perquam grata. pleniores: etiam, quam
 anno superiore, cœli ne munere, an tuo delectu? vise sunt.
 agerem gratias, si tua ferret humanitas, & nisi iam in-
 ter nos, pro vetere amicitia, ac familiaritate, putidum
 id esse videretur. tuam quidem industriam, quod eas tua
 manu seueris, atq; alueris, nec admirari satis, nec lauda-
 re possum. quod verò eius industria fructum ad amicos
 etiam absentes peruenire vis, & quod in eo me numero
 locas:*

locas: vtrique nostrum aque gratulor. nam de nomine,
 oliæ ne poma sint, in quo tu mihi, suscepta grammatici
 persona quasi litem intendis, ipso à te munere deleuitus
 non contendam. quæquam, si nuces & amygdala, quæ
 ipsæ quoque oleum efficiunt, poma sint: quod, epinor,
 nisi negabis: cur oleas inter poma referri non liceat,
 haud equidem intelligo. sin tu, de earum nobilitate labo-
 rans, ut fere suū opus amat omnis artifex, fruges appel-
 lari mauiis: indulgebo non inuitus: ne te mihi, tamquam
 tuis muneribus detrahenti, subiratam liberalitatis tuæ
 cum aliquo fortasse meo damno peniteat. Vale. V. Non.
 Ian. M. D. LXXIII.

EIDEM, BONONIAM.

Quæ mihi res maxima cura fuit, & in qua meas
 omnes cogitationes, omniaq; studia fixeram, & loca-
 ram, ea cum ex animi sententia, diuino fauente numine,
 successerunt litteris tibi, mei amantissimo, significandum
 putavi. Vnicam filiam, inter sacris virgines educatam,
 non hebetem ingenio, nec paucis, nisi me fallit amor, vir-
 tutibus instructam, inueni optimo satis honesti loci, haud
 postremi ordinis in iure civili, addo etiam, quod hodie po-
 tissimum requiritur, à fortunæ bonis non imparato, meis
 reclamantibus, de sententia tamen fidelium amicorum
 despondi. hoc tu meum consilium, pro vetere nostra ne-
 cessitudine, tuaq; æquitate, non dubito quin & probes, et
 omnibus optimis prosequare. equidem onus ætina gra-
 uius deposuisse mihi videor, speroq; fore. ut, quod reli-
 quum est vitæ, vacuo curis animo tranquille degam.

Qua

Quæris, vbi. Roma, si per valetudinem licebit. nam hie me fere tota mecum actum est optime, communi tamen pituitate morbo, quo robustiores etiam laborarunt, alij sine periculo, alij sic, vt decesserint: in quibus fuit is, cuius obitu dolendum est maxime, poetica laude insignis Amaltheus. mihi eadem, qua antea, victus ratio medicina fuit: nec dum audeo institutum mutare propter anni tempus inaequale in publicum, nisi necessaria re coactus, nunquam prodeò: domesticis me finibus teneo: & cum libellis, id est cum amoribus, & delicijs meis, iucundissime viuo. Orationem pro Archia cum meo commentariolo scire cupio an acceperis. ac solui iam in reliquas omnes, duabus exceptis, pro Ligario, & Deiotaro: quam bene, alij iudicabunt magno certe cum labore, opera nunquam, nisi per morbum, intermissa. Quiddam etiam explanare sum aggressus: & vt se principia dederunt, videor aliquot prestare posse. assentor mihi fortasse: nam sua quisque amat: verumtamen hic omnes, praesertim qui litteris excellere, putantur, initium, quod ad te mitto, valde probant. Cardinalem, fratrem tuum, veterum exemplum innocentiae, columen sancta sedis Apostolicae, salutari te meis verbis, magis opere cupio. Vale. Romæ. XI. Kal. Martij. M. D. LXXIII.

EIDEM, BONONIAM.

Sicuti par pari. ego de filia mea paullo ante collocata, nunc tu de tua significas. cuius rei quæ tua latitia sit, meus me sensus admonet. equidem cum ea voluptate, quam cepi superioribus diebus, quam spero diuturnam fore, prorsus nihil confero. & quia te pariter affectum existo

Existimo, mirabiliter gaudeo. postulat enim noster amor,
 ego secundis ut rebus tuis aequae lateri, ac meis, tu meis vi-
 tibus aequae lateris, ac tuis. Quae ad nos familia vel doctri-
 na, & sapientia, vel honoribus, & rebus gestis praecelari
 nominis est. generi tui pater is & fuit in omni vita, &
 nunc quidem is maxime est, cui praeferi nemo integri-
 tate, ingenio, dignitate. conferri possint admodum pau-
 ci. filius adolescens, ex omni a te, tali viro, iuventute pro-
 batus, atque lectus, non dubito, quin & parentis, & maio-
 rum suorum laudibus egregie respondeat. Quo circa ti-
 bi, ut debeo, de ista coniunctione vehementer gratulor:
 tamque Deum opt. max. ita fortunare volo, ut maiorem
 quotidie tui consilii fructum, voluptatemque, capies. Quid
 enim, obiecta rerum urbanarum cura, otium, & solitu-
 dinem cogitas: ignosce, non assentior tui ne, cum auctori-
 tate valeas, viriute excellas; cum ita factus a natura sis,
 ita liberalibus disciplinis institutus, ut prodesse patriae, la-
 borantibus amicis opem ferre, familiam tuam, illam
 quidem satis claram, adhuc tamen illustrare possis; tu haec
 desereres omnia, ut vni tibi vivas? obsecro, quis probabit?
 vel dicam etiam, te permittente, quis non improbat? e-
 go sane, qui te natum rebus maximis iam pridem intel-
 lexerim, si feceris id, quod significas, ut salutem curiae,
 foro, negotiis dicas, probabo fortasse omnis causa, qui ti-
 bi cupiam, quidquid agas, ex animi sententia succede-
 re; sensibus tamen quoniam agar intimis, impetrare a me
 non potero. quid ceteri, quid sentient? quid loquen-
 tur? nam, etsi genus illud, vita, quod ordiris, totum
 cum virtute coniunctum, reprehendi posse non videtur:

tibi tan. en, vt opinor. multo minus, quam alijs, pro tua
 superiore vita, beneq; de omnibus merendi preclara con-
 suetudine, conceditur. Ad ego me literis totū tradid. id
 enim obijcies. Diuersa, mi Camille, ratio est. ego enim,
 prestare posse videor, homo à rebus gerendis alienus, vs-
 letudinis incōmoda, non magni animi. id libenter vnum
 ago, & quidem in vrbe Roma, quod tu miraris, vt in de-
 serta solitudine, interpellante nemine. quod beneficium
 optatum antea potius, quam speratum, nunc à Pontifice
 optimo, ac liberalissimo, ad excitanda doctrinarum in-
 geniarum studia mire propenso, Gregorius XIII. acce-
 ptum, meminero, & predicabo, dum viuam, fortasse civi-
 am scripta mea me mortuo, loquentur, & obscurum po-
 steris esse non sinent. Ego igitur cum libellis assidue sum,
 & hoc non modo ad naturam, verum etiam ad valeru-
 dinem meam apto vita genere delector: peccare me non
 arbor. Te tua nobilitas, animi non minor, quam inge-
 nij, prestantia, perspecta saepe virtus, ipsa patria vocat
 ad eas res, vnde laudes oriuntur maxima: vt, quod tibi
 vita reliquum erit, non priuatis humilibusq; curis in re-
 mota villula, montanaq; crepidine, sed actionibus nobi-
 lissimis, in oculis, & in auribus clarissime atq; eruditissi-
 ma ciuitatis perpetuo traducas. quod si feceris, aut si non
 omnino neglexeris: medium enim quiddam est: magno-
 pere cum tua, tum communi etiam n. ultorum causa le-
 tabor. Vale, & fratri tuo, integerrimo, ac sapientissimo
 Cardinali, & sigonio, nostrae aetatis ornamento, ad illa-
 strandam antiq. uitatem nato, salutem à me plurimam.

Roma, M. D. LXXIII.

EIDEM

EPIST. LIB. XII. 511
EIDEM, BONONIAM.

POST gravem trium fere mensium morbum, nunc deniq³, incipit esse mihi paullo commodius, nec tamen adhuc vel eo, quo solebam, stomacho, vel ita firmo vitor capite, ut cogitandi, aut etiam legendi laborem suscipere, gradum vero facere sine sensu doloris, aperto nuper educendis humoribus lauo crure, neq³, dum possum, & conari, supra quam vires patiantur, non audeo. quæ quoniam fieri quotidie mitiora sentio, aliquam in dolore voluptatem capio: cum præsertim prope annuversarius hostis valetudinis meæ iam abierit autumnus. Oleis tuis, quibus me, quocumq³, loco sum, cavere non pateris, in quo tuam benevolentiam agnosco. fruor cum filia, & genero. simul enim vivimus, & plane vivimus. ego autem parce, quia nondum firmus, offensiones etiam minimas extimesco, illi comedent liberius, quia recte valent, nec in cibus plus minusve dyjudicant. De me ipso dixi: de rebus meis quod ad te scriberẽ, novi nihil erat. Omnia fere sunt eadem, quæ antea, hilara satis, & prospera, ampla, non dixerim, ne mentiar. quamquam hoc vulgi more loquor: nam si ampla sunt ea, quibus maiora non expetimus: amplissimis opibus fruor. nihil enim deest, quod natura desideret: quod autem natura non desiderat, abesse facile patior. Vale. Roma, Idibus Dec. M. D. LXXIII.

ANTONIO. FURNARIO
NEAPOLIM.

VALDE sum lætatus lætitia tuâ, humanissimis, &
veneratissimis litteris expressâ: amoris enim index est,
kk amari

amari autem à te, quo nihil amabilius, siue probitas, siue doctrina cogitetur, quis tanti non aestimet, quanti ea, quae summa sunt? nec vero, quamquam voluntatis erga te mea nullus adhuc quidem fructus exstat, à me tibi gratiam non referri, debes existimare. nam, etsi disuncti satis longe sumus, & congregandi, colloquendiq; facultatem interualla locorum impediunt, meus tamen in te animus est, de te saepe cogitat, de te etiam, nec mediocri voluptate, secum ipse nonnumquam ipse loquitur. & si tu, amare, & colere, officium esse putas, officia tibi mea numquam deesse, testis ipse mihi sum. Circa, quae mittis, eo mihi gratiora sunt, quod, ut mitteres, non te magis instituti tui memoria, quam amor admonuit. quod autem ad id, cui stomachum imbecillum confirmari: cupio verum esse, idq; mihi persuaderi facile patior: quandoquidem & hoc medicinae genere nihil suauius: & stomacho si valerem, hac fere valetudine, praesertim iam senior, contentus esse possem. nam, ut robustioribus me conferam, optare non debeo: cum id mihi natura semper, nunc etiam aetas denegat. Vale. Romae, IV. non. Octo. M. D. LXVII.

E I D E M, N E A P O L I M.

VIX credas, & memoria nostri tua quam delictor: & eas, quae mittis, epistolas, quibus ipsa memoria declaratur, quam libenter legam. Ego enim hoc mihi primum ab ipsa natura videor accepiss: ut amari vellem à tui similibus: qui quidem hodie (ne assentari me putes: à quo vitio longe absum) quam pauci sint, qui recte

recte iudicant, mecum omnes intelligunt. accessit ratio,
 qua voluntatem auxit, atq; in hanc partem quasi pro-
 pendentem impulit, hoc mihi bonum, id est, amicitia
 tuam, cum tua mihi vltro detulerit humanitas, quam à
 me putas felicitatem praeferrere? atq; adeo cur non in hoc
 ipso felicitatem esse maximam existimem? Est igitur,
 cur & ipse mihi gratuletur. & tibi gratias agam. quo-
 rum alterum perpetuo à me sit: alteri vti sua, à tua sin-
 gulari benignitate non conceditur. N. uniusculo tuo, cum
 hac inter nos minime necessaria sint: quippe omnibus mu-
 neribus mutua praestat benevolentia: nihil tamen gra-
 tius. Vale. Roma, XVII. Kal. Febr. M. D. LXXIII.

E I D E M, NEAPOLIM

AMABO te, mi Furnari, quid tibi in mentem venit?
 an tu me vis muneribus obruere? ego enim illa scrips-
 iam, non ut peterem, sed ut admonerem, spectans vide-
 licet illud tempus, quod adhuc quidem longe distat. amo-
 ris hac nimirum interpretatio fuit, amor autem errare
 non potest: aut, si errat, gratificandi voluntatem secu-
 tus, & bene merendi studio ductus, quis tam insipiens,
 aut rerum tam iniquus aestimator est, qui non eum la-
 de potius, quam reprehensione dignum ducat? Cotonea
 senè ipsa, tam celeriter abs te missa, mihi accidisse per
 quam grata, nec possum negare, nec debeo. viar. ijs, ut
 consueui. post cibum, libenter, ut egregie conditis, vili-
 ter, ut remedio pituita laborantibus aptissimo. O te ami-
 cum optimum: tantum ne? immo etiam medicum sua-
 lem, qui curat simul et delectat. qualè qui reperit, si eum

in oculis non fert, cum humanitatē ignorat profusus, tum sua ipse diligere commoda non videtur. Vale. Romæ, III. Kal. Febr. M. D. LXXIII.

MEDICOS omnes de conditis cotoneis audio sentire melius, quam de citreis. itaq; posthac, quando tu, vt video, tuum institutum retinere vis, nec ego contra disputo, illa malim propter valetudinem, sic tamen, vt pura sint, non cum aromatibus, & sicciora densa, quam tremulo coacta gelu.

I O. CRATONI

VIENNAM.

EPISTOLAM tuam, à te datam XVII. Kalend. Nouemb. accepi VII. Kal. Dec. eo sane gratiorem, quam minus hoc tempore expectatam. noui enim, quam vacuus nunquam sis, non tam à tuo munere, quam ab amicorum negotijs, qua ita suscipis, vt sustineas, donec ad exitum perferantur. scripsisti igitur amore impulsus, & omnia vicit humanitas tua. quo tibi nomine debere me multū dicerem, nisi tantum iam deberem, quantum persolvere vix possim. Romā qua causā adductus venerim, scripsisti, opinor, ad te filius: qua retinuerit, à me cognosce. atq; hoc primum, quod tibi pro tua in me singulari beneuolentia maxime voluptati fore non dubito: incredibilem sibi exceptus hominum laetitia. Pontifex ipse, præclarè in optimas artes animatus, cegno aduentu meo, lati animi signa ostendit, negotiumq; Cardinalibus dedit, vt ita mecum de mansione agerem, ne discedere pateremur. noli querere, quam sim latus: non quo libenter abesse
sem à

sem à meis, quibus mihi dulcius in vita nihil est, aut quo
 penderem ab aulicis honoribus, qui ne iuuenem quidem
 amouerant vquam, ne nunc senem: sed vt homines,
 obliui superiorum temporum, eundem in vrbe Roma, qui
 semper fuit, virtuti locum esse perspicerent. parui rogan-
 tibus, cognita praesertim Pontificis voluntate stipendium
 satis per se tenue, in quo meam facilitatem nonnulli re-
 prehendunt, cum libertate & otio maximum videtur,
 nihil oneris imponitur. litteris, vt in solitudine, frui licet,
 & vt spero licebit. vnum, aut alterum Cardinalem bis
 in mense, terue summiam, vel quia me diligunt, vel quia
 virtute excellunt, salutare consueui. Caelum idem ex-
 perior, quod antea, humidum, graue, inaequale: nec ta-
 men valeo deterius, quam in patria, vel quia, quod te
 virum doctissimum non fugit, hilaritas animi corpori
 medicinam facit, vel quia me domestica trica sollicitum
 non habent, vel fortasse etiam propter vina, quae sunt hic
 ex omni genere optima. pituita carere iam non possum,
 sexagenarius laborem scribendi, aut legendi fere num-
 quam intermittens. Vereor, si longior epistola sit, ne tibi
 molestiam asseram: nisi si hac ipsa tibi molestia ma-
 ior est, quod excusatione tecum vtar. A te igitur peto,
 vt, quemcumq; Caesar oratorem in demortui locum Ro-
 mam mittet, ei de meliore nota commendes. dicerem si-
 gnificationem amoris in me tui commendationem fore
 vniuersum grauisimam, cum nemo sit, quin facile diligit,
 quem diligi à te sentiat: sed ego ne tibi praescribam, ho-
 mini omnium, quos in vita nouerim, humanissimo, &
 prudentissimo? Vale. Roma, Kal. Dec. M. D. LXXII.

516 PAVLLI MANVTII
IO. SARIO ZAMOSCIO.

MVLTORVM mensium aduersa valetudine vexatus, omni prorsus carebam legendi, scribendiq; facultate. quod eo mihi in primis nomine permolestum est, quia, multis ad me scribentibus, respondere sine valetudinis incommodo vix possum. nam, etsi depulsa vis est morbi: pristinas tamen vires desidero, & capitis infirmitas non modo literarum, sed prope sermonis vsu adimit quotidiani. Dabis igitur mi Zamosci veniam homini tui amantissimo, qui te pro ingenij doctrinaq; praestantia summis ornare laudibus numquam desinit, si ad tuam elegantissimam epistolam hoc vnum rescribo, rescribere me tibi pluribus verbis hoc quidem tempore non licere. nam, cum licebit, persuade tibi, non esse me commissurum, vt debitum humanitati, amicitiaq; nostrae officium non persolvam. interim haec pauca. v: recenti morbo. vacillantibus literulis. Vale. Romae. non. Dec. M. D. LXXIII.

VBERTO. FOLIETAE.

ETSI tuus es, cuius ingenium te virtus neq; meum, neq; cuiusquam omnino testimonium desideret: tamen vel amor in te meus, vel ipsa veritas adduxit, vt exstare vellem de tuis Elogijs iudicium meum, non tam apud te, qui te ipsum egregie nosti, qua apud omnes gentes, atq; adeo apud ipsam posteritatem, quae de studijs ingenijsq; nostris, expers amoris & odij, pro cuiusq; merito sententiam feret. Ego enim tua scripta & legeram ante multos annos, & ita probarem, vt ex ijs, qui tunc excellent

putabantur, tibi neminem ante ferrem: nunc, ut vere dicam, non ut gratia causa tuis auribus largiri quidquam velim, hæc de tuis Liguribus illustris, & diligens, & ornata commemoratio ita mihi placuit, ut, qui conferri te- sum hoc in genere possit, prorsus neminem esse iudicauerim. nam ex vniuersa Italia, aut ex multis prouincijs multarum virtutum exempla colligere, id quod ex veteribus multi, ex recentioribus nonnulli fecerunt, haud sane magni negotij videtur esse: ex vna vero ciuitate, & ex vna satis angusta regione tamquam ex vberissimo fonte multos haurire, qui vite sanctitate, qui militari gloria, qui reipublica administranda scientia, qui sollertia & inuestigandi novarum rerum, nouarumq; gentium studio; qui etiam litteris & eloquentia floruerint. hodieq; floreat, admirandum quiddam est. & immortalis laude dignissimum. in qua cogitatione dum versor, non tam equidem patriæ tuæ gratulor, quæd eos ciues tulerit, qui tantæ res gererent, aut qui insigni aliqua laude inter ceteros emmerent, quam quod tu, incredibili quodam erga tuos amore incensus, ad eorum memoriã ab interitu vindicandam ingenij artemq; contuleris, viuunt enim nomina, consumptis corporibus, excellenti scriptorum industria: & si præconem virtus inuenit, elucet; eo si caret, obscuratur, et exstinguitur. Quod circa vel ijs ipsis, qui ornati à te sunt, quorum hodie nonnulli sua gloria viui persiuntur, vel eorū posteris tanti debet esse munus, officiumq; tuū, quanti semper à fortibus ac sapientibus viris astimatam nominis æternitatem videmus, qui eum nō modo laboribus, ac periculis,

verum etiam vita, ac sanguine quarendam putarunt.
 Et, ut aliquid de meo sensu, cum alumnorum disciplina
 mea, praestanti virum ingenio, natum maximis rebus,
 ornate decendi, scribendiq; facultate, siue latina Lin-
 gua, siue communis Italica spectetur, nemini profus &
 iate nostra concedentem, proprij Elogij laude decorasti,
 etsi abentum in eo virtuti pramiū persoluisi, me tamen
 pro mea in illum singulari beniuolentia qua voluptate
 latitiāq; affeceris, quo tibi beneficio deuinxeris, nec mihi
 verbis exprimere, nec tibi cogitatione consequi facilli-
 mum sit. Ac tu quidem materiā cepisti nobilem, & prae-
 clarā: sed, ut ea specior, et iuuandior, et, ut ita dicam, se-
 ipsa maior sit, eloquentiae tuae praestantia consequeris, omit-
 to reliqua, ne sim nimius: nam, sua quidq; laude dignum
 est: sed in principijs tam multis tantā varietatem, tam
 splendidam, tam elegantem quis non admiraretur, aut
 quis vidit vnumquam? in ceteris enim elegantiorum partibus
 tui numquam non similis, id est grauis, & sublimis, &
 ornatus, in hac verò tantus es, ut in illis certare cum a-
 lijs, in hac te ipsum vincere voluisse videaris. Macte vir
 ingenio, atq; virtute, optime de patria merite, cui tot ci-
 ues, tot heroes, tot principes, communi factorum lege e-
 reptos, vel temporis iniuriam timentes, restituis, atq;
 conseruas. nunc illa te sua studiosum dignitatis, publici
 cupidum commodi, vereq; suum alumnū agnoscit:
 nunc amplectitur absentē: nunc incolumem, florentem,
 beatum exoptat. qua tibi merces vna pietatis in illam
 perpetuae praestantissima videtur. Vale. Roma, ex adibus,
 pridie Kal. Dec. M. D. LXXII.

CAESA-

NIHIL abest à natura mea longius, quam vel assentari, quod sui commodi spe pleriq³ faciunt: vel inani-
 bus verbis tempus conterere: quod eius est, qui minime
 sua boni nouit, quiq³ se cum sibi, & suis, tum etiam ciui-
 bus vniuersis, & patria natum obliuiscitur. Ego, mi Cae-
 sar, cum vtrumq³ nostrum aqua lance perpendo, cur ipse
 tibi assenter, causam video esse nullam. tu enim tua vir-
 tute ego mea fortuna contentus viuo. si quis didicit esse
 blandus, vt alterum capiat. eius artificio locus apud te
 non est. ego autem, si assentatio mercedem spectat, aut
 emolumentum aliquod aucupatur, nihil habeo, quod à te
 expectem, aut quod petam praestantius beneuolentia tua.
 at eam adeptus iam sum: adeptamq³ tanti facio, vt nihil
 antepo- nam. amari enim ab homine excellentis ingenij,
 summa probitatis, cogitationes curaq³ suas omnes ad-
 vnam virtutem referente, iurisperito deniq³ erudi-
 tissimo, non ex recenti barbarie, sed ad illam doctrina
 veteris elegantiam exculto: amari, inquam, abs te, tali
 viro, & frui beneuolentia tua, ipse per se optabile est cum
 vero ab eadem beneuolentia multa mihi quotidie com-
 moda nascantur: quid est, quod me tibi debere non confi-
 tear? mitto reliqua: illud omnium maximum nec memi-
 nisse, nec predicare vniquam desinam. quod mihi non so-
 lum bibliotheca tua, omni prope referta librorum gene-
 re, sed ea, qua excellis, doctrina ita patet, vt, si quem ex
 his commentarij, quos in Ciceronis orationes diu no-
 tuq³ texto, posteritas fructum colliget, eum tibi ex aliqua

parte acceptum referre debeat. Sunt enim quedā, amissis duodecim tabulis, omni pene formularum responsorium, edictorum exstincta memoria, ita complicata, & inuoluta, ut, nisi singularis iurisperiti scientia, usus confirmata, aucta ingenio, adhibeatur, explicari, & euolui vix, aut ne vix quidem interdum possint. Agerem tibi gratias de isto munere, si vel tua pateretur humanitas; vel ego is essem, qui bene de me merenti verbis potius, quam re, satisfactum esse vellem. memoria tuorum officia tua, donec illucescat ille dies, ut referre gratiam liceat: quod si assequar: non dubito quin tu, quem tibi hominem, adiunxeris, cum intelligis, tua praestanti liberalitate, beneq; agendi consuetudine vehementer latere. Hac interim, cum de officio meo cogitarem facere non potui, quin ad te scriberem: quamquam & a studiis meis inuitus auellerer: &, ut vere dicam, non me tuus tantum, sed meus etiam pudor ab hoc argumenti genere, quod totum ad tuam laudem pertinet, haud mediocriter auocaret. Vale ex edibus. Pr. Non. Dec. M. D. LXXII.

M A X I M O. Z A B R E R A E.

SI quis est, qui tuam humanitatem, tuosq; mores & probe norit, & laudare loco uumquam desinat: eum esse me, velum existimes. Verumtamen, cum ego diutius, quam studia fortasse tua patiebantur, eo, quem superiora mihi astate commodaueras, libro sim usus, nonnumquam mihi, ne tu durius id acceperis, venit in mentem suspicari. adire ad me solebas: nec in officio tuo mediocre beneficium erat: quippe tua suauitate exhilarabar. delectabar in-

har ingenio: doctrina etiam, in qua mentiar si tibi quem-
 quam ex equalibus tuis antepoſam, nonnihil inerdum
 & leuabatur labor meus, & adiuuabatur indistria. hac
 nisi restituas: nimium à te grauis errato meo. si modo er-
 ratum esse vis, pœna constituitur. Longe, inquit, habitas.
 Fateor: nec tamen vltra mille passus, at memini, cum ad
 templum diui Petri, vt es religioni deditus, maximeq;
 pius, itare quotidie soleres. præclara consuetudo: qua si
 inaner, incommodi nihil mea causa suscipies. non enim
 denie sunt ades mea: ab arce sancti Angeli recta eunt:
 bus ad basilicam beati Petri propemodum occurrunt: sin
 autem intermissa est, et te sancta Maria templum, quam
 Minerua vocant. magis tener: impetrare tamen debet
 amor in te meus, non dicam, vt quotidiana vna simus, sed
 certe, vt ad spectu me, et seromne tuo, semel in mense frui
 sinas. Hac mi maxime ita velim accipias, vt, si te dele-
 ctant, serio; si quid offendunt, ioco dicta credas ego enim
 cum eo sum ingenio, vt, incommodare velim nemini:
 tum eo erga te animo, vt tibi multo minus, quam cete-
 ris. amo scilicet, vii debeo studia tua: occupationes noui:
 breuitatem dierum video, addita præsertim tempeſtate,
 ventis, frigoribus, imbribus infesta. Gabriel frater tuus,
 omni laude ornatus adolescens, de quo, ita viuam. vt sæ-
 pè cogito, vt valeat, quid agat, quam spem reditus effe-
 rat, scire veuementer velim: ad quem cum litteras mit-
 tes, ita cupio salutem adscribas meis verbis, vt amari se à
 me non mediocriter intelligat. Vale. ex adibus. pridie id.

AN. M. D. LXXIII.

M. AN.

522 PAVLLI MANVTII
M. ANTONIO. CIOFA-
NO SVLMONE M.

LÆTARI te, quod Romam venerim, valeamq;
post itineris laborem satis comode, cum etiam atque
etiam gaudeam, minime tamen miror. Facit hoc amor
in me tuus, illo primum tempore, quo inita inter nos ami-
citia est, mihi non obscure perspectus, quotidie postea iis
illustrior officijs, quæ si patiar ex animo meo deleri. pec-
casse mihi valde videar. At gratiam non refero. Non ar-
bitror te id spectare: quæ tua humanitas est. nec ego qui-
dem ex eo molestiam capio, qui mihi sim conscius volun-
tatis in te meæ, & si qua tui dabitur ornandi facultas,
eam prætermittere non cogitem. Herculem quidem fra-
tre: n tuum, tibi & probitate et virtute simillimum, dum
hic ero, omni officiorum genere complectar. Laudibus ijs,
quas in me confers, non quod is sim, qui gloriola capiar,
sed quod ea quoq; ab amore proficiuntur, magnopere
delector. Vale. Romæ. V. Kal. Quint. M. D. LXXII.

AVGVSTINO. ANGELEL-
LO FABRIANVM.

PERSVADE tibi, nihil mihi gratius, aut iucun-
dus esse posse litteris tuis, et quia pure in primis ornateq;
loquuntur, & quod amorem in me tuum, perspectum il-
lum quidem à me antea, clarioribus tamen argumentis
quotidie magis ostendunt. Inscriptionis nisi ad filium is
te tuo merito amat, et gaudet muneribus tuis. mihi sane,
quas proxime misisti, valde probantur. Onuphrius ad te
scripserat meo nomine, ut mitteres ad nos ea, quæ nos
olim

olim ad te misimus. tu nihil dum respondes. quid putes-
 mus? humanitatem, et diligentiam tuam non requiram.
 est enim utraq; mihi probe cognita. quid ergo est? occu-
 pationibus distineris: quæ tamen adimere tibi nostri me-
 moriam non debent, quemadmodum nec ipse in magnis
 curis & negotiis tui possum oblitisci, quamquam literis
 tuis interdum non respondeam. quod si tu deteriore in
 partem non accipis, facis quod amicitia nostra dignum
 est. Vale. VII. Kal. Jun. M. D. LXXIII

BRANCONDIO. OPHIDANO.

EST omnibus à communi parente natura tributum,
 ut amari velint à sui similibus, & animorum sociari, et
 conjunctione multum ponant. Ego autem, quorum emi-
 net virtus, et quibus in ipsis ea sunt, quæ præcipuum quen-
 dam amorem conciliant. eorum amicitia nihil optabilius,
 nihil esse præstantius, existimo, atq; ego te, vel hominum
 sermone, vel tuis literis, ornatissime scripius, adductus,
 in horum numerum libenter aggrego, mihi autem vel ma-
 xime gratulor, quod ita te sentire video de studiis meis,
 ut mihi tantum largiare, quantum si agnoscam, aut ipse
 me parum nosse, aut, quos mea mihi sine modestia præ-
 scribit, eos præterire longe videar. nec tamē contra tuam
 benignitatem disputo: potius eam amplector, atq; amo.
 quod si res tulerit, ut referre gratias possim, in his præ-
 fertim rebus, quæ ad tuam laudem pertineant: dabo ope-
 ram, ut eo te esse apud me loco, quem tua virtus postulat,
 intelligas, & in magna tui amantissimorum hominum
 copia me tamen eorum nemini concedere. Vale. Romæ,
 pridie non. Non. M. D. LXXII.

PAVLLI.

524
PAULLI MANVTII
PRAEFATIONES QVL
BVS LIBRI

AD ILLVSTRIS. VIROS
aut ad amicos nisi commendantur.

AD. MATTHAEVM SENAE
REGAM AMBROSII FILIVM
in epistolas Ciceronis quae Fami-
liares appellantur.

Vone, Matthae Senarega, aut vico
dicam felici. origiffi furo, vt, relicto Le-
uam nisi celeberrimo gymnasio, quod tam-
quam ad mercatum bonarum artium,
virtutis & eloquentiae comp. randa cauf-
sa concesseras, Venetas te hoc potiffimum nomine con-
tuleris, quod nostri, vt ipse dicere solitus es, videndi &
cognoscendi mira quaedam te cupiditas incenderat? cu-
quidem si tuum sensum attendo, vis me hoc tribuere for-
tune tuae, nam, quod ita euenerit, non modò vt ad amicitiam,
& consuetudinem verum etiam ad conuictum, &
contubernium meum tibi aditum patuerit; in eo quasi tibi
quidam expetendum contigerit, ipse tibi gratulari plu-
rimum saluus es, de quo, non est meum statuere, verè-
ne sentias, an secus, at illud meum est, paucis ostendere.
CICERO

cur tu contra mihi carissimus, iucundissimusq; sis, &
 quod nunc in meis aedibus mecum habites, mecumq; vi-
 uas, in eo ego quoq; mea felicitatis aliquid agnoscam.
 nam, si tu ita de me sentis honorifice, quod iudicio mo-
 uearis; aequum est mihi à te concedi, ut ego de te non
 minus verè, quàm tu de me, iudicare possim. si istam
 tibi de me opinionem peperit humanitas: me quoq; non
 solum natura, sed ipsa iam ratio docuit, praclarum
 esse humanitate excellere. itaq; de me libenter in eam
 partem, ut homines officijs colam, laudibus exornem,
 re, si opus est, pro mea tenuitate sustentem. Sed meher-
 cule ego de te, mi Matthae, à vero animi mei sensu iu-
 dico: nihil me gratia, nihil afficit ambitio. Primum, cum
 aliquoties mei salutandi causa domum meam venisses,
 pellexisti me in amorem tui, comitate morum, & leni-
 tate sermonis: deinde, quod iam non tibi modo, ve-
 rum & alijs petentibus negaueram, atq; excluderam,
 ut ego te domi reciperem, eloquentiaq; studijs erudi-
 rem, multis precibus vsu peruicisti. Nec mihi tamè, quod
 tibi, meorum sermonum cupiditate flagranti, meamq;
 domesticam consuetudinem petenti, satisfecerim. adhuc
 venit in mentem penitere: quin, quod plus ad nostrum
 conuictum accedit temporis, eò maiorem è tuis mori-
 bus, tuq; studijs haurio suauitatem. non enim tam
 hoc in te laudo, quod certè in adolescente summa laude
 dignum est, quod à studio doctrinae non de suis illecebris
 voluptas, non commodum, ne ipsa quidè valetudinis ra-
 tio deducit; quàm illud & admiror, & praedicare sa-
 tis pro dignitate non possum, quod in tuis cogitationi-
 bus

bus hæc tibi prima est, & antiquissima, vt Deum opti-
 mum maximum, à qua vno, qua verè bona sunt, ema-
 nant omnia, humanis rebus, qua fluxa nimis, infirmèq;
 sunt, omnibus anteponas. Perge adolescens optime in
 hoc præclaro diuinoq; sensu, hæc est omnium rerum vna
 nobilissima, vna, mihi crede, qua omnium Philosopho-
 rum scientias, vna, qua omnium Regum opes facile vin-
 cat. quare tu quidem oblecta te, quod facis; eloquentiâ
 studio: in qua, quomodo principia se dant, futurum au-
 guror, vt breui superiorem neminem, aliquando ne pa-
 trem quidem habeas. sed illud stet in primis, neque vni-
 quam excidat, omnium virtutum pietatem in Deum esse
 fundamentum, ac vide, quot inde tibi bona fluant. Pri-
 mum, tua salutem consulueris egregiè. animi salutem ap-
 pello, non corporis. decet enim nos æternam potius illam
 vitam, omni felicitate circumfluentem, quam hanc, qua
 temporum spatijis definitur, miserijis numquam vacan-
 tem, cogitare. deinde, patrem tuum, qui, vt audeo de-
 multis, atq; etiam de te ipso, humanam prudentiam præ
 diuina religione nihil esse putat, incredibili voluptate le-
 titiaq; perfundes. cui quantum debeas, non ex eo solum
 intellige, quod pater est sed quod is pater, qui te filium
 vult esse inter tuos ciues omni re florentem, atq; honora-
 tum, quate consilijs à puero sapientissimis erudiuit, qui te
 suo exemplo, suis optimis institutis, ac factis ad laudem
 quotidie vocat. Tali patri, tã probo, tam tui amanti, tam
 libenter suas omnes curas in te consumi, curaro debes,
 vt id, quod reliquum est vite, per te sit incundissimum.
 quod ita consequeris. si statueris, quibus artibus id conuinc
 operam

operam das, ut aliquando ceteris hominibus elegantia sermonis, & scientia rerum antecellas, earum artium infirmam esse gloriam, nisi perpetuo erga summum Verum amore studioque fulciatur, mihi quidem, cui tu carissimus esse aut vis, aut certe ita videris velle, ut mihi persuadeas, magis vllare placere non poteris, quam si te in eo, quod instituisti, vita innocenter, et cum virtute degenda studio constantem, tuique simillimum videro. Et, ut iam nunc intelligas, quos in animis hominum amoris igniculos vera virtus accendat, scis quincentum annis hinc mensam mihi tecum nihil fuisse, te mihi nunquam visum, ignotam mihi tuam faciem, obscurum nomen. nunc, apud me quo loco sis, intelligere te puto. paucissimis diebus ex conuictu consuetudo, ex consuetudine amor, ex amore familiaritas exorta itaque tecum & sapissimè sum, quod sub hisdem tectis necesse est, & admodum iucundè, quod ea, quæ in tuis moribus elucet, probitate consequeris. Et, quoniam is ego sum, qui, quò me voluntas ducat à ratione profecta, eò libenter sequar gessimore animo meo, tacitè hortanti, ut hanc meam ad te amandum propensionem non modo tibi, sed, quatenus ego possim, te, iquis etiam hominibus illustri aliquo officio ac munere declararem, cumque tulisset casus, ut hoc tempore Ciceronis epistole familiares, eæ, quas tu iam legendo & peruoluntando trivisti, denuò typis, ut nunc loquimur, essent imprimenda: peropportuna ad id, quod volebam, visa res est. nam, hunc librum si cum tui nominis inscriptione publicarem, putavi me facere quiddam, quod virique notum aequè conveniret: tibi, quia ex his primum Cice-

ronis epistolis ad latina orationes elegantiam informamur, ex his primus eloquentia quasi succus, qui quales initio fuerit, permagni interest, ebibitur: mihi quia, cum hic liber omnium ferè versetur inter manus, circumferret, id quod ego cupio, tuum nomen, & meum de te iudicium, meamq; spem quam plurimis ostendet, quorum alterum est eiusmodi, ut ego tibi ex aequalibus tuis neminem in vilo genere laudis anteponam. altera, cum atate processeris, ea mihi de te pollicetur, quae si euenerint, (omnium aut rerum euentus in Deo positus est) vir eris inter viros maximus, habebit à te familia tua memoriam nominis sempiternam, patria vero exemplum in ciuitate virtutis excolenda praclarissimum. Venetijs. M. D. L. IV. mense Maio.

AD CAROLVM. PISAVRVM
LEONARDI. FILIVM. IN
Epistolas Ciceronis ad
Atticum.

BENEFICIORVM Carole Pisauri, non eadem omnium est ratio. multi, quid detur. spectare solent, sua quidq; magnitudine metiuntur, nihil attendunt praeter ea: ego potius, quibus de causis, & à quo homine detur, animaduerto: ac. si quid in aliquem, aut in me ipsum collocatum est gratia tanti soleo aestimare, quanti videtur is, qui contulit aestimandus. hinc fit. ut quae à patre tuo, viro sapientissimo, & cum alijs laudibus ornato, tum verò omnium, quos ego in vita nouerim hu-
mani-

manifestissimo, qua item à patruo, qui nuper magno bono-
 rum omnium marote mortuus est, Ioanne Maria, Pa-
 phi episcopo, excellenti non minus doctrina, quam boni-
 tate, prae dito, diuersis temporibus in me profecta sunt of-
 ficia, ea quamquam summa non fuerint, (neq; enim
 tulit occasio, neq; rationes mea postularum) pro sum-
 mis tamen acceperim, & earum rerum loco duxe-
 rim, quas qui possident, beati existimantur, fons enim
 ille, vnde manarunt, amor fuit, & cum amore iudici-
 um, quod vterq; de me habuit: quod equidem, si po-
 tero, tuebor officijs: studio tertè, omniq; prorsus cura,
 atq; industria bonum virum, meritorumq; memorem
 prestabo. quòd si liceret ingenium cum voluntate con-
 iungere: vt alterum alteri responderet, & cupiditati vi-
 res equarentur, illustrarem beneficia vestra, ac fortas-
 se efficerem. vt gratia mihi à vobis aliqua deberetur,
 gratiam persolventi, verum, vt, hoc quidem ab infirmi-
 tate mea sperari minimè posse, non solum intelligo, ve-
 rum etiam ingenuè confiteor? sic illud facile polliceor,
 vereq; affirmo, si quid aut iam est in me facultatis, aut
 erit aliquando, ijs, in quibus assidue versor, studijs par-
 tum, & vigilijs, velle me id in omni mea vita, quantum-
 cunq; erit, seruire totum vestre laudi, tuae praesertim, qua-
 cum à meis praeceptis, & consilijs originem duxerit, ex-
 ornabo eam, tamquam opus meum, quibus potero ar-
 tibus, qua licebit industria stotentemq; pulcherrimis vir-
 tutibus alumnam disciplinae meae cum inspiciam, gratu-
 labor vtriq; nostrum pariter, fructumq; amoris et studijs
 veteris in te mei ex tua gloria vberrimum capiam.

Actu quidem, mi Carole, cum tibi nasci contigerit ex ea familia, in qua semper verus honor, et splendor virtutis enituit, nihil debes humile cogitare, nihil augustum, nihil obscurum, aut inane. excelsa petat animus tuus, ampla, illustra, plena dignitatis, & gloria. quod te semper à tua prima pueritia mea vox incitauit; quod pater tuus, cuius ad te cogitationes curæq; referuntur omnes, assidue cohortatur, quod deniq; te vocant maiorum tuorum exempla; quorum nomina nulla dies exstinguet, nulla obscurabit obliuio. non enim, si praeftueris ea, quæ à te expectantur, quæ maxima sunt, nouum in tuam familiam decus inferes: antiqua renouabis, præclaramq; consuetudinem retinebis in tua domo laudis expetendæ, exercendarumq; artium optimarum: quibus instructos, viiles fuisse patriæ ciues, sibi & familia gloriosos, de tua gente multos, si annales euolueris, inuenies. Verum, quando te sacris addixisti, & illud vitæ genus complexus es, quod est totum in laudabili ratione, totum in præclaris cogitationibus & factis constitutum; non te libera voluntas, vt alios, ad honestum rectumq; ducit; sed, quo te primum die ad religionem contulisti, eodem die legem ipse tibi imposuisti perpetuæ continentie; exclusisti rerum inanium cupiditatem; velle ad solidam laudem omnia referre, velle summi Dei gloriam in omni vitæ, id est tuam salutem, spectare professus est. Quare non tibi monitores, quorum te moueat oratio, expectandi: ipse te excita, ipse acue, & impelle. multæ sunt propositæ adolescentibus viæ, fallaces, obliquæ, insidiosæ, oculis iucunda, specie quadam obiecta voluptatis, in quibus er-

vare quotidie vides, & labi, ducem sequentes libidi-
 nem, non rationem, de tuis aequalibus quamplurimos, tu
 viam virtutis ingredi, simplicem rectam, aperiā,
 principio fortasse difficilem, atq; asperam, exiū certe sa-
 lutarem, & gloriosam. hanc, inquam, viam, signatam,
 & impressam vestigijs proborum sanctorumq; virorum,
 si vis ipse tibi carus esse, si vis ipse tibi recte consulere,
 vnam ingredi: aut, si ingressus iam es, curre per eam
 celeri gradu ad ea, quæ te manent, præmia immortalita-
 tis. Hac ego, pro meo in te amore singulari, vetereq; er-
 ga parentem tuum studio, scriptis tecum ago, quæ ser-
 monibus & libentius agerem, & sapius, si liceret. sed,
 quando te Patavij tua studia, à quibus abduci non debes,
 me Venetijs mearum rerum ratio, & valetudinis deti-
 net infirmitas: proficiscietur ad te mea vox, his configura-
 ta litteris: quæ tecum erit perpetuo, ubicumq; fueris, te
 prosequetur, quocumq; iueris. nec vero dubitavi, quin ea
 tibi paullo gratior esset futura, coniuncta cum Ciceronis
 voce, id est cum ijs epistolis, in quibus cum Attico, fami-
 liari suo, non minus graviter, & sapienter, quam ele-
 ganter, & splendide loquitur. fructum, ut spero, capies
 ex utraq; non vulgarem. ego enim, ut velis optima, te
 hortor; Cicero volentem adiuuat; ornat enim eloquen-
 tia, consilijs instruit sapientissimis. nam disputat sæpe in
 his epistolarum libris, sermone per quam eleganti, de
 statu reip. de vitijs Principum, vnde fluunt exitia ciuita-
 tum, de vicissitudine fortunæ. qui tibi erit, accurate le-
 genti, sapientiæ fons vberimus. A me vero munuscu-
 lum hoc habebis, meæ in te voluntatis et studij argumen-

tum, exiguum, inquires. fateor: sed velim spectes animum, non rem: quam tamen ne ipsam quidem debes contemere: siquidem eiusmodi est, ut tuas, tuorumq; laudes, à me non expressas, sed tamquam tenui penicillo designatas, simul cum benevolentia mea cunctis genibus patefaciat. Venetijs, M. D. LIIX.

AD. BENEDICTVM. ACCOL-
TVM RAVENNAE. CARDINALEM
in orationem. Ciceronis
partem. primam

MAXIME esset optandum. Accolte clarissime, ut, qua olim à doctissimis viris magno labore, magniq; vigilijs sunt elucubrata, ea nostram ad aetatem peruenire omnia potuissent. artium plurimarum scientia, quarum adiumento ad vitam recte instituendam indigemus, non desideraretur. verum ita casu nescio quo accidit, ut exijs scriptis, qua veteres illi, homines sapientissimi, reliquerunt, non solum multa prorsus interierim, sed etiam, qua in hanc diem seruata sunt, ita deprauata, ita mutila legantur, ut sapissime vix, aut ne vix quidem intelligi possint. hoc incommodum pater olim meus magna ex parte sustulit. cuius industria multos excitauit, ut, eandem rem aggressi, iacentem litterarum laudem pro suis quisq; viribus subleuaret. quod si alij fecerunt, tantum emulatione gloria permoti: certe, cur ego id faciam, hoc plus habeo caussa, quod, cum pater studiosis id, quod in hoc genere promiserat, morte praeventus praestare non potuerit, hoc me nomine ita appellant, quasi ad filios selet.

soleat non paterna solum rei, sed voluntatis etiam hereditas peruenire. haec me, ut debet, opinio multum mouet, sed auctoritas tua plurimum: quam ego tanti soleo facere, ut, quancumq; tu probas rationem, ea demum & utilis mihi, & honesta videatur esse. tu igitur cum ad hoc, posteritatis adiuuanda studium nos & vehementer, & saepe sis cohortatus; effecisti, ut in eam rem tanto alacrius incumbamus, quanto plura apud me tua, quam reliquorum omnium consilia sunt. quod si labore, studio, diligentia profici in hoc genere quidquam potest, ut certe potest: magnopere spero fore, ut neq; te officij tui in me admonendo, neq; liberalitatis in adiuuando peniteat. cuius rei quasi specimen erit haec prima Ciceronis orationum pars, quam, ex veterum exemplarium collatione diligenter emendatam, in manus hominum sub tuo nomine emittimus. nam, cum vsu, & consuetudine ita comparatum sit, ut, quibus rebus Principes viri delectentur, in ijs rebus multi suum studium probare velint; ex quo sit, ut ab alijs canes, ab alijs equos, aut aues nobiles dono dare videamus: commode me facturum existimaui, si quid ego eius generis ad te mitterem, quod omnibus te praeferre voluptatibus intellexissem. soles enim quotidie fere à grauisimarum artium tractatione, in haec studia, quae sibi ab humanitate nomen adsciuerunt, quasi in hortum amoenissimum, diuertere: vbi te modo oratorum & poetarum flores, modo dulcium amicorum colloquia mirifice delectant: ut, praeter id temporis, quod valetudini dare soles, quod sane pusillum est, hora nulla sit, quae non in litteris, & cum virtute traducas. quattuor

vita rationem qui ignorant, mirantur scilicet, vnde illa
 tibi in aduersis rebus fortitudo tanta, vnde animi robur
 illud inuicti, quod ne illa quidem ipsa, qua in rebus hu-
 manis Fortuna dominatur, villo pacto poterit infringere;
 contra cuius vim duplici te praesidio munueris, artium
 maximarum cognitione, & mentis optima conscientia.
 haec est aliarum virtutum, qua in te sunt multa, quasi
 princeps, & regina quaedam; vt in alijs neminem tibi
 antepone, in hac ne conferri quidem possim. Nam de
 prudentia, de pietate, de iustitia, ne videar assentari, ni-
 hil dicam: ne de liberalitate quidem; qua tamen ita no-
 ta est, vt non, qui eam laudet, assentator, sed, qui non
 laudet, maleuolus existimetur. cum enim hac dandi be-
 neficij ratio eiusmodi sit, vt nulla certior ad laudem, nul-
 la item magis lubrica videatur via; propterea quod in
 beneficij collocandis pleriq; fortunam hominum specta-
 re solent, vt eandem gratiam, aut etiam cum senore re-
 cipiant: non est, quod in hoc te labi quisquam arbitretur;
 cum & rarissime contingat, cuiusquam opera vt egere
 videaris, & tu tamen quam plurimis, ob eximiam natu-
 ra tua litterae liberalitatem, atq; amplitudinem, benigne
 facere et soleas, et possis. & cum de omnibus ad bene me-
 rendum natura es maxime propensus: tum vero ipsa te
 ratio atq; doctrina ita conformauit, vt ad eos honestan-
 dos, qui se ijs artibus, in quibus ipse excellis, dedidere, tuū
 soleas studium libentissime conferre. qua quidem huma-
 nitas & beneficentia tua non sane video qui possit in villo
 maior esse, quā in me tuenlo fuit. qua est enim à te res,
 qua ad meum commodum attineret, praetermissa? quis
 diligen-

diligentius est adhortatus, ut hanc restituendæ antiqui-
tatis laudem, qua pater meus olim excelluit, pene affli-
ctam excitarem? quis eam ipsam ad rem perficiendam
plura contulit? cum etiam magnus Principibus, tui simil-
limis, ita me commendaris, ut, iudicij tui testimonio per-
moti, non minimis ad se præmijs euocarint. Quæ cum re-
cordor, etsi me ipsum probe noui, tamen interdum mihi
assentor, & mihi aliquid videor esse, quod à te sim orna-
tus. hæc me inanis ambitio ita delectat, ut illum dolorem,
quem ex difficultate capio remunerandi si non tollat, mi-
nuat quidem certe. quamquam tu is es, qui te satis su-
perq; remuneratum existimas, si modo id, quod dedisti,
ab eo, qui accepit, intelligis memoria teneri. quo in officio
præstando, noli credere quemquam esse, qui me vincat.
& huius quidem rei confido fore ut aliquando eiusmodi
à me signa dentur, quæ nullum cuiquam de mea in te vo-
luntate dubitandi locum relinquunt: nunc earum re-
rum, quas ipsi quidem hoc tempore possumus, maxima,
primum, ut dixi, Ciceronis orationū volumen in tuo no-
mine apparebit. omnino neq; amplitudine tua, neq; ijs
officijs, quæ in me contulisti, digna res videtur: sed, ut
spero, muneris nostri tenuitatem humanitatis tuæ ma-
gnitudo subleuabit.

AD GVLIELMVM BELLA-
I VM LANGEV M,

APVD SVBALPINAS. GENTES.
pioregem, in Orationum Ciceronis par-
tem secundam.

MAGNI refert, Bellai ornatissime, quo quidq; tem-
pore

pore agatur; & omnes res non paruum habere mumentum solet occasio quaedam, & commoditas, qua vix dicuntur ij, qui nihil, nisi loco, facere consueverunt. nam, quemadmodum pictorum tabula certo loco posita delectant? eademq; minus bono lumine constituta, non item eorum, qui spectant, oculos tenere solent: sic actiones nostrae, mirum est, quantum opportunitate commendentur: vt interdum plus in tempore, quam in ipsa re, positum esse videatur. quod ego cum semper iudicassen, tamen non sum veritus, quin tibi, in ijs rebus vel maxime occupato, quas Rex Christianissimus. & post hominum memoriam maximus, tuae fidei diligentiaeq; mandauit, hoc ipsum, quod nunc à me proficiscitur, officium futurum esset vel iucundissimum: nam, etsi magna tibi est grauissimorum negotiorum imposita moles; quam tu summa tua cum laude, & omnium pene gentium admiratione sustines: tamen in ipsa illa occupatione ita te litterarum tractatio delectat, vt & legas cum voluptate, quae alijs scripta reliquerunt, & scribas ipse, quae à posteris cum admiratione perpetuo legentur. ex quo illud consequeris, vt non modo Regis voluntati seruias, quod est summa laude dignum; sed etiam posteritati consulas, quo laudabilius esse nihil potest. itaq; tantum abest, vt à maioribus tuis, omni decore affluentibus, ad te ornandum quidquam haurias, vt etiam in te sit, quod ad illos redundet. nam, si tibi aliunde petenda sit laus; vnde plura suppetant ornamenta, quae à fratribus tuis, maximeq; ab eo, qui à puero III. ita est in Cardinalium Collegium cooptatus, vt ei summus Pontifex amplissimam dignitatem non quasi optatam.

optatam concessisse, sed quasi debitam persoluisse videatur? cui quidem viro cum ad summam gloriam nihil defuit; cumq; item tibi ea res abunde adsint, quibus homines hominibus antecellere videntur: tamen sit vestra bonitate, et sapientia, ut vicissim & tu in illius dignitate, atq; amplitudine, et ille in ingenio. atq; virtute conquiescat tua. Vtreq; vero magna apud Regem prudentissimum, et summo iudicio praeclitū auctoritate, magno estis apud omnes nomines, & gloria. nam tu quidem, qui est tam longinquus, cui notissimus non sis? non ex praesenti corporis forma, (quamquā multas prouincias Regis legatus obijisti) sed ex imagine ingenij tui; quam verissimis eloquentiae coloribus expressam in tuis scriptis licet intueri. in hac cum & natura tua bonitas, & virtutis eximia praestantia cernatur: sequitur, ut, ex ea qui te norunt, iidem ament. quorum ego in numero cum ita essem, ut nemini concederem: tamen non est credibile, quantum ad illam ipsam animi erga te mei voluntatē addiderit Guilielmi Pellicerij, oratoris in hac vrbe Regij, hominis praestantissimi, praedicatio, cuius multi, et egregij de tua laude sermones me iam antea commotum impulerunt, ut ex orationibus Ciceronis, cuius tu libros è manibus dimittere non soles, alteram partem cum tui nominis inscriptione diuulgarem. qua in parte ab erroribus, & mendis vindicanda quantum opera, studijq; posuerim, mihi ipse sum testis; quantum autem profecerim, & tu, & alij iudicabunt. tibi quidem, si consequar, ut nostra diligentia probetur, sane meos labores non exiguo compensatos esse fructu existimabo.

538 P R A E F A T I O
AD ALEXANDRUM CAESARINUM
CARDINALEM,

IN ORATIONVM CICERONIS
partem tertiam.

BENE mereri de litteris, etiamsi utilitas praeterea consequatur nulla, tamen praclarum in primis, atq; gregium esse semper duxi: quamquam, utilitatem spectare si volumus, ea demum summa est, quae ex hoc genere percipitur. fructus enim in posteritatis memoria, & praedicatione positus est, quem nemo umquam sapiens non praestantissimum iudicavit. sed haec bene merendae ratio duplex videtur esse. nam & qui aliquid ipsi scripserunt, & qui alios vel cohortatione, vel premio, ut scriberent, impulerunt, litteris opem tulisse existimantur, quae dueres eiusmodi sunt, ut, qui alterutram commode faciat, ei scilicet à studiosis omnibus gratia sint agenda; qui utramq;, ne haberi quidem satis possint. Atq; hanc laudem, ne apud veteres quidem saepe accidit, ut unus consequeretur: propterea quod, qui ea virtute, atq; fortuna fuerunt, ut & ingenio posteris prodesse possent, & opibus, ut idem facerent, multos adducere; alterum facile fecerunt, ut eos, qui doctrina, & eloquentia valeret, adiuuanda litterarum studia excitarent; alterum facere, ut ipsi monumentum aliquod industriae suae relinquerent, propter rerum gerendarum curam non ita potuerunt. quod item nostris temporibus usu videmus euenire. nam neq; multi sunt, qui praestare utrumq; possint; & qui possunt,
iis ferè,

fere, cum velint, non conceditur, cuius generis exem-
 plum, ne id, quod adest, aliunde quarantius; concede
 quaso, Casarime praestantissime, ut à te summan; & sine
 me hoc impetrare à modestia tua, ut ea, quae sentio, de te
 dicam. certe enim, qui maiorem aut iuris civilis, aut sa-
 crarum litterarum cognitionem sit consecutus, nemi-
 nem esse constat. neq; tamen haec studia, quae humaniora
 appellantur, quae nos adhuc secuti sumus, contempsisti; in
 quibus etiam diligenter versatus es, ut illa superiora,
 quae quibusdam ipsa per se nimis horrida videntur, elo-
 quentia pigmentis, cum velles, atq; etiam quantum vel-
 les, illustrare posses. est igitur in te ipso, vnde posteritas
 adiuuetur. nec, ut arbitror, voluntas deest: sed otium eri-
 piunt maximarum rerum occupationes. nam, quia tua
 virtus non humili, neq; obscuro loco latet, sed quasi in
 specula quadam excelsa, atq; illustri posita est, vnde o-
 pem ostendere bonis omnibus videtur; ideo homines,
 accurrunt ad te, vel ut consilium vel etiam ut auxilium
 putant. itaque negotijs à litterarum tractatione distra-
 ctas, ex duabus rationibus, quibus initio bonas artes adiu-
 vari posse dixi, alteram inuitus omittis, cum ipse nihil
 scribas; alteram studiose amplecteris, cum ijs, quos indu-
 stria vides excellere, nulla re desis. quamobrem Hiero-
 nymus Ferrarius, qui se iampridem tibi addixit, homo &
 ingenij, & iudicij laude praestantissimus, cum alia, quae à
 te habet, predicari solitus est, tum illud vel maxime,
 quod, domo tuae viuēs, te permittente, atq; adeo libente,
 totum diem in litteris ponit, & otio fruitur tanto, quan-
 tum deserta in regione vix esset, cuius ex ingenio qui
 fructus

fructus percipiuntur, qui certe maxime sunt, ij sane tuae liberalitati referuntur accepti. à te habemus, quo Ferrarius in veterū scriptis vel correctione restituit, vel explicatione illustrat. à te emendationes in Philippicas Ciceronis orationes, quas ille plurimas, atque optimas ad me misit, quae iam iamq; edentur, à te inquam omnes sunt. itaq; etiam eas ipsas orationes, ut à Ferrario, id est à te restitutas, & quae praeterea in hoc tertio volueri continentur, in quibus ipsi, quae male affecta erant, multa sanauimus, tibi inscriptas, atque dicatas emittimus; ut, quod beneficium habemus maximum, eius beneficij auctorem agnoscamus, & huic libro summum ornamentum, Caesarini nomen, apponatur. quare etiam id, quod iam pridem optaui, fortasse consequar, ut, quam praeclearare ego de te sentiam, cum intelligas, tu me eum existimes, quo in amicitiam, vel potius in clientelam tuam accepto, non pessime sensisse videaris.

AD. IOANNEM. MONLVCIVM
CHRISTIANISSIMI. RE-
gis consiliarium.

EIVSDEMQUE APVD. VENETAM
Remp. Orat. in Ciceronis. Ora-
torios Libros.

QVOD te non fugit, Monjuci sapientissime, prestare omnes ceteris hominibus, sed alius alia re vult. non enim vnusmodi sunt nostrae voluntates; sed, quoniam ex animo, qui varie afficitur, tamquam ex typo effinguntur,
ipsa

ista quoque, varie sint, & multiformes, necesse est. ergo
 non eadem omnibus prima sunt. Quoniam vero ex his,
 que appetuntur, necesse est aliquid excellat, ut de multis
 optabilibus vnum optabile maxime sit: quid sit id, quod
 ego ceteris prestare putem, si de me queratur; dicam,
 id, quod qui assequuntur, eorum in potestate sensus om-
 nium, animique, sunt. id autem sine dubio Eloquentia
 est: qua tantum possidet dignitatis, ut infra vel eorum
 fortuna, quorum imperium prouincia nutumque, sequun-
 tur, me quidem iudice constituantur: cum ita acci-
 dat, ut ab hac quamcumque, in partem volentes ducamur,
 illis inuiti saepe pareamus. Sed, quoniam, quo loco
 posita laus est, eum locum maximis difficultatibus Natu-
 ra circumsepsit, ut perueniendi facultatem paucissimis
 relinqueret: non est, quare nobis in mentem veniat mi-
 rari, cur neque diuturna, neque in multis perfecta fuerit
 species eloquentiae. illud video, cum in hanc cogitatio-
 nem mentis aciem intendi, bene dicendi gloriam dua-
 bus rebus ali maxime, otio, & libertate. itaque in vrbe
 Roma, qua honorum oratorum quasi fecunda geni-
 trix partus edidit vberrimos, neque ante secundum Pu-
 nicum bellum, neque post Caesaris dominationem ma-
 gnopere fuit, quod in hoc genere probares. Hannibale
 victo, hostis Italia terribilis nemo fuit. tum in vrbe
 securitas, tum summa tranquillitas orta: tum seditio-
 num hominum ingenia popularibus concionibus acuit
 ambitio. conciones, inquam, eloquentiam perpe-
 terunt; nisi quid me fallit ratiocinantem: ratioci-
 nam autem sic, & per hos quasi gradus interrogationis
 adscendo

ascendendo. Eloquentia quod summum fuit propositum
 primum? consolatus: qui summus honor fuit. consola-
 tur? quis mandauit? populus. populum quis tenuit? co-
 nator optimus, ergo a concionibus exstitit orator. idemq;
 sublati concionibus, nullus fuit. cum enim ciuilibus armis
 oppressa Resp. iaceret; vetus consuetudo perisset; a popu-
 lo, cuius potestas vniuersi translata ad vnum esset, non
 iam magistratus, non praefectura peterentur: eloquentia,
 qua populi gratiam honorum spe quassierat, inanis om-
 nis & superuacanea fuit exercitatione. si oratoria fa-
 cultas, summorum hominum studijs, exercitationibusq;
 culta, cum a duobus Gracchis ad C. Caesaris aetatem, hoc
 est per annos centum fere ita viguisset, ut nihil vquam
 fuerit illustrius; non effugit rerum humanarum commu-
 ne fatum: quas vbi ad summum siue industria, siue natu-
 ra perduxit, retro fere praecipiti lapsu reuoluuntur. Imper-
 ratores deinde multi rem Romanam exceperunt: quo-
 rum aetatibus vestigium veteris eloquentiae nullum a-
 gnosceres. quid post? multo minus. nam, imperij sede in
 Graciam translata, crebra vastatione Italia consecutus;
 cum influentes barbararum nationum copias reprime-
 ret nemo tum non eloquentiam modo, sed ipsa pene lit-
 terarum memoria funditus deleta, nec suus est bonis di-
 sciplinis honor, nisi multis post saeculis, restitutus. patrum
 deniq;, aut auorum nostrorum memoria, cum exteros
 mores Italici caeli temperies aliquando ad humanitatem
 deduxisset, paululum oculos litterae sustulerunt. doctrina
 primum, serius enituit eloquentia: nec mirum: doctrina
 nam enim siue eloquentia laudamus; eloquentem siue
 doctri-

doctrina recte intelligens nemo duxit. nunc in oratorum nomine, quod eximium semper fuit, nihilo minor, atq; haud scio an etiam maior, quam praeiis illis temporibus, dignitas, & amplitudo est. mittuntur à Regibus ad Reges, aut ad liberis ciuitates, qui non de fluitidys agant, non de iure fundi, quarum rerum controuersias qui petite, & copiose disceptarant, scimus olim habitos esse eloquentes: sed ea tractent, quae prudenter disputata, omnium gentibus constituere, dignitatem imperij conseruare, terminos conferre possunt. hoc qui praestat, eum ego veteribus oratoribus non comparo solum sed etiam antepono. illi causas agebant primum apud iudices sorte duos, deinde apud eos iudices, quibus de aliena re, non de sua iudicantibus persuadere orator siue hoc, siue illud haud magno negotio posset: nunc agitur in consilio lectissimorum virorum: agitur ijs de rebus, vnde ad eos ipsos, qui iudicant, maximum potest siue emolumentum, siue damnum redundare; cum & de publica re iudicent, & in publica, extra quam nihil est, priuata cuiusq; contineatur. his probare quae velis, eo maioris ingenij videtur esse, quo difficilius ab artificio capitur prudentia. itaq; cum hoc multi voluerint, magnum decus atq; ornamentum est eorum, quibus contigit, vt possent; qui sane pauci sunt: maximum vero, si cui tantum aut natura dedit, aut exercitatio doctrinae, vt inter hos ipsos emineret. qualem si quis te iudicet, Monluci clarissime, hunc ego recte iudicare mihi persuadeam. nam, si consideremus, primum à quo missus orator sis, deinde ad quos, tum quibus de rebus missus: ita reperiemus, missum ab eo Rege,

qui omnes Reges sapientia vicerit, quoniam quidem omnium vnus, quid contra Fortunam virtus posset, maxime declarauit: ad eam Rempublicam, qua nisi sapientissimorum ciuium copia floreret, semperq; florisset, profecto neq; tanta nunc esset, cum olim minima fuerit; neq; tam diu flaret, cum cetera Respublica suorum inuicem temeritate conderint: autem de rebus esse missim, quarum qua magnitudo sit, ex eorum, ad quos pertinent, opibus apparet; qua tanta sunt, vt paucorum imperijs distributus terrarum orbis teneatur. Et, cum haec legatio tibi per honorifica fuit; tum illud ad tuum inuis celebratam longe maximum accessit; quod, cum à Principe Turcarum Solymano pacem defessa bellis Europa peroptaret, eaq; sine Christianissimi Regis intercessionem desperaretur, vnus electus, qui tantum muneris obires, acceptis à Rege mandatis, astate media summis caloribus in Graciam nauigasti. pacem vt componeres, optabatur: composuisti: hieme summa difficillimis itineribus, per dispositos equos in Galliam recurristi. Exceptus alia cura, cum de sedandis inter Regē tuum, Regemq; Britannum magno momenti controuersijs ageretur, praesustisti. te consulente, agente, vltro citroq; cursante, abiectis armis pax inter eos firmissimo foedere constituta. Habes hoc omnino, MONLVCII, non dico à Fortuna, quam casus, & temeritas regis, sed à te ipso, qui ad consilium & rationem omnia refers, vt in tuis actionibus felix vsquequaq; sis. nimirum Sors, quam in rebus humanis dominari quidam sicut opinati, non omnium est aequae communis; sed ipsa sibi virtus propriam fortunam

fortunam architectatur. non erras, quia non est errare
 sapientis: & quia sapienter agis, omnia procedunt. bonus
 etiam orator es, quia bonus vir: ingenium enim probitas
 commendat; nec minus mouet is, qui dicit, quam ea, quae
 dicuntur. Quod nisi Latinum sermonem in Italia pere-
 grinitas immutasset; ne tu nobis longo interuallo &
 Crassos, & Antonios retulisses sed quoniam ea lingua
 vrimur, quam multis coeuntibus linguis generatam cor-
 rupta consuetudo peperit: veteribus Romanis oratione
 dissimilis, ingenio simillimus, non tu quidem loqueris vt
 illi, sed vt illi tamen & sapias, & persuades. Quare non
 fuit ab re, cum ego eos libros, in quibus perfecti formam
 oratoris à Cicerone videmus expressam, mendis antea
 deformatos, nunc mea correptione expolitos emitterem;
 non fuit inquam ab re, tuo nomini dicatos emittere; vt
 quae de perfecto oratore traduntur, ea perfecti item
 oratoris titulo cohonestarentur. hoc cum ita existimas-
 sem, quia videbatur esse aptissimum, feci, & feci co li-
 bentius, quod, cum tu mihi & multa iam summa huma-
 nitatis officia tribuisses, & is esses, qui tribuere etiam
 maiora posses; ego, nisi aliquid, praesertim vbi daretur
 occasio, retribuere, verebar, ne ex duobus maxime in-
 signibus vitijs, alterutrum infamiam non effugerem, vt
 vel ea viderer, quae à te accepissem, minus meminisse,
 quod à consuetudine naturae, mea alienissimum est, vel
 ea, quae sperari possent, negare; quod quia superbi es-
 set, obest non modo à fortuna mea, sed etiam à voluntate
 plurimum. Venetijs. M. D. XLVI.

346 P R A E F A T I O
AD BENEDICTVM. RHAM-
BERTVM IN CICERONIS LI-
bros de Officijs.

NON ignoras, benedictè Rhamberte, sensuum esse
quandam in hominibus similitudinem; quae cum in con-
suetudine cognita est, efficitur, ut, inter quos id accidit,
amor exoriatur. ab hoc quasi fonte multorum amicitia
manarunt. multos etiam beneficium cum obligasset;
cumq; id, quod acceperant, memoria conseruatum grate
animo redderent; idq; uterq; fieri ob ingenij bonita-
tem, & voluntatis erga se propensionem existimaret;
siatim est illam opinionem benevolentia consecuta. itaq;
duae causae sunt, quamobrem homines ament inter se:
sed haec posterior, quae à rebus externis originem ducat,
cum illa superiore, quae à natura proficiat, nullo pacto
videretur esse comparanda. illa enim primum habet eam
suauitatem, quae, ut opinor, & cerie, nulla maior est, cum
eos, quibus utimur, & isdem rebus, quibus nos, & aequè
atq; nos affici sentimus: deinde, etiam qui in dando &
accipiendo beneficio fructus est, eo non eget. nam, si haec
actio bene merendi interdum est & esse potest in his, qui
voluntate non admodum coniuncti sunt, quanto facilius
existet apud eos, quorum animi ita consentiunt, ut, quae
si natura hori ante, eas iam res appetere, ab isdem sugere
videantur? et vero, qui officiorum commodis rebus
adducti in amicitiam coeuerunt; etiam si alter alterum
inuito summe diligat; tamen, si quando acciderit, id quod
accidere soepe solet, ut ea, quae diligere ceperunt, causa
voluatur; cerie eorum animi pederentiam in amore lan-
guescent.

guescent . quo in genere animaduertis , Rhamberte ,
 quam multi quotidie labantur , de quibus facile est in-
 telligere , quid sentias , cum ab eorum instituto tuaratio
 tam vehementer abhorreat . probe enim te , quæ nostra
 debeat esse in iungendis amicitijs cautio , quæ in iisdem
 colendis religio , quod item in omni vita præstandum of-
 ficiū sit , horum librorum , quos nunc tibi in scriptos ad
 te mittimus , lectio exuauit . sensi in me ipso ; quem , ab o-
 pibus non magno opere firmū , aut ne firmum quidem , ta-
 men octauum abhinc annum tanto studio es complexus ,
 quantum , qui ab omni re paratissimus sit , remunerando
 compensare vix possit . cumq; rerum mearum status , vt
 sunt humana , interdum mutaretur ; memoria teneo , te ,
 nunquam immutatum , eandem semper cum mihi , tum
 fratribus meis voluntatem , ac beneuolentiam præstuisse .
 cum vero maior aliquanto inter nos consuetudo esse cœ-
 pisset ; quod quidem est factum , postea quam te in no-
 strā vicinitatem contulisti . facile sentio , ad meam vitam
 recte conformandam quanto mihi observatio tuorum
 morum fuerit adiumento . collocutiones vero de litteris
 nostræ quid non dicam delectationis . sed utilitatis habue-
 runt ? equidem . si liceret , totos dies vellem tecum ponere ,
 quarum enim ego rerum cognitione delector , earum in
 omni genere quæ tui sit iudicij subtilitas , intelligo . sed
 hanc Latine scribendi rationem , in qua multi nunc vo-
 lunt excellere , paucissimi possunt , eam vero sic tenes , vt
 tuis scriptis mihi quidem purius nihil esse videatur . quod
 eo mirandum est magis , quia tu non , vt alij , diuturno ,
 atq; assiduo librorum usu , sed temporum studio subseci-

uorum, hoc ut posses, consecutus es. nam, ut omittam, quod tibi, cum fidei atq; prudentia Veneti senatus arcana creduntur, otium non saepe contingit: et qui dies est, quo non ex amicis tuis aut consilio tibi aliquis, aut opera, aut etiam re sit adiuuandus? qua in consuetudine retinenda nimium diligens esse dum vis, accidit saepe, ut potius tuum commodum, quam officij colendi facultatem pratermittas, quo ego me potius facere sum arbitratus, si hac opuscula, in quibus maxime de officio praecepta traduntur, ad te, quem cognoui esse omnium officiosissimum, mitterem. genus hoc, Rhamberte, quoddam est, quo ego eos, qui de me bene meriti sunt, remunerari soleo. perpende rem, nulla videbitur? animum respice, gratissimum dices.

AD. DIEGV. HVRTADV. M.
DE. MENDOZA

CAROLI, CAESARIS. A. CONSILIO
EIVSDEMQUE APVD VENETAM
Remp. Orat. in Philosophiae Cicero-
nis partem. primam

SVPERIORIBVS diebus, cum domum tuam venissem, ut Benedictionem Accoltum, qui apud te diuersabatur, honoris causa viserem, quem ego hominem, non tam quia Cardinalis est, quam quia Cardinalatu dignissimus, vehementer obseruo: casu accidit, cum ego adesset, ut inter vos sermo oriretur is de rebus, quae, ab antiquis ignorat, nostra patrumq; memoria non solum inuenta sunt, sed ad summam etiam elegantiam perpolitae.

lita. cuius generis cum accoltus ita multa commemoraf-
 set, ut mihi quidem, credo item alijs, qui aderant, facile
 probaret, veterum solertia nostrarum hominum indu-
 striam antecellere: suggessisti tu, ne de philosophia qui-
 dem, in qua tantopere antiquitatem admiraremur, tibi
 videri esse dubitandum, quin ea posset etiam nunc expo-
 liri, atq; ornari; si modo, quam quisque linguam à pa-
 rentibus, atq; à nutricibus traditam cum lacte simul
 hausisset, in ea vellet scribere: nunc usu euenire, ut, ex-
 terno sermone addiscendo, totam etatem consumamus:
 quod si nos à pueritia disciplinarum cognitioni totos de-
 deremus; non esse desperandum, quin & Platonem, & A-
 ristoteles aliquando possent exsistere: non enim et calum
 hoc, vnde spiritum ducimus, idem est quod olim fuit, &
 hominum ingenia non eadem esse possunt. praua consue-
 tudo naturam peruertit. quæ tamquam ager, si colitur,
 fructus edit vberimos; si negligitur, exarescit. annos
 triginta ponimus in verbis percipiendis: quantulum spa-
 ty restat, ut res ipsas consideremus? licet ad antiquita-
 tem animum referre: num aut Græci illi philosophi, quo-
 rum nomen celeberrimum est, quæ ab Aegyptijs acce-
 perat, Aegyptio potius, quam patrio sermone scripta re-
 liquerunt; aut nostri aliena lingua, non domestica, sunt
 vsi, cum ea quæ vel de Græcis sumpserant, vel ipsi pepe-
 reront, in usum posteritatis explicarent? constat, apud
 omnes gentes, qui suas cogitationes litteris mandare
 voluerant, eos fere ijs esse verbis vsos, quorum signifi-
 cationem matris in gremio cognouissent. quod item no-
 stra atate si fieret, facile contingeret, quod tu opinaris,

Hurtade clarissime, vt in philosophia veterum inuentis non nihil, vel etiam non parum addi posset. neq; enim eos, qui fuerunt, vsq; eo cogitatione, ingenioq; processisse existimandum est, vt ijs, qui futuri sunt, quod prae-
 rea cognoscerent, nihil reliquerint. multa latent adhuc, retrusa, atq; addita in immensitate natura: qua eliciet, & euocauit in lucem, si qua inuestigandis rationibus, & perferendis rerum causis ab ineunte aetate suum studium dederit. quod ab ijs fieri commode non potest, vel potius nullo modo potest, quibus non ea lingua, in qua alii educatiq; sunt, sed ea, qua veteres utebantur, scribere consilium est. quorum tu si probares institutum, quotusquisq; tecum esset in eo laudis genere conferendus? tenes enim perfecte Latinam linguam, tenes Graecam, Arabicam, alias praeterea. scribis tamen, vt in patria tua loquuntur. in quo video quid spectes. quod pater tuus egit, vt optime de Hispania mereretur; id tu alia quadam ratione consequi vis. ille enim, cum annum ageret vix dum quintum & decimum, qua aetate milites in exercitu pauci solent esse, omnium approbatione, qui exercitus regeret, electus, Batia Regem, bis acie fusum, regno exsult. & quacumq; in eius ditione fuerant, Catholici Regis imperio potestatiq; subiecit. Aliam tu ornanda, atq; amplificanda patria tua rationem inuisti. profers enim quantum in te est, Hispanica lingua terminos; & vt ea non solum verbis, & nominibus, sed etiam rebus, & scientijs per te locupletata ab exteris nationibus appetatur, ingenio doctrinaq; consequeris. quod nescio an omnibus patris tui victorijs, atque triumphis sit anteponen-

reponendum. nam, etsi, populos bellos superare, & imperium augere, præclarum est: tamen mihi cum animo meo consideranti multo melior videtur esse conditio litterarum, quam regnorum: hæc enim in vnius hominis fortuna posita sunt, & vnius sæpe culpa extinguuntur; illa viuunt, & vigent quodæ magis, neq; vlla temporis circumscriptione terminantur. itaq; magni & excellentes viri, qui bellicæ laudis gloria florent, cum earum rerum, quas gessissent, memoriam non sat fore diuturnam sperarent, nisi ab hominibus ingenio præditis celebrarentur; eos, qui id præstare possent, non vulgaribus præmijs affectos, in honore summo, atq; etiam in amore semper habuerunt. Quo mihi illorum laus videtur esse illustrior, qui & res præclaras manu gerere, & quæ gesserint, litteris custodire ipsi possunt. quo in numero fuit soror illa tua præstantissima femina: cuius militaria facinora cum audimus, cuius eam nostræ ætatis viro animi magnitudine comparamus, cum autem ea, quæ scripsit, legimus, vel antiquis scriptoribus ingenij præstantia simillimam iudicamus. Huiusmodi cum in tua familia mulieres existant, de viris quæ sunt speranda? quamquam fratres omnes tui, tuq; in primis, ea, quæ sperabantur, iam præstitistis. itaq; Carolus Imperator vestra potissimum virtute, vestraq; fide nūitur. nam fratrem tuum, Marchionem de Montefar, qui ceteros ætate antecedit, cum alijs in rebus, tum in victoria Tunetana, equitibus leuis armaturæ & classi maxime præpositum, magno suis rebus sensit esse adiumento: alterum autem, Episcopatum Lanensi ornatum, summe propter eruditionem,

& prudentiam diligit: tertium Indicis provincij Prore-
 gem: quarti Hispanicis triremibus praefecit: te primum
 sibi voluit esse in consilio: deinde, cum difficultate quam-
 dam temporum pane fatalem impendere, & ea, qua co-
 gitabat, sine summa prudentia non esse tractanda intelli-
 geret, vnum è maximo numero delegit, qui apud Vene-
 tam Remp. id muneris orator sustineres. quo quidem in
 munere clarior in dies significatio tuae virtutis elucet.
 nam ad usum rerum, quo vales plurimum, addis doctri-
 na cognitionem: quam à libris petitam, grauiore in caus-
 sa consilium capere si vis, explicas, vt, proposita prateri-
 tarum rerum exitu, cautiore praesentium sit deliberatio.
 quod quoniam maxime praestant historia, & philosophia:
 tu quidem vehementer viriusq; studio teneris: sed nescio
 quo pacto magis te philosophia delectat; credo, quod plu-
 ris apud te est, excogitare quae nemo viderit, quam i-
 mitare quae alij fecerint. quo in genere cum omnino nul-
 lius ope videaris indigere, quippe qui ita abundes in-
 genio, vt, quocumq; te applicueris, excellas. tamen vi-
 de, qui egerim: iniui rationem, vt iuuare te possem. nam
 hos Ciceronis de philosophia libros cum vetustis exem-
 plaribus contuli, & emendatos ad te misi; vt tibi, si quan-
 do eos in manus sumeres, quasi faciliore & expeditiore le-
 gendi cursus esset. saepe enim ex te audiui, cum diceres,
 antiquorum in scriptis ita multa esse corrupta, vt in eo-
 rum, qui li. gerent, animos permiste falsa cum veris in-
 fluerent: cui malo si quis mederetur, eum te existimare à
 studiosis omnibus, sed à te ipso certe maximam esse gra-
 tiam initurū. quae me vox non cohortata est, sed impulit,
 vt id

ut id facerem, quod fecisse me vides. ac fieri tamen potest, ut meo te studio, & diligentia nihil iuuerim; & ea, quae ego nunc in his libris restituta, in tuo nomine emitto, iam pridem ipse habes omnia, domi tuae nata, & à te ipso quaesita: sed ego ita sum ratiocinatus: cum tua philosophus didiceris, non in reges solum, & principes, qui summam iurandi facultatem habeant, sed in tenuiores etiam liberalitatis nomen posse cadere, quod bene mereri, etiam si non possunt, tamen & cupiant, & praclarum existiment; eadem ratione fore, ut, quod ego te iuare voluerim, pro eo id accipias, quasi maxime iuuerim.

AD MARCELLVM CERVI-
 NVM SANCTAE CRVCIS CAR-
 dinalem, in philosophiæ Cicero-
 nis partem alteram.

EST genus hominum, qui ita sentiunt: philosophari, aut totum nihil esse, aut non eorum esse, qui rerum agendarum in studio versantur, quorum in altero mihi videntur, cum homines sint, bestiarum consuetudinem imitari, quae tantum ea, quae pedibus teruntur, quaeq; adsunt, intuentur, nihil altum suspiciunt, nihil longinquum cogitant: in altero res à natura copulatas velle se iungere. nam, qui ab actione rerum philosophiam excludit, is, quantum in se ipso est, corporis & animi societatem dirimit: cum et corpus regimine animi, et animus ministerio corporis indigeat. Sed proferunt multos, quibus ignorantio philosophia non obsistit, quo minus ea, quae volebant,
 rectissi-

rectissime perficerent. quasi vero sit eadem rerum om-
 nium natura, & quod vni aliqua in causa contigerit, id
 cuilibet omnibus in causis posse contingere credibile sit.
 naufragium facit nationis ignarus; arripuit tabulam, et
 amplexu tenens, ad litus incolumis à fluctibus appellitur:
 num in circo natandi peritiã negemus esse vtilem, quod,
 sine ea qua fuit, è periculo tempestatis euaserit? incidat
 aliquis in febrem; non curatur, & conualescit: tollemus
 igitur medicinã, quoniam sunt, qui sine eius ope sanentur?
 nihil minus; nisi si ea, qua in casu sita sunt, anteponimus
 ijs, qua ratio gubernat. quod idem de philosophia dicen-
 dum est. nava, vt illud demus, sine eã multos esse laudem
 cõsecutos: non & hoc dabimus, fore, vt sine eadẽ cõsequi
 omnes possint. non eiusdem semper generis agenda sunt
 res. est, vbi prudentia vel mediocris abunde satisfaciãt:
 est item, vbi mentis altior contemplatio requiratur. hoc
 extremum qui poterit, sequitur vt et illud primum: sed,
 qui illud primum, non & hoc extremum, quod cum ita
 sit; virum praestet habere, facilis est dijudicatio. in o-
 ptione enim, & eligendi potestate, nemo fere est, quin
 totum partibus censeat esse praferendum: propterea
 quod non totum in partibus, sed partes includuntur in
 toto. Ergo, cum perspicuum hoc sit, accidere & posse, &
 solere, vt philosophia cognitio & vtilitatem afferat,
 ignoratio detrimentum: dubium non est, quin ea videat-
 ur esse cum rerum actione coniungenda. Sed ijsdem
 coniungi posse negant: quo argumento? aiunt dissimili
 in generi versari, alteram in otio, alteram in negotijs:
 itaq; se non videre, qui possit in vtraq; vnus excellere.

Hic ego, Ceruine praeantissime, meam memoriam non excutiam, ut ea, quae, legerim, aut audierim, reminiscar. non est consilium, quae ad illos redarguendos faciunt, verum è scriptis eruere volo, ut exemplo tuo resellantur. Roma viuis, & vixisti multos iam annos, nunquam omnino tua virtus tam illustri loco latuit: sed posteaquam te Paullus III. incredibili Pontifex non modo sapientia, sed bonitate etiam ornatus, in altiore dignitatis gradu collocatum, suorum omnium consiliorum & participem, & adiutorem esse voluit; tum vero clarissime sese ostendit lumen animi, ingenijq; tui, ut nullus esset honor tantus, qui, in te collatus, non videretur ei, qui contuisset, magnam esse iudicij laudem allaturus. itaq; paullo post Cardinalis factus es, & factus tantum bonorum applausu, tantaq; latitia, quantam in animis hominum recte sentientium summa dignitas virtuti tributa potuit excitare. quo toto tempore valde tu quidem fuisti atq; es etiam nunc districtus à negotijs, maximeq; ab ijs, quae et ad sedandas Christianorum Principum discordias, & ad restituendâ Religionis dignitatem pertinent: sed te tamen à philosophia studio nulla res vniquam potuit diuellere. sic & animo, & corpori suis vtriq; muneribus apte distributis, quotidie fere modo à cognitione ad res agendas, modo à rebus agendis ad cognitionem traductus, teq; ipse in hoc quasi circulo identidem reuolvens, effecisti quod ab ijs, de quibus initio dixi, fieri posse negatur, ut & in tractandis negotijs, & in considerandis rerum humanarum diuinarumq; causis occupatus, dispari in studio, pari tamen cum laude perjeris. ex quo
intelli-

intelligitur ab ijs, qui rerum actioni se dedunt, & percipi philosophiam, & tractari posse: debere autem ostendimus: est igitur eorum, qui aliter existimant, sententia omnis explodenda. Nos quidem, & nostra sponte commoti, & tuo exemplo impulsī, quotidie magis philosophiam admirantes, in eius cognitione cupimus acquiescere; ad eamq; magnis defatigati laboribus, & molestijs, tanquam ad iucundissimum diuersorium properamus. quo si peruenero, vel potius cum peruenero: (car enim meam ipse cupiditatem omnibus optimis non prosequar?) tum ego quidem multo quam nunc facilius tua in me merita vel tuebor, vel etiam illustrabo. interea non sumus otiosi: utinam potius aliquanto minus occupati. pro uinciam cepimus duram, atq; difficilem, veterum scriptorum libros emendare dum volumus. omnino in hoc onere sustinendo valde sudamus: sed animus, tuarum cohortationum memoria confirmatus, manes in officio manebitq; dum id, quod instituimus, absoluat. nunc edimus Ciceronis libros de philosophia. sane multis à nendis, potissimum ex antiquo Bernardi Messeri, qui te maxime obseruat, inuenis eloquentissimi, libro vindicatos. qui cum ita degesti essent, ut in duas partes tributi legerentur; cumq; ego ex ijs partibus eam maxime uellem tibi inscriptam emittere, quae tuae personae, dignitatiq; aptissima uideretur: feci, ut eam diligere, in qua de natura deorum eleganter et acute disputatur: ut, quoniam valde tibi pro tua ueteri erga me uoluntate, proq; summis officijs debere fructu industriae meae uidentur; & dum maturitatem peruenirent, his te interim quasi floribus oblectares.

IN COM. IN CIC. EP. AD ATT. 557
AD. RAINVTIVM. FARNE-
SIVM CARDINALEM
IN. SVOS. COMMENTARIOS
Cicronis. Epistoliarum ad.
Atticum.

BENE audire, qui est recte factorum fructus, omnes
fere volumus, amplissime ac praestantissime Rainuti:
ipsum quidem recte facere, vnde illud quasi ex fonte de-
ducitur, paucorum hominum semper fuit. est enim tum
perfecta natura, tum doctrina singularis, vt tamē natu-
ra sine doctrina facile possit ad laudem peruenire; doctri-
na sine natura laudabilis numquam, turpis etiam saepe
fit. itaq; vel in agris inculto homines ingenio virtutem
tamen coluere: doctrinis autem eruditi viri, qua ad bene
agendum esse instrumenta debuerant, ijs ad perniciem
suarum ciuitatum sunt abusi. quid de Pisistrato Graecae
historiae loquuntur? quid nostrae de Casare? doctum v-
trumq; & eloquentem fuisse, ijs tamen virumq; sensu-
bus, vt, exempla maiorum, et legum sanctissima iura con-
tinentes, libertatem suis ciuibus eripere praclarum
duxerint. ergo prima laus bonitatis est; qua nihil, nisi
seipsam, spectat, ipsa sibi finis est: altera doctrina; qua
nisi ad bonitatem referatur, laudabilis non est, ideoq;
vt laudetur, finem sequitur seipsa praestantiorem. quod
si quis est, qui alterum cum altero coniunxerit; vt & bo-
nus sit, & idem doctrinis institutus; neque rectum ideo
solum cupiat, quia sit ipse ad rectum natura propensus,
sed quia, quod rectum non est, id esse turpissimum intel-
ligat: hic est, quem in vita humana diuina bona consecu-
tum

tum putemus. praeclara res, sed exemplo minus nota: id
 autem, ut ego opinor, ob eam causam, quod unusquisque
 in vitam Principis, tamquam in speculum, intruens, ad
 illius similitudinem se ipse fingit, & format. ideoque viri
 sapientes alterutrum recte cupuerunt, ut aut reges phi-
 losopharentur, aut regnarent philosophantes: virum es-
 set futurum ut ex virtute penderemus. Quod si fuit vl-
 lum tempus, cum homines rationes, & cogitationes
 omnes suas in philosophia constituerent: tum profecto
 cepit esse, cum avus tuus ad Christianae Reipublicae, ni-
 mium magno periculo fluctuantis, gubernacula Dei ius-
 su accersitus, sedit in sede Pontificia Pontifex dignissi-
 mus, ea praeditus non solum auctoritate, sed etiam sapien-
 tia, ut hic vos in tantis tempestatibus servare solus a nau-
 fragio possit. cumque laudandus est maxime, quod optime
 ipse sentit, optimis semper in studiis, consiliisque, de-
 fixum, quod optimos viros adsciuit sibi & consiliarios, &
 suae voluntatis administratos, in quo ego tantum soleo po-
 nere; ut, si mihi ad alterutrum eligendum optio daretur,
 non bonum Principem malim cum bonis administris,
 quam bonum cum sui dissimilibus, sed bene, quod habe-
 mus utrumque; & Pontificem, qualem res postulat, &
 Collegium tali Pontifice dignissimum. naque nunc e-
 mergit: virtus: honestum revocatur: deserta permultos
 annos littera patronos habent, diuque, ut auguror, habe-
 bunt. tu Rainuti, fraterque tuus, duo clarissima Italia lu-
 mina, uterque Cardinalis, & Cardinalis uterque opti-
 mus, praeclaram consuetudinem tenebitis ab vno tradi-
 tam. certe enim non ideo re Patavij per, tot annos sum-
 mi do-

summi doctores erudierunt, ut ea, qua tantis vigilijs
 quarebas, consecutus negligeres. amabis eadem, & soue-
 bis tuumq; erit proprium stadium non solum colenda
 virtutis, sed etiam ornanda. refer animum ad eos, qui,
 multis ante saeculis exstincti, tamen in laude viuunt: om-
 nes reperies, his gradibus adscendentes, ad immortalita-
 tem peruenisse. quorum tu quia facta imitaris, non du-
 bito, quin eorum semper florentibus nominibus ita tuum
 nomen inseras, ut nunquam exarescat: Materiam ha-
 bes ad gloriam, anconitnam prouinciam: quam nunc
 ita regis adolescens, ut ea praestes, qua saepe desideramus
 in senibus. qua quamquam ad eos solum, quibus cum po-
 testate praees, pertinere videantur: tamen illa tua ditio-
 nis terminis non continentur. scis consuetudinem famo-
 illa nos per ora hominum sublimes vehit: benefacta sti-
 mul, & malefacta aequae circumfert: sed benefacta lau-
 dibus excipiuntur, malefacta conuicijs exploduntur. Ita-
 que noli putare te Picentibus solis esse continentem, esse
 iustum, esse beneficum. Picentes haec vident longinquis
 adiunt, & praedicant. te aiunt esse, ad quem aditus om-
 nibus pateat, cui sit iusticia: sit pietatis antiquissima cu-
 ra, cuius & potestas timeatur, cum omnia possit, & boni-
 tas diligatur, cum idem non plus licere tibi velis, quam
 quantum leges praescribant. matre adolescens laudibus
 exime, imitator aui, maiorumq; tuorum recte cogitasti,
 in imperio laudem non esse, nisi cum is, qui imperat, im-
 perio dignus est. quod quia tibi siue a natura, siue a dis-
 ciplina, siue, ut ego arbitror, ab utraq; simul contigit:
 quod ad naturam attinet, referimus ad Deum, de disci-

plina, te ipsum & laudamus, qui adhuc praeclara inuigi-
 laueris; & amamus, quia sunt amabiles virtute praediti.
 me quidem & multis abhinc annis, cum Roma te vi-
 dissem, atq; allocutus essem, in tui observantiam volun-
 tas inclinavit, iam tum de tua indole expectantem ea,
 quae consecuta sunt; & postea Patavij, cum in studijs o-
 ptimarum artium totus esses, iudicium in-pulit. hac tua
 Picentina legatio quasi operis perpolitio fuit: in qua the-
 sauros philosophiae, multorum amorum studio congestos,
 explicas, & cum provincia communicas. itaq; cum ego
 multo ante, quam istam tibi administrationem summus
 Pontifex demandasset, eos commentarios, quibus episto-
 las ad Atticum illustrare sum conatus, in tuo nomine e-
 mittere statuissem: postea simul cum tuis laudibus crevit
 voluntas mea. Eos igitur nunc emitto, serius omnino,
 quam nonnulli expectauerant; sed meam tarditatem
 opus ipsum excusat. epistolas ad Atticum interpretanti
 properandum non fuit, alijs in rebus possum esse quan-
 tumvis strenuus: in hac qui possum esse non tardus? pri-
 mum multa difficilia, deinde non isdem causis omnia,
 sed alia propter brevitatem, alia propter historias, alia
 propter mores. Huc adde, quod mihi quibusdam in locis
 non satis fuit explicare ea, quae aperiata non erant; sed
 tentavi, num etiam paullo floridius possem, quam nostri
 grammatici solent. Neg; tamen sum nescius, fore mul-
 tos, qui me in his commentarijs ut hebetem, quia non-
 nulla minus acute viderim, vel fortasse etiam ut caecum,
 quia profusus non viderim, reprehendant. qui si mihi cur
 id faciant, causas offerant probabiles; non committam,
 ut idem

IN COM. EP. CIC. AD Q. FR. 561.

ut idem me etiam ut pertinacem posim reprehendere: ano enim veritatem, neq. eam in me ipso magis, quam in alio: itaq. complectar, si ubi eam videro. Tibi vero, clarissime Raimuti, quod in has Ciceronis epistolas laboru impendi, maxime ob eam causam cupio probari, ut, si qui vere iudicare propter inscitiam non possunt, aut propter malevolentiam volunt, eos à consilio detrahendū tua detestret auctoritas. Venetijs. M. D. XLIX.

AD ALFONSV. CARAFAM
ANTONII. MARCHIONIS
MONTIS BELLI. F.

IN SVOS. COMMENTARIOS CICE-
RONIS. Epistolarum ad Q. Fratrem

SI suo quaq. res merito penderetur, Alfonse Carafa; hominum esset in virtute vigilantium praeclava con-
ficio; contraq. quos auersa à ratione voluntas ad malas
res, et flagitiosa consilia traducit, cum ijs pessime sem-
per ageretur; eorumq. docti exemplo, sapientius deinde
ali non modo suis, verum etiam publicis rationibus con-
sulerent. itidem enim, ut è corruptis seminibus vitiosa
fruges, sic à malis exemplis improba studia, à laudabili-
bus optima nascuntur. verum hoc totum secus est. quippe
non modo ad reprehendendum, qui reprehendi iure pos-
sunt, procliuiores, quā ad laudandum, quae laude digna
sunt, omnes fere sumus, nec satis equa lance turpe & ho-
nestum examinamus; quae debemus pariter, alterū odisse,
alterum diligere: sed etiā sope facimus, ut eas res, ea q.

actiones, quarum causas ignoramus, quæq; recte ne an
 secus fiant, dijudicare non possumus, accusemus tamen,
 acerrimâq; vituperatione, qua interdum efferi laudi-
 bus oporteret, ea deprimamus. Ac, ne me putes, Alfonso
 clarissime, huius initium sermonis temere detulisse, ego
 nunc, si nescis, meam, meam dico? immo vero commu-
 nem utriusq; nostrum causam ago: aut enim uterq; agi-
 mus egregie; aut uterq; similiter peccamus. Audis ne tu
 voces in Latina lingua nomen irruentes, hominum
 obtreptantium, qui rei pulcherrimæ scientiam reprehen-
 dant; qui nos derideant, ludosq; faciant, atq; etiam, si
 dijs placet, odio dignos existiment, quod opera tantum
 ac temporis in hoc tam nobili studio collocemus? tu for-
 tasse non audis, totus in litteras abâttus, multorû à con-
 suetudine seiunctus: aut, si audis, negligis, opinor, mi-
 gnis non tam fortunæ, in qua tamen ipsa multum inest,
 quam rerum omnium laudabilium præsidij ad omnia
 munus. me vero, humilis hominem loci, hac vna tibi Ro-
 mani sermonis cupiditate parem, ceteris rebus omnibus
 inferiorem, ista sane, quæ feriunt aures meas, vehemen-
 ter commouent: non quod ea, quibus utuntur, argumen-
 ta firma sint; quæ ostendam esse inania; sed quod, ut eam,
 quisq; virginem, cuius amore flagret, intactam ab iniu-
 ria, puram ac omni labe vellet sic ego, quæsi lutosi manu-
 dilixerim, cum adspicio, sensibus inimis afficior, sic, ut
 ferre non possim. Obijciunt illud primum: quatenus ali-
 quid cognosci possit, eatenus in eo laborandum: Latinam
 linguam obsoleuisse iam, & extinctam pene totam esse:
 quam

quam enim hodie nationem. ut omnes animo perlustrentur, Latina loqui? quod vero ex ea supersit in libris, minimum id esse. tamquam aliquod inane simulacrum corporis exanimis: quo circa neq; sciri perfecte, cum exiguan partem libri contineant, neq; pronunciari decenter, cum sermonis usus euauerit, à nobis posse. Secundo loco statuunt: ut absolute percipi, quod negant, Latina lingua possit; mirari se tamen etiam atq; etiam. cur industriam in ea perdiscenda tam diuturnam ponamus: vitio quidem id fieri voluntatis, et iudicij: dignitatè in re tantam non esse, ut herere per tot annos in hoc studio debeamus. concludunt postremo: ut de perfecta cognitione, de dignitate, ac praestantia concedatur; tamen esse, cum, ea pulsa, successerit alia, minime necessariam. Hæc isti: quæ specie aliquid videntur; ego, re nihil esse, si quando me presente disputatur, ostendo. Conuenit inter nos, esse aliquid in omnibus facultatibus, atq; artibus extremum: quo nostra studia cum peruenerint, quiescendum, sed hoc extremum quibus terminis metimur, rei ne natura, an vulgi opinione? si opinione vulgi: licet prope modum otiose visere: mediocria, quæ putantur excellere, queramus: id satis est: illa summa, ubi summum decus habitat, quæ vulgus ignorat, omittamus. sin extremum illud esse volumus, quo peruentum cum est, progredi longius non licet? moderata studia non dantur, perfectam enim scientia laudem adipisci, maximi operis est: itaq; hoc extremum, quod, opinor, Natura nouit vna, sapiens nemo unquam se putauit esse consecutum, exemplam summorum clarissimis testata monumentis,

philosophorum: qui cum etatem in abditarum rerum per-
 scrutanda notitia contriuisissent, multaq; partim legen-
 do, partim cogitando preclara et eximia reperissent; la-
 tere tamen adhuc, magnis inuolutam difficultatibus, re-
 ritatem, & aliquid sibi, atq; adeo multum esse queren-
 dum existimabant. Eadem nunc, aut certe similis admo-
 dum nostra ratio est. Quarimus id, quod in Latina lin-
 gua perfectum putamus. non assequimur: esto: verum ta-
 men, quo, plus, ut assequamur, contenderimus, eo scilicet
 propius, si quid studio proficiunt, accedemus. At laboris,
 et industria terminus tamen statuendus aliquis est. Con-
 cedo: sed hoc quidem, diligenter attendatur, nihil aliud
 est, quam perfectum ipsum definire. hoc enim ad vnum
 nostri labores intenduntur, hoc vnum nostra spectat in-
 dustria. perfectum autem ipsum ego mihi ab hominibus
 imperitis certe definire nolo. definiam is, quibus vitor ma-
 gistris, Cicero, Casar, Terentius, Plautus, quorum ex li-
 bris, quae latinae linguae sit elegantia, quae ubertas, quae
 uis facile possum intelligere. quae si, non dico quanta
 sunt, (immensa enim esse video) sed si ea mihi magna ex
 parte comparassem; modum fortasse facerem studio
 meo: sed, ut inter hos, qui nunc homines viuunt, aliquid
 esse videamur, nihil tamen, si vere de nobis ipsis iudica-
 re volumus, praeter illis, quorum exstant satius multa scripta
 diuinitu, nihil, inquam, plane sumus. Quare, quod ad
 scribendum attinet, habemus abunde quod imitemur.
 De pronuntiatione vero minimum laboro, quid enim?
 an putamus in his ipsis, qui tum ROMAE vivebant,
 eandem pronuntiationem fuisse? non fuit, consue-
 bant

bant in urbem, ille diſſe ſummorum magistratum, quod
 habuit illis temporibus primum eloquentia, oratores ex
 vniuersa Italia cauſas agebant Romani homines pari-
 ter & peregrini, sono vocis diſſimiles, pronunciatione
 diuerſi: ſuam tamen quiſq; pro eo, quantum quiſq; va-
 lebat, ingenio, laudem ferebat. ſi Curibus educatum,
 aut Arpini, orantem in foro audires; Sabinum ſtatim,
 aut Arpinatem agnoſceres. neq; tamen à forenſi opera,
 & à iudicijs propterea quiſquam eſt exclusus, quia mi-
 nus Romana, hoc eſt quia minus apte, minusue decen-
 ter, pronunciarer. Nunc ipſum, in hac, qua Itali omnes
 vtiſſimur, lingua eſt ne omnium in diſſunctis & longin-
 quis urbibus ſimillima pronunciatio? mehercule ne in iſſe-
 dem quidem. Venetijs enim (domestico utar exemplo)
 aliter in vrbe media, aliter in extrema loquuntur. qua-
 propter nimis iniuſto priuilegio damnabitur Latina lin-
 gua, ſi, quod in ceteris linguis vſu videmus eueni-
 re, vt non modo diuerſis, verum etiam iſſeſdem &
 temporibus, & locis non ſimiliter omnes pronuncient, id
 ei praeſertim apponatur: cuius etiam magnis ac preſtan-
 tiſſimis meritis aliquid largiri, tum humanitatis, tum æ-
 quitatis eſſet. Secundum erat de dignitate, in quo, non
 tam equidem quid ipſe respondeam. quam quid iſtos in
 hanc mentem impulerit, quero. Ita ne? dignitatem La-
 tina littera non habent? humiles & obſcura ſunt littera
 illa, qua populi Romani nomen extollunt, atque illu-
 ſtrant? qua ſummorum imperatorum fortiter & præ-
 clare geſta per omnes gentes cum laude diſſeminant?
 qua maiores opes, quam vlla vniquam lingua, maiora
 ſuorum

suorum meritorum praemia in orbis terrarum domina ci-
 uitate sunt adeptae? Sed ineptus sim, si me patronum Lati-
 nae linguae profitear: quae tantum possidet eloquentiae, ut,
 ipsa suam causam si agat, facile se ab aduersariorum
 calumnia vindicare possit. Nunc, quod isti postremo loco
 argumentum, quasi postrema in acie subsidium firmissi-
 mum, collocant, videamus in eo quantum roboris ac ner-
 uorum sit. plus enim est fortasse, quam ut contemnere,
 minus certe, quam ut pertimescere debeamus. Nusquam,
 inquit, viget vsus Latinus sermonis: aliter nunc omnes
 loquimur. id verum est. si quid igitur in Latinam lingu-
 am studij confertur, opera non bene ponitur. hoc falsum.
 duplex autem est, qua vtor, ratio probandi. Primum il-
 lud suscipio, ac defendo: non, quaecumq; necessaria non
 sint, propterea spernenda esse omnia, atq; explodenda;
 deinde, si spectetur vilitas, ita Latinam utilem esse lin-
 guam, ut etiam necessaria videatur. Quae sunt, quae vere,
 & propria necessaria dicimus? nimirum ea, quibus care-
 re nullo modo possumus. huiusmodi sunt primum elemen-
 ta, deinde, quibus famem, frigoraq; arcemus, victus ve-
 stimenta, edes, aut ea, quibus haec parantur: praeterea, in
 publicis rebus leges, & magistratus, in priuatis seueritas,
 & vigilantia. ex hoc numero Latinam certe non esse lin-
 guam, facile concedo. neq; enim is ego sum, qui libenter
 cum veritate pugnem. Sed praeter haec, quibus hominum
 vita sustinetur, ac regitur, quam multa sunt, minime ne-
 cessaria, quae tamen habemus in delicijs, quae amamus,
 quae etiam honore prosequimur? gemmas, & vasa pretio-
 se calata, columnas marmoreas, laqueata tecta, sericas
 vestes,

vestes, textiles picturas, artem in vocibus, & fidibus, o-
dores in vnguentis, condimenta in cibis, hæc certe, atque
huius generis sexcenta, non vt necessitati pareret, sed vt
sensibus satisfaceret, inuenit industria. qua quin habeant
iucunditatis, & ornamenti plurimum, nemo negat. quod
si, quæ sensus iuuant, & laboriose quæ sita sunt, & reti-
nentur accurate: quanto nobis ea, quæ animum oble-
tiant, potiora debent esse? pascitur animus magnitudine
rerum; quid Liuij sublimius historia, quæ populi R. belli-
cam virtutem commemorat? grauitate sententiarum:
quis Cicerone prudentius, quis eruditius disputat? ele-
gantia verborum, & copia: quis eodem ornatior, quis
vberior? varietate scriptorum: quod genus Romana lit-
teræ desiderant? poëtas habent egregios, historicos, ora-
tores, philosophos etiam excellenti doctrina claros. quæ si
vera sunt: (sint, nec ne, res ipsa declarat: ambigere non
licet) & si voluptatem studiosis Latina lingua parit in-
credibilem; possem istis tribuere, quod volunt; necessari-
am vulgo non esse; dum ipsi contra, quod ratio postulat,
atq; exigit, hoc mihi tribuant, amandam esse vebemen-
ter, atq; expetendam. Sed hæc ad eam, qua legendo frui-
mur, voluptatem pars attinet: nunc, quod eram alterum
pollicitus, de utilitate videamus. Omnes lingua aliarum
admissione linguarum, si moderata sit, augentur; si ni-
mia, corrumpuntur, atq; intercunt. quod enim recipitur,
id esse debet eiusmodi, vt recipientis naturã sua vi, suaq;
magnitudine non exsuperet, itaq; sermo hic noster itali-
cus multas Gallici sermonis, multas Hispanici, quasdam
aliarum nationum habet partes. causam si querimus:

non alia, quam earum gentium interuentus, & consuetudo, fuit. quod si Gallorum, aut Hispanorum immensa multitudo, (exempli causa dictum à me sit: omen quidem inane esse volo) sed si earum nationum maior aliqua vis in Italiam irripuerit, ac permanserit: maior simul inducetur Gallici, aut Hispanici sermonis vsus; & fortasse aduentitium illud vsq; eo valebit, vt hoc domesticum vincat, suisq; sedibus expellat. quod olim Romana lingua comigit; quam multarum atatum spatio, multis maximarum rerum adiumentis auctam, atque confirmatam diuersis tamen populis Italiam occupantibus diuersarum linguarum impetus oppressit. Cum igitur lingua linguam amplificet; nostraq; hac Italica, non multis abhinc seculis orta, nec admodum liberaliter praeiorum nutrimentis educata, non ita dum adoleuerit, vt suis contenta viribus esse possit: statuo sic, atq; concludo: accessionem ei fieri maiorem non posse, quam si cum Latina coniungatur: non modo, quia nulla plenior: aut ornatior: verum etiam, quia nulla similior: ex quo sequitur, vt ad cocundam cum ea societatem nulla commodior. Est igitur litterarum Romanarum cum perse laudabilis admodum, & iucunda tractatio, tum vero si quidem hunc ipsum, quo nunc vtimur, auctū ornatumq; sermonem cupimus, magnopere necessaria. Atq; hac tu quoq; vides, Alfonso ingeniosissime, tuumq; iudicium cum mea sententia coniungis. itaq; cum à prima pueritia ad eloquentiae Romanae cupiditatem incumbere cepisses; postea te non ambitio, quae sepe praclare iacta fundamenta virtutis euerit, non commodum, non illa bonis

artibus inimica voluptas ab hoc studio deduxit. ac ne nunc quidem langues; cum tamen omnia videas ardere bello, armorumq; strepitu aures tua quotidie personent. quin, dum parui tui, Carolus Cardinalis, & Ioannes Palliani Dux, uterq; ob virtutem immortalitate dignissimus, maximeq; pater tuus, Antonius Marchio Montisbelli, natus ad omnem gloriam, omniq; princeps laude cumulatus, urbem Romam, & iura Pontificia tuentur, partes in bello quisque suas consilio, vigilantia, fortitudine ita explent, ut antiquam maiorem suorum consuetudinem referant; ipse te interea contines in tuis perennibus studiis, animamq; tum alijs magno Principe dignis virtutibus, tum vero maxime excolis eloquentia, doctorem in ea, ducemq; nactus, divino quodam munere, virum excellentem, Ioannem Paullum Flanium, qui te noua quodam, planeq; admirabili genere disciplina, abductum à vultu erroribus, per directam semitã ad eximium illud veteris Romanae linguae decus facile ducit, quo vel cum summis laboribus ac vigilijs adspirare pauci, aut fortasse etiam nemo potest. quamquã me nonnumquam, de statu Latinae linguae cogitantem, miseratione quaedam acerbò cum dolore tangit: quod ita futurum animo cernam, ut hæc, per tot iam secula, à tot ingenijs, tam diligenter culta, Latina scribendæ ratio, quæ parentem nostram Italianam nobilitauit, quæ tot in nos merita contulit, ætate demum nostra, nisi remedium aliquod diuinitus exstiterit, suam honestatem omnem neglecta prorsus in perpetuum amittat. quod si rebus inclinatis, iamiamq; cadentibus opem fere quisquam potest; vnus

est

est Paulus IV. Pontifex omnium optimus, idemq; diuina potius, quam humana sapientia praeditus, vnus, inquam, aut nemo vnquam, & Latinam linguam, & laudabilia quaq; studia veterem in dignitatem vindicabit. qui cum fratres fuerit aui tui; cumq; illam vna virtus ad eam gradum extulerit, vnde humana omnia despicit, supra casus omnes, supra fortunam ipsam collocatus: hunc te decet imitari, huius vitam, perpetuo sanctissime traductam, huius omnia facta, consilia instituta tibi ante oculos ponere. vides pietatem erga Deum. & in auctoritate Pontificia, id est in ipsa religione tuenda firmitudinem animi, atq; constantiam. vides multiplicem rerum humanarum diuinarumq; scientiam; trium vero linguarum, Hebraicae, Graecae, Latinae cognitionem pane singularem. eloquentia vero prorsus cum excellere omnes fatentur: qui quidem ita quacumq; de re non modo copiose, verum etiam eleganter, ac diserte loquatur est tempore, vt ei non arte quasita, sed à natura donata videatur eloquentia. hunc igitur sequere, et in illius vestigio pedem statuere. ipse enim Deum secutus est; cum eam felicitatem, quam pleriq; mortales ignorant, animo cogitaret. quem tu quoq; sinem spectas, vt audio: & ob eam causam futurum homines augurantur, vt eius dignitatis, quae summa proxima est, insignia breui omnino consequaris. quod cum euenerit; letabor primum tua, deinde communium studiorum causa. qui enim tuos impetus ad laudem nunc videmus, tuosq; plane sensus intelligimus; an, vbi ad istam voluntatem auctoritas, atq; opes accesserint, fore dubitemus, vt à te ipso dissentias? Prestabis

Alfonse

IN COM. EP. CIC. AD Q. FR. 571

Alfonse tu quidem alia præclara, te ipso scilicet digna,
 tuâq; familia, in qua florere vides heroes permultos,
 gloria circumfluentes, virtutis in studio desixos: maxi-
 me vero gratiam referres optima de te merita Latina
 lingue, eamq; paulatim Italia cedentem, et ad transal-
 pinas nationes, magno nostro dedecore, migrantem, in
 suam sedem, domiciliumq; reuocabis. Cuius gloriæ caus-
 sa, si monendus es, monitorem ad te; sin rogandus, sup-
 plicem volui mittere commentarium hunc meum in epi-
 stolas ad M. Brutum, & ad Q. fratrem: qui cum tibi
 studia commendat eloquentiæ, in quibus ego per tot an-
 nos, vti nam cum aliqua laude, magno certe cum labore
 versor, commendat simul, paullo tamen verecundius, se
 ipsum, & vigilias meas: quarum fructus mihi erit vber-
 rimus tum beneuolentia, tum iudicium tuum. Quæ sunt
 omnino, idq; mihi primum fuit, posteritatis vtilitatem,
 quod est proprium familiæ nostræ: sed in te ipsum simul,
 cum huic operam commentario darem, spectavi. tu si
 probas ea, quæ litteris mandamus; si faues industriæ,
 optimaq; te esse animatum erga mea studia significas:
 ego me, quæ summa sunt, omnia consecutum putabo.

AD. ANTONIVM. AELIVM
 POLAE. EPISCOPVM

IN ORATIONIS. CICERONIS
 pro. P. Sexrio Commentarium

CVM alia multa, quæ vigeant olim, rerum lau-
 dandarum studia perisset, atq; extincta prorsus esse, do-
 lendum

lendum est, Aeli, vir optime, ac doctissime: tum hanc, in
 qua sitam omnes vel maximam utilitatem intelligunt,
 interpretandi rationem ita amissimur, ut ex eorum, qui-
 bus nostra patrumq; memoria suam hoc in genere indu-
 strium locare studium fuit, magno ac infinito prope nu-
 mero, non tamen ita multos, qui tolerabiles videantur;
 qui vero excellant, quam paucissimos, aut fortasse nemi-
 nem liceat inuenire. atq; huius quidem incommodi cul-
 pa vnde manauerit, exponam. Primum illud in contro-
 uersiam non cadit; quo quidq; praestantiu, eo laboriosius,
 ac difficilius esse. alioqui nihil iam excelleret. quod enut
 consequerentur multi, in eo dignitas non esset. & exco-
 pia vilitas existeret. est igitur in magnis rebus item ma-
 gna, qua nos ab earum quasi possessione arceat, constitu-
 ta difficultas. hac porro simplex non est, sed in duo gene-
 ra diuiditur, quadam enim, sicuti existimantur, ita
 difficulta sunt: quadam, cum non existimentur, tamen
 fiunt. vbi difficultas & est, & apparet; inde multitudo
 voluntatem & studium libeneer abducit. rem quidem
 ipsam, quanti est, opinione aestimamus, & vehementer
 expetimus: magnis vero laboribus, & vigilijs ut emat-
 tur, non facile quisquam à se ipso impetrat. amat enim
 hominis natura moderatam quietem, eaq; alitur, &
 crescit; nimias cōtentiones, quibus frangitur, ac minui-
 tur, recusat. vbi vero facile in speciem aliquid ostendi-
 tur, difficultas inclusa latet; cuiusmodi non esse pau-
 ca, inanis multorum docuit experientia: eo frequen-
 tes, bona spe inuitati, accurrunt; facileq; ad eas res ag-
 grediuntur, in quibus vel mediocrem operam si ponant,
 futurum

futurum, ut ex animi sententia succedat. arbitran-
 tur. quos deinde, gravi temeritatis infamia, refellit e-
 uentus. huius generis hoc est, de qua orationem institui-
 mus, ratio interpretandi. quis enim est, qui se non existi-
 met Livium posse, Sallustium, Virgilium, ipsum me her-
 cule Ciceronem ita commode explicare, ut desiderari
 ab eruditis, beneq; intelligentibus viris nihil queat? at-
 que hi, cum in C. Marij, aut in L. Sulla nomen incide-
 rint; si Marij, aut Sulla vitam, à Plutarcho sumptam,
 in sua scripta totam transtulerint; tum se suas praeclare
 partes absoluisse existimant: cum interim, in quo doctri-
 na, qua paullo sit excultior, appareant nota, in quo inge-
 ny lumen eluceat, in quo prudentia vis, aut iudicij signa
 cernantur, nihil afferunt. exire videmus quotidie, à po-
 stremi ordinis hominibus factos, speciosis magnaq; pol-
 licentibus, titulu insignes, minimi pretij commentarios:
 quos non modo qui scribunt, falsa de se ipsis opinione de-
 cepti, verum etiam qui typis impressos edunt, ijs, qui hoc
 de genere iudicare possunt, inconsultis, quodam modo
 deformant praeclara studia literarum, & de posterita-
 te ipsa pessime merentur, sed cetera, quae ferenda
 non sunt, feramus tamen, ac dissimulemus, sana mul-
 ta: commentarios vero illos, qui passim leguntur, in
 Ciceronis orationes, (quem librum? Latinorum omnium
 facile principem) gratem, inquam, illam immensi vo-
 luminis molem quis est qui ferre villo modo possit? lo-
 ca sunt in Ciceronis orationibus male mendis affecta
 quam plurima: sanari nullum videas, sunt ob antiqui-
 tatis obscuram notitiam difficilia: quis est, de tot in-
 terpre.

terpretum numero, qui lumine explanationis illustret
 deniq; communi tantum, quaeq; omnibus pene patent,
 ea sumunt ad explicandum: ex additis, quo sine labore
 & ingenio accessus non est, doctrina fontibus nihil hau-
 riant. contraq; multa corrumpunt magis, dum emendare
 conantur; multa explanando peruertunt, & pulcherri-
 mas saepe sententias turpissimis inscientia maculis inquini-
 nant. Quae me ita commouit indignitas, itaq; meum a-
 nimum, vt vere dicam, miseratio quadam affecit, quasi
 ob illatam viro optimo, egregieq; de litteris merito, Ci-
 ceroni, qui Romana terminos eloquentiae longissime
 protulit, ignominiam; vt statuerim, si cum vita valetu-
 do, & cum valetudine otium suppetat, triennium, aut
 quod omnino res exiger spatij, in hoc omnium pulcherri-
 mo libro interpretando, studiosorum gratia, consumere:
 non quod ego is sum, qui mihi tantum arrogem, vt alijs
 detractam scientiae laudem ad me transferam: abest hoc
 à consuetudine mea abest à natura plurimum: sed neq;
 rursus is sum, qui, cum ceteros probe nouerim, ipse me
 prorsus ignorem, & qui, cum alios accusem propterea,
 quia non praestant ea, quae ab eorum studio postulantur,
 ego me, si quid praestare posse mihi videor, velim contem-
 nere, non ita laudem fugio, etsi nec nimis appeto. alte-
 rum stupida cuiusdam sapientiae, alterum insana ambi-
 tionis esse vitium semper duxi: neq; vero, si quid mihi e-
 leg anterioribus in litteris assumpsero, longe admodum ab
 ijs finibus, quos modestiae ratio praescribit, discedere mihi
 videbor. scis tu, Aeli, pro nostra vetere amicitia, & sa-
 miliaritate, per quot annos, quibus laboribus hac, quae ab
 humanis

humanitate nomen acceperunt, studia coluerim. sciebat
 optime omnium, & mihi, cum viueret, hoc nomine tri-
 buebat plurimum, Bernardinus Maffeus Cardinalis, me-
 us ille, in omni mihi vita deslendus Maffeus. Vrbis deli-
 cia, lepor, humanitas, exemplum antiqui officij, flos om-
 nium virtutum. is amabat haec studia mirifice, eaq; qui-
 bus poterat rebus (poterat autem plurimu) tuebatur, &
 fouebat. bene autem de hac, quacumq; in nobis est, vel
 potius quantulacumque est, Latina orationis facultate
 existimabat: meq; quotidie, quantum possem, ut Latine
 scriberem, urgebat, & scribebat ipse, ut scis, luculenter,
 & egregie. probabat omnino meum consilium, & esse-
 rebat, maxime, de commentarijs in Ciceronis orationes;
 sed exerceri malebat prius industriam meam in Anti-
 quitatibus Romanis, ipso potissimum auctore institutis.
 interim, ut quasi ex vnus partis forma de toto liceret a-
 dificio conytere, vnam aliquam, qua speciem ingenij mei
 praberet, orationem subsceuius horis vt exponendam su-
 sciperem, hortatus est, ego sumpsi pro Sextio: nec multis
 post eum sermonem mensibus hunc, qui nunc in tuo no-
 mine. Antoni Aeli, apparebit, commentarium absolui.
 & quod, ille si viueret, fecissem, vt hoc ei, quidquid est,
 munus deferrem, studio meo commotus, illius virtute
 impulsus: idem nunc, isdem adductus causis, tecum fa-
 tio libentissime. nam cum amicitia inter nos est, quantu
 inter duos, quorum & voluntates, & iudicia consenti-
 ant, esse potest maxima: tum habes virtutem, non eam,
 qua petitur à libris, qua vno scientia nomine desinitur,
 sed eam, qua oritur ex animi praesentia, & multas in se

laudes continet studium in suscipiendis ecclesiae causis
 laboribus, constantiam in perferendis; humanitatem in
 excipiendis hominibus, benignitatem in subleuandis; comi-
 tatem in consuetudine familiarum, gravitatem in con-
 gressu & sermone clarorum virorum, similitudinem virorum; de-
 nique voluntatis propensionem ad optima quaeque singula-
 rem, utque te summus ille artium honestarum patronus,
 decus Italiae, Alexander Farnesius Cardinalis in oculis
 fert; tibi arcana communicat; tuis in consilijs, si quid de-
 liberandum est, multum; si quid persiciendum, in vigi-
 lantia plurimum ponit, tu, quo apud illum Massaeus olim
 loco fuit, eodem ipse nunc es: rectissimamque laudanda-
 rum actionum viam, observatus Massaei vestigijs, ingres-
 sus, pergis eo fauentibus hominibus, approbante Deo, ubi
 debitum ijs, qui bene ac laudabiliter vixerint, primum
 summa dignitas persolvitur. Movit etiam me vehementer
 illa ratio: quod erat inter vos coniunctio animorum
 artificiosa, conveniebat sensus, congruebat voluntas: praeter-
 terea simplices animi, & puri, nulla simulationis arte
 obducti, nulla invidia aut malevolentiae labe suffusi. Qua-
 re, quoniam illa Massaei suavitatis illud ingenium, illa vir-
 tus erepta morte, nunquam iniquo suo, nobis est: (tamen si
 memoriam illius viri neque mors, neque omnino dies illa
 unquam eripiet) & quando, quae illius erant partes in-
 ornandis liberalibus disciplinis, ea translata ad te viden-
 tur, praclarique muneris quasi vicarius relictus es: ego
 quoque, quod in illum studij quod habui voluntatis, ac be-
 neuolentiae, (id erat tantum, ut accedere nihil posset) totum
 illud in te unum, illi quam simillimum, commuli; &

qui te antea multis erga me meritis, multis ingenij tui
 suauitatibus adductus, vnice dilexiffem, tamen id, quod
 in amore summum videbatur, auctum, cum hoc accessit,
 etiam atque etiam, plenissimeq; cumularum intelligo.
 Tibi igitur offero, fructum ingenij mei, in orationem pro
 Sextio commentarium, operis vniuersi, quod maiores à
 me vigilas postulat, imaginem: quod ipsam, Maffeo pro-
 missum, idem tibi, qui eius in locum successisti, iam nunc
 animo dicamus. verum hoc seriu fortasse prestabitur, de
 re enim, quod ad me attinet, constitutum est & , vt vi-
 des, aggressus iam sum: de tempore, is, à quo nostrorum
 consiliorum pendet euentus, rerum omnium moderator
 viderit Deus. Habeo nunc in manibus Antiquitates, eas
 nisi pertexuero, nihil instituire in animo est pertexere
 autem vt possim, duo sunt optanda, valetudo, & otium:
 quod vtrumq; , assiduis annorum superiorum studijs in-
 firmatus, & rei familiaris cura impeditus, nunc quidem
 magna ex parte desidero. accipe interim hoc, quod ad-
 est, argumentū obseruantia in te mea; et illud, quod ali-
 quando, vt speramus, futurum est, suo tempore expecta.

AD IOANNEM MORVILLE
 RIVM REGIS GALLORVM

APVD VENETAM REMP. ORAT.
 in IV. Demosthenis Philippicas
 latinitate donatas.

QVAM difficili in loco versetur eorum industria, qui
 de Græco vertunt, neq; tu, vt arbitror, ignoras, Ioan-
 nes Moruilleri, vir clarissime. cui vel exercitatio littera-
 rum;

rum, vel ipsa natura, vel potius utraq; simul hoc dedit, ut in iudicando excelleres; & ego experiens ita sensi, ut, qui alijs antea in hoc genere peccantibus acerbior fuissem, ac durior, idem, postea, re tentata, eo libentius ignoverim, quo magis eandem ipse culpam extimescerem. Occurrunt ijs, qui de Gracis Latina faciunt, duo inter se maxime contraria vitia: quorum utrumq; cum evitandum aequae sit, ita periculosa tamen cautio est, ut fere, declinare ab altero dum vis, in alterum incurras. nam & qui in eo laborant, ut Graca verba totidem pene Latinis reddant, quod fideles interpretes haberi volunt, inepte faciunt, atq; in illa ipsa nimis attenuata diligentia gra- uiter peccant; quoniam quidem res ipsa primum sit ob- scurior; quod cum interpretis officio pugnat; deinde Latina orationis dignitate cultuq; destituta sordescit: & qui horum in verbis referendis religionem improbant, putidamq; appellant, libertatem ipsi quandam, & licentiam magis amant; his plerumq; contingit, ut, dum ad orna- menta toto animo intendunt, ab ipsa sententia longius aberrant. summum artificium, summamq; possidet pru- dentiam, si quis, inter has difficultatis constitutus, quasi medius inter duas Syrtis ita nauigat, ut naufragium non faciat. quod aetate nostra cum ex transalpina homi- nibus multi, ex nostris etiam non pauci tentauerint; & a- uersa multitudine reperio, qui perfecti munus interpre- tis expleuerit. Atq; ego videbam fore, ut in illam ipsam peccantiam interpretum turbam conyerer: & commu- nem esse causam confiteor: sed mea tamen hoc proba- bilior

bilior est, quod alij se ad id, quod in hoc genere perfectum est, peruenisse sunt arbitrati; ego, quam à perfecto longa distem, ipsemet intelligo: vt mihi saltem in corrupta fuerit idea, alijs nō solum persiciendi ratio defuerit, Verum etiam iudicandi. sed, quia fieri potest, vt quemadmodum alij falluntur in eo, quia sua scripta nimis indulgenter probant; ego contra fortasse fallar in eo, quia mea se uere nimis improbem: expecto, quid tu sentias, Moruilleri sapientissime: vt, siue inter me & alios interpretes aliquid interesse duxeris; siue me quoque in eodem, quod aiunt, barere luto iudicaueris; ego, quid quid statueris, ad tuam sententiam meum de me ipso iudicium in utramq; partem accomodem. Equidem probari à te atq; etiā laudari mea scripta velim: & qui n. inime soleo esse ambitiosus tamen igniculis quibusdam cupiditatis incendor, vt meum nomen in ore tuo versetur, non enim, à quouis homine laudari, optabile est; turpe etiam à quibusdam. me quidem non tam ipsa laus, quam laudantis auctoritas afficit. quare cum tu is sis, de quo duo Reges, at quales Reges? omnium, qui in Gallia regnauerint, maximi, pater, & filius, optime senserit: quorum alter legationem tibi ad Venetam Remp. detulit, alter eundem honorem postea confirmauit, cumq; in ipsa legatione publicam personam omni re, loco, tempore ita sustineris, ac tuearis. vt summam in te grauitatem omnes laudent, nec tamen humanitatem quisquam desideret; magni refert ad ingenij mei commendationem, quid tu, vir primarius, & omni laude circumfluens, de hac mea tenui vigilia sentias. potest obscuram per se lucubratio-

nem, tuum testimoniū illustrare. quod ego si assequar, ad illa praestantiora, qua maiorū vigiliarum sunt, qua scis a me iam esse instituta, siam alacrior, qua ipsa posteri cum legent, (non enim dicam, si legent; quia, quod summe cupio, summe etiam sperare iucundum est) de tua, non vna, altera virtute, sed sapientia, qua omnes virtutes continet, me narrante cognoscent; & cum cognouerint, ipsi quoque pradicabunt. Venetijs, M. D. LI.

AD HIPPOLYTVM ESTENSEM
 SEM CARDINALEM.
 in Librum.

DE ROMANIS LEGIBVS.

OMNES artes, atque omnes res Hippolyte Princeps. & Cardinalis, modo augeri, modo minui, nec easdem perpetuo esse, satis inter omnes constat. patet hoc quidem oculis primum, deinde etiam mentibus. oculis notamus euenta: mente, cur quidque eueniat, quoue referenda sit cuiusque rei mutatio, intelligimus. itaque lapides, & metalla, quae omnium durissima sunt, qua vis hominum frangere vix potest, hac tamen conficit, & consumit vetustas. quidquid enim ex partibus aliquando dicitur, & conuertitur est; id easdem in partes aliquando dilabatur, ac dissipetur, necesse est. habet hoc materia illa, vnde res omnes constant, vt forma mutationem querat: idque, quod sequitur, affecta, migrat in alias naturas, quasi quod appetit, eo nunquam esse contenta videtur, neque vero hac naturales tantum ad res condicio pertinet, sed inuenta quoque hominum, operaque attingit.

mores, consuetudines, loquendi ratio, quam linguam
 vocamus, leges ipse, quas ne quid unquam ex hominum
 memoria deleat, in as incidimus, omnia demum, quae ab
 arte naturam imitante fluxerunt quotidie mutantur, ac
 tolluntur, non modo ab externis causis, contra volun-
 tatem nostram, verum etiam à nobis ipsis, quia tempus
 ita postulet. sed artes liberales, optimaq; studia, quae nus-
 quam magis, quam in Italia, honorauerat, atq; auxe-
 rat, etas nulla magis afflixit, quam cum Romanum impe-
 riores, imperij sede in Thraciam translata, Italiam
 barbaris nationibus diripiendam, ac deuotandam ven-
 querunt. quod nisi superioribus annis Principes, ac Pon-
 tifices aliquot, maxime vero Leonis X egregia, pro-
 pterq; diuina liberalitas huic malo subuenisset: quem Lau-
 renij Medices, patris sui, clarissimi viri, exemplo com-
 motum, etiam vera laudis cupiditas impulit, ut taceren-
 tes ingenuas artes, magnis propositis praemijs, excita-
 ret: barbara, credo, quod ad litteras attinget, magna
 ex parte nunc esset Italia: dignitas omnis philosophiae,
 splendor omnis obsoluisset eloquentiae. sed neque ille hu-
 ius praclari operis summam potuit absoluere, ereptus
 morte, disciplinis liberalibus nimis immatura: & inte-
 ritum illius tempora sunt eiusmodi consecuta, ut, quae
 paululum iam luxerant honestarum scientiarum stu-
 dia, ea perpetuis multorum annorum tenebris quasi nox
 quaedam obscurauerit prorsus, atque exstinxerit. fa-
 talis enim bellorum tempestas non exercitationem mo-
 do litterarum sustulit, verum etiam, quae sunt in exci-
 lenda virtute posita laudes, eas labefecit omnes,

atq; peruertit. ac nunc quoq; cum pacis aliqua spes, longe sane interuallo, affulisset. misera rursus eodem male tentatur italia, veteresq; calamitates aduersus bonis artibus nescio quis Genius inuehit. Nunc te, Hippolyte Cardinalis, cui suam iam iuuandi generis humani voluntatem Deus tribuit, eximiam ad laudem vocat occasio. suscipe desertum pane ab omnibus litterarum patrociniis: collige tu, quae alij dissipant, omnium laudandarum doctrinarum studia, & restitue nobis illa, quae vel hominum improbitas, vel, vt alio culpa deriuetur fortune vis eripuit. haec est actio digna Cardinali, digna Principe, Hippolyto vero & Cardinali, et principe dignissima. Vidimus tuam praeteritam vitam, ab ea nihil humile, nihil obscurum, nihil vulgare, ampla omnia praecelara, musitati exempli, noui generis expectantur. quae tu, ne à te ipso dissentias, nunc quidem magna ex parte praestabis, atq; adeo iam praestas, bonis viris, & eruditiu beneficentia subleuandis. quorum ex ingenijs non dubito quin quotidie aliquid efflorescere tuo beneficio videas. quod quia praecelaram est, exemplum alij sequentur. scribent omnes, quod quisq; poterit, illecti gloria, & commodorum spe conpulsu. nam, vt coniecturam de me ipso faciam; quem esse nihil in litteris fateor; sed, vt aliquid tamen essem, laboraui; ego olim (decennium, opinor, abijt, eoq; amplius) auctoribus duobus eximijs viris, Petro Bembo Cardinali, & Bernardino Maffeo, qui postea dignitatem eandem magnis in Ecclesiam Christi meritis est consecutus, dederam me ad res Romanas, illas veteres, obseruandas, & ex omnibus antiquorum monu-

mentis omni studio colligendas: ut, cum illam Remp. quæ
 nulla fuit, nec erit unquam illustrior, uniuersam animo,
 ac scientia comprehendissem, Latine eam litteris expli-
 carem, egregiumq; bene, ac laudabiliter instituta ciuita-
 tis exemplum meum, quatenus quidem ipse possem, scriptis
 expressum, posteris relinquerem. Res erat præclara, meq;
 delectabat vehementer, & afficiebat ipsa tractatio, itaq;
 meam omnem industriam, omnem curam, omnes deniq;
 in hoc studio cogitationes fixeram, ac locaram, sed ac-
 cidit iniquo meo fato, ut horum virumq; Bembum primo
 iam senem, cuius in beneuolentia ornamenti mihi erat
 plurimum, deinde Maffæum, non etate minus, quam vir-
 tute florentem, in quo mei spes omni sita omnis erat, à quo
 pendebam totus, importuna morte ereptum amiserim.
 destitutus eo præsidio, quo mea fortuna nitentur vno,
 factus animo, ac debilitatus, institutum Antiquitatum
 Romanarum opus omiseram, et ad alia me conuerteram.
 postea vero quam, honorificè in primis conditione dela-
 ta, magno sum à te tuo beneficio in tuorum familiarium
 ordinem inuitatus; quod ego summa felicitatis loco du-
 xi, erectus mente, atq; animo rursus, quod abieceram,
 suscepi, onusq; tantum, quantum priuatis opibus perferri
 vix, aut ne vix quidem potest, te vno fretus egregie susti-
 neo. Et, ut ex parte totum iudicare posses, de dei è, quos
 exorsus sum, libris hunc de legibus potissimum, quem ad-
 te muterem, delegi: non quod ita postularet ordo: (sex-
 tum enim in Antiquitatum volumini locum obtinet)
 sed, quod, cum omnium librorum materies non modo
 coacta iam in vnum à me esset uniuersa, verum etiam

fatis diligenter in partes distributa; casu accidit, ut hic minus, quam ceteri, rudis, minus esset impolitus. praeterea feci libenter, tuis actionibus admonitus. leges enim hic liber complectitur. porro leges nihil aliud, quam rationem, nihil praeter ordinem, docent. ratio autem, & ordo, si usquam, in tuis moribus elucet. quippe nihil, quod non moderatum, nihil non equabile, nihil, quod non cum ea, quam sustines, persona, id est cum religione vere Christiana, ac sedis Apostolica dignitate consentiat. quare cum omnia mea tua sunt; quandoquidem ego me tibi, quidquid sum, & quantum esse possum, totum addixi: tum vero hic de legibus Romanis liber vere tibi debetur, ubi, est à me iure optimo scriptus. quo in libro bene positam à nobis operam si duxeris, de ceteris quae idem sentias, haud equidem verebor. pergo enim studio pari, voluntate etiam, ut mihi videor, acriore. vnum modo exoptandum est, ut, quando nos ab hoc studio nulla utilitas, nulla voluptas, ne valetudinis quidem satis imbecilla ratio potest auellere, nostris laboribus tua beneuolentia quasi propitium numen adsit, sic enim fiet, ne qua prorsus in difficultate, ne quo umquam in scopulo, nostra hereat industria: & in eum, quo spectat animus, portum secundo cursu, tuae benignitatis aura prosequente, facile peruehemur. Venetis, M. D. L VII.

IN EDITIONE KALEN-
DARII ROMANI.

FACTVM est à me sane libenter, ut, si edendi essent Romani Fasti è lapidibus Capitolinis descripti, adungerentur

gerem ad eos Kalendarium, ex quo ratio dierū, pro ea, qua Romae olim fuit, cōsuetudine, tota patet. atq; in hanc me voluntatē, vel cupiditatem potius primum ea, quam & mea sponte, & patris exemplo semper spectavi, publica litterarum utilitas, deinde etiam Caroli Sigonij, viri optimi, & ab omni prorsus iniqui animi labe puri, singularis doctrina deduxit. putavi enim, id quod res est, futurum, ut ad Kalendarium ex Fastorum societate commendationis tantum accederet, quantum ad ipsos Fastos è Sigonij studio, ingemoq; esse adiunctum, qui diligenter additamenta ipsius, & in ea commentarium, qui propediem edetur, plenissimum legerit, facile cognoscet. non enim illa supplementa, quae in lapidibus illis, vnde fastos habemus, desiderantur, ex Livio, aut Dionysio, aut ex duobus tribusue praeterea libris, quos etiam leuiter eruditi homines in manibus habent, colliguntur. non est id, ut rudes antiquitatis homines existant, iocularē quiddam. opera haec quidem esset, non industria. & opera quis laudem tribuit, cum in tempore dumtaxat posita sit? industria vero non ab ingenio, non ab intentione quadam mentis abest: itaque iure laudatur. quod si satis esset historiam semel aut iterum legendo percurrere; nemo esset, cui Romanarum rerum nouitiam assiduo biennij triennijue studio comprehendere vniuersam non liceret: in qua tamen ego iam per decenniū desudo: & quo diligentius ea ipsa, quae legi saepissime, cogitatione retracto, eo certius, quantum in hoc genere sit difficultatis, intelligo. itaq; opto, ut, quae alij collegerunt, omnes edant statim, & mihi hanc laudem
 prae-

præripere contentur, video enim fuisse nonnullos, qui, meis
 scriptis ad huius scientiæ studium aliquot abhinc annis
 excitati, & indicibus eorum librorum, de quibus eden-
 dis cogitare me, iam diu polliceor, animaduersis, quasi
 quodam lumine ad ineundam studiorum viam prolato,
 ambitione præcipites, dum antecire nobis volunt, in ma-
 ximos, maximeq; pudendos errores inciderunt, quorum
 alios alij peritiores, nulla facta mora, alios fortasse nos,
 non illos quidem nominatum, significatione tamen satis
 aperta, ne omnino debita laude fraudentur, aliquando
 resellemus Redeo ad Sigonium. Ille vero, cum, inspectis
 antiquis libris, lapidibus, nummis, nomina magistratuum
 vetustate vel amissa prorsus inuenit, vel mutila perfecit;
 cum fastorum partem, alienam in locum translatam, in
 suam sedem retulit; cum censuras, cum triumphos addi-
 dit, & trunco quasi corpori sua membra restituit; nihil
 potuit difficilius, nihil, in quo maiorem à bonis bona-
 rumq; litterarum studiosis hominibus inire gratiam pos-
 set: hoc enim libro, hoc, inquam, quem nos edimus,
 (nam inchoata quis perfectis anteponat?) qui res Roma-
 nis curant, horis fere singulis vtantur necesse est. itaq;
 eum qui litteris à me poscebant superioribus mensibus,
 amici homines aliquot ex Hispania, plures ex Gallia,
 & Germania; hoc adscribebant omnes, Cum Caroli Si-
 gonij supplementis. quorum à me voluntati satisfactum
 esse, vehemèter gaudeo, eoq; magis, quod adiunxi, quod
 fortasse non expectabant, non poscebant certe, Kalen-
 darium Romanum, vtile illud quidem dierum caussa,
 quorum in eo genera distinguuntur, sed vtilius ob id ali-
 quanto,

quanto, quod ad comitia, iudicia, senatum, Romana de-
 niq³ omnia, qui coniectura ingenioq³ valebunt, multam
 inde scientiam deriuabunt.

AD HIERONYMVM FALE-
 TVM HERCVLIS FERRARIEN-
 sium Princ. apud Venetam Remp. ora-
 torem in ipsius poemata.

MAGNA laus est eorum, Hieronyme Falete, qui
 non ad vulgarem humilemq³ artem, sed ad nobilem ali-
 quam liberalemq³ doctrinam sua studia contulerunt:
 maxima vero, si quis eam philosophia partem, qua Poë-
 sis appellatur, ita est complexus, itaq³ haeret in ea cogno-
 scenda, vt auelli nulla prorsus ratione possit. itaq³ vete-
 res illos, quibus optimi ac summi Dei vocem audire, e-
 iusq³ sermone frui saepe licuit, homines sapientissimos,
 poetica facultatis admodum studiosos fuisse constat,
 suasq³ cogitationes non eo, quo quilibet vteretur, sermo-
 ne, sed versibus exponere voluisse. quorum exstant non-
 nulla, sane praecleara: quae cum legimus, afficimur, &
 quasi diuina quadam vi abrepti, extollimur haud paullo
 altius, quam qui rerum humanarum in studio versantur.
 Habet igitur ars poetica dignitatem; quando quidem in
 ea latent arcana philosophiae; quae profanis oculis non pa-
 tent: ea rudes animos excolit: ea nos ab rerum humilium
 studio deducit: ad egregios mores, ad veram religio-
 nem, ad excellentem magnarum rerum cupiditatem vo-
 cat. Habet eadem suauitatem: quia vocibus opte constru-
 ta oratio miram infundit auribus animiq³ iucundita-
 tem.

tem. Et, ut vno verbo comprehendam, poësis numerus est: numerus porro nihil aliud, quam ordo: ordinis autem principium à Deo fluxit. diuini sunt igitur homines poetae, nec vllò non honorum genere decorandi. poëtas autem desimo, non quicumq; versu faciunt; qui molestus & odiosa garrulitate saepe nobis obstrepunt; sed eos, quorum in vita non minus, quam in scriptis, elucet ordo; à quibus colitur humanitas, & beneficentia non modo laudatur, verum etiam pro facultatibus exercetur. haec enim sunt sacra illa mysteria, quae poësis fabularum specie ita velat, ut ea tamen varum excellentium, hoc est honorum virorum, mentes intelligant. quae vero his virtutibus aduersantur vitia, haec sunt illa monstra, Minotaurica natura, quae poëticis signamentis ostenduntur, sus Erymanthius, leo Nemeaeus, hydra Lernæa, gygantes, & harpyiae. quaeq; alia traduntur, perdendus hominibus, aut fugibus nata. Neq; vero tu, Faete doctissime, tantam animi praestantiam possideres; non esses tam ad omnem virtutem, ad omnem laudem propensus; non tam in moribus elegans, in consuetudine comis, atq; etiam protuarum copiarum ratione beneficus, ac liberalis, nisi magistram ab ineunte aetate habuisses poëticam artem; quae te suis praeceptis erudit, atq; in formaui; nihil ut ageres, quod ab honesto disideret; nihil ut in omni vita, praeter decus, & antiqua maiorum tuorum, hominum clarissimorum, instituta, cogitares. cuius tanti beneficij non est apud immemorem gratia collocata. habes enim poësin, in delujs: eam amas: eam ornas. cumq; Hercules, Ferrariensium principis post hominum memoriam

moriam maximi, personam sustineas, idq; tanto splen-
 dore, ac tanta, quanta nemo umquam antea, dignitate;
 summis tamen magnarum rerum occupationibus distri-
 ctus, scribis saepe versus Calliope dictante, & à grauis-
 simis curis tamquam in amicissimos Musarum hortos a-
 nimi causa diuersis. Superioribus quidem diebus, cum
 egregium illum Athenagora, veteris philosophi, librum,
 de altera hominum vita Graece scriptum, italicum in
 sermonem conuertisses; atq; ego te, quod viatores, diffi-
 cili confecto itinere, consueuerunt, aliquot dierum qui-
 tem velle capere existimarem: inueni te poema tuum de
 bello sicambriico, nonnullis abhinc annis compositum, ita
 tractantem accurate, vt adderes non pauca, quadam de-
 traheres, multa corrigeres, qua cum legerem, admira-
 tus elegantiam verborum; splendoremq; sententiarum,
 hortatus sum vt ederes, & eo magis, quod reliqua tua
 poemata, non modo iam typis impressa, verum etiam
 scripta, per manus, perq; ora doctorum virorum eximia
 tua cum laude voluissent. qua in re non modo meo, ve-
 rum etiam studiosorum omnium nomine gratias tibi ha-
 beo habeoq; dum viuam, immortales; quod meus hor-
 tatibus, ac precibus tribuisti tantum, vt te mihi totum re-
 mitteres, tuorumq; poematum in omne tuum, omnemq;
 plane potestatem ad me liberalissime transferres, quod
 cum inpetrassem, exceptus sum illico ea cura, Principi
 ne alicui viro, quod fere solet, an amico homini, ac fa-
 miliari, an vero tibi ipsi potius ingenij tui fetus essent di-
 tandi, tibi quidem tua deberi videbantur: sed ab huiusmodi
 consilio tua mihi multus in rebus perspecta modestia de-
 terrebatur.

terreat. rursus cum intelligerem, omnes fere libros, qui
 typis diuulgantur, vel is dicari solere, quorum auctori-
 tas, aut quorum opes vtilitatem aliquando aliquam ei,
 qui mitteret, parere pisset, vel is, quos pro magnis eo-
 rum beneficis aliquo munere remunerare aequum esset,
 vel is denique, cum quibus minime vulgari intercederet
 amicitia: haec, Falce humanissime, cum omnia concurre-
 rent, victus sum, tuaque ad te ipsum scripta mittere con-
 stitui. nam, etsi Princeps tu quidem fortuna non es sum-
 mis tamen Principibus tua te virtus ita commendauit,
 carumque reddidit, ut eorum opibus aequae, ac tuis, eos, quos
 diligis, beare possis, sed omitto reliquos. Hercules vero,
 Ferrariensium princeps, immortalitate dignissimus, cui
 te totum vni addixisti, cuius esse vis quidquid in omni vni
 prestare potes, in quo te numero habeat, facile declara-
 uit, cum, post multas legationes, ad Sarmatarum Re-
 gem, ad Imperatorem, ad Pontificem, oratoris aequae Ve-
 netam Remp. munus honorificentissimum tibi commisit:
 quapropter, quod ad hanc partem attinet, parum refert,
 virum Principis nomine liber aliquis inscribatur, an ve-
 ro eius, cuius apud Principes auctoritas ea sit, ut prodesse
 quibus velit non mediocriter possit. De tuis autem erga
 me officiis quid agam pluribus? quae cum & multa sint,
 & maxima: tum vero illud excellit, quod in hac mea sa-
 tis diuturna oculorum valetudine venire donum meum
 quam sepius, animamque meam, in istibus caecis effectum,
 tuo adspectu, ac sermone recreare solitus es. Annum
 vero si spectanda fuit, non mem tibi delui anteferre con-
 iunxi enim nos non casus, ut multos, non vulgare ali-
 quod

quod studium, non ambitio, non utilitas, sed ipsa, qua omnes res nobilitate vincit, virtus. & artium liberalium societas; quarum uterq; nostrum incredibili studio teneatur. Mitto igitur ad te, quando ita ratio postulat, tua poemata, non ut tibi de me optime merito, quasi gratiam referam de tuo; sed ut habeat à me nostra etas, atq; adeo posteritas ipsa, primum, testimonium benevolentiae, atq; observantiae in te meae, deinde beneficii, quod, tua scripta cum leget, fatebitur esse maximum. Interea peto à te, ut in illo maiorum vigiliarum opere de Fisco, cui nondum extremam manum imposuisti, exorari te sinas, id est ut absolvas, atq; perpicias. magnum enim inde fructum capient omnes iurisperiti: cum te difficiles admodum recondita materia nodos ingenio soluentem, & quaestiones illas implicatas atq; involutas explicantem, exquisitoq; quodam ordine tractantem intuebuntur. Neque vero tua mihi est occupatio minus nota; cum & negotia tractes Principis eximij; & ob tuam virtutem nobiles viri non modo quotidie, verum omnibus paenhoris officij honorisq; causa ad te adeant: rursus enim te esse novi, qui, quod tibi occupationes eripiunt, id ingenij praestantia consequaris. consule igitur gloriae tuae: consule studiosis omnibus antiquarum novarumq; legum: effice, ut, quantum in poetica facultate, quantum eloquentia polles, tantum in iure civili, maximeq; in ea parte, quae obscuritatis habet plurimum, valere te tua scripta significant. Meam vero hanc quam profecto in hac epistola vides elucere, voluntatem animiq; singularem ad te amandum propensionem amplectere: atq; ita statuere.

tue, si tu mihi, quod, ut video, praeclare facis, in amore
 respondebis, par amicorum neq; nostra, neque veterum
 memoria coniunctius vllum fuisse. idq; quanti à me fiat;
 dabo operam, quantum in me erit, quotidie certius ut
 intelligas.

AD ISABELLAM VILLAMAR-
 NAM SALERNITANI PRINCIPIS
 coniugem, in Scipionis Ca-
 picij poemata.

Ex omnibus rebus cum nihil sit litteris doctrinaq;
 praestantius; sequitur, ut litterato Principe laudabilis
 nihil esse videatur. non enim, si quis humili fortuna sci-
 entis animum excoluerit, quamvis omnium virtutum
 intelligentia sit ornatus, atq; tamen eas virtutes exer-
 cere poterit, ut summo loco natus. omnium est scire, non
 omnium tamen agere non cadit in quemvis administra-
 tio iustitia, non liberalitatis. esse oportet, quibus imperes,
 ut iustitiam colere possis; esse, quod des, ut liberalitatem.
 Et, quoniam ad hoc primum à natura formamur, & fit-
 gimur, ut, quae laudabilia sunt, nostra sponte diligamus;
 deinde praeceptis institumur, ut voluntatem ratio con-
 firmet: utrumque si quis habet, verisimis laudibus or-
 natur, eo magis si is est, cui tertium etiam illud conti-
 gerit, ut fortuna commodis abundet. nam, qui virtutem
 non ut primum bonum, sed ut alterius boni causam
 quarit, ut divitiarum, ut bonorum: ei virtus, quae per-
 fecta non est, quia queritur ad aliud, perfectam lau-
 dem asferre non potest. perfecta vero virtus est, quae
 se ipsa

se ipsa contenta nihil appetit, quod extra sit. hanc si quis est qui sequatur, qui vnā diligat, qui ipsam propter ipsam, non propter aliud, expetendam ducat; hic est, quem Dī prater ceteros diligere putantur, cui quidem eam mentem dederint, prater ceteros saperet. Tua hæc est, Isabella præstantissima, tua inquam hæc maxime laus est. cum enim tibi aut ad opes, aut ad dignitatem nihil fere posset accedere: quatum rerum cupiditate adducti, magnarum artium in studijs pleriq; vigilarum; ipsa, nihil huiusmodi spectans, virtutis amore capta, cuius pulchritudinem animo cerneres, effecisti, studio tu quidem, sed ingenio magū, vt, cum esses omnium nobilissima, omniumq; pulcherrima, quorum alterum maiorum tuorum, maximeq; viri tui, Principis omni laude cumulati, magnis rebus testata virtus, alterum benignissima tibi Natura dedit, eadem & sis. & habearis omnium doctissima. hinc illa ad te colendam singularis omnium propensio; hinc multorum poetarum, quibus grauissima Regum bella magni operis argumentum suppeditare poterant, ad te canendam traducta ingenia: hinc Capicius ille tuus, tuarum laudum laudatissimus præco: qui te admiratur vnā, qui obseruat: qui cum de te multa, & vera prædicauit, ita concludit, vnā habere, qua optabilia sunt, omnia. itaq; me quidem eodem studio inflammavit, nihil vnquam vt ardentius optarem, quam ex tuis vnus esse. quod quo facilius impetrarem, feci, ipso permittente, atq; etiam libente Capicio, vt eius libros, de Principijs rerum duos, de Vate maximo tres, mea in te summa obseruantia testes emitterem. diuinum

carmen est, multis laminibus ingenij, multa arte distinctum. equidem nihil legi in hoc genere perfectius: ut ne Lucretius quidem plurius apud me sit: quo cum antea propter sermonis elegantiam delectarer, vicerique multum, cepit mihi iam minus esse familiaris, postea quam Capi-
cium legi. Hoc opus, & quia scriptum est à tui studiosis-
simo, & quia versibus te dignis, id est luculentissimis, non dubito, quin à me missum auide accipias, sic inquam, ut de isto me munere ames plurimum.

AD TORQUATVM BEM-
BVM PETRI FILIVM, IN
VIRGILIVM.

QVOD ego de poëtice facultate sentio, idem tibi, Torquate Bembe, qui res praclaras ingenio studioque con-
secutus es, bene iam esse cognitum ac persuasum facile puto, non esse eam inter ea, quae minimi ducuntur; non vulgarem, non leuem; summum esse quiddam, ac plane diuinum; quique suas ad eam cogitationes conferant, etiam si, quod volunt, non assequantur, probandos tamen esse, quia scilicet ad maxima contendant; qui vero in ea ita versentur, ut excellent, colendos nobis esse vehementer, omnique omnium laudum genere colendos. Ac miror equidem fuisse, hodieque esse nonnullos, qui rem hanc pulcherrimam, ac decorum nobis munere concessam, parvipendant atque etiam, si dijs placet, in sermonibus vituperent. Quid, inquit, est poëtica? fabulas continet: fabulis autem quid inanius? Ridicule: qui ex ipsorum ingenij ceterorum ingenia metiantur; quaque ipsis obscura sunt,

sunt, ea reliquos videre non putent. Ego contra ita solio
 disputare, utinam, Torquate, te presente, ac tui similibus:
 nihil enim tam optandum, quam habere iudicem in con-
 trouersis, qui causam, qua de agitur, quæq; propter ali-
 quam difficultatem in dubium vocatur, optime calleat.
 sed ego contra, cum in hos incidi, ita soleo disputare. Est
 ne aliquid hominum generi vtilius, aut omnino philoso-
 phia præstantius? negare coguntur. si negent, eos ratio
 refellet, & veritas ipsa: qua cum pugnat, facile vincit.
 vna enim est philosophia: qua vitia nostris ex animis e-
 uellat; vna, qua inserat virtutes: humana omnia, multis
 obstructa difficultatibus, aperit; diuina, non illa quidem
 pro suis, sed magna tamen ex parte patefacit. atq; hanc,
 qua tantas res præstat. siue artem, siue scientiã, ne com-
 munitis esset omnibus, vulgiq; tractatione, impuriq; mē-
 tibus contaminata sordesceret, obscuris fabularum inuo-
 lucris, quasi aliquid sacrosanctum, velauit, & custodiuit
 antiquas fabulas porro ipsas non eo, quo vulgus uteba-
 tur, communi, & soluto, sed exquisito, & numeris ad-
 stricto orationis genere præsci illi, summa homines sapi-
 entia præditi, prodiderunt. placebat hoc illis, primum vt
 rei dignitatem, si posset, quatenus posset, verborum auge-
 ret elegantia: lectis enim, admodumq; puris è vocibus
 efficitur versus: nihil hauritur de face: deinde, quia, cum
 philosophiam tractaret, maiore nescio qua suauitate ex
 illo concentu, quem numerosa vocum in versibus compo-
 sitio gignit, aures animoq; perfundi pulchrum putabant.
 qua cum ita sint: neq; fabulas, qua philosophiam conti-
 nent, neq; versus, quibus facile ipsas continentur, iure

quisquam reprehenderit. His ego ad coarguendam istorum inscitiam, alijsq; praeterea utor argumentis. addo exempla, eaq; Italorum, & eorum hominum, qui nostrorumq; memoria floruerunt. Pontanos, Sannazarios, Fracastorios (omitto alios: sunt enim multi) non ne musarum in primis consuetudo delectauit? propius accedo. pater tuus, Torquate, Petrus Bembo, quem orbis terrarum cantat: nec inuisa: vixit enim, quantus ei vita cursum fuit, in virtute totus: is cum alias coluit philosophiae partes, tum vero poeticam artem amauit amore quodam ardentissimo; eiusq; studium à prima pueritia complexus, numquam ne in extrema quidem senectate dimisit. scripsit autem versus in omni aetate multos, et scripsit omnium elegantissime, sic, ut ei Apollo dictasse videatur. itaq; recte fecit, optimoq; sane consilio pater meus, qui Latinorum poetarum principem Virgilium eius nomini, quem optimum poetam nouerat, inscriptum commiserit. recte item ego, qui, patris mei exemplum secutus, tibi, & tanti viri filio, multis virtutibus ornato, & facultatis poeticae studiosissimo, ac peritissimo, eundem poetam, quasi munus Bembo familiae debitum, dicauerim. nam, quemadmodum parentes nostri alter alterum sermonibus, tum scriptis ornabat; ut, quantum inter se amarent, aequi, & iniqui cognoscerent: item ego cupio, & conabor, quantum in me erit, (an prestare possim, nescio; sed conabor certe) ut ex meo scriptis nostram amicitiam, meamq; in te summam obseruantiam etiam ipsa posteritas intelligat. non enim, Cum hanc meam multis abhinc annis ad te amandum et colendum voluntatem

tatem contuli, id solum spectavi, ut quasi hereditatem
 adirem amicitiae paternae: tam etsi hoc ipsum quoque me
 mouit, sicuti mouere debuit sane plurimum: sed tua qua-
 dam propria secutus sum: tuos, inquam, mores, tua stu-
 dia, tuas virtutes vidi primum: deinde ex iudicio fluxit
 amor; & quo mea sponte propendebam, ratio impulit.
 noui te adolescentem, noui iuuenem & Patavij, & Ve-
 netijs sanctissime viuentem, & praeclara illa cum doctis-
 simis viris philosophiae studia tractantem. in quibus cum
 iam, tuo quidem aliquid, aliorum autem iudicio multum
 profecisses; Romam te, in eam urbem, contulisti, quam pa-
 ter tuus theatrum per annos multos habuit suarum vir-
 tutum celeberrimum. ibi nunc tu quoque spectaris, & pro-
 baris: ibi plausum fers à bene intelligentibus, beneque sen-
 tientibus viris: ibi denique vera illa Petri Bembi cernitur,
 et agnoscitur in te filio non minus animi, quam corporis,
 effigies: & ut principia se dant, futurum omnes existi-
 mant, ut summi tibi in Ecclesia Petri honores, ac prae-
 fectura deferantur: deberi quidem iam, nemo est, qui non
 intelligat. Quare lator equidem, ac fruor iam nunc, pro
 meo erga te studio, quasi praesentibus honoribus tuis; &
 praecipuo gaudia, quanta potest animus meus capere maxi-
 ma, tuae futurae dignitatis. perge modo, ut coepisti, in tuis
 perennibus studiis, & animum tuum pulcherrimis, teque
 dignis cogitationibus exerce. vides eam viam, qua pater
 tuus iuit. exstat vestigia. istac enim rebus rectissimus est ad
 gloriam cursus, offensus nulla, nullus error. quod fecisti,
 laudamus: sunt enim magni, vereque laudandi processus in vir-
 tute tua. quod reliquum est: quia te summum illud ad decus,

quod excellentibus ingenijs propositum est, tamquam ad metam peruenire cupimus; & quod cupimus, id in te ipso positum videmus, fauemus animis, prosequimur studijs, vocibus cohortamur. Atq; ego quidem, huius e animi mei nõ obscurum, vt opinor, argumentum, hunc librum, qui me tacente apud omnes gentes loquetur, tibi inscriptum ad te mitto. volo aeternum exstare monumentum, vnde homines, quid de te senserim, quid iudicauerim, intelligant. volo, habeas ipse munus à me, vnde, quid tua causa velim, conicias; & maiora, cum ornandi tui maior aliqua facultas exsistet, officia studiaq; expectes.

Venerijs. M. D. L V.

AD PAULLVM RHAMNVSIVM
IOANNIS BAPTISTAE FILIVM,
in Cæsaris commentarios.

QUI magistram vita dixit esse Historiam; ne ille, Paulle Rhamnusi, & dixisse vere, & praclare sensisse mihi videre solet. facile enim vnus homo, quid multis hominibus euenerit, cum intelligit, eruditur, atq; ipse sibi normam componit actionum suarum, vitæq; totius inter omnes errores, omniq; pericula ad veritatem, ac salutem dirigenda. nec aliud est nostra prudentia, quam euentorum obseruatio, rerumq; praesentium, ac futurarum ex praeteritis, tamquam ex fonte, scientia deriuata. quod ex vniuerso litterarum genere, vel sola, vel certe maxime praestat historia; praesertim si quis eam ita tractet, vt euenta dum notat, animum referat ad causas, in easq; attente inspiciat, & ratione querat, cur hoc factum
illud

illud omisſum, cur ex illo calamitates hoc optata cōtigin-
 rint. Atq; hoc primū eſt de hiſtoria fructu. ſequitur digni-
 tas. Res geſta narratur inter ſummos Reges, potentiſſi-
 mas ciuitates, bellicoſiſſimas nationes cauſſa porro bello ū
 ſunt, qua ſunt humanarum rerum maxima, imperium,
 ſalus, glorie: qua ponuntur in armis omnia, & à conſilio
 ducum, à virtute militum, ab ipſa fortuna pendent. Neq;
 vero dignitatem quidem habet, ac fructum voluptatem
 autem hiſtoria deſiderat. nam ſi voluptas eſt, quam ma-
 gnarum variarumq; rerum adſpectus animis noſtris in-
 fundit: nulla pulchrior ſpecies, nulla gratioꝝ, nulla pror-
 ſus hiſtoria iucundior. vides, vt in tabula picta, aduerſa
 ducum excellentium ſtratagemata, artes, inſidias; ſpem
 potiundi, metum amittendi; caſos exercitus, vrbes ca-
 ptas, imperia deleta: age, fortuna commutata, cadere
 inſultantem, victum exſurgere, eodem pane momento
 letitiam pelli merore ſuccedente, meroremq; letitia.
 hec dum legimus, haurit animus voluptatem incredibi-
 lem; aliturq; pabulo ſuauiſſimo, nec ſatiatur, donec ad
 exitum peruenerit. Cyrus ille, Perſarum Rex, qui orien-
 tem ſubegit, Pyrrhus Epirota, caſtra metandi laude pra-
 ter ceteros inſignis, & duo illi, barbarorum omnium cla-
 riſſimi, Alexander Macedo, & Hannibal, praeterea de
 Graecis Themistocles, Ageſilaus, Epaminondas, quo mo-
 do, cum eorum facta commemorantur, animos noſtros
 afficiunt? exſpectatione ſuſpendunt, paſcunt gaudio, me-
 tu macerant. verum haec maxime Romana patent in hi-
 ſtoria: qua vel diuturnitate, ac magnitudine bellorum,
 vel varietate fortuna vberriſſimam exemplorum in omni

genere copiam suppeditat. Romana porro viri praestantes multi cum litterarum monumentis tradiderint; quorum ingenijs, qua cuiq³ merces gloria pro cuiusq³ facultate debebatur, ea posteritatis iudicio persoluta; eminet inter omnes, mea sententia, (nec vero secus antiquitas sensit) primumq³ sibi dignitatis gradum C. Caesar iure vindicat. nam & vixit qua plurimum aetate Roma floruit eloquentia: & coluit ipse eloquentiam praeter ceteros: rebus vero gerendis non interfuit modo, verum etiam praesuit: quo factum, ut usum quoq³, qui valet in scribenda historia multum, cum doctrina coniunxerit. exstant, bono quodam litterarum fato, praclari illius de bellis, ipso Duce gestis, commentarij; qui se non solum omnibus omnium historijs aequare, verum, ut omnes fatentur, anteferre etiam videntur. Breuitatem scis in oratione magnam esse laudem, cum eo tamen, si vitetur obscuritas. facile enim, dum illam sequimur, in hanc incidimus. quod in Thucydide vitium Cicero notauit, cum esset alioqui scriptor egregius. At vero C. Caesar, cum breuitatem maxime omnium adamauerit, ita tamen praesus est, ut eodem nihil fieri possit illustrius. proprie loquitur, & significantur: ornamentorum tantum habet, quantum in exponenda re decet. nam elaboratam studiosius orationem, nimiaq³ excultam elegantia prudentiam aures non modo in commentarijs, verum in historia quoq³ respuunt. Hic tibi est, Rhannusi optime, mihiq³ multis nominibus carissime, in manibus habendus, tractandus assidue, obseruandus, ediscendus: ut eum penitus, si fieri potest, aut certe quantum potest, imitatione exprimas.

nam, cum tibi Veneta Resp. bellum illud memorabile, omniumq; difficillimum, quod Henrico Dandulo Duce aduersus Byzantios gestum est, Latina oratione tradiderit explicandum; magnisq; etiam tuam industriam premijs honestandam decreto publico censuerit: debes enim vehementer, ac omnes ingenij tui nervos contendere, ne quis te tanto impari oneri fuisse vquam putet. Atq; ego quidem, qui t. sero in oculis, qui tuae gloriae faueo, cum in ipsam rem intueor, grauem sane, admodumq; difficilem, paullulum commoueor: rursus, cum ad ingenium tuum, ad industriam, ad illos animi tui praclaros ad laudem impetus mentem & cogitationem refero, facile confirmor, & huiusce tibi commissi muneris eum, quem cupio, id est plane gloriosum exitum expecto. Verum, ne sint in te ipso, quae sunt; & sit hac, quae tibi ineunda via est, quantumuis lubrica, incerta, impedita: an tu potes labi, potes errare, potes vsquam offendere, ducem secutus patrem tuum, iohannem Baptistam Rhamnusium, spectatae sapientiae virum, consiliorum omnium summi Xuirum Collegij participem; cuius elucent in vrbe nostra virtutes eximia, nomen autem, aeternis consignatum atq; impressum ingenij monumentis, per orbem terrarum fama dissipauit. is te sua doctrina instruet, consilio mouebit, prudentia reget. at quo studio? quo scilicet pater filium, & quo talis pater talem filium debet. nec sane video, quem deceret magis, aut in quem haec aptius, quam in te, prouincia conueniret. nam, cum eas res, quae tibi sunt Latinis litteris tractandae, magna ex parte liber, vt audio, contineat Gallica scriptus vetere lingua, tum
 ipsa

ipsa perobscura, tum multis praeerea diuersarum lingua-
 rum vocabulis permista, atq; confusa; eum porro librum
 pater tuus & vnicum habeat, & vnus ipse (de nostris
 quidem hominibus) optime omnium intelligat: sapientis-
 sime, vt in omni re semper, ita proximis mensibus decre-
 tum à Xuiris est, vt hac tibi potissimum Venetæ pars hi-
 storia mandaretur, cuius haurire scientiam non aliunde,
 quam ex tuis adibus, licebat. Ego quidem, etsi intelligo,
 quis sis, quam te delectet verus honor. quam tua sponte
 incumbas ad decus; tamen hortor te, sensus huc omnes
 tuos, cogitationesq; conuertas; excites ipse te; confide-
 res etiam atque etiam, quid susciperis, à quibus commis-
 sum, qua tua aetate, qua omnium expectatione. Venetam
 scribis historiam, nec vniuersam, sed quod in ea maxime
 putatur excellere: scribis Principum Reip. decreto: scri-
 bis adolescens: qua aetate magnas res aggressos vel in-
 signis admodum manet gloria, vel temeritatis nota sem-
 piternæ. Quibus ex rebus, & quod ante studiorum tuo-
 rum prestantes fructus edidisti; & quod patri tui vir-
 tus putatur, nec tibi sunt petenda extrinsecus qua do-
 mi tue nascuntur; orta est inter homines opinio, histo-
 riam te nobis daturum egregiam; in qua Venetæ vrbs
 ita narres præclara facinora, vt aliena cum laude tui no-
 minis immortalitatem coniungas. quod ita futurum, mi-
 hi persuasum est, si te ad legendos assidue Caesaris com-
 mentarios conuuleris, eorumq; ad imitationem, & qua-
 si imaginem totum effinxeris. hoc enim in genere nihil
 habent perfectius Latine litteræ: & eos quo tibi essent,
 tui iuris quodam modo facti, cariore aliquanto, cum
 hoc

hoc tempore nostris ex adibus haud paullo, quam antea, emendatiores exirent, volui in tuo nomine appetere, multis in hanc mentem causis, ijsq; minime vulgaribus adductus. nam, vt omittam, quod historiam scribenti nihil aptius, nihil omnino his commentarijs vtilius quisquam dixerit: valde me commouit multorum annorum, ac pane seculorum in fouendis optimarum artium studijs praeclara tua gentis consuetudo. ac nolo mihi, quod attinet ad illa vetustiora, silentium imponere: venio ad ea, quae propius ad aetatem nostram accedunt. Auo tuo, cuius tu nomen, & vna cum nomine virtutem refers, quis in omni vita virtutem amauit ardentius? qui cum in literis vsquequaq; excelluerit, tum vero iuris civilis cognitionem egregie consecutus est; eiusq; rei testes habuit amplissimas Veneti Imperij ciuitates, in quibus tum ciuiliū, tum capitalium questionum iudicijs magna pariter & integritatis, & doctrina laude, praefuit. Mitto Hieronymum, patrum, medicinae, ac philosophiae studijs praestantem: qui cum in Syriam eo consilio esset profectus, vt Arabicis litteris imbueretur; paucis annis tantum profecit, vt plerosq; Auicenna libros in Latinam linguam egregie conuerterit. Alios quoq; possum de tuis maioribus, hac laude praestantes, minime paucos euenire: sed parente tuo contentus vno esse possum, quo semper in hac ciuitate non solum amico, verum etiam patrono eruditi homines vsi sunt; neq; sibi ornamenti, aut praesidij plus in eius amicitia, atq; auctoritate, quam commodi repositum in benignitate senserunt. Accedit illud, quod idem pater tuus cum in Gallia, Reip. causa, diu vixerit, eamq;

eamq³ prouinciam, Rege Ludouico XII. vniuersam fe-
 re peragrauerit; magnam eorum locorum partem, de
 quibus mentionem in his commentarijs fieri vides, pra-
 sens ipse nouit, eaq³ tibi in sermone, non secus ac in tabu-
 la picta, diligenter, verissimeq³, ostendere solitus est. ita-
 que, cum hunc librum ad te statui mittere, illud intelle-
 xi, magistrum te habere excellentem in hoc rerum ac lo-
 corum Gallica prouincia studio, parentū tuum: quo sum
 aliquanto magis in suscepto consilio confirmatus. Tibi ve-
 ro displicere meum erga te officium non existimo. mihi
 quidem ipsi ob eam causam gratissimum fuit, vt exte-
 rui munere beneuolentiam in te meam perspiceres: qua
 cum à parentum nostrorū coniunctione, qua nulla maior
 esse potuit, originem duxerit, quotidie tamen augetur
 studijs erga me tuis, maxime vero causus ijs, vnde facile
 manat amor, virtute, ac probitate; quarum altera tuis in
 scriptis, altera in moribus elucet.

AD ANTONIVM TRIVLTIVM
 CARDINALEM, IN HISTO-
 riam Sallustij.

CVM omnes me littera, omnisq³, libero homine di-
 gna cognitio vehementer delectat, Antoni Triulti, Car-
 dinalis amplissime: tum vero pascor incredibili volupta-
 te, & afficior maiorem quendam in modum sensibus in-
 timis, dum historiam tracto quid enim potest esse iucun-
 dius? Rerum interitus obliuio est. at ea reuiviscunt hi-
 storia, cum in nostram memoriam reuocantur: quaeq³
 multorum annorum spatio, multis ab hinc saeculis gesta
 sunt.

sunt, ea nos, exiguo volumine comprehensa, & tamquam in conspectu nostro posita, cognoscimus. Si sermonibus delectamur: resonat in scriptis hominum vox eloquentissimorum, nihil temere, nihil in composita narratione, omnia grauitate, suo quidq; ordine, & loco si consuetudine clarorum virorum: versamur, vetera legentes, cum Regibus, cum Principibus viris, magnis in bello ducibus, sapientissimis rerum pub. rectoribus: ora ipsa mehercule, lineamenta, & formam non tam corporis, quam animi, eorum, quos numquam vidimus, videmur tamen quasi praesentes intueri. quod si recte instituenda vita rationem ac doctrinam sequimur: vsu maxime rerum quaeritur prudentia, vsus est, vel cum experimur ipsi, vel cum experientibus alijs, quid euenerit, obseruamus. nobis ipsis, experiri multa si velimus, facile non licet. labore opus est, ac tempore, et fortuna tentanda; nec tentatur interdum sine periculo. commodius ergo, ac tutius, euentis aliorum examinandis, prudentia comparatur. id autem, profecto vides, Antoni doctissime, ac sapientissime, proprium esse historiae bonum: in qua patent fortuna vicissitudines, regnorum mutationes, hominum siue vitia, siue virtutes: ex quibus quae vitanda nobis sint, quae expectanda, nullo nostro periculo, nullo labore, sedentes in otio docemur. Atq; hoc in genere Polybius inter Graecos, de nostris maxime is, cuius nunc libros tibi inscriptos emitto, Sallustius excellit. euenta enim ita narrat, ut causas simul aperiat, ex quo oritur illa omnium pulcherrima scientia, ut, malorum, & calamitatum origine perspecta, nihil agamus, nisi quod ratio praescribit; omniaq;

niāq; nostra consilia, omnes actiones veterum exemplō-
 rum regula metiamur. Quae cum sit omnium, qui anna-
 les antiquorum euoluunt, communis uilitas: alia qua-
 dam tua condicio est. habes enim historiam in familia
 tua: neq; tibi, si quid inuenire vis egregiū, & imitationē
 dignum, confugere ad libros necesse est, neq; longius e-
 uagari, et quasi peregrinari animo, ac mente, more mul-
 torum. domo petas, licet omnium virtutum exempla
 persequere maiores tuos cogitando. quae fuerit eorum in
 pace iustitia, in bello virtus, in omni fortuna modera-
 tio, si attendes, nihil ad gloriam domesticam requeres.
 iustus Aristides prudens Themistocles fortis Epaminon-
 das: de Romanis multi, multis eximysq; virtutibus insi-
 gnes. horū alij facta dum legunt, bonas artes ex eorum
 vita discunt, & ad easdem res, eademq; studia laudis
 cupiditate rapiuntur. at tu refer animum ad tuos maio-
 res. eminere videbis, instructum egregijs artibus, Ioan-
 nem illum Iacobum Trullium, magni animi, summi con-
 filij virum, scientia rei militaris aetate sua facile princi-
 per decus, & gloriam, nihil in vita cogitantem. Nam de
 laudibus Hieronymi, parentis tui, quia tecum quasi lo-
 quor, ne feruere tuis auribus videar, nolo multus esse: tan-
 tum dicam; quam diu vixerit, Gallicam rem in bello flo-
 ruisse; postea quam, hostium multitudine oppressus, for-
 titer pugnans in acie perierit, concidisse. tantum in vob
 vno momenti fuit, ac roboris. age, sint haec, vt ita di-
 cam, in campestri quadam luce posita: quid? in vrbe Ro-
 ma, id est in omnium gentium celeberrimo theatro, non
 spectata

spectata, probata & que vehementer est trium tue gentis
 Cardinalium doctrina, religio, sapientia? ut, In multo-
 tum nomine multorum vobis in multas partes disipa-
 to, non ipsa tantum Roma sed omnis plane Italia, omnis, v-
 bi colitur humanitas, Europa personaret. Omnino alios:
 sunt enim multi: nec tu quemquam ignoras. non enim
 sunt ex imaginibus, aut ex illa colorum inani specie ma-
 iores tui cognoscendi. querenda tibi facies tuorum non
 est. clari sunt ex recte factis: virtute distinguuntur: cum
 alius in alia, in omnibus simul omnes entuerint. Qua-
 tu quoniam à primis ignis ad hanc etatem non modo co-
 gitasti, verum etiã vita, ac moribus expressisti. propterea
 te, Episcopatu Tolonensi iam antea insignitum, legatio-
 nibus honestatum, primum Perusina, & Auenionensi, in
 quibus miram iustitia laudem tulisti, deinde ad Regem
 Gallie, & ad Venetam Remp. vbi prudentiam, vbi gra-
 titatem incredibilem prestitisti, proximis diebus Cardi-
 nalem creauit Paullus I V. Pontifex omnium optimus,
 omniumq; maximus, iudicio pradius acerrimo in asti-
 mandis hominum ingenijs, ac moribus, itaq; animatus,
 vt, que cuiusq; meritu premia debentur, ea libentissime,
 ac liberalissime persoluat. in quo, nemo est, qui tuam a-
 nimi singularem aqutatem, ac moderationem vehemen-
 ter non admiretur ac laudet, qui summa nuncium digni-
 tatis, cum est ad te multis presentibus allatus, ita acce-
 peris, vt nemo, te commotum, nemo, ne leuiter quidem
 affectum, ex vultu, aut oratione, aut vilo corporis gestu,
 potuerit intelligere. ita patuit, quod ab insipientibus am-
 bigi, ac disputari quandoq; solet à bonis viris virtutem

magis ipsam diligere, quam virtutis insignia; honorem esse
 praemium recte agendi, sinem non esse: magnos illos, ac
 praestantes esse homines, qui laudabiliter ita viuunt,
 quasi laudem percipiant, ita laudem, aut dignitatem
 excipiant, quasi nihil minus antea cogitauerint. quod in
 te & animaduersum est maxime, & obseruatur quoti-
 die magis. colere enim te quidem studiosius, quam antea,
 omnes videntur: ipse autem, qui antea fueras, idem om-
 nibus es. nemo excluditur sermone tuo, nemo congressu:
 tui omnibus copiam facis: eandem omnibus humanitatem
 ostendis. Sequitur insolentia fortunam: comes est rerum
 secundarum arrogantiæ: tu mansuetudinem amas: tu con-
 tinentiam, tu benignitatem perpetuo retines. iure ergo
 hoc etiam nomine Cardinalis es. iure habes hanc, quo tui
 te pro Petri Ecclesiæ suscepti labores extulerunt, maximi
 sacerdotij dignitatem. & nunc tu quidem comitatu sti-
 patus honestissimo familiarium tuorum, multo tamen in-
 signior, atque ornatioꝝ cohorte tuarum virtutum, qua tibi
 comites ubi sum, Romam redibis expectatus, expeditusque
 columen futurus Christianæ Reip. splendor sacri Colle-
 gij, ornamentum familiae tuae, decus Italiae, amor ac de-
 liciae bonorum omnium, dijs bene iuuantibus, ad eam vr-
 bem, qua sola peregrinam virtutem excipit, sola ornat ho-
 noribus, sola dominam facit rerum omnium humanarum.
 nos autem, quibus tuam iustitiam, tuam benignitatem
 ostenderas, laeti tua dignitate, masti discessu, te prosequi-
 mur abeuntem optimis omnibus; fauemus animis, preca-
 mur linguis; vota prorsus eadem, qua pro parentibus, ac
 liberis nostris, pro tua salute suscipimus. Atque ego, in hac
 omnium

omnium eximia lætitia pariter & molestia, præcipuo quodam dolore diuellor; quia fato nescio quo meo contigerit, ut, quam diu Venetijs fuisti, ego semper afflictus importuno morbo iacuerim: quo etiam nunc largueo: & ad morbum accedit ægritudo: quoniam quidem, alijs ad te aduentibus, deq; ista dignitate gratulantibus, ipse excludor vnus, nec possum mea summa erga te obseruantia præsentis officio satisfacere. hoc tamen spe sustentor, quod humanitas ac sapientia tua facile fortunam à crimine seiuget. consilio aliquid peccatur: accusas: iure feceris. culpam autem in ijs rebus, quæ non à voluntate nostra pendent, sapiens nemo vnquam dixit esse. quare nec tu mihi, quia non valeo, vitio dandum putabis: et hoc ipsum, quia, me non valere, non tam corporis, quam officij causa doleo. laudi etiam fortasse tribues. e quidem habeo non voluntatis modo testem, verum etiam studij ac beneuolentiæ auctorem in te mea, hominum honoratum, et cum omni virtute excellentem, tum vero omnium, quos ego in vita viderim, humanissimum, qui te amat egregie, facitq; plurimi, tuas laudes vtraq; manu ad æstra sæpe tollit. verum ego non id solum specto, mea ut vni tibi pateat obseruantia. illustrabo eam, si potero, meis aliquando scriptis. & patet faciam omnibus gentibus interim, ut hæc tibi nostra ex aliquo signo voluntas illucescat, præclaram edo tuo cum nomine Sallustij historiam: cui tu si locum dabis inter eos libros, qui ab oculis tuis abesse non solent; vigeat apud te nostri memoria: quoties eam videbis, toties animo tibi occurrat: adero tibi sæpe absens; tacitus sæpe tecum loquar; meq; esse de tuis familiaribus vnum,

de ijs maxime, qui operam tibi assiduam praebent, qui tuo potissimum honori seruiunt, existimabis: quod ut ita sit, vehementer opto: & si assequor, feram in calumistam humanitatem, colam animo tuebor officijs, & imitabor, quantum potero: studio certe, si minus re licebit, tibi ut satisfaciam, elaborabo. Venetijs. M. D. L VII.

AD ALOYSIVM GARZONIVM
IN LIBROS XXIII. DE LINGVA
LATINA, QVI CALEPINI NO-
mine circumferuntur.

CONSTARE tibi puto, Aloysi Garzoni, cum ad res praclaras natus homo sit, quippe, qui solus ex omnibus animantibus munere rationis, ac mentis excellat, nullam tamen artem eodem tempore & inuentam simul esse, & absolutam. omnes humili tenuiq; ab initio profecta, paulatim quasi per gradus adscendentes, ad id, quod summum videtur esse, peruenerunt. hoc & in litteris accidit, maximeq; quibusdam in libris, qui eiusmodi sunt, ut, semel atq; iterum aucti, locupletari tamen, atq; ornari deinde possint. quo ex genere bonum fatum Calepinus sortitus est, cui quotidie fere omnes homines de suo largiantur. certe enim illius Dictionarium, quod nunc emitimus, non tam ipsius industria, quam aliorum labore studioq; in tantam altitudinem excreuit. vnum tamen desidero, quod ij. quibus illud propositum fuit, ut in hunc librum quamplurima congererent, id ipsum, quod fecerunt, ut adderent, facere consideratius diligentius potuerunt. quorsum enim in herbarum montiumq; nominibus

nibus colligendis diligentes sumus, verba autem Latina
 lingua illustra maxime, ac significantia, quae nescire ne-
 mo vult, in augendo Calepino negligimus? ergo ipsi hoc
 potissimum spectauimus: & opinor, tantum praestitimus,
 quantum qui, hoc dictionario cum alijs dictionarijs con-
 ferendo, cognoscet, non dubito quin de hac opera nobis et
 faueat, & bene precetur. non enim libet hic commemorare,
 quae quibus in verbis sint à nobis addita: nam sexcenta
 sunt, neq; sumpta ex apertis aliorum librorum indicibus,
 sed ex ijs Latinae linguae fontibus, ad quos peruenire cui-
 us non licet. virum autem ipsi peruenerimus, res ipsa in-
 dicet. in eo etiam ab aliorum instituto discrepauimus,
 quod alij tantum, vt addant, quae vtilia putant, elabo-
 rant; nos etiam, quae non vtilia sunt, & discendi cupidis
 contraria, quae scilicet Calepinus ipse non recte percepit,
 haec, inquam, dedimus operam, vt de libro, tamquam de
 tritico lolium, eximeremus. addidimus, mutauimus, su-
 stulimus, prout res postulauit. dictiones certe Graecas, ex
 multiplici lectione deprauatas, vt est fere, nisi diligen-
 ter caueas, corruptrix librorum Typographia, tam multas
 correximus, vt, quod fabulosum est, nos dicere isopixcos
 possimus, Augea stabulum à nobis esse repurgatum. No-
 strum etiam in hoc opere proprium illud putamus, quod,
 cum alij in addendo supra modum curiosi fuerint, vt li-
 ber excresceret; nos contra, ne quid praeter rem addere-
 mus, superstitiosi fuimus, nec minus in excutando dili-
 gentes. vt in dictionibus Graecis, Latinarum ordini in-
 sertis, vel potius intrusis, multas, quasi de alieno loco,
 migrare coegimus. exempli gratia inter Latinas dictio-

nes quem locum habere potuit Catabathynus, aut Hode-
 docus, aut Pseudonymus, & huiusmodi, quae à Latinis
 scriptoribus Latine pro exemplo adducta minime repe-
 rias: quae propemodum innumerabilia sustulimus, eodem
 iure quo Latina vocabula de Graeco dictionario tollere-
 mus. Et quoniam hoc volumem, ob variam infinitamq;
 doctrinam, multorum per manus circumfertur: facile
 futurum putavi, ut, si tibi à me inscriptum exiret, signifi-
 cationem multis daret amoris erga te mei, nam, ut omit-
 tam merita in me tua, quae nulla unquam delebit obli-
 vio, tui me suavitates ingenij, tua incredibilis humani-
 tas, singularis probitas, eximia ad colendam virtutem
 animi propensio ad amandum alliciunt. non enim ideo
 mihi carus es, quia sis Venetae Reip. omnium amplissime,
 à secretis, aut quia nunc una cum viro clarissimo omni-
 busq; virtutibus ornatissimo, Michiale Duriano Legato,
 Hispaniae Regē, sis profectus. sed, quia talem te praestas,
 ut & hac tibi, admodum ampla, atq; honorifica, munera
 iure deferantur, & egregijs animi tui bonis maiora quo-
 que debeantur. Sit igitur hic liber & tibi, & reliquis ar-
 gumentum benevolentiae meae, testimonium iudicij, gra-
 ti vero animi non omnino quale velim, sed quale possum
 hoc tempore, monumentum. tu autem istam praclaram
 in nos voluntatem conferua: & quo instituisti cursu, per
 directam, maximeq; expeditam, ac certam litterarum
 viam ad gloriam contende. quod ego quidem, qui tuos
 sensus, tuos ad laudem impetus optime teneo, ita opto,
 ut sperem; ita spero, ut futurum mihi persuadeam. idq;
 etiam

etiam reliquis predicare non desino. Venetys, M. D.

LIIIX.

AD MICHAELEM GHISLE-
RIVM CARDINALEM,
IN LIBRVM DE LOCVTIONE DEI,
ACADEMIAE VENETAE
NOMINE.

RERVM humanarum exitus, quam varia sint ho-
minum consilia, declarant. quod si quis bene cogitat; se-
quitur, vt idem laudabiliter agat. recte autem agen-
tem, nihil vniquam frustrabitur, nihil faller. Decet igitur
nos optima spe niti, admodumq; firma, quibus, in con-
denda, atq; instituenda Academia nostra, nihil, praeter
Dei gloriam, & communem hominum vtilitatem, pro-
positum fuit. Neq; vero actiones nostrae, vt speramus,
eiusmodi erunt, vt hanc ad optimas res animorum no-
strorum incredibilem propensionem ambigue aliquis in-
terpretari, aut in dubium reuocare possit. apparantur
quotidie summa cura, & edentur à nobis diuina doctri-
na referti, qui pietatem, ac religionem complectuntur,
illustres libri. & interim, quasi specimen quoddam, aut
pignus nostra voluntatis, egregia quadam de locutione
Dei, ab excellenti viro conscripta, pijs mentibus, ac sa-
crarum litterarum, idest verae gloriae, studiosis commu-
nicanda censuimus. qua duabus maxime de causis, pra-
stantissime vir, tuo nomine decuit esse inscripta: primum,
quod, suscepto Academiae nostrae patrocinio, nihil pra-
termittis, quod ad eam ornandam, augendamq; perti-
neat; & nos, qua à te officia proficiuntur, quibus ani-

mis, quam libentibus, quam gratis excipiamus, aliquo
 item officio tum ipsi tibi, tum ceteris omnibus indicatum,
 maximeq; perspicuum esse cupimus: deinde, quae de Deo
 loquuntur, ad quem potius mitti aequum fuit, quam ad
 eum, qui diuina studia in omni sua vitæ cursu, cunctis
 opibus, & honoribus anteposuit? qui cum vniuersam de
 Deo, diuinisq; rebus doctrinam accuratissime quasiuit;
 tum vero cum ipsa doctrina vitæ rationem coniunxit, et,
 ut omnes rectam, salutaremq; viam tenerent, aut, qui
 diuenterant, in eam reuocarentur, studio, consilio, mo-
 nitis, auctoritate contendit. nihil obscure fama loquitur
 de tuis virtutibus. nihil de te aut exiguum, aut dubium
 assertur patent multis, ac certissimis argumentis eximia
 tua in Christi Ecclesiam merita: colunt te omnes ob do-
 ctrinam: imitantur multi ob integritatem: amant ob
 humanitatem, maximeq; ob rectam, ac simplicem natu-
 ram, ab omni furo, omniq; fastu longissime remotam.
 praconem vero tuarum laudum omnibus horis audimus
 eum, qui summa ipse laude dignus est, Federicum Ba-
 duarium, auctorem, & conditorem, Deo duce, Acade-
 mia nostra: cui quidem viro tum vitæ probitas, tum ex-
 assiduo studio doctrina, & ex diuturno rerum vsu pru-
 dentia fidem, atq; auctoritatem in omni sermone conci-
 liant. ipso igitur non modo approbante, verum etiam
 hortante, praeclarum de Deo libellum, grauem senten-
 tias, illi strepitu verbis, ad te mittit, tuoq; dicatum nomini
 cum omnibus gentibus Academia nostra communicat.
 quae cum se tibi, suo primum iudicio commota, tuis dein-
 de meritis impulsam, penitus addixerit, eandem obseruan-
 tiam

nam in omni vita prestabit, & , vt eam futura quoq;
gentes intelligant, ipso, ad quē omnia referimus, summo
Deo opem ferente, aliquo merito consequemur. Tu inte-
rim, quando iam hoc tribuisti humanitati tue, vt nos su-
sciperes; tribue idem constantia, vt susceptos tuearis, ac
soueas; ita tamen, si nos, tuo presidio, ac studio dignos,
idest nostra ingenia in opimis artibus exercentes, no-
strasq; voluntates ad vnam virtutem dirigentes, &
audies, & re ipsa cognosces. Venetijs. M. D. LIIIX.

AD ANTONIVM CARLONEM
ALLIFARVM PRINCIPEM. IN
Zannazatij poemata.

VT est praeclarum, ornatissime Princeps, in arte
poëtica excellere: sic ea cognoscere, quibus ad illam lau-
dem perueniatur, maximum quiddam, ac difficillimum
est. fallitur enim, si quis absoluti poëtae partes in eo posi-
tis arbitratur, vt, cum metiendi carminis rationem opti-
me perceperit, cum elegantissimarum vocum suppellecti-
lem quasi quandam sibi compararit, addo etiam cum
materiem animo comprehensam ordine quodam atq;
artificio distinxerit, hisce rebus tamquam egregie muni-
tus ad scribendum se conferat. grauiora sunt, quae requi-
runtur, & ex abditis plurimarum artium ac doctrina-
rum fontibus haurienda. nam, cum eius consilium, qui
hoc in genere elaborat, vel in primis id spectare debeat,
vt, voluptati versusum vtilitate sententiarum admiscen-
da, nihilo minus lectorem moueat, quam oblectet; monita
vero illa plerumq; necessaria sint, vt in vitijs summam

turpitudinem inesse, in virtutibus summam gloriam, ostendatur: quo modo hoc sine philosophia cognitione prudenter ac perite poterit efficere? Iam, si res exigat, ut aut de calis stellarumq₃ ratione, aut de regionum terrestrium ac maritimarum situ dicendum sit: certe hos locos non potuerit, nisi qui Astrologiam & Geographiam attigerit, commode tractare. itaq₂, si quis huius facultatis studium eo complexus animo est, ut aliquando, qualiteris mandare studuerit, ea se sperit, veluti pictorem egregium, omnibus artis coloribus illustraturum; is omnium fere disciplinarum scientiam, qua ab bene beateq₃ viuendum pertinent, ne prorsus ignoret, necesse est. Quod si ad assequendum poëta nomen vbertatem illam ingenij à naturam datam satis esse putat; atq₃ hac vna instructus, facile audet canoros illos quidem, rerum tamen inanes versus vel domi pangere, vel in triujs ad populi aures effundere: statim ab intelligentibus explodetur, neque solum imprudens aut parum verecundus. sed etiam plane stultus, ac temerarius habebitur. Quo minus est mirandum, si, ut hac arte prastarent, quam paucissimis contigit: cum in omni praeterea liberalium doctrinarum genere plurimi semper floruerint. Sed egregiorum poëtarum multo etiam maiorum hac nostra tempestate, quam priscis temporibus, penuriam esse constat: siue quod seculi felicitas illa fuit: siue, quod equidem magis existimo, quia non isdem, quibus olim, praemijs ad virtutem nunc homines excitantur. Eorum autem, quos in hoc genere prastantes cognouimus, sine controuersia primum locum obtinuit vir eximius, & omni laude cumu-
latus

Iustus. Iacobus Sannazarius; cuius ingenij monumenta
 non vetustas, non obliuio delebit vlla: vt ex tot Regionum
 triumphis haud paullo clarior, quam ex vnius hominis
 doctrina, atq; ingenio, Parthenope sit futura. Hoc au-
 tem, Princeps egregie, tui muneris fere totum est: qui,
 cum ad summam generis nobilitatem etiam optimarum
 disciplinarum scientiam adiunxeris; tamen hac per se,
 nisi accederet studium de posteris bene merendi, quasi
 minima iudicans, quaecumq; a doctis viris mandata lit-
 teris, digna, qua inter manus versentur, existimas, in a-
 pertum vt referantur, maximopere contendis. Quo no-
 mine ipsi profecto Sannazarij manes tibi non vulgares
 habent, cum eos libros, quos ille moriens tuae fidei com-
 mendaret, peruulgandos diligentissime curas. Qui vero
 ingenuarum artium studijs dediti sunt, ij se tibi tantum
 debere profitentur, quantum persolui nullo modo possit.
 itaq; a me, qui eodem in ere sum, petere videntur, vni-
 uersorum causam vt suscipiam, tibiq; propter hoc officium,
 quid omnes de te & sentiant, et loquantur, aliqua ratio-
 ne significem. Ego, licet ipsa te recte factorum conscientia
 contentum esse, nihil praeterea requirere, exploratum ha-
 beam; tamen, vt eorum honestissimo desiderio ne desim, do-
 me libenter in eam partem, in quam etiam mea sponte pro-
 pendebar; & ad ostendendum non eorum modo animum,
 sed etiam obseruantiam & pietatem in te meam, haec ipsa San-
 nazarij poemata, qua nostris typis edenda curasti, nomi-
 ni tuo dicata ad te mitto. Leges hic omnia, quaecumq; ab
 eo Latine scripta nunc exstant, primum autem erit diuinum
 illud, quod ipse de partu Virginis inscripsit, opusculum:

deinde

deinde Christi lamentatio: mox eclogæ quinq; quas ta-
men decem scripserat; sed, è Gallia reuersus, has tan-
tum, quas emisimus, & fragmentum illud, quod post Sa-
lices collocauimus, inuenit, reliquis aut furto surreptis,
aut per incuriam suorum, quibus eas discedens credide-
rat, amisis. sequuntur elegiarum libri tres, epigramma-
rum totidem. quæ omnia tuo inscripta nomini appare-
bunt; ut eius beneuolentiæ, quam Sannazario & uiuo,
& mortuo præstitisti, hunc saltem fructum percipias. Væ-
netijs. M. D. XXXV.

AD PIVM IV. MEDI-
CEM, PONT. MAX.
IN LIB. REGINALDI POLI CARD.
DE CONCILIO.

PTIME consuluit Ecclesia sua Deus,
atque humano generi vniuerso, cum in
tanta rerum omnium perturbatione, &
extremi iam periculi metu, Vicarium te
suum, PIV. inter homines constituit,
ut omnibus malis prudentia tua mederetur, nosq; à sum-
mis difficultatibus, vel impendenti potius exitio ereptos
ad summam tranquillitatem, & optatam antea magis,
quam speratam felicitatem traduceret. itaq; nunc, tuis
adducti præstantissimis & consilijs, & factus, maxime
vero tua freti iustitia, quæ tibi prima, et antiquissima vir-
tus est, fuitq; in omni vita, boni viri ex omnibus italie
partibus,

partibus, atq; etiam ex transalpinis gentibus multi, ad
 Urbem confluunt; & quia tuas omnes curas eo spectare
 vident, non vt angustis paucorum annorum terminis tua
 fructus beneficentia definiatur, sed vt ad posteros quoq;
 perueniat; hic sibi certam omnium rerum, ac fortuna-
 rum suarum sedem domiciliumq; constituunt. me qui-
 dem Venetijs, domestico patris mei restituenda antiqui-
 tatis instituto, & honesta satis, & commode viuentem,
 nihilq; minus, quam de migratione, cogitantem; quippe
 cum ab egregijs saepe ciuitatibus atq; adeo à superioribus
 Pontificibus semel & iterum optima inuitatus condicio-
 ne, nihil tamen vniquam noui consilij cepissem; tui Pon-
 tificatus fama Romam facile perduxit. nam, cum ab
 summo viro, Hieronymo Seripando, cui tua sapientia,
 debitum iampridem eius integritati, atq; doctrinae, in
 Cardinalium Collegio locum tribuit, litteras accepissem,
 in quibus erat scriptum, cupere te, sacros omnes libros,
 vel hominum incuria, vel improbitate corruptos, quam
 emendatissimos peruulgari, velleq; in eo opera vii, &
 industria mea; spatij ad deliberandum nihil sumpsi; sta-
 tim rescripsi, cum tua voluntas maxima legis vim pro
 summa tua non modo potestate, verum etiam sapientia
 obtinere apud omnes debeat, ita me animatum, ita para-
 tum esse, tibi vt in omnibus rebus libenter obsequerer, su-
 sciperem, quacumq; velles, agerem, & prestarem, quid-
 quid possem. Quo quidem tempore non mihi aut vlla no-
 uorum commodorum, quibus tamen ducuntur multi, est
 iniecta cupiditas, aut honorum splendor mentis oculos
 prestinxit: quamquam hac ipsa cumulate & expectari
 à tua

à tua liberalitate posse, & omnibus praclare Agentibus deferri à te solere intelligebam; sed, cum audirem, eas artes, quarum fructus immortalitas est, longo intervallo te Pontifice coli ceptas esse, suam religioni, ac vere pietati dignitatem restitui. credere virtutibus vitia, rationi amentiam, libidinem pudori, vim aequitati; hac ego sum secutus, hac omnibus et commodis, & honoribus anteposui. Erat praeterea mihi non modo laudabile, & honestum, sed illustre etiam, & gloriosum, vocari à Pio I V. Pontifice ad eam curam, ut sanctissimorum virorum scriptis, quibus humano generi salutaris doctrina continetur, emendandis, edendisq; praessem. quo in munere si mihi, non dico magnos labores excipere, (quis enim bono viro labor est pro tuenda Ecclesia dignitate, id est pro communi salute, recusandus?) sed si vitâ ipsam profundere opus esset, egregie mecum actum putarem.

Atq; ego illam sane incredibilem capio voluptatem, quod, cum praclarum esse nihil constet, quin idem operosum, et perdifficile sit, hac tamen in re, omnium pulcherrima, ac praestantissima, plane omnes difficultates tua cum excellenti liberalitas, tam singularis sapientia sustulit. quis enim unquam tam libenter pecunias collegit, quam tu libenter effundis, ut exeant optimi libri, alij nondum editi, quorum notitia rectissimam ad fontem veritatis viam ostendit; alij sic emendati, ne qua super sit labes, qua imperitorum animos, obiecta falsa doctrinae specie, posse inspicere? quo quidem antea malo nimium graviter laboravimus: vinam ijs remedijs, quae parantur, omnino licet conualescere. quod ita facile consequemur, si modo

is, quib

is, qui optimarum, & maximarum auctor, perfectorq;
rerum est, affuerit Deus. nam nos quidem, ut opibus va-
leamus, ut acuminis mentis excellamus, quam tamen in-
firmi simus ad omnia, nisi prapotentis Dei ope fulcia-
mur, quam plane caci, nisi eiusdem luce regamur, mul-
torum turpissimus & miserrimus exitus ostendit. quis
porro affuturum esse Deum dubitet, si sanctissimam il-
lius doctrinam, quam, preceptis declaratam plurimis, suo-
demum ipse sanguine, suaq; mortis exemplo comproba-
uit, non verbo tantum profitebimur, sed vita etiã, et mo-
ribus exprimemus? Hoc tu scilicet, Pie Pontifex, illo pri-
mum vidisti die, quo te in excelsa ista Sede, fauente, &
approbante diuino spiritu, omnium Cardinalium senten-
tia collocauit: neq; vero vidisti solum, quod tibi fortasse
cum multis commune esse potuit, sed etiam, in quo pro-
pria tibi debetur laus, accurate prestitisti. tu enim ipse
tua temperantia, iustitia, grauitate, constantia, quales
esse alios, oportere, exemplum dedisti. inde manauit sta-
tim ad propinquos & affines tuos bene viuendi discipli-
na: quorum omnium incredibilis abstinentia, humanitas,
pudor ciuitatem breui correxit, & conformauit vniuer-
sam. Nunc in illam curam totus incumbis, ut reliqua par-
tes Ecclesie, discordia laborantes, omni à te ratione
sanentur. serpit enim quotidie longius transalpinū illud
malum, à quibusdã primo ignoratum, ab alijs postea ne-
glectum, postremo à nonnullis etiã vehementer ductum.
sed, ut hoc placuit Deo, quo volente, aut saltem permit-
tente, geruntur ea, qua curita fiant, causas indagare no-
strum nõ est: sic eidem placebit, ut immutã Christiana
Reip.

Reip. dignitatem tua virtus, & sapientia in veterem integritatem, splendoremq; restituat. Instat à te inditatum, & institutum iam generale Concilium: cuius è ratio, ea vis, & consuetudo semper fuit, vt, sanctissimi Spiritus interuentu, dissidentes animos non concordia solum, & pace, verum etiam beneuolentia, studioq; coniungeret. Hoc tu nos, Pie I V. remedio seruabis; errantemq; gregem, disiectum varia culpa, tamquam Pastor optimus, ad obœdientiam reuocabis, continebuq; in officio, & obseruantia erga diuinas leges tum perpetua sanctitate tua, vnde hauriunt omnes exempla omnium virtutum, tum vero is etiam addendis in hac vrbe libris, quorum lectio malas & exitiosas euellit ex animis hominum opiniones, inserit eas, quae si coluntur pietate, & beneficentia vberrimos, & praestantissimos, & plane salutare fructus ferunt. Atq; huius quidem tanti, ac tam praecleari muneris initium vnde sumi aptius potuit, quam ab eo libro, cuius argumentum & cum ratione temporum, & cum tuis consilijs ac studijs optime congruit? quid enim tempora, quid status Ecclesiae poscit, quid tu optas, curasue magis, quam Concilium, quod vnicum, certissimum in tam graui discrimine, tam propinqua communi peste superesse remedium videtur? at in hoc libro, quem tuo iussu primum emittimus, proxima ostenditur ad salutem via, spes omnes in confessione culpa, in vita ac morum emendatione, in summa demum Pontificis auctoritate collocatur. Quae cum per se maxima sunt, & curandis Christiana Reip. vulneribus vtilissima; tum vero ponderis accedit plurimum ab eximia scriptoris innocentia.

nocentia, doctrina, dignitate. quis enim quibus animi bonis, quibus industria, ingenijq³, ornamentis abundauerit, qui deniq³ vir, quantuq³ fuerit Reginaldus Polus, aut ignorat, aut, si quam modo tantarum laudum partem habet cognitam, non earum memoria, & desiderio vehementer commouetur? potest ne quisquam tam inops & iudicio, tam auersus ab humanitate, tam plane ferus esse, ac ferreus, qui non intimis cum sensibus dilexerit, cuius non modo in studijs, in moribus, in sermonibus, sed in ipso plane aspectu omnis probitas, omnis luceret humanitas? De religione vero, deq³ Christiani hominis officio qd senserit, et iudicarit, non aut in vno, alteroue libro ita ostendit, vt in alijs vnuquam dissenserit: aut ita scripsit, vt aliter viueret: aut ita vixit, vt interdū sibi non constaret: sed omnia, litteris ab illo prodita, sine vlla exceptione semper laudarunt, hodieq³ laudant boni, & sapientes viri: quarum directa ad veritatem ipsam, idest ad vnam Dei gloriam sententia nec obiectandi studio, aut inuidia flectitur, nec malevolentia, aut ambitione mutatur. Vita vero totius instituta, & excellentem in omni actione, omniq³ fortuna pietatem, vti nam, quam facile nouerunt, tam libenter imitarentur multi. Opes, honores, clientelas, Regum maximorum gratiam, et benevolentiam qui assequuntur, proxime ad felicitatem putantur accedere. at ille hęc omnia apud Henricum, Britannia Regem, & iure propinquitatis, & multo etiam magis sua virtute cum possideret, vltro contempsit, ne turpissimas Regis actiones, et aduersantem Christi Vicario sententiam probare, aut etiam adiuuare cogeret. Patauij diu vixit,

quamquam erat habitu naturæ prope diuino, liberalibus tamen disciplinis vehementer deditus: & cum eloquentiæ, atque philosophiâ pari studio flagrauerit, in vitra tamen magis emituerit, non facile est existimare. illud certe constat, qui vel meliora, vel ornatiora scriberet, hac hominum memoria existisse neminem, quamquam id ei propositum fuit, eo direxit cogitationes omnes, atq; curas, vt philosophiæ scientiam non tam scriptis, quam vita ostenderet. itaq; maior, atq; excelsior Patavij in tenui, et humili fortuna fuit, quam cum in Regno omnibus copijs & ipsius maxime Regis gratia floreret. Hic, nimirum verus est, ac præstantissimus optimorum studiorum fructus, si quis à se ipso pendeat, si temporum vicissitudines non extimescat, si aduersus hominum iniquitates, fortunaq; iniurias ratione, & virtute pugnet. quam in Polo constantiam, & sapientiam fuisse, quis ignorat? metuenda erant à Rege potentissimo insidia, metuenda vis; propterea quod, suscepta Ecclesiæ causa luculento illo de Pontificis auctoritate libro, susceptum simul à se grauissimum eius odium intelligebat. deserebatur etiam quotidie magis à re domestica, fortunis exclusus amplissimis. nemo tamẽ eum deiecto, aut demisso sensit esse animo, nemo vidit vmquam tristiore vultu. in sermonibus, in consuetudine, in conuictu, in tota deniq; vitæ ratione tranquillitatem mentis, quam habuerat antea, perpetuo retinuit. Nec defuere, quæ numquam sperauerat, ac cogitauerat quidẽ, tantis debita virtutibus præmia. nam, cum ita viueret, vt in vno Deo omnia poneret, cetera, quæ mortales admirantur, infirma, caduca, inania duceret;

ret; cumq; in illa Patavini gymnasiy celebritate domesti-
cis otij sui simibus contentus. paucorum admodum consue-
tudine uteretur: breui tamen, ut sibi viam facile virtus
aperit, ita manavit fama de admirabili eius prudentia,
temperantia, doctrina, ut ad aures Pauli. III. Pont.
Max. pervenerit. qui cū esset ea mente praeclusus, ut nemo
vniquam magis de ornanda egregijs Cardinalibus Ec-
clesia cogitauerit; eo iudicio, ut nemo in delectu erraue-
rit minus; commotus multorū in dubio sermone, Reginal-
dum Polū, discipline Christiana renouanda causa, cum
praestantibus aliquot viris ad urbem acciuit: eumq; paullo
post non petentem, non optantem, prope etiam recusantem,
Cardinalē creavit. In hac dignitate, cum alios ante-
tea, se ipsum vicit omni genere laudis. Omitto singularē
illam, cui par oratio reperiri nulla potest, in eade matris
acerbissima fortitudinem, atq; constantiam. vnicum illi
contra ciues iniurias, omnesq; calamitates conscientia
praesidium fuit: & in aduersis rebus iam antea didicerat
esse fortis grauitatem eximā, pari comitate conditam,
mansuetudinem, prudentiā, benignitatem in subleuanda
miserorū inopia non attingo. communia sint haec, in qui-
bus tamen praecipua quadam laude Polus excelluit. venio
ad id, quod à Cardinalis persona proprie postulatur.
Nam, vbi primum sacerdotio est ornatus amplissimo,
non ille mentem, ut multi, cum fortuna mutauit; non se-
ricam vestem, non argenteam suppellectilem, non deni-
que illustrem aliquam, aut opimam prouincia praefectu-
ram appetiuit; sed, contempta prorsus rerum humana-
rum specie, diuina studia, quae antea non leuiter attige-
rat,

rat, toto pectore complexus, de tuenda Pontificij iuris
 maiestate, de augenda inter homines Dei gloria, de il-
 lustranda veritate dies noctesq; cogitare coepit. quan-
 tum enim in ea philosophia, qua a sensibus ducitur, erro-
 ris insit, atq; obscuritatis, cum antea non ignorasset, tum
 vero, totus ad eam philosophiam traductus, qua caelesti-
 um bonorum cognitionem parit, clarissime perspexit.
 iam, illam, qua colligitur ex rhetorum praeceptis, elo-
 quentiam, in qua praeter ceteros antea floruerat, negle-
 xit penitus, inanem duxit, cum librorum voces, non au-
 rium voluptati seruientes, sed ad intimas animorum
 partes incredibili quadam suauitate penetrantes, exau-
 diuit attentius. Nec vero quidquam habuit antiquius,
 quam ut à sanctissimis Ecclesia legibus discedentes, quo-
 quo modo ad sanitatem redirent: cum ipse multos cohor-
 tatione sua, consilio, doctrina, nonnullos etiam lenitate
 quadam ad meliora consilia conuerteret. Incidit tempus,
 cum de sufficiendo post obitum Paulli III. Pontifice ha-
 benda Cardinalibus deliberatio esset. affuit Polus ita se-
 dato animo, ita cupiditatis & ambitionis expers, ut ma-
 iore Collegij parte Pontificatum ad eum deferente, non
 statim assenserit, differendamq; rem tantam in poste-
 rum diem censuerit: fore enim, si probaret Deus, eun-
 dem post aliquot horas Cardinalium consensum: sin mi-
 nus, omnino sibi, quod Deo displiceret, placere nihil posse.
 Scripsit etiam in eo conclauis praecleara quadam de officio
 Pontificis: qua cum alijs eius libris, quos Ioannes Moro-
 nus, Cardinalis ob summa erga sedem Apostolicam me-
 rita, perpetuamq; vita innocentiam clarissimus, accu-
 RATE

rate seruauit, propediem in lucem proferentur, quibus in libris cum spirare adhuc mens illa diuini hominis, & uigere uideatur; afficimur non tam preceptis, atq; doctrina, quam recordatione tantarum virtutum, quas in illo uidimus. Vita clausula fuit, in qua ostendit lumen animi, ingenijq; sui, Britannica Legatio, nam, cum in illa insula per annos multos, duorum Regum imperio, Henrici primum, deinde Odoardi, eius filij, legitimus Dei cultus intermissis optimis ritibus, obsoleuisset; cumq; interitus Odoardi, succedente eius sorore Maria, spem aliquam reuocanda pietatis, & religionis attulisset; uisa est unius maxime Poli sapientia rectam errantibus viam monstrare posse, adiuncta praesertim auctoritate tanta, quantam nec sine uirtute dignitas vlla pareret, nec sine dignitate uirtus. in ea legatione optimos Regina sensus confirmauit; principibus uiris, & multitudini, persuasit, ut nouam heresim, Henrici nefaria libidine inductam, abijcerent, ueterem sacrorum disciplinam, rationemq; susciperent; cum Ecclesia, si salui esse uellent, in gratiam redirent: unum esse Roma, potestate summa, Christi Vicarium, in quo creando commota Spiritu sancto Cardinalium mentes, ex uetere multorum saeculorum instituto, tradita per manus consuetudine, consentirent; quacumq; ille sanciret in terris, ea firma & rata in caelo esse: cetera communi saluti uehementer aduersari, hominum seditiosorum, uel Satanae potius ipsius inuenta, ut genus humanum, si possit, uniuersum perdat, suaq; socios habeat plurimos infelicitatis & culpa. Mansit in officio, & fide, quam diu Polus, & Regina uixerunt, Britannica natio, uiri-

usque innocentia, & sanctitate, alterius etiam sermonibus, praeceptis commota. Postea, cum verumq; Deus, cuius abdita consilia non assequitur humana mens, ad caelestis vita praemia vocasset, lapsa est iterum, & concidit illa gens, destituta consilijs, quibus antea nitebatur. iamq; ad finitimas nationes peruasit haec pestis, & dira contagio, nec videretur posse consistere, nisi tua Pie. IV. Pont. Max. sapientia singularis occurreret, Tridenti indicto Concilio, Romae omnibus rebus ad rationem, aequitatemq; reuocatis. Quod vero etiam eorū scripta, quos in beatorum numerum iure olim Ecclesia retulit, integra, deletis omnibus maculis, peruulgari iubes: quod excellentem nobis Reginaldi Poli, amissa eius voce, doctrinam restitutus: mirum est, quam vehementer adiuues communem causam, quantum si tibi pro ista mente, istaq; cura omnes homines debere fateantur, quantum ab ipso Deo, qui tibi nostram, salutem commisit, gratiam, & benevolentiam in eas. Hac sunt illa merita, quibus hominum vita, breuissimis circumscripta sinibus, ad infinitam memoriam propagatur; haec illa, nunquam satis laudata, veterum Pontificum instituta, quibus hanc nobis Ecclesiam tam praeclare fundatam, exstructamq; reliquerunt. quae utinam, sicuti propria tua sunt, ita perpetua esse possent, nemo enim dubitat, quin, optare tibi perpetuam vitam, idem sit optare nobis perpetuam felicitatem. nec vero cuiquam bono viro tanti est huiusce lucis vsura, quin de sua detractum aliquid vita libenter, si possit, in tuam conferat. sed, quoniam hac lege huc omnes ingredimur, vt aliquando discedamus; nec licet

nobis

nobis in te vno singularem condicionem pro tua singulari beneficentia postulare: saltem, vt quamdiutissime te presente perfruemur, & petimus à Deo supplices, & futurum pro summa eius erga nos clementia confidimus. magna enim sunt, quæ iam inchoasti: maiora tamen, quæ mente designas. nihil vulgare cogitas, nihil humile, nihil angustum: metiris omnia tua dignitate potius, quam communibus exemplis. præclare. non enim Pontificia laudes in mediocritate versantur: nee decet qui potestate, & honore cunctis hominibus antecellat, eum ab vllò homine recte agendi cupiditate, studioq; superari. In te igitur, Pontifex Max. primum tuenda, atq; amplificanda religionis, deinde eius otij conseruandi, cuius auctor, & custos antea fuisti, sita spes omnis est. à te honesta studia, à te leberales disciplina, à te ipsa virtus ornamenta sua repetit. tu, quod facis, & fecisti egregie, perpetuo facies. vt omnes gentes diuturna pace, iustitia, pietate foueas, urbem Romam operibus magnificentissimis, & cum ipsa antiquitate comparandis, exornes, ciuitatem, tuî studiosissimam, superiorum temporum calamitatibus afflictam, perpetua benignitate recrees; denic̄ tollas aliquando ex imperitorum animis dubitationem illam, quæ laudabilia multorum studia remoratur, vtrum res maximas fortuna possit sine virtute perficere, an virtus, quo contendat, sine fortuna peruenire. de quo quid sentires ipse ostendit iam pridem tua vita ratio: nunc, vt omnes idem sentiant, facile vnus prestare potes, restituta ijs artibus dignitate, quæ te talē, tantumq; fecerunt, vt, quales ipsa, quantæq; essent, ope tua, studioq; omnes mortales intelligerent.

630 P R A E F A T I O
IN LIBRUM FRANCISCI VARGAS DE IURISDICTIONE EPISCOPORUM & summi Pontificis auctoritate.

IN Tridentino Concilio, singulari, atq; diuina Pij quarti Pont. Max. sapientia constituto, cum alia res, vel antea parum explorata, vel astutis hominum consilijs immutata, atque corrupta, in consultationem controuersiamq; uenerunt: tum uero grauis illa, & perdifficilis de iurisdictione Episcoporum, & summi Pontificis auctoritate exorta questio est. qua in deliberatione cum ita Patres illi, uita innocentia, doctrinaque insignes, dissiderent, uix ut aliquando res conuenire posse uideretur: Pastor optimus, ut est animo semper ac mente in genere seruando, tuendaq; communi salute defixus, incubuit in eam curam, ut adhibitis in consilium lectissimis Cardinalibus, hunc nodum expediret. & quoniam Francisci Vargas, Catholici Regis Oratoris, in maximis rebus antea saepe spectata uirtus erat: expedire in primis Reip. uisum est, talem uirum, cum tam a res ageretur, interesse. Qui cum esset accersitus à Pontifice, rogatusq; ut ea diceret, quae ad Apostolicae Sedis dignitatem, id est ad Christi gloriam, & salutem animorum nostrorum pertinere uolenter duceret: sententiam dixit grauissimis ornatisq; uerbis, ea doctrina refertam, ut nihil aut è sacris litteris, aut ex antiquarum legum, Canonumue fontibus deriuari possit, quod ille non & memoria, scientiaq; comprehendisse, & summarum rerum, in quibus aetatem fere totam contriuit, experientia compro-
basse

basse videretur. excepta est perattentis animis eius ora-
 tio: magna^q est omnium Cardinalium, praecipue vero
 ipsius Pontificis, cuius ut potestas, ita iudicium, sapien-
 tia^q eminet, assensio consecuta. Et, quoniam, quae tum
 quis^q sensit, eadem ut mandata litteris ad Tridentinos
 Patres mitterentur, Pontifex adiuuanda cupidus publi-
 cae causa iam decreuerat: de Francisco Vargas hoc am-
 plius placuit, ut eius responsum (sic enim inscriptum est)
 impressum ederetur. Est hoc quoq³ Pij Quarti diuina li-
 beralitatis, ac beneficentiae, ut, vnde aliquid ad commu-
 ne commodum emanare possit, id non latere in tenebris,
 aut imperiri, quod angusti ieiuniq³ nimium animi est,
 sed peruulgari ad omnium gentium vtilitatem vehemen-
 ter curet. porro, si nihil est Religione vtilius, quae bea-
 tam, aeternamq³ vitam vna largitur: quantam ijs debe-
 mus gratiam, qui suam industriam eo totam conferunt,
 ut, nouis quorundam opinionibus, quas inscitia dicam,
 an improbitas peperit? confutatis, veritatem ipsam sua
 doctrina lumine ita patefaciant, atq³ illustrent, ut à ne-
 mine iam, nisi plane impio, vocari in controuersiam pos-
 sit? quod in hac maximi ponderis questione, quae per ali-
 quot menses plurimorum hominum ingenia mentesq³
 torfit, Francisci Vargas praestanti beneficio consecuti sum-
 mus. vir enim egregius laboranti publicae causa multis
 nominibus opem tulit, doctrina primum, tot annorum
 studio collecta; deinde prudentia, quam à natura acce-
 ptam diuturnus rerum maximarum vsus vehementer
 auxit; tum integritate vitae, sine qua inanis prudentia,
 perniciofa etiam doctrina omnis est; postremo auctori-

tate tanta, quantam capere videtur ea persona posse, qua pro summo omnium, quos meminimus, aut legimus, Imperatore Carolo Quinto, eiusq; dignissimo filio Philippo, Catholico Rege, grauissimis in muneribus, ac legationibus primarijs, temporibus difficillimis, diutissime tractata sit. hac igitur vbi coniungitur omnia, quae per se singula in paucis excellere videmus: praclarum quiddam, atq; excellens fieri necesse est. nec nos veremur, cum simul vniuersa tali viro tribuimus, ne nos aliquando res ipsa redarguat, eiusq; scripta, cum legentur, ita expectationi non respondeant, vt ei falsam affinxisse laudem vel gratia causa, vel iudicij errore videamur. perfecta virtus laudem quasi fructum non querit; cognita, testimonio non indiget. id ipsum, lector optime, tum ex hoc Responso, quod nunc, à multis iam expeditum, exit; tum ex reliquis eorum eiusdem libris, qui propediem, vt spero, consequentur, facile iudicabis. id modo vnum exopta, ne propensam ad bene merendum voluntatem casus aliquis impediatur, aut valetudinis moretur infirmitas.

Romae. M. D. LXIII. Kal. Oct.

A D C A R O L V M B O R R O -
M A E I V M C A R D I N A L E M I N D. C A E -
c i l i j C y p r i a n i o p e r a .

MAGNA in molestia versor, Carole Borromae, praestantissima Cardinalis, quod auunculo tuo Pio IV. Pontifice, cuius & benignitas, & sapientia, veterem dignitatem restituere bonis artibus facile poterat, veteri saepe

sape cogor, ne publica incommoda, & aduersi communium temporum casus, cursum optima voluntatis impediunt: maximiq; inter homines operis, atq; pulcherrimi perfectionem desideremus. nec vero, ubi resideat tanti mali culpa, reperire difficillimum est. optimis rebus difficultatem afferunt vitia nostra, ita Deo permittente, ut aliquando respiscamus. nam, si homines intelligerent, quod tu optime intelligis, Borromate prudenter, quanti sit, ac semper fuerit, ab vno Deo expectare omnia, inania ducere, quae à nostris consilijs proficiscuntur: primum illud consequerentur, ut iucunde viuerent, soluti molestissimis curis, quibus in omnium rerum affluentia ne magni quidem principes vacant: deinde, quae metuere solemus aduersa, ea vel nulla vnumquam acciderent, vel nullo statim negotio depellerentur. nunc aliter euenit. dum enim à nostris ingenijs, opibusq; secundas res petimus; dum & magnificas aedes, & ingentem agrum modum, & auri, argentiq; vim, quae ne bona quidem sunt, sola esse bona credimus; eaq; consecuti, quasi nobis dati sint obsidens perpetuae felicitatis, ita nihil timeamus incommodi; destituti saepe diuino praesidio, iure plectimur, è maxima latitia in maximos luctus, miseriasq; coniecti vterer priuatis exemplis, nisi publica nimium etiam multa suppeterent. Vidimus, graui Christiana Reipub. damno, ardentem diu civili bello Germaniam: cum exitiosa discordiarum semina, mentibus iniecta multitudinis imperita, principes ignari quid existere malorum posset, auctoritate, opibus, armis denique fouissent, inde sibi plebs infima,

ut est cupida semper nouarum rerum, licentiam arbitra-
 tu suo viuendi, simulatione ac specie religionis, arripuit.
 ex eo nequitia primum, & incestus, deinde vis, rapina,
 caedes, quaeq; proposita impunitate nascuntur mala, pas-
 sim consecuta sunt. pendent enim à diuinis humana iu-
 ra. illa si contemnamus, haec non facile tuebimur: illa si
 labefactentur, haec statim corruent. sublato igitur, qui
 per tot secula viguerat, summi Dei cultu, perturbata sa-
 crorum rituum vetere disciplina, locum suum retinere
 diutius nec honestas, nec pietas potuit: periit fides, & o-
 mnis inopia subleuanda cōsuetudo: illa vero, minimi pen-
 dentis humana omnia, vni Deo seruiantis animi demis-
 sio, quia nulla magis hominem Christianum virtus decet,
 quae, tamquam hesperus, aut lucifer inter sidera, sic ipsa
 inter virtutes reliquas praecipue fulget, extincta penitus
 est. tum & domestica bella, populis varie dissidentibus,
 exorta; & externis hostibus, Christiano semper nomini
 crudeliter infestis, ad vniuersorum perniciem patefactus
 aditus est: quosq; antea tot ciuitatum, ac principum, in-
 tegra vires, atq; coniuncta facile sustinere irruentes, ac
 repellere potuissent, nunc ut eorum impetum imminuta,
 atq; distracta, ferre possint, sperandum vix est. Quid re-
 liquae prouinciae? satis ne valent, & alieno malo doctae si-
 bi cauent? immo, quasi sit in dolore voluptas, in exitio sa-
 lus, ita se libenter in eandem flammam pleraq; conijci-
 unt. vincere iam coepit humanam medicinam morbus:
 proxima quaeq; corrumpuntur: nec iam vlla possunt aut
 artes hominum, aut vires tantam pestem à finibus auer-
 tere. Gallia quidem, opibus antea florentissima, semper
 hostium

hostium religionis expultrix, semper inuadentibus Ec-
 clesiam monstris inimica, nunc, alienatis multorum ani-
 mis, deformata domesticis cladibus, ad spectu miserabili,
 pene procliuis ad perniciem labitur. nec periculo vacant
 finitima gentes: quæ si forte, quod auertat diuina cle-
 mentia, insanire cœperint; verendum est, ne malū erum-
 pat, quod ferri non possit. nec vero nos, nisi praesidio ni-
 tamur innocentia, quo vno seruari possumus, & vincere,
 vel excelsa asperrimarum alpium iuga, vel amnes rapi-
 di, aut munita arces, lectæue militum copia defendent.
 communibus remedijs communes depelluntur morbi:
 nunc, in extremum adducta discrimen salute publica,
 exquisitam quandam, & plane singularem curationem
 rei magnitudo postulat. corrupta iam pridem vitæ ratio
 Deum offendit; eadem placabit emendata. huc igitur
 studia cōferenda: huc intendenda sunt curæ. quod quam-
 quam ad omnes pertinet, cum in communi periculo com-
 mune officium requiratur: præcipuæ tamen eorum partes
 videntur esse, qui, summo in gradu dignitatis, atq; ho-
 noris, tamquam in specula, constituti, oculis patent om-
 nium mortalium, vt nullum prorsus eorum neq; dictum,
 neq; factum obscurum esse possit. Quæramus, quarum
 rerum amore flagrauerint, aut quibus artibus aditum si-
 bi in calum aperuerint primi illi nostra religionis antisti-
 tes, quos ecclesiis moderandis præfecerat Deus: reperie-
 mus eos, tamquam in hac vita peregrinarentur, ita sem-
 per, obuia quæq; contemnent, ad caelestem patriam, o-
 ptimiq; parentis Dei, qui nos ad se vocare numquam de-
 sinit, ad spectum, amplexumq; properasse. quam multos
 è sacra-

è sacrarum litterarum monumentis, & ex memoria ve-
 tuſtatis licet eruere, quorum omnes vita partes ea, qua
 nos in malis ponenda cenſemus, paupertas, exſulium,
 carcer, mors deniq; illustrauerit: cum ſape in maximis
 incommodis, atq; adeo inter exquisitiſſima tormenta,
 corporis dolorem animi latitia ſuperante, quam hoc ſua-
 ue eſt, dicerent, & immortalī Deo pro tam inſigni mu-
 nere gratias agerent. Non longe abeamus. eſt ne quiſ-
 quam, aut eſſe poteſt beato Cecilio Cypriano, cuius nunc
 emendatiſſima ſcripta emittimus, aut vita ſanctitate, aut
 mortis conſtantia maior, & clarior? quam ille ſe geſſit in
 omni vita abſtinenter, & pie? in Episcopi autem officio,
 ac munere quam non attigit, immo quam non abſoluit
 magno dignam praſide virtutem? exſtant de eo prodita
 litteris, aeternaq; conſignata memoria praecleara ſancto-
 rum hominum teſtimonia: ſed in re nota, atq; ante ocu-
 los poſita, teſtibus non egemus. vita illius prope anima-
 tam imaginem in libris, quos reliquit, veriſſimis expreſ-
 ſam lineamentis intuemur. quantus eſt in tuenda Ecce-
 ſia Catholica dignitate? quam ſeuerus in retinenda vete-
 re diſciplina? quam acer in condemmandis nouarum opi-
 nionum auctoribus, in contumacia inſectanda, libidine
 comprimenda? qua ſententiarum grauitas, verborum
 vis, doctrina praſtantia? nemo ita languet, aut ita ſri-
 get cupiditate ſummi boni, qui non excitetur, & quaſi
 facibus admotis incendatur, cum eius epiſtolas legit.
 Iam reliqua eius doctrina quos fructus aſſert, quam vbe-
 res, quam ſalutares? docemur exoriri calamitates omiſſo
 veri Dei cultu; hereſes gigni Pontificis auctoritate con-
 tempra;

tempta; qui virginitatem, & pudicitiam colat, ei proposita esse maxima in celo premia; qui Ecclesia praesit, aperto animo ac simplici esse oportere, prudentia tamen ita rectum, ut insidijs minime pateat communis inimici. plane omnes veterum philosophorum libri, praecipis referri comparanda virtutis, si cum Cypriani sermonibus conferantur, inanes & pene pueriles videbuntur. Sumantur in manus, qua de eleemosyna, ac benignitate literis mandauit: statim omnes, si qua resident in mentibus nostris, auaritia sordes exhauriri, & infundi eximium erga pauperes amorem sentiemus. Grauis est, & late inuidia morbus: at hic rationibus egregie curatur, ex intima Theologia deproptis. Vexamur calamitatibus, & erumnis, quibus proposita est hominum vita: praecellentem audiamus Cypriani vocem ad patientiam cohortantis, exemplo multorum allato, qui nihil acerbum, aut malum praeter culpam umquam duxerunt, & cum illo immenso sempiterna vita lucro libenter omnes huius exiguae vitae fructus commutauerunt. Exstat etiam ad Martyres, primum, ut cum dolore pugnent, acerbissimisque cruciatibus forti animo resistat, prudens & pia cohortatio, deinde quae morte vitam quaesierint, & ex hostibus Dei victoriam reportauerint, amores gaudij plena gratulatio. Neque verò aliter sensit, aut sui dissimilem se praebuit in extremo vita die: sed, cum ita semper vixisset, ut obscure, inglorieque decedere non posset, ita decessit, ut hoc vno vel obscurissimam vitam illustrare posset. Multa praetereo: nec sane persequi conor omnia ne suscepisse hoc videar ut Cyprianum debitis ornem laudibus. quod, ut ego sentio, vel

tio, vel pro eius dignitate nemo, vel solus ipse prestare
 posset. Verum haec me commemoratio cum ipsa per se de-
 lectauit. tum quod in ea beneficij tui magnitudinem, &
 praestantem ad bene merendum natura propensionem a-
 gnoscebam, qui totus in eam curam incubueris, ut omnia
 Cypriani scripta, mendis antea deformata, nunc in vete-
 rem illam integritatem, ac speciem, accersito etiam Ve-
 rona mira vetustatis exemplari ac curata doctorum viro-
 rum industria restituerentur. quo sane nomine, incredi-
 bile dictu est, quantum se tibi omnes boni debere fatean-
 tur. quamquam neq; nunc primum, neq; hoc vno tuos ad
 laudem impetus argumento cognoscimus. Omitto illa
 superiora qualem te praestiteris in patria, qualem in Tici-
 nensi gymnasio, cum nihil praeter verum decus, veranq;
 gloriam cogitans, Francisco Alciato, singularis doctri-
 na viro, iuris prudentiam publice profitenti, operam da-
 res sint haec in tuis laudibus minima, non quia si specten-
 tur sola, maxima videri non debeant, sed minora maio-
 ribus obscurantur: et angustior ille fuit priuata vita cam-
 pus, quam ut in eo tua virtus commode possit excurrere.
 Itaq; Romam traductus ad publica negotia, parem fa-
 cultati materia nactus, dum te singis quotidie ad exem-
 plum sapientissimi Pontificis, auunculi tui, quotidie te
 ipsum vincis bene agendo, adiuuante naturam imitatio-
 ne, quemadmodum sine praestanti natura parum profice-
 ret imitatio ab hac disciplina fluxerunt illa, quae quam
 paucis contingant omnia ignoras nemo, in consilio gra-
 uitas, in laboribus patientia, nihil in potestate insolens,
 nihil in opum abundantia dissolutum: seuerissimis omnia
 conti-

continentia legibus adstricta. ut ab eius persona, quam
 sustines, dignitate numquam oculos deflectere, sed illud
 perfectum, absolutumq; decorum cuius & splendor ma-
 gna ex parte iam obsoleuit, assidue spectare videaris. Tu-
 re igitur quotidie tibi summa res à summo Pontifice
 committuntur: iure se in tuam clientelam, quasi portum
 quendam in tantis horum temporum tempestatibus tu-
 tissimum, ac salutarem sperantes, conferunt omnes bo-
 ni tuum est, agentem patrocinio communem causam
 suscipere: & opinari, quod auunculus tuus immortalitate
 dignus, iam pridē sibi persuasit, egregieq; praestitit, duas
 maxime res à Principe viro postulari, vnam, ne quid re-
 prehensione dignum committat: in quo tu excelsus omni-
 um consensu: alteram, ne quid laude dignum praetermit-
 tat: quod aliquanto est optabilius, atq; praestantius nam;
 vacare culpa, est illud quidem, hū praesertim moribus e-
 gregium, eiusmodi tamen, ut in priuati hominis condi-
 cione subsistat, ad principis ornamenta non perueniat. ve-
 ra virtus actione gaudet: vim suam longè lateq; diffun-
 di & propagari sua bona cupit: eoq; ipso alitur, & au-
 getur: caetera enim res, cum communicantur, minuuntur:
 ex virtute quantum ad alios manat, tantundem ad
 ipsam accedit. Quae tibi profectò sapē in mentem vene-
 runt: neq; haec melius cuiusquam oratio, quam tu vita
 exprimis. me tamen cum incredibilis quadam erga te ob-
 seruantia, ut Cypriani libros tibi in scriptos emitterem,
 adduxisset, eadem impulit obseruantia, & perpetuus in
 ipsam virtute amor, ut haec scriberem tibi enim, quam-
 quam neque cohortationi tuae bonitas, neq; admonitio-

ni prudentia locum reliquit, verumtamen, ut studio meo
 satisfacerem, liberales disciplinas commendare cubie-
 bam: reliquis autè, qui hæc legent, quid ab excellentibus
 animi tui bonis sperari posset, significandum arbitrabar

IN EDITIONE CONSILII
 TRIDENTINI.

QUI de Catholica fide rectè sentiunt, fatentur om-
 nes vtilissimum fuisse humano genere, atq; ad eò saluta-
 re Concilium Tridentinum, quod eximia summi Dei er-
 ga nos clementia, Pij I V. Pont. Max. sapientia singula-
 ri, mirifica legatorum Cardinalium, qui præsuerè, vigi-
 lantia maximo etiam Imperatoris, Regum Rerumpubli-
 carum, Principum, & Patrum qui interfuerè, consensus,
 ita confectum absolutumq; videmus, ut exitiosam illam
 animorum pestem, quæ quotidie serpebat latius, nunc
 quidem aliqua iam ex parte compressam esse, breui au-
 tem ope diuina, cunctus populus & nationibus ad commit-
 tem salutem consentientibus, prorsus tolli posse omnes
 confidant. quo merito gratia sunt habenda primùm in-
 mortali Deo maxima, vnde bona manant omnia, deinde
 Pio I V. qui hoc spectauit vnum, & in hoc potissimum ab
 illo primùm die, quo summam inter omnes homines po-
 testatem, delatam diuinitus, accipit, sicut curas, & cogi-
 tationes omnes, ut communibus malis generali Concilio
 mederetur: quo sapè remedio Christiana Resp. erum-
 pentibus vitijs occurrit & impendentes ex dissensione,
 atq; discordia calamitates euitauit. Hoc beneficium dis-
 semiari quamprimum, ac distribui per orbem terrarum,
 ad pro-

ad propagandam veritatem, & diuulgandam Ecclesiæ
 Catholicæ sententiam, necesse est, itaq; nunc eduntur pu-
 ri Canones, & ipsa Decreta, cum appendice nulla: tan-
 tum vt ea cognoscantur, quæ primùm sacrosancta Syno-
 dus, in spiritu sancto legitime congregata, deinde Pon-
 tificex ipse confirmando seruari pariter ab omnibus in per-
 petuum iussit. nam reliqua Concilij acta, diligentissimè
 perscribas publicos in ipso Concilio excepta, & litteris
 mandata, mox ita emittentur, vt quæcumq; res in con-
 trouersiam venerit, quæcumq; vel sententia dicta, vel o-
 ratio habita sit. omnia deniq; agitata, quæ sita, delibera-
 ta, suo quidq; loco, distinctè, & abundanter exponantur.
 Interim accipe summam rei lector optime, quæ ad salu-
 tem vehementer pertinet: vniuersam verò Tridentini
 Concilij, trium Pontificum distinctam temporibus, histo-
 riam, eodem, cuius ad gloriam hæc omnia diriguntur,
 iuuante Deo, propediem expecta. nullam enim tanti ne-
 gory partem ignorare, non modò incundum est, ve-
 rùm ad multa etiam vtile, & accommodatum: quod
 aliorum Conciliorum lectio declarat. Roma, M. D.
 L. X I V.

CLEMENTI MONILIANO

CARDINALI.

CVM tibi Clemens Moniliane Cardinalis amplif-
 sime, multis nominibus debeam, nullum tamen habeo tuo
 benignitatis argumentum illustrius, quam quod inge-
 niij, doctrinæq; tue thesauros, cum quibus nihil compa-
 ro. sapè mecum vel scriptis, vel sermone communicas

quis enim est ita deditus rerum humanarum studijs, itaq; falsa voluptatis delentus illecebris, quem tua vox ad caelestium bonorum contemplationem, admirationemq; non facile conuertat quem tua pietas, non adumbrata leuiter, sed expressa moribus, dictis, scriptisq; tuis, ad verae virtutis amorem non traducat? Quae cum ipse mecum cogito, quo nihil ad meam vtilitatem facio libentius, ita mihi gratulor vt ad multos, atq; etiam, si fieri possit, ad omnes eundem fructum cupiam peruenire. caput enim illud religionis nostrae primum est, prodesse quam plurimis ad hanc nos voluntatem, & consuetudinem informauit, hac nos erudit disciplina magister omnium sapientissimus, aeterna salutis auctor & largitor, Christus itaq; cum volumen illud tuum Theologicarum disputationum, saluberrimis, sanctissimisq; refertum documentis, aua superiore multis efflagitantibus impressum, tuaq; mox industria ita locupletatum, vt aliud propè videri posset, accuratè legissem, admiratus rerum praestantiam copiam, varietatem, ordinem, praesertim verò duos illos, nuper additos tractatus admodum egregios, vnum de Calibatu, alterum de peccatis, quibus ne optare quidem melius quidquam licet, contendere à te copi, vt eundem librum iterum ederes, & Catholicorum piamentes aleres cibo iucundissimo pestiferis autem haereticorum opinionibus, latius, quotidie serpentibus, pro ea facultate, quam tibi Deus optimus maximam tribuit, obfisteres. in quam sententiam cum tu iam antea tua sponte propenderes, (nihil enim tibi vel est, vel fuit vnquam Sedis Apostolica dignitate carius, nihil animarum com-

munis

muni salute antiquius, eo spectant studia tua, eo dirigis omnes curas: factū est non tam meis quā coniunctis multorum precibus, ut exirent demum lucubrationes tuæ, & fuere non modò etas nostra, sed etiam posteritas ipsa, minimo suo labore, maximis laboribus tuis. Cū enim tibi propositum fuerit, ea quæ ad vitā piè sanctæq; traducendam Christiano homini necessaria planè sunt, quæ innumerabilibus propè libris dispersa, nec interdū satis dilucidè traduntur, in vnū ita colligere, ut confusis ordinem, obscuris lumē, dubijs certā notitiā redderes: id ita consecutus es, ut hoc tuo libro, quod ad res attinet, nihil vberius, quod ad verba nihil breuius, addo etiā, quod in breuitate difficillimū est, nihil planius, apertius, cōmunius esse possit. Quo quidā nomine & tibi, & Christiana Reip. vniuersa tantum gratulor, quantum res ipsa postulat: postulat autem, quantum cogitatione vix quisquā comprehendere, verbis quidem assequi nemo potest. Romæ, M. D. L X V. mense Sept.

AD ILL. ATQVE EXCELL.
IACOBVM BONCOMPAGNV M, IN
orationis Ciceronis pro Archia
Poeta Commentarium.

Cy mi mihi tua primum virtutis, ac dignitatis, deinde eius, qua me es complexus, beneuolentia in mentem venit: (venit autem sapissime) tibi quidem animo ac mente pro meo erga te singulari studio vehementer gratulor: ego autem, ut eius felicitatis, qua in hominem cadere possit, haud minimam partem assecutus, latitia siu-

or tanta, quantam animus meus capere maximam potest. rursus cum recordor, omnibus ad te quotidie honoris causa constituentibus, quorum ego in te colendo atque observando nemini concedo, me unum tribus seremerisibus ad te non venisse: quamquam intermissi causas officio, ut opinor, habeo satis iustas. vel calores perpetuos, quibus maiores non meminimus, vel aetatem, imbecillitatemque meam, quarum altera quietem postulat, altera non modo postulat, verum etiam flagitat, peccasse tamen mihi videor, & quasi excusationem accusatio vincat, ita sensibus angor intus. & in gravissimo dolore versor. atque hac quidem aliquanto etiam acerbior cogitatio esset, nisi perspecta mihi & cognita natura tua facilitas, & singularis humanitas certam plane spem afferret, nihil mihi obesse apud te, nihil detrabere prosum aut de amore tuo, aut de iudicio absentiam meam. quod quidem abs te, artium optimarum a pueritia studiosissimo, eo facilius debeo impetrare, quia non ego, ut alij, seriatim aestu maximo sum, non me languori, non inertiae, aut desidia tradidi, nec rursus quibusdam voluptatibus, quae cum aetate mea, tum etiam a voluptate abhorrent, operam dedi, sed ad explanandas Ciceronis orationes ex instituto meo totus incubui, quid autem his tribus mensibus, quibus vacationem sibi quandam a negotijs plerique sumunt, ego in hoc negotij genere, omnium, ut arbitror, nobilissimo, praestiterim, cum cuberem te intelligere, ut quasi rationem otij mei redderem, feci ut ad te mitterem non quas a quo die ad te veni orationes explicavi, ne molesta fortasse in magnis occupationibus, aut

bas, aut parum iucunda tibi copia esset, (decem enim illa omnino sunt) sed vnam tantum, eamq̄, satis breuem, pro Archipoeta, sane luculentam, & ornatam: in qua studia illa, qua ab humanitate nomen acceperunt, quibus vterq̄, nostrum mirifice delectatur, in calum laudibus extolluntur. Equidem spero fore, ut, quemadmodum ego, cum interpretabar, voluptate me perfundi maxima sentiebam, sic tu, cum & ipsam orationem, & meam simul interpretationem leges, (simul enim vtramq̄, mitto.) non minorem animo voluptatem capias. quod si ita erit. vberimum tulisse me fructum industriae meae putabo: &, quod operis superes, ad id eo fiam alacrior, quo tibi magis, multas virtutes cum litterarum gloria coniungenti, quam ceteris, haec studia colentibus, placere & probari mea scripta velim. Opto ut valeas meq̄, ut facis, perpetuo diligis, Ex adibus, pridie Kalend. Octo. M. D. LXXII.

AD EVNDEM ILL. ATQVE
EXC. IACOBVM BONCOMPAGNUM
in hi Ppolyti Capi-
lupi versus.

SAEPE mihi clarissime, ac praestantissime IACOBE, venit in mentem gratulari, quod Roma sis: non quod urbes ornamenta, & illa, quibus multorum ocula pascuntur, antiquitatis miranda vestigia me capiant, quae tamen numquam contempsi: sed quod in ea ciuitate vitam agere, quae otio, libertate, copia rerum omnium, & non deinq̄, virtute, virtutumq̄, principe iustitia flo-

veat. & in qua hac ipsa vel eadem perpetuo, vel etiam
 praestantiora, GREGORIO XIII. Pont. Max. fore
 videantur, ita iucundum est, ut ad summam felicitatem
 prope nihil deesse videatur. Hac ego mecum saepe liben-
 ter cogito, multo etiam libentius, cum illud addo, frui me
 benevolentia tua, esse inclientela tam illustri praestantis
 ingenio, honore, auctoritate iuuenis ea nobilitate ornati
 quae vera demum nobilitas est, cum ab vna virtute sum-
 miq; erga remp. studijs, ac meritis originem ducat. Nec
 vero, quae meae sunt partes, ne me tanto bono profus indig-
 num praebeam, eas ut quisquam iure desideret, com-
 mitto. quamquam enim, dispari fortuna, paria esse officia
 non possunt gratia tamen referenda facultates multa
 sunt, quarum illa fortasse non postrema: equidem ea ve-
 hementer delector: tueri memoria beneficium: com-
 morare, ubi locus est: cui debemus, eius causa velle om-
 nia. praestare quae possumus deniq; non amore, non studio,
 non observantia deesse. Quid illud? non ad officium perti-
 net, atq; adeo insigne quoddam officij genus est, eo de ho-
 mine a quo beneficium accepimus quid alij sentiant, aut
 loquantur, in primis animadvertere, & eos, qui a certo
 sensu. veroq; iudicant, benevolentia complecti quid ob-
 trectant, & quibus recte iudicandi facultatem adimit
 invidia, ab ijs animum abducere, refellere falsa, vera
 predicare. Sed haec opinionum, & voluntatum dissimi-
 litudo, quam pauci effugiunt, in tuo statu ne accidat om-
 nium florentissimo, tu quidem cum alijs virtutibus, tum
 vero probitate, modestia, lenitate consequeris. vna omni-
 um vox, vnus de tua laude sensus est, quo tamen quicq;

Sapient-

sapientior, aut eruditior eo te magis et diligit, & laudat, qui cum sint multi, ex eo tamen numero vidi in primis excellere magna sapientia, summa religione motibus integerrimis Episcopum, poetica verò laude antiquis illi vatribus quam simillimum Hippolytum Capilupum: cuius ego consuetudine, doctissimisq; sermonibus, si mihi quantum per eius humanitatem licet, tantum per mea studia liceret, fruerer horis omnibus incredibili voluptate. interdum tamen vna sumus: & quia certamus amore erga te: ideo fit, vt eo magis inter nos amemus. atq; ille, totus ad tuam amplitudinem, & gloriam incumbens assidua tuorum studiorum, tuarumq; laudum predicatione non contentus, cum tuae vitae rationem luculentis quoq; versibus explicasset, eosq; mihi ostendisset, in quo humanitatem, ac beneuolentiam eius agnosco, iudicium, quo praestat, fortasse possum requirere: admiratus doctrinae varietatem, singulari sermonis elegantia coniunctam, artemq; mirram cum praestanti natura ita contendentem, vt neutra alteram vincat, vtraq; pariter excellat, putavi me commode facturum, si, dum animi causa propinqua loca ita peruagaris, vt à tuo comitatu Musas, elegantioresq; litteras non disiungas, eos ipsos versus, nondum editos, & adhuc quasi parentis in sinu commorantes, euolare ad te finerem mittente me. postulat enim hoc anni tempus, vt otium iucunda aliqua re fallatur. quod si ad iucunditatem fructus additur: quid magis expetendum? at in hoc opusculo vtrumq; cognosces, optimeq; perspicies: meum autem hoc officium, vt spero, vehementer probabis. Ego interim commentarios meos in Ciceronis Orationes, biennio ante

inchoatos, hieme proxima superiore ad exitum addu-
 ctos, perpolire conor, & ita corrigere, vt addam multa,
 nonnulla detraham, pauca quadam mutem. res est ma-
 gni sane laboris, mihi praesertim, numquam intermissa
 tot mensium opera iam defatigato, ac pane confecto: sed
 addit vires Maximi Pontificis egregia benignitas, meq;
 etiam, in praclaro munere pergentem antiquitatis
 illustranda, & eam, quem suscepi, Spartam pro
 viribus ornantem, posteritatis
 haud exigua spe suslen-
 tat. Vale.

F I N I S.

INDEX EORVM

AD QVOS MISSAE SVNT

EPISTOLAE.

<p>A.</p> <p>Alexandro Crispo. 300</p> <p>Alfonso Carafæ, Cardinali creato. 13</p> <p>Aloysio Estensi, Cardinali creato. 293</p> <p>Andrea Antonio. 460</p> <p>Andrea Goffinio. 333</p> <p>Andrea Patricio. 198. 199. 201. 261</p> <p>Andrea Siluio. 314</p> <p>Andrea Zebridouio, Episcopo Cracouiensi. 185</p> <p>Antonio Augustino. 77. 78. 79. 80. 82. 347</p> <p>Antonio Furnario. 347. 348. 349. 350. 371. 382. 408. 450. 451. 502. 511. 512. 513</p> <p>Antonio Merlo. 234</p> <p>Antonio Merulæ. 372. 405.</p> <p>Antonio Possuino. 51</p> <p>Antonio Rolando. 281. 478</p> <p>Antonio Verrantio, Episcopo Agriensi. 173</p> <p>Augustino Angelello. 415. 432. 433. 512</p> <p>B.</p> <p>Bartholomæo Riccio. 75</p> <p>Benedictio Accolto, Cardinali. 226. 228. 229</p> <p>Benedicto Rhamberto. 83</p>	<p>Bernardino Maseio, Episcopo creato. 36</p> <p>Botuito Nericio. 431</p> <p>Brancondio Ophidano. 523</p> <p>C.</p> <p>Cæsari Ferrantio. 108</p> <p>Cæsari Orlando. 519</p> <p>Camillo Carano. 497</p> <p>Camillo Palazotto. 255. 353. 350. 383. 462. 465. 467. 483. 485. 487. 489. 490. 504. 505. 506. 507. 508. 511.</p> <p>Carolo Borromæo, Cardinali. 391</p> <p>Carolo Sigonio. 285</p> <p>Christophoro, Baroni Lobcoviczio. 409</p> <p>Christophoro Madrutio, Cardinali. 47</p> <p>Christophoro Rufo. 360</p> <p>Christoforo Saxo. 326. 327</p> <p>Claudio Strambonio. 401. 445</p> <p>Cola Antonio Caracciolo, Marchioni Vici. 318</p> <p>Pio Collegio Canonico-rum D. Petri, Sereniss. Reginis Austriis. 442.</p> <p>D.</p> <p>Decio Brancalconi. 345. 346</p>
--	--

Diony-

I N D E X.

Dionysio Lambino.	202.	Herculi Ciofano.	435
203.204.		Hieronymo Capræ.	491
F.		Hieronymo Faletto, Hercu-	
Fabio Stellæ.	85.87.	lis, Ferrariensium Ducis,	
Federico Gallo.	276	oratori	62
Federico Viualdo.	412	Hieronymo Furnarino.	99
Ferdinando Gatulæ.	369	Hieronymo Lippomano.	
Francisco Cicereio.	468	33.56.58.	
Francisco Gonzagæ.	50	Hieronymo Rubeo.	443
Francisco Luisino	40	Hieronymo Seripando, Car-	
Francisco Mancino.	376	dinali Creato.	288
Francisco Molino.	120	Hippolyto Capiluppo, Epi-	
Francisco Morando.	334.	scopo Fanensi.	119.
461.208		Horatio Cardaneto.	477.
Francisco Plantedio.	404.	498.325.367.	
438.		Horatio Morono.	301
Francisco Richardoto, Epi-		Horatio Vrsino.	269
scopo Atrebaten.	305	I.	
Francisco Robortellio.	298	Iacobo Boncompagno.	480
Francisco Scuero Argen-		Iacobo Falconio.	406.
tensi.	216	416	
Francisco Vargæ, Caroli		Iacobo Gorscio.	439
V. Imp. oratori.	60	Iacobo Grifolo.	230
G		Io. Antonio Seroni.	320
Gabrieli Cariano.	37	Io. Antonio Turonco.	273
Gaspari Contareno, Cardi-		Io. Antonio Vulpio.	417
nali.	224	Io. Baptistæ Arcucio.	407
Gulielmo Paccio.	244	Io. Baptistæ Ianuario.	448
Gulielmo Sirletto, Cardi-		Io. Baptistæ Oliuo.	441
nali.	456.457	Io. Baptistæ Pastorio.	90
H.		Io. Baptistæ Pignæ.	237
Hannibali Caro.	111.113.115	Io. Baptistæ Rafario.	280
Hannibali Cruccio.	233.493	Io. Baptistæ Rhamnufio,	
Henrico & Camillo Cata-		Xuistum Consilij a secre-	
nis, fratribus.	473.496	tis.	150
		Io. Ba-	

I N D E X.

Io. Bap̄ista Saracio. 295	Marco Antonio Lombardino. 103
Io. Bap̄ista Titio. 315. 361	Marco Antonio Mureto. 121. 122. 123. 125. 127. 128. 129. 130. 131
Ioanni Caselio. 368. 377. 385. 437. 476.	Marco Antonio Nattæ. 154. 155. 157. 158. & sequentibus foliis.
Ioanni Cratoni à Crafftheim. 425. 427. 428. 495. 514.	Mario Corrado. 84. 219. 339. 340. 341. 363. 364. 374. 402.
Io. Francisco Commendano, Cardinali. 358	Mario Nizolio. 71. 330
Io. Francisco Cremonæ. 399	Martino Berzeucæo. 503.
Ioanni Genuæ. 361	Matthæo Senaregæ. 459
Ioanni Morono, Cardinali. 453.	Maximo Zabrera. 520
Ioanni Sambuco. 221. 222. 239. 241.	Michaëli Sophiano. 235
Ioanni Sario Zamoscio. 308. 311. 516	Michaëli Turriano, Cene- tensi Episcopo. 179
Ioanni Turritiano. 313. 316.	Mucio Calino, Episcopo Iteramnæ. 381
Ioanni Vincentio Pinello. 180	N.
Julio Bellogrado. 291	Nicasio Casletano. 289. 322. 408
Julio iusto. 336	Nicolao Cetano, Cardina- li. 223
Julio Pogiano. 266	Nicolao Gotio. 307
L.	Nicolao Nathanaëlo. 212. 214. 215. 216
Leuino Torrentio. 100. 209. 258	O.
Laurentio Gambaræ. 211. 242.	Octauiano Ferrario. 257. 271. 272. 278. 471.
Lazaro Bonamico. 243	Octauiano Magio. 117
M.	Octauiano Sanmarco. 375
Marcello Ceruino, Cardinali. 33	P.
Marco Antonio Ciofano. 436. 500. 522	Paullo Lupo. 42
	Paullo

I N D E X.

Paullo Lupo.	412.	V.	
Paullo Magnulo.	245. 246.	Vberto Folietæ.	916
247.		Vido Fabro.	30
Paullo Sacrato.	296. 352	Vido Gualterio	379
Paullo Stempouio.	396.	Vido Iolgio.	110
398		Vido Pancirolo.	183. 185.
Paullo Tachono.	447	187. 188 189	
Petro Celso.	220	Vincenzio Giliano.	266
Petro Masæio.	350	Vincenzio Macario.	299
Petro Miscouio, Sarmato-		Vincenzio Riccio à Spe.	
rum Regi consiliario.		418. 419. 420. 421. 422.	
177. 260. 310. 412.		Vincenzio Stella.	90. 92.
Petro Perpiniano.	363. 386	93. 94. 95. 97	
Pio IV. Pontifice creato.		Z	
Pio IV. Pontifice Max.	383	Zerbino Ritio.	377
R.		* Episcopo creato.	342
Rainutio Farnesio, Cardi-		Scriptit hanc, rogatus à no-	
nali creato	11	bilissimo viro.	301
Romulo Ceruino.	49. 208	Scrpisit hanc, à Principe	
S		rogatus.	392.
Sebastiano Leoni.	101. 243	Ex libro de quatuor Rebu-	
Siluestro, Aldobrandino.		spub.	64
249		Proemium libri de Magi-	
Silvio Anroniano.	73	stratibus Romanis.	104
Stanislao Fogeluetrio.	263	Ioannes Crato Paullo Ma-	
Stephano Saulio.	15. 20. 24	nutio.	424

I N D E X E O R V M
AD QVOS MISSAE SVNT

P R A E F A T I O N E S.

Ad Alexandium Casari-		Montis belli F.	361
num, Card.	538	Ad Aloyfium Garzoniu.	610
Ad Alfonso Caraf m,		Ad Antoniu Aelium,	571
Antoaij, Marchionis		lae Episcopum.	Ad

I N D E X.

Ad Antonium Carlonem, Allifarum Principem. 615.	Card. 408
Ad Antonium Triultium, Card. 604	Ad illust. atque Excell. Ia- cobum Boncompagnum. 644
Ad Benedictum Accolum, Card. 532	Ad Ioannem Monlucium, Regis Gallorum Orato- rem. 540
Ad Benedictum Rhamber- tum. 546	Ad Ioannē Moruillerium, Regis Gallatorū orat. 577
Ad Carolum Borromęum, Card. 633	Ad Habbellam Villamari- nam, Salernitani Princi- pis coniugem 592
Ad Carolum Pisaurum. 528	Kalendarij Romani præfa- tio. 584
Ad Clementem Monilia- num, Card. 641	Ad Marcellum Ceruinum, Card. 553
Concilij Tridentini præfa- tio. 640	Ad Matthæum Senaregam. 424
Ad Diegum Hurtadum de Mendoza, Caroli V. Imp. orat. 548	Ad Michaëlem Gislerium, Card. 613
In librum Francisci Var- gas. 630	Ad Paullum Rhamnusium. 598
Ad Gulielmū Bellaum Lan- geum, apud Subalpinas gentes Proregem. 535	Ad Pium IV. Medicē Pont. Max. 618
Ad Hieronymum Faletum, Herculis Ferrariensium Principis, oratorem. 587	Ad Rainautium Farnesimu, Card. 557
Ad Hippolytū Estensem, Petri F. 584	

F I N I S.

425468

OCN. 66831861